

Sa Ugud Apudyus

Mangali Kalinga New Testament

Sa Ugud Apudyus
Mangali Kalinga New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Language: Tanudan Kalinga
Country: Philippines
Publisher: Wycliffe Bible Translators USA
Copyright: © 2019 Translators Association of the Philippines
Last Updated: 2022-10-28
ID: KMLWBT
ISO: kml
ISBN:

Matthew	4
Mark	41
Luke	63
John.....	100
Acts	125
Romans	158
1 Corinthians	173
2 Corinthians	188
Galatians	198
Ephesians.....	204
Philippians	210
Colossians.....	214
1 Thessalonians	218
2 Thessalonians	221
1 Timothy	223
2 Timothy	228
Titus	231
Philemon	234
Hebrews	235
James.....	247
1 Peter	251
2 Peter	256
1 John	259
2 John	263
3 John	264
Jude.....	265
Revelation	267

Matthew

Sa Listaan Da Danaḡḡoḡ Jesu Kristu (Luk. 3:23-38)

1 Annaya listaan da danaḡḡoḡ Jesu Kristu we siya pinilin Apudyus aḡ Anagu ḡan An-ari. Siya ganaḡ Ari David ya ganaḡ os Abraham. **2** Aḡ Abraham aman Isaac. Aḡ Isaac aman Jacob. Aḡ Jacob aman Judah ya da sunudna. **3** Aḡ Judah aman da Perez ḡan Zerah ya aḡ Tamar inada. Aḡ Perez aman Hezron. Aḡ Hezron aman Ram. **4** Aḡ Ram aman Amminadab. Aḡ Amminadab aman Nahshon. Aḡ Nahshon aman Salmon. **5** Aḡ Salmon aman Boaz ḡad aḡ Rahab inana. Aḡ Boaz aman Obed ḡad aḡ Ruth inana. ḡad aḡ Obed aman Jesse. **6** Aḡ Jesse aman Ari David.

Aḡ Ari David aman Solomon we inana asawan Uriah. **7** Aḡ Solomon aman Rehoboam. Aḡ Rehoboam aman Abijah. Aḡ Abijah aman Asaph. **8** Aḡ Asaph aman Jehoshaphat. Aḡ Jehoshaphat aman Joram. Aḡ Joram aman Uzziah. **9** Aḡ Uzziah aman Jotham. Aḡ Jotham aman Ahaz. Aḡ Ahaz aman Hezekiah. **10** Aḡ Hezekiah aman Manasseh. Aḡ Manasseh aman Amos. Aḡ Amos aman Josiah. **11** Aḡ Josiah aman Jechoniah ya da susunudna'tte timpu we nangipatatanda nangitalayan atta iyIsrael ad Babylon.

12 Sa nagangpote nitallayanda'd Babylon, niyanaḡ aḡ Shealtiel we abeng Jechoniah. Aḡ Shealtiel aman Zerubbabel. **13** Aḡ Zerubbabel aman Abiud. Aḡ Abiud aman Eliakim. Aḡ Eliakim aman Azor. **14** Aḡ Azor aman Zadok. Aḡ Zadok aman Achim. Aḡ Achim aman Eliud. **15** Aḡ Eliud aman Eleazar. Aḡ Eleazar aman Matthan. Aḡ Matthan aman Jacob. **16** Aḡ Jacob aman Joseph. ḡad aḡ Joseph asawan Mary ye nangiyanaḡ ḡan Jesus we awaganda'ḡ Kristu.

17 Pun nasawaḡan aḡ opate lunap misaḡad ḡan Abraham inggana ḡan Ari David. Nasawaḡan os aḡ opate lunap misaḡad ḡan Ari David inggana si nitallayan da iy-Israel ad Babylon. ḡad nasawaḡan os aḡ opate lunap si nitallayanda'd Babylon inggana'tte niyanaḡan Kristu.

Sa Niyanaḡan Jesu Kristu (Luk. 2:1-7)

18 Annaya ug-uggud ni niyanaḡan Jesu Kristu. Sa inanae aḡ Mary, nantuḡagdae an-asawada ḡan Joseph. Yaḡon sa daanda an-asaw-an, nabugi'ḡ Mary mipagapa si ḡabooḡan ni Ispiritu Santu. **19** Aḡ Joseph we

katuḡagna, naun-unan ya adinapun os pione mibab-bain aḡ Mary. Pun simsimmoḡnae isinanae adipun maigammu. **20** Sinomsomoḡna ḡad mipanggob si sana, baag-en nampaila ḡan siya anghel Apudyus si in-inop woḡ ḡanana, "Siḡa Joseph we ganaḡ Ari David, adika maḡimute angikaḡamboḡoy ḡan Mary te sa bugina mipagapu si ḡabooḡan ni Ispiritu Santu. **21** Umanaḡ aḡ laḡaki ḡad ngadanam aḡ Jesus te taguwona da taguna ta adida madusa'tta basuḡda." ^I

22 Naḡwa losan da sana ta mituttuwa inugud Apu we Apudyus si awe atte profetanae an-uuggudonae ḡanana, **23** "Baag-en, mabugi babaḡasange ippun nattoḡana. Umanaḡ aḡ laḡaki ḡad mangadanan aḡ Emmanuel." ^{II} Sa pionu ugudon, "Anna ḡan ditaku'ḡ Apudyus."

24 Bummangon ḡad aḡ Joseph, tinuttuwana imbilin ni anghel ḡan siya woḡ inḡamboḡoyna'ḡ Mary. **25** Yaḡon adinapun tintindoḡ si daannapun angiyanaḡan si abengna. Ummanaḡ ḡad, nginadanana'ḡ Jesus.

Da Naḡpu Atte Dumingitan Init

2 Aḡ Jesus ḡad niyanaḡ ad Bethlehem atte probin-siya'd Judea si nampangatan Ari Herod. Baag-en ininggaw da ummoy ad Jerusalem we naḡpu si dumingitan init. Nalaingdae angibaga'tta pion da bituwon ḡanan. **2** Dummatongda ḡad, ḡanandae nan-imus, "Dinu abenge niyanaḡe arin da Judyu? Te innilani bituwone tummoḡwaḡ si ḡapon si dumingitan inite angipaigammu si niyanaḡana, pun ummali ḡani ta inḡani andayaw ḡan siya."

3 Dingngoḡ ḡad Ari Herod sana, amoamod ḡimutna ya isuna bos atta losane iJerusalem. **4** Pun impadagup-na da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog ^{III} woḡ nan-imus ḡan dida nu dinu miyanaḡan ni Kristu.

5 ḡananda, "Ad Bethlehem si saḡubna'd Judea. Te impaigilin Apudyus atte profetana si awe ye ḡanana,

6 "Diḡayu we awad si ili'd Bethlehem atte saḡubna'd Judea,

sa iliyu ḡapatogan si madaydayawe ili'd Judah te da ganaḡyū maḡpuwan ni angipangat

^I Sa ngadan Jesus, sa pionu ugudon Apu we Anagu. ^{II} Isaiah 7:14. ^{III} Da mimistulun da lintog, nibelangda bos atta amo mapat-gane tagu'tta susunuddae iyIsrael te iniiggammuda lintog Moses. Naadaḡanda, ḡad dida angituttudu'tte Ugud Apudyus ya da aduadu we ugalin da danaḡḡoḡda mipanggob atta imbilin Apudyus we ḡoon-da ḡan adida ḡoon.

ya angayyuwan atta taguƙe ganak Israel." ^I
⁷ Pune sadi, illimod Ari Herod we nangibuun ak um-
 moy nangayag atta sadi ye nalalainge taguƙ angiba-
 ga'tte pion da bituwon ƙanan ta maƙaugudda ƙan
 siya, pun inigammuna ƙan dida ustu we timpu we
 nampail-an ni bituwon. ⁸ Pun imbuunna dida'd Bethle-
 hem wok ƙanana, "Inƙayu sidi, ƙad itoƙpangyu we
 angngit atte sanate abeng. Ƙad nu odasanyu, mipauli
 ƙayu sina ya ibagayu ƙan saƙon ta iyyak os andayaw
 ƙan siya."

⁹⁻¹⁰ Dingngoƙda ƙad imbilin ni ari nallibbatda wok
 baag-en amod pagay layadda te innilada bos ƙasin
 bituwone innilada si damu. Ummun-una nu dida ing-
 gana'ƙ niduum atte lap-at ni boƙoye inggawan ni
 abeng wok gumminoƙ. ¹¹ Dummatongda ƙad atte
 boƙoy, nillumnoƙda wok innilada abeng ya ak Mary ye
 inana. Nanalluƙuda ta andayawda ƙan siya. Pun binuƙ-
 tanda da iiggaan da ampapatoge atodda wok innatod-
 da ƙan siya buƙawan, sa ambangu we incenso we
 ngannonda frankincense ya sa ampatoƙe lanae ngan-
 nonda myrrh.

¹² Pune sadi, impain-inop Apudyus ƙan dida wok
 binilina dida ta adida ogon mipauli ƙan Ari Herod.
 Pun siya innoyda sabali ye daƙane mipauli'tte ilida.

Sa Ummawidan Da Joseph Ad Egypt

¹³ Napuswidda ƙad, baag-en nampaila anghel
 Apudyus ƙan Joseph atte in-inop wok ƙanana, "Buman-
 gonƙa! Alam da an-ina ta umawid ƙayu'd Egypt. Ƙad
 inggaw ƙayu sidi inggana'ƙ ibagak te annat da ibuun
 Ari Herod we angngit si abeng ta pagongatna."

¹⁴ Pun nabalikusu'ƙ Joseph wok innaƙana da an-ina
 wok ummoyonda'd Egypt si sadi ye labi. ¹⁵ Inninggaw-
 da sidi inggana'ƙ natoy ak Ari Herod. Naƙwa ƙaƙna ta
 sa imbagan Apudyus atte profetanae ƙanana, "Inaya-
 gaƙ abengƙu ta tenana'd Egypt." ^{II}

Sa Magongatan Da Abeng

¹⁶ Inigammun ƙad Ari Herod we sinikapan da
 nalalainge tagu, amod de sangana. Pune sadi, imbilin-
 nae magongat da losane abenge laƙaƙi ye duwan
 tawon ya da daampun ak anduwantawon ad Bethle-
 hem ya da nampalikwose ili. Te nibatay si dingngoƙ-
 na'tta nalalainge nampail-an ni bituwon. ¹⁷ Pun nitut-
 tuwa Ugud Apudyus ƙan Profeta Jeremiah we ƙanana,

¹⁸ "Amod de mangngoƙe gilob da umibil ad Ramah ^{III}
 te ak Rachel, ^{IV} ibiibilana da abengna.

^I Micah 5:2. ^{II} Hosea 11:1. ^{III} Ramah - osae ili ye umoye walu
 we kilomito si lagudona'd Jerusalem. Sa awe si tawon 586 BC da
 iBabylon intallayda da yiIsrael we naƙataw ya sa sadi ye timpu ing-
 gaw amode domdom ad Ramah we isun ni naƙwa'd Bethlehem si
 nampagongatan Herod atta losane abenge laƙaƙi. Ramah annae
 angipresenta'tta andomdom atta natoyan da abengda. ^{IV} Rachel -
 asawan Jacob we pipiona ya inan da Joseph ƙan Benjamin. Imbelang

Ƙad adipun paat maliwliwa
 te naamin natoy da abengna." ^V

Sa Nipauliyanda Ad Israel

¹⁹ Natoy ƙad ak Ari Herod, baag-en nampaila anghel
 Apudyus ƙan Joseph si in-inop ad Egypt wok ƙanana,
²⁰ "Bumangonƙa! Itallaynu da an-ina si ili'd Israel te
 nanƙakatoy da angongat okyan si abeng." ²¹ Pun da-
 guse nabalikusu'ƙ Joseph, innaƙana da an-ina wok an-
 gulinda'd Israel.

²²⁻²³ Dingngoƙ ƙad Joseph we ak Archelaus we abeng
 Ari Herod nipasani ye Ari'tte probinsiya'd Judea,
 maƙimute mipauli'd Judea. Nagangput ƙad nabagba-
 gaan si in-inop, ummoyda si probinsiya'd Galilee wok
 bummoƙoyda si ili'd Nazareth. Naƙwa ƙaƙna ta sa
 Ugud Apudyus atta profetana mituttuwae ƙanana,
 "Mangadanan ak iNazareth."

Sa Tuttudun John We Ambobonyag

(Mrk. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Jhn. 1:19-28)

³ Sa inninggawan da Jesus ad Nazareth, ummoy
 ak John we Ambobonyag atte probinsiya'd Judea
 atte bumbummaaw wok insaƙadnae nangiwaƙagawag
 atta ummoy sidi nandongoƙ ƙan siya. ² Ƙanana,
 "Ibabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa te gattoƙe
 sinsadi awad ƙan diƙayu ampangatan Apudyus." ³ Ak
 John, siya inggilin Profeta Isaiaħ we ƙanana,

"Sa bumbummaaw,
 awad de angiwalaƙagawage ƙanana,
 'Saganaonyu daƙan atte umaliyan Apu
 ya pagodongonyu daƙane ayona.'" ^{VI}

⁴ Sa silup John naaboƙe dutdut di camel ya laƙat
 taƙyadna. Ƙad dudun ƙan dilu ƙanoƙanona. ⁵ Pun um-
 moy da tagu we nalpu'd Jerusalem ƙan siya ya da
 losane ili'tte probinsiya'd Judea ya da nalpu'tta nam-
 palikwose ili'tte tawwang Jordan. ⁶ Imbabaggada da
 basuƙda pun binonyagan John dida'tte tawwang Jor-
 dan.

⁷ Yaƙon innilan ƙad John da adu we Pharisee ^{VII} ƙan
 da Sadducee ^{VIII} ye umoy ampabonyag ƙan siya,
 ƙanana, "Diƙayu we ganak ni uƙog! Nankamali sinom-

*da Judyu we siya inan da ili. Nilibon si adanina'd Bethlehem si
 nabayage timpu si daan Herod angongatan atta abenge laƙaƙi Gene-
 sis 35:16-20. Siya nibaga si annae angipresenta'tta adu we bubai ye
 Judyu ad Bethlehem we andomdom atta natoyan da abengda si tim-
 pun Jesus. V Jeremiah 31:15. VI Isaiah 40:3. VII Da Pharisee os-
 adae grupun da Judyu atte timpun Jesus. Dida da pangat atte mi-
 panggob si religion da Judyu. Uunnudonda lintog Moses ya da
 ugalin da danaƙƙoƙda. Patiyondae da tagu ƙad awad da ƙalidodwa-
 da baƙon nu ispirituda ya umuli da natoy atte umali ye algaw.
 Patiyonda bose awad da anghel. VIII Da Sadducee dida da grupu
 we kaaduwan da padi ye ampangat atte templo. Sa ƙasomsomƙan-
 da'tta long-agda nangatngatuda nu da udume tagu ya da udume
 padi. Da patiyonda ƙan ƙoƙoƙƙonda nisabali'tta Pharisee. Amo um-
 manda pas-oman gubilnun da iRome ta naippun sumullagi'tta
 iRome ya da Judyu.*

somokyu we nangibagae lamogyu iligsi da long-agyu'tte madusaanyu kan Apudyus nu pabonyag kayu. ⁸ Adipun paat makwa te kasapulane koonyu da losan ta ipailayu we tuttuwae imbabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa. ⁹ Adiyu kanan atta somsomokyu we miligsi kayu te ak Abraham dakdakolyu. Annaya ibagak kan dikayu, ak Apudyus lamogna ambalinon da annae batu'k ganak Abraham! ¹⁰ Sa mipaniyan ni madusaanyu, isun ni wasaye nisasagganae ampokpok atte kayu ya losane kayu we adipun amunga'k ambalu mapokpokda ya miballuda'tte apuy.

¹¹ "Bonyagak dikayu'tte danum ak angipailae nambabawi kayu'tta basulyu ya agayyu we angwa. Yakon sa dumatonge miyun-unud kan sakon, bonyagana dikayu si Ispiritu Santu ya sa apuy. ^I Nangatngatu nu sakon ya gapu si kinangatuna, naippun labbongku we angaptin atte sandalna. ¹² Nakasaganae anguwis atta tagu kad mipani ankukuwisna'tte tagu we nakasaganae antopa si de wheat. Sa bogas ni de wheat, dagupona ya igappona'tte alangna. Yakon sa losane dugi, aminona alan ya soggona'tte apuye adipun masobsoban."

Sa Nabonyagan Jesus

(Mrk. 1:9-11; Luk. 3:21-22)

¹³ Pun sa sadi ye timpu, dummatong ak Jesus we nalpu'tte probinsiya'd Galilee wok ummoy si tawwang Jordan ta pabonyag kan John. ¹⁴ Yakon pinadas John inawis ta adi pabonyag kan John wok kanana, "Sakon okyan bonyagam, yakon sinsadi ummalika kan sakon ta pabonyagka."

¹⁵ Yakon kanan Jesus we summongbat, "Koom sinsadi te ustu nu koon taku anna ta ituttuwa taku da losane pinion Apudyus." Pun binonyagan John.

¹⁶ Naabus kad ak Jesus nabonyagan, daguse tumokwal si danum wok baag-en nabuktan ad langit. Pun innilana Ispiritu Santu we dumolado lae isunan kalapati wok nansap-oy kan siya. ¹⁷ Baag-en kanan ni gingae nalpu'd langit, "Annaya Abengku we ay-ayatok ya mamas-omak kan siya."

Sa Namadasan Satan Nanulisugan Kan Jesus

(Mrk. 1:12-13; Luk. 4:1-13)

4 Pune sadi, impuyut ni Ispiritu Santu ak Jesus atte bumbummaaw ta padason Satan sulisugon. ² Pun nallaun ak opatpu'u we algaw kan labi wok nau'au'at. ³ Ak Satan we pasig sumulisug ummadani kan siya wok kanana, "Nu sika Abeng Apudyus, bilinom da annae batu ta ambalinda'k tinapay."

I Bonyagana dikayu si apuy: Sa osae piona ugudon, dusaon Apudyus da tagu we adipun ambabawi'tta basulda ya ansinangungda kan Apudyus. Kad sa osae piona ugudon padason Apudyus da taguna mipagapu'tte ampakalamane sakite isun di masgob ta mada'usanda.

⁴ Yakon kanan Jesus, "Nigili'tte Ugud Apudyus we, 'Dakampun ak abus makan ak ikatagun ni tagu yakon kasapulana bos da losane Ugud Apudyus.'" ^{II}

⁵ Pun intallay Satan ak Jesus atte siyudad Apudyus ad Jerusalem wok pinatakdogna'tte kataknangan ni templo we bo'oy Apudyus, ⁶ wok kanana kan siya, "Nu sika Abeng Apudyus, an-ottagka te sa kanan ni nigili'tte Ugud Apudyus,

" 'Bilinona da anghelna'tte mipanggob kan sika' ya 'tapayaonda sika atta imada, ta adi da sukim mitupak atte batu.'" ^{III}

⁷ Kanan Jesus, "Adikpun te nigili'tte Ugud Apudyus, 'Adim padason ak Apu we Apudyusnu we ipailana kan sika ayyuwanna.'" ^{IV}

⁸ Pun inkasin Satan intallay ak Jesus si antaknataknange beleg wok impailana kan siya da losane ampankatan atte lubung ya da kinabaknganda, ⁹ wok kanana, "Ittok kan sika losan da sana nu anallukuka ya andayawka kan sakon."

¹⁰ Kanan Jesus, "Kumassadka, Satan! Te kanan ni nigili'tte Ugud Apudyus, 'Sa Apu we Apudyusnu, siya abus ak dayawom kan anserbiyam.'" ^V

¹¹ Pune sadi, ummoyon ak Satan. Baag-en dummatong da anghel wok binadanganda'k Jesus.

Sa Nangisaldan Jesus We Nantuttudu

(Mrk. 1:14-15; Luk. 4:14-15)

¹² Dingngol kad Jesus we nibalud ak John we ambobonyag, nipauli'tte probinsiya'd Galilee. ¹³ Pun tine-nana ili'd Nazareth wok ummoy inninggaw ad Capernaum we osae ili'tte talantag ni baybay ad Galilee si sakubna'd Zebulun kan Naphtali. ¹⁴ Nakwa kakna ta mituttuwa impaigilin Profeta Isaiah we kanana,

¹⁵ "Sa lutan da Zebulun kan Naphtali, atte kapon si baybaye domang ni tawwang Jordan, ya sa probinsiya'd Galilee ye ummiliyan da Gentil.

¹⁶ Da tagu kad sidi, isudan inggaw si pongot te isunan nalibuuwan ilida si katoy.

Yakon sa umali ye algaw, ilanda ampigsapigsae silaw te ampaila kan dida anilaw atta somsomokda." ^{VI}

¹⁷ Inggan ni sadi ye timpu, insalad Jesus we nangiwalagawag wok kanana, "Ibabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa te gattoke sinsadi awad kan dikayu ampangatan Apudyus."

Sa Nangayagan Jesus Atta Ummunae Disipuluna

(Mrk. 1:16-20; Luk. 5:1-11)

¹⁸ Nanadtaddalan kad ak Jesus atte talantag ni Baybay ad Galilee, innilana da duwae ansunude mam-maugadiwe anabukul, da Simon we ngannonda Peter kan Andrew. ¹⁹ Kanan Jesus kan dida, "Tun-udonak ta

II Deuteronomy 8:3. III Psalm 91:11-12. IV Deuteronomy 6:16. V Deuteronomy 6:13. VI Isaiah 9:1-2.

ambalinoḵ diḵayu'ḵ disipuluḵ ya tuttuduwaḵ diḵayu si inonyu we angiyadani'tta tagu we amati ḵan saḵone isun ni inonyu we anabuḵul'atta ugadiw." ²⁰ Pune sadi, daguse tinenanda da tabuḵul'da woḵ nitun-udda ḵan siya.

²¹ Pinagatupan ḵad Jesus we nanaddalan innilana bos da duwae ansunud, da James ḵan John we abeng Zebedee. Inninggawda si banka ḵan Zebedee ye amadae angisagana si tabuḵul'da. Pun inayagan Jesus dida. ²² Pune sadi, daguse tinenanda bangkada ya aḵ amada woḵ nitun-udda ḵan Jesus.

Sa Nangiwaḷagawagan Ya Sa Nangaanan Jesus Atta Saḵit

(Luk. 6:17-19)

²³ Ginaḵay Jesus da losane ili'tte probinsiya'd Galilee woḵ nantuttudu'tta sinagogada. ^I Iwwaḷagawagna Ambalu we Damag mipanggob si ampangatan Apudyus. Ḵinaanna da nankalakalasi ye saḵit ḵan ampaḵalam da tagu. ²⁴ Nandinongoḷ da ḵingwan Jesus atta losane saḵubna'd Syria. Pun nan-iyoyda ḵan siya'tta losane nasakit ya da ampaḵalam, isun da naalan, nakoḷtoy ya da naparalaes woḵ ḵinaanna da saḵitda. ²⁵ Nitun-ud ḵan siya da ummamdane tagu we nalpu'tte probinsiya'd Galilee, siyudad ad Jerusalem, probinsiya'd Judea ya da nampaliḵwos ad Decapolis ya da ili ye inggaw si domang ni tawwang Jordan.

Sa Nantuttuduwan Jesus

⁵ Innilan ḵad Jesus da adu we tagu, nanagada'tte beleg. ^{II} Tummuḵdu ḵad, ummadani da disipuluna ḵan siya, ² woḵ insalaḵnae nantuttudu ḵan dida.

Da Piane Tagu

(Luk. 6:20-23)

³ "Pian da tagu we antalgod ḵan Apudyus atta ngaiman

te midogada si ampangatan Apudyus.

⁴ Pian da andadauy

te liwliwaon Apudyus dida.

⁵ Pian da angipakumbaba'tta long-agda

te dida angilaḵsun si lutae inkarin Apudyus.

⁶ Pian da tagu we amaamayondae angwa'tta naunan

te badangan Apudyus didae angwa si piniona.

⁷ Pian da tagu we ḵumadagu'tta asintataguda te ḵadaguwan os Apudyus dida.

^I Sinagoga - siya andakḵangan da Judyu si umoyda andayaw ḵan Apudyus atta algawe miyadi anḵewaaḷ. Awad da sinagoga'tta losane ili ye inggawan da Judyu. Andayawda ḵan alluwaḷuda sidi, basaonda nigili ye Ugud Apudyus ya andongoḷda'tta tuttudu. ^{II} Sa piona ugudon atte Greek adipun antaḵnange beleg yaḵon bebbeleg. Adu da beleg si ḵapon ni mipisongan init atte baybay ad Galilee.

⁸ Pian da tagu we ipapatidae ustu sosomḵon aḵ Apudyus

te aaddi ye ilanda'ḵ Apudyus si umali ye algaw.

⁹ Pian da tagu we angwa si maḵalin-awaan da udume tagu'tta sin-ossaossa

te ibelang Apudyus dida'ḵ abengna.

¹⁰ Pian da ampaḵalam gapu'tte maun-unanda te midogada'tte ampangatan Apudyus.

¹¹ Pian ḵayu nu potogonda diḵayu ḵan an-ugudan diḵayu'ḵ lawweng

gapu'tte pammatiyu ḵan saḵon.

¹² Amo allaylayad ḵayu te daḵodaḵoḷ gungunayu'd langit. Te da sadi ye ḵoonda iissuna da ḵingwan da tagu we namaḵapaḵalam'atta profeta si awe."

Sa Asin Ya Sa Silaw

(Mrk. 9:50; Luk. 14:34-35)

¹³ Pun pinagatupan Jesus we nantuttudu woḵ ḵanana, "Diḵayu isun di asine ḵasapuḷan si bumaḷuwan da losane tagu'd luta. Yaḵon nu ippun ogon tamtam ni asin, ngai inonae mipauli tamtamna ḵasin? Naippun ogon anuna ḵad miballu ya gusgusdan da tagu.

¹⁴ "Diḵayu bos isun di silawe allangḷang atte somso-moḵ da tagu si lubung. Isuyu ili ye inggaw si tuḵtuḵ ni belege daḵampun aḵ natalingdan. ¹⁵ Naippun tagu'ḵ tonggana silaw ta laḵḵobana bos atte aḵḵubaw. Ḵasapuḷane iggana si sasap-aḷan ni silaw ta masilawan da inggaw ad daḷom si boḷoy. ¹⁶ Isuna bose ḵasapuḷane silawanyu oḵyan da tagu ta ilanda ambalu we ḵoonyu ḵad dayawonda'ḵ Amayu'd langit."

Sa Ḵapatog Ni Lintog Apudyus

¹⁷ Pune sadi ḵanan Jesus, "Adiyu sosomḵone um-maliyaḵ ta iyyaḵ waswason da lintog Moses ya da inggilin da profeta yaḵon ummaliyaḵ ta ituttuwaḵ da imbagada. ^{III}¹⁸ Ibagak ḵan diḵayu ḵatuttuwaan, taḵon ay nu mawawan langit ḵan luta, naippun paat mataḷak, taḵon ay simpattoḵe Lintog Apudyus inggana'ḵ mituttuwa da panggob Apudyus. ¹⁹ Ḵad ngaimane allisalis taḵon ay ḵapeetan'atta bilin Apudyus ya tuttuduwana da udum ose ḵoonda ḵaḵna, mibelange ḵababaan si ampangatan Apudyus. Yaḵon sa tagu we tumuttuwa ḵan angituttudu'tta bilinna, mibelange ḵangatuwan'atte ampangatan Apudyus. ²⁰ Pun sa ibagak, ḵaḷabbon-ganyu we midoga si ampangatan Apudyus nu amo naun-unan ḵayu nu da mimistulun ni lintog ya da Pharisee."

^{III} Awad da duwae piona ugudon anna'tte Greek: 1) Ummaliyaḵ ta ipaigammuḵ ustu we piona ḵanan. 2) Ummaliyaḵ ta ituttuwaḵ da imbagada.

Sa Mipanggob Si Sanga

21 Pinagatupan Jesus wok kanana, "Dingngolyu imbilin Apudyus atta danakko! ta ku si awe ye kanana, 'Adim patoyon osae tagu si kuwame pinion te ngaimane pumatoy ma kuwis ya ma kodongan ak madusa.'¹²² Ya kon sa ibagak kan dikayu, ngaimane sumasanga si asintataguna ma kuwis kan ma kodongan ak madusa. Ngai kad ose angibabbain atte asintatagunae kanana, 'Ippun paat silbim,' midalum atta kukunsisa. II Isun os da kanandae, 'Dong-ogka,' inka si apuy ad infiernu. ²³ Pun nu awad ittom ak datunnu kan Apudyus si altar ya inkagasmoknu we awad isangan ni asintatagum ak kingwam kan siya, ²⁴ tenam yan datunnu si sinagung ni altar ta inka umuna ankodaw ak pakawan si asintatagum ta awad lin-awa kan dikayu ya asikaot anguline angitod si datunnu kan Apudyus.

²⁵ "Nu awad angidalum kan si ka, daguse ma kaaligluka kan siya si daanyu miduuman si korti. Te nu adim koon, ipulangna si ka'tte kuwis kad indalisna bos si ka'tta guwalda ya mibaludka. ²⁶ Ibagak kan si ka katuttuwaan, adikapun mapukayan atte baballudan inggana'k bayadam losan da kasapulane mabayadan."

Sa Mipanggob Atta Makadagdagas

²⁷ "Dingngolyu bos imbagan Apudyus we kanana, 'Adi kayu ma kadagdagas.'^{III28} Ya kon ibagak kan dikayu we ngaimane angitotollong si bubai ya pionae adalugon, nagagangput nakabasu! si dagdagas atte somsomokna. ²⁹ Pun nu sa madawinane atam gapun ni makabasu lam, ukitom ya iballum! Te unnoyna paking atam nu sa miballu nabubukko!e long-agnu'd infiernu. ³⁰ Nu sa dawinane imam gapun ni makabasu lam, puttam ya imballum! Te unnoyna paking imam nu sa miballu nabubukko!e long-agnu'd infiernu."

Sa Mipanggob Atta Makaidang

(Mat. 19:9; Mrk. 10:11-12; Luk. 16:18)

³¹ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Nigili'tte Ugud Apudyus, 'Ngaimane la la ki ye idangana asawana, kasapulane angitod kan siya'k kasulatan ak ampipilmaan si an-idanganda.'^{IV32} Ya kon sa ibagak kan dikayu we la la ki, adiyu idangan da asawayu, malaksid nu nakadagdagas bubai. Te nu koonu ka kna, dikayu angwa si makabasu lan ni bubai si dagdagas nu kasin angasawa. Kad ngaimane angasawa si bubai ye inidanganyu, makabasu! si dagdagas."

I Exodus 20:13; Deuteronomy 5:17. II Sa de Greek, da kukunsisa! ngannonda Sanhedrin. Sana isun ni korti ye andakdakngan da papangat da papadi, papangat da Judyu ya da mimistulun ni lintog ta dida ankuwis. III Exodus 20:14; Deuteronomy 5:18. IV Deuteronomy 24:1.

Sa Mipanggob Atta Ansapata

(Jas. 5:12)

³³ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Dingngolyu bose imbilin Apudyus atta danakko! ta ku we kanana, 'Kasapulane adim idadauli da illusnu insapata ya kon kasapulane ituttuwam da insapatam kan Apudyus.'^{V34} Ya kon ibagak kan dikayu, adiyu paat isapata da ngadan da ngaiman. Awatna, adiyu isapata'd langit te siya tronon Apudyus. ³⁵ Kad adiyu isapata'd luta te siya anggusdayan da sukina, ba kon nu ad Jerusalem te siya siyudad ni kangatuwane Ari. ³⁶ Adiyu bos isapata uluyu te adipun ma kwa ambalinonyu ossaane bu uk ak itak ba kon nu ngitit. ³⁷ Unnoyna kananyu we 'On' nu tuttuwa kan 'Naid' nu dakampun. Da losane itu! ayyu, malpu kan Satan we kalawengan."

Sa Mipanggob Atte Balos

(Luk. 6:29-30)

³⁸ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Dingngolyu we imbilin Apudyus atta danakko! ta ku we kanana, 'Sa amusok si asintataguna, kasapulan ose busso konda ya sa angengaw si asintataguna, kasapulan ose gengawanda.'^{VI39} Ya kon sa ibagak kan dikayu, adikayu buma los atta angwa'k lawweng kan dikayu. Nu awad ametnag si madawinane apingyu, itayayu bos madawigi. ⁴⁰ Kad nu awad angidalum kan si ka ta alana silupnu, ittom os jaketnu. ⁴¹ Kad ngaimane angipatut ampabukud si odonna'k sinkilomitro, pamane bu kudom ak duwae kilometro. ⁴² Angitodka nu awad ankodaw kan si ka ya pagawatam da anggawat kan si ka."

Sa Ayat Atte Kabusu!

(Luk. 6:27-28, 32-36)

⁴³ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Dingngolyu bose nibaga, 'Kasapulane ayatom da asintatagum^{VII} kad busulom da kabusu!nu.'^{VIII44} Ya kon ibagak kan dikayu we andongol. Pagatupanyu ayaton da kabusu!yu ya pagatupanyu iluwaluwan da ama ka lam kan dikayu, ⁴⁵ ta mipailae dikayu tuttuwae abeng Amayu'd langit. Te kan siya, iyyunudna inite kingwana'k lumanglang atta naun-unane tagu we isuna bos atta tagu we angwa'tta lawweng ya innatodna bos udan ta maudanan lutan da tagu we angwa'tta pinion Apudyus ya da tagu we angwa'k lawweng. ⁴⁶ Te nu abus ak ayatonyu da tagu we angayat kan dikayu, gungunaan kad ain Apudyus dikayu? Naid te ta kon ay da andadagup atta bugis koonda bos ka kna. ⁴⁷ Kad nu abus ay da kailiyanu'k pionyu kaug-uggud, ngai nisa baliyanu'tta udum? Ta kon ay da Gentil we adipun

V Leviticus 19:12; Numbers 30:2; Deuteronomy 23:21. VI Exodus 21:24; Leviticus 24:20; Deuteronomy 19:21. VII Leviticus 19:18. VIII Exodus 21:24; Leviticus 24:20; Deuteronomy 19:21.

angigammu kan Apudyus koonda bos kakna. ⁴⁸ Pun kasapuane ippun angkuranganyu we isun Apudyus we Amayu'd langite ippun angkurangana."

Sa Badang Atta Ankasapuļ

6 Pinagatupan Jesus we nantuttudu wok kanana, "Ilanyu ta adiyu gagal-on ipappaila'tta tagu we naun-unan kayu te nu siya koonyu, ippun gungunayu kan Amayu'd langit.

² "Pun nu awad ibadangnu si ankasapuļe tagu, adim umoy ipalapalawag kingwame ambaļu, isun ni koon da kapappaila'tta sinagoga ya da kalsa. Koonda da sana ta midayawanda'tta tagu. Ibagak kan dikayu katuttuwaan, nagagangpute inawatda da gungunada. ³⁻⁴ Nu awad ibadangnu'k ittom si ankasapuļe tagu, iyaggaķawnu we angitod ta adi maigammu takon ay kaadaniyane bulbulunnu. Kad ak Ama taku we nangitotollong si kingwame mitatalu gungunaana siķa."

Sa Mipanggob Atte Luwalu

(Luk. 11:1-4)

⁵ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Kad nu alluwalu kayu, adi kayu okyan miyisu'tta kapappaila te pipiondae sumisikade alluwalu'tta sinagoga ya da kalsa ta ilan da tagu dida. Ibagak kan dikayu katuttuwaan, nagagangpute inawatda da gungunada. ⁶ Yaķon nu alluwalu kayu, lumnok kayu si kuwartuyu ya iyyonobyu sawang kad alluwalu kayu kan Ama we adipun maila. Kad kan siyae angitotollong si milammonge koonyu, gungunaana dikayu.

⁷ "Nu alluwalu kayu, adiyu paanduanduwon atta ugude ippun ak it bogasnae isun ni kōkōķon da adipun angigammu kan Apudyus. Kanandapun nu dongngon Apudyus dida te adipun mangpus luwalu-da. ⁸ Adi kayu miķama kan dida te iniiggammun Apudyus kasapuļanyu si daanyu kodawon. ⁹ Kaķna inonyu we alluwalu.

"Amani ye awad ad langit, madayawķa okyane nasantuwane Apudyus. ¹⁰ Dumatong okyan ampangatam sina'd luta, ta mituttuwa da piniom sina'd lutae kama'd langit.

¹¹ Ittom ud makane kasapuļanni si inalģaw.

¹² Kad pakawanom da basuļni te pinakawanni bos da naķbasuļ kan dikani.

¹³ Kad adim iyunude masulisug kani, yaķon iligsim dikani si lawweng.' " ^I

¹⁴ Pun kanan Jesus, "Nu pakawanonyu da naķbasuļ kan dikayu, pakawanon os dikayu kan Amayu'd langit. ¹⁵ Yaķon nu adiyu pakawanon da naķbasuļ kan dikayu, adimpun os Amayu'd langit pakawanon da basulyu."

^I Sa osae piona ugudon atte Greek iligsin dikani kan Satan.

Sa Mipanggob Atte Allaunan

¹⁶ Pun pinagatupan Jesus wok kanana, "Kad nu allaun kayu, adiyu ipailae andadauy kayu we isun da kapappaila. Te ipailadae andadauyda ta ipailada'tta tagu we nallaunda. Ibagak kan dikayu katuttuwaan, nagagangpute inawatda gungunada. ¹⁷ Yaķon nu allaun kayu, andaļ-up kayu ya lanaanyu da buukyu ya nana-gaysay kayu ¹⁸ ta ippun angigammu we allaun kayu, abus ak Amayu we adipun maila. Te siyae angitotollong si milammonge koonyu, gungunaana dikayu."

Sa Kinabakņang Ad Langit

(Luk. 12:33-34)

¹⁹ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Adiķa anonson ak binakņangnu si annae luta te allasu we dadailon da laķoy ya sa lati, ^{II} kad lonķon os da akķawan ya innaļa-da dida. ²⁰ Yaķon sa koonyu okyan, koonyu mas-oman Apudyus ya gapu'tte sana anonson kayu'k gungunayu we malpu kan Apudyus ad langite naippun laķoy kan lati'k anadail ya naippun maķalnoķ ak umoy an-aķaw. ²¹ Te sa igaw da binakņangyu, sadi bos igaw ni somso-mokyu."

Sa Mipanggob Atte Silaw Ni Long-ag

(Luk. 11:34-36)

²² Pinagatupan Jesus wok kanana, "Sa ata silaw ni long-ag. Nu ambaļu da atam, ampadda losane long-agnu. ²³ Yaķon nu lawweng da atam, anggiķbot losane long-agnu. Kad nu giķbot awad kan siķae pad-da okyan, ummamdan giķbotna!"

Sa Anserbi Atta Duwae Apu

(Luk. 16:13; 12:22-31)

²⁴ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Adipun maķwa'tte sammilu anserbi'tta duwae apu te aaddi ye ay-ayatona osa ya an-awidana osa. Kad ipapatinae anserbi si osa ya am-amsewona osa. Kad nu ķatti, adipun maķwae tuttuwae anserbiķa kan Apudyus nu siya igaw ni somsomoknu gamgamam adu we binakņang."

Sa Mipanggob Si Bimbinsaw

²⁵ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Pun sa ibagak kan dikayu, adi kayu ambinsaw mipanggob atta biyagyū, da kanonyu, baķon nu da inumonyu, baķon nu sa mipanggob atta long-agyu ya da ansilupyu. Te napatpatog biyagyū nu sa maķan ya napatpatog da long-agyu nu da silup. ²⁶ Ilanyu kad da sissiwite antatayap: Adidapun ammuļa baķon nu an-ani kan amom-

^{II} Sa ugude "allati" atte Greek adu mausarana. Sa piona kanan, ngaimane kanon kan dadailon da lati, da utut, da layak-an ya da bubuķ.

pon ak maƙan atta aƙang yaƙon paƙanan Amayu'd langit dida. Maguƙa ƙayu mane napatpatog nu da sissiwit!
²⁷ Sa osa bos, lamogyu ƙamman paanduwon biyagyu'ƙ sin-orasan gapu'tte binimbinsawyu?

²⁸ "Ngaipa ƙayu ambinsaw mipanggob atta an-silupyu? Ilanyu ƙad inon da tabbake dumakoƙi! atta pap-payaw, adidapun anƙewaaƙi ya an-aboƙi. ²⁹ Yaƙon ibagakƙ ƙan diƙayu, taƙon ay ak Ari Solomon we ƙabakƙ-nangan, ¹ naippun silupna'ƙ nabaƙbaƙu nu sa osa'tta annae tabbakƙ. ³⁰ Pun nu ƙaƙnat itton Apudyus we binaƙun da lumune matagu sinsadi ya appigat miballuda si apuy, aaddi ye ittona bos da silupe ƙasapuƙanyu. Diƙayu ƙad, ngaipa akƙit pammatiyu? ³¹ Pun adi ƙayu ambinsawe ƙananyu, 'Dinu maƙpuwan ni ƙanoƙ baƙon nu inumoƙ baƙon nu ansilupƙu?' ³² Te ƙaƙnat singsington da losane tagu we adipun angigammu ƙan Apudyus. Yaƙon ƙan diƙayu, iniiggammun Amayu'd langit da ƙasapuƙanyu. ³³ Yaƙon umunae ipatpatogyu ampangatan Apudyus ya unudonyu maun-unane antatagu we piniona woƙ ittona da ƙasapuƙanyu. ³⁴ Pun adi ƙayu bos ambinsaw atta ampaƙaƙamane dumatong appigat. Te sa umali ye algaw, awad de ƙuwanne binimbinsaw. Sa binimbinsaw atte osae algaw lamog ni sanate algaw, pun adi taƙu amo dog-an."

Sa Mipanggob Atta Anƙuwis Atta Udum

(Luk. 6:37-42)

7 Pun ƙanan os Jesus, "Adiyu ƙuwison da asintataguyu ta adin os Apudyus diƙayu ƙuwison.
² Te sa inon ni anƙuƙuwisyu'tta udum, siya bos inon ni anƙuƙuwis Apudyus ƙan diƙayu. Nu umamdan inonyu we anguwis atta udum, umamdan os inon Apudyus we anguwis ƙan diƙayu. ³ Ngaipam ay siya itotollong buƙaw si atan ni sunudnu ya adimpun maila setap si atam? ⁴ Ngaipam ƙamman ƙanan atte sunudnu, 'Ƙaanoƙ ud buƙaw si atam,' ya annat setap si atam? ⁵ Ƙapappailaka! Umuna okyane ƙaanom setap si atam ta pumataƙ ilam ya lamognu ƙaanon buƙaw si atan ni sunudnu."

⁶ Pinagatupan Jesus we nangipani mipanggob si adiyu ituttudu Ugud Apudyus atta tagu we angam-amsaw ƙan adipun andongoƙi woƙ ƙanana, "Diƙayu ƙad, adiyu itton da ngaimane ampatog atta ngumolngole asu te amo ƙumtobda. Ƙad adiyu bos itton ampatoge bongoƙi! atta boƙoƙi te gudagudonda."

Sa Ƙodaw Ƙan Apudyus

(Luk. 11:9-13)

⁷ Ƙanan os Jesus, "Anƙodaƙodaw ƙayu okyan ƙan Apudyus woƙ ittona ƙan diƙayu. Singsingtonyu okyan woƙ odasanyu ya iggaiggayu okyane anƙugƙug woƙ mabuƙtan onob para ƙan diƙayu. ⁸ Te ngaimane anƙo-

daw ƙan Apudyus maittan ya ngaimane ansingit, maƙaodas. Ƙad ngaiman ose anƙugƙug, mabuƙtan onob para ƙan siya. ⁹ Awatna, diƙayu we an-ama, nu anƙodaw abengyu'ƙ tinapay, ittonyu ƙad ain batu? Naid adipun maƙwa. ¹⁰ Ƙad nu anƙodaw ak ugadiw, ittonyu ƙad ain ulog? Naid. ¹¹ Pun diƙayu we ƙabasbasuƙan, igammuyu we angitod si ambaƙu'tta abengyu, maguƙaman ak Amayu'd langit adina itton ambaƙu'tta anƙodaw ƙan siya. Sana mungimung ni tuttudun Jesus mipanggob atte luwaƙu.

¹² "Pun ƙoonyu'tta udum da pionyu we ƙoonda ƙan diƙayu te sana mungimung ni lintog Moses ya da intuttudun da profeta."

Sa Ansuƙpate Lewangan

(Luk. 13:24)

¹³ Pinagatupan Jesus woƙ ƙanana, "Angoy ƙayu'tte ansuƙpate lewangan. Te aƙwa lewangan ƙan allasu daƙane umoy ad infiernu, ƙad gapu ta aƙwa ya allasu annae lewangan, adu da angoy. ¹⁴ Yaƙon gapu ta ansuƙpit lewangan ya ansigab daƙane umoy si biyag ak inggana ƙan Apudyus, akƙit da maƙaodas."

Sa Ƙayu Ya Sa Bungana

(Luk. 6:43-45)

¹⁵ Ƙanan os Jesus we nangipani, "Ummanyu'tta sinan profeta we dumatong ƙan diƙayu. Te sa ƙatollonganda an-ammaydae isun di ƙarnero yaƙon sa ƙatutuwaan, isudan tanane asu we ƙuman. ¹⁶ Maƙwa imatunanyu da tagu we ƙaƙnat atte anggugunayda. Isuda ƙayu we mimatunan si kalasin ni bungana. Daƙampun ak buƙasan taƙu bayabat atte ƙawayan ya daƙampun os ak buƙasan taƙu de fig atte laslasi. ¹⁷ Sa anggabaƙe ƙayu ambaƙu ambubungana, sa dagele ƙad ose ƙayu lawweng ambubungana. ¹⁸ Sa anggaba ƙade ƙayu adipun amunga'ƙ lawweng ya sa dagele ƙad ose ƙayu adipun amunga'ƙ ambaƙu. ¹⁹ Ngaimane ƙayu we lawweng ambubungana, mapoƙpoƙ ya miballu si apuy. ²⁰ Pun sinsadi, lamog taƙu we angimatun atta sinan profeta'tte anggugunayda."

Da Adipun Midoga Si Ampangatan Apudyus

(Luk. 13:25-27)

²¹ Pinagatupan Jesus woƙ ƙanana, "Daƙampun ak losane angibaga ƙan saƙone ƙanana, 'Apu, Apu,' maƙaƙnoƙ si ampangatan Apudyus. Yaƙon da maƙaƙnoƙ, abus da angwa'tta pinion Amaƙ ad langit. ²² Ƙad nu dumatong anguwisan Apudyus atta losane tagu, adu da ƙananda ƙan saƙone, 'Apu, Apu, inusarni ƙaƙabbongam atta nangwaanni'tta sanae banag. Imbagani da paibagan Apudyus ya pinalyawni da aƙan ya ƙingwani da nakaskasdaaw.' ²³ Yaƙon sa ibagakƙ ƙan di-

da, 'Ippun paat igammuḵ ḵan diḵayu! Inḵayun, diḵayu we adipun tumuttuwa'tta pinion Apudyus!' "

Da Duwae Antaḵad Aḵ Boḷoy

(Luk. 6:46-49)

²⁴ Pun ḵanan Jesus we nangipani, "Losane andongoḷ ya tuttuwaona ḵoon da annae ibagaḵ, mipani si nalainge tagu we nantaḵad aḵ boḷoyna woḵ insaadna si labaw ni batu. ²⁵ Ummudan ḵad aḵ amod, lummitap woḵ bummibbid aḵ ampigsa, losan da sana tinupaḵan boḷoyna, adipun paat nagitot te nagagaaman nisaadanae batu. ²⁶ Sa andongoḷ ya adinapun tuttuwaon ḵoon, isuna nadong-oge tagu we nantaḵad aḵ boḷoyna si galgallis. ²⁷ Inniggana ḵad ummamane udan, lummitap ḵan tinupaḵan ḵad ni ampigsa bali boḷoy, ḵawagase niwaḵas sadi ye boḷoy."

²⁸ Naabus ḵade inugud Jesus ḵaḵna, sintataag da nadagupe tagu si inonae nantuttudu. ²⁹ Te nantuttudu ḵan didae isun ni osae anna ḵalaḵabbongana ya daḵampun aḵ isun da mimistulun ni lintog.

Sa Naleprosy Ye Lalaki

(Mrk. 1:40-45; Luk. 5:12-16)

⁸ Nan-osog ḵad aḵ Jesus we naḷpu'tte beleg, adu da tagu we nibulun ḵan siya. ² Baag-en ummadani ḵan siya lalaki ye naleprosy woḵ ḵananae nanalluḵu, "Apu, nu piom, lamognu ḵaanon saḵitḵu."

³ Indawawan Jesus imana pun inappadana woḵ ḵanana, "On, Pioḵ! Maḵaan saḵitnu!" Pun daguse naḵaan saḵitna. ⁴ Ḵanan Jesus, "Inḵa ipaila long-agnu si padi ta panokḵnokanae naḵaan saḵitnu. Ḵad ittom ḵan siya idatunnu ḵan Apudyus we isun ni imbilin Moses ta amanokḵnokan da tagu we ḵawagase naḵaan pagay saḵitnu. Malaksid atte padi, adim paat ibaga ḵingwaḵ ḵan siḵa'tta ngaiman." ^I

Sa Pammatin Ni Kapitan

(Luk. 7:1-10)

⁵ Dummatong ḵad aḵ Jesus ad Capernaum, inninggaw kapitan da sulḵdadu we iRome we ummoy niyabot nandagdagu ḵan siya ⁶ woḵ ḵanana, "Apu, awad de sammiluk aḵ ḵuwani ye uumbog. Naparalae ya ampakaḵalam."

⁷ Ḵanan Jesus, "On, umaliyaḵ ta iyyaḵ ḵaanon saḵitna."

⁸ Yaḵon ḵanan ni kapitan, "Apu, gapu ta ampatoḵatogḵa naippun labbongḵu we ammagili ḵan siḵa'tte boḷoy. Igammuḵe taḵon ay nu adika umoy si boḷoyḵu ya abuse ibagam, ḵumosdoḷ sammiluk. ⁹ Te taḵon ay saḵon, awad de nangatngatu ḵalaḵabbonganae angipangat ḵan saḵon ya awad os da sulḵdadu we ipangataḵ. Ḵad nu ḵanaḵ si osa, 'Inḵa,' umoy ya nu ḵanaḵ

I *Leviticus 14:1-8.*

os si osa, 'Awwaynu,' umali. Ḵad nu ḵanaḵ os atte sammiluk, 'Ḵoom anna,' ḵoona."

¹⁰ Dingngoḷ ḵad Jesus da imbagana, nasdaaw woḵ ḵanana'tta nibulun ḵan siya, "Ibagaḵ ḵan diḵayu ḵatut-tuwaan, naippun paat indasanda'ḵ tagu'ḵ ampigsaḵ pammatina'd Israel aḵ isun ni pammatin ni annae tagu. ¹¹ Ibagaḵ ḵan diḵayu, adu da Gentil we maḷpu si dumingitan init ya mipisonganae maḵaḵan ḵan da Abraham, Isaac ya aḵ Jacob atte ampangatan Apudyus. ¹² Yaḵon da Judyu ḵade midoga okyan si ampangatan Apudyus, miballuda'k lasin si giḵbot ḵad umibiibilda ya ngumalitod da babada sisi si sangada."

¹³ Ḵanan Jesus si kapitan, "Mipauiḵa te mituttuwa pinatim." Pun daguse ḵumosdoḷ sammiluna si sadi ye nangibag-ana.

Sa Nangaan Jesus Atta Amode Saḵit

(Mrk. 1:29-34; Luk. 4:38-41)

¹⁴ Ummoy ḵad aḵ Jesus atte boḷoy da Peter, innilanae uumbog ḵatuganganae bubai te an-atung. ¹⁵ Ummadani woḵ inonnana imana woḵ daguse naḵaan saḵitna. Pun bummangon woḵ pinaḵanana'ḵ Jesus.

¹⁶ Ḵummoḷop ḵad, nan-idatongda ḵan siya'tta naalan ya da nasakit. Pinalyaw Jesus da alane abus imbaganae lumawada ya ḵinaanna saḵit da losane nasakit. ¹⁷ Ḵingwana ḵaḵna ta mituttuwa imbagan Profeta Isaiah we ḵanana, "Siya nangaan atta ampakaḵalam taḵu ya ḵinaanna da saḵit taḵu." ^{II}

Da Ambalin Aḵ Disipulun Jesus

(Luk. 9:57-62)

¹⁸ Pune sadi, innilan Jesus we adu da tagu we naaligummu ḵan siya woḵ ḵananae namilin atta disipuluna, dumoḷmang taḵu'd domang si annae baybay. ¹⁹ Yaḵon ummadani ḵan siya osae mistulun ni lintog woḵ ḵanana, "Mistulu, naḵasaganaake ambalin aḵ disipulum ya mitun-ud ḵan siḵa'tta dinumane ayam."

²⁰ Ḵanan Jesus we summongbat, "Da mutit awad da lunguge inggawanda ya da sissiwit awad os da suḵbutda. Yaḵon saḵon ḵade Abeng Di Tagu ^{III} we naḷpu'd langite niyanak sina'd luta, naippun boḷoyḵu'ḵ iyyaḵ masuyopan."

²¹ Ḵanan os ni osae disipulun Jesus, "Apu, Iyyaḵ yan ilibon aḵ amaḵ."

²² Ḵanan Jesus ḵan siya, "Tun-udonak. Awad da adipun amati ḵan saḵone isudan natoy, dida asi umoy angilibon atta natoyda." ^{IV}

II *Isaiah 53:4.* III *Abeng Di Tagu - Sa ngadane inusar Jesus atte long-agna. Siya ngadane inusarna'tte Baru we Tulag nu antuttudu mipanggob ḵan siya'tta annae verses Matthew 8:20, 9:6, 10:23, 11:19, 12:8.* IV *Isudan natoy si sinagung Apudyus, te adidapun amati ḵan Apu Jesus.*

Sa Bibbid Ya Da Tupiyak

(Mrk. 4:35-41; Luk. 8:22-25)

²³ Summakyat kad ak Jesus si bangka, nibulun da disipuluna kan siya. ²⁴ Napanos kad, baag-en innig-gana bali ye ampigsapigsa si sadi ye baybay wok nalaklakbungan bangkada si tupiyak ya annae milisob-da. Yakon masusuyop ak Jesus. ²⁵ Pun ummoy da disipulu binangon wok kananda kan siya, "Anakay! Apu, taguwom dikani! Annae maanud taku!" ²⁶ Kanan Jesus, "Ngaipa kayu makimut? Naippun kamman pam-matiyu?" Pun tummakdog wok binilinna da bibbid ya da tupiyak ta guminoqda. Pun kawagase gumminoqda. ²⁷ Losan da disipuluna nasdaaw wok kananda, "Atopay! Ngai nin ay annae tagu? Takon ay da bibbid kan da tupiyak tumuttuwada'tta ibagana."

Sa Naalan

(Mrk. 5:1-20; Luk. 8:26-39)

²⁸ Dummatong kad da Jesus si domang ni baybaye sakub ni ili'd Gadara, niyabot kan siya da duwae lalaki ye naalanane nalpu si lilibbonan. Maasngaanda ya al-lasu we sumangada, pun siya ippun makatuod angoy si sadi ye dalan. ²⁹ Inadanida kad ak Jesus, napa-pkaawda wok kananda kan siya, "Si'kae Abeng Apudyus, Anii! Ngaipaka umali kan dikani? Ummali'ka kamman sina ta inka dikani dusaon si daampun dumatong ustu we timpu?"

³⁰ Inningaw da amoamode bolok si adani kan di-dae ansu'bu'bu'. ³¹ Pun nandagdagu da alan wok kananda kan Jesus, "Nu palyawom dikani, ibuunnu kappos dikani'tta andi ye amoamode bolok."

³² Kanan Jesus kan dida, "On, inkayu." Pun lummawa da sadi ye alan atta sadi ye lalaki wok nillumnoqda'tta bolok. Nangwa kad da bolok, sintotodda'kae nan-os-og wok lummayugda'tte etpang pun naaminda naanud atte baybay.

³³ Da nanangkon kad atta sadi ye bolok, ummawid-da wok ummoyda si siyudad. Pun innaminda imbaga da nakwa ya sa nakwa bos atta naalan. ³⁴ Pun losan da sadi ye tagu'tte siyudad, ummoyda si igaw Jesus ta makaugudda kan siya. Dummatongda kad, nandagdaguda kan siya ta tenana ilida.

Sa Naparalaese Lalaki

(Mrk. 2:1-12; Luk. 5:17-26)

⁹ Pune sadi, nambangka da Jesus wok dummo-l-mangda nipauli'tte ilina. ² Pun indatongda kan siya naparalaese binuliganda. Innilan kad ay Jesus pammatida, kanana'tte naparalaes, "Sunud, pa-pigsaom somsomoknu, napakawan da basulnu."

³ Nangwa kad da udume mimistulun ni lintog, kananda'tta somsomokda, "Ngaipana ugudon kaknat? Italayagna long-agnae miyisu kan Apudyus!"

⁴ Yakon ak Jesus kad, inigammuna somsomokda wok kanana, "Ngaipayu somsomkon lawweng? ⁵ Ngai kad ain nalaslasu we ibagak kan siya, 'Napakawan da basulnu,' bakon nu 'Tumakdogka ya anaddalanka?'

⁶ Yakon ipailak kan dikayu ta igammuwonyu we sakone Abeng Di Tagu, anna kalabbongak sina'd lutae amakawan atta basul da tagu." Kanana'tte naparalaes, "Bumangonka, alam bulignu ta inkan si boloyyu."

⁷ Pun daguse bummangon wok ummoyon. ⁸ Innilan kad da losane tagu we kinaan Jesus sakitna, nakimtan-da wok indaydayawda'k Apudyus we nangitod si kalabbongane isun ni sanat atte tagu.

Sa Nangayagan Jesus Kan Matthew

(Mrk. 2:13-17; Luk. 5:27-32)

⁹ Unipun atte ummoyon ak Jesus, innilana osae an-dadagup atta bugise nangngadan ak Matthew we tutukdu'tte opisinan da andadagup atta bugis. Kanana kan siya, "Tun-udonak ta ambalinok si'ka'k disipuluk." ¹ Lummibbat ay ak Matthew wok nitun-ud kan siya.

¹⁰ Nankakakan kad da Jesus ya da disipuluna'k kuwan da Matthew, nakakan kan dida da adu we andadagup atta bugis ya da udume kabasbasulan.

¹¹ Innilan kad da Pharisee dida, kananda'tta disipulun Jesus, "Ngaipa mistuluyu makakan atta andadagup at-ta bugis ya da udume kabasbasulan?"

¹² Yakon dingngol kad ay Jesus da inimusda, kananae nangipani, "Da ankosdol, adidapun kasa-pulan an-aagas. Yakon da masakit, kasapulanda. ¹³ Te adiyakpun ummali ta ayagak da naun-unane tagu yakon ummaliyak ta ayagak da kabasbasulan ta ambabawida'tta basulda ta ansinagungda kan Apudyus. Pun inkayu adalon nigili ye Ugud Apudyus we kanana, 'Kan sakon, napatpatog kumadagu kayu'tta asin-tataguyu nu sa angidatun kayu'k ayam ya da udume datun kan sakon.'" ^{II}

Sa Mipanggob Atte Allaun

(Mrk. 2:18-22; Luk. 5:33-39)

¹⁴ Pune sadi, ummoy da disipulun John we Am-bobonyag kan Jesus wok kananda, "Dikani ya da Phar-isee, allaun kani ta alluwalu kani. Yakon da disipulum kad, ngaipada adi koon?"

¹⁵ Impanin Jesus we summongbat wok kanana, "An-dadauy kamman da bulbulun ni angasawae lalaki nu awad kan dida? Yakon sa umali ye algaw nu miyadayu nangasawae lalaki kan dida, sadi timpu we allaunda."

^I Sa kanana'tte Greek Tun-udonak - piona kanan mibulun kan Je-sus we ambalin ak disipuluna. ^{II} Hosea 6:6.

¹⁶ “Naippun tagu'k itu'kupna baru we lupute adipun yan misaksak si dadaane silup te nu mitukup si dadaane luput ya isaksaknu, kumson baru we mitukup ya yatyatona dadaane luput kad amo dumako'p pissayna. ¹⁷ Naippun os tagu'k ibilungna inabuyu'tte dadaane geddange bibillungan. ¹ Te nu koonna kakna, bumtak' sadi ye geddange bibillungan kad umabuyang bayas ya madadail geddange bibillungan. Yakon kasapulane ibilung okyan inabuyu si baru we geddange bibillungan ta an-isu we dumadaanda.”

Sa Bubai Ya Sa Abeng Jairus

(Mrk. 5:21-43; Luk. 8:40-56)

¹⁸ Sissiya kad ak' Jesus we makaug-uggud atta disipulun John, dummatong pangat da Judyu. Nanalluku si sinagung Jesus wok' kanana, “Awad de bubai ye abengku we kakkatoy yakon awwaynu kappos ta inka iyappad imam kan siya ta umuli.” ¹⁹ Pun nibulun ak' Jesus ya da disipuluna kan siya.

²⁰ Ummoyon kad da Jesus, ininggaw bubai ye dumaladala'tte nasawalan ak' duwae tawone nitun-ud kan Jesus wok' tokkona gayadan ni silupna. ²¹ Te kanana'tte somsomokna, “Takon ay nu abuse tokkok silupna, lumin-awaak'.”

²² Nantawili kad ak' Jesus, innilana bubai wok' kanana, “Abengku, papigsaom somsomoknu. Gapu'tte pammatim kan sakon, bummaluka.” Pune sadi, daguse bummalu.

²³ Dummatongda kad atte bo'oy ni pangat, innilan Jesus da bumabaladong atta bagungon ya da sin'kakassi ye tagu, ²⁴ kanana, “In'kayun te sa annate babalasang dakampun ak' natoy yakon nasuyop.” Pun inem-emesda'k' Jesus. ²⁵ Yakon pinalawan kad Jesus dida, nillumnok' atte kuwartun ni abeng wok' innonnana imana, pun nabanangon. ²⁶ Katti kad nakwa, niyasa'k' ugud atte mipanggob si k'ingwan Jesus atta nampalik'wose ili.

Da Duwae Nakulap

²⁷ Nallibbat kad da Jesus, tinun-ud da duwae nakulap si anadtaddalananda wok' kanandae napa'pkaaw, “Si'kae ganak' Ari David, ^{II} kadaguwam kappos dikani!”

²⁸ Pinagatupan Jesus we nanaddalan inggana'k' dummatong si bo'oye ayana wok' nillumnok'. Nakal'nok' os da duwae nakulap. Pun kanana kan dida, “Patiyonyu kad aine lamogku kaanon da kulapyu?” Kananda, “On, Apu, patiyonni.”

^I Sa bibillungan da Judyu we angibilunganda'tte bajat ni de grape we geddang di kalding. ^{II} Ganak' David - awag ni uuwayon-dae Messiah, dam-on da nakulap usarone angayag kan Jesus. Bigbigondae siya Messiah bakon nu Kristu we pinilin Apudyus ak' Anagu ya An-ari.

²⁹ Pun iyappad Jesus imana'tta atada wok' kanana, “Gapu'tte pammatiyu, makwa kan dikayu.” ³⁰ Pun daguse nakaan da kulapda. Unipun binibilin Jesus dida wok' kanana, “Adiyu ibaga'tta ngaiman sadi ye k'ingwak'.” ³¹ Yakon ummoyonda wok' takon ay nu imbagana katti, niyasa'k' ugud atte mipanggob kan siya'tta losane nampalik'wose ili.

Sa Naumo'le Naalanan

³² Ummoyon kad da sadi ye nakulap, indatong os da udum kan Jesus naumo'le naalanan. ³³ Pinalyaw kad Jesus alan, insalad ni naumo'le gumminga. Pun sin-tataag da adu we tagu wok' kananda, “Ippun paat naila'k' nakwa'd Israel ak' isun ni sana si awe inggana sinsadi!”

³⁴ Yakon kanan da Pharisee, “Sa pangat da alan nangitod atte kaboolanae amalyaw atta alan.”

Sa Nanggakayan Jesus Atta Ili

³⁵ Gina'kagakay Jesus da losane siyudad kan losane ili. Nantuttudu'tta sinagogada ya iwwalagawagna Ambalu we Damag mipanggob si ampangatan Apudyus kan kinaanna bos da losane kalasin di sakit ya da am-pakalaman da tagu. ³⁶ Innilan kad Jesus da amode tagu, kinadaguwana dida te am-pakalamda ya naippun ampabadangandae isudan karnero we ippun anangkon kan dida. ³⁷ Pun kanana'tta disipulunae nangipani, “Aduadu maani yakon ak'it da an-ani. ³⁸ Pun iluwaluyu kan Apudyus we sin'kuwa'tta maani ta angibuun ak' aduadu'k' umoy an-ani.”

Da Nasawalan Ak' Duwae Apostol

(Mrk. 3:13-19; Luk. 6:12-16)

10 Sin-algawan kad, inayagan Jesus da nasawalan ak' duwae disipuluna. Pun innatodna kalabbongan kan didae amalyaw atta alan ya angaan atta losane kalasin di sakit ya da am-pakalaman da tagu. ² Annaya da ngadan da nasawalan ak' duwae apostol Jesus, ak' Simon we nginadananda'k' Peter, ak' Andrew we sunudna, da James kan John we abeng Zebedee, ³ da Philip, Bartholomew, Thomas, ak' Matthew we an-dadagup atta bugis, ak' James we abeng Alphaeus, ak' Thaddaeus, ⁴ ak' Simon we nginadananda'k' Angitakdog si ilina ya ak' Judas Iscariot we nangituyuk kan Jesus.

Sa Nangibuunan Jesus Atta Apostolna

(Mrk. 6:7-13; Luk. 9:1-6)

⁵ Imbuun Jesus da nasawalan ak' duwae apostolna wok' kananae namibilin kan dida, “Adiyu ayon da dalane umoyon atta ilin da Gentil ya da dalane umoyon atta ilin da iSamaria. ⁶ Yakon in'kayu'tta bulun taku we ganak' Israel we da isudan natalake karnero.

⁷ Dinumane ayanyu, iwalagawagyu we sinsadi gattoke awad kan dikayu ampangan Apudyus. ⁸ Kaanonyu da sakit, taguwonyu da natoy, kaanonyu sakit da naleprosy ya palyawonyu da alan atta naalan. Naipun nambayadyu si annae kalabbongane innatodku kan dikayu, pun adi kayu bos patangdan. ⁹ Adi kayu angawit ak bulawan kan pilak, ¹⁰ bakal, suljud, sandal kan ansukatanyu'k silup te labbongnae awaton da ankewaal kanonda.

¹¹ "Kad ngaimane ili ye ayanyu, singtony tagu we kamamangili ta siya dawosonyu kan inggawanyu inggana'k tenanyu sadi ye ili. ¹² Lumnok kayu kad atte osae boloy, kananyu we, 'Itton Apudyus lin-awa kan dikayu.' ¹³ Kad nu pion dikayu mangiliyon si boloyda, ak Apudyus angitod si lin-awa kan dida. Yakon nu umadida mangiliyon dikayu, adimpun Apudyus itton kan dida lin-awa. ¹⁴ Nu awad tagu'k adinapun mangiliyon dikayu bakon nu adi dumngol atta itutuduyu, tenanyu sadi ye ili. Kad nu inkayun, ipalpagyu da gabu'tta dapanyu ta igammuwondae dida asi kigad si madusaanda. ¹⁵ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, nu dumatong anguwisan Apudyus atta losane tagu, nadagdagson dusan da tagu si sadi ye ili nu sa dusan da iSodom kan iGomorra." ^I

Sa Dumatonge Ampakalaman

(Mrk. 13:9-13; Luk. 12:11-12; 21:12-17)

¹⁶ Pinagatupan os Jesus wok kanana, "Sosomkonyu anna. Ibuunku dikayu'tta lawweng ya kaog-ogyate tagu kad isuyun karnero we umoy atte lugar we igaw da tanane asu. Kad kasapulane nalaing kayu we isun da ulog ya adiyu koon lawwenge isun da kalapati. ¹⁷ Kad ummanyu bos te dokmaanda kan idalum dikayu'tta kukunsisal ya ap-apliron dikayu'tta sinagogada. ¹⁸ Gapu'tte pammatiyu kan sakon, midalum kayu'tta governor ya da ari ta panoknokanyu Ambalu we Damag kan dida ya da Gentil. ¹⁹ Kad nu sumalyaonda dikayu, adi kayu ambinsaw mipanggob si inonyu we anakdol si mipanggob kan sakon ya sa isongbatyu te sa sadi ye timpu mipaigammu da ustu we ugudonyu. ²⁰ Te dakampun kan dikayu malpuwan ni ibagayu nu adi sa Ispiritu Santu.

²¹ "Sa sadi ye timpu, awad da udume idalumda da sunudda'tta papangat ta gongatonda dida. Kakna bos atta ama kan inae ituyukda da abengda'tta papangat ta gongatonda dida. Sasangnaan os da abeng da amada kan inada kad pagongatda bos dida. ²² Kad sasangnaan os dikayu'tta losane tagu gapu si pammatiyu kan sakon. Yakon ngaimane angiyattom atta losane ampakalaman ya gogomgomana pammatina,

^I Sa awe da tagu'd Sodom kan Gomorra amod da kingwadae lawweng pun kawagase dinadail Apudyus sanate siyudad atte apuy. Nu piom basaon mipanggob ad Sodom, maila si Genesis atta chapter 18-19.

matagu'k inggana. ²³ Nu ampakalamonda dikayu si osae ili, an-atun kayu si osae ili. Ibagak kan dikayu katuttuwaan, nu dumatongake Abeng Di Tagu, daanyupun gangputon da kewaale pakwak kan dikayu'tta losane ili'd Israel."

²⁴ Pun pinagatupan Jesus we nantuttudu wok kanana, "Naipun uswila'k nangatu nu sa mistuluna ya naipun os sammilu'k nangatu nu sa apuna. ²⁵ Pun mat-op okyan an-ada! nu miyisu si mistuluna kad isuna bos si sammilu nu miyisu si apuna. Nu ipanida sakon si simboloye ak Beelzebul we pangat da alan, aaddi ye amo dallu we lawweng anngadanda kan dikayu we nikamboloy."

Sa Labbongnae Misipog

(Luk. 12:2-7)

²⁶ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Adi kayu makimut kan dida te da losane mitatalu kan adipun mipaigammu sinsadi, mipaigammuda'tte umali ye algaw. ²⁷ Sa ibagak kan dikayu'tte umabus taku'tta labi, kasapulane mipaigammu'tta adu we tagu'tta algaw. Kad sa iyagapaapku kan dikayu, kasapulan ose iyipipkawyu'tta losane tagu. ²⁸ Adiyu isipog da lamogda gongaton da long-agyu yakon naipun lamogdae anngatatta kalidodwayu. Sa isipogyu okyan, ak Apudyus. Te lamogna dadailon long-ag kan kalidodwa'd inifernu. ²⁹ Annaya okyan sosomkonyu, takon ay nu naipun patog da tilin, naipun matoy kan maot-tag atte luta kan dida'k takon ay ossaan nu adimpun Apudyus we Amayu iyunud. ³⁰ Magulaman dikayu we tagu we igammuna belang da bukyu. ³¹ Pun adi kayu makimut te napatpatog kayu'k adayu we tagu nu da pigae tilin."

Da Angitakdog Kan Amuklit Kan Jesus

(Luk. 12:8-9)

³² Pinagatupan Jesus wok kanana, "Pun ngaimane amigbig kan sakon si sinagung da tagu, bigbigok os atte sinagung Ama'k ad langit. ³³ Kad ngaimane amuklit kan sakon si sinagung da tagu, puklita'k os si sinagung Ama'k ad langit."

Ak Jesus Gapun Ni Ansisinaan

(Luk. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Kanan os Jesus, "Adiyu sosomkone ummaliyak ta ulnusok makabulbulunan da tagu'tta udum sina'd luta. Te sa ummaliyak, ansisinaan kan ansusubogan da tagu. ³⁵ Kad ummaliyak ta iyyak ambubusu'lon da anaama ya da an-iina ya da ankatkatugangae bubai. ³⁶ Kad sa kabusu'lon ni osae tagu, da mismu we kabalyanna. ^{II}

^{II} Micah 7:6.

³⁷ “Sa tagu we amod ayatna'tta amana kan inana ya da abengna nu sa ayatna kan sakon, adipun mibelang ak disipuluk. ³⁸ Kad ngaimane adinapun bubuk kudon de krosna ya makasaganae ampakalam kan matoy ta mitun-ud kan sakon, adipun paat mibelang ak disipuluk. ³⁹ Te ngaimane angipatog atte long-agna, matoy pos pagay. Yakon sa angikatoy atte pammatina kan sakon, itton Apudyus kan siya biyag ak inggana.”

Sa Gungunae Itton Apudyus

(Mrk. 9:41)

⁴⁰ Kanan os Jesus, “Ngaimane amangili kan dikayu, sakon minangilina. Kad sa amangili kan sakon, minangilina bos nangibuun kan sakon. ⁴¹ Kad ngaimane mangiliyona profeta gapu ta profeta, maittan ak gungunana'k isuna gungunan ni profeta. Ngaiman ose amangili si naun-unane tagu, maittan ak gungunanae isuna gungunan ni naun-unane tagu. ⁴² Ibagak kan dikayu katuttuwaan, ngaimane ampainum takon ay nu abuse sintasae danum atte osa'tta sanae kamkama gapu ta disipuluk, aaddi ye magungunaan.”

Sa Imbagan Jesus Atta Disipulun John We Ambobonyag

(Luk. 7:18-35)

11 Ginangput kad Jesus binilin da nasawaan ak duwae disipuluna, ummoyon wok ummoy nantuttudu ya iwwalagawagna Ambalu we Damag atta adani ye ili.

² Ak John kade Ambobonyag, sissiya si baballudan. Pun dingngolna kad da kingwan Kristu, imbuunna da udum atta disipuluna ³ ta umoyda an-imus kan Jesus, kananda, “Siya pagay inkarin Apudyus we umali bakon nu awad udum ak uwayonni?”

⁴ Kanan Jesus, “Mipauli kayu kan John ya ibagayu da innilayu kan dingngolyu. ⁵ Da nakulap, makailada, da napilay, makataddalanda, da naleprosy, nakaan sakitda, da natulong, makadongolda, da natoy, nataguda kasin kad miwalagawag Ambalu we Damag atta kapus. ⁶ Kad ibagayu bos kan siyae pian tagu we adipun anduwaduwa si mipanggob kan sakon.”

⁷ Nipauli kad da disipulun John, insalad Jesus we nan-ugud atta amode tagu mipanggob kan John. Kanana, “Ngai ummoyyu innila si bumbummaaw? Sa potawe mibibbid? Naid. ⁸ Ngai ummoyyu innila nu? Innilayu kad ain tagu we nansilup atte ampatogete silup? Naid. Te da nansilup atta kaknat babaknganda ya da boloy da ari inggawanda. ⁹ Pun ngai ummoyyu innila nu? Osa kad aine profeta? On, ibagak kan dikayu, daldallu nu sa profeta. ¹⁰ Te ak John nibaga si nigili ye Ugud Apudyus we kanana, ‘Dongngonyu!’

I Sa kasomsomkan Matthew, sa amukud atte krosna siya tagu we ipapatina unudon ak Jesus takon ay nu siya gapun ni matoyana. II *Isaiah 35:5-6; 61:1.*

Awad de ibuunku we umun-una nu siya ta umoyna isagana dalane ayom.’” ¹¹ Pun pinagatupan Jesus wok kanana, “Ibagak kan dikayu katuttuwaan, losan atta nibuknag naippon tummokwal ak nangatngatu nu ak John we Ambobonyag sina'd luta yakon sa kamkama'tte ampangan Apudyus nangatngatu nu siya.

¹² Inggan ni nangisaldan John we Ambobonyag we nangiwalagawag inggana sinsadi, awad da angipatut angiwagawag atte ampangan Apudyus ya awad os da angipatut midoga'tte ampangan. ¹³ Te losane inggilin da profeta ya sa lintoge inggilin Moses, imbagada mipanggob si ampangan Apudyus inggana si timpun John. ¹⁴ Kad nu tinuttuwayu imbagada, maawatanyu we ak John de Profeta Elijah we nipadtu we umali. ¹⁵ Dikayu we andodongngol, sosomkonyu da dingngolyu.”

¹⁶ Pinagatupan os Jesus wok kanana, “Ngai angipaniyak atta tagu sinsana? Isudan abenge an-ay-ayam atta pappawayan. Kad kanandae angiyip-ipkaw atta asin-abbengda,

¹⁷ “ ‘Nanadok kani,

yakon adikayupun nanangni.

Pun nanankanta kani'tta kankanta'tta bagungon,

yakon adikayupun os nakadomdom.’

¹⁸ Dida da mipaniyan da tagu sinsana te ummali kad ak John we Ambobonyag, nallaun ya adipun os uminum si bayas, kananyu, ‘Ngaipana koon kaknat? Naalan!’ ¹⁹ Kan sakone Abeng Di Tagu, ummaliyak kade makainum ya makakan, kananyu, ‘Ilanyu, siya kad bartekero ya botakan! Makabulbulun atta andadagup atta bugis ya da udume kabasbasulan.’ Yakon ilanyu kad, mipailae ustu kinalaing Apudyus atta biyag da losane angunud atte kinalaingna.”

Sa Anguwisan Apudyus Atta Tagu

(Luk. 10:13-15)

²⁰ Pune sadi, sinang-an Jesus da umili ye nangwaana'tta adu we nakaskasdaaw te adidapun imbabawi da basulda ya adidapun agaye angwa.

²¹ Kanana, “Kaddagu kayu we iChorazin ya dikayu we iBethsaida! Te nu kingwak ad Tyre kan Sidon ^{VI} da nakaskasdaawe isun da kingwak atta iliyu, dagus nine nansilupda'tta saku ya iggada da dapu'atta uluda ta ipailadae imbabawida da basulda ya iyyagaydae nangwa. Dikayu kad, takon ay nu innilayu, adikayupun nambabawi'tta basulyu. ²² Yakon ibagak kan dikayu,

III *Malachi 3:1.* IV *Awad da duwae pioner ugudon anna: 1) Awad da angipapati ye sumullagi'tte ampangan Apudyus ya awad os da nakkonakkone angiyadi nu makwae midogada sisi. 2) Awad da angipapati ye angiwagawag atte ampangan Apudyus ya awad os da nakkonakkone angiyadi nu makwae midogada sisi. V *Malachi 4:5.* VI *Da iTyre kan iSidon atte awe, sa ugalida nandindinamage dida kalawengan. Sa kanan da profeta atte mipanggob si dusada makwae mabasa'tta Isaiah 23:1-18, Ezekiel 26-28:19, Amos 1:9-10.**

nu dumatong anguwisan Apudyus atta losane tagu, nadagdagson dusayu nu sa dusan da iTyre ya iSidon.

²³ “Diḱayu ḱade iCapernaum, sosomḱonyu ḱad aine midayaw ḱayu'd langit? Naid! Sa maḱwa, aaddi ye miballu ḱayu'd Hades, sa igaw da natoye madusaanyu! Te nu ad Sodom oḱyan nangwaaḱ atte nakaskasdaawe isun da ḱingwaḱ atta iliyu, dagus nine nambabawida'tta basuḱda ya adimpun nin oḱyan Apudyus dinadail ilida ḱad awad oḱyane sissiya'd Sodom sina inggana sinsadi. ²⁴ Yaḱon ibagaḱ ḱan diḱayu we nu dumatong anḱuwisan Apudyus atta losane tagu, nadagdagson dusayu nu da iSodom.”^I

Sa Anggappiyaan Jesus

(Luk. 10:21-22)

²⁵ Sa sadi ye timpu, ḱanan Jesus we nalluwaḱu, “Ama, ipangatam da losan sina'd luta ya ad langit. Anggap-piyaak ḱan siḱa te adimpun impaigammu ḱatuttuwaan atta nalalaing ḱan naadaḱane tagu, siya nangipaigam-muwam da napakumbaba ya da antalgode isudan abeng. ²⁶ On, ḱingwam ḱaḱna te siya piniom.”

²⁷ Pun ḱanan Jesus atta tagu, “Innatod Amaḱ we Apudyus ḱan saḱon da losane ḱabooḱan ḱan laing. Ini-iggammuna saḱon ya naippun udum aḱ nangigammu ḱan saḱon. ḱaḱna bos aḱ Amaḱ we naippun angigam-mu ḱan siya malaksid ḱan saḱon ya da ngaimane tagu we pioḱ angipaigammuwan.”

²⁸ “Diḱayu losane naayong ḱan ampaḱalam, awwayyu ḱan saḱon ta paillongok diḱayu. ²⁹ Unudonyu da bilinḱu ḱan an-adaḱ ḱayu ḱan saḱon te naanusak ḱan napakumbabaak woḱ maillongan ḱayu. ³⁰ Te da biline ittok ḱan diḱayu we tuttuwaonyu, allasu ya allangpaw.”

Sa Umillongan Da Judyu

(Mrk. 2:23-28; Luk. 6:1-5)

12 Sin-algaw ḱade sa umillongan da Judyu, nangoy da Jesus si pappayawe namuḱ-an si de wheat we isun ni pagoy. Nauḱat ḱad da disipuluna, ḱummuḱtungda'ḱ ḱinutimanda. ² Inninggaw da udume Pharisee ye innilada ḱingwada. ḱananda ḱan Jesus, “Ilam ḱad, lialison da disipulum da lintog taḱu we Judyu te an-anida si umillongan.”

³ Pun ḱanan Jesus ḱan dida, “ḱasapuḱane sosomḱonyu binasayu mipanggob atte ḱingwan Ari David ya da buḱunna'tte nauḱatanda. ⁴ Nillumnok si boḱoy Apudyus woḱ ḱinanna tinapaye nidatun ḱan Apudyus we adimpun ni lintog iyunude ḱanonda. Abus da papadi'ḱ miyunude angan si sadi ye tinapay. ^{II5} Sa osa bos, somsomḱonyu oḱyan nigili ye lintog Moses we anḱewaaḱ da papadi'tte templo si umillongan ya

^I *Ilanyu footnote si Matthew 10:15. II 1 Samuel 21:1-6; Leviticus 24:9.*

nilialisda lintog si umillongan yaḱon adidapun maḱbasuḱ. ⁶ Yaḱon ibagaḱ ḱan diḱayu, awad sina osae napatpatog nu sa templo. ⁷ ḱanan ni nigili si Ugud Apudyus, ‘ḱan saḱon, amo napatpatog ḱumadagu ḱayu'tta asintataguyu nu sa angidatunanyu'tta ayam ya da udume datun ḱan saḱon.’ ^{III} Nu inigammuyu oḱyan pion ni anna ugudon, adiyu oḱyan pabasuḱon da tagu we ippun basuḱda.”

⁸ Pun ḱanan Jesus we nangiyangungus, “Saḱone Abeng Di Tagu, anna ḱalabbongakḱ atta maḱwa si umillongan.”

Sa Tagu We Naangḱet Imana

(Mrk. 3:1-6; Luk. 6:6-11)

⁹ Pun nallibbat da Jesus sidi woḱ ummoy si sinagoga-da. ¹⁰ Inninggaw tagu we naangḱet imana. Inninggaw os da udume tagu sidi ye pionda pabasuḱon aḱ Jesus. Pun ḱananda ḱan siya, “Iyunud ḱamman ni lintog taḱu nu ḱaanon taḱu da saḱit si umillongan?”

¹¹ ḱanan Jesus we summongbat, “Ngai inona nu awad osa ḱan diḱayu'ḱ ossaan karnerona ya nabituan sanate karnero si umillongan? On umoyna ḱammos oḱalon? ¹² Da tagu ḱad, napatpatogda'ḱ amod nu da karnero. Pun iyunud ni lintog taḱu we ḱoon taḱu ambaḱu si umillongan.” ¹³ Pun ḱanana si naangḱet, “Uyadom imam.” Inuyadna ḱad, nipaḱ-og woḱ bummaḱu we isun ni biḱe imana. ¹⁴ Pun ummoyon da Pharisee woḱ umoyda an-uugud si inonda an-gongat ḱan Jesus.

Sa Namiliyan Apudyus ḱan Jesus

¹⁵ Inigammun ḱad Jesus pionda ḱoon ḱan siya, ḱesan woḱ adu da nitun-ud ḱan siya. ḱinaanna da saḱit da losane nasakit ḱan dida, ¹⁶ woḱ binilinna dida ta adida ug-uggudon atta udum mipanggob ḱan siya. ¹⁷ ḱingwana ḱaḱna ta mituttuwa imbagan Apudyus si awe ḱan Profeta Isaiah we ḱanana,

¹⁸ “Annaya sammiluke pinilik.

Siya ay-ayatokḱ ḱan mas-omaḱ. Ibuunḱu Ispirituḱ ḱan siya ta iwalagawagna'tta losane Gentil

inon da tagu we maun-unan atte antotollong Apudyus.

¹⁹ Adipun maḱasossongbat baḱon nu pumaleset baḱon nu anaddangsoḱe guminga'tta ḱaḱsa.

²⁰ An-anggom atta tagu we anḱuya pammatidae isun ni adinapun putton naḱupake loda baḱon nu badangana da aḱit pammatidae isun ni adinapun ḱospon anḱusḱusyope silaw.

Pagatupanae an-anggom atta tagu we isun ni sana inggana'ḱ

ḱoona da tagu'ḱ maun-unan si antotollong Apudyus.

^{III} *Hosea 6:6.*

²¹ Kad siya abus ak namnamaon da losane tagu we anagu kan dida.”^I

Ak Jesus Ya Ak Beelzebul
(Mrk. 3:20-30; Luk. 11:14-23; 12:10)

²² Naabus kad, indatongda kan Jesus nakulap ya naumol te naalanan. Pinalyawna kad alan, nakaginga kan nadiyat atana. ²³ Sintotokol da tagu si kingwana wok kanandae nan-asiimus, “Siya kamman ganak Ari David we uuwayon taku?”

²⁴ Yakon dingngol kad da Pharisee kananda, “Abus ak Beelzebul we pangat da alan ak nangitod atte kaboolanae amalyaw atta alan.”

²⁵ Yakon iniiggammun Jesus da somsomokda wok kanana kan dida, “Nu awad umilik ampapatoy, madadail. Pun kakna bos makwa nu awad siyudad bakon nu balyan ak ansusubog, mabukalda. ²⁶ Kakna bos ak Satan nu palyawona da asin-alanna, magog-gogwa ampangatae an-asisullagida ya madadail. ²⁷ Ngaipayu kamman ibagae ak Beelzebul nangitod atte kaboolake amalyaw atta alan? Nu tuttuwa da imbagayu, ngai bos nangitod si kaboolan da disipuluyu we amalyaw atta alan? Pun gapu ta sa kaboolan Apudyus amalyawan da disipuluyu'tta alan we dakampun atte kaboolan Satan, sana amanoknoke nankamali kayu si imbagayu mipanggob kan sakon. ²⁸ Te sa katuttuwaan, sa Ispiritu Santu nangitod atte kaboolake amalyaw atta alan ya sadi amanoknoke sinsadi gattoke awad kan dikayu ampangatan Apudyus.”

²⁹ Kanan os Jesus we nangipani, “Ak Satan kad, mipani si tagu we maasngaan te naippon makaakaw atta kukuwana nu adina unaon baludon ya asinaot itallay dida.

³⁰ “Ngaimane adipun tumimpuyug kan sakon, sumullagi kan sakon ya ngaimane adipun bumadange anagup atta tagu we amati kan sakon, amo bukajona da tagu we umali kan sakon. ³¹ Pun sa ibagak kan dikayu, ngaimane basul da tagu ya da an-ugud ak lawweng mipanggob kan Apudyus makwae pakawanon Apudyus. Yakon sa angamsew atte mipanggob si Ispiritu Santu, adipun makwae pakawanon Apudyus. ³² Kad ngaimane an-ugud ak lawweng si mipanggob kan sakone Abeng Di Tagu, makwae pakawanon Apudyus. Yakon sa angamsew atte mipanggob si Ispiritu Santu, adipun makwae pakawanon Apudyus sinsadi ya sa umali ye timpu.”

Sa Pani Atte Bungan Ni Kayu
(Luk. 6:43-45)

³³ Impanin os Jesus wok kanana, “Sa kayu we ngannonda ambaļu, ambaļu ambubungana. Sa kayu we ngannonda lawweng, lawweng ambubungana. Te sa

I *Isaiah 42:1-4.*

ibungan ni kayu angipaila si kalasina. ³⁴ Dikayu we ganak ni ulog! Ngai inonae ambaļu da ugudonyu si gagangaye lawweng kayu? Te sa mapopompon atta somsomokyu, siya ugudon da sungadyu. ³⁵ Sa ambaļu we tagu, ambaļu da ugudona te siya mapopompon si somsomokna. Kad sa lawwenge tagu, lawweng os ugudona te siya mapopompon si somsomokna. ³⁶ Ibagak kan dikayu, nu dumatong algawe ankuwisan Apudyus, awad osa ya songbatana da losane ippun anunae inugudna. ³⁷ Te da losane inugudyu, siya usaron Apudyus we anguwis kan dikayu, kad sadi amanoknok nu nakabasul kayu bakon nu adikayupun.”

Sa Kindawda Kan Jesus
(Mrk. 8:11-12; Luk. 11:29-32)

³⁸ Pune sadi, da udum atta Pharisee ya da mimistulun ni lintog, kananda kan Jesus, “Mistulu, pionni ye angipailaka'k nakaskasdaaw kan dikani ta angigam-muwanni nu nalpu kan Apudyus kaboolam.”

³⁹ Yakon kanan Jesus kan dida, “Dikayu we tagu si sanae lunap, lawwelawweng kayu te nan-awidanyu'k Apudyus. Kodakodawonyu we kook da nakaskasdaawe sinyal ta amanoknoke ak Apudyus nangibuun kan sakon. Yakon ippun mipaila malaksid sinyale isun ni nakwa kan Profeta Jonah. ⁴⁰ Te ak Profeta Jonah, ininggaw atte buwang ni dakodakole ugadiw si tulun algaw ya tulun labi. II Siya isun ni makwa kan sakone Abeng Di Tagu. Inggawak os si libon III ak tulun algaw ya tulun labi. ⁴¹ Da iNineveh bos, makatakdogda'tta tagu we matattagu sinsadi'tte sadi ye algaw si anguwisan Apudyus atta tagu. Sa nambabawian da tagu'd Nineveh amanoknoke dusaon Apudyus dikayu. Te dida kad, imbabawida da basulda ya iyyagaydae nangwa si dingngolda iwwalagawag Profeta Jonah kan dida. Yakon dikayu kad, takon ay nu annak sinsadi ye nangatngatu nu ak Profeta Jonah, adiyupun tuttuwaon da tuttuduk. IV⁴² Kad sa de Queen ad Sheba atte awe ye nalpu'tte adaddayuwane ili'd daya, V makatakdog atta tagu we matattagu sinsadi si algawe anguwisan Apudyus atta losane tagu. Sa gunayna amanoknoke dusaon okyan Apudyus dikayu. Te takon ay adaddayuan nalpuwana, ummali sina'd Israel ta dongngona da ugud Ari Solomon we allaing. Takon ay nu annak sinsadi ye nangatngatu nu ak Solomon, adiyupun os dongngon ya tuttuwaon da ugudku.”

Sa Nipaulian Ni Alan
(Luk. 11:24-26)

⁴³ Pinagatupan Jesus we nangipani wok kanana, “Mapalyaw kad alane nalpu'tte tagu we naalanan,

II *Jonah 1:17.* III *Sa ibagana'tte Greek inggawak si dalom ni luta. Osa bose pionna kanan, sa lugar da natoy ad Hades.* IV *Jonah 3:1-10.* V *1 King 10:1-13; 2 Chronicles 9:1-12.*

umoy anggakagakay si bumbummaaw ta angngit ak inggawana. Kad nu adi makaodas, ⁴⁴ kanana si som-somokna, 'Mipauliyak ay si tagu we isun ni boloye nalpuwak.' Dumatong kad, odasana sadi ye tagu we napalyawanae ippun ogon alan kan siya sinsadi ye isun ni boloye ampolkas ya nauhnus ya ippun inggaw sidi. ⁴⁵ Kad umoyna ayagan da pitu we alane daldallu lawwengda nu siya ta mikamboloyda. Kad amo kaddagu sadi ye tagu nu sa damu. Kakan ma kwa'tta tagu si sanae lunap."

Sa Inan Jesus Ya Da Sunudna

(Mrk. 3:31-35; Luk. 8:19-21)

⁴⁶ Sissiya kad ak Jesus we makaug-uggud atta tagu, dummatong ak inana ya da sunudna. Inninggawda'tte lasin wok ummoyda impaayag te piondae makaug-uggud kan siya. ⁴⁷ Pun kanan ni osa kan Jesus, "Awad ak inam ya da sunudnu'k lasin we piondae makaug-uggud kan sika."

⁴⁸ Yakon kanana kan siya, "Annaya da ibelangku'k tuttuwae inak kan susunudku." ⁴⁹ Intuduna da disipuluna wok kanana, "Annaya da inak ya da susunudku. ⁵⁰ Te ngaimane angwa si pinion Ama ad langit, dida da mibelang ak inak kan susunudku."

Sa Pani Atte Nawwagawag Atta Bukol

(Mrk. 4:1-9; Luk. 8:4-8)

13 Sa sadi ye algaw, lummawa da Jesus si sadi ye boloy wok ummoy tummu'kdu si talantag ni baybay ta antuttudu. ² Gapu ta amoamod da tagu we nangaligummu kan siya, ummoy tummu'kdu'tte bangka wok inggaw da tagu'tte talantag. ³ Pun imbagana kan dida da adu we banage impanina, kanana, "Inninggaw tagu we ummoy nawwagawag atta bukol. ⁴ Iwwagawagna kad, naottag udum atte dalan wok ummoy da sissiwit tinuktu'kan. ⁵ Da udume bukole niwagawag, naottagda'tte bibbisil. Takon ay nu tum-mubuda, ⁶ dummingit kad ak init nal-uyda wok nalanguda te ammamaga luta ya adidapun kon lummamut. ⁷ Da udum kad ose bukol, naottagda si laslasi wok takon ay nu tum-mubuda, nidisan tum-mubu da lasi wok pinsojda da muja ta adida dumako. ⁸ Da udum kade bukol naottagda si alluta, pun tum-mubuda wok namungada. Da udume bukol, namungada'k singgasut, da udum sin-oonompulu ya da udum sin-tuklumpulu." ⁹ Ginangput kad Jesus inug-uggud annae pani, kanana, "Dikayu we andodongngo, sosomkonu da dingngolyu."

Sa Panggob Da Pani

(Mrk. 4:10-12; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Pun ummadani da disipulu kan Jesus wok kananda, "Ngaipam ipani ye antuttudu'tta tagu?"

¹¹ Kanan Jesus, "Dikayu kad, nipaigammu da banage adipun nipaigammu si awe mipanggob atte ampan-gatan Apudyus. Yakon kan dida, adinapun impaigammu. ¹² Te sa anuttuwa si dingngolina, amo madog-an an-aawatna inggana'k aduadu maawatana. Yakon sa tagu we adinapun kon dingngolina, takon ay awad kan siya, makaan. ¹³ Siya gapunae ipanike antuttudu kan dida te takon ay nu iillanda da kook, adidapun makaimatun ya takon ay nu dodongngonda da ibagak, adidapun maawatan. ¹⁴ Da kaknae tagu, dida mittuwaan ni impaigilin Apudyus kan Profeta Isaiah we kanana,

"Takon ay nu ummada dodongngon, adidapun paat maawatan.

Kad takon ay os itotollongda da makwa, adidapun imatunan.

¹⁵ Te tummungitong da som-somokda.

Antutullongda ta adida dongngon da katuttuwaan ya kimitonda bos da atada ta adida makaila, te nu makadongolda, makailada ya makaawatda kad

ansinagungda kan sakon

ta pakawanok da basulda." I

¹⁶ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Yakon kan dikayu, pian kayu te lamogyu ilan da kook ya dongngon da ibagabagak. ¹⁷ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, takon ay nu adu da profeta ya da naun-unane tagu si awe ye pionda ilan da iillanyu, adidapun innila dida. Takon ay os nu pionda dongngon da dodongngonyu, adidapun dingngol dida."

Sa Pion Ni Pani Atte Nawwagawag Atta Bukol Kanan

(Mrk. 4:13-20; Luk. 8:11-15)

¹⁸ Pune sadi kanana, "Andongol kayu ta ipakaawatku pion ni pani'tte mipanggob si nawwagawag kanan.

¹⁹ Da naottag atte dalan, mipanida'tta tagu we dongngonda mipanggob si ampangan Apudyus yakon adidapun maawatan. Ummoy ak Satan ya kinaanna'tte som-somokda da ugude dingngolda. ²⁰ Da naottage bukol atte bibbisil, isuda da tagu we sillalayayade angawat si Ugud Apudyus we dingngolda. ²¹ Yakon adipun lummamut atta som-somokda. Amatida'k sinakitan, kad nu dumatong ampakalaman bakon nu mapadasda gapu'tte amatiyanda si Ugud Apudyus, daguse iwalingda pammatida kan Apudyus. ²² Da naottag atte laslasi, isuda da tagu we dingngolda Ugud Apudyus. Yakon gapu'tta binimbinsawda'tta biyagda si annae lubung ya piondae buma'knang, adidapun tungaguwon ugude dingngolda kad adipun mabaliwan da ugalida. ²³ Da naottag kad atte alluta, isuda da tagu we dongngonda Ugud Apudyus ya maawatanda kad koonda da adu we ambalu we banage mas-oman

I Isaiah 6:9-10.

Apudyus we isun da muļae amunga'k adu. Da udum singgagasut, da udum sin-oonompuļu ya da udum sintuḡlumpuļu."

Sa Pani Atte Sabsabug

²⁴ Pun inḡasin Jesus imbaga pani'tta amode tagu woḡ ḡanana, "Mipani ampangatan Apudyus si osae tagu we ambabaļu iyyosoḡnae pagoy si payawna.

²⁵ Masusuyopda ḡad atte sillabiyān, ummoy ni ḡabusuļna iwwagawag buḡoļ ni sabsabug atta niyosoḡe pagoy woḡ ummoyon. ²⁶ Naamin ḡad tum-mubu da pagoy ya annae amusbusda, nidisan os da sabsabug tummokwaļ. ²⁷ Pun ummoy da sammilu'tte sinkuwa si payaw woḡ ḡananda, 'Apu, daḡampun ḡamman aḡ ambabaļu iyyosoḡ taḡu'tte payawnu? Dinu ḡad ain igammume naļpuwan da sabsabug?'

²⁸ "ḡanan ni Apu, 'Sa ḡabusuļ nangwa si ḡaḡnat.' "ḡanan da sammilu, 'Piome inḡani ḡaanon da sabsabug?'

²⁹ "ḡanana, 'Naid te uni ḡad midoga mibagut da pagoy atta sabsabug nu bagutonyu dida. ³⁰ Samaļnae midisan dumaḡoļ da sabsabug atta pagoy inggana'ḡ iyyaani. Asiḡ ibaga'tta an-ani ta unaonda ḡaanon da sabsabug ya binobodda dida ta soggonda ḡad asidaot aniyon da pagoy ya impomponda si aļangḡu.'"

Sa Pani Atte Buḡoļ Ni Mustasa

(Mrk. 4:30-32; Luk. 13:18-19)

³¹ Pun ḡasin os nangipani'ḡ Jesus woḡ ḡanana, "Sa ampangatan Apudyus mipani si buḡoļ ni mustasae imuļan ni tagu'tte umana. ³² Siya ḡapeetan atta losane buḡoļ yaḡon nu mimuļa ya dumaḡoļ, siya ambalin aḡ ḡataḡnangane matipoye isuna daḡole ḡayu ya sumuḡbutan da sissiwit da pangana." ^I

Sa Pani Atte Yeast

(Luk. 13:20-21)

³³ ḡanan os Jesus we nangipani, "Sa ampangatan Apudyus isuna de yeast we ampabotalē inḡamos ni bubai si adu we arina."

Sa Panggob Jesus We Nangusar Atta Pani

(Mrk. 4:33-34)

³⁴ Sa ḡatuttuwaan, pasige impanin Jesus we nantutudu'tta tagu. Adipun antuttudu ḡan dida nu adina ipani. ³⁵ ḡingwana ḡaḡna ta mituttuwa impaibagan Apudyus atte profetanae ḡanana, "Da pani, siya inoḡe maḡaugud ḡan dida. Ibagak ḡan dida da daampun mipaigammu'tte inggan ni naḡwaan ni lubung." ^{II}

^I Sa kalasin ni mustasae nimuļa'tta ilin da Judyu daḡodaḡoļ nu sa nimuļa sina'd Philippines. Sa ḡataḡnangan umoye 12 feet. ^{II} Psalm 78:2.

Sa Nangipaḡaawatan Jesus Si Pani Mipanggob Atte Sabsabug

³⁶ Pun tinenan Jesus da tagu woḡ nillumnoḡ si boļoy. ḡanan da disipulunae nibuļun, "Ipaḡaawatnu ḡappos ḡan diḡani pani mipanggob si sabsabuge nidoga tum-mubu'tta pagoy."

³⁷ ḡanan Jesus, "Sa nangimuļa'tta pagoy, saḡone Abeng Di Tagu. ³⁸ ḡad sa payaw, siya annae lubung ya sa ambabaļu we ilik, dida da tagu we midoga si ampangatan Apudyus, ḡad da sabsabug, dida da tagun Satan. ³⁹ ḡad sa ḡabusuļe nangiwagawag si sabsabug, siya'ḡ Satan. Sa iyyaani siya anungus ni timpu ḡad da anghel an-ani. ⁴⁰ Sa maḡwa si sabsabuge dinagup da sammilu ta masgob, ḡatti bos maḡwa si anungus ni timpu. ⁴¹ Te saḡone Abeng Di Tagu, ibuunḡu da anghelḡu ta umoyda dagupon da losane tagu we gapun ni maḡbasuļan da buļunda ya da losane adipun tumuttuwa'tta pinion Apudyus. Miyadayuda'tta tagu we ipangataḡ. ⁴² ḡad itop-aļda dida si gumilḡillayabe apuye adipun masobsoban, ḡad umibiibilda ḡan ngumalitod da babada gapu si ampaḡalamanda. ⁴³ Yaḡon da naun-unane tagun Apudyus, allanglangdae isun di init si ampangatan Amada. Diḡayu we andodongḡoļ, sosomḡonyu da dingḡoļyu."

Sa Pani Atte Buļawan ḡan Bongoļ

⁴⁴ Pinagatupan Jesus woḡ ḡanana, "Sa ampangatan Apudyus mipani si buļawane niḡaluube indasan ni osae tagu'tte uma. Gapu si layadna, ḡasinna tinab-unan woḡ ummoyna ingngina da losane ḡukuwana woḡ nipauli ta ngin-ana sadi ye umae nangdasana'tte buļawan.

⁴⁵ "Sa osae mipaniyan ni ampangatan Apudyus isuna pumopoļake tagu we angngit atta ampapatoge bongoļ. ⁴⁶ Innilana ḡad osae amod de patogna, ummoyon aḡ ḡuwada woḡ ingnginana da losane ḡukuwana ta ngin-ana sanae bongoļ."

Sa Pani Atte Tabuḡuļ

⁴⁷⁻⁴⁸ Pinagatupan Jesus woḡ ḡanana, "Sa ampangatan Apudyus mipani bos si tabuḡuļe inuyud da anabuḡuļ atte baybay inggana'ḡ mapnu'tta nankalalasi ye ugadiw. ḡad itaḡdangda ya tumuḡdu-da ta piliyanda. Da ambabaļu we ugadiw iggada'tte aḡḡubaw ya iballuda da anḡalaweng. ⁴⁹ ḡaḡna bos maḡwa'tte anungus ni timpu. Umoy da anghel piliyan da ḡabasbasuļane tagu ta isinada dida'tta naun-unan. ⁵⁰ ḡad iballuda dida si apuye adipun masobsoban ya amod de ibilda ḡan ngumalitod da babada te ampaḡalamda."

⁵¹ ḡanan Jesus, "Maawatanyu ḡamman losan da ana?"

Kananda, "On, maawatanni."

⁵² Kanan Jesus kan dida, "Maawatanyu kammane nu awad mistulun ni lintog ak amati si ituttuduk mipang-gob si ampangan Apudyus, mipani'tte sinkuwa si boloye igammunae angitokwal ya angusar atte kakkopya kan dadaane kukuwanae nitatalu si gagapotana?"

Sa Nangidiyananda Kan Jesus

(Mrk. 6:1-6; Luk. 4:16-30)

⁵³ Ginangput kad Jesus intuttudu da sanae pani, um-moyon ⁵⁴ wok nipauli si mismu we ilinae dum-makolana. Ummoy atte sinagoga ta antuttudu wok nasdaaw da nandongol kan siya. Kanandae nan-asi-imus, "Ngai nanga-ana si laingna kan kaboolanae angwa'tta nakaskasdaaw?" ⁵⁵ Dakampun kamman si abeng ni karpentero? Dakampun kamman kan Mary inana? Kad dakampun kamman ak siya sunud da James, Joseph, Simon ya ak Judas? ⁵⁶ Kad dakampun kamman ak sunud da annae bubai ye anna kan di-taku? Ngai nin ay nanga-ana si laingna kan ka-boolana?" ⁵⁷ Pun lummaweng somsomokda wok adidapun namati. Kanan Jesus kan dida, "Sa profeta mapatgan si sabali ye ili yakon adipun mapatgan atta mismu we kailiyana ya da kabalyanna." ⁵⁸ Gapu ta adidapun amati, adinapun kingwa da adu we nakaskasdaaw sidi.

Sa Natoyan John We Ambobonyag

(Mrk. 6:14-29; Luk. 9:7-9)

14 Sa sadi ye timpu, dingngol Herod ¹ we guber-nor atte probinsiya'd Galilee mipanggob atta kingwan Jesus, ² kanana'tta sammiluna, "Sa annae Jesus, siya'k John we Ambobonyag we ummuli. Siya gapunae annat kaboolanae angwa'tta nakaskasdaaw."

³⁻⁴ Imbagan Herod kakna gapu'tte kingwana si awe. Siya nampadokma kan John wok impaibaludna te sinuppan John we adimpun ni lintog iyunude asawona'k Herodias we asawan ni sunudnae ak Philip.

⁵ Takon ay nu pion Herod pagongat, umogyat atta adu we tagu te ibelangda'k John we profeta.

⁶ Dummatong kad algawe niyana kan Herod, inayagana da tagu ta makagangganasda. Inninggaw babałasange abeng Herodias. Pun nansala si sinagung da losan. Nas-om ak Herod ⁷ wok gapu'tte sana kanana, "Isapatake ittok ngaimane kodawom kan sakon!"

⁸ Gapu'tte intuttudun inanae kodawona, kanana kan Herod, "Pioke ittom kan sakon sinsadi ulun John we Ambobonyag we maigga'tte dulan."

¹ Sa annae Herod, Herod Antipas we abeng Herod we Ari si kaban-og Jesus. Sa ustuwaga awagna tetarco, yakon isun ni gubernor saadna.

⁹ Ansigab si somsomok ni ari yakon gapu ta insap- atana'tte sinagung da adu we naayagan, mabaine adi angituttuwa. Pun imbilinnae maatod kodawona ¹⁰ wok nambuun ak ummoy namungtu si ulun John atte babaludan. ¹¹ Pun indatongda ulun John we in-niggada'tte dulan wok innatodda'tte babałasang ta umoyna itton kan inana. ¹² Dingngol kad da disipulun John, ummoyda inna la ladagna ta umoyda ilibon. Pun ummoyda imbaga kan Jesus nakwa.

Sa Nama kanan Jesus Atta Lummabos Ak Limallibu

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Jhn. 6:1-15)

¹³ Dingngol kad da Jesus nakwa kan John, nam-bangkada wok ummoyonda'tte bumbummaaw ta um-abusda okyan. Yakon inigammun kad da amoamode tagu we ummoyonda, nallibbatda wok nanadtad-dalandae nalpu'tta nansabasabali ye ili ta mibulunda kan dida. ¹⁴ Dummatong kad da Jesus atte talantag ni baybay, lummogsadda'tte bangka. Innilana kad da amode tagu, kummadagu kan dida wok kinaanna da sakit da nasakit.

¹⁵ Anna kade mumasdom, ummoy da disipuluna kan siya wok kananda, "Naabus ay mumasdom ya anna taku si bumbummaaw. Ibagam kappos atta tagu ta umoyda ngumina'k makan atta adani ye ili."

¹⁶ Kanan Jesus, "Dakampun ak kasapulane umoyda. Dikeyu amakan kan dida."

¹⁷ Kananda kan siya, "Abuse limae tinapay kan duwae nidawise ugadiw anna kan dikani."

¹⁸ Kanan Jesus, "Idatongyu dida kan sakon." ¹⁹ Pun binilina da tagu ta tumukduda si lullumun wok in-nalana limae tinapay ya sa duwae ugadiw wok nantag ad langite nanggappiya kan Apudyus. Pun binis-bisakna tinapay ya da ugadiw wok innatodna'tta disip-uluna ta iwalasda. ²⁰ Pun nanganda losan wok nas-sugda. Nagangputda kad, dinagup da apostol da nabun-an. Pun napnu nasawalan ak duwae akkubaw. ²¹ Da nangan, umoye limallibu da lalaki, adipun niyiyap da bubai ya da abeng.

Sa Nanaddalan Jesus Atte Labaw Ni Danum

(Mrk. 6:45-52; Jhn. 6:16-21)

²² Nagangput kade pinakanan Jesus da tagu, nam-bangkaona da disipuluna ta umunada dumolmang ad domang. Pun pinalyawna da adu we tagu'tta ilida.

²³ Ummoyon kad da tagu, nanagada'k Jesus atte beleg ta umoy alluwalu we abus. Lummabi kad, sissiya'k Jesus atte beleg, ²⁴ ya da disipulunae nambangka, adayuda si talantag ni baybay. Baag-en bummali wok amod de tupiyake tupatupakana bangkada te niyabot kan dida ampigsae bibbid. ²⁵ Madam-an talun kad, nan-osog ak Jesus wok nanaddalan si labaw ni danum pun ummadani kan dida. ²⁶ Innilan kad da disipulunae

anadtaddalan si labaw ni danum, simbobbogada si kimutda te kanandapun nu lagayan.

²⁷ Pun daguse gumminga'k Jesus wok kanana, "Tumu'od kayu! Adi kayu makimut! Sakon ak Jesus!"

²⁸ Kanan Peter, "Apu, nu tuttuwae si'ka, ayaganak ta umaliyak si sanat anaddalan si labaw ni danum."

²⁹ Kanan Jesus, "Awwaynu." Dingngol kad ay Peter, lummogsad si bangka wok insaladnae nanaddalane ummoy kan Jesus. ³⁰ Yakon giniknana kade amod de pigsan ni bibbid, nakimtan wok insaladnae milisob. Pun daguse nampokaw wok kanana, "Apu, taguwon-ak!"

³¹ Pun daguse indawawan Jesus imana kan Peter wok dokmaana. Kanan, "Ak'it pammatim! Ngaipaka anduwaduwa?"

³² Unipun, summakayda kad atte bangka, daguse nakagino'k ampigsae bibbid. ³³ Pun awad ay osa kan didae ininggaw si bangka nandayaw kan siya, kananda, "Tuttuwae si'ka Abeng Apudyus."

Sa Nangaanan Jesus Atta Sakit

(Mrk. 6:53-56)

³⁴ Dummolmangda kad, dummatongda si ili'd Genesaret. ³⁵ Immatunan da tagu'k Jesus. Pun nambuunda'k ummoy nangibaga'tta tagu'tta nampalik'wose ili ta an-idatongda'tta losane nasakit kan Jesus.

³⁶ Nandagdaguda ta takon ay okyan nu abuse tokkon da nasakit gayadan ni silupna. Pun losan atta nandok, nakaan da sakitda.

Sa Tinawid Da Judyu Atta Dana'kkolda

(Mrk. 7:1-13)

15 Sin-algawan kad, ummoy da Pharisee ya da mimistulun ni lintoge nalpu'd Jerusalem kan Jesus wok kananda, ² "Ngaipan da disipulum lisalison ugali ye tinawid taku'tta dana'kkol taku? Anganda ya adidapun unudon ustuwu we inonda'k ambulu."

³ Kanan Jesus we summongbat, "Dikayu kad, an-awidanyu bilin Apudyus ta siya unudonyu ugaliyu. ⁴ Te sa imbilin Apudyus kanana, 'Dayawom da amam kan inam,' ya 'Ngaimane an-ugud ak lawweng atta amana kan inana, aaddi ye magongat.' ⁵ Yakon sa ituttuduy sabali. Te ituttuduy we miyunud nu adipun tagu bumadang atta amana kan inana, nu ittona badangna kan Apudyus. Iyunudyu we kanana'tta amana kan inana, 'Sa ittok okyan kan dikayu, inkarike idatun kan Apudyus.' ⁶ Katti kamman inonyu we angipatog atta amayu kan inayu? An-awidanyu Ugud Apudyus ta siya unudonyu ugalin da dana'kkolyu. ⁷ Kapappaila kayu! Tuttuwa pagay impadtun Profeta Isaiiah si mipanggob kan dikayu we kanana,

⁸ "Da annae tagu, dayawonda sakon si sungadda,

I Exodus 20:12; 21:17; Deuteronomy 5:16; Leviticus 20:9.

yakon adayu somsomokda kan sakon.

⁹ Ippun paat dalat ni andayawanda kan sakon te sa ituttududa abus da ugali ye kingwan da tagu kad ibagadae bilinku." II

Sa Angaissaw Atte Tagu

(Mrk. 7:14-23)

¹⁰ Pune sadi, inayagan Jesus da tagu wok kanana, "Andongol kayu ta maawatanyu. ¹¹ Sa mibelang ak angaissaw atte tagu si antotollong Apudyus, dakampun atte lumnok si sungadna yakon sa tumokwal atte sungadna."

¹² Pun ummadani da disipuluna kan siya wok kananda, "Adimpun kamman igammu we sumanga da Pharisee si dingngolda imbagam?"

¹³ Kanan Jesus we nangipani, "Sa umali ye algaw, da losane mulae dakampun ak immulan Amak we awad ad langit, mabagutda. ¹⁴ Sinnamal da Pharisee te isudan nakulape ipuyutda asinkulapda. Kad nu ipuyut ni nakulap asinkulapna, aaddi ye maottagda losan si abut."

¹⁵ Kanan Peter, "Ngai pion ni sadi ye impanim kanan mipanggob atte inon ni tagu we mibelang ak kaisaw atte antotollong Apudyus?"

¹⁶ Kanan Jesus, "Inggana sinsadi takon ay dikayu, daanyupun os maawatan da ituttuduk? ¹⁷ Adiyupun kamman igammu we da lumnok si sungad ni tagu, umoy atte buwangna ya miyattay? ¹⁸ Yakon sa tumokwal si sungadna, malpu'tte pusuna ya siya mibelang ak angaissaw kan siya si antotollong Apudyus. ¹⁹ Te sa somsomok, siya malpuwan ni losane somsomkon ni tagu we isun da sana; adalugona dakampun ak asawana, an-akaw, pumatoy, makadagdagas, takdolana da tinutuli ya an-ugud ak lawweng atta asintataguna. ²⁰ Sana da mibelang ak angaissaw atte tagu si antotollong Apudyus. Yakon sa tagu we angane adipun ambulu, dakampun ak sanat da mibelange angaissaw kan siya si antotollong Apudyus."

Sa Pammatin Ni Bubai Ye Gentil

(Mrk. 7:24-30)

²¹ Pun tinenan da Jesus sidi wok ummoyda'tta ili ye sakubna'd Tyre kan Sidon. ²² Ininggaw bubai ye iCanaan we Gentil we nakaumili. Ummadani kan Jesus wok isassaudna kanane nampokaw, "Apu, we ganak Ari David, kadaguwana'k kappos! Awad de abengku we baba'lasange naalanan. Kad awade amod de sakitna."

²³ Ak Jesus kad, gummiginnoke adinapun songbatan bubai. Pun ummadani da disipuluna kan siya wok kananda, "Palyawom kappos ta umoyon kan agaynae mituntun-ude ampokapokaw."

II Isaiiah 29:13.

²⁴ Kanan Jesus, "Abuse nibuunak ta iyyak bumadang atta ganak Israel we da ummadayu kan Apudyus we isun di natalake karnero."

²⁵ Yakon sa sadi ye bubai, amo ummoy nanalluku si sinagung Jesus wok kanana, "Apu, kadaguwanaq kappos ta badanganak."

²⁶ Kanan Jesus we nangipani, "Dakampun ak ambalu nu ipakanta kanon ni abeng atte asu."

²⁷ Kanan ni bubai, "On Apu, yakon takon ay da asu kanonda da dadakon ni apuda nu anganda."

²⁸ Kanan Jesus, "Bubai, ampigsa pammatim! Kad gapu'tte sadi, maatod de kindawnu." Pun sa nangibagana, daguse lummawa alan si abengnae babaasang.

Sa Nangaanan Jesus Atta Sakit

²⁹ Pune sadi, tinenan Jesus sidi wok ummoy si talantag ni Baybay ad Galilee. Pun summang-at atte beleg wok ummillong. ³⁰ Pun amod da tagu we nan-idatong atta napilay, da nakulap, da naumol, da nabaqawog da imada ya da adu we nasakit. Pun kinaanna da losane sakitda. ³¹ Katti kad nakwa, sintataag da tagu we nangila'tta naumole an-ugud, da nabaqawoge nipaog da imada, da napilaye nanaddalan ya da nakulape makaila. Pun indaydayaw da ganak Israel ak Apudyus.

Sa Namaqanan Jesus Atta Opatlibu

(Mrk. 8:1-10)

³² Pun inayagan Jesus da disipuluna wok kanana, "Madaguwak atta annae tagu te inniinggawda kan sakon ak tulun algaw pun annate ippun ogon kanonda. Adikpun pion paoyonon didae mauulat te angunawada kad os ay si dalan."

³³ Kanan da disipulunae nangimus kan siya, "On, yakon dinu kad ain angal-an taku'tte adu we maqan ak ipakan taku'tta ummamdane tagu si annae bumbumaaw?"

³⁴ Kanan Jesus, "Piga awade tinapay kan dikayu?" Kanandae summongbat, "Pitun balase tinapay ya sa akat ose ugadiw."

³⁵ Pun binilin Jesus da tagu ta tumukduda si luta. ³⁶ Innalana pitu we tinapay ya da ugadiw wok nangappiya kan Apudyus. Naabus kad, binisbisakna dida wok innatodna'tta disipuluna ta iwalasda'tta amode tagu. ³⁷ Losanda nangan pun nassugda. Dinagup kad da disipuluna da bunada, napnu pitu we danaqqole akkubaw. ³⁸ Sa iyp da nanqakakane lalaki opatlibu, adipun niyiyap da bubai ya da abeng.

³⁹ Naabus kad, pinalyaw Jesus da tagu wok naka-bangka'tta disipulunae ummoy atte sakubna'd Magadan.

Sa Paqwan Da Pharisee Kan Jesus

(Mrk. 8:11-13; Luk. 12:54-56)

16 Dummatongda kad, ininggaw da udume Pharisee ya da Sadducee ye ummoy kan Jesus ta padasonda siqapan. Pun kananda, "Angipailaka ud kan dikani'tta nakaskasdaawe sinyal ak angigam-muwanni ye ak Apudyus ad langit nangibuun kan siqa." ² Kanan Jesus kan dida, "Mipisong kad init ya allidaga'd langit, kananyu, 'Ambalu algaw, maligat appigat.' ³ Kad nu bigbigat si dumingit init ya allilidaga'd langit kan anggiqbot da libuu, kananyu bose, 'Umudan ak uni!' Ngaipayu lamog imatunan da sinyal ni lubung kan langit ya adiyupun lamog imatunan da sinyal Apudyus we makwa si sanae algaw? ⁴ Lawwelawweng kayu we tagu sinsana te nan-awidanyu'k Apudyus. Ipatutyu we kook da nakaskasdaawe sinyal ta amanoknoqe ak Apudyus nangibuun kan sakon. Yakon ippun mipaila malaksid sinyale isun ni nakwa kan Profeta Jonah si awe." Imbagan kad Jesus kakna, ummoyon. ¹

Sa Tuttudun Da Pharisee Ya Da Sadducee

(Mrk. 8:14-21)

⁵ Nandolmang kad da disipulu we umoy si domang ni baybay, inqagasmokdae naliwatandae nanga'a'k dinaanda. ⁶ Kanan Jesus kan dida, "Umanyu ta adi kayu maalisan atte yeast da Pharisee ya da Sadducee."

⁷ Imbagan kad Jesus sadi, nan-uugudda wok kananda, "Imbagan Jesus kaknat te naippun tinapay ak dinan taku."

⁸ Inigammun Jesus da inugudda wok kanana kan dida, "Akit pammatiyu! Ngaipa kayu ambinsaw atte adikayupun nangawit ak kanonyu? ⁹ Sissiya kammene adikayupun makaawat? Naliwatanyu we sa limae tinapay ummanay ak kinan da limallibu we tagu? Kad pigae akkubaw nasawal si dinagupyu? ¹⁰ Kad ngai inon ni pitu we tinapay ummanay os atta opatlibu we tagu, pigae danaqqole akkubaw dinagupyu? ¹¹ Ngai-payu adi maawatane dakampun si mipanggob si tinapay piok ugudon kan dikayu? Sa imbagak, ummanyu ta adi kayu maalisan atte yeast da Pharisee ya da Sadducee!" ¹² Pun naawatandae dakampun ak mipanggob si de yeast we mikamos si tinapay. Sa imbagana, sa tuttudun da Pharisee ya da Sadducee.

Sa Nangipaigammuwan Peter Kan Jesus

(Mrk. 8:27-30; Luk. 9:18-21)

¹³ Dummatong kad da Jesus atte sakub ni Caesarea Philippi, kanana'tta disipuluna, "Ngaiyake Abeng Di Tagu atte kasomsomkan da tagu?"

¹ Matthew 12:39-40.

¹⁴ Kananda, “Kanan da udum, siƙa'ƙ John we Ambobonyag. Da udum, kanandae siƙa'ƙ Profeta Elijah. Da udum os, kanandae siƙa'ƙ Profeta Jeremiah baƙon nu osa'tta profeta si awe.”

¹⁵ Kanan Jesus, “Diƙayu ƙad, ngaiyak atte ƙasom-somƙanyu?”

¹⁶ Kanan Simon Peter, “Siƙa Kristu ^I we Abeng ni matattagu we Apudyus.”

¹⁷ Pun ƙanan Jesus, “Pianƙa ƙammos, Simon we abeng Jonah te daƙampun aƙ tagu nangipaigammu ƙan siƙa nu adi aƙ Amaƙ we awad ad langit. ¹⁸ Pun ibagaƙ ƙan siƙa, siƙa'ƙ Peter, batu piona ƙanan. ^{II} Ƙad sa annae labaw ni batu antaƙadaƙ si simbaanƙu we da losane amati ƙan saƙon. Ƙad naippun angngog ƙan dida taƙon ay ƙabooƙan ni ƙatoy, ^{III} adinapun lamog oƙgon dida. ¹⁹ Ittoƙ ƙan siƙa tulbika sa piona ƙanan sa ƙalabbongan atta tagu we midoga si ampangata. Ƙad ngaimane iyadim si annae luta, iyadin os Apudyus ad langit. Ngaiman ose iyunudnu si annae luta, iyunud os Apudyus ad langit.” ²⁰ Pun binilibilin Jesus da disipuluna ta adida paat ug-uggudon atta ngaimane tagu we siya'ƙ Kristu.

Sa Matoyan Ya Sa Umuliyen Jesus

(Mrk. 8:31-33; Luk. 9:22)

²¹ Inggan ni sadi ye timpu, insalad Jesus we an-gibagabaga'tta disipuluna mipanggob si maƙwa ƙan siya'tte umali ye algaw woƙ ƙanana, “Ƙasapulaney iyyaƙ ad Jerusalem ya ampaƙalamonaƙ atta pallakayon da Judyu ya da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog. Ƙade sadi impagongatda saƙon yaƙon sa miƙaƙlu we algaw, taguwon Apudyus saƙon.”

²² Ƙingwan ƙad Peter, imbattawana'ƙ Jesus woƙ insaladnae anuppaƙ ƙan siya. Ƙanana, “Apu, adin oƙyan Apudyus iyunud sadi ye imbagam! Adipun oƙyan maƙwa da anna ƙan siƙa.”

²³ Yaƙon nansagung aƙ Jesus woƙ ƙanana, “Ƙumunudƙa Satan! Tumupodƙa ƙan saƙon. Te sa somso-moƙnu, daƙampun si pinion Apudyus yaƙon sa pion da tagu.”

Da Ambalin Aƙ Disipulun Jesus

(Mrk. 8:34—9:1; Luk. 9:23-27)

²⁴ Pun ƙanan Jesus atta disipuluna, “Ngaimane pionae mitun-ud ƙan saƙon, ƙasapulaney an-awidana long-agna, buƙudona de krosna ya mitun-ud ƙan saƙon. ²⁵ Te ngaimane angipatog atte long-agna, matoy pos pagay. Yaƙon sa angikaƙatoy gapu si pammatina ƙan saƙon, itton Apudyus ƙan siya biyag aƙ inggana. ²⁶ Te

^I Sa ugud atte Greek, sa pion ni Kristu ƙanan siya pinilin Apudyus aƙ Anagu ya An-ari. ^{II} Sa pion ni Peter ƙanan atte Greek, batu.

^{III} Ƙabooƙan ni ƙatoy - Sa ibagana'tte Greek sa lewangane lum-noƙan ad Hades we igaw da natoy. Sa pion ni lewangan ugudon ƙabooƙan.

ngai ƙad ain maganab ni tagu nu anƙuwana da losane binaƙnang atte lubung yaƙon taƙona ƙalidodwana ya madusa'ƙ inggana? Naippun! Te naippun maƙwa'ƙ ipasanin ni tagu'tte biyagna. ²⁷ Te sa Abeng Di Tagu, umali ye buƙunna da anghelna ƙad ipailana bos dayaw Amana. Ƙad gungunaana sin-ossae tagu sigun atta ƙingwada. ²⁸ Ibagak ƙan diƙayu ƙatuttuwaan, awad da udum ƙan diƙayu sinsadi ye adidapun yan matoy inggana'ƙ ilanda saƙone Abeng Di Tagu we umali ampan-gat.”

Sa Nambaliwan Ni Ƙatollongan Jesus

(Mrk. 9:2-13; Luk. 9:28-36)

¹⁷ Naƙaƙpus ƙad onom algaw, inayagan Jesus aƙ Peter ya da James ƙan John we ansunud woƙ nanagadadae mismu atte antaƙnange beleg. ² Sa nangil-anda ƙan Jesus, nambaliw ƙatollongana. Sa bosaina, allanglange isun di init ya sumilising silupna. ³ Pun baag-en nampaila da Moses ƙan Profeta Elijah ƙan didae maƙaug-uggud ƙan Jesus. ⁴ Pun ƙanan Peter ƙan Jesus, “Apu, atopay baƙun ni annaan taƙu sina. Nu iyunudnu, angwaak aƙ tuƙu we sigay sina ta ƙuwam osa, ƙuwan Moses osa ya ƙuwan Profeta Elijah osa.”

⁵ Sissiya ƙade an-uguugud, baag-en nalibuuwanda si ampaddapadda woƙ dingngol da gingae nalpu'tte libuu we ƙanana, “Annaya ay-ayatoƙe abengƙu ya siya masmas-omaƙ. Dongngonyu da ibagana.”

⁶ Dingngol ƙad da disipulu sadi ye ginga, nalluƙubub-da si luta te ummamdandan ƙimutda. ⁷ Yaƙon ƙummatam aƙ Jesus woƙ iyyappadna imana ƙan dida woƙ ƙanana, “Tumaƙdog ƙayu, adi ƙayu maƙimut.” ⁸ Nantangadda ƙad, ippun udum aƙ innilada, nu adi abus aƙ Jesus.

⁹ Nan-osogda ƙad, ƙanan Jesus we namilin atta disipuluna, “Adiyu ugudon atta ngaiman da innilayu, inggana'ƙ taguwon Apudyus saƙone Abeng Di Tagu.”

¹⁰ Pun ƙanan da disipulun Jesus we nangimus, “Ngaipan da mimistulun ni lintog ibagae ƙasapulaney umuna'ƙ Profeta Elijah umali nu aƙ Kristu?” ^{IV}

¹¹ Ƙanan Jesus, “Sa tuttududa tuttuwae umuna'ƙ Profeta Elijah umali ta umoyna iyuƙnus da losan. ¹² Yaƙon sa ibagak ƙan diƙayu, nagangput ummali'ƙ Profeta Elijah. Da tagu ƙad, adidapun naƙaimatun ƙan siya yaƙon ƙingwada pionda ƙoon ƙan siya. Isuna bose ampaƙalamonda saƙone Abeng Di Tagu.” ^{V13} Pun naawatan da disipuluna aƙ John we Ambobonyag ibagabagana.

^{IV} Malachi 4:5. ^V Da de Psalm 22:1-18; 69:8, 9, 11, 20, 21; 118:22; Isaiah 53:3-12.

Sa Namalyawan Jesus Atte Alan

(Mrk. 9:14-29; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Nipaulida kad atta adu we tagu, kummatam osa wok nanalluku si sinagung Jesus ¹⁵ wok kanana "Apu, kadaguwam kappos abengku we nakoltoy. Ampaka-pakalam ya patilayun misobosob si danum bakon nu misubba si apuy. ¹⁶ Inniyoyku'tta disipulum yakon adidapun lamog kaanon koltoy." ¹⁷ Kanan Jesus we summongbat, "Dikayu we ippun pammatiyu kan lawwelawweng somsomokyu we tagu si sanae lunap! Kamaan ni inggawaq kan dikayu ya asi kayu amati kan saqon? Kamaan ni ampatinggaan ni anusku kan dikayu?" Kanana'tte aman ni abeng, "Idatongnu abeng kan saqon." ¹⁸ Pun sinuppan Jesus alan wok pinalyawna ta tenana abeng wok tinenan kad ni alan, daguse nakaan sakitna.

¹⁹ Pune sadi, ummabus kad ak Jesus ya da disipuluna, iyyaggakawda kanane nangimus kan siya, "Ngaipa kani adi makapalyaw atte sadi ye alan?" ²⁰ Kanan Jesus we summongbat, "Gapu'tte ak it pammatiyu'k isun ni kapeet ni bukol ni mustasa, makwa kananyu'tte beleg, 'Miyatunka'tte andi,' kad tuttuwae an-atun. Te lamogyu koon da ngaiman. ²¹ Yakon sa alane katti, ippun makapalyaw nu adin ni amalyaw ipapati ye alluwalu kan Apudyus ya allaun si alluwaluwana." ^I

Sa Nangipigwaan Jesus Nangibag-an Si Matoyana

(Mrk. 9:30-32; Luk. 9:43-45)

²² Nandatdatong kad da disipulun Jesus atte probin-siya'd Galilee, kanana kan dida, "Ibagaq kasin kan dikayu we sakone Abeng Di Tagu, mipulangak atta kabusulku ²³ ya gongatonda saqon. Yakon sa mikaklu we algaw, taguwonak kan Apudyus." Dingngol kad da disipuluna sadi, amod de babauyda.

Sa Namayadan Jesus Si Bugis Ni Templo

²⁴ Dummatong kad da Jesus ya da disipuluna'd Capernaum, ummoy da andadagup atte bugis ni templo kan Peter wok kanandae nangimus, "Ambayad kamman mistuluyu si bugis ni templo?"

²⁵ Kanan Peter we summongbat, "On, ambayad kammos."

Nillumnok kad ak Peter si boloy, ummuna'k Jesus gumminga wok kanana, "Simon, ngai kasomsomkam? Ngai andagupan da ari si annae luta'tta bugis? Da taguda bakon nu da kaili?"

²⁶ Kanan os Peter we summongbat, "Da kaili."

^I Sa annae verse ippun atta kaaduwane kopya'tte Greek yakon awad atte Mark 9:29.

Kanan Jesus kan siya, "Nu kaknat, dakampun ak kasapulane ambayad da taguda. ²⁷ Yakon dakampun ak pion taku palawengon da annae tagu. Inka amungwit si baybay. Kad itakdangnu umunae ugadiwe mabung-witan. Kad takangom sungadna kad awad de pilake lalammogta ambayad si bugista. Alam ya binayadam bugista."

Sa Kangatuwan

(Mrk. 9:33-37; Luk. 9:46-48)

¹⁸ Sa sadi ye timpu, ummoy da disipulu kan Jesus wok kananda, "Ngai kangatuwan si ampangan Apudyus?"

² Pun inayagan Jesus abeng wok pinasikadna si gagawada ³ wok kanana, "Ibagaq kan dikayu katut-tuwaan, nu adi kayu ambabaliwe isun ni annae abeng, adikayupun paat midoga si ampangan Apudyus. ⁴ Te ngaimane ipakumbabana long-agnae isun ni annae abeng, siya kangatuwan si ampangan Apudyus. ⁵ Kad ngaimane ammangili'tte nababae tagu we isun ni annae abeng gapu'tte pammatina kan saqon, saqon minangilina."

Sa Gapun Ni Makabasulan

(Mrk. 9:42-48; Luk. 17:1-2)

⁶ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Yakon ngaimane anulisug ta makabasul takon ay osa'tta annae kamka-mae tagu we amati kan saqon, un-unnoyna nu mitakod dakole binatu we gilingan si bagangna ya maanud atte kaadaloman ni baybay. ⁷ Kaddagu da tagu si annae lubunge ippun adi nansabasabali ye sulisuge makabasulanda. Gagangaye dumatong sulisug atta namati yakon kaddagu tagu we gapun da sanae makabasulan. ⁸ Nu sa imam bakon nu sa sukim gapun ni makabasulam, puttam ya imballum. Te unnoyna pakings imam ya sa sukime umoy si biyag ak inggana nu sa wadawad duwae imam bakon nu sukim ya miballuka si gumilgillayabe apuy ak inggana. ⁹ Kad nu sa atam gapun ni makabasulam, ukitom ya imballum. Te unnoyna pakings atam ya inka si biyag ak inggana'd langit nu sa wadawad duwae atam ya miballuka si gumilgillayabe apuy ad infiarnu."

Sa Natalake Karnero

(Luk. 15:3-7)

¹⁰ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Ilanyu ta adiyu am-amsewon ngaiman atta sanae amati kan saqon ya ibelang da udum ak nababa te da anghel we anguguwalda kan dida, patilayune awadda kan Amaq ad langit. ¹¹ Saqon kad ose Abeng Di Tagu, ummaliyak ta iyyak sington da tagu we nakabasul ya taguwok dida ta adin Apudyus dida dusaon ak inggana." ^{II}

^{II} Sa annae verse ippun atta kaaduwane manuscript atte Greek.

¹² “Ngai igammuyu we koon ni tagu we singgasut da karnerona ya baag-en nataḷak osa? Aaddi ye tenana da siyampuḷu ya siyame anggalagalab atte puḷag ya umoyna sington osae nataḷak. ¹³ Ibagak kan diḷayu katuttuwaan, amod de layadna si ossaane nataḷake naodasan nu da siyampuḷu ya siyame adipun nataḷak. ¹⁴ Sana bos isun ni koon Ama taku'd langite adinapun pione awad ossaan ak mataḷak, takon ay osa'tta annae abeng.”

Sa Koon Taku Atta Nakabasul

¹⁵ Kanan os Jesus, “Nu awad asintatagum ak makabasul kan siḷa, inḷae ossaan ya ummam ipakaawat kan siya nakabasulana kan siḷa. Nu dongngona ibagam, ambaḷu te iḷasinyu ambuḷbuḷun. ¹⁶ Yaḷon nu adinapun dongngon, umayagka'k ossaan baḷon nu duwa'k mibuḷun kan siḷa'k maḷaugud atte nakabasul kan siḷa ta awad anaḷdol kan amanoknok atta losane mibaga. ¹⁷ Nu sissiyae adinapun dongngon da ibagada, ipaigammum atta namati ye magimugimung. Kad nu adinapun pagay os dongngon ibagan da namati ye magimugimung, ibelangnu'k adinapun igammu'k Apudyus baḷon nu sa osae andadagup atta bugis.”

¹⁸ Ibagak kan diḷayu katuttuwaan, ngaimane iyadiyu sina'd luta, iyadin os Apudyus ad langit. Kad ngaimane iyunudyu sina'd luta, iyunud os Apudyus ad langit.

¹⁹ “Ibagak os kan diḷayu, nu awad antaddayan da duwa kan diḷayu sina'd luta mipanggob si kodawonyu kan Amak ad langit, maatod kan diḷayu da kodawonyu. ²⁰ Te takon ay abuse duwa baḷon nu ad-adu da madagup gapu'tte pammatida kan saḷon, annaḷ kan dida.”

Sa Adipun Amakawan Atta Asintataguna

²¹ Ak Peter kad, ummoy kan Jesus wok kananae nangimus, “Apu, ngai inona ya bumasubasul asintataguk, angampigaok pakawanon? Angampitu kamman?”

²² Kanan Jesus we summongbat, “Naid! Daḷampun ak kanake abuse angampitu, nu adi pakawanom ak angampitumpuḷu ya pitu. ²³ Te sa ampangatan Apudyus mipani'tte osae ari ye simsimmoknae ansingir atta utang da sammiluna kan siya. ²⁴ Anna kade isaladnae ansingir, indatongda kan siya osae sammilu we nautangan ak adu we millione pilak. ²⁵ Naippun kad ambayad ni sadi ye sammilu si utangna, imbilin ni ari ye kasapuḷane mingina da losane simbaḷyan ya da losane kuḷuwada ta ambayadna'tte utangna. ²⁶ Dingngol kad ni sammilu, nanalluku si sinagung ni

I Deuteronomy 19:15. II Sa ibagana'tte Greek, sammilu yaḷon sa piona kad ugudon nangatu we opisyale simbiyang atte aduadu we pilak.

ari wok kananae nandagdagu, ‘Anusam kappos saḷone sana. Bayadak aminon utangku nu angdasak ak ambayadku.’ ²⁷ Pun kinadaguwan ni ari sadi ye sammilu wok pinakawanna da losane utangna ya pinukayana.

²⁸ “Ummoyon kad sadi ye sammilu, inabotna doganae sammilu we nautangan kan siya'k singgasute palata. Pun daguse dinokmaana wok pinsoḷna, kanana, ‘Bayadam sinsadi utangnu.’

²⁹ “Kanan ni doganae sammilu we nautangan kan siyae nanalluku ya nandagdagu, ‘Unniyan kappos, asik bayadan nu awad ibayadku.’ ³⁰ Yaḷon adinapun kinadaguwan wok impaibaḷudna inggana'k bayadana utangna. ³¹ Innilan kad da doganae sammilu nakwa, amod de alimuunda wok ummoyda'tte ari impilit.

³² “Pun impaayag ni ari sammilu wok kanana, ‘Siḷa kaḷawengane sammilu! Pinakawanu siḷa'tta losane utangnu si ummam nandagdagu kan saḷon. ³³ Kinadaguwan okyan pos dogame sammilu we isun ni nandadaguk kan siḷa.’ ³⁴ Gapu ta amod de sangan ni ari, impaibaḷudna bos sanae sammilu inggana'k bayadana losan da utangna.”

³⁵ Pun kanan Jesus we nangiyangungus, “Siya isun ni koon Amak ad langit kan diḷayu nu adiyu pakawanone sipupusu da asintataguyu.”

Sa Mipanggob Atte Idang

(Mrk. 10:1-12; Luk. 16:18)

19 Ginangput kad Jesus imbaga da sana, tine-nana probinsiya'd Galilee wok ikaponna'tte sakubna'd Judea we domang ni tawwang Jordan. ² Amod da tagu we nitun-ud kan siya wok kinaanna da saḷit da nasakit.

³ Pun ummoy da udume Pharisee kan Jesus ta pada-sonda siḷapan wok kananda kan siya, “Iyunud kamman ni lintoge idangan ni laḷaki asawana takon ay nu ngai ye gapu?”

⁴ Kanan Jesus we summongbat, “Adiyupun kamman binasa nigili'tte Ugud Apudyus we kanana, ‘Sa laplapunae nangwaan Apudyus atta tagu, kingwana dida'k laḷaki kan bubai.’ ⁵ Pun kanan Apudyus, ‘Sadi gapunae tenan ni laḷaki da amana kan inana kad nitipun atte asawana kad didae duwa nambalinda'k ossaane long-ag.’” ⁶ Pinagatupan Jesus we nan-ugud wok kanana, “Pun daḷandapun ogon ak duwae long-ag te nambalinda'k ossaane long-ag. Kad da nantipunon Apudyus, adipun makwae ansinaon ni tagu dida.”

⁷ Pun kanan da Pharisee kan siya, “Ngaipan Moses imbiline makwa an-idang da an-asawa nu angwa laḷaki'k kasulatane an-idangda ya asinaot palyawon?” ⁸ Kanan Jesus we summongbat, “Gapu si tummungitong da somsomokyu iyunud ay Moses yaḷon

III Genesis 1:27; 5:2. IV Genesis 2:24. V Deuteronomy 24:1.

daḱampun aḱ ḱaḱnat planun Apudyus si damu. ⁹ Sa ibagaḱ ḱan diḱayu, sa laḱaḱi ye idangana asawana malaksid nu naḱadagdagas, maḱabasul si dagdagas nu angasawa si sabali ye bubai.”

¹⁰ ḱanan da disipuluna, “Nu ḱaḱnat maḱwa'tta an-asawa, un-unnoyna umadita angasawa.”

¹¹ ḱanan os Jesus, “Yaḱon daḱampun aḱ losane tagu maḱaḱwa si ḱaḱnat te abus aḱ maḱaḱwa da innattan Apudyus aḱ ḱaḱabbongan. ¹² Te sa lasune adin da tagu angasaw-an nansabasabali. Awad da udume laḱaḱi ye adipun angasawa gapu ta naḱawoyda. Awad da udume inggalaḱada impaḱaan maḱpuwan ni maganaḱanda. ḱad awad da udume adipun angasawa gapu si anserbiyanda ḱan Apudyus si ampangatana. Sa tagu we ḱallabbong anuttuwa si sanae tuttudu, ambaḱu oḱyan nu ḱoona.”

Sa Namindisyunan Jesus Atta Abeng

(Mrk. 10:13-16; Luk. 18:15-17)

¹³ Pun nan-iyoy da udume tagu'tta abengda ḱan Jesus ta ipatayna imana ḱan iluwaḱuwana dida yaḱon sinuppaḱan da disipulu dida. ¹⁴ Yaḱon ḱanan Jesus ḱan dida, “Iyunudyu we umali da abeng ḱan saḱon. Adiyu paadiyon dida te da tagu we isuda dida midogada'tte ampangatan Apudyus.” ¹⁵ Pun impatay Jesus imanae namindisyun ḱan dida woḱ asiyot umoyon.

Sa Baḱnang

(Mrk. 10:17-31; Luk. 18:18-30)

¹⁶ Sin-alaḱawan ḱad, baag-en inninggaw osae babaḱu we ummoy ḱan Jesus woḱ ḱanana, “Mistulu, ngai ambaḱu we ḱookḱ ta itton Apudyus ḱan saḱon biyag aḱ inggana?”

¹⁷ ḱanan Jesus, “Ngaipam imuson ḱan saḱon mipanggob si ambaḱu? Abus aḱ Apudyus aḱ ambaḱu. Nu piome awad ḱan siḱa biyag aḱ inggana, ḱasapulaḱane tuttuwaom da losane bilinna.”

¹⁸ ḱanana, “Nga'i'tta bilin ḱasapulaḱane tuttuwaoḱ?”

ḱanan Jesus, “Adiḱa pumatoy, adiḱa maḱadagdagas, adiḱa an-aḱaw ya adiḱa antultulli. ¹⁹ Dayawom da amam ḱan inam ^I ya ḱasapulaḱane ayatom da asin-tatagume isun ni an-aaatnu si long-agnu.” ^{II}

²⁰ ḱanan ni laḱaḱi, “Tinuttuwaḱ losan da sadi ye lintog. Pun ngai naippun ḱan saḱon?”

²¹ ḱanan Jesus ḱan siya, “Nu piom wadawadda ḱan siḱa, inḱa ingina da ḱuḱuwam ya ittom bayadna'tta ḱaḱapus woḱ awad de binaḱnangnu we inggappot Apudyus ad langit. ḱad umaliḱa ta tun-udonaḱ.”

²² Dingngol ḱad ni sanae laḱaḱi imbagan Jesus, ummoyone andadauy te baḱnabaknang.

²³ Pune sadi ḱanan Jesus atta disipuluna, “Ibagaḱ ḱan diḱayu ḱatuttuwaan, anḱamnuḱamnut midog-an

I Exodus 20:12-16; Deuteronomy 5:16-20. II Leviticus 19:18.

da babaḱnang si ampangatan Apudyus. ²⁴ ḱasinḱu ibaga ḱan diḱayu we naḱaslasu lumnoḱan ni camel si abut ni tanud nu sa midog-an ni baḱnang si ampangatan Apudyus.”

²⁵ Dingngol ḱad da disipuluna sana, amod pagay nantataagda woḱ ḱananda, “Nga'i ḱad ain da maḱwae matagu?”

²⁶ Yaḱon sa nangitotollongan Jesus ḱan dida ḱanana, “Da tagu ḱad, naippun paat ḱallamog. Yaḱon ḱan Apudyus, lamogna ḱoon da ngaiman.”

²⁷ Pun ḱanan Peter, “Ilam Apu, tinenanni da losan ta ambalin ḱani'ḱ disipulum. Pun ngai maganabni?”

²⁸ ḱanan Jesus ḱan dida, “Ibagaḱ ḱan diḱayu ḱatuttuwaan, saḱone Abeng Di Tagu, nu dumatong tumuḱduwaḱ si tronoḱe an-ari nu ḱoon Apudyus baru we lubung, diḱayu we nasawaḱan aḱ duwae nibuluḱulun ḱan saḱon, tumuḱdu ḱayu bos atta nasawaḱan aḱ duwae trono we angipangat ḱan anguwis atta ganak da nasawaḱan aḱ duwae abeng Israel. ²⁹ ḱad ngaimane tenana boḱoyna, susunudna, amana baḱon nu inana, da abengna ya da lutana gapu ḱan saḱon, angingsinggasute ḱaadu awatona nu da tinenana ḱad maittan si biyag aḱ inggana. ³⁰ Yaḱon sinsadi, adu da tagu we nangatu we mipababa ya da nababae tagu sinsadi, mipangatuda si umali ye alaḱaw.”

Da Anḱewaaḱ Si Mumullaan Atta De Grape

20 ḱanan Jesus, “Sa ampangatan Apudyus mipani'tte sinḱuwa'tte mumullaana'tta de grape we nawwiḱise ummoy nansingit aḱ tangdanana'ḱ umoy anḱewaaḱ si mumullaana'tta de grape. ² Nangdas ḱad, nantutuḱagandae ossaane palata tangdan ni osa'tte sin-alaḱaw. Pun imbuunna dida'ḱ umoy nanḱewaaḱ si mumullaana'tta de grape.

³ “Suminal ḱad, ummoy sinḱuwa'tte mumullaana'tta de grape nanggaḱay ḱasin woḱ indasana da bulakbol atte market. ⁴ ḱanana ḱan dida, ‘Nu pionyu bose umoy maḱaḱewaaḱ si mumullaakḱ atta de grape, ittoḱ ustu we tangdanyu.’ ⁵ Pun ummoyda naḱaḱewaaḱ.

“Anna ḱade mumamatukḱ, ummoy os nangngit aḱ matangdanan. Siya bos ḱingwana'tte ummag-agaw. ⁶ Madam-an ḱad mumasdom, ummoy os ḱasin nansingit woḱ indasana da sisiḱade ippun ḱoonda. ḱanana ḱan dida, ‘Ngaipayu tangtanggaon sin-alaḱawe naippun ḱoonyu?’

⁷ “ḱananda, ‘On te naippun anangdan ḱan diḱani.’

“ḱanan ni sinḱuwa si mumullaanḱ atta de grape, ‘Inḱayu bos maḱaḱewaaḱ si mumullaakḱ atta de grape.’

⁸ “Mummasdom ḱad, ḱanan ni sinḱuwa'tte mumullaanḱ atta de grape si ap-apuwonda, ‘Ayagam da nanḱewaaḱ ta ittom da tangdanda. Isaḱadnu'tta ḱapayatan inggana'tta ḱasapaan.’ ^{III}

III Leviticus 19:13.

⁹ "Pune sadi, dummatong kad da asi nakakewaal at-te mummasdom, sin-ossae palata tangdanda. ¹⁰ Dummatong kad da kasapaane nankewaal, ninamnamadae ad-adu tangdanda yakon an-iisu tangdandae sin-ossae palata. ¹¹ Pun innalada kad da tangdanda, insaladdae singngongonot atte sinkuwa'tte mumullaan atta de grape ¹² wok kananda, 'Da kapayatan, abuse sin-orasan nankewaalanda ya anna kani gaye inanu-sanni ye ummal-algaw nankewaal atte lengelenge init. Pun ngaipam os ay iyisu tangdanni kan dida?"

¹³ "Yakon kanan ni sinkuwa si mumullaana'tta de grape, 'Buibuun, naippun kinulukku kan dikayu. Dakampun kamman ak siya tulagan taku ossaane palata sin-algawyu? ¹⁴ Alanyu da tangdanyu ta inkayun. Nu pioke iyisu tangdan da kapayatan kan dikayu, awad kamman biyangyu? ¹⁵ Adipun kamman miyunude gastuwok pilakku si piok angastuwan? Mapos kayu kad ain gapu ta allaayak?"

¹⁶ Pun kanan Jesus we nangiyangungus, "Sinsadi, adu da tagu we nangatu we mipababa ya da nababae tagu sinsadi, mipangatuda si umali ye algaw." ^I

Sa Piqlun Jesus We Nangibaga Si Matoyana Kan Umuliyana

(Mrk. 10:32-34; Luk. 18:31-34)

¹⁷ Anagada kad da Jesus we umoy ad Jerusalem, imbattawana da nasawaan ak duwae disipuluna wok kanana kan dida, ¹⁸ "Dongngonyu, annan intaku'd Jerusalem. Nu dumatong taku sidi, sakone Abeng Di Tagu mipulangak atta papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog. Kad koddonganda sakon ak matoy ¹⁹ ya asidaot sakon ipulang atta Gentil. Kad angangyagonda sakon kan ap-aplironak, kade sadi ipatto' da sakon atte kros. Yakon sa mikaklu we algaw, taguwonak kan Apudyus."

Sa Kindaw Ni Inan Da James Kan John

(Mrk. 10:35-45)

²⁰ Pune sadi, ummoy ummadani asawan Zebedee ya da duwae abengnae lalaki kan Jesus. Pun nanalluku si sinagung Jesus wok kanana, "Apu, awad de piok kodawon."

²¹ Pun kanan Jesus kan siya, "Ngai kad ain kodawom?"

Kananae summongbat, "Nu dumatong timpu we ampangam, nu makwa, tumukdu osae abengku si madawinannu ya sa osa si madawigim."

²² Kanan Jesus atta duwae ansunud, "Ippun igammuyu'tte kodawonyu. Maanusanyu kad aine ampakalame isun ni ampakalamak?"

Kananda, "On, lamogni."

^I Sa osae pion ni anna ugudon, da naudi sinsadi, dida da umuna kad da ummuna sinsadi, dida da naudi.

²³ Kanan Jesus kan dida, "Tuttuwa lamogyu maanusane ampakalame isuk. Yakon naippun kalabbongake ampili nu ngai da tumukdu si madawinanku kan madawigik te da annae saad insaganaan Amak atta nangangute pinilina."

²⁴ Dingngol kad da simpulu we disipulun Jesus, sumangada'tta duwae ansunud. ²⁵ Pun inayagan Jesus da disipuluna wok kanana, "Igammuyu we da ampan-gat atta Gentil, ipatutda da pionda'tta ipangatanda. Takon ay da nangangatu we tagu, dakol kalabbongandae angipangat atta taguda. ²⁶ Yakon dakampun okyan ak kaknat inonyu we angwa te ngaiman kan dikayu we pionae nangatu, kasapulane anserbi'tta buhunnae isun di sammilu. ²⁷ Kad nu ngai kan dikayu pionae ambalin ak kangatuwan, kasapulane anserbi'tta buhunnae isun di musassu. ²⁸ Siya unudonyu sakone Abeng Di Tagu te dakampun ak ummaliyak ta anserbi da tagu kan sakon. Yakon ummaliyak ta anserbiyak kan dida ya ittok biyagku ta masubut da adu we tagu'tte madusaanda'tta basulda."

Da Duwae Nakulap

(Mrk. 10:46-52; Luk. 18:35-43)

²⁹ Tinenan kad Jesus ya da disipuluna'd Jericho, aduadu da tagu we nitun-ud kan dida. ³⁰ Baag-en inning-gaw da duwae nakulape tutukdu si igid ni kalsa. Dingngolda kade annate lumaus ak Jesus, insaladdae nampokaw wok kananda, "Apu we ganak Ari David, ^{II} kadaguwam kappos dikani!"

³¹ Sinang-an da adu we tagu dida yakon amo kanandae nampokaw, "Apu we ganak Ari David, kadaguwam kappos dikani."

³² Pun ummillong ak Jesus wok kananae nangayag kan dida, "Ngai kad ain pionyu we kook kan dikayu?"

³³ Kananda kan siya, "Apu, pionni ye makaila."

³⁴ Pun kinadaguwam Jesus dida wok inappadana da atada. Pun daguse nakailada wok nitun-udda kan siya.

Sa Nanaydayawanda Kan Jesus Ad Jerusalem

(Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Jhn. 12:12-19)

21 Madam-an kad da Jesus ya da disipuluna'd Jerusalem, dummatongda'tte domangna'd Bethphage atte Beleg Olives. Namangpanguwon Jesus da duwa'tta disipuluna ² wok kanana kan dida, "Inkayu si umasi ye ili. Kad nu dumatong kayu sidi, odasanyu nipungode donkey ya sa ubbuna. Ukasanyu ya indatongyu dida kan sakon. ³ Kad nu awad angimus kan dikayu, kananyu, 'Kasapulan ni Apu dida,' wok daguse iyunudna."

⁴ Nakwa sana ta mituttuwa inggilin da profeta si awe ye kanana,

^{II} Ganak David - awag ni uuwayondae Messiah, dam-on da nakulap usarone nangayag kan Jesus. Bigbigondae siya Messiah bakon nu Kristu we pinilin Apudyus ak Anagu ya An-ari.

⁵ "Ibagayu'tta tagu'd Jerusalem, I
'Annat Ariyu we umali kan dikayu
we impakumbabana long-agnae
nangabayu si ubbun ni donkey.'" ^{II}

⁶ Pun ummoy da duwae disipuluna wok kingwada
imbilin Jesus kan dida. ⁷ Indatongda kad donkey ya sa
ubbu kan Jesus, iyyap-apda da takkop da silupda'tta
odog da duwae ayam wok angabayu'k Jesus.

⁸ Kaaduwan atta tagu we inninggaw sidi iyyap-apda
da takkop da silupda'tte kalsae ayon Jesus. Da udum
kad os lummapidda'tta pangan da kayu wok iyyap-ap-
da si kalsae ayona ta idayawda kan pasaalonda. ⁹ Da
losane tagu we ummun-una kan niyun-unud kan Je-
sus, kanandae nanugtug-uy, "Madaydayaw gana'k Ari
David! Madaydayaw okyan umali ye imbuun Apudyus!
Madaydayaw ak Apudyus we kangatuwan!" ^{III}

¹⁰ Dummatongda kad ad Jerusalem, nagulu da
losane tagu sidi wok kananda, "Ngai anna?"

¹¹ Kanan da tagu we nibulun kan Jesus, "Siya'k Jesus
we profeta we iNazareth si probinsiya'd Galilee."

Sa Namalyawan Jesus Atta Allaklaku Atte Templo

(Mrk. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Jhn. 2:13-22)

¹² Pune sadi, nillumnok ak Jesus atte paway ni templo
^{IV} wok pinalyawna da losane allaklaku kan ngumi-
na'tta banage mausar atte andatunan kan Apudyus ad
dalom atte paway ni templo. Binalittuwakna da
lamisaan da ansusukat ak pilak ya da tutukduwan da
allaku'tta kalapati, ¹³ wok kanana kan dida, "Nigili'tte
Ugud Apudyus we kanana, 'Sa boloyku ngannonda
boloye luluwaluwan da tagu.' ^V Yakon nambalinonyu'k
inggawan da tulisan." ^{VI}

¹⁴ Pun ummoy da udume nakulap ya da udume
napilaye tagu kan Jesus si paway ni templo wok ki-
naanna da sakitda. ¹⁵ Yakon innilan kad da papangat
da papadi ya da mimistulun ni lintog da nakaskas-
daawe kingwana ya dingngolda bos da abenge kanan-
dae angiyip-ipkaw atte paway ni templo, "Madayaw
gana'k Ari David!" Summangada.

¹⁶ Kananda kan Jesus, "Dingngolnu kamman iyip-
ipkaw da annae abeng?"

Kanan Jesus, "On, dingngolku. Ikagasmokyu okyan
binasayu si nigili ye Ugud Apudyus we kanana, 'Tut-
tuduwan Apudyus da abeng ya da uttinge gattoke an-
dayaw kan siya.'" ^{VII} ¹⁷ Pun tinenan Jesus dida wok
ummoy ummian ad Bethany.

I Atte Greek Zion osae ngadanna'd Jerusalem. II Isaiah 62:11; Zechariah 9:9. Sa ugalin da ari'tte awe, nu angabayu da papangatda si kabayu we umoy umadani si ili, aaddi ye umoyda makagubat. Yakon nu angabayuda'tta donkey ye umoy umadani si ili, ulnus panggobda. III Psalm 118:25-26. IV Sa inggawan Jesus, dakampun ad dalom si templo yakon sa lasin ni templo we inggawan da tagu we andaydayaw. V Isaiah 56:7. VI Jeremiah 7:11. VII Psalm 8:2.

Sa Kayu We Adipun Amunga

(Mrk. 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Bigbigat kad si nipauliyan da Jesus ad Jerusalem,
nauat. ¹⁹ Innilana kad kayu we fig si igid ni kalsa, um-
moyna inadani nu awad bungana yakon naippun in-
dasana, abus tubuna. Pun kanan Jesus si kayu, "Ing-
gana sinsadi, adika ogon amunga!" Pun daguse nal-uy
sadi ye kayu.

²⁰ Innilan kad da disipuluna kingwana, sintataagda
wok kananda, "Ngaipa daguse nal-uy sanate kayu?"

²¹ Kanan Jesus kan dida, "Ibagak kan dikayu katut-
tuwaan, nu amati kayu kan Apudyus ya adi kayu an-
duwaduwa, lamogyu koon isun ni kingwak si annae
kayu we fig. Dakampun ak abus sana, lamogyu bos
kanan si annae beleg, 'Kumassadka ya an-atunka si
baybay,' kad tuttuwae makwa. ²² Nu awad pammatiyu
kan Apudyus, ittona da losane kodawonyu nu alluwalu
kayu kan siya."

Sa Kalabbongan Jesus

(Mrk. 11:27-33; Luk. 20:1-8)

²³ Pun nipauli'k Jesus si paway ni templo. Nantut-
tudu kad, nandatdatong da papangat da papadi ya da
pallakayon da judyu wok kanandae nan-imus kan siya,
"Ngai kalabbongame angwa'tta sana? Kad ngai nangi-
tod kan sika si annae kalabbongam?"

²⁴ Kanan Jesus we summongbat, "Awad ud imusok
kan dikayu. Nu songbatanak, asik os ibaga nu ngai
kalabbongake angwa'tta sana." ²⁵ Pun kanana, "Dinu
nalpuwan ni kalabbongan John we ambonyag? Ak
Apudyus bakon nu da tagu?"

Pun kanandae nan-uugud, "Ngai isongbat taku? Nu
kanan taku we, 'Nalpu kan Apudyus,' kanana kan di-
taku, 'Ngaipayu adi pinati nu?' ²⁶ Yakon nu kanan taku
we summongbat, 'Nalpu'tta tagu,' siya iyogyat taku nu
ngai koon da tagu kan ditaku te losanda pinati ye pro-
feta'k John." ²⁷ Pun sa insongbatda kan Jesus, "Naip-
pun igammuni."

Pun kanan Jesus kan dida, "Nu kaknat, umadi'k os
ibaga nu ngai nangitod si kalabbongake angwa'tta
sana."

Sa Pani Atta Duwae Abeng

²⁸ Pun inug-uggud Jesus annae pani wok kanana
kan dida, "Ngai kasomsomkanyu'tte mipanggob si an-
na? Inninggaw tagu we duwa da abengnae lalaki. Sin-
algaw kad kanana si pangulu, 'Abeng, inka an'kewa'al
atte mumullaan atta de grape.'

²⁹ "Summongbat wok kanana, 'Umadi'k,' yakon
umun-uni pun, nandadauli wok ummoy nan'kewa'al.

³⁰ "Pune sadi, ummoy os ama si udidi wok isuna bos
imbagana kan siya. Kanana, 'On Ama, annae iyyak,'

yaḱon adipun ummoy.”³¹ Pun ḱanan Jesus, “Dinu'tta annae duwa nanuttuwa si pion amada?”

ḱananda, “Sa pangulu.”

Pun ḱanan Jesus ḱan dida, “Ibagak ḱan diḱayu ḱatut-tukaan, sa ḱabasbassulane tagu we isun da andadagup atta bugis ya da puta, umun-unada nu diḱayu umoy si ampangan Apudyus.”³² Te ummali'ḱ John we Ambobonyag wok intuttuduna ḱan diḱayu inonyu we mabiyag si maun-unane biyag yaḱon adiyupun pinati. ḱad sa andadagup atta bugis ya sa puta, namatida ḱan siya. Taḱon ay nu intollongyu inonda nambabawi'tta basulda, adikayupun nambabawi'tta basulyu ya adiyupun os pinati.”

Sa Pani Atta Gumagammole

(Mrk. 12:1-12; Luk. 20:9-19)

³³ Pun ḱanan Jesus, “Dongngonyu osae pani. Inning-gaw tagu we nammula'ḱ aduadu we grape atte lutana. Pun ḱinabitina nampalikwos wok ummabut atte batu ta maupunan ni balat da de grape nu asotonda. Nantakad os ak antaknange boḱoy ta inggawan da guwalda. Pun impatangḱonna'tta udume gumagammole wok ummoy atte adayu we ili.”^I

³⁴ “Dumatong ḱad timpu we ambulasanda'tta de grape, imbuun ni sinkuwa da sammiluna'ḱ umoy angala si billayna.”³⁵ Yaḱon dummatong ḱad da sammiluna, dinokmaan da gumagammole da sammiluna wok inap-aplitda osa ḱan dida, gingngatda osa wok binatubatuda osa.³⁶ Pun imbuunna bos ḱasin da ad-adu'tta sammiluna nu da ummuna yaḱon da gumagammole, ḱingwada bos isun ni ḱingwada'tta ummuna.³⁷ Anungusna ḱad, imbuunna abengna ḱan dida te ḱanana'tte somsomokna, 'Patpatgonda abengku.’

³⁸ “Yaḱon innilan ḱad da gumagammole ye sa abeng ni sinkuwa'tte mumullaan atta de grape, ḱanandae nantutulag, 'Annaya angilaksun si annae mumullaan atta de grape. Awwayyu, gongaton taḱu ta ankuwa taḱu da laksunna.’³⁹ Pun dinokmaanda wok pinalyawa'tte lasin ni sadi ye mumullaan atta de grape wok gingngatda.

⁴⁰ “Pun nu dumatong sinkuwa si mumullaan atta de grape, ngai nin ay ḱoona'tta gumagammole?”

⁴¹ ḱanandae summongbat, “Aaddi ye kaog-ogyat inona angongat atta sanae ḱabasbassulane tagu. ḱad iyatunna ipatangḱon mumullaana'tta de grape atta sabali ye tagu we angitod si billayna nu imbubulas.”

⁴² Pun ḱanan Jesus ḱan dida, “Ikagasmokyu okyan binasayu si nigili ye Ugud Apudyus we ḱanana, “Sa batu we indiyon da nantakad ak boḱoy, siya nambalinon Apudyus ak kapatogane batu we amapagdot atte boḱoy. Sa annae ḱingwan Apudyus, amabalubaḱu.

I *Isaiah 5:1-2.*

ḱad nakaskasdaaw atte ḱasomsomḱan taḱu.’^{II}

⁴³ “Pun sana ibagak ḱan diḱayu we ak Apudyus iginoknae angipangat ḱan diḱayu ya siya ipangatana da tagu we angwa'tta ambaḱu we mibagay atta ipangatana.”⁴⁴ Ngaimane maottag si annae batu magomogomok ya sa tagu we maottagan ni sanae batu, magabugabuḱe isun di gabu.”

⁴⁵ Dingngol ḱad da papangat da papadi ya da Phariisee sanae pani, inigammudae dida pion ugudon.⁴⁶ Pun pionda okyane dokmaan ak Jesus yaḱon siya iyogyatda da tagu te imbelangda'ḱ Jesus we profeta.

Sa Pani Atte Dakole Gayagayan Ni Kasar

(Luk. 14:15-24)

22 Pun ḱanan os Jesus ḱan didae nangipani,² “Mipani ampangan Apudyus atte ari ye isagsaganana kasar ni babaḱu we abengna.”³ Naganggangput ḱade insaganana, nambuun atta sammiluna'ḱ ummoy nan-ayag atta ummuna naayagan. Yaḱon adidapun ummali.⁴ Pun nambuun os ḱasin atta udume sammilu wok ḱanana, 'Inḱayu ibaga'tta naayagan: Ilanyu ḱad, naḱasagana da maḱan si annae kasar. Insidani da antatabae baḱa ya naḱasagana losan.’⁵ Yaḱon adipun os dumngol da sadi ye naayagan. Awad ay osa ya ipapuutna ḱoona. Sa osa ummoy atte payawna. Sa osa bos ummoy nallaḱu.⁶ Da udum ḱad, dinokmaanda da sammilun ni ari wok nampakalamonda dida wok asidaot dida gongaton.⁷ Dingngol ḱad ay ni Ari sadi ye naḱwa'tta sammiluna, amoamod de sangana wok ibuunna da suldaduna ta umoyda gongaton da nangongat ḱan dida ya singgobda siyudadda.⁸ Pun ḱanan ni Ari atta udume sammiluna, 'Insagsaganaḱ da losane ḱasapulan si annae kasar yaḱon gapu ta adipun ummali da tagu we inayagak, adidapun okyan miyunude umali si gayagaya.⁹ Inḱayu'tta ḱalsa ya ayaganyu da losane tagu we odasanyu.’¹⁰ Pun ummoy da sammiluna wok inayaganda da losane indasanda, lawweng man ḱan ambaḱu. Pun napnu'tta naayagan alwawalwae kasaran.

¹¹ “Yaḱon ummoy ḱad ni Ari innila da naayagan, innilana osae tagu we adipun nansilup si miyapote silup da umoy maḱakasar.”¹² Pun ḱanan ni Ari ḱan siyae nangimus, 'Bulbulun, ngaipaka anna sinae adipun nansilup atte miyapot si annae kasar?’ Yaḱon gumiginnok.¹³ Pun ḱanan ni Ari atta sammiluna, 'Baludonyu da imana ya da sukina ya idawatyuk lasin si anggikbot ta sidi ye umibiibil ḱan ngumalitod da babana te ampakapalam.’”¹⁴ Pun ḱanan Jesus we nangyanungus, “Adu da tagu we naayagan yaḱon akrit da napili.”

II *Psalm 118:22-23.*

Sa Mipanggob Atte Bugis

(Mrk. 12:13-17; Luk. 20:20-26)

¹⁵ Pune sadi kesan da Pharisee wok ummoyda nantutuḷag si inonda anokma kan Jesus gapu'tta inugudna. ¹⁶ Pun imbuunda da udume disipuludae Pharisee ya da nidoga si grupun Ari Herod ta umoyda kan Jesus. Indasanda kad, kananda, "Mistulu, igammuni ye losane ibagam tuttuwa ya igammuni bose ippun laklaksigom ak tagu te dakampun ak siya itollongnu saad ni tagu yaḷon siya ituttudum katuttuwaane mipanggob si pinion Apudyus we koon da tagu. ¹⁷ Pun ibagam ud nu ngai kasomsomkam si anna. Lisalison taḷu kamman lintog Moses nu ambayad kani'tta bugis atte Emperor ad Rome? Ambayad kani baḷon nu uma-dini?"

¹⁸ Yaḷon igammun Jesus we lawweng panggobda, pun kanana kan dida, "Diḷayu we kapappaila! Ngai-payu saḷon siḷapan? ¹⁹ Angipaila kayu kan saḷon atte ossaane palatae ambayadyu si bugisyu." Pun innatoda kan siya osae palata. ²⁰ Kanan Jesus we nan-imus kan dida, "Ngai simbosal kan singngadan si anna?"

²¹ Kananda, "Sa Emperor."

Kanan Jesus kan dida, "Nu kaknat, ittonyu kan Emperor da kuwana, kad ittonyu bos kan Apudyus da kuwan Apudyus."

²² Dingngolda kad insongbatna, nataagda pun tine-nanda wok mabuḷalda.

Sa Im-imus Atte Umuliyon Da Matoy

(Mrk. 12:18-27; Luk. 20:27-40)

²³ Sa sadi ye alḷaw, ummoy da udume Sadducee kan Jesus wok nan-imusda kan siya. Dida osae grupun da Judyu we adipun amati ye umuli da matoy. ²⁴ Kananda kan siya, "Mistulu, annaya intuttudun Moses si awe. Nu awad lalaki'k angasawa ya natoye ippun abengda, kasapulane asaw-on os ni sunudna baḷu. Kad nu awad abengda, mibelang ak abeng ni natoy. ²⁵ Pun inninggaw da pitu we ansusunude lallalaki ye inninggaw kan ditaku sina. Nangasawa panguḷu yaḷon natoy atte daandapun maganak. Pun inasawan ni kumagwae sunudna baḷu. ²⁶ Isuna bose natoye naippun abengda. Pun nipasani bos kumaklu yaḷon isuna bose naippun abengda inggana si kumapitu. ²⁷ Anungusna kad, natoy os bubai. ²⁸ Sa umali ye alḷaw atte umuliyon da natoy, ngai kan dida ustu we sin-asawa'tte annae bubai te losanda inasawa?"

²⁹ Kanan Jesus we summongbat, "Nankamali kayu te adiyupun naawatan nigili ye Ugud Apudyus ya sa ka-boolana. ³⁰ Te nu magangput umuli da natoy, adidapun oḷon angasawa te isuda da anghel ad langit. ³¹ Nu mipanggob si umuliyon da natoy, ikagasmokyu

I Deuteronomy 25:5-6.

okyan binasayu we imbagan Apudyus kan diḷayu si ugudna. ³² Kanana, 'Saḷon ak Apudyus we Apudyus da Abraham, Isaac ya ak Jacob.' ^{II} Sa piona ugudon, siya Apudyus da matattagu, dakampun ak Apudyus da natoy." ³³ Da tagu we nandodongngol nataagda'tta intuttuduna.

Sa Kapatogan Atta Bilin Apudyus

(Mrk. 12:28-34; Luk. 10:25-28)

³⁴ Dingngol kad da Pharisee ye pinaginok Jesus da Sadducee te nakakaskasdaaw da songbatna'tta imimusda, nadagupda kasin wok ummoyda kan Jesus. ³⁵ Inninggaw osa kan dida nalainge mistulun ni lintoge nan-imus kan Jesus ta siḷapana. ³⁶ Kanana, "Mistulu, ngai kapatogane bilin Apudyus?"

³⁷⁻³⁸ Kanan Jesus, "Annaya kapatogan kan umunae bilin Apudyus, 'Kasapulane ayatom ak Apu we Apudyusnu atte amine pusum ya amine kalidodwam ya amine somsomoknu.' ^{III}³⁹ Sa kumagwae kapatogan isuna, 'Kasapulane ayatom da asintatagume isun ni an-aayatnu si long-agnu.' ^{IV}⁴⁰ Da losane lintog Moses ya da inggilin da profeta, nibatayda'tta sanae duwae bilin Apudyus."

Sa Mipanggob Kan Kristu

(Mrk. 12:35-37; Luk. 20:41-44)

⁴¹ Nandatdatong kad da Pharisee, kanan Jesus we nan-imus kan dida, ⁴² "Ngai kasomsomkanyu mipanggob kan Kristu? Ngai singganak kan siya?"

Pun kananda, "Ganak Ari David."

⁴³ Kanan os Jesus kan dida, "Yaḷon ngaipan Ari David ngannon ak Kristu Apuk? Te sa imbagana, impaspas-mok ni Ispiritu Santu kan siyae kanana,

⁴⁴ "Kanan Apudyus atte Apuk:

Tumukduka'tte madawinanḷu inggana'k olḷok da kabusuḷnu.' ^V

⁴⁵ Pun nu kanan Ari David we ak Kristu Apuna, ngai inonae ganakna bos nu?" ⁴⁶ Naippun ossaan sidi'k lamog angibaga'tte songbat ni inimus Jesus. Inggan ni nangibag-ana'tte sana, naippun oḷon makaitulode animus kan Jesus.

Da Mimistulun Ni Lintog Ya Da Pharisee

(Mrk. 12:38-39; Luk. 11:43, 46; 20:45-46)

23 Pun kanan Jesus atta disipuluna ya da adu we tagu, ² "Da mimistulun ni lintog ya da Pharisee, anna kaḷabbongandae angipakaawat atte lintoge innatod Apudyus kan Moses. ³ Pun kasapulane tuttuwaonyu kan unudonyu da losane ituttududa, yaḷon adiyu koon da kokokkonda te adidapun koone mismu kan unudon da ituttududa. ⁴ Ibabukudda'tta tagu

II Exodus 3:6, 15. III Deuteronomy 6:5; Hosea 6:6. IV Leviticus 19:18. V Psalm 110:1.

andagsone mabuꝓud yaꝓon adidapun pione bu-
madang ꝓan dida taꝓon ay aꝓit. ⁵ Losane ꝓoonda,
ꝓoonda ta angitollongan da tagu ꝓan dida. Te da
udum, padaꝓoꝓonda iiggaan da ꝓopele nagiliyan si
Ugud Apudyus we imbaꝓangatda'tta ꝓidayda baꝓon nu
intaꝓodda'tta taꝓꝓayda. ¹ ꝓad piondae alliklikwose an-
sisillup atta langgoyod. ⁶⁻⁷ Ampilida'tta ꝓabaꝓuwane
tutuꝓduwan atta sinagoga ^{II} ya pionda bose mapat-
ganda'tta ampakumusta ꝓan dida'tta andaꝓdaꝓngan
da adu we tagu. ꝓad pipionda midayawda nu awad
gayagaya. ꝓad piondae maawaganda'ꝓ 'Mistulu.'

⁸ "Yaꝓon ꝓan diꝓayu, adiyu iyunude awagan diꝓayu'ꝓ
'Mistulu' te ansusunud ꝓayu si pammati ya os-ossaan
mistuluyu. ⁹ ꝓad ꝓasapulaꝓane adiyu awagan aꝓ 'Ama,'
osae tagu'tte annae luta te abuse ossaan Amayu we
awad ad langit. ¹⁰ Adiyu bos iyunude maawagan
ꝓayu'ꝓ 'Apu' te aꝓ Kristu os-ossaane Apuyu. ¹¹ ꝓad sa
ꝓangatuwan ꝓan diꝓayu, ꝓasapulaꝓane siya anserbi'tta
buꝓunna. ¹² Ngaimane angipangatu si long-agna, mi-
pababa. ꝓad ngaimane angipakumbaba si long-agna,
mipangatu."

Sa Nanuppakan Jesus Atta Pharisee Ya Da Mimistulun Ni Lintog

(Mrk. 12:40; Luk. 11:39-42, 44, 47-52; 20:47)

¹³ Pun ꝓanan Jesus, "ꝓaddagu ꝓayu, diꝓayu we Phar-
isee ꝓan mimistulun ni lintog. ꝓapappaila ꝓayu! Te
taꝓon ay nu tuttuɖuwanyu oꝓyan da tagu si inonda
midoga si ampangatan Apudyus, adiyupun ꝓoon anna
ꝓad isunan iyyonobyu sawange maꝓwae lumnokanda.
Taꝓon ay diꝓayu we mismu, adiyupun iyunude paipan-
gat ꝓan Apudyus ꝓad adiyupun iyunud da udume
maꝓyad os paipangat ꝓan siya.

¹⁴ "ꝓaddagu ꝓayu we Pharisee ya da mimistulun ni
lintog. ꝓapappaila ꝓayu! Te allelawonyu da baꝓu ta
alaꝓnyu da ꝓukuwada ya da boꝓoyda ꝓad anduandu-
wonyu da luwaꝓuyu si sinagong da adu we tagu ta
analingodyu'tta ꝓokokꝓonyu. ꝓad sana amo amadaꝓ-
son atte madusaanyu. ^{III}

¹⁵ "ꝓaddagu ꝓayu, diꝓayu we mimistulun ni lintog ya
da Pharisee. ꝓapappaila ꝓayu! Te andoꝓdoꝓmang
ꝓayu'tta baybaye umoy atta adayu we ili ta awad aw-
isonyu'ꝓ taꝓon ay ossaan ta ambalin aꝓ disipuluyu.
ꝓad nu gangputonyu tuttuɖuwan sadi ye tagu, nam-
balin aꝓ lawwelawweng ꝓad amo madusa'd infiernu nu
sa madusaanyu.

¹⁶ "ꝓaddagu ꝓayu! Iissuyu naꝓulaꝓe tagu we
angipuyut atta udum. Te ituttuduyu we nu ansapata
osae tagu ya usarona templo aꝓ anaꝓdoꝓ ꝓan siya,
daꝓampun aꝓ basuꝓ nu lisaꝓona da inkarina. Yaꝓon nu
siya isapatana buꝓawan si templo, ꝓasapulaꝓane itut-
tuwana inkarina. ¹⁷ ꝓaddagu ꝓayu! Tuttuwa pagaye

I Deuteronomy 6:8. II Sinagoga - ilanyu'tte 4:23. III Sa annae
verse ippun atta ꝓaaduwane manuscript atte Greek.

nadongdong-ogan ꝓayu we naꝓulaꝓ! Aaddi ye amo
ampatog templo nu sa buꝓawan te sa buꝓawane awad
si templo mitotoꝓꝓone mausar si anserbiyan ꝓan
Apudyus. ¹⁸ ꝓad ꝓananyu bose nu isapatana altar,
daꝓampun aꝓ basuꝓ nu lisaꝓona inkarina. Yaꝓon nu is-
apatana nidatun si altar, ꝓasapulaꝓane ituttuwana inkari-
na. ¹⁹ Tuttuwae naꝓulaꝓ ꝓayu! Aaddi ye amo ampatog
altar nu sa datun te sa datune awad si altar mito-
toꝓꝓone mausar si anserbiyan ꝓan Apudyus. ²⁰ Pun nu
isapatana altar, indogana insapata da ngaimane
nidatun. ²¹ ꝓad nu ansapata osae tagu ya usarona
templo we ansapata, indogana insapata'ꝓ Apudyus we
iinggaw si templo. ²² ꝓad nu isapatan ni tagu'd langit,
indogana bos insapata tronon Apudyus ya aꝓ Apudyus
we pangat.

²³ "ꝓaddagu ꝓayu, diꝓayu we mimistulun ni lintog ya
da Pharisee. ꝓapappaila ꝓayu! Te ittonyu ꝓasimpulaꝓ
ni apityu ꝓan Apudyus, taꝓon ay da muꝓae amapiya'tta
tipoy. Yaꝓon adiyupun tuttuwaon ꝓapatogane biline
ituttudun ni lintog, isun da angwaanyu'tta maun-unan
atta asintataguyu, ꝓumadagu'tta asintataguyu ya
mataꝓgodan ꝓayu. ꝓasapulaꝓane ꝓoonyu da anna ꝓad
adiyu bos maliwatan da udum. ²⁴ Siya iissuyu
naꝓulaꝓe tagu we angipuyut atta udum. Isuyu bos
tagu we sagatona inumona ta naippun iloꝓ aꝓ midoga
yaꝓon sillukmusna camel!

²⁵ "ꝓaddagu ꝓayu, diꝓayu we Pharisee ya da mimis-
tulun ni lintog. ꝓapappaila ꝓayu! Iissuyu tagu we ꝓi-
wasanae abus labaw ni tasa ya sa ubot ni palatu!
Yaꝓon ad daꝓom atta somsomokyu, amo ꝓamommod
ꝓayu ya pasigyu kulukon da asintataguyu. ²⁶ Diꝓayu
we naꝓulaꝓe Pharisee! ꝓasapulaꝓane umunae ꝓi-
wasanyu'd daꝓom si tasayu ꝓan palatuyu ta pumoꝓꝓas
ya pumoꝓꝓas os labawna.

²⁷ "ꝓaddagu ꝓayu, diꝓayu we mimistulun ni lintog ya
da Pharisee. ꝓapappaila ꝓayu! Te siya iissuyu da libone
napintulaꝓ aꝓ itaꝓ, ꝓad ambaꝓubaꝓu ꝓatollonganda'k
lasin. Yaꝓon ad daꝓom, napnuda'tta tung-aꝓ da
nanꝓaꝓatoy ya da losane ꝓaꝓaissawan. ²⁸ Sanat iissuyu
we sa ꝓatollonganyu'tta tagu, naun-unan ꝓayu. Yaꝓon
ad daꝓom si somsomokyu, napnu si ꝓapappaila ya
adiꝓayupun tumuttuwa'tta pinion Apudyus."

²⁹ "ꝓaddagu ꝓayu, diꝓayu we mimistulun ni lintog ya
da Pharisee. ꝓapappaila ꝓayu! Te nangwa ꝓayu'ꝓ libon
da profeta si awe ya inam-ammaanyu bos da libon da
naun-unane tagu. ³⁰ ꝓad ꝓananyu we, 'Nu siya oꝓyan
nabiyaꝓanni timpun da danaꝓꝓoꝓni, adikaꝓipun oꝓyan
naꝓaꝓꝓkaila ꝓan didae nanggongat atta profeta.'

³¹ Yaꝓon gapu ta imbagayu ꝓaꝓnat, naawatane diꝓayu
da ganaꝓ da tagu we nanggongat atta profeta si awe.
^{IV32} Dowwot, igangputyu illus da danaꝓꝓoꝓlyu insalaꝓ!

IV Sa somsomok da Judyu sa abeng awatona amana. Pun da
ganaꝓ da tagu we pumappatoy, pionna ugudon miꝓamada bos ꝓan
dida.

³³ Tutuwae lawweng kan kakimkimut kayu! Di kayu da ganak ni ulog. Adikayupun paat miligsi'tte anusaan Apudyus kan dikayu'd infernu! ³⁴ Pun ibuunku kan dikayu da profeta, da nalainge tagu ya da mimistulun ni lintog. Kad anggongat kayu'tta udum ya ipattolyu da udum atte kros. Da udum kad os, ap-aplityu dida'tta sinagogayu ya dinumane umawidanda, dogdogonyu dida'tta kinailin di ili ya ampakalamonyu dida. ³⁵ Pun madusa kayu gapu'tte nagongatan da naun-unane tagu misalad atte nangongatanda kan Abel ^I we amba lu inggana'tte nangongatanda kan Zechariah we abeng Barachiah we gingngat da danakolyu si nambootan ni altar ya sa templo. ³⁶ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, dikayu we tagu si sanae lunap, midoga kayu si biyang ya sa dusan da sadi ye ginnumngat."

Sa Ayat Jesus Atta IJerusalem

(Luk. 13:34-35)

³⁷ Pune sadi kanan Jesus, "Atokayu paye iJerusalem, dikayu nangongat atta profeta kan namatubatu'tta imbuun Apudyus! Nangampigae piok dagupon dikayu kan sakon ta ayyuwanak dikayu we isun ni anal-saliponponan ni mangalak atta issiwna'tta payakna yakon adiyupun pion. ³⁸ Pun dikayu mabalaw te tenan Apudyus dikayu ya mabaawan temployu. ³⁹ Te ibagak kan dikayu we inggana sinsadi, ippun ogon ilanyu kan sakon inggana'k dumatong timpu we asiyu kanan, 'Madaydayaw okyan umali ye imbuun Apudyus!' " ^{II}

Sa Mipanggob Si Madadailan Ni Templo

(Mrk. 13:1-2; Luk. 21:5-6)

24 Lummawa kad ak Jesus si paway ni templo, kummatam da disipuluna kan siya wok intudu da kan siya kinabalun ni templo ya da udume boboloy atte nampalikwos. ² Kanan Jesus, "Ilanyu sinsadi da losane kinabalun da sana. Yakon ibagak kan dikayu katuttuwaan, sa umali ye algaw, maamin mikisob da sanat ya miwalis ya naippun mabun-an takon ay os-saane batu si igawna."

Sa Ampakalaman Atte Umali Ye Algaw

(Mrk. 13:13; Luk. 21:7-19)

³ Pun tutukdu kad ak Jesus atte Beleg Olives, ummoy da disipulu iyyagapaap kan siya wok kananda, "Apu, kamaan ni makwaan ni imbagam kan dikani? Kad ngai da sinyale angigammuwanni ye madam-an mipauliyam ya sa angigammuwanni si anungus ni timpu?"

⁴ Kanan Jesus we summongbat, "Umanyu ta adi kayu maallelaw. ⁵ Te sa umali ye algaw, adu da tagu we umali ya usaronda ngadanku we ang-angwadae di-

^I Sa mipanggob kan Abel si nangongatan Cain we mismu we sunudna. Genesis 4:8 ya sa mipanggob kan Zachariah we nagongat 2 Chronicles 24:20-22. ^{II} Psalm 118:26.

da Kristu, gapu si kanandae 'Sakon Kristu,' ^{III} kad adu da tagu we allelawonda. ⁶ Kad nu dongngonyu we awad gubat atta adani kan adayu we ili, adi kayu umogyat te kasapulane makwa da sana. Yakon dampun yan anungus ni lubung. ⁷ Te anggugubat yan da adu we ili ya da adu we gubilnu. Kad awad os da lunig kan inggi'tta adu we ili. ⁸ Yakon losan atta sana, isun ni misaldan ni bubai ye anggumute ampakalam.

⁹ "Sa umali ye algaw, dokmaanda dikayu ya ampakalamon kan gongatanda dikayu. Kad sasangnaan os dikayu'tta losane tagu gapu si pammatiyu kan sakon. ¹⁰ Sa sadi ye timpu, adu da an-awidanda da pammatida kan sakon. Kad an-asituyukda ya sasangnaanda da bulunda. ¹¹ Adu da sinan profeta we ampaila kad adu da allelawonda. ¹² Kad gapu'tte umad-uadu da adipun tumuttuwa'tta pinion Apudyus atte annae lubung, kummuya an-aayat da adu we tagu. ¹³ Yakon ngaimane angiyattom atta losane ampakalaman ya gogomgomana pammatina, matagu'k inggana. ¹⁴ Kad sa Ambalu we Damag mipanggob si ampangatan Apudyus, kasapulane miwalagawag atta losane ili si lubung ta dongngon da tagu katuttuwaan. Kad asiyot dumatong anungus ni lubung."

Sa Madadailana'd Jerusalem

(Mrk. 13:14-23; Luk. 21:20-24)

¹⁵ Pun pinagatupan Jesus wok kanana, "Ilanyu kaogogyate dumadaile sisikad atte nasantuwane lugar si templo we angaissawe impadtun Profeta Daniel atte awe. ^{IV} Maawatan okyan da ambasa. ¹⁶ Pun da inggaw atte probinsiya'd Judea, umawidda okyan atta bebbelleg. ¹⁷ Sa tagu we awad si otop ni boloyna, umawid okyane dagus ta mataguwana ya adi mataktake lumogsade umoy angala'tta kukuwana. ¹⁸ Sa awad atte pappayaw, kasapulane adi okyan mataktake mipauli si boboloye umoy angala'tta silupna. ¹⁹ Sa sadi ye algaw, kaddagu da mabugi ya da antagibi. ²⁰ Pun iluwaluyu kan Apudyus we adi okyan makwa si agele bakon nu sa umillongan. ²¹ Te sa sadi ye timpu umamdan ampakalaman, naippun paat miyisuwana inggan ni nakwaan ni lubung inggana sinsana, kad naippun os miyisuwana'tte umali ye algaw. ²² Kad nu adin Apudyus simsimmoke paabobbaon sanate timpu, naippun tagu'k matagu. Yakon gapu'tte kadaguna'tta pinilinae taguna, pinaabobbana sadi ye timpu.

²³ "Pun sa sadi ye timpu, nu awad kanana kan dikayu, 'Ilanyu kad, annaya'k Kristu,' bakon nu 'andiya,' adiyu patiyon. ²⁴ Te ampaila da umallelawe tagu ya ibagadae dida Kristu ya awad os da angibagae dida profeta. Kad angipailada'tta amo nakaskasdaaw ta amanoknoke awad kaboolanda ta allelawonda da tagu, takon ay da pinilin Apudyus nu makwa. ²⁵ Pun

^{III} Kristu - sa pion ugudon siya pinilin Apudyus ak Anagu ya Anari. ^{IV} Daniel 9:27; 11:31; 12:11.

kasapuļane sosomkonyu te inggallapuk binagbagaan dikayu si daanna makwaan.

²⁶ “Pun nu kananda kan dikayu we, ‘Ilanyu! Andiya’k Kristu si bumbummaaw,’ adikayu umoy. Kad nu kananda, ‘Annayae nantatalu si kuwartu,’ adiyu bos patiyon. ²⁷ Te sakone Abeng Di Tagu, sa umaliyak mailan da losane tagu we isunan kilate mamamdiyat si dumingitan in it inggana si mipisongana. ²⁸ Sa mipauliyan ni Abeng Di Tagu mipaigammu’tta losane isun ni annae uggudone kanana, ‘Dinumane igaw da natoy, siya bos anda’kda’ngan da gayange angan atta ladag.’”

Sa Umaliyan Ni Abeng Di Tagu

(Mrk. 13:24-27; Luk. 21:25-28)

²⁹ Pinagatupan Jesus wok kanana, “Nu magangput da ampakalaman si sadi ye timpu, gumikbot in it ya adipun allanglang solag. Maamin maottag da bituwon ya miyugayug da losane awad ad langit. ³⁰ Kade sadi, awad de maila’d langite sinyal ni madam-an umaliyake Abeng Di Tagu ya da losane grupun da tagu sina’d luta umibilda gapu’tte ogyatda. Kad ilanda sakone Abeng Di Tagu we umali ye midoga’tta libuu ya ilanda bos ummamdane kaboolak ya sa ummamdane kinapaddan ni kinaapudyusku. ³¹ Kad guminga andangsole tangguyub ya ibuunku da anghelku’tta losane dugyun ni lubung ta umoyda dagupon da losane pinilin Apudyus we taguna.”

Sa Maadal Atte Kayu We Fig

(Mrk. 13:28-31; Luk. 21:29-33)

³² Pun kanan os Jesus, “Annaya somsomkonyu mipanggob atte kayu we fig ta an-adalanyu. Nu ilanyu we allo’lota da pangada ya summimitda, igammuyu we madam-an dagun. ³³ Kad nu ilanyu bose makwa da losane imbagak, igammuyu we madam-an mipauliyak. ³⁴ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, sissiyae matattagu da udume tagu si annae lunap atte mituttuwaan da losane imbagak kan dikayu. ³⁵ Amungtu losan da awad ad langit ya sina’d luta ya’kon adipun amungtu ugudku.”

Sa Dumakngan Ni Abeng Di Tagu

(Mrk. 13:32-37; Luk. 17:26-30, 34-36)

³⁶ Pinagatupan Jesus wok kanana, “Naippun angigammu’tte algaw bakon nu timpu we mitutuwaanda. Takon ay da anghel ad langit, ippun igammuda. Kad takon ay sakone Abeng Apudyus, ippun os igammuk. Te ippun udum ak angigammu, abus ak Apudyus we Ama. ³⁷ Sa ugalin da tagu si timpu we mipauliyake Abeng Di Tagu, isun ni ugalin da tagu si timpun Noah si awe. ³⁸ Te sa sadi ye timpu’tte daan ni

I *Isaiah 13:9-13, 24:21-23; 34:4; Ezekiel 32:7-8; Joel 2:10, 31; 3:15; Amos 8:9.* II *Daniel 7:13-14.*

lubung malitapan, abus ak kookoonda angganganas, angangan kan uminuinum ya an-as-asawa inggana’tte nillumnokan da Noah si bapur. ³⁹ Naippun nangigammuwanda’tte kaog-ogyate makwa kan dida, inggana’k dinnuntong litap wok naaminda naumbul. ^{III} Katti bos iissun ni makwa nu mipauliyake Abeng Di Tagu. ⁴⁰ Sa sadi ye timpu, nu ankewaal da duwae tagu si pappayaw, maa’la osa ya natenan osa. ⁴¹ Isun os da duwae bubai ye anggiligiling atte binayu, maa’la osa ya natenan osa. ⁴² Pun kasapuļane masasaggana kayu te ippun igammuyu’tte dumakngake Apuyu.

⁴³ “Annaya sosomkonyu, nu igammun ni simboloy oras si labi ye dumakngan ni akkawan, adipun masuyop ya’kon pasigna guwaldaan ta adin ni akkawan lonkon. ⁴⁴ Pun kasapuļane makasagana kayu okyan te dumatong Abeng Di Tagu si timpu we adiyupun namnamaon.”

Sa Matalgodan Kan Adipun Matalgodane Sammilu

(Luk. 12:41-48)

⁴⁵ Pun inugud os Jesus annae pani wok kanana, “Sa matalgodan kan nalainge sammilu, siya dinutukan ni apuna’k angayyuwan atta bulunnae sammilu. Siya angitod si kanan da bulunna si ustu we timpu. ⁴⁶ Pian sadi ye sammilu nu odasan ni apunae annae koon da losane imbilinna. ⁴⁷ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, sa sanae amba’lu we sammilu, ipangatun ni apuna saadna ya siya angayyuwan atta losane kukuwana. ⁴⁸ Ya’kon nu kanan ni sadi ye sammilu si long-agnae, ‘Adipun masapae dumatong apuk.’ ⁴⁹ Insaladnae al-lambo’k atta doganae sammilu, kan makakan ya makain-inum atta bartekero. ⁵⁰ Madanatong kad apun ni sadi ye sammilu si algawe adinapun namnamaon ya orase adinapun igammu, ⁵¹ dusaonae ustu ya idogana si igaw da kapappailae igaw da umibiibil ya ngumalitod babada.”

Sa Pani Atta Simpuļu We Babalasang

25 Pinagatupan Jesus wok kanana, “Mipani ampangatan Apudyus atta simpulu we babalasang innalada da silawda wok ummoyda in-abot lalaki ye ankasar. ^{IV2} Da lima ankadong-ogda ya da lima nalainгда. ³ Sa kingwan da ankadong-og, nangalada’k silaw ya’kon adidapun nangawit ak igasda. ^{V4} Ya’kon da nalainge lima, nangawitda’k igas da silawda. ⁵ Pun nanunnuwan nan-uwayanda si dummakn-

III *Genesis da chapter 6-9.* IV *Sa ugalin da Judyu nu ankasarda, umoy lalaki’tte bo’loy ni bubai si umunae algaw ni kasar. Sa sadi ye labi, da an-asawa ya da naayagan atte kasar umoyda si inggawan da an-asawa. Kad sa ugalida, sa sin-ossaossa kasapuļane awad silawna. Da babalasang si annae pani, an-uwayda’tta malpu si bo’loy ni bubai ta makaoyda si bo’loy ni lalaki.* V *Sa usaron da Judyu atta silawda lanae nalpu’tta bungan da olive we kayu.*

gan ni lalaki ye ankasar, pun insaladdae nandukduk-mog wok losanda nasuyop.

⁶ “Gawallabi kad, dingngolda pokawe kanana, ‘Annae dummatong lalaki ye ankasar! Awwayyu ta inkayu aboton!’ ⁷ Pun losan nabanangon da sadi ye babalasang wok insaganada da silawda. ⁸ Kanan da limae ankadong-og atta limae nalaing, ‘Ittanyu ud dikani’tta igasyu te annae maksop da silawni.’

⁹ “Yakon kanan da nalainge limae babalasang, ‘Naid! Adinipun paat koon kaknat! Te adinipun lamog. Inkayu’tte tendaan ngumina’k kuwayu.’

¹⁰ “Kesanda kade ummoy ngumina’tte tendaan, nadanatong lalaki ye ankasar. Pun da limae nakasagana, nibulunda kan siya’tte kasar wok niyonob sawang.

¹¹ “Napanos kad, dummatong os da limae ankadong-oge babalasang, kanandae nam-pokapokaw, ‘Apu, Apu, buktam ud sawang ta lumnok kani.’

¹² “Yakon summongbat kad lalaki ye ankasar, kanana, ‘Ibagak kan dikayu katuttuwaan, ippun igamuk kan dikayu.’”

¹³ Pun kanan Jesus we nangiyangungus, “Kasapulane pasig kayu masasaggana te ippun igammuyu’tte al-gaw kan orase umaliyak.”

Da Naittan Ak Pilak

(Luk. 19:11-27)

¹⁴ Pinagatupan os Jesus wok kanana, “Sa ampan-gatan Apudyus mipani si baknange ansagsaganae umoy ambaat si adayu we ili. Inayagana da sammiluna wok intalgodna da kukuwana kan dida. ¹⁵ Pun sinin-ossana dida innattan, sigun si kaboolanda. Sa intal-godna si ummuna, limallibu we palata. Sa kumagwa, intalgodna duwallibu we palata kad sa naudi, intalgod-na sillibu we palata. Pun ummoyon.

¹⁶ “Kingwan kad ni naittan ak limallibu we palata, in-nigusunae dagus wok nakagalansiya bos ak limallibu we palata. ¹⁷ Siya bos kingwan ni kumagwae nitalgo-dan ni duwallibu we palata, pun nakagalansiya bos ak duwallibu we palata. ¹⁸ Yakon kingwan kad ni naudi ye nitalgodan ni sillibu we palata, ummoyna inkaluub at-te luta palatan ni Apuna.

¹⁹ “Nabayabayag kad, dummatong Apuda wok im-paayagna da sammiluna ta imusona nu simpipiga da galansiyada. ²⁰ Pune sadi, ummoy nitalgodan ni li-mallibu we palata si Apuna wok innawitna limallibu we palatae naitod kan siya ya sa limallibu we palatae galansiyana. Kanana si Apuna, ‘Apu, limallibu we pala-ta intalgodnu kan sakon. Pun annaya bos limallibu we palatae galansiyak.’

²¹ “Pun kanan ni Apuna, ‘Kingwam amba lu we ke-waa! Ambalu ka kan matalgodankae sammilu. Gapu ta matalgodanka si akite intalgodku kan si ka, iggak si ka’k

angayyuwan atta adu we banag. Awwaynu ta maka-gangganaska kan sakon.’

²² “Pun ummoy os nitalgodan ni duwallibu we palata wok kanana, ‘Apu, duwallibu we palata intalgodnu kan sakon, annaya bos duwallibu we palatae galansiyak.’

²³ “Kanan os ni Apuna, ‘Kingwam amba lu we kewaa! Ambalu ka kan matalgodankae sammilu. Gapu ta matalgodanka si akite intalgodku kan si ka, iggak si ka’k angayyuwan atta adu we banag. Awwaynu ta maka-gangganaska kan sakon.’

²⁴ “Nagangput kad, ummoy nitalgodan ni sillibu we palata wok kanana, ‘Apu, igammuke sangngan-kae tagu te aniyom dakampun ak inayongnu ya aniyom dakampun ak iyyosoknu. ²⁵ Pun ummoyku inkaluub palatam te makimutak kan si ka. Annaya gaye ipaulik.’

²⁶ “Kanan ni Apuna, ‘Lawwelawwengka ya badubaduulkae sammilu! Nu inigammume aniyok dakampun ak inayongku ya aniyok dakampun ak iyyosokku, ²⁷ ngaipam adi ummoy imbangku ta nangulina kad awad ak it ak galansiyak.’ ²⁸ Pun kanana’tta udume sammiluna, ‘Alanyu palatae annat kan siya ta inkayu itton si nangitalgodak si sim-pulullibu we palata. ²⁹ Te sa anuttuwa si dingngolna, amo madog-an an-aawatna inggana’k aduadu da maawatana. Yakon sa tagu kade adinapun koon dingngolna, takon ay awad kan siya, makaan. ³⁰ Kad sa mipanggob si annae ippun itakipnae sammilu, alanyu ya inkayu iballu’tte lasin ni anggikbogikbote igaw da tagu we ampakapakalame umibiibil ya ngumalitud da babada.’”

Sa Anungus Ni Makuwisan Da Tagu

³¹ Pun pinagatupan Jesus wok kanana, “Nu umaliyake Abeng Di Tagu, maila nakaskasdaawe kinapudyusku ya bulunku da adu we anghel kad tumukduwak atte tronoke an-ari. ³² Kad losane tagu si annae luta, andatdatongda si sinagungku ya ansinaok didae isun ni angwan ni angayyuwan atta ayame ansi-naona da karnero ya da kalding. ³³ Da naun-unane tagu we mipani’tta karnero, iggak dida si madaw-inanku ya da mipani’tta kalding, iggak os dida’tte madawigik.

³⁴ “Pun sakone Ari, asik kanane angibaga’tta tagu we awad si madawinanku, ‘Awwayyu, dikayu we binindisyunan Ama k ta gangganasonyu da laksunyu we midog-anyu si ampan-gatan Apudyus we nisaganae inggawanyu inggan ni nakwaan ni lubung. ³⁵ Te nauatak wok pinakananak. Nauwawak wok pinainu-manak. Mangiliyak os atte iliyu wok minangiliyu sakon. ³⁶ Naippun os silupku wok sinilupanyu sakon. Nasakitak os wok inayyuwananyu sakon. Nabaludak kad os, ummoyyu sakon binisita ta bumadang kayu.’

³⁷ “Pun summongbat da naun-unane tagu wok kananda, ‘Apu, kamaan ni nangil-anni kan sikae nau-lat wok pinaakananni sika ya nauwawka wok pinainuman ni sika? ³⁸ Kamaan os ni nammangiliyanni kan sika wok sinilupanni sika? ³⁹ Kad kamaan os ni nasakitam wok inayyuwananni sika ya sa nabaludam wok um-moy ni sika binisita ta badanganni sika?’

⁴⁰ “Pun sakone Ari summongbatak kan dida wok kanak, ‘Ibaga kan dikayu katuttuwaan, nu kingwayu da kakna si osae kababaan atta susunudku si pam-mati, kingwayu bos kan sakon.’

⁴¹ “Kad ibaga kan dida tagu si madawigik kanane, ‘Dikayu we nakoddongan ak madusa, inkayun! Inkayu si annanayune apuye nisasaggana kan Satan ya da bubuk-unona. ⁴² Te nau-latak ya kon adiyupun sakon pinaakanan ya nauwawak ya kon adiyupun sakon pinainuman. ⁴³ Mangiliyak ya kon adiyupun sakon minangili. Naippon os silupku ya kon adiyupun sakon sinilupan. Nasakitak ya nibaludak ya kon adiyupun sakon ummoy binisita.’

⁴⁴ “Pun kanandae nan-imus kan sakon, ‘Apu, kamaan ni nangil-anni kan sikae nau-lat ya nauwaw, mangilika kan naippon silupnu, nasakit ya nibaludka wok adinipun sika binadangan?’

⁴⁵ “Summongbat wok kanana kan dida, ‘Ibaga kan dikayu katuttuwaan, nu adiyu binadangan takon ay osae kababaan atta annae susunudku, adiyupun os sakon binadangan.’”

⁴⁶ Pune sadi kanan Jesus we nangiyangungus, “Da an-nae tagu, madusada’k inggana ya kon da naun-unane tagu, mataguda kan Apudyus ak inggana.”

Sa Inonda Angongat Kan Jesus

(Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Jhn. 11:45-53)

26 Naabus kade intuttudun Jesus losan da sana, kanana’tta disipuluna, ² “Igammuyu we ak osan kabigatna Gayagayan da Judyu we ngannon taku Nallausan. ¹ Kad Sakone Abeng Di Tagu, mipulangak ta mipattojak atte kros.”

³ Sa sadi ye timpu, nandatdatong da papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu si boloy Caiaphas we kangatuwane padi. ⁴ Kad nantutulagda nu ngai inonda ampadokma kan Jesus we ippun angigammu ya impagongatda. ⁵ Ya kon kananda, “Adi taku iyaspul si gayagaya ta adi magulu da tagu.”

¹ Sa anna Gayagayan ni Nallausan we ganggason da Judyu, ikagasmokda nangiligiyan Apudyus atta danakkojdae nammusas-su’d Egypt atte timpun Moses. Nanggakay kad anghel we nangongat atta losane pangulu we abenge lalaki’d Egypt, nilausana da boloy da Judyu we nakuan da lewanganda si dalan ni ubbu we karnero Exodus 12. Tinawone ganggasonda kad walun algawe ganggasonda. Pun da Judyu, adu we ili nalpuwanda ya nandata-tongda’d Jerusalem we umoy makagayagaya si annae ngannonda Nallausan.

Sa Nangisigan Ni Bubai Atte Bangbanglu

(Mrk. 14:3-9; Jhn. 12:1-8)

⁶ Inninggaw da Jesus ad Bethany si boloy da Simon we naleprosy si awe. ⁷ Sisiyada kade angan, um-madani kan Jesus bubai ye inggaw ampatoge bang-banglu kan siyae naigga si ban-oge angange al-abaster. Pun inisigna’tte ulun Jesus. ⁸ Ya kon innilan kad da disipulu, summangada wok kananda, “Ngaipana gay tangtanggaon? ⁹ Innginana kad okyan te ampatopatog, iwwalasna’tta kapus pilak!”

¹⁰ Igammun Jesus uguugudonda wok kanana, “Ngai-payu dellawon kingwan ni sanate bubai? Sa kingwana kan sakon ambalubalu. ¹¹ Te da kapus pasige awad-da’tta dinumane inggawanyu. Ya kon kan sakon, dakampun ak pasige annak kan dikayu. ¹² Inisigna lana si long-agku ta isaganana milibonak. ¹³ Ibaga kan dikayu katuttuwaan, dinumane miwalagawagan ni Ambalu we Damag atte losane lubung, maug-uggud kingwan ni annae bubai ta angikagasmokan kan siya.”

Sa Nakatulagan Judas We Angituyuk Kan Jesus

(Mrk. 14:10-11; Luk. 22:3-6)

¹⁴ Pun ak Judas Iscariot we osa’tta nasawaan ak duwae disipulun Jesus, ummoy atta papangat da papadi. ¹⁵ Kanana, “Ngai ittonyu kan sakon nu ipulangku’k Jesus kan dikayu?” Pun tinangdananda’k tulumpulu we palata. ¹⁶ Inggan ni sadi, singsingnit Judas gundawaynae angituyuk kan Jesus kan dida.

Sa Angisaganaanda Si Anungus Ni Makakananda Kan Jesus

(Mrk. 14:12-21; Luk. 22:7-13, 21-23; Jhn. 13:21-30)

¹⁷ Sa umunae algaw ni Gayagayan da Judyu we ngannonda Tinapaye Naippon Yeastna, ummoy da disipulu kan Jesus wok kanandae nan-imus, “Dinu pi-ome inkani angisaganaan atte kanon taku si Gayagayae ngannon taku Nallausan?”

¹⁸ Kanan Jesus, “Inkayu’tte siyudad kad awad de osae lalaki sisi. Kananyu kan siya, ‘Ibagan mistulu we madam-an timpunae inkoddong Apudyus kad sa boloyyu ankakakananda’tta disipuluna’tte timpun ni Gayagayae ngannon taku Nallausan.’” ¹⁹ Pun ummoy da disipulu kingwa da ibagan Jesus kan dida. Pun insagananda da kanonda si Gayagayae ngannonda Nallausan.

²⁰ Lummabi kad, nakatukdu’k Jesus atta nasawaan ak duwae disipuluna ta anganda. ²¹ Sa sadi ye angananda, kanan Jesus, “Ibaga kan dikayu katuttuwaan, awad kan dikayu osae angituyuk kan sakon.”

²² Amo bummaduul da disipulu wok nasin-ossadae nangibaga kan siya kanane, “Apu, dakampun kan sakon.”

²³ Kanan Jesus we summongbat, "Sa nakasawsaw kan saƙon si tinapay atte maƙukung, siya angituyuk kan saƙon. ¹²⁴ Saƙone Abeng Di Tagu, ƙasapuƙane matoyak te siya impaigilin Apudyus atte awe. Yaƙon ƙaddagu tagu we angituyuk kan saƙon. Unnoyna gay adi niyanak."

²⁵ Pune sadi, ƙanan Judas we angituyuk kan siya, "Mistulu, saƙon ƙamman?"

Kanan Jesus we summongbat, "On, siya imbagam."

Sa Anungus Ni Nakakanan Jesus Atta Disipuluna

(Mrk. 14:22-26; Luk. 22:14-20; 1Co. 11:23-25)

²⁶ Sissiyada ƙade angan, innaƙan Jesus tinapay wok nanggappiya kan Apudyus. Naabus ƙad, binisbisakna wok innatodna'tta disipuluna wok kanana, "Alanyu ana ta ƙanonyu. Annaya long-agƙu." ²⁷ Pun innaƙana bos sintasae bayase grape wok nanggappiya kan Apudyus. Naabus ƙad, innatodna kan dida wok kanana, "Inumonyu anna losan, ²⁸ te sana daƙake amanoknok atte Baru we Tuƙag Apudyus atta tagu. Mibuƙbuk nu matoyak ta adu da tagu we mapakawan da basuƙda. ¹²⁹ Ibagak kan diƙayu ƙatuttuwaan, adiyakpun ƙasin uminum atte bayase grape inggana'tte algawe maƙainumak kan diƙayu'tte baru we bayase grape atte ampangan Amaƙ."

³⁰ Naabus ƙad, ƙinantada ƙantae pammadayaw kan Apudyus wok asidaot umoyon atte Beleg Olives.

Sa Nangibag-an Jesus Si Amuklitan Peter Kan Siya

(Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Jhn. 13:36-38)

³¹ Pune sadi, ƙanan Jesus kan dida, "Sinsadi ye labi, losan ƙayu umawid ya ummabusak gapu'tte maƙwa kan saƙon. Te awad de nigili'tte Ugud Apudyus we kanana, 'Gongatok anangƙon atta karneroƙ ya masinasinada.' ^{III32} Yaƙon nu umuliyak, umunaak nu diƙayu umoy atte probinsiya'd Galilee."

³³ Kanan Peter kan siya, "Taƙon ay nu tenan da buƙunƙu siƙa gapu'tte maƙwa kan siƙa, adikpun siƙa tenan."

³⁴ Kanan Jesus kan siya, "Ibagak kan siƙa ƙatuttuwaan, daampun anullakuk ƙawitan ak madam-an taƙun, amikluwom saƙon puƙlitan."

³⁵ Pun ƙanan Peter kan siya, "Taƙon ay nu ƙasapuƙane maƙakatoyak kan siƙa, adikpun paat puƙlitan siƙa." Pun ƙakna bos imbagan da udume disipulu.

Sa Nalluwaluwan Jesus Ad Gethsemane

(Mrk. 14:32-42; Luk. 22:39-46)

³⁶ Pune sadi, ummoy da Jesus ya da disipuluna'tte lugar we ngannonda Gethsemane wok kanana kan dida, "Tumukdu ƙayu si anna ta iyyak yan alluwalu si an-

di." ³⁷ Inayagana'ƙ Peter ya da duwae abeng Zebedee wok nibuƙunda kan siya. Inggan ni sadi, bummaduul ya nasaliduduwan somsomokna. ³⁸ Pun kanana kan dida, "Amod de sigab ni somsomokƙu we isun di siya iƙatoyƙu. Inggaw ƙayu'tte anna ta pasig ƙayu ansasagana."

³⁹ Pun bumattawa kan dida'ƙ aƙit wok nallukbube nalluwalu. Nalluwalu wok kanana, "Ama, nu maƙwa okyan, iligsim saƙon si annae ampaƙalamake sasangnguwoƙ. Yaƙon daƙampun okyan si piniok mituttuwa nu adi sa piniom."

⁴⁰ Nipauli ƙad ak Jesus atta tuƙu we disipulu, indasana didae nilid-op wok kanana kan Peter, "Ngai-payu adi maattomane maƙapuyat kan saƙon ak sin-orasan? ⁴¹ Adi ƙayu masusuyop yaƙon alluwalu ƙayu ta adi ƙayu masulisug. Te ampigsa somsomokyu yaƙon anƙuya long-agyu."

⁴² Pun ummoy os ƙasin ak Jesus nalluwalu wok kanana, "Ama, nu ƙasapuƙane maƙwa kan saƙon da sanae ampaƙalamak, sa piniom maƙwa."

⁴³ Nipauli ƙad ƙasin, indasana bos didae masusuyop te adidapun maƙadiyat atta atada. ⁴⁴ Pun ummoy os Jesus impiƙlu we nalluwalu. Illuwaluna bos da ginangputna imbaga.

⁴⁵ Nipauli ƙad, kanana kan dida, "Na! Ngaipa ƙayu gay sissiyae masusuyop kan umiillong! Dummatong timpu we inƙoddong Apudyus we saƙone Abeng Di Tagu, mipuƙangak atta ƙabasbasuƙan. ⁴⁶ Lumibbat ƙayu ta intaƙun. Ilanyu, annate umali angituyuk kan saƙon."

Sa Nanokmaanda Kan Jesus

(Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Jhn. 18:3-12)

⁴⁷ Sissiya ƙade an-uguugud ak Jesus, nadanatong ak Judas we osa'tta nasawaƙan ak duwae disipuluna. Inninggaw da amode tagu we nibuƙun kan siyae nampak-odon ak ispada kan pang-ok. Da papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu nangibuun kan dida. ⁴⁸ Inggaw sinyale intuƙag Judas kan dida ta angimatananda kan Jesus. Kanana, "Sa iyyak ogoƙan, sanat doƙmaanyu." ⁴⁹ Pun daguse ummoy ak Judas kan Jesus wok kanana, "Annaƙa pay Mistulu!" Pun inogokana.

⁵⁰ Kanan Jesus kan siya, "Buƙbuƙun, ƙoom nu ngai panggobnu kan saƙon." ^{IV} Pune sadi, ummadani da buƙun Judas wok dinokmaanda'ƙ Jesus. ⁵¹ Baag-en, nangwa ƙad osa'tta buƙun Jesus, nilukpusna ispadana wok binaƙagna ingan ni musassun ni ƙangatuwane padi. ⁵² Kanan Jesus kan siya, "Ipaulim ispadam si boƙoyna. Te ngaimane angusar atte ispada, matoy os si ispada. ⁵³ Adimpun ƙamman igammu we maƙwa ampabadangak kan Apudyus we amaƙ ƙad daguse nangibuun ak ƙalibulibu we anghel? ^{V54} Yaƙon nu

I Psalm 41:9. II Exodus 24:8; Jeremiah 31:31-34. III Zechariah 13:7.

IV Awad de sabali ye pionu ugudon atte Greek. Ngai panggob ni buƙbuƙunƙu we ummali sina? V Sa pionu ƙanan atte Greek, lumma-

kook katti, ngai inon ni nigili'tte Ugud Apudyus we mituttuwae kanana kasapuane kakna makwa kan sakon?"

⁵⁵ Pune sadi kanaan Jesus atta adu we tagu, "Tulisanak kamman ta ummali kayu we ampak-odon kayu'k ispada kan pang-oke umoy anokma kan sakon? Inalgawe ininggawak kan dikayu'tte paway ni templo we antuttudu yakon adiyupun sakon dinokmaan. ⁵⁶ Yakon makwa losan da anna sinsadi ta mituttuwa inggilin da profeta si ugudna si awe mipanggob kan sakon." Imbagan kad ay Jesus sadi, losan ummawid da disipuluna wok tinenanda'k Jesus.

Sa Nanumalyaanda Kan Jesus

(Mrk. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Jhn. 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Naabus kade dinokmaanda'k Jesus, inniyoyda si boloy Caiaphas we kangatuwane padi ye nandatda-tongan da pallakayon da Judyu ya da mimistulun ni lintog. ⁵⁸ Yakon ak Peter kad, naktay kan dida'k panose ummun-unud inggana'k naktda si paway ni kangatuwane padi. Pun nakatu'kdu'tta guwalda ta ilana nu ngai makwa kan Jesus.

⁵⁹ Da papangat kad da papadi ya da losane kukun-sisa, angngitda'k ipabasulda kan Jesus we takon ay nu tuli ta awad lasundae ampagongat kan siya. ⁶⁰ Yakon ippun indasanda, takon ay nu adu da nan-ugud ak tuli si mipanggob kan siya.

Anungusna kad, ummadani da duwa ⁶¹ wok kanaan-da, "Kanaan ni annae tagu we lamogku dadailon templon Apudyus kad lamogku takadon si unog di tulun algaw."

⁶² Pune sadi summi'kad kangatuwane padi wok kanana kan Jesus, "Ngai isongbatnu'tta sanae ipabasulda kan si'ka?" ⁶³ Yakon gummiginnok. Pun inkasin os ni kangatuwane padi kanaan, "Sa sinagung ni matattagu we Apudyus, ibagam kan dikani nu si'ka Kristu we Abeng Apudyus."

⁶⁴ Kanaan Jesus we summongbat, "Siya imbage sa-di. Yakon ibagak kan dikayu, ilanyu sakone Abeng Di Tagu we tumukdu si madawinan Apudyus we makaboo'atta losan. Kad asiyu bos ilan umaliyake mibulun atta libuu'd langit." ^I

⁶⁵ Dingngol kad ay ni kangatuwane padi imbaga-na, pinissayna silupna te summanga. Kanana, "Iyisuna long-agna kan Apudyus! Pun ngaipa taku kasapu'an da udum ak anakdol? Dingngol taku da lawwenge imbagana. ⁶⁶ Ngai kasomsomkanyu?"

Kanandae summongbat, "Nakabasu! Kasapuane matoy."

⁶⁷ Pun tinu'pupaanda, sinansantukda ya nilipalipakda bosajna, ^{II}⁶⁸ kananda, "Nu si'ka'k Kristu ya lam-

bos ak nasawa'an ak duwae suldadun da anghel. Sa timpun Jesus, sa belang kad da suldadu onom libu. I Psalm 110:1; Daniel 7:13. II Isaiah 50:6.

ognu pugtuwan, ibagam kan dikani nu ngai nanantuk kan si'ka?"

Sa Namuklitan Peter Kan Jesus

(Mrk. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Jhn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ak Peter kad, sissiyae tutukdu si paway ni boloy. Pun ummoy kan siya bubai ye sammilun ni kangatuwane padi wok kanana, "Si'ka osa'tta bulun Jesus we nalpu'tte probinsiya'd Galilee."

⁷⁰ Yakon pinuklitan Peter atte sinagung da losan wok kanana, "Ippun igammuk atte sanate ugudom."

⁷¹ Pun ummoy si lewangan ni paway yakon ininggaw osae sammilu we bubai ye nangila kan siya wok kanana'tta tagu we sisikad, "Annaya osa'tta bulun Jesus we iNazareth."

⁷² Yakon pinuklitan os Peter wok kanana, "Sapat-ak ay nu igammuk sadi ye tagu."

⁷³ Unipun, kummatam da tagu we sisikad kan siya wok kananda, "Tuttuwae si'ka osa kan dida te isum nin nalpu'tte probinsiya'd Galilee ye an-ugud."

⁷⁴ Yakon amo kanana, "Dusaonak okyan kan Apudyus nu antultulliyak! Isapatake ippun igammuk si sanae tagu." Pun daguse nanullakuk kawitan. ⁷⁵ Pune sadi, inkagasmok Peter imbagan Jesus kan siyae kanana, "Daampun kawitan anullakuk ya namikluwom sakon puklitan." Pune sadi, ummoyon ak Peter wok ummibiibil.

Sa Nipulangan Jesus Kan Pilate

(Mrk. 15:1; Luk. 23:1-2; Jhn. 18:28-32)

27 Bigbigat kad, nan-uugudan da papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu nu ngai inonda ampagongat kan Jesus. ² Pun binaludda wok inniyoyda kan Gubernur Pilate.

Sa Natoyan Judas

(Act. 1:18-19)

³ Ak Judas we nangituyuk kan Jesus, inigammuna kade nakoddongan ak Jesus we matoy, nandadauli'tte kingwana. Pun ummoyna impauli pilak atta papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu. ⁴ Kanana, "Nakabasu'ak te intuyukku tagu we ippun basulna!"

Pun kanandae summongbat, "Ngai kad ain biyangni si sanat? Te biyangnu pos pagay!"

⁵ Pune sadi, impitlak Judas pilak ad dalom si templo, pun ummoyon wok ummoy namposol.

⁶ Yakon inna'an da papangat da papadi sadi ye pilak wok kananda, "Adimpun ni lintog taku iyunude idoga taku annae pilak atte pilak ni templo te nibayad si biyag ni tagu." ⁷ Nan-uugudanda nu ngai koonda'tte pilak. Pun nan-uunudandae sadi inginada'tte lutan ni andidiwin ak banga ta usaronda'k lilibbonan da kak'kaili. ⁸ Pun sa lutae sadi, inggana sinsadi nan-

gadanan aḵ "Lutae Nadimok." ⁹ Kad sadi nituttuwaan ni imbagan Profeta Jeremiah atte awe ye kanana, "Innalada tulumpulu we pilak, sa belange nan-uugudan da ganak Israel aḵ ambayadda si biyagna. ¹⁰ Pune sadi ingnginada'tte lutan ni andidiwin aḵ banga, te siya imbilin Apu kan saḵon." ¹

Sa Nanumalyaan Pilate Kan Jesus

(Mrk. 15:2-5; Luk. 23:3-5; Jhn. 18:33-38)

¹¹ Aḵ Jesus kad, summiḵad atte sinagung Gubernur Pilate wok kanan governor we nan-imus kan siya, "Siḵa kamman Arin da Judyu?"

Kanan Jesus we summongbat, "Siya imbagam."

¹² Yaḵon taḵon ay nu pabasulon da papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu, adipun paat summongbat aḵ Jesus. ¹³ Pun kanan os Pilate kan siya, "Naippon kamman dongngom atta losane banage ipabasulda kan siḵa?" ¹⁴ Yaḵon adipun aḵ Jesus summongbat, taḵon ay ossaan atta ipabasulda kan siya. Pun amo nataag aḵ governor.

Sa Naḵoddongan Jesus Aḵ Matoy

(Mrk. 15:6-15; Luk. 23:13-25; Jhn. 18:39-40; 19:4-16)

¹⁵ Sa ugalin Pilate atte Gayagayae ngannonda Nalausan, puḵayana osa'tta balude sa kodawon da adu we tagu. ¹⁶ Sa sadi ye timpu, ininggaw osae balude nandinongol kinalawengnae nangngadan aḵ Jesus Barabbas. ¹⁷ Nandatdatong kad da tagu, kanan Pilate kan dida, "Ngai pionyu we puḵayak? Aḵ Jesus Barabbas baḵon nu aḵ Jesus we awaganda'ḵ Kristu?" ¹⁸ Inimusna anna te inigammunae impulangda'ḵ Jesus kan siya gapu'tte aposda.

¹⁹ Sissiya kade tutuḵdu'ḵ Pilate si tutuḵduwan ni kuwis, nambuun aḵ asawana'ḵ umoy angibaga kan siya kanane, "Adim dusaon sanate naun-unane tagu. Te sa labi, inin-inopku mipanggob kan siya ya nampakalamonak gapu kan siya."

²⁰ Pune sadi inawis da papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu da tagu ta kodawonda kan Pilate ta puḵayana'ḵ Barabbas ya impagongatna'ḵ Jesus. ²¹ Pun kanan Gubernur Pilate kasine nan-imus atta tagu, "Ngai'tta annae duwa pionyu we puḵayak?"

Kananda, "Aḵ Barabbas."

²² Inimus Gubernur Pilate kan dida kanane, "Kad ngai kook kan Jesus we awaganda'ḵ Kristu?"

Losanda kanan, "Paipattoḵnu'tte kros!"

²³ Kanan Gubernur Pilate, "Ngaipa? Ngai kad ain kingwana?"

Yaḵon amo kanandae nanugtug-uy, "Paipattoḵnu'tte kros!"

¹ Zechariah 11:12-13; Jeremiah 32:6-9.

²⁴ Innilan kad Gubernur Pilate we ippun lamogna koon yaḵon isaḵaddae magulu, nangaḵa'tte danum wok nambuḵuna'tta imana si sinagung da tagu. Kanana, "Ippun biyangku si magongatan ni annae tagu, ki-gadyu pagay."

²⁵ Losan da tagu kanane summongbat, "Kigadni ya da abengni ye asi summongbat si matoyan ni annae tagu!"

²⁶ Pune sadi, pinuḵayan Gubernur Pilate aḵ Barabbas wok impaap-aplitna'ḵ Jesus, pun impulangna'tta suldadu ta umoyda ipattoḵ atte kros.

Sa Nangang-angyagan Da Suldadu Kan Jesus

(Mrk. 15:16-20; Jhn. 19:2-3)

²⁷ Naabus kad, innalan da suldadu'ḵ Jesus wok il-lonokda'tte boḵoy Gubernur Pilate, pun inalignumun da losane suldadu'ḵ Jesus. ²⁸ Kinaanda silupna wok sinilupanda si dilaage langgoyode isun ni silup ni ari. ²⁹ Pummalikugda'tte nalasiyane waḵal wok imbalangatda kan siya wok paodonda pauḵ si dawinane imana. Naabus kad, nanallukuda si sinagungna wok kanandae nangang-angyag, "Matataguḵae Arin da Judyu!" ³⁰ Tinuppatuppaanda ya innalada pauḵe oonnana wok iyyaplitda si uluna. ³¹ Inabusda kad inang-angyag, kinaanda dilaage langgoyode insilupda wok iggada kuwana pagaye silup. Pun innalada ta umoyda ipattoḵ atte kros.

Sa Nipattoḵan Jesus Atte Kros

(Mrk. 15:21-32; Luk. 23:26-43; Jhn. 19:17-27)

³² Inninggawda kad atte dalane nalpu'tte siyudad, inabotda tagu we nangngadan aḵ Simon we iCyrene. Pun impatut da suldadu impabuḵud kan siya de kros Jesus. ³³ Dummatongda kad atte lugar we ngannonda Golgotha, sa pionya kanan "Lugar ni Battuḵag." ³⁴ Innattanda'ḵ Jesus si bayase naḵamsan atte apku ta inumona. Yaḵon sinimsimana kad, adinapun ogon pion inumon.

³⁵ Pune sadi, impattoḵda'tte kros. Pun nambubunutda wok nambisbisakanda silupna. ³⁶ Naabus kad, tummuḵdudae anguwaḵda kan Jesus. ³⁷ Sa ngatun ni uluna, nigili impabasulda kan siyae kanana, "Annaya'ḵ Jesus we Arin da Judyu." ³⁸ Pun ininggaw os da duwae tulisane impattoḵda dida'tta krosda, sa osa'tte madawinanna ya sa osa'tte madawigina.

³⁹ Kad da tagu we lummaus, siwwiwigiwigdae nangang-angyag kan Jesus, ⁴⁰ kananda, "Siḵa nangibagae dadailom templo ya taḵadom si unog di tulun alḵaw, taguwom long-agnu! Kad nu tuttuwae siḵa Abeng Apudyus, dumolaka okyan si sanate kros!"

⁴¹ Pun da papangat kad da papadi ya da mimistulun ni lintog ya da pallakayon da Judyu, kanandae nangang-angyag, ⁴² "Tinaguna da udume tagu yaḵon adi-

napun lamog taguwon long-agna. Siya Arin da ganak Israel, dumoĵa ud okyan sinsadi si sanate kros ta amati kani kan siya. ⁴³ Antalgod kan Apudyus wok kanana, 'Sakon Abeng Apudyus.' Pun ilan taku nu iligsin Apudyus sinsadi." ⁴⁴ Takon ay da tulisane nipattoĵ si dalnig Jesus, isuna bose ininsultuda'k Jesus.

Sa Natoyan Jesus

(Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Jhn. 19:28-30)

⁴⁵ Anna kade mumamatuk, gummikbot losane ili inggana'k ummag-agaw. ⁴⁶ Pun ummag-agaw kad, kanan Jesus we nampokaw, "Eli, Eli, lema sabachthani?" Sa piona kanan, "Apudyusku, Apudyusku, ngaipam sakon an-awidan?" ^I

⁴⁷ Dingngol kad da udume summisikad sidi, kananda, "Andi ye ayagana'k Profeta Elijah." ⁴⁸ Inninggaw osae daguse nanodda'k wok nangala si isun di kapse napnu si kilom. Impakawna'tte paul wok idawdawnat'te sungad Jesus ta susupona. ⁴⁹ Yakon kanan da udum, "Uwayon taku ta ilan taku ud nu umoy Profeta Elijah taguwon."

⁵⁰ Napapkaaw kad kasin ak Jesus, nakaan angosna.

⁵¹ Pun baag-en nan'kagwa napissay kortinan ni templo, nisaĵad ad ngatu inggana'd doĵa. ^{II} Kad nallunig lubung wok nandoswak da balintuugan. ⁵² Da libon os nabuktanda. Pun ummuli da nan'kakato'k we tagun Apudyus. ⁵³ Tummo'kwalda kad atta libonda'tte ummuliyan Jesus, ummoyda losan ad Jerusalem we siyudad Apudyus. Pun nampailada'tta adu we tagu.

⁵⁴ Giniknan kad ni kapitan ya da suldadu we nanguguwalda kan Jesus lunig ya innilada da losane nakwa, nakimtanda wok kananda, "Tuttuwae Abeng Apudyus anna!"

⁵⁵ Inninggaw os da adu we bubai ye nan-oottap. Di da da nibulun kan Jesus we nalpu'tte probinsiya'd Galilee ye nanserserbi kan siya. ⁵⁶ Da sana kad da Mary Magdalene, sa asawan Zebedee ya ak Mary ye inan da James kan Joseph.

Sa Nilibonan Jesus

(Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Jhn. 19:38-42)

⁵⁷ Masdom kad, dummatong osae baknange iyArimathea we nangngadan ak Joseph. Siya osae disipulun os Jesus. ⁵⁸ Ummoy kan Gubernur Pilate wok kodawona ladag Jesus. Pun iyyunud Gubernur Pilate wok imbilinna'tta suldadunae maatod ladag Jesus kan Joseph. ⁵⁹ Pun innaĵan Joseph ladag Jesus wok binadabadana'tte ampolkase itake sinnun. ⁶⁰ Naabus kad, ummoyna illibon si mismu we libonnae kak'kopyae

^I Psalm 22:1. ^{II} Sa sanae kortina awad atte Kasantuwane partin ni templo. Abus kangatuwane padi'k makwae lumnok te mibelange sana igaw Apudyus. Nan'kagwa napissay kortina ta angipillae makwa umadani da losane tagun Apudyus gapu ta natoy ak Jesus para'tta losane basul taku.

liyange natikitikane batu. Niligadna da'kole batu ta maomban lewangan ni libon wok ummoyon. ⁶¹ Inninggaw sidi da Mary Magdalene ya sa osae Mary ye tummutukdu si sangun ni libon.

Sa Naguwaldaan Ni Libon Jesus

⁶² Kasin kade bigbigat si nagangput ansaganaan da Judyu para'tte umillongane sa mabigat, ummoy da pangat da papadi ya da Pharisee kan Gubernur Pilate. ⁶³ Kananda kan Gubernur Pilate, "Apu, inkagasmokni ye sa sissiyae matattaguwan ni sanate tuliyan, kanana, 'Umuli nu malakpus tulun algaw.' ⁶⁴ Pun ambaĵu okyan nu paguwaldam libonna'tta suldadu inggana si mikaklu we algaw, umoy kappay da disipuluna akawon ladagna ya ibagadae ummuli ye natoy. Kad amo makaallelaw anungus ni makwa nu sa ummuna."

⁶⁵ Kanan Gubernur Pilate kan dida, "Makwa, alanyu da udume suldadu ya ummoy kayu. Iggayu kaboolanyu we anguwaldae ustu." ⁶⁶ Pun ummoyda si libon wok sinyalanda onobna ta angimatunanda nu mabuktan. Naabus kad, tinenanda da suldadu we angguwalda.

Sa Ummuliyan Jesus

(Mrk. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Jhn. 20:1-10)

28 Sa madam-an talun atte umunae algaw ni sindumingguwane mabigate nagangputan ni umillongan da Judyu, ummoy da Mary Magdalene ya sa osae Mary innila nilibonan Jesus. ² Pune sadi, baagen inniggana ampigsapigsae lunig te nan-osog anghel Apudyus we nalpu'd langit. Pun niligadna batu we onob ni libon wok tummu'kduwana. ³ Isunan kilat katollongana kad sa silupna kad os amod de itakna. ⁴ Simpipilpil da guwalda si kimutda wok napittuwakdae isudan natoy.

⁵ Yakon kanan ni anghel atta bubai, "Adi kayu makimut. Igammu'ke siya singsingtonyu'k Jesus we nipattoĵ atte kros. ⁶ Naippun sina te tinagun Apudyus kasin, siya imbagana kan dikayu. Awwayyu, inkayu ilan nibadongana. ⁷ Pun ganasonyu ta inkayu ibaga'tta disipuluna kanane, 'Ummuli'k Jesus. Kad umuna nu dikayu umoy atte probinsiya'd Galilee. Kad ilanyu sidi.' Sosomkonyu we imbaga'k kan dikayu da sana."

⁸ Pun makamuda gaye nanenan atte libon. Nakimtanda yakon amod pagay layadda wok nanodda'kdae ummoy nangibaga'tta disipuluna. ⁹ Pune sadi, baagen niyabot ak Jesus wok kanana, "Kumusta kayu!" Ummadanida kan Jesus wok nanallukudae oonnanda sukinae andayaw kan siya. ¹⁰ Kanan Jesus kan dida, "Adi kayu makimut. Inkayu ibaga'tta disipulu'ke da ibelangku'k susunudku si pammati ta umoyda'tte probinsiya'd Galilee. Kad ilanda sakon sidi."

Sa Imbagan Da Guwalda

¹¹ Inningaw kad da bubai'tte daɓan, baag-en ni-pauli'd Jerusalem da udume suɓɓadu we nanguwalda si libon wok aminonda ibaga'tta papangat da papadi da losane naƙwa. ¹² Pun nandatdatong da papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu ta an-uugudda nu ngai koonda. Sa nan-uugudanda, ittanda da suɓɓadu'k daƙoɓe gatad di pilak. ¹³ Pun kanandae namilin atta suɓɓadu, "Ibagayu'tta tagu we ummoy da disipuluna wok inaƙawda ladagna'tte labi si masusuyop kayu. ¹⁴ Kad nu mammaag ay ta dongngon ni governor, diƙani asi maƙaugud kan siya'k kat-opana ta adina diƙayu pabasun."

¹⁵ Pun innaɓan da suɓɓadu pilak wok kingwada nibaga kan didae koonda. Inggana sinsadi, nandindinam-ag atta Judyu.

Sa Nampail-an Jesus Atta Disipuluna

(Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Jhn. 20:19-23; Act. 1:6-8)

¹⁶ Ummoy da nasawaɓan ak ossaane disipulun Jesus atte beleg ni probinsiya'd Galilee te siya imbagan Jesus we ayanda. ¹⁷ Innilada kad, nandayawda kan siya yaƙon da udum kan dida nanduwaduwa. ¹⁸ Pune sadi, ummadani'k Jesus kan dida wok kanana, "Losane kaɓabbongan ad langit ya sina'd luta naatod kan saƙon. ¹⁹ Pun inkayu'tta losane tagu'tta losane ili ya ambalinonyu dida'k disipuluk. Annaya inonyu we angwa'k disipulu. Bonyaganyu dida mipagapu'tte kaɓabbongan Apudyus we Ama ya Apudyus we Abeng ya Apudyus we Ispiritu Santu. ²⁰ Kad tuttuwanyu dida ta tuttuwaonda da losane imbilinku kan diƙayu. Sosomkonyu we patilayune annaak kan diƙayu inggana'k anungus ni timpu."

Mark

Sa Tuttudun John We Ambobonyag

(Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Jhn. 1:19-28)

1 Annaya lapun ni Ambalu we Damag mipanggob kan Jesu Kristu we siya pinilin Apudyus ak Anagu kan An-ari. **2** Inninggaw imbagan Apudyus atte Abengna si awe ye impaigilina kan Profeta Isaiaah we kanana,

“Dongngonyu! Awad de ibuunku we umun-una nu sika

ta umoyna isagana dalane ayom. ^I

3 Sa bumbummaaw,

awad de angiwalagawage kanana,

‘Saganaonyu okyan dalan atte umaliyan Apu ya pagodongonyu dalane ayona.’ ^{II}

4 Pune sadi, nituttuwa te nampaila'k John we Ambobonyag atte bumbummaaw wok iwuala-gawagna'tta losane ummoy nandongo. Kanana, “Tbabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa ya ampabonyag kayu ta pakawanon Apudyus dikayu.” **5** Pun adu da nalpu'd Jerusalem ya da losane ili'tte probinsiya'd Judea we ummoy kan siya wok imbabaggada da basulda pun binonyagan John dida'tte tawwang Jordan.

6 Sa silup John, naaboje dutdut da camel ya lajat takyadna. Kad dudun ya dilu kanokanona. **7** Kananae nangibagabaga'tta tagu, “Awad de dumatonge umununud kan sakon ya nangatngatu nu sakon. Kad gapu'tte kinangatuna, naippun labbongku we angukas atte sandalna. **8** Yakon sakon kad, bonyagak dikayu si danum. Siya kad, bonyagana dikayu'tte Ispiritu Santu.”

Sa Nabonyagan Jesus

(Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22)

9 Sa timpu we nambonyagan John atta tagu, dumatong ak Jesus we nalpu'd Nazareth we ili si probinsiya'd Galilee wok ummoy nampabonyag kan John atte tawwang Jordan. **10** Tummo'kwal kad ak Jesus si danum, daguse innilana'd langite nabuktan ya sa Ispiritu Santu we dumolado'ae isunan kalapati wok nansap-oy kan siya. **11** Pun dingngolina gingae nalpu'd langite kanana, “Sika abengku we ay-ayatok ya mas-omak kan sika.”

^I Malachi 3:1. ^{II} Isaiaah 40:3.

Sa Namadasan Satan Nanulisugan Kan Jesus

(Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13)

12 Pune sadi, impuyut ni Ispiritu Santu ak Jesus atte bumbummaaw. **13** Inninggaw atte bumbummaaw ak opat pulu we algaw. Kad sadi timpu we pinadas Satan sinulisug. Awad os sidi da tanane ayam yakon inninggaw da anghel we bummadang kan siya.

Sa Nangisaldan Jesus We Nantuttudu

(Mat. 4:12-17; Luk. 4:14-15)

14 Naabus kade nibalud ak John, ^{III} nipauli'k Jesus atte probinsiya'd Galilee ta umoyna iwala'gawag Ambalu we Damag we nalpu kan Apudyus. **15** Kanana, “Nituttuwa timpu ya gattoke sinsadi awad kan dikayu ampangatan Apudyus, pun ibabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa ya patiyonyu Ambalu we Damag.”

Sa Nangayagan Jesus Atta Ummunae Disipuluna

(Mat. 4:18-22; Luk. 5:1-11)

16 Nanadtaddalan kad ak Jesus atte talantag ni Baybay ad Galilee, innilana da duwae ansunude mam-maugadiwe anabuku, da Simon kan Andrew. **17** Pun kanana, “Tun-udonak ta ambalinok dikayu'k disipuluk ya tuttu'wak dikayu si inonyu we angiyadani'tta tagu we amati kan sakone isun ni inonyu we anabuku'k atta ugadiw.” **18** Pun daguse imbadongda da tabuku'k da wok nitun-udda kan siya.

19 Ummad-adayuda kad, innilana bos da James kan John we abeng Zebedee. Inninggawda si bangkadee nangisagana si tabuku'k da. **20** Pun daguse inayagana dida wok tinenanda si bangka'k amada ya da tinangdananda wok ummoyda nitun-ud kan Jesus.

Sa Namalyawan Jesus Atte Alan

(Luk. 4:31-37)

21 Pune sadi, ummoy da Jesus ya da disipuluna'd Capernaum. Sa umillongan da Judyu, ^{IV} nillumno'k da'tte sinagoga ^V wok insalad Jesus we nantuttudu. **22** Pun

^{III} Mark 6:14-29. ^{IV} Sa umillongan da Judyu we imbilin Apudyus, Sabadu. Sa sadi ye algaw, isaladda si masdom ni Friday inggana'tte masdom ni Sabadu. Miyadi an'kewa'k da Judyu ta umoyda'tta sinagoga ta andaydayawda kan alluwaluda kan Apudyus. ^V Sa Sinagoga - siya andak'ngan da Judyu nu umoyda andayaw kan Apudyus atta algawe miyadi an'kewa'k. Awad da sinagoga'tta losane ili ye inggawan da Judyu. Sidi andaydayawanda kan al-

nataag da tagu'tte inonae nantuttudu te nantuttudu kan didae isun ni osae anna kalabbongana ya dakampun ak isun da mimistulun ni lintog. I

²³ Pune sadi, inninggaw atte sinagogada lalaki ye naalan wok kananae nantukituking, ²⁴ "Anii! Jesus we iNazareth, ngaipaka umali kan dikani? Ummalika kamman ta dadailom dikani? Igammuke sika Nasan-tuwane imbuun Apudyus."

²⁵ Pune sadi binilin Jesus alan wok kanana, "Guminokka, kumunudka kan siya!" ²⁶ Pun daguse nanukulis wok nabilaw sadi ye lalaki'tte kummunudan ni alan kan siya.

²⁷ Da tagu kad, nataagda losan wok sintotoqolda, pun kanandae nan-asiimus, "Atopay akay anna! Baru we tuttuudu we anna kalabbongana te takon ay da alan, bilinona dida ya tummuttuwada." ²⁸ Pun daguse nandinongol mipanggob kan Jesus atta losane ili'tte probinsiya'd Galilee.

Sa Nangaanan Jesus Atta Amode Sakit

(Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41)

²⁹ Pune sadi, lummawa kad da Jesus si sinagoga, ummoyda si boloy da Simon kan Andrew. Nakaoy os da James kan John. ³⁰ Inninggaw bubai ye katugangan Simon we an-atunge uumbog. Pun daguse imbagada kan Jesus. ³¹ Ummadani wok inonnana imana ta badanganae bumangon. Pune sadi, daguse nakaan atungna wok pakanana da Jesus. ³² Lummabi kad, iniyoy da umili da losane naalan ya da nasakit kan Jesus. ³³ Nangwa kad da losane tagu, nandatdatongda'tte sawang ni boloye igaw da Jesus. ³⁴ Pun kinaan da losane kalasin da sakitda ya pinalyawna bos da alan atta naalan yaqon pinaginokna didae an-ugud te inigammuda'k Jesus.

Sa Nangiwalagawan Jesus Atte Ambalu We Damag

(Luk. 4:42-44)

³⁵ Sissiya kade anggikbot, bumangon ak Jesus wok ummoy atte bumbummaaw ta umoy alluwalu. ³⁶ Bumangon kad os da Simon, ummoyda singngit. ³⁷ Indasanda kad, kananda kan siya, "Awad da adu we tagu we ummali ye singsingtonda sika." ³⁸ Kanana, "Intaku'tta nampalikwose ili ta iyyak iwalagawag Ambalu we Damag te siya panggobku we ummali sina." ³⁹ Pun ummoyda nanggakay atta losane ili'tte probinsiya'd Galilee wok iwalagawag Jesus Ambalu we Damag atta adu we sinagoga wok palyawona da alan atta naalan.

Iuwaluwanda, basaonda nigili ye Ugud Apudyus ya andongol-da'tta tuttuudu. I Da mimistulun da lintog, niyiyapda bos atta amo mapatgane tagu'tta kailiyandae iyIsrael te iniiggammuda lintog Moses. Naadajanda, kad dida angituttudu'tte Ugud Apudyus ya da amoamode ugalin da danakqolda mipanggob atta imbilin Apudyus we koonda kan adida koon.

Sa Naleprosy Ye Lalaki

(Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16)

⁴⁰ Sin-algawan kad, inninggaw osae lalaki ye naleprosy ye ummoy kan Jesus wok nanalluku nandagdagu, kanana, "Nu piom, lamognu kaanon sakitku."

⁴¹ Ak Jesus kad, kinadaguwana wok indawawana imana wok inappadana pun kanana, "On, piok! Maqaan sakitnu!" ⁴² Pun daguse nakaan sakitna. ⁴³ Ginangput kad Jesus kinaan sakitna, pinalyawna wok kananae namilibilin, ⁴⁴ "Inka ipaila long-agnu'tte padi ta panoknokanae nakaan sakitnu. Kad ittom kan siya idatunnu kan Apudyus we isun ni imbilin Moses ta amanoknokan da tagu we kawagase nakaan pagay sakitnu. Malaksid atte padi, adim paat ibaga kingwak kan sika atta ngaiman." ⁴⁵ Yakon adipun tummuttuwa. Amo ummoyda inuguugud kingwan Jesus kan siya. Pun sa nambanagana, adipun ogon ampappaila'k Jesus we umoy atta udume ili te amoamod da tagu wok inninggaw si bumbummaaw. Yakon adu da tagu we ummoy kan siyae nalpu'tta nansabasabali ye ili.

Sa Naparalaese Lalaki

(Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26)

² Nalakpus kad pigae algaw, nipauli'k Jesus ad Capernaum wok dingngol kad da tagu we dummatong, ² amoamod da nandatdatong inggana'k naip-pun ogon maigawan takon ay sawang. Iwwalagawag kad Jesus Ugud Apudyus, ³ dummatong da opate nambulig atte naparalaes. ⁴ Yakon naip-pun paat ayon-dae umadani kan Jesus te nansossodet da tagu. Pun insakyatda'tte otop wok ummabutda'k singgetbang. Nagangput kad, inuyudda nabuligan atte gaggawan da tagu'tte sinagung Jesus. ⁵ Innilan kad ay Jesus pammatida, kanana'tte naparalaes, "Sunud, napakawan da basu!nu!"

⁶ Nangwa kad da atuktu'ku we mimistulun ni lintog, kananda'tta somsomokda, ⁷ "Ngaipana ugudon kaknat? Italayagna long-agnae miyisu kan Apudyus! Te ngai kallabbonge amakawan atta basu! yaqon abus ak Apudyus?"

⁸ Ak Jesus kad, inigammuna da somsomokda wok kanana, "Ngaipayu somsomkon kaknat?" ⁹ Ngai kad ain nalaslasu we ibaga kan siya, 'Napakawan da basu!nu,' bakon nu 'Tumakdogka, alam oboknu ya anad-dalan'ka?' ¹⁰ Yakon ta angigammuwanyu we sakone Abeng Di Tagu II we nalpu'd langite niyanak sina'd luta, anna kalabbongak sina'd lutae amakawan atta basu! da tagu." Pun kanana'tte naparalaes, ¹¹ "Ibagak kan sika, bumangonka, alam bulignu ta inkan si boloyyu."

II Abeng Di Tagu - Sa ngadane inusar Jesus atte long-agna. Siya ngadane inusarna'tte Baru we Tulag nu antuttudu mipanggob kan siya. Matthew 8:20, 9:6, 10:23, 11:19, 12:8.

¹² Pun daguse bummangon si angitotollongan da losane tagu, innałana bulignae innumbogana wok umoyon. Pun natataag da tagu sisi wok dinaydayaw-da'k Apudyus, kananda, "Atopay! Naippun paat innila taku'k kakna!"

Sa Nangayagan Jesus Kan Levi

(Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32)

¹³ Ummoy os kasin ak Jesus si talantag ni baybay. Pun nandatdatong os da amode tagu wok nantuttudu kan dida. ¹⁴ Lummaus ak Jesus wok innilana'k Levi ye abeng Alphaeus we tutukdu'tte opisinan da an-dadagup atta bugis. Kanana kan siya, "Tun-udona'k ta ambalino'k sika'k disipulu'k." Pun lummibbat ay ak Levi wok nitun-ud kan siya. ¹⁵ Nanakakakan kad da Jesus ya da disipuluna'k kuwan da Levi, nakakan kan dida da adu we andadagup atta bugis ya da udume kabasbasulan te adu da nituntun-ud. ¹⁶ Innilan kad da Pharisee ^I ye mimistulun ni lintoge nakakan ak Jesus atta katti ye tagu, kananda'tta disipuluna, "Ngaiapa'k Jesus makakan atta andadagup atta bugis ya da udume kabasbasulan?"

¹⁷ Dingngol kad ay Jesus da inimusda, kananae nangipani, "Da ankosdol, adidapun kasapulan an-aagas. Yakon da masakit, kasapulanda. Isuna sakon, adiyakpun ummali ta ayagak da naun-unane tagu yakon ummaliyak ta ayagak da kabasbasulan ta ambabawida'tta basulda ta ansinagungda kan Apudyus."

Sa Mipanggob Atte Allaun

(Mat. 9:14-15; Luk. 5:33-35)

¹⁸ Sin-algawan kad, nallaun da Pharisee ya da disipulun John ta alluwaluda. Inninggaw da udume ummoy kan Jesus wok kananda kan siya, "Da disipulun John ya da disipulun da Pharisee, nallaunda ta alluwaluda. Da disipulum kad, ngaipada adi allaun?"

¹⁹ Kanan Jesus we nangipani, "Allaun kamman da bulbulun ni angasawae lalaki nu awad kan dida? Anganda pos pagay. Sa annaan ni angasawae lalaki kan dida, adidapun allaun. ²⁰ Yakon sa umali ye algaw nu miyadayu nangasawae lalaki kan dida, sadi algawe allananda."

Sa Baru We Tuttudun Jesus

(Mat. 9:16-17; Luk. 5:36-39)

²¹ Kanan os Jesus we nangipani, "Naippun tagu'k itukupna baru we lupute adipun nisaksak si dadaane silup te nu mitukup si dadaane silup ya isaksaknu, kumson baru we mitukup ya yatyatona dadaane luput

^I *Da Pharisee osadae grupun da Judyu atte timpun Jesus. Dida da pangat atte mipanggob si religion da Judyu. Uunnudonda lintog Moses ya da ugalin da dana'koda. Patiyonda da tagu kad awad da kalidodwada bakon nu ispirituda ya umuli da natoy atte umali ye algaw. Patiyonda bosa awad da anghel.*

kad amo duma'kol pissayna. ²² Naippun os tagu'k ibilungna inabuyu'tte dadaane geddange bibillungan. Te nu koono kakna, bumtak sadi ye geddange bibillungan kad umabuyang bayas ya madadail geddange bibillungan. Yakon kasapulane ibilung okyan inabuyu si kak'kopyae geddange bibillungan."

Sa Umillongan Da Judyu

(Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5)

²³ Sa umillongan, nangoy da Jesus ya da disipuluna si pappayawe namul-an si de wheat we isun ni pagoy wok kummutung da disipuluna'k kinutimanda. ²⁴ Inninggaw da udume Pharisee ye innilada kingwada. Kananda kan Jesus, "Ilan kad, ngaipada koon kaknat? Lisalisonda lintog taku we Judyu te an-anida si umillongan."

²⁵ Pun kanan Jesus kan dida, "Kasapulane somkonyu binasayu mipanggob atte kingwan Ari David ya da bulunna'tte naułatanda. ²⁶ Nillumnok si boloy Apudyus wok innałana tinapaye nidatun kan Apudyus we adimpun ni lintog iyunud. Abus da papa-di'k miyunude angan si sadi ye tinapay. Yakon kinanna ya innattana bos da bulunna. Sana nakwa si timpun Abiathar we kangatuwane padi." ^{II}²⁷ Pun kanan Jesus we nangiyangungus, "Da'kampun ak kingwan Apudyus da tagu gapu'tte umillongan! Kingwana sadi ye algaw para'tte umillongan da tagu. ²⁸ Pun Sakone Abeng Di Tagu, anna kalabbongak atta makwa si umillongan."

Sa Tagu We Naangket Imana

(Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11)

³ Sin-algawan kad, nipauli'k Jesus atte sinagoga. Inninggaw lalaki ye naangket imana. ² Inninggaw os da udume tagu we angitotollong kan siya ta ilanda nu kaanona sakitna'tte umillongan te pionda pabasulon ak Jesus. ³ Pun kanan Jesus si naangket, "Awwaynu ta tumakdogka si sinagungku." ⁴ Pun kanan Jesus kan dida, "Ngai iyunud ni lintog taku si umillongan? Sa koon taku ambalu bakon nu sa koon taku lawweng? Sa taguwon taku da tagu bakon nu sa dadailon taku dida?" Kingwada kad, gummiginokda. ⁵ Nallanglanga kad kan dida summanga ya ansigab atte pusuna gapu'tte tumungitong somsomokda. Kanana si naangket, "Uyadom imam." Inuyadna kad, nipał-og. ⁶ Nagangput kad, kesan da Pharisee wok ummoyda nantutulag atta grupun Ari Herod nu ngai inonda angongat kan Jesus.

^{II} *Nu piom basaon mipanggob atte nanganan da David si tinapay Apudyus, maila si 1 Samuel 21:1-6 kad sa mipanggob si tinapaye nidatun kan Apudyus, maila si Leviticus 24:5-9.*

Da Adu We Tagu Si Talantag Ni Baybay

⁷ Pune sadi, ummoyon da Jesus ya da disipuluna wok ummoyda si talantag ni baybay. Nibu lun os kan dida da amoamode nalpu'tte probinsiya'd Galilee ya sa probinsiya'd Judea. ⁸ Kad amod os da nalpu'd Jerusalem. Nalpu da udum si sakubna'd Idumea ya sa domang ni tawang Jordan, ad Tyre ya ad Sidon ya da ili ye sina kubda. Pun ummoyda kan Jesus te dingngol da da losane kingwana. ⁹ Gapu kad ta amoamode tagu, imbagana'tta disipuluna ta umoyda angngit ak bangsa ta siya inggawana ta adi misodet. ¹⁰ Gapu ta kinaanna da amode sakit, naaligummu da nasakit te pionda okyan tokkon ak Jesus ta kaanona da sakitda. ¹¹ Innilan kad os da naalan an ak Jesus, ummadanida wok nanallukuda kan siya wok kanan da alane simpopokaw, "Si ka Abeng Apudyus!" ¹² Yakon binilibilinna dida ta adida ug-uggudon mipanggob kan siya.

Sa Namiliyan Jesus Atta Nasawa lan Ak Duwae Apostol

(Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16)

¹³ Pune sadi, nanagada'k Jesus atte beleg, inayagana da tagu we pionae umali wok nitun-udda kan siya. ¹⁴ Dummatongda kad, pinilina da nasawa lan ak duwae ngannona apostol wok kanana kan dida, "Pinilik dikayu ta inggaw kayu kan sakon ta ibuunku dikayu'k umoy angiwalagawag si Ambalu we Damag. ¹⁵ Kad ittak os dikayu'k kalabbongane amalyaw atta alan da naalan." ¹⁶ Annaya da ngadan da pinilina. Ak Simon we nginadanan Jesus ak Peter, ¹⁷ da duwae abeng Zebedee ye da James kan John we nginadanan Jesus dida'k Boanerges we sa pion kan kanan da abeng ni kidul, ¹⁸ Andrew, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, James we abeng Alphaeus, ak Thaddaeus ya ak Simon we nginadananda'k Angitakdog si ilina ¹⁹ ya ak Judas Iscariot we nangituyuk kan Jesus.

Ak Jesus Ya Ak Beelzebul

(Mat. 12:22-32; Luk. 11:14-23; 12:10)

²⁰ Pun ummoyon da Jesus atte bo loy. Nandatdatong kasin da amode tagu wok ippun inon da Jesus we angan. ²¹ Dingngol kad da kabalyanna, ummoyda ta italayda te sa kanan da udum natingang. ²² Inninggaw os da mimistulun ni lintoge nalpu'd Jerusalem we kananda, "Inalan Beelzebul we pangat da alan. Kad siya nangitod atte kaboolanae amalyaw atta alan." ²³ Pune sadi, inayagan Jesus dida wok kananae nangipani, "Ngai kad ain inon Satan we amalyaw os atte long-agna? ²⁴ Nu awad umili'k ampapatoy, madadail ilida. ²⁵ Isuna bos atta simbalyan, nu subboganda, mabuka lida. ²⁶ Kaka na bos ak Satan, nu palyawona da asin-alanna, madadail ampangatana. Kad nu katti, ipun ogon ampangatana. ²⁷ Mipani'k Satan si tagu we

maasngaan. Te naippun makalno k atte bo loy na ya angakaw atta kukuwana nu adina unaon baludon. Kad sadi asinaot itodda k da kukuwana.

²⁸ "Ibagak kan dikayu katuttuwaan, losane basul da tagu, makwae pakawanon Apudyus, takon ay da ibagada si mipanggob kan Apudyus. ²⁹ Yakon sa angamsew atte Ispiritu Santu, adipun makwae mapakawan da basulna'k inggana." ³⁰ Sana imbagan Jesus te kanandae naalan.

Sa Inan Jesus Ya Da Sunudna

(Mat. 12:46-50; Luk. 8:19-21)

³¹ Pune sadi, dummatong kad inan Jesus ya da susunudna'tte lasin ni bo loy e inninggawana, ummoyda impaayag. ³² Pun kanan da amode atuktukdu we nampalikwos kan siya, "Andi'k inam ya da susunudnu'k lasine paayagda si ka."

³³ Kanan Jesus kan dida, "Annaya da ibelangku'k tuttuwae inak kan susunudku." ³⁴ Nallanglanga kad atta nampalikwos kan siya, kanana, "Annaya da inak kan susunudku! ³⁵ Te ngaimane angwa'tta pinion Apudyus, dida da inak ya susunudku."

Sa Pani Atte Nawwagawag Si Bukol

(Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8)

4 Sin-algawan kad, ummoy ak Jesus atte talantag ni baybay ta antuttudu. Gapu ta amoamod da nangaligummu kan siya, ummoy tummu'kdu'tte bangka'tte sissiyae inggaw da tagu si talantag. ² Nantuttudu kan dida'tta adu we banage impanina wok kanana, ³ "Dongngonyu! Inninggaw tagu we ummoy nawwagawag si bukol. ⁴ Iwwagawagna kad, naottag udum atte dalan wok ummoy da sissiwit tinuktukan. ⁵ Da udume bukol e niwagawag, naottagda'tte bibbisil. Takon ay nu tummubuda, ⁶ dumingit kad ay init naluyda wok nalanguda te naippun kon lamutda. ⁷ Da udum kad ose bukol, naottagda si laslasi wok takon ay nu tummubuda, nidisan tummubu da lasi wok pinsol da da mu la ta adida dumakol, pun naippun bungada. ⁸ Da udume bukol, naottagda'tte alluta. Tummubuda wok namungada, da udum namungada'k sin-tuklumpulu, sin-oonompulu ya da udum singgasut." ⁹ Pun kanan Jesus we nangiyangungus, "Dikayu we an-dongngol, sosomkonyu da dingngolyu."

Sa Panggob Da Pani

(Mat. 13:10-17; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Ummoyon kad da adu we tagu, natenan da nasawa lan ak duwae disipuluna ya da udume nitun-ud kan Jesus. Pun kananda, "Ngai pion ni sadi ye pani kanan?" ¹¹ Kanan Jesus, "Dikayu kad, nipaigammu da banage adipun nipaigammu si awe mipanggob atte ampangatan Apudyus. Da udum kad, abus ipani'k ¹² ta

taḱon ay nu iillanda, adidapun maḱaimatun ya taḱon ay nu dodongngonda, adidapun maawatan. Te nu maawatanda, ambabawida nin atta basuḱda ta ansina-gungda ḱan Apudyus ya mapakawanda. Siya gapunae ipaniḱe antuttudu ḱan dida.”^I

Sa Pion Ni Pani Atte Nawwagawag Si Bukoḱ ḱanan

(Mat. 13:18-23; Luk. 18:11-15)

¹³ Pun ḱanan Jesus ḱan dida, “Ngaipayu adi maawatan annae pani? Nu adiyu maawatan ḱaḱna, ngai ḱad ain inonyu we angigammu'tta udume ipaniḱ? ¹⁴ Annaya pion ni pani ḱanan. Sa buḱole niwagawag, siya Ugud Apudyus. ¹⁵ Da naottag atte daḱan, mipani-da'tta tagu we dongngonda Ugud Apudyus. ḱad umoy aḱ Satan ya ḱinaanna da Ugud Apudyus we dingngoḱda. ¹⁶ Da naottage buḱoḱ atte bibbisil, isuda da tagu we sillalaylayade angawat si Ugud Apudyus we dingngoḱda, ¹⁷ yaḱon adipun nillumnoḱ atta somsomokḱda. Amatida'ḱ sin-aḱitan ḱad nu dumatong ampaḱalaman-da baḱon nu mapadasda gapu'tte amatiyanda si Ugud Apudyus, daguse iwaḱangda pammatida ḱan Apudyus. ¹⁸ Da naottag atte laslasi, isuda da tagu we dongngonda Ugud Apudyus. ¹⁹ Yaḱon gapu'tta binimbinsaw-da'tta biyagda si annae lubung ya piondae bumak-nang ya da udume amaamayonda, adidapun tungaguwon ugude dingngoḱda ḱad adipun mabaliwan da ugalida. ²⁰ Da naottag ḱad atte alluta, isuda da tagu we dongngonda Ugud Apudyus ya namatida ḱad ḱoonda da adu we ambaḱu we banage mas-oman Apudyus we isun da muḱae amunga'ḱ adu. Awad da amunga'ḱ sintuḱlumpuḱu, da udum sin-oonompuḱu ya awad da singgagasut.”

Sa Pani Mipanggob Si Silaw

(Mat. 5:15; Luk. 8:16-18; 11:33)

²¹ Unipun, ḱanan os Jesus we nangipani, “Awad ḱamman tagu'ḱ tonggana silaw ya illonokḱna ya laḱḱobana bos si aḱḱubaw? Baḱon nu iggana'tte dugun ni ḱama? Iggana si sasap-aḱan ni silaw ta allangḱang. ²² Te da losane mitataḱu baḱon nu da daampun maigammu sinsadi, mipaigammu si umali ye aḱgaw. ²³ Diḱayu we andodongngoḱ, sosomḱonyu da dingngoḱyu.”

²⁴ ḱanan os Jesus, “Imuḱayu'tta pusuyu da annae ibagaḱ. Te nu ḱoonyu ḱaḱnat, amo maawatanyu ya amo dog-an Apudyus igammuyu. ²⁵ Te sa anuttuwa si dingngoḱna, amo madog-an igammuna. Yaḱon sa tagu we adinapun ḱoon dingngoḱna, taḱon ay da awad ḱan siya, misopsop maḱaan.”

Sa Tumubuhan Ni Bukoḱ

²⁶ Pune sadi, ḱanan os Jesus we nangipani, “Sa ampangatan Apudyus mipani'tte tagu we ummoy nam-

I *Isaiah 6:9-10.*

muḱa'ḱ buḱoḱ si umana. ²⁷ Sa masuyopana'tta labi ya bumangonana'tta bigbigat, midisan bumngis da buḱole immuḱana ya dummaḱoḱda. Yaḱon sa inon ni muḱae dummaḱoḱ, ippun igammun ni nammuḱa. ²⁸ ḱad sa lutae mismu amadaḱoḱ atta muḱa. Umunae matubuhan ḱad amusbus inggana'ḱ maotong. ²⁹ ḱad nu maḱ-um, aniyona.”

Sa Pani Atte Bukoḱ Ni Mustasa

(Mat. 13:31-34; Luk. 13:18-19)

³⁰ Pun ḱanan Jesus, “Ngai nin ay angipaniyaḱ atte ampangatan Apudyus? Ngai nin ay mipaniyana? ³¹ Isuna buḱoḱ ni mustasae nimuḱa. Sa buḱoḱ ni mustasa ḱapeetan atta losane kalasin di buḱoḱ sina'd luta. ³² Yaḱon nu mimuḱa ya dummaḱoḱ, ambalin aḱ ḱataḱnangan atta losane matipoy. Danaḱḱoḱ da pangana ya sumuḱbutan da sissiwit.”^{II}

³³ Amoamod da impanin Jesus we nangituttudu'tte Ugud Apudyus. Nantuttudu'tta lamogda maawatan.

³⁴ Pasigna impani ye nantuttudu ḱan dida. Abusda ḱad atta disipuluna, impaḱaawatna ḱan dida.

Sa Bibbid Ya Da Tupiyaḱ

(Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25)

³⁵ Mummasdom ḱad, ḱanan Jesus atta disipuluna, “Intaḱu dumoḱmang.” ³⁶ Pun naḱalugan da disipuluna'tte bangkae ininggawan Jesus woḱ tinenanda da tagu. Ininggaw os da nambangkae nibuḱun ḱan dida. ³⁷ Pune sadi, inniggana ampigsapigsae bibbid woḱ nilaḱbungan ni tupiyaḱ bangkada, pun tigangayda milisob. ³⁸ Aḱ Jesus ḱad, namungane nasuyop si odogan ni bangka. Pun binangon da disipuluna woḱ ḱananda, “Anaḱay! Mistulu, adimpun ḱamman ambiyangan nu matoy taḱu?”

³⁹ Nabanangon woḱ ḱananae namilin atte bibbid, “Guminokḱa!” ḱanana bos atta tupiyaḱ, “Guminokḱ kayu!” Pun gumminokḱ bibbid ya da tupiyaḱ. Pun bummaḱu taḱun. ⁴⁰ ḱanana'tta disipuluna, “Ngaipa ḱayu maḱimut? Ippun ḱamman pammatiyu inggana sinsadi?”

⁴¹ Naḱimtanda woḱ ḱananda losan, “Ngai nin ay ana? Taḱon ay bibbid ya da tupiyaḱ tumuttuwada'tta ibagana.”

Sa Naalan

(Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39)

⁵ Pune sadi, pinagatupan da Jesus we dummoḱmang inggana'ḱ dummatongda'tte saḱubna'd Gerasa. ² Lummogsad ḱad aḱ Jesus atte bangka, inabot ni laḱaḱi ye naalanane naḱpu'tte lilibbonane ³ nangig-igaw sisi. Naippun paat ḱallabbong

II *Sa kalasin ni mustasae nimuḱa'tta ilin da Judyu daḱodaḱoḱ nu sa nimuḱa sina'd Philippines. Sa ḱataḱnangan umoye 12 feet.*

maḱaibaḷud, taḱon ay nu ḱawadanda. ⁴ Te nangampi-gaonda ḱinawadan imana ya ḱinanselan da suḱina yaḱon awwayna gosat atta ḱawad si imana ya piniḱaḱ-na da ḱanselna. Naippun os maḱaipugod ḱan siya te amod de ḱosdoḷna. ⁵ Inalgaw ḱan nilabi, umoy anggaḱagay si lilibbonan ya sa bebbelege ambog-bogga ya sinugasugatna long-agna'tta batu.

⁶ Intapna ḱad aḱ Jesus, nanoddaḱe ummoy niyabot wok nanalluḱu si sinagungna. ⁷ Pun ḱananae napaḱaaw, "Anii! Ngaipaka umali ḱan saḱon? Siḱaḱ Jesus we Abeng ni ḱangatuwane Apudyus! Ibagam ḱappos ḱan Apudyus ta adina saḱon dusaon!" ⁸ Imbagana ḱaḱ-nat te innilan ḱad Jesus sadi ye laḷaḱi, ḱananae namalyaw, "Siḱae aḷan, ḱumassadḱa!"

⁹ Pun ḱanan Jesus we nangimus ḱan siya, "Ngai ngadannu?"

ḱanana, "Nilibu te amod ḱani." ¹⁰ Pun inḱasinna nandagdagu ḱan Jesus we adina okyan pos palyawon dida'tte sadi ye ili.

¹¹ Inninggaw da amode boḷok we ansubsubuḱ atte tagada. ¹² Pun ḱanan da aḷane nandagdagu, "Ibuunnu ḱappos diḱani'tta andi ye boḷok ta lumnok ḱani ḱan dida."

¹³ ḱanan Jesus, "On, inḱayu!" Pun tummokwaḷda'tte laḷaḱi wok nillumnokda'tta boḷok. Nangwa ḱad da boḷok, nandokḱodasdae nan-osog wok naottagda'tte etpang pun naanudda si baybay. Sa amuamung ni iyapda, batug di duwallibu.

¹⁴ Da nanangḱon ḱad atta boḷok, ummawidda wok ummoyda imbaga si siyudad ya da ili. Pun da umili, ummoyda ta ilanda bos nu ngai naḱwa. ¹⁵ Dummatongda ḱad si igaw Jesus, inniladae tutuḱdu sadi ye laḷaḱi ye naaḷanan. Nansilup ḱan nanggodong somso-mokna. Pun naḱimtanda. ¹⁶ Da nangila, inugudda'tta tagu de naḱwa'tte naaḷanan ya da adu we boḷok. ¹⁷ Pun insaḷaddae nandagdagu ḱan Jesus ta tenana ili-da. ¹⁸ Summakyat ḱad aḱ Jesus si bangsa, daguse ummoy laḷaḱi ye napalyawan da aḷan wok nandagdagu we mibuḷun ḱan dida. ¹⁹ Yaḱon ummadin Jesus wok ḱanana ḱan siya, "Inḱan atta buḷbuḷunnu ya ibagam ḱadagun Apu ya sa ḱingwana ḱan siḱa." ²⁰ Pun ḱesan wok ummoy nanggayatta simpulu we siyudade saḱub ni Decapolis wok imbagabagana da ḱingwan Jesus ḱan siya. Pun nataag da losane nangngol'atta imbagana.

Sa Bubai Ya Sa Abeng Jairus

(Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56)

²¹ Nipauli ḱad aḱ Jesus we dummoḷmang, inalignumun da amoamode tagu'tte taḷantag ni baybay. ²² Pun annat aḱ Jairus we osa'tta pangat ni sinagoga. Innilana ḱad ay aḱ Jesus, nanalluḱu si sinagungna, ²³ wok nandagdagu. ḱanana, "Awad de abengḱu we bubai ye madam-an matoy. Awwaynu ḱappos ta inḱa ipatay

imam ḱan siya ta lumin-awa ta matagu." ²⁴ Pun nibuḷun aḱ Jesus wok nansussulig da amoamode nibuḷun.

²⁵ Pune sadi, inninggaw os bubai ye dumalaḱa'tte nasawaḷan aḱ duwae tawon. ²⁶ Nampakaḷam atta adu we an-aagas ḱan siya ya naaminan yaḱon naippun naḱaagas atte saḱitna. Sa naḱwa, dummallu saḱitna. ²⁷ Dingngolna ḱad mipanggob ḱan Jesus, ummoy nidoga'tta adu we tagu si odogan Jesus wok tindokna silupna. ²⁸ Te ḱanana'tte somso-mokna, "Taḱon ay nu abuse tokkok silupna, lumin-awaak."

²⁹ Pun naḱaginoḱ daḷana wok giniḱnanae lummin-awa. ³⁰ Pun daguse nallangḷangaḱ Jesus atta tagu te giniḱnanae tummokwaḷ ḱaboolana wok ḱanana, "Ngai nandok atte silupḱu?"

³¹ ḱanan da disipuluna, "Ilam ose amoamod da nansussulig! Ngaipam imuson nu ngai nandok atte silupnu?" ³² Aḱ Jesus ḱad, nallangḷanga ta ilana nu ngai nandok si silupna. ³³ Gapu ta inigammun ni bubai da naḱwa ḱan siya, ummadani ye amilpilpil si ḱimutna wok nanalluḱu si sinagung Jesus. Pun imbagana da losane ḱatuttuwaane naḱwa ḱan siya.

³⁴ ḱanan Jesus ḱan siya, "Abengḱu, gapu'tte pammatim ḱan saḱon, bummaḷuḱa. Inḱan lumin-awa somso-moknu ḱad adipun ogon mipauli saḱitnu."

³⁵ Sa nangibag-ana'tte bubai, nadanatong da udume nalpu si boḷoy da Jairus. Pun ḱananda ḱan siya, "Adim ogon taktaḱon aḱ Mistulu te natoy abengnu."

³⁶ Aḱ Jesus ḱad, ining-ingngana imbagada wok ḱanana ḱan Jairus, "Adiḱa maḱimut, abus amatika."

³⁷ Adimpun Jesus iyyunude awad mibuḷun ḱan siya, abus aḱ Peter ya da James ḱan John we ansunud.

³⁸ Dummatongda ḱad aḱ ḱuwan da Jairus, innilana da amode tagu we sin-oomoḷ ḱan sin-iibil. ³⁹ Nillumnok aḱ Jesus wok ḱanana, "Ngaipa ḱayu sin-oomoḷ ḱan sin-iibil? Sa annate abenge bubai, daḱampun aḱ natoy. Nasuyope abus."

⁴⁰ Pun inem-emesda. Pun pinaḷawan Jesus dida wok inayagana da ama ḱan inan ni abeng ya da disipuluna ta lumnokda'tte igaw ni abeng. ⁴¹ Pune sadi, innon-nana imana wok ḱanana'tte ugudda, "Talitha koum." Sa piona ugudon, "Babaḷasang, bumangonḱa."

⁴² Natanakdog wok isaḷadnae anaddaḷan. Sa babaḷasang nasawaḷan aḱ duwa tawonna.

Pun da losane nangila, amod pagay nantataagda.

⁴³ Imbilibilin Jesus ḱan didae adida ug-uggudon atta ngaiman da naḱwa wok ḱanana bos, "Ittanyuḱ ḱanona."

Sa Nangidiyananda ḱan Jesus

(Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30; Jhn. 4:44; 6:42)

6 Pune sadi, ummoy aḱ Jesus ya da disipuluna si ili ye dummaḱolana. ² Dummatong ḱad umillon-gan, ummoy aḱ Jesus nantuttudu'tte sinagoga. Adu da

nataag atte dingngol da wok kananda, "Dinu nin ay nanga-ana'tta sana? Ngai nanga-ana si laingna? Atoman da nakaskasdaawe lamogna koon! ³ Da kam-pun kamman ak siya karpentero we abeng Mary? Da kam-pun kamman ak sunudna da James, Joseph, Judas ya ak Simon? Da kam-pun kamman ak anna da bubai ye sunudna sina?" Pun lummaweng somso mok da wok adidapun namati.

⁴ Kanana kan dida, "Mapatgan profeta we an-uug-gudon Apudyus atta udume ili yakon adipun mapatgan atta kailiyana, susunudna ya da kabalyanna."

⁵ Gapu ta adidapun namati, adipun nangwa'k adu we nakaskasdaaw sidi, abus impatayna imana'tta akite nasa kit ta ma kaan da sakitda. ⁶ Nataag atte ippun pammatida kan siya.

Sa Nangibuunan Jesus Atta Disipuluna

(Mat. 10:5-15; Luk. 9:1-6)

Pune sadi, ummoy ak Jesus nantuttudu'tta nampalik- wose ili. ⁷ Inayagana da nasawa lan ak duwae disipuluna wok imbuunna dida sinindodwa. Innattana dida'k kalabbongane amalyaw atta alan da naalan, ⁸ wok kananae namilin kan dida, "Adiyu awiton da ngaiman atta ayanyu malaksid da sul'kudyu. Adiyu awiton da bakal, pilak kan ma kan. ⁹ Ma kwae ansandal kayu yakon adi kayu angawit ak takkop ni silupyu.

¹⁰ Ngaimane ammagili kan dikayu si boloyda, iing-gaw kayu inggana'k tenanyu sadi ye ili. ¹¹ Yakon nu awad ili'k ayanyu ya adidapun mangiliyon kan dongngon da ibagayu, tenanyu. Kad nu inkayun, ipalpagyu gabu'tta dapanyu ta igammuwondae dida asi kigad atte madusaanda."

¹² Pune sadi, ummoy da disipuluna wok iwwalagawagdae ibabawin da tagu da basulda ya agaydae angwa. ¹³ Pinalyawda da adu we alan atta naalan, iyyappusda lana atta adu we nasa kit pun nakaan da sakitda.

Sa Natoyan John We Ambobonyag

(Mat. 14:1-12; Luk. 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Inigammun Herod da kingwan da Jesus te nandiongol ngadanna'tta adu we ili. Awad da tagu we kananda, "Siya nin ak John we Ambobonyag we ummuli. Te annat kaboolanae angwa'tta nakaskasdaaw."

¹⁵ Kanan da udum, "Siya'k Profeta Elijah we ummuli." Da udum os, kananda, "Siya osa'tta profeta we isun da profetana si awe."

¹⁶ Dingngol kad Herod da kingwan Jesus, kanana, "Siya'k John we Ambobonyag we impapungtul'ku uluna wok ummuli!" ¹⁷ Imbagan Herod kakna gapu'tte kingwana si awe. Siya nampadokma kan John wok impa baludna te sinuppa kan John we adimpun ni lintog iyunude asaw-ona'k Herodias we asawan ni sunudnae

ak Philip. ¹⁸ Kad patilayune kanan John we Ambobonyag, "Adimpun ni lintog taku iyunud asaw-om asawan ni sunudnu!" ¹⁹ Sadi amo dummalluwan ni sangan Herodias kan John wok pionae pagongat. Yakon adinapun lamog, ²⁰ te makimut ak Herod kan John wok sina laknibana. Te inigammunae naun-unan kan nanserbi kan Apudyus kad pionae dongngon da ibagan John takon ay nasaliduduwan atta dingngolna.

²¹ Dummatong kad al'gawe niyana kan Herod, sadi gundaway Herodias. Inayagan Herod da papangat ya da nangangatu we suldadu ya da losane madaydayaw atte probinsiya'd Galilee ta ma ka ganggasda. ²² Inninggaw baba lasange abeng Herodias we nillumok si igaw da Herod wok nansala. Nas-om da Herod ya da mangilina kan siya wok kanana, "Ibagam nu ngai kodawom ta ittok." ²³ Insapatana kanane, "Ittok ngaimane kodawom, takon ay gogwan ni ampan-gatak."

²⁴ Pun ummoy ni baba lasang kan inana inimus wok kanana, "Ngai kodawok?"

Kanan inana, "Kodawom ulun John we Ambobonyag."

²⁵ Pun nan kamukamu we nipauli baba lasang atte Ari wok kanana, "Pioke paidatongnu we dagus ulun John we Ambobonyag we maigga'tte du lan."

²⁶ Dingngol kad ni Ari, amod pagay babawina yakon gapu ta insapatana'tte sinagung da adu we naayagan, mabaine adi angituttuwa'tte inkarina kan siya. ²⁷ Pun daguse imbuun ni Ari suldadu ta idatongna ulun John. Ummoy suldadu'tte babaludan wok pungtulana ulun John. ²⁸ Pun indatongna ulun John we inniggada'tte du lan wok innatodda'tte baba lasang ta umoyna itton kan inana. ²⁹ Dingngol kad da disipulun John nakwa kan siya, ummoyda inna la long-agna wok illibonda.

Sa Nama kanan Jesus Atta Lummabos Ak Limallibu

(Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Jhn. 6:1-15)

³⁰ Nipauli kad da apostol kan Jesus, impa igammuda da losane kingwada ya da intuttududa. ³¹ Kanan Jesus, "Intaku'tte bumbummaaw ta awad inon taku we umil-long ak ak it." Te ampasapasani da umoyon kan dumatong ya naippun inonda angan. ³² Pun nam-bangkadae abus wok ummoyda si bumbummaaw.

³³ Inninggaw da adu we nangimatun kan dida ya nangila'tte kesa nanda, pun sintotodda'kdae nalpu'tta losane ili wok ummunada dummatong atte ayan da Jesus. ³⁴ Dummatong kad da Jesus atte talantag ni baybay, lummogsadda'tte banka. Innilana kad da amode tagu, kummadagu kan dida te isudan karnero we ippun anangkon kan dida. Pune sadi, insaladnae nantuttudu'tta adu we banag kan dida. ³⁵ Mummasdom kad, ummoy da disipulu kan Jesus wok kananda, "Naabuse mummasdom ya anna taku si bumbummaaw."

³⁶ Ibagam kappos atta tagu ta umoyda ngumina'k maḵan atta adani ye ili."

³⁷ Yaḵon ḵanana'tta disipuluna, "Diḵayu amaḵan ḵan dida."

Ḵanan da disipuluna, "Siya ḵamman piom ḵanan in-ḵani ngumina'k maḵane anggatad aḵ duwanggasute palata ta siya ipaḵanni ḵan dida?"

³⁸ Ḵanan Jesus, "Ḵamaan ḵad ain ni awad ḵan diḵayu we tinapay? Inḵayu ud angila."

Nangdasda ḵad, ḵananda, "Abuse limae tinapay ḵan duwae nidawise ugadiw."

³⁹ Pun imbaganae patuḵduwonda da tagu ta mataḵ-
taḵbubungda si tuttuḵni. ⁴⁰ Tummukḵduda ḵad, singga-
gasut da udume taḵbubung, sillilimampuḵu da udum.

⁴¹ Naabus ḵad, innaḵan Jesus limae tinapay ya sa
duwae ugadiw woḵ nantangad ad langite nanggap-
piya ḵan Apudyus. Pun binisbisakḵna da tinapay ya da
ugadiw woḵ innatodna'tta disipuluna ta iwaḵasda.

⁴² Pun nanganda losan woḵ nassugda. ⁴³ Nagangput-
da ḵad, dinagup da apostol da nabun-an. Pun napnu
nasawaḵan aḵ duwae aḵḵubaw. ⁴⁴ Da nangan, umoye
limallibu da laḵaḵi, adipun niyiyap da bubai ya da
abeng.

Sa Nanaddaḵanan Jesus Atte Labaw Ni Danum

(Mat. 14:22-33; Jhn. 6:16-21)

⁴⁵ Pun daguse nambangkaon Jesus da disipuluna ta
umunada dumoḵmang ad Bethsaida. Pun pinaḵyawna
da adu we tagu'tta ilida. ⁴⁶ Ḵesanda ḵad, nanagada'k
Jesus atte beleg ta umoy alluwaḵu. ⁴⁷ Lummabi ḵad,
sissiya'k Jesus atte beleg si inggawan da bangkan da
disipuluna si gawan ni baybay. ⁴⁸ Nan-isdung ḵad aḵ
Jesus, innilana da disipuluna naayoayongdae nam-
bangka te niyabot bibbid ḵan dida.

Madam-an taḵun ḵad, nan-osog aḵ Jesus woḵ nanad-
daḵan si labaw ni danume lausana oḵyan dida.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yaḵon innilada ḵade nanaddaḵan atte labaw ni
danum, amod de ḵimutda losan woḵ simpopoḵawda
te ḵanadapun nu lagayan. Pun daguse ḵanan Jesus,
"Tumuḵod ḵayu! Adi ḵayu maḵimut! Saḵon aḵ Jesus!"

⁵¹ Pun summaḵay atte banka woḵ gumminok bibbid.
Pun amod de nantataag da disipuluna. ⁵² Te taḵon ay
nu innilada inonae namaadu'tte tinapay, adidapun os
maawatan mipanggob si ḵabooḵana te tummungitong
da pusuda.

Sa Nangaanan Jesus Atta Saḵit

(Mat. 14:34-36)

⁵³ Dummoḵmang ḵad da Jesus ya da disipuluna,
dummatongda'd Gennesaret woḵ inggaḵutda banka-
da si taḵantag ni baybay. ⁵⁴ Pun lummogsadda'tte
banka. Da nangila ḵad ḵan Jesus, daguse immatu-
nanda, ⁵⁵ woḵ sintotoddaḵdae ummoy atta nampaliḵ-

wose ili. Ummoyda binuligan da nasakḵit ya inniyoyda
ḵan Jesus atte dinumane angdasanda ḵan siya.

⁵⁶ Ngaimane ummayan Jesus we ili, daḵoḵ man baḵon
nu ban-og, iyyuwayda pagay da nasakḵit ḵan siya'tta
ayanae andadaḵngan da tagu. Ḵad nandagdagudae
taḵon ay nu abuse tokkon da nasakḵit gayadan ni silup-
na. Pun losan da nandoḵ atte silupna, naḵaan da saḵit-
da.

Sa Tinawid Da Judyu Atta Danaḵḵolda

(Mat. 15:1-9)

⁷ Sin-algawan ḵad, ummoy nadagup ḵan Jesus da
Pharisee ya da mimistulun ni lintoge naḵpu'd
Jerusalem. ² Innilada da udume disipuluna nangan
yaḵon adidapun inunud ugali si inonda ambuḵu we
intuttudun da Pharisee aḵ mibelang aḵ ampolḵas. ³ Te
da Pharisee ya da udume Judyu, unudonda ugali ye
tinawidda'tta danaḵḵolda adidapun angan nu adida-
pun ambuḵu. ⁴ Ḵad nu maḵpuda'tte nginginnaan, adi-
dapun angan nu adida umuna ambuḵu. Adu bos da
udume ugali ye tinawidda'tta danaḵḵolda, isun da
ugalida si ḵiwasanda da tasa, da ḵaḵappiyan ya da
ḵanting. ⁵ Pun da Pharisee ya da mimistulun ni lintog,
ḵananda ḵan Jesus, "Ngaipan da disipulum adi unudon
ugali si inonda ambuḵu we tinawid taḵu'tta danaḵḵoḵ
taḵu? Ngaipada angane adidapun inunud inonda ambuḵu?"

⁶ Ḵanan Jesus, "Tuttuwa imbagan Apudyus ḵan Pro-
feta Isaiah atte inggilina'tte Ugud Apudyus we mi-
panggob ḵan diḵayu we ḵapappailae ḵanana,
" 'Da annae tagu, andayawda ḵan saḵon atta sungad-
da,

yaḵon adayu da somsomokḵda ḵan saḵon.

⁷ Ippun paat daḵat ni andayawanda ḵan saḵon
te sa ituttududa abus da ugali ye ḵingwan da tagu
ḵad ibagadae bilinḵu.' ^I

⁸ Ḵaḵnat ḵoonyu te nan-awidanyu bilin Apudyus ta
siya unudonyu ugalin da tagu."

⁹ Pune sadi pinagatupan Jesus woḵ ḵanana, "Agin-
lalaing ḵayu! An-awidanyu bilin Apudyus ta unudonyu
ugaliyu. ¹⁰ Te sa inggilin Moses atte Ugud Apudyus,
ḵanana, 'Dayawom da amam ḵan inam,' ya 'Ngaimane
an-ugud aḵ lawweng atte amana ḵan inana, aaddi ye
magongat.' ^{II} ¹¹ Yaḵon sa ituttuduyuyu sabali. Te itut-
tuduyuyu we miyunud nu adipun tagu bumadang atta
amana ḵan inana nu ittona badangna ḵan Apudyus.
Iyunudyu we ibagana'tta amana ḵan inana ḵanane, 'Sa
ittoḵ oḵyan ḵan diḵayu, inkariḵe idatun ḵan Apudyus.'

¹² Ḵad nu imbagana ḵaḵnat, adiyupun ogon iyunude
bumadang ḵan amana ya aḵ inana. ¹³ Gapu'tte sadi ye
ugalida ye ituttuduyuyu'tta adu we tagu, an-awidanyu
Ugud Apudyus. Ḵad ḵoonyu bos da adu we ḵaḵna."

^I Isaiah 29:13. ^{II} Exodus 20:12; 21:17; Deuteronomy 5:16;
Leviticus 20:9.

Sa Angaissaw Atte Tagu

(Mat. 15:10-20)

14 Pun inayagan os Jesus da tagu wok kanana kan di-da, "Dikeyu losan, dongngonyu anna ta igammuwonyu. 15 Sa mibelang ak angaissaw atte tagu si antotollong Apudyus, dakampun atte ngaimane lumnok si sungadna yakon sa tumokwal atte sungadna.

16 Dikeyu kad, gogomgomanyu da dingngolyu."

17 Tinenan kad Jesus da tagu wok nillumnok atte boloy, inimus da disipuluna nu ngai pion ni impanina kanan. 18 Kanan Jesus, "Pun takon ay os dikeyu, daanyupun os ay maawatan da ittutuduk? Adiyupun kamman igammu we ngaimane lumnok si sungad ni tagu, dakampun ak mibelang ak angaissaw kan siya si antotollong Apudyus? 19 Te adidapun umoy atte som-somokna. Umoy atte buwangna ya niyattayda." Imbagan kad Jesus sadi, pion ugudone losane makan ampokas, makwa kanon da tagu te dakampun ak siya angaissaw kan siya si antotollong Apudyus.

20 Pun pinagatupan Jesus wok kanana, "Sa malpu'tte som-somok ni tagu, siya mibelang ak angaissaw kan siya si antotollong Apudyus. 21 Te sadi puun ni isun da sanae kasomsomkan, adalugona dakampun ak asawana, an-akaw, pumatoy, makadagdag, 22 andomos atta kukuwan da udum, koono da lawweng atta asintataguna, umallelaw, koono da kababbain, maa-pos, an-amsew, ansokal, kad andongdong-og. 23 Da sadi ye malpu'tte som-somok ni tagu mibelang ak angaissaw kan siya si antotollong Apudyus."

Sa Pammatin Ni Bubai Ye Gentil

(Mat. 15:21-28)

24 Pun kesan ak Jesus wok ummoy atta sakubna'd Tyre ya ad Sidon. Inninggaw atte boloye indasana kad adinapun pione igammuwon da tagu we awad sisi. Yakon takon ay nu katti, inigammuda. 25 Inninggaw bubai ye naalan abengnae babalasang. Dingngolna kade awad ak Jesus, daguse ummoy kan siya. Dummatong kad, nanalluku si sinagung Jesus, 26 wok nandagdag kan siya ta palyawona okyan alan atte abengna. Sa bubai ye sadi, niyanak ad Phoenicia we sakubna'd Syria ya sa ugudna kad Grineek. 27 Pun kanan Jesus we nangipani, "Unniyan ta umuna masug da abeng te dakampun ak amba lu nu ipakanta kanon da abeng atte asu."

28 Kanan ni bubai, "On Apu yakon da asu kad, kanonda da dada kon da abenge angan."

29 Kanan Jesus, "Gapu'tte sanate insongbatnu, makwae inkan. Tinenan ni alan abengnu." 30 Pun ummoyon bubai wok indasana abengnae innumbog atte kama. Kad tuttuwae tummokwal alan kan siya.

Sa Natulong Ya Naumol

31 Pun tinenan Jesus ad Tyre wok nangoy ad Sidon ya da sakubna'd Decapolis ta mipauli'tte Baybay ad Galilee. 32 Inninggaw da nangiyoy si tagu we natulong ya naumol. Pun nandagdaguda kan Jesus ta ipatayna okyan imana kan siya ta makaginga kan makadongol.

33 Imbattawan Jesus atta amoamode tagu wok um-mabusdae duwa. Pun insulukna tammuduna si ingan ni lalaki wok tinuppaana tammuduna pun intodokna bos atte delan ni lalaki. 34 Pun nantangad kad ak Jesus ad langit, ummag-os wok kanana, "Ephphatha," we sa piona kanan, "Mabukatanka." 35 Pun daguse nakadongol ya nakaan umolna wok anggoding an-uugudna.

36 Imbilin Jesus kan didae adida paat ug-uggudon atte ngaiman. Yakon takon ay nu binilibilina dida, amo inuguugudda. 37 Pun gattoke nataag da tagu wok kananda, "Ambalu da losane kingwana! Te makwae kaanona tulong ya umol da tagu ta makadongolda kan makagingada."

Sa Namaanan Jesus Atta Opatlibu

(Mat. 15:32-39)

8 Da sadi ye algaw, inninggaw da amoamode tagu we kasin nadagup kan Jesus. Gapu ta naip-pun ogon kanonda, inayagan Jesus da disipuluna wok kanana, 2 "Madaguwak atte annae tagu te inninggaw-da kan ditaku'k tulun algaw pun ippun ogon kanonda. 3 Nu palyawok didae nauulat, angunawa da udum kan dida si dalan te adayu ili ye ayonanda."

4 Pune sadi, kanan da disipuluna, "Yakon dinu gay angal-an taku'k ipakan taku'tta annae tagu sina si bumbummaaw?"

5 Pun kanan Jesus we nangimus, "Kamaan ni awad kan dikeyu we tinapay?"

Kananda, "Pitu."

6 Kingwan kad Jesus, pinatukduna da tagu. Pun in-na-lana pitu we tinapay wok nanggappiya kan Apudyus. Naabus kad, binisbisakna wok innatodna'tta disipuluna ta iwalasda'tta amoamode tagu. 7 Inning-gaw os akite ugadiwe ankabalan-og. Nanggappiya bos ak Jesus kan Apudyus wok impaiwasna. 8 Losanda nangan pun nassugda. Dinagup kad da disipuluna da bunada, napnu pitu we danakkoje akkubaw. 9 Da nangan batug di opat libu. Pun pina-yaw Jesus da tagu'tta boboloyda.

10 Pun daguse nambangkada'tta disipuluna ta umoyda'tte sakubna'd Dalmanutha.

Sa Pakwan Da Pharisee Kan Jesus

(Mat. 16:1-4)

11 Pun inninggaw da udume Pharisee ye ummoy kan Jesus. Pionda padason, pun insaladdae nansosongbat.

Kad kindawdae koon nakaskasdaawe sinyal ta mapanoknokane ak Apudyus pagay nangibuun kan siya.

12 Pun ummag-os ak Jesus si sigab ni somsomokna wok kanana, "Ngaipa da tagu sinsanae kodakodawonda angipailaak ak nakaskasdaawe sinyal kan dida ta amanoknoke ak Apudyus nangibuun kan sakon? Ibagak kan dikayu katuttuwaan, ippun paat mipaila kan dida." 13 Imbagan kad Jesus sana, tinenana dida wok summakyatda'tte bangka ta dumolmangda.

Sa Tuttudun Da Pharisee Ya Ak Ari Herod

(Mat. 16:5-12)

14 Pun da disipulun Jesus, naliwatandae nanga'ak tinapay ak dinaanda. Inningaw os-ossaane tinapay si bangka. 15 Pun kanan Jesus we namilin kan dida, "Umanyu ta adi kayu maalisan atte yeast da Pharisee ya ak Herod."

16 Imbagan kad ay Jesus sadi, kanandae nan-uugud, "Imbagan kammos Jesus kaknat te naippun tinapay ak dinaan taku."

17 Inigammun kad Jesus da inugudda, kanana kan dida, "Ngaipa kayu ambinsaw atte adikayupun nangawit ak dinaanyu? Sissiya kammane adikayupun makaawat? Tummungitong kamman da pusuyu?"

18 Takon ay nu annat da atayu, kulku'aponyu. Takon ay os nu annat da ingayu, tulullongonyu! Naliwatanyu kammane 19 sa namisbisakak si limae tinapay, pinaakanan taku da lummabos ak limallibu we tagu? Kad pigae akkubaw nasawale dinagupyu?"

Kananda, "Nasawalan ak duwa."

20 Kanana, "Kad sa pitu we tinapay, pinaakanan taku da opat libu we tagu. Kad pigae akkubaw os dinagupyu we nasawal?"

Kananda, "Pitu."

21 Kanan Jesus, "Sissiya kammane adiyupun maawatan pion ni ugudok kanan?"

Sa Nakulape Tagu

22 Dummatong kad da Jesus ad Bethsaida, inningaw da nangiyoy si lalaki ye nakulap kan siya. Nandagdaguda ta ipatayna imana'tte nakulap ta makaila. 23 Pune sadi kiniwid Jesus nakulap wok intal-layna si igid ni ili. Pun tinuppaana atan ni nakulap wok iyappadna imana kan siya. Kanana, "Awad pagay ilam?"

24 Nantangad wok kanana, "On. Lamogku ilan da tagu yakon isudan kayu we anadtaddalan."

25 Pun impigwan Jesus iyappad imana'tta atan ni nakulap. Nandiyat kad kasin, makaila te amo pum-madda ilana. 26 Kanan Jesus, "Inkan ak kuwayu! Kad adika mipauli'tte sadi ye ili."

Sa Nangipaigammuwan Peter Kan Jesus

(Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21)

27 Pune sadi ummoy da Jesus atta ili ye adani'd Caesarea Philippi. Sa nanadtaddalananda, kanan Jesus atta disipuluna, "Ngaiyak atte kasomsomkan da tagu?"

28 Summongbat da disipuluna wok kananda, "Kanan da udume sika'k John we Ambobonyag. Da udum, kanandae sika'k Profeta Elijah. Da udum os, kanandae sika osa'tta profeta atte awe."

29 Kanan Jesus, "Dikayu kad, ngaiyak atte kasomsomkanyu?"

Kanan Peter, "Sika Kristu." I

30 Pun binilin Jesus didae adida ug-uggudon mipanggob kan siya'tta ngaiman.

Sa Matoyan Ya Sa Umuliyan Jesus

(Mat. 16:21-23; Luk. 9:22)

31 Pune sadi insalad Jesus we nangituttudu'tta disipuluna nu ngai makwa kan siya'tte umali ye algaw. Kanana, "Sakone Abeng Di Tagu, kasapulane ampakalama. Da pallakayon da Judyu, da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog, idiyanda sakon ya gongatonak. Kad sa mikaklu we algaw, mataguwak kasin." 32 Impakaawat Jesus kan dida. Pun imbattawan Peter ta suppakana. 33 Yakon nansagung ak Jesus atta disipuluna wok kanandae summanga kan Peter, "Kumassadka Satan! Te sa annat si somsomoknu dakampun si pinion Apudyus yakon sa pion da tagu."

Da Ambalin Ak Disipulun Jesus

(Mat. 16:24-28; Luk. 9:23-27; 14:27; 17:33; Jhn. 12:25)

34 Pun inayagan Jesus da adu we tagu ya da disipuluna wok kanana, "Ngaimane pionae angunud kan sakon, kasapulane an-awidana long-agna, bukdona de krosna ya mitun-ud kan sakon. 35 Te ngaimane angipatog atte long-agna, matoy. Yakon sa angikatoy si pammatina kan sakon ya gapu'tte Ambalu we Damag, itton Apudyus kan siya biyag ak inggana. 36 Te ngai kad ain maganab ni tagu nu ankuwana da losane binaknang atte lubung yakon talakona kalidodwana ya madusa'k inggana? Naippun! 37 Te naippun makwa'k ipasanin ni tagu'tte biyagna. 38 Ngaimane angibain kan sakone Abeng Di Tagu ya da tuttu duk si sanae kabasbassulane lunap, ibainku bos dida nu mipauliyak ad luta. Te nu mipauliyak bulunanak atta nasantuwane anghel ya ipailak dayaw Ama." I

9 Pinagatupan Jesus wok kanana, "Ibagak kan dikayu katuttuwaan, awad da udum kan dikayu we adidapun yan matoy inggana'k ilanda kaboolan Apudyus si ampangatana."

I Ak Kristu siya pinilin Apudyus ak Anagu ya An-ari.

Sa Nambaliwan Ni Katollongan Jesus

(Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36)

² Nałakpus kad onom algaw, inayagan Jesus da Peter, James ya ak John ta anagadadae mismu atte antaknange beleg. Sa angitotollonganda kan Jesus, naobos katollongana, ³ ya sumilisiling silupna kad amod de itaknae naippun miyisuwana'd luta.

⁴ Pune sadi, baag-en nampaila da Moses kan Profeta Elijah kan didae makaug-uggud kan Jesus. ⁵ Kanan Peter, "Mistulu, atopay balun ni annaan taku sina. Nu iyunudnu, angwa kani'k tułu we sigay ta kuwam osa, kuwan Moses osa ya kuwan Profeta Elijah osa." ⁶ Ip-pun igammuna'tta inugudna te ummamdan kimutda.

⁷ Pune sadi nannaķunak libuu kan dida pun dingngolda gingae nalpu'tte libuu we kanana, "Annaya Abengku we ay-ayatok. Dongngonyu da ibagana."

⁸ Baag-en nallanglangada kad, ippun udum ak innilada yaķon abus ak Jesus.

⁹ Nan-osogda kad, kanan Jesus we namilin kan dida, "Adiyu ugudon atta ngaiman da innilayu inggana'k umuliyake Abeng Di Tagu."

¹⁰ Tinuttuwan da disipulu imbagana wok adidapun inug-uggud atta ngaiman. Yaķon nan-asiimusda nu ngai piona kanan atte inugudnae umuli. ¹¹ Pun kananda kan Jesus, "Ngaipan da mimistulun ni lintog ibagae kasapulane umuna'k Profeta Elijah nu sa Kristu?" ^I

¹² Kanan Jesus, "Sa tuttududa tuttuwae umuna'k Profeta Elijah umali ta umoyna iyulunus da losan. Awad os si nigili ye Ugud Apudyus mipanggob kan sakone Abeng Di Tagu. Sa imbagana, kasapulane ampaķalamak ya am-amsewonda bos sakon. ^{II}¹³ Yaķon ibagak kan dikayu we nagangput ummali'k Profeta Elijah pun kingwan da tagu da ngaimane pionda kan siya te sadi nigili'tte mipanggob kan siya." ^{III}

Sa Namalyawan Jesus Atte Alan

(Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Nan-osog kad da Jesus, Peter, James ya ak John atte belege ummoy atta udume disipulu we tinenanda, innilada da amoamode tagu we nangaligummu kan dida. Inninggaw os da mimistulun ni lintoge nakasosongbat kan dida. ¹⁵ Innilan kad da amoamode tagu'k Jesus, amod de nantataagda wok daguse nandok-dokasdae ummoy nampakumusta kan siya. ¹⁶ Kanan Jesus kan dida, "Ngai da nansosongbatanyu kan dida?"

¹⁷ Kanan ni osa kan dida, "Mistulu, indatongku kan siķa abengku we naalan. Siya gapun ni naumolana. ¹⁸ Nu dumatong alan, pittuwakona ya antatalbutab sungadna kan ngumalitod babana kad angundul os.

^I Malachi 4:5. ^{II} Da Psalm 22:1-18; 69:8, 9, 11, 20, 21; 118:22 ya Isaiah 53:3-12. ^{III} Matthew 11:13-14; 17:10-13; Mark 6:14-29 ya 11:32.

Nandagdaguwak atta disipulum ta palyawonda alan kan siya yaķon adidapun lamog."

¹⁹ Kanan Jesus, "Dikayu we ippun pammatiyu si sanae lunap! Kamaan ni inggawak kan dikayu ya asi ķayu amati? Kamaan ni ampatinggaan ni anusku kan dikayu?" Pun kanana'tte aman ni abeng, "Idatongnu abeng kan sakon."

²⁰ Pun inniyoyna abeng kan siya. Innilan kad ay ni alan ak Jesus, daguse nabilaw abeng ya pinittuwakna wok nangayaskasona pun antatalbutab sungadna.

²¹ Pun kanan Jesus we nangimus atte amana, "Kamaan ni nangisaldanae ķakna?"

Kanan ni amana, "Insaladna si kaban-ogna. ²² Damona ituppang si apuy ya sa danum ta gongatona. Madaguka kappos ta badangam dikani nu lamognu."

²³ Kanan Jesus, "Ngai kad ain kanam nu lamogku? Makwa da ngaiman si tagu we awad de pammatina kan Apudyus!"

²⁴ Pun daguse indangsol ni amanae gumminga wok kanana, "Amatiyak, yaķon badanganak kappos te potog."

²⁵ Innilan kad Jesus we aduadu da tagu we sintotodake ummoy kan siya, sinuppakana alan wok kananae namalyaw, "Siķae alane nangwa si natulongan kan naumolan ni annae abeng, lumawaķa ya adika ogon lumnoķ kan siya." ²⁶ Naabus kade nantukitukingona kan binilawna'k amod, lummawa. Kad isun di ladag abeng. Pun sa kanan da adu we tagu, natoy. ²⁷ Pun inonnan Jesus imana wok pinasikadna.

²⁸ Unipun nillumnoķ da Jesus ya da disipuluna si boloye nandawosanda. Ummabusda kad, kananda kan Jesus, "Ngaipa kani adi makapalyaw atte alan si abeng?"

²⁹ Kanan Jesus, "Sa alane ķatti, aditakupun makapalyaw nu adi taku alluwalu."

Sa Nangipigwaan Jesus Nangibag-an Si Matoyana Kan Umuliyana

(Mat. 17:22-23; Luk. 9:44-45)

³⁰ Pun tinenan da Jesus sadi ye ili wok nangoyda'tte probinsiya'd Galilee. Adimpun Jesus pione igammuwon da tagu igawda, ³¹ te nantuttudu'tta disipuluna. Kanana, "Sakone Abeng Di Tagu, mipulangak atta kabusulku ya gongatonda sakon yaķon umuliyak atte miķaklu we algaw." ³² Yaķon adidapun naawatan pionda kanan kad adidapun inimus kan siya te nakimtanda.

Sa Kanguwan

(Mat. 18:1-5; Luk. 9:46-48)

³³ Dummatongda kad ad Capernaum, nillumnoķda'tte boloy wok inimus Jesus atte disipuluna kanane, "Ngai nansosongbatanyu'tte dalan?" ³⁴ Yaķon gum-

miginnoḱda te siya nansosongbatanda nu ngai ḱan dida ḱangatuwan. ³⁵ Pun tummuḱdu'ḱ Jesus woḱ inayagana da nasawalan aḱ duwae disipuluna. ḱanana ḱan dida, "Sa pionae ambalin aḱ ḱangatuwan, ḱasapuḱane ambalin aḱ napakumbaba ya sammilu'tta losane buḱunna." ³⁶ Pun innaḱana abeng woḱ pinasiḱadna si gaggawada. Binaḱwaḱna woḱ ḱanana ḱan dida, ³⁷ "Ngaimane ammagili'tte isuna annae abeng gapu'tte pammatina ḱan saḱon, saḱon minangilina. ḱad sa ammagili ḱan saḱon, minangilina bos nangibuun ḱan saḱon."

Da Adipun Sumullagi

(Luk. 9:49-50)

³⁸ ḱanan John ḱan Jesus, "Mistulu, innilani tagu we pinalyawna da aḱane inusarna ngadannu. Pun pinadasni igimau te daḱampun aḱ buḱun taḱu."

³⁹ ḱanan Jesus, "Adiyu igimau te sa angwa'tta nakaskasdaaw gapu si angusarana'tte ngadanku, adipun maḱwae an-ugud aḱ lawweng atte mipanggob ḱan saḱon. ⁴⁰ Te ngaimane adipun sumullagi ḱan dida taḱu, buḱun taḱu. ⁴¹ Ibagak ḱan diḱayu ḱatuttuwaan, ngaimane amainum ḱan diḱayu gapu ta diḱayu da disipulun Kristu, aaddi ye magungunaan ḱan Apudyus."

Sa Gapun Ni Maḱabasulan

(Mat. 18:6-9; Luk. 17:1-2)

⁴² Pinagatupan Jesus woḱ ḱanana, "Ngaimane anulisug ta maḱbasul taḱon ay osa'tta annae ḱamḱamae tagu we amati ḱan saḱon, un-unnoyna nu mitaḱod daḱole binatu we gilingan si bagangna ya mibal-lu'tte baybay. ⁴³⁻⁴⁴ Nu sa imam gapun ni maḱbasulam, puttam! Te unnoyna paḱing imame umoy si biyag aḱ inggana nu sa wadawad duwae imam ya miballuḱa'd infiernu si apuye adipun paat masobsoban. ⁴⁵⁻⁴⁶ ḱad nu sa suḱim gapun ni maḱbasulam, puttam os! Te unnoyna paḱing suḱime umoy si biyag aḱ inggana nu sa wadawad duwae suḱim ya miballuḱa'd infiernu. ⁴⁷ ḱad nu sa atam gapun ni maḱbasulam, ukitom. Te unnoyna paḱing atame midoga si ampangatan Apudyus nu sa wadawad duwae atam ya miballuḱa'd infiernu. ⁴⁸ Te ad infiernu, adipun paat matoy da ogoose angan atta long-ag da tagu ya sa apuye adipun paat masobsoban. II

⁴⁹ "Da losane tagu, ḱasapuḱane ampaḱalamda ta bu-maḱu ugalida, isuna maḱane ḱasapuḱane maasinan ta pumiya. ⁵⁰ Ambaḱu asin yaḱon nu ippun ogon tamtamna, ngai inonae mipauli tamtamna ḱasin? ḱad so-

I Da verse 44 ḱan 46, daḱampun aḱ nidoga'tta adu we dadaane ḱasulatanane nigili si iblun Mark atte Greek. Yaḱon da udume dadaane ḱasulatan si iblun Mark naippun da verse 44 ḱan 46 ḱad sa nigili'tta verse 44 ḱan 46 isuna verse 48. II Isaiah 66:24.

somḱonyu mipanggob atte usar ni asin ya an-asi-badang ḱayu ta allin-awa ambubuḱunanyu."

Sa Mipanggob Atte Idang

(Mat. 19:1-12; Luk. 16:18)

10 Pun tinenan da Jesus ad Capernaum woḱ um-moyda'tte probinsiya'd Judea woḱ dummoḱ-mangda'tte tawwang Jordan. Pune sadi naaligummu bos da amode tagu ḱan siya woḱ ḱasin os nantuttudu ḱan dida te siya ugalina.

² Inninggaw os da Pharisee ye ummoy namadas ḱan siya woḱ ḱananda, "Iyunud ḱamman ni lintog taḱu we idangan ni laḱaḱi asawana?"

³ ḱanan Jesus, "Ngai ḱad ain imbilin Moses ḱan diḱayu'tte awe?"

⁴ ḱananda, "Iyyunud Moses we angwa laḱaḱi'ḱ ḱasulatan aḱ amanoknoke idangana ya paḱyawona." III

⁵ ḱanan Jesus, "Iyyunud Moses we idanganyu da asawayu te tummungitong da somsomokyu. ⁶ Yaḱon sa nangwaan Apudyus atte lubung, ḱingwana da tagu'ḱ laḱaḱi ḱan bubai. ^{IV7} 'Sadi gapunae tenan ni laḱaḱi da amana ḱan inana ḱad nitipun atte asawana, ⁸ ḱad didae duwa nambalinda'ḱ ossaane long-ag.' ^V Daḱanda-pun ogon aḱ duwa yaḱon nan-ossaanda. ⁹ Pun da nantipunon Apudyus, adin okyan da tagu dida ansinaon." ¹⁰ Nipauli ḱad da Jesus si boḱoyda, inimus da disipuluna nu ngai pion da inugudna ḱanan. ¹¹ ḱanan Jesus, "Ngaimane laḱaḱi ye idangana asawana ya ḱasin angasawa, maḱbasul si dagdagas. ¹² Ngaiman ose bubai ye idangana asawana ya ḱasin angasawa, maḱbasul si dagdagas."

Sa Namindisyunan Jesus Atta Abeng

(Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17)

¹³ Sin-aḱgawan ḱad ummoy da udume tagu nan-iyoy atta abengda ḱan Jesus ta ipatayna imana ya bindisyunana dida. Yaḱon sinuppaḱan da disipuluna dida.

¹⁴ Yaḱon summanga'ḱ Jesus woḱ ḱanana, "Iyunudyu we umali da abeng ḱan saḱon. Adiyu paadiyon dida te da tagu we isuda da midoga'tte ampangatan Apudyus.

¹⁵ Ibagak ḱan diḱayu ḱatuttuwaan, ngaimane adina awaton ampangatan Apudyus we isun ni abeng, adipun paat midoga." ¹⁶ Pun binaḱwaḱna da abeng woḱ impatayna imana woḱ binindisyunana dida.

Sa Baḱnang

(Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30)

¹⁷ Alliblibbat ḱad da Jesus, inninggaw laḱaḱi ye nan-oddak woḱ ummoy si inggawan Jesus. ḱananae nanal-luḱu ḱan siya, "Ambaḱu we Mistulu, ngai ambaḱu we kooḱ ta ittanak ḱan Apudyus atte biyag aḱ inggana?"

III Deuteronomy 24:1-4. IV Genesis 1:27; 5:2. V Genesis 2:24.

¹⁸ Kanan Jesus kan siya, "Ngaipam saƙon awagan ak ambaļu? Naippun udum ak ambaļu yaƙon abus ak Apudyus. ¹⁹ Igammum da bilin Apudyus we ƙanana, 'Adiƙa pumatoy, adiƙa maƙadagdagas, adiƙa an-aƙaw, adim taƙdoļan da tinutuli, adiƙa ankuluk ya dayawom da amam kan inam.'" ^I

²⁰ Kanana kan siya, "Inggan ni ƙaban-ogƙu, tinut-tuwak losan da sadi ye bilin."

²¹ Naayatan ak Jesus we nangitotollong kan siya wok kanana, "Os-ossaan nangkurangam. Inƙa ingina da ƙuƙuwam ya ittom bayadda'tta ƙapus wok awad de bi-naƙnangnu we indulin Apudyus ad langit. Ƙad umali-ƙa, tun-udonak." ²² Dingngoļna ƙad imbagan Jesus, nadismaya wok ummoyone andadauy te baƙnabaƙ-nang.

²³ Pun nallanglanga'ƙ Jesus atta disipuluna wok kanana, "Anƙamnūt midog-an da babaknang si ampangatan Apudyus." ²⁴ Natataag da disipuluna'tte dingngoļda imbagan Jesus yaƙon iƙasiƙasinna kanane, "Abengƙu, atomagay ƙamnūt ni midog-an da tagu si ampangatan Apudyus! ²⁵ Naļaslasu lumnoƙan ni camel atte abut ni tanud nu sa midog-an ni baƙnang si ampangatan Apudyus."

²⁶ Pun amo natataag da disipuluna wok kananda, "Pun ngai da maƙwae matagu nu?"

²⁷ Intotollong Jesus dida wok kanana, "Naippun paat tagu'ƙ ƙallamog. Yaƙon kan Apudyus, lamogna ƙoon da ngaiman."

²⁸ Kanan Peter, "Ngai inonni nu? Te tinenanni da losan ta ambalin ƙani'ƙ disipulum."

²⁹ Kanan Jesus, "Ibagak kan diƙayu ƙatuttuwaan, ngaimane tenana boļoyna, susunudna, amana, inana, da abengna ya da lutana gapu'tte angunudana kan saƙon ya sa angibagabagaana'tte Ambaļu we Damag, ³⁰ awatona si matattaguwana angingsinggasute ƙaadu nu da tinenana. Maatod da naadu we boļoy, susunud, ina, abeng ya luta. Ƙad ampakaļam os yaƙon sa umali ye timpu, maatod kan siya biyag ak inggana. ³¹ Sinsa-di da adu we tagu we nangatu, mipababada ya da nababae tagu, mipangatuda si umali ye algaw."

Sa Piƙlun Jesus We Nangibaga Si Matoyana Kan Umuliyana

(Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34)

³² Anagada ƙad da Jesus ad Jerusalem, ummun-una'ƙ Jesus. Natataag da disipuluna ya naƙimtan da nibuļun kan siya. Pun imbattawan Jesus da nasawaļan ak duwae disipuluna wok insaļadnae angibaga'tta maƙwa kan siya. ³³ Kanana, "Dongngonyu, annae anagada taƙu'd Jerusalem. Ƙad nu dumatong taƙu, saƙone Abeng Di Tagu mipuļangaƙ atta papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog. Ƙad ƙoddonganda saƙon

I Exodus 20:12-16; Deuteronomy 5:16-20.

ak matoy ya ipuļangda saƙon atta Gentil, ³⁴ ta ang-angyagonak, tuptuppaanak kan ap-aplitonak ya asi-daot saƙon gongaton. Yaƙon sa miƙaƙlu we algaw, umuliyak."

Sa Ƙindaw Da James Kan John

(Mat. 20:20-28)

³⁵ Pun ummoy da John kan James we da abeng Zebedee kan Jesus wok kananda, "Mistulu, pionni ye ƙoom da ƙodawonni kan siƙa."

³⁶ Kanan Jesus, "On, ngai ƙad ain pionnyu we ƙook kan diƙayu?"

³⁷ Kananda kan siya, "Nu madaydayawƙa'tte ampangatan, patuƙduwom ƙappos osa kan diƙani si madaw-inannu ya sa osa'tte madawigim."

³⁸ Kanan Jesus, "Ippun igammuyu'tte ƙodawonyu! Maanusanyu ƙammane ampakaļame isun ni ampakaļamak? Lamogyu ƙamman os matuļodane matoye isun ni anƙaƙatoyƙu?"

³⁹ Kananda, "On! Lamogni."

Kanan Jesus kan dida, "On, isun ni ampakaļamak ampakaļamanyu. Isuna bos anƙaƙatoyƙu anƙaƙatoyyu. ⁴⁰ Yaƙon naippun ƙaļabbongake ampili nu ngai da tumuƙdu si madawinanku kan madawigik te da annae saad insaganan Amaƙ atta nagangpute pinilina."

⁴¹ Dingngoļ ƙad da simpulu we buļunda, summan-gada kan James ya ak John. ⁴² Pun inayagan Jesus da disipuluna wok kanana, "Igammuyu we da nibelang ak ampangat atta Gentil, ipatutda da pionda'tta ipangatanda. Taƙon ay da nangangatu we tagu, daƙoļ ƙaļabbongandae angipangat atta taguda. ⁴³ Yaƙon daƙampun okyan ak ƙaƙnat inonyu we angwa te ngaimane pionae nangatu kan diƙayu, ƙasapuļane anserbi'tta buļunnae isun di musassu. ⁴⁴ Ƙad nu ngai kan diƙayu pionae ambalin ak ƙangatuwan, ƙasapuļane anserbi'tta losane isun di musassu. ⁴⁵ Siya un-udonyu saƙone Abeng Di Tagu te daƙampun ak um-maliyak ta anserbi da tagu kan saƙon. Yaƙon um-maliyak ta anserbiyak kan dida ya ittoƙ biyagƙu ta ma-subut da adu we tagu'tte madusaanda'tta basuļda."

Aƙ Bartimaeus We Naƙuļap

(Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43)

⁴⁶ Pun dummatong ak Jesus ya da disipuluna'd Jericho. Ƙesanda ƙad, nibuļun da amode tagu kan dida. Inggaw ak Bartimaeus we naƙuļape abeng Timaeus we tummutuƙdu si igid ni ƙaļsae antapatapaya.

⁴⁷ Dingngoļna ƙade awad ak Jesus we iNazareth, napapkaaw wok kanana, "Jesus we ganak Ari David, ^{II} ƙadaguwanak ƙappos!"

II *Ganak David* - awag ni uuwayondae Messiah, dam-on da naƙuļap usarone angawag kan Jesus. Bigbigondae siya Messiah baƙon nu Kristu we pinilin Apudyus ak Anagu ya An-ari.

⁴⁸ Adu da *kanandae nanuppaḵ ḵan siya*, “Gumi-noḵka!” Yaḵon amo *kananae nampokoḵaw*, “Siḵae ganak Ari David, *ḵadaguwanak ḵappos!*”

⁴⁹ Dingngoḷ *ḵad ay Jesus*, nansadang woḵ *ḵanana*, “Ayaganyu!”

Pun ummoyda inayagan woḵ *ḵananda*, “Tumuḷodḵa! Tumaḵdogḵa te aḵ Jesus nampaayag *ḵan siḵa*.” ⁵⁰ Pun daguse iwwaḷsin Bartimaeus taḵḵop ni silupna, nasaniḵad woḵ ummadani *ḵan Jesus*.

⁵¹ *Ḵanan Jesus*, “Ngai piome *ḵook ḵan siḵa?*”

Kanana, “Mistulu, piokḵe maḵaila.”

⁵² *Ḵanan Jesus*, “Inḵan! Gapu'tte pammatim *ḵan saḵon*, maḵailaḵa!” Pun daguse naḵaila woḵ nitun-ud *ḵan siya*.

Sa Nanaydayawanda *Ḵan Jesus Ad Jerusalem*

(Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Jhn. 12:12-19)

11 Madam-an *ḵad da Jesus ad Jerusalem*, dummatongda'tte domangna'd Bethphage ya ad Bethany atte pon-ad ni Beleg Olives. Pun pinaunana da duwa'tta disipuluna. ² *Ḵanana*, “Inḵayu si umasi ye ili. *Ḵad nu dumatong ḵayu*, odasanyu nipungode donkey ye daampun aḵ maḵabayuwan. *Ḵad uḵasanyu ya indatongyu sina*. ³ Nu awad angimus *ḵan diḵayu ḵanane*, ‘Ngaipayu uḵasan sanat?’ *Ḵananyu we*, ‘Ḵasapulān ni Apu, *ḵad ipaulina sinae dagus*.’” ⁴ Ummoyda *ḵad*, indasanda donkey atte *ḵaḷsae nipungod atte lasin* ni boḷoye adani'tte lewangan. Inuḵasanda *ḵad*, ⁵ inninggaw da asikasiḵade *ḵananda*, “Ngaipayu uḵasan sanat?” ⁶ Imbagada da imbilin *Jesus ḵan dida woḵ iyyunud da sadi ye nangila*.

⁷ Innioyda *ḵad ḵan Jesus*, iyyap-apda da taḵḵop da silupda si odog ni donkey ^I woḵ nangabayu'ḵ *Jesus*. ⁸ *Ḵaaduwan atta tagu we inninggaw sidi iyyap-apda da taḵḵop da silupda'tte ḵaḷsae ayon Jesus*. Da udum *ḵad os lummapidda'tta pangan da ḵayu si igid ni ḵaḷsa woḵ iyyap-apda si ḵaḷsae ayona ta idayawda ḵan pasaaḷonda*. ⁹ Da ummuna ya da ummun-unud, *ḵanandae nanugtug-uy*, “Madaydayaw aḵ Apudyus! Madaydayaw oḵyan umali ye imbuun Apudyus! ^{II}¹⁰ Madaydayaw ampangatan ni annae ganak Ari David! Madaydayaw aḵ Apudyus we *ḵangatuwan!*”

¹¹ Dummatongda *ḵad ad Jerusalem*, nillumnoḵ aḵ *Jesus si paway ni templo we boḷoy Apudyus woḵ nal-langḷanga'tta losane inninggaw sidi*. Gapu ta mummasdom, ummoyda'tta disipuluna'd Bethany.

Sa *Ḵayu We Adipun Amunga*

(Mat. 21:18-19)

¹² Mabigat *ḵad*, nauḷat aḵ *Jesus si nipauliyandae nalpu'd Bethany*. ¹³ Nan-otap *ḵad*, andi *ḵayu we fig we*

I *Isaiah 62:11; Zechariah 9:9. Sa donkey isuna banban-oge ḵabayu, sadi ḵabayuda si awe*. II *Psalms 118:25-26*.

amod de tubuna woḵ ummadani ta ilana nu awad bungana. Dummatong *ḵad atte ḵayu*, abuse tubu te daampun amungaanda. ¹⁴ Pun *ḵanana'tte ḵayu*, “Adiḵapun ogon amunga.” Pun dingngoḷ da disipuluna imbagana.

Sa Namalyawan *Jesus Atta Allakḷaku Atte Templo*

(Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Jhn. 2:13-22)

¹⁵ Pun dummatongda *ḵad ad Jerusalem*, nillumnoḵ aḵ *Jesus si paway ni templo woḵ pinalyawna da nallaḵu ya da ngumina'tta midatun ḵan Apudyus*. Binalit-tuwaḵna bos da lamisaan da ansuḵsuḵat aḵ pilak ya da tutuḵduwan da allakḷu'ḵ kalapati. ¹⁶ Iyyadina bos da ambubukude angoy si paway ni templo. ¹⁷ Pun nantuttudu woḵ *ḵanana'tta tagu*, “Sa nigili'tte Ugud Apudyus *ḵanana*, ‘Sa boḷoyḵu ngannonda boḷoye lu-luwaḷuwan da tagu'tta losane ili.’” ^{III} Yaḵon nambalinonyu'ḵ inggawan da tulisan.” ^{IV}

¹⁸ Dingngoḷ *ḵad ay da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog da ḵingwan Jesus*, singsingngitda nu ngai inonda ampagongat *ḵan siya*. Te ummogyatda *ḵan siya te nataag da aduadu we tagu'tta intuituduna*. ¹⁹ Lummabi *ḵad*, tinenan da *Jesus sadi ye siyudad*.

Sa Maadaḷ *Atte Ḵayu We Adipun Amunga*

(Mat. 21:20-22)

²⁰ Bigbigat *ḵad si lummausda'tte sadi ye ḵayu we fig*, nalangu we nidoga da lamutna. ²¹ Pun inḵagasmok Peter imbagan *Jesus woḵ ḵanana*, “Mistulu, ilam *ḵad ḵayu we fig we inalaḵawagam woḵ nal-uy!*”

²² *Ḵanan Jesus*, “Amati *ḵayu oḵyan ḵan Apudyus*. ²³ Ibagak *ḵan diḵayu ḵatuttuwaan*, nu amati *ḵayu we adipun anduwaduwa si pusuyu we mituttuwa da ibagayu*, maḵwae *ḵananyu'tte annae beleg*, ‘Ḵumassadḵa ya an-atunḵa si baybay,’ *ḵad aaddi ye mituttuwa*. ²⁴ Pun ngaimane *ḵodawonyu ḵan Apudyus*, aaddi ye ittona nu patiyonyu. ²⁵⁻²⁶ *Ḵad nu alluwaḷu ḵayu ya awad sasangngaanyu'tta asintataguyu te naḵabasulda ḵan diḵayu*, pakawanonyu ta aḵ Apudyus we Amayu'd langit pakawanona bos da basulyu.”

Sa *Ḵalabbongan Jesus*

(Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8)

²⁷ Pun nipaulida *ḵasin ad Jerusalem*. Nanadtaddalan *ḵad aḵ Jesus atte paway ni templo*, ummoy *ḵan siya da papangat da papadi*, da mimistulun ni lintog ya da palakayon da Judyu. ²⁸ *Ḵanandae nangimus ḵan siya*, “Ngai *ḵalabbongame nangwa'tta ḵakna?* Ngai nangitod *ḵan siḵa si annae ḵalabbongam?*”

²⁹ *Ḵanan Jesus*, “Awad de umunae imusok *ḵan diḵayu*, *ḵad nu songbatanyu*, ibagak os *ḵalabbongake*

III *Isaiah 56:7*. IV *Jeremiah 7:11*.

nangwa'tta kaƙna. ³⁰ Binonyagan kaƙ John da tagu, dinu naƙpuwan ni kaƙabbongan John we nambonyag? Aƙ Apudyus baƙon nu da tagu?"

³¹ Pun kaƙandae nan-uugud, "Ngai isongbat taƙu? Nu kaƙana taƙu we, 'Naƙpu kaƙ Apudyus,' kaƙana kaƙ ditaku, 'Ngai payu adi pinati nu?' ³² Yaƙon adipun maƙwae kaƙana taƙu we, 'Naƙpu'tta tagu.' " Umogyatda nu ngai koon da tagu kaƙ dida te pinatida losane gat-toƙe profeta'ƙ John. ³³ Pun kaƙanda kaƙ Jesus, "Naip-pun igammuni."

Ƙana Jesus, "Nu kaƙnat, umadiƙ os ibaga nu ngai nangitod si kaƙabbongaƙe angwa'tta sana."

Sa Pani Atta Gumagammole

(Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19)

12 Impanin Jesus we nan-ug-uggud wok ƙana, "Inningaw tagu we nammula'ƙ aduadu we grape atte lutana. Pun ƙinabitina nampaliƙwos wok ummabut atte batu ta maupunan ni baƙat da de grape nu asotonda. Nantaƙad os aƙ antaƙnange boƙoy ta inggawan da angguwaƙda. Pun impatangƙonna'tta udume gumagammole wok ummoy atte adayu we ili. ² Dummatong kaƙ timpu we ambulanda'tta de grape, imbuun ni sinkuwa osa'tta sammiluna'ƙ umoy angala si billayna. ³ Yaƙon dummatong kaƙ, dinok-maanda wok inap-aplit da gumagammole wok pinaƙyawdae awwakwakkay. ⁴ Pun ƙasinna bos imbuun osa'tta sammiluna yaƙon isuna bosa inaplitda uluna ya pinabainanda. ⁵ Piƙluna kaƙe nangibuun atta sammiluna, gingngatda dida. Adu bos da imbuunna wok inap-aplitda da udum ya gingngatda da udum. ⁶ Anungusna kaƙ, imbuunna abengnae ay-ayatona te abus aƙ nabun-an, kaƙana'tte somsomƙna, 'Patgan-da pos pay nin abengƙu.'

⁷ "Yaƙon dummatong kaƙ abengna, kaƙana da gumagammole ye nantutuƙag, 'Annaya angilaƙsun si annae mumullaan atta de grape. Awwayyu, gongaton taƙu ta anƙuwa taƙu da laƙsunna!' ⁸ Pun dinokmaanda wok gingngatda. Nagangput kaƙ, imballuda'tte lasin ni mumullaan de ladagna."

⁹ Ƙana Jesus, "Ngai nin ay koon ni sinkuwa'tte mumullaan atta de grape atte gumagammole? Dummatong kaƙ, gongatona dida ya impaayuwanna mumullaan atta udume tagu. ¹⁰ Iƙagasmokyu okyan binasayu si nigili ye Ugud Apudyus we kaƙana,

"Sa batu we indiyana da nantaƙad aƙ boƙoy, siya nambalinon Apudyus aƙ ƙapatogane batu we amapagdot atte boƙoy.

¹¹ Sa annae ƙingwan Apudyus, ambaƙubaƙu.

Ƙad nakaskasdaaw atte ƙasomsomƙan taƙu!" ^I

I Psalm 118:22-23.

¹² Pun da papangat da Judyu, pionda dokmaan aƙ Jesus te inigammudae inugudna pani ye mibusuƙ kaƙ dida. Yaƙon tinenanda te naƙimtanda'tta adu we tagu.

Sa Mipanggob Atte Bugis

(Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26)

¹³ Pun nangibuunda'tta grupun Ari Herod ya da udum atta Pharisee ta padasonda nu ankamali songbat Jesus ta siya ambatayandae angidaƙum. ¹⁴ Pun dummatongda kaƙ kaƙanda, "Mistulu, igammuni ye tuttuwa da losane ibagam. Ibagam ustu we adimpun biyangan nu ngai ƙasasaad da tagu. Kaƙ igammuni bosa ippun laƙsigom aƙ tagu yaƙon siya ituttudum da ƙatuttuwaan mipanggob si pinion Apudyus we koon-da. Pun ibagam ud kaƙ diƙani nu lisalison taƙu lintog Moses nu ambayad ƙani'tta bugis atte Emperor ad Rome baƙon nu umadini?"

¹⁵ Yaƙon inigammun Jesus we siƙapanda wok ƙana, "Ngai payu pappadason saƙon? Angidatong ƙayu ud aƙ ossaane palata ta ilaƙ." ¹⁶ Nangiyoyda kaƙ kaƙana, "Ngai simbosaƙ ƙan singngadan si anna?"

Ƙanda, "Aƙ Emperor."

¹⁷ Ƙana Jesus, "Nu kaƙnat ittonyu ƙan Emperor da kuwana, kaƙ ittonyu bos da kuwan Apudyus." Dingngolida kaƙ ay da inugudna, nataagda.

Sa Im-imus Atte Umuliyana Da Matoy

(Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40)

¹⁸ Pun ummoy da udume Sadducee ^{II} kaƙ Jesus. Dida osa'tta grupun da Judyu we adipun amati ye umuli da matoy. Ƙanda, ¹⁹ "Mistulu, sa lintog taƙu we inggilin Moses kaƙana, 'Nu awad laƙaƙi'ƙ angasawa ya natoye ippun abengda, ƙasapulane asaw-on os ni sunudna baƙu. Kaƙ nu awad abengda, mibelang aƙ abeng ni natoy.' ^{III}²⁰ Inningaw kaƙana da pitu we ansusunude lallalaƙi. Nangasawa pangulu yaƙon natoy atte daandapun maganaƙ. ²¹ Pun nipasani umasi kaƙ siyae nambalin aƙ asawan ni baƙu. Pun natoy ose ippun abengda. Isuna bos atte ƙumaƙlu, ²² inggana'ƙ inasawana losan da pitu we ansusunud. Kaƙ natoy da losane ippun abengda. Anungusna kaƙ, natoy os baƙu. ²³ Sa umali ye algaw atte umuliyana da natoy, ngai kaƙ dida ustu we sin-asawa'tte annae bubai te losanda inasawa?"

²⁴ Ƙana Jesus we summongbat, "Nankamali ƙayu te adiyupun naawatan nigili ye Ugud Apudyus ya sa ƙa-boƙana. ²⁵ Te nu umuli da natoy, adidapun ogon angasawa baƙon nu miyasawa te isuda da anghel ad lan-

II Da Sadducee dida da grupu we kaaduwan da padi ye ampan-gat atte templo. Sa ƙasomsomƙanda'tta long-agda nangatngatuda nu da udume tagu ya da udume padi. Da patiyonda kaƙ ƙoƙoƙon-da nisabali'tta Pharisee. Amo umman da pas-oman gubilnun da iRome ta naip-pun sumullagi'tta iRome ya da Judyu. III Deuteronomy 25:5-6.

git. ²⁶ Kad sa mipanggob atte umuliyen da natoy, ika-gasmokyu okyan binasayu'tte inggilin Moses mipanggob si umapuapuye kayu we kanana, 'Sakon Apudyus da Abraham, Isaac ya ak Jacob?' ¹²⁷ Sa pionda ugudon, siya Apudyus da matattagu, dakampun ak Apudyus da natoy. Dikayu we adipun amati'tte umuliyen da natoy, gattoke nankamali kayu!"

Sa Kapatogan Atta Bilin Apudyus

(Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28)

²⁸ Inninggaw mistulun ni lintoge nandodongngol si ug-uggud da Sadducee ya ak Jesus wok dingngolna ustu we insongbat Jesus kan dida. Pun kanana, "Ngai kapatogan atta bilin Apudyus?"

²⁹ Kanan Jesus, "Annaya kapatogan atta bilinna, 'Andongol kayu we ganak Israel, os-ossaan Apu taku we ak Apudyus, naippun udum. ³⁰ Kasapulane ayatom ak Apu we Apudyusnu atte amine pusum ya amine kalidodwam ya amine somsomoknu ya amine kinosdolnu.' ³¹ Kanan ni kumagwae kapatogan atta bilinna, 'Kasapulane ayatom da asintatagume isun ni an-aayatnu si long-agnu.' ³² Naippun udum ak napatpatog nu da annae duwa."

³² Kanan ni mistulun ni lintog, "Mistulu, tuttuwa kaname os-ossaan Apudyus kad naippun udum. ³³ Tuttuwa bos kaname kasapulane ayatom taku'k Apu we Apudyus taku atte amine pusu taku ya amine somsomok taku ya amine kinosdol taku. ³⁴ Kan ayatom taku bos da asintatagu taku we isun ni an-aayat taku si long-ag taku. ³⁵ Napatpatog pagay ak amod anutuwaan taku'tta duwae bilin nu sa angidatunan taku'tta masgobe ayam ya da udume maatod kan Apudyus."

³⁴ Dingngol kad Jesus kinalaingna'tta songbatna kanana, "Madam-anka midoga si ampangan Apudyus." Pun inggan ni sadi, naippun ogon makaitulode an-imus kan Jesus.

Sa Mipanggob Kan Kristu

(Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44)

³⁵ Nantuttudu kad ak Jesus atte paway ni templo kanana, "Ngaipan da mimistulun ni lintog ibagae ak Kristu siya ganak Ari David? ³⁶ Te ak Ari David we misumu ngannona'k Kristu Apuk. Te sa imbagana, impaspasok ni Ispiritu Santu kan siyae kanana,

"'Kanan Apudyus atte Apuk: Tumukduka'tte madawinanku

inggana'k olgok da kabusu'nu.' " ³⁷ VII

³⁷ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Nu kanan Ari David we misumu we ak Kristu Apuna, ngai inonae

I Exodus 3:6, 15. II Deuteronomy 6:4-5. III Leviticus 19:18. IV Deuteronomy 4:35; 6:4; Isaiah 45:21. V Deuteronomy 6:5. VI Leviticus 19:18. VII Psalm 110:1.

ganakna bos nu?" Kad da amode tagu, pipiondae nandodongngol atta inugudna.

Da Mimistulun Ni Lintog

(Mat. 23:1-36; Luk. 20:45-47)

³⁸⁻³⁹ Pinagatupan Jesus we nantuttudu wok kanana, "Ummanyu'tta mimistulun ni lintog te piondae alliklikwose ansisillup atta langgoyod. Ampilida'tta kabaluwane tutukduwan atta sinagoga ^{VIII} ya pionda bose mapatganda'tta ampakumusta kan dida atta lugar we andakdakngan da adu we tagu. Kad pipionda midayawda nu awad gayagaya. ⁴⁰ Allelawonda da balu ta alanda da kukuwada ya da boloyda kad anduanduwonda da luwaluda si sinagung da adu we tagu ta analingodda'tta kokokkonda. Kad sana amo amadagson atte madusaanda."

Sa Atod Ni Balu

(Luk. 21:1-4)

⁴¹ Pun ummoy ak Jesus atte templo wok tummu'kdu si adanin ni angitub-unganda'tta atode pilak. Intotolongna da ummoy nangitub-ung atta pilakda. Adu da baknange nangitub-ung ak dakole gatad. ⁴² Ummoy os kapuse balu wok intub-ungna duwae ankabalanoge kulipangpange kababaan patogna'tta losane pilak. ⁴³ Pun inayagan Jesus da disipuluna wok kanana, "Ibagak kan dikayu katuttuwaan, naad-adu intub-ung ni annae kapuse balu nu da losane nangitub-ung si iiggaan ni atod. ⁴⁴ Te da udum, innatodda da nasawalatta binaknganda. Yakon sa balu kad, takon ay nu kapus, innatodna losane ikataguna."

Sa Mipanggob Si Madadailan Ni Templo

(Mat. 24:1-2; Luk. 21:5-6)

13 Lummawa kad ak Jesus atte paway ni templo, kanan ni osa'tta disipuluna, "Mistulu, ilam kad da andi ye ambabalu we batu we nangwada'tte templo ya da boloy."

² Kanan Jesus, "Ilanyu sinsadi da annae dana'kole boloy. Yakon sa umali ye algaw, maamin miwakas da sana ya naippun mabun-an takon ay ossaane batu."

Sa Ampakalaman Atte Umali Ye Algaw

(Mat. 24:3-14; Luk. 21:7-19)

³ Pun nanagadada'tte Beleg Olives wok tummu'kdu'k Jesus we nansinagung si paway ni templo. Unipun umadani kan siya da Peter, James, John ya ak Andrew wok kananda, ⁴ "Apu, kamaan ni makwaan ni imbagam kan dikani kan ngai sinyale angigammuwanni ye madam-an mituttuwaanda?"

⁵ Kanan Jesus, "Ummanyu ta adi kayu maallelaw. ⁶ Te sa umali ye algaw, adu da tagu we umali ya usaronda

VIII Sinagoga - ilanyu 1:21.

ngadanku ya ang-angwadae dida Kristu, gapu si kanandae 'Saƙon Kristu,'^I ƙad adu da tagu we allela-wonda. ⁷ Ƙad nu dongngonyu we awad gubat atta adani ƙan adayu we ili, adi ƙayu umogyat te ƙasapulan maƙwa da sana. Yaƙon daampun yan anungus ni lubung. ⁸ Te anggugubat yan da adu we ili ya da adu we gubilnu. Ƙad awad os da lunig ƙan inggi atta adu we ili. Yaƙon da sana, isun ni misalɗan da losane ampaƙalamane isuna bubai ye anggumut.

⁹ "Ummanyu te doƙmaanda ƙan idalɗum diƙayu'tta ƙuƙunsisa^{II} ya aplitonda diƙayu'd dalom atta sinagoga. Gapu'tte pammatiyu ƙan saƙon, midalɗum ƙayu bos atta gubernor ya da ari ƙad maittan ƙayu'ƙ gundawaye angiwalaƙawag atte Ambalu we Damag ƙan dida. ¹⁰ Ƙasapulan umuna yan mibaga Ambalu we Damag atta losane ili'tte luta asiyot anungus ni lubung. ¹¹ Ƙad nu sumalyaonda diƙayu, adi ƙayu ambinsaw atta isongbatyu yaƙon ibagayu da ngaimane mipaigammu ƙan diƙayu si sadi ye timpu. Te daƙampun ƙan diƙayu malpuwan ni ibagayu yaƙon sa Ispiritu Santu.

¹² "Awad os da udume ituyuk da sunudda'tta papanƙat ta gongatonda dida. Ƙaƙna bos atta ama, ituyukda bos da abengda'tta papanƙat ta gongatonda bos dida. Busuƙon os da abeng da amada ƙan inada ƙad pagongatda bos dida. ¹³ Sasangngaan os diƙayu'tta losane tagu gapu ƙan saƙon. Yaƙon ngaimane angiyatom atta losane ampaƙalaman ya gogomgomana pammatina, matagu'ƙ inggana."

Sa Madadailana'd Jerusalem

(Mat. 24:15-28; Luk. 21:20-24)

¹⁴ Pun pinagatupan Jesus woƙ ƙanana, "Nu ilanyu ƙaog-ogyate dumadaile sisiƙad si lugar we ippun okyan ƙalabbonganae inggaw,^{III} maawatan okyan da ambasa. Pun da inggaw atte probinsiya'd Judea, umawidda okyan atta bebbeleg. ¹⁵ Sa tagu we awad si otop ni boƙoyna, umawid okyane dagus ta mataguwana ya adi mataƙtake lumogsade umoy angala'tta ƙukuwana. ¹⁶ Sa awad atte pappayaw, ƙasapulan adi okyan mataƙtake mipauli si boboƙoye umoy angala'tta silupna. ¹⁷ Sa sadi ye alƙaw, ƙaddagu da mabugi ya da antagibi. ¹⁸ Iluwaluyu ta sa ampaƙalaman adi okyan miyaspu^I si ageled. ¹⁹ Te sa sadi ye timpu umamdan ampaƙalaman, naippun paat miyisuwana inggan ni naƙwaan ni lubung inggana sinasana, ƙad naippun os miyisuwana'tte umali ye alƙaw. ²⁰ Ƙad nu adin Apu pinaabobba da alƙaw, naippun

I Kristu - sa pionar ugudon siya pinilin Apudyus aƙ Anagu ya Anari. II Sa de Greek, da ƙuƙunsisa^I ngannonda Sanhedrin. Sana isun ni korti ye andaƙdaƙngan da papangat da papadi, da papangat da Judyu ya da mimistulun ni lintog ta dida anƙuwis. III Daniel 9:27; 11:31; 12:11.

tagu'ƙ matagu. Yaƙon gapu'tte ƙadaguna'tta pinilinae taguna, pinaabobba sadi ye alƙaw."

²¹ Ƙanan os Jesus, "Sa sadi ye timpu, nu awad ƙananae, 'Ilanyu, annaya Kristu,' baƙon nu, 'Andiya,' adiyu patiyon. ²² Te ampaila da umallelawe tagu ya ibagadae dida Kristu ya awad os da angibagae dida profeta. Ƙad angipailada'tta nakaskasdaaw ta amanoknoƙe awad ƙaboolanda ta allelawonda da tagu, taƙon ay da pinilin Apudyus, nu maƙwa. ²³ Yaƙon ummanyu te inggallapuk binagbagaan diƙayu mipanggob atta losane banag si daanda maƙwaan."

Sa Umaliyan Ni Abeng Di Tagu

(Mat. 24:29-31; Luk. 21:25-28)

²⁴ Pinagatupan Jesus woƙ ƙanana, "Nu magangput ampaƙalamanda, gumikbot init. Sa solag ƙad, adipun ogon allanglang. ²⁵ Maottag da bituwone malpu'd langit ƙad miyugayug da losane awad ad langit. ^{IV26} Ƙad ilanda saƙone Abeng Di Tagu we umali ye midoga'tta libuu. ^V Ƙad ilanda bos ummamdane ƙaboolak ƙan ƙinapaddan ni ƙinaapudyusku. ²⁷ Ƙad ibuunku da anghelku'tta losane dugyun ni lubung ta umoyda dagupon da losane pinilin Apudyus we taguna."

Sa Maadal Atte Ƙayu We Fig

(Mat. 24:32-35; Luk. 21:29-33)

²⁸ Ƙanan os Jesus, "Annaya somsomƙonyu mipanggob atte ƙayu we fig ta an-adalanyu. Nu ilanyu we alloƙota da pangada ya summimitda, igammuyu we madam-an dagun. ²⁹ Ƙad nu ilanyu bose maƙwa da losane imbagak, igammuyu we madam-an mipauliyak. ³⁰ Ibagak ƙan diƙayu ƙatuttuwaan, sissiyae matattagu da udume tagu si annae lunap atte mituttuwaan da losane imbagak ƙan diƙayu. ³¹ Amungtu losan da awad ad langit ya sina'd luta yaƙon adipun amungtu da ugudku."

Sa Dumakngan Ni Abeng Di Tagu

(Mat. 24:36-44)

³² Pinagatupan Jesus woƙ ƙanana, "Naippun angigammu'tte alƙaw baƙon nu timpu we mituttuwaanda. Taƙon ay da anghel ad langit, ippun igammuda. Ƙad taƙon ay saƙone Abeng Apudyus ippun os igammuƙ. Te ippun udum aƙ angigammu, abus aƙ Apudyus we Ama. ³³ Pun ummanyu ya pasig ƙayu naƙasagana te ippun igammuyu nu ƙamaan ni maƙwaanda. ³⁴ Mipaniyak atte ansagsaganae umoy si adayu we ili. Ipaayuwanna boƙoyna'tta sammiluna, ƙad ittona biyang ni sin-ossaossa'tta ustu we ƙewalɗa. Ƙad bilinona angguwalɗa ta adi masuyop. ³⁵ Pun ansagana ƙayu te ippun igammuyu nu ƙamaan ni mi-

IV Isaiah 13:9-13; 24:21-23; 34:4; Ezekiel 32:7-8; Joel 2:10, 31; 3:15; Amos 8:9. V Daniel 7:13-14.

paulyake simboloy, kugkugab, gawallabi, madam-an talun, bakon nu wikwikis. ³⁶ Kad nu madanatongak, adik okyan odasan dikayu we masusuyop. ³⁷ Da sanae imbilinku kan dikayu, ibilinku bos atta losane tagu ta ansagana kayu losan."

Sa Inonda Angongat Kan Jesus

(Mat. 26:1-5; Luk. 22:1-2; Jhn. 11:45-53)

14 Duwan algaw ya asiyot Gayagayan da Judyu we ngannonda Nallausan¹ ya sa Gayagayae ngannonda Tinapaye Naippon Yeastna. Da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog, singsingnitda inonda anokma kan Jesus we adipun maigammu ta gongatonda. ² Kananda, "Adi taku iyaspul si gayagaya ta adi magulu da tagu."

Sa Nangisigan Ni Bubai Atte Bangbanglu We Nard

(Mat. 26:6-13; Jhn. 12:1-8)

³ Sa ininggawan da Jesus ad Bethany, nakakanda'k kuwanda Simon we naleprosy si awe. Nanakakanda kad, dummatong bubai ye innawitna napan-ige nard we ampatoge bangbanglu we naigga si ban-oge angange alabaster. Binta'kna sukop ni angang wok inisigna si ulun Jesus.

⁴ Da udum kad, summangada wok kananda'tte sinossaossa kan dida, "Ngaipana tangtanggaon? ⁵ Innginana okyan ak nakapatgasutane palata ta maatod atata kapus." Pun sinangsang-anda bubai.

⁶ Yakon kanan Jesus, "Sinnama!na! Ngaipayu della won kingwan ni sanate bubai? Sa kingwana kan sakon ambalubalu. ⁷ Te patilayune anna da kapus kan dikayu, kad takon ay ngai ye algaw lamogyu badangan dida. Yakon sakon kad, adiyakpun patilayun anna kan dikayu. ⁸ Kingwana kalabbongana. Inisigna bangbanglu si long-agku ta misagana'tte milibonak. ⁹ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, dinumane miwalagawagan ni Ambalu we Damag atte losane lubung, maug-uggud kingwan ni annae bubai ta angikagasmokanda kan siya."

Sa Nakatulangan Judas We Angituyuk Kan Jesus

(Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6)

¹⁰ Ak Judas Iscariot osa'tta nasawalan ak duwae disipulun Jesus, ummoy atta papangat da papadi ta antutulaganda inonae angituyuk kan Jesus kan dida. ¹¹ Amod pagay layadda'tte dingngolda wok inkaridae

¹ Sa annae Gayagayan ni Nallausan we ganggason da Judyu, ikagasmokda nangligsiyan Apudyus atta danakko'dae nammusas-su'd Egypt atte timpun Moses. Nanggakay kad anghel we nongongat atte losane pangulu we abenge lalaki'd Egypt, nilausana da bojoy da Judyu we nakuan da lewanganda si dalan ni ubbu we karnero Exodus 12. Tinawone ganggasonda kad walun algawe ganggasonda. Pun da Judyu, adu we ili nalpuwanda ya nandadongda'd Jerusalem we umoy makagayagaya si annae ngannonda Nallausan.

angitodda'k pilak. Pun insalad Judas we ang-angngit si gundawaynae angituyuk kan siya.

Sa Angisaganaanda Si Anungus Ni Makakananda Kan Jesus

(Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-13, 21-23; Jhn. 13:21-30)

¹² Sa umunae algaw dummatong Gayagayan da Judyu we ngannonda Tinapaye Naippon Yeastna, kad sadi nangisidaanda si ubbun ni karnero para'tte Gayagayae ngannonda Nallausan. Pun ummoy da disipuluna kan siya wok kananda, "Dinu piome inkani angisaganaan atte kanon taku si Gayagayae ngannon taku Nallausan?"

¹³ Pun imbuun Jesus da duwa'tta disipuluna wok kanana kan dida, "Inkayu'tte siyudad kad nu dummatong kayu, abotonyu lalaki ye umoy anakdu. ¹⁴ Kad mitun-ud kayu kan siya'tte bojoye ayana kad kananyu'tte simboloy, 'Paimus ni mistulu taku kan sika nu dinu kuwartu we anakakananda'tta disipuluna atte timpun ni Gayagayae ngannon taku Nallausan?' ¹⁵ Ipuyutna kan dikayu dakoje kuwartu'tte ngatu we misaganaan da kasapulan taku. Isaganayu da kanon taku sidi."

¹⁶ Pune sadi, ummoy da duwa'tta disipuluna'tte siyudad. Pun tuttuwa da losane imbagan Jesus kan dida. Pun insaganada da kanonda si Gayagayae ngannonda Nallausan.

¹⁷ Lummabi kad, ummoy da Jesus ya da disipuluna'tte sadi ye bojoy. ¹⁸ Sa anakakananda kanan Jesus, "Ibagak kan dikayu katuttuwaan, awad de osa kan dikayu we makakane angituyuk kan sakon."

¹⁹ Bummaduul da disipulu wok nasin-ossadae nanggibaga kan siya kanane, "Dakampun kan sakon."

²⁰ Kanana, "Osa kan dikayu we nasawalan ak duwa, sa makasawsaw kan sakon atte tinapay si annae malukung. ²¹ Te sakone Abeng Di Tagu, kasapulane matoyak te siya impaigilin Apudyus atte awe. Yakon kaddagu tagu we angituyuk kan sakon. Unoyna adi niyanak."

Sa Anungus Ni Nakakanan Jesus Atta Disipuluna

(Mat. 26:26-30; Luk. 22:14-20; 1Co. 11:23-25)

²² Anakakananda kad, innalan Jesus tinapay wok nanggappiya kan Apudyus. Binisbisakna wok innatodna kan dida wok kanana, "Alanyu. Annaya long-agku."

²³ Pun innalana bos sintasae bayase grape wok nanggappiya kan Apudyus. Naabus kad, innatodna kan dida wok losanda ininum. ²⁴ Kanan Jesus, "Sana dalake amanoknok atte Baru we Tulag Apudyus atta tagu. Nu matoyak, pumoy-as dalak ta mapakawan da adu we tagu. ²⁵ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, adiyakpun kasin uminum atte bayase grape inggana si

algawe maḱainumakḱ kan diḱayu'tte ḱaḱḱopyae bayase grape atte ampangatan Apudyus."

²⁶ Naabus ḱad, ḱinantada ḱantae pammadayaw ḱan Apudyus asidaot umoyon atte Beleg Olives.

Sa Nangibag-an Jesus Si Amuḱlitan Peter ḱan Siya

(Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Jhn. 13:36-38)

²⁷ Anadtaddalanda ḱad, ḱanan Jesus atta disipuluna, "Losan ḱayu umawid ya ummabusak. Te ḱanan ni nigili ye Ugud Apudyus, 'Gongatok anangḱon atta karnero ḱad masinasinada.' ¹²⁸ Yaḱon umuliyakḱ ḱad, umunaakḱ umoy atte probinsiya'd Galilee nu diḱayu."

²⁹ ḱanan Peter, "Taḱon ay nu tenan da buḱunḱu siḱa, adikḱpun paat siḱa tenan."

³⁰ ḱanan Jesus, "Ibagakḱ ḱan siḱa ḱatuttuwaan, daampun ḱawitan anullakḱukḱ akḱ madam-an talun, amikḱluwom saḱon puḱlitan."

³¹ Pun ḱanan Peter we nangipatat, "Taḱon ay nu ḱasapuḱane maḱakatoyakḱ ḱan siḱa, adikḱpun paat puḱlitan siḱa." Pun ḱakḱna bos imbagan da udume disipulu.

Sa Nalluwaluwan Jesus Ad Gethsemane

(Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46)

³² Dummatong ḱad da Jesus ya da disipuluna'tte igawe ngannonda Gethsemane, ḱanana, "Tumuḱdu ḱayu yan sina ta iyyakḱ alluwalu." ³³ Pun inayagana da Peter, James ya akḱ John wokḱ naḱaoyda. Inggan ni sadi, amod de binimbinsawna ya nasaliduduwan somsomokḱna. ³⁴ Pun ḱanana ḱan dida, "Amod de sigab ni somsomokḱku we isun di siya iḱatoyḱu. Inggaw ḱayu'tte anna ta pasig ḱayu ansasaggana."

³⁵ Bummatawa'ḱ akḱit wokḱ nalluḱbube nalluwalu, nu maḱwa adi okyan mapagatupan ampakaḱalamane maḱwa ḱan siya. ³⁶ ḱanana, "Ama, lamognu ḱoon da ngaiman, nu maḱwa okyan, iligsim saḱon si annae ampakaḱalamakḱ. Yaḱon daḱampun si piniokḱ maḱwa yaḱon sa piniom."

³⁷ Nipauli ḱad atte nanenana'tta tuḱu we disipuluna, indasana didae masusuyop. Pun ḱanana ḱan Peter, "Simon, masusuyopḱa ḱamman? Ngaipayu adi maattomane adi masuyop akḱ sin-orasan?" ³⁸ Adi ḱayu masusuyop yaḱon alluwalu ḱayu ta adi ḱayu masulisug. Te ampigsa somsomokḱyu yaḱon anḱuya da long-agyu."

³⁹ Ummoy ḱasin nalluwalu'ḱ Jesus we isun ni luwaluna'tte damu. ⁴⁰ Nipauli ḱad atta disipuluna, anna bose nasuyopda te adidapun maḱaanuse mapuyatan. Pun ippun igammuda si isongbatda ḱan siya. ⁴¹ Pun ummoy ḱasin nalluwalu. Piḱluna ḱade nipauli, ḱanana'tta disipuluna, "Na! Ngaipa ḱayu gay sissiyae masusuyop ḱan umiillong? Sadin! Dummatong timpu we inkodong Apudyus we saḱone Abeng Di Tagu, mipulangkakḱ

I Zechariah 13:7.

atta ḱabasbassulan. ⁴² Lumibbat ḱayu ta intaḱun. Ilanyu, annate umali angituyukḱ ḱan saḱon."

Sa Nanokmaanda ḱan Jesus

(Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Jhn. 18:3-12)

⁴³ Sissiya ḱade an-uguugud akḱ Jesus, nadanatong akḱ Judas we osa'tta nasawaḱan akḱ duwae disipuluna. Adu da nibuḱun ḱan siyae nampakḱ-odon akḱ ispada ḱan pang-okḱ. Da papangat da papadi, da mimistulun ni lintog ya da pallakayon da Judyu nangibuun ḱan dida.

⁴⁴ Inggaw sinyale intulaḱ Judas ḱan dida ta imatunanda'ḱ Jesus. ḱanana, "Sa iyyakḱ ogoḱan, sanat dokḱmaanyu ta itallayyu ya guwaldaanyu."

⁴⁵ Dummatongda ḱad, daguse ummoy ḱan Jesus wokḱ ḱanana, "Mistulu, kumustaḱa?" Pun inogokḱana.

⁴⁶ Naabus ḱad, dinokḱmaanda'ḱ Jesus. ⁴⁷ Yaḱon inuḱput ni osa'tta ataktakḱdog sidi ispadana wokḱ binakagna ingan ni musassun ni ḱangatuwane padi wokḱ naḱaan.

⁴⁸ ḱanan Jesus ḱan dida, "Tulisanakḱ ḱamman ta ummali ḱayu we ampakḱ-odon akḱ ispada ḱan pang-okḱe umoy anokḱma ḱan saḱon?" ⁴⁹ Inalgawe annaakḱ ḱan diḱayu'tte paway ni templo we antuttudu yaḱon adiyupun saḱon dinokḱmaan. Yaḱon naḱwa da losan ta mituttuwa nigili'tte Ugud Apudyus." ⁵⁰ Imbagan ḱad ay Jesus, ummawid da disipuluna wokḱ natenan.

⁵¹ Inninggaw babaḱu we nitun-ud ḱan Jesus we nanḱagoy atte itake sinnun. Dinokḱmaan da suldadu, ⁵² yaḱon iwalḱsina ḱagoyna wokḱ ummawide ambobodang.

Sa Nanumalyaanda ḱan Jesus

(Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55, 63-71; Jhn. 18:13-14, 19-24)

⁵³ Pun intallayda'ḱ Jesus wokḱ inniyoyda'tte boḱoy ni ḱangatuwane padi ye nandaḱdaḱngan da papangat da papadi, da pallakayon da Judyu ya da mimistulun ni lintog. ⁵⁴ Naktay akḱ Peter inggana'ḱ dummatong si paway ni boḱoy ni ḱangatuwane padi. Pun naḱatukḱdu'tta guwalda wokḱ naḱaanidu.

⁵⁵ Da papangat ḱad da papadi ya da losane ḱuḱun-sisaḱ, singsingngitda inondaḱ angidaḱum ḱan Jesus ta awad anggadingandae angongat ḱan siya. Yaḱon ippun indasanda ⁵⁶ te taḱon ay nu adu da nangitakḱdole nantultulli'tte mipanggob ḱan siya, adipun nan-uunud imbagada.

⁵⁷ Inninggaw da udume summiḱad ta takḱdoḱanda wokḱ ḱanandae nantultulli, ⁵⁸ "Dingngoḱni inugudnae dadailona annae templo we ḱingwan da tagu ya takḱadona si unog di tuḱun algaw osae templo we daḱampun akḱ tagu anakḱad." ⁵⁹ Taḱon ay nu ḱatti, adipun os nan-uunud takḱdoḱda.

⁶⁰ Pun tummakḱdog ḱangatuwane padi'tte sinagungda wokḱ ḱanana ḱan Jesus, "Ngai isongbatnu'tta sanae

ipabasuḷda kan siḷa?" ⁶¹ Yaḷon gummiginnoḷ. Kanana os ni kangatuwane padi, "Siḷa ḷad ain Kristu we Abeng ni madaydayawe Apudyus?"

⁶² Kanana Jesus, "On, saḷon. Sa umali ye algaw, ilanyu saḷone Abeng Di Tagu we tutuḷdu'tte madawinan Apudyus we maḷabool. ḷad asiyu bos ilan umaliyake mibuḷun atta libuu'd langit." ^I

⁶³ Dingngoḷ ḷad ni kangatuwane padi insongbatna, pinissayna silupna'tte sangana woḷ kanana, "Ngaipa taḷu ḷasapulan da udum aḷ anakḷdoḷ?" ⁶⁴ Anna paye dingngoḷ taḷu inugudnae iyisuna long-agna kan Apudyus! Ngai ḷasomsomḷanyu?" Pun losanda ḷinodongane ḷalabbonganae matoy.

⁶⁵ Nagangput ḷad, insalad da udume nanuptuppa kan siya woḷ binungutda atana woḷ ḷabikḷikunganda. Kananda, "Nu lamognu pugtuwan, ibagam kan diḷkani nu ngai da namikung kan siḷa?" Da nangguwalda ḷad os, nilipalipaḷda.

Sa Namuḷlitan Peter Kan Jesus

(Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Jhn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Aḷ Peter ḷad, sissiya'tte paway woḷ lummaus babaḷasange sammilun ni kangatuwane padi. ⁶⁷ Innilana ḷad aḷ Peter we nan-aannidu, kanana, "Siḷa osa'tta buḷun Jesus we iNazareth."

⁶⁸ Yaḷon pinuḷlitanana woḷ kanana, "Ippun igammuk si sanate ibagam! Adiḷpun os maawatan!" Pun ummoy atte igid ni paway si lewangan woḷ nanullaḷukḷ ḷawitan.

⁶⁹ Sa babaḷasang ḷade sammilu, innilana ḷasin aḷ Peter woḷ kanana'tta ataḷtaḷdog, "Sa andi ye tagu, siya osa kan dida." ⁷⁰ Pinuḷlitan pagay os Peter ḷasin.

Napanos ḷad, kanana da ataḷtaḷdog, "Tuttuwae siḷa osa kan dida te nalpuḷa'tte probinsiya'd Galilee."

⁷¹ Yaḷon amo kanana Peter, "Dusaonak kan Apudyus nu antultulliyak! Isapatake ippun igammuk si sanate tagu we ibagbagayu."

⁷² Daguse impigwan ni ḷawitane nanullaḷukḷ woḷ inḷagasmok Peter imbagan Jesus we kanana, "Daampun ḷawitan anullaḷukḷ aḷ madam-an talun, amiḷluwom saḷon puḷlitan." Pun adipun maḷakaḷaskasmok woḷ umibiibil.

Sa Nipuḷangan Jesus Kan Pilate

(Mat. 27:1-2, 11-14; Luk. 23:1-5; Jhn. 18:28-38)

15 Wiḷwiḷkis ḷad, nandatdatong da papangat da papadi, da pallakayon da Judyu, da mimistulun ni lintog ya da losane kuḷunsisaḷ woḷ nantutuḷagda nu ngai koonda kan Jesus. Nagangputda ḷad nantutuḷag, binaludda. Pun intallayda woḷ impuḷangda kan Gobernor Pilate.

² Kanana Pilate, "Siḷa ḷamman Arin da Judyu?"

^I Psalm 110:1; Daniel 7:13.

Kanana Jesus, "Siya imbagam."

³ Da papangat ḷad da papadi, adu da impabasuḷda kan Jesus. ⁴ Kanana Pilate, "Didingngoḷnu ḷamman da adu we impabasuḷda kan siḷa? Naippun ḷamman isongbatnu?" ⁵ Yaḷon adipun ogon summongbat aḷ Jesus, pun amo nataag aḷ Pilate.

Sa Nakoddongan Jesus Aḷ Matoy

(Mat. 27:15-26; Luk. 23:13-25; Jhn. 18:39-40; 19:4-16)

⁶ Sa ugalin Pilate atte Gayagayae ngannonda Nallausan, puḷayana osa'tta baḷude ḷodawon da adu we tagu. ⁷ Sa sadi ye timpu, inggaw osa'tta baḷude ginnumngat si naḷagubatanda si gubilnu. Barabbas ngadanna. ⁸ Pun nandatdatong da amode tagu si inggawan Pilate woḷ ḷindawdae puḷayana osa'tta baḷud te siya ugalina. ⁹ Kanana Pilate, "Pionyu we puḷayak Arin da Judyu?" ¹⁰ Inimusna anna te inigammunae impuḷang da papangat da papadi'ḷ Jesus kan siya gapu'tte aposda.

¹¹ Yaḷon da papangat da papadi, sinoḷgagda da amode tagu ta ḷodawondae mapuḷayan aḷ Barabbas daḷampun kan Jesus. ¹² Kanana os Pilate kan dida, "Nu ḷaknat, ngai kook kan Jesus we ngannyu Arin da Judyu?"

¹³ Kanandae nanugtug-uy, "Paipattoḷnu atte kros!"

¹⁴ Pun kanana Pilate, "Ngaipa? Ngai ḷad ain ḷingwana?"

Yaḷon amo kanandae nanugtug-uy, "Paipattoḷnu atte kros!"

¹⁵ Pun pinuḷayan Pilate aḷ Barabbas te pionae matop da amode tagu. Pun impaap-aplitna'ḷ Jesus, nangangput pun impuḷangna'tta suḷdadu ta ipattoḷda'tte kros.

Sa Nangang-angyagan Da Suḷdadu Kan Jesus

(Mat. 27:27-31; Jhn. 19:2-3)

¹⁶ Illonok da suḷdadu'ḷ Jesus atte boḷoy ni gubernor woḷ dinagupda da losane asinsuḷdaduda. ¹⁷ Sinilupanda'ḷ Jesus si dilaage isunan silup di ari. Pummaliḷugda bos atte nalasiyane waḷaḷ woḷ imbaḷangatda kan siya.

¹⁸ Nagangput ḷad, agindadayawda woḷ kananda, "Matatagukaḷe Arin da Judyu!" ¹⁹ Inapliaplitda uḷuna si paul ya tinuppattuppaanda ḷad nanalluḷkuda kan siyae agindadayaw. ²⁰ Inabusda ḷad inang-angyag, ḷinaan da dilaage langgoyode insilupda woḷ iggada kuwana pagaye silup. Pun innalada ta umoyda ipattoḷ atte kros.

Sa Nipattoḷan Jesus Atte Kros

(Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Jhn. 19:17-27)

²¹ Sa inggawanda si daḷan, inabotda'ḷ Simon we iCyrene, sa aman da Alexander kan Rufus we nalpu'tta ili ye umoy si siyudad. Impatutdae buḷudona de kros

Jesus. ²² Pun intallayda'k Jesus ad Golgotha we sa pionan kanaan "Lugar ni Battukag." ²³ Dummatongda kad sidi, ittanda okyan ak Jesus atte bayase kinamsanda'tte myrrh we ampalin-awa'tte ansigab yakon ummadina. ²⁴ Pun impatto'lda'tte kros wok nambis-bisa'kanda silupna wok nambubbunutda nu ngai kan dida angala.

²⁵ Suminal nangilansaanda kan Jesus. ²⁶ Inninggaw nigili ye sa nipabasul kan siyae kanana, "Arin da Judyu." ²⁷ Inninggaw os da duwae tulisane impatto'lda dida'tta krosda, sa osa'tte madawinanna ya sa osa'tte madawigina. ²⁸ Sadi nituttuwaan ni Ugud Apudyus we kanana, "Niyiyap atta kabassulan." ^I

²⁹ Kad da tagu we lummaus, kanandae siwwiwiggi-wige nangang-angyag kan Jesus, "Ato'kay! Sika nangibagae dadailom templo ya takadom si tulun algaw, ³⁰ taguwom long-agnu ya dumolaka si sanate kros!"

³¹ Pun da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog, kananda'tta sin-ossaossae nangang-angyag kan siya, "Tinaguna da udume tagu yakon adinapun lamog taguwon long-agna. ³² Dumola ud okyan sinsadi'tte kros sanate Kristu we Arin da ganak Israel ta ilan taku kad, amati taku." Takon ay da tulisane nipatto'li si dalnig Jesus, isuna bose inang-angyagda'k Jesus.

Sa Natoyan Jesus

(Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Jhn. 19:28-30)

³³ Anna kade mumamatu'k, gummi'kbot losane ili inggana'k ummag-agaw. ³⁴ Pun ummag-agaw kad, nampokaw ak Jesus wok kanana, "Eloi, Eloi, lema sabachthani?" Sa pionan kanaan, "Apudyusku, Apudyusku, ngaipam sakon an-awidan?" ^{II}

³⁵ Dingngol kad da udume ataktakdog sidi, kananda, "Dongngonyu kad! Pokawana'k Profeta Elijah!" ³⁶ Nanodda'k osa kan didae ummoy nanga'la'tte isun di kapos napnu si kilom wok impakawna'tte pagpag ni pau' wok indawdawna si sungad Jesus ta susupona. Kanana, "Uwayon taku ta ilan taku nu umali'k Profeta Elijah we angopas kan siya'tte kros."

³⁷ Pun napakaa'w ak Jesus wok nakaan angosna. ³⁸ Baag-en nan'kagwa napissay kortinan ni templo, nisa'lad ad ngatu inggana'd do'la. ^{III}³⁹ Sa kapitan da suldadu we nangitotollong si nan'kakato'y Jesus kanana, "Sa annate tagu tuttuwae Abeng Apudyus."

⁴⁰ Inninggaw os da bubai ye nan-oottap. Dida da Mary Magdalene ya ak Mary ye inan da Jose' kan James we nginadananda'k kaabengan ya ak Salome. ⁴¹ Sa inggawana'tte probinsiya'd Galilee, nibulunda kan Jesus ya nanserbida kan siya. Inninggaw os da

I Isaiah 53:12. II Psalm 22:1. III Sa sanae kortina awad atte kasantuwane partin ni templo. Abus kangatuwane padi'k makwae lumnok te mibelange sana igaw Apudyus. Nan'kagwa napissay kortina ta angipailae makwae umadani da losane tagun Apudyus gapu ta natoy ak Jesus para'tta losane basul taku.

adu we udume bubai ye nibulun kan siya'd Jerusalem.

Sa Nilibonan Jesus

(Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-56; Jhn. 19:38-42)

⁴² Lummabi kad si ansaganaan da Judyu para'tte umillongane sa mabigat, ⁴³ inggaw ak Joseph we iyArimathea we intulodnae ummoy kan Pilate ta kodawona ladag Jesus. Ak Joseph, osa'tta madaydayawe pangat da Judyu we nanguuway atte dumakngan ni ampan-gatan Apudyus.

⁴⁴ Nataag ak Pilate atte dingngolnae natoy ak Jesus. Pun inayagana kapitan da suldadu ta imusona nu tuttuwa. ⁴⁵ Kanaan pun ni kapitane tuttuwae natoy, iyyunud Pilate we alan Joseph ladagna. ⁴⁶ Pun ummoy ngummina'k Joseph atte itake sinnun wok ummoy na inopas ladag Jesus atte kros. Binadabadana'tte itake sinnun wok illibonna si liyange kak'kopyae natik'ikane batu. Nagangput kad, niligadna dakole batu ta maomban liyang. ⁴⁷ Inninggaw os da Mary Magdalene ya ak Mary ye inan Jose' we nangila si nilibonan Jesus.

Sa Ummuliyon Jesus

(Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Jhn. 20:1-10)

16 Nalakpus kad umillongan, ummoy da Mary Magdalene, Salome ya ak Mary ye inan James ngummina'k bangbanglu ta umoyda iyappus si ladag Jesus. ² Dummingit kad init atte bigbigat si umunae algaw ni sindumingguwan, ummoyda'tte nilibonana. ³ Sa inggawanda si dalan, kanandae nan-asiimus, "Ngai alligad si batu we onob ni liyang?" ⁴ Dummatongda kad, inniladae naligad batu we dakodakol. ⁵ Nillumnokda kad atte liyange libon, nataagdae nangila si baba'lu we tutukdu si madawinane nansilup ak itak.

⁶ Kanana kan dida, "Adi kayu makimut. Igammuke singsingtonyu'k Jesus we iNazareth we sa nipatto'li atte kros. Naippon sina te tinagun Apudyus kasin. Ilanyu kad, annaya inninggawana. ⁷ Inkayu ibaga kan Peter ya da udume disipulunae ummuna'k Jesus ummoy atte probinsiya'd Galilee nu dikayu. Ilanyu sidi te siya imbagana."

⁸ Pun daguse lummawa da bubai si liyang wok ummawiddae simpilpil te nakimtanda ya ippun igammuda'k koonda. Pun naippon paat tagu'k nangug-ugudanda te nakimtanda.

Sa Nampail-an Jesus Kan Mary

(Mat. 28:9-10; Luk. 24:22-24; Jhn. 20:11-18)

⁹ Sa sadi ye wik'wikis atte umunae algaw ni sindumingguwan, ummulik' Jesus wok ummuna nampaila kan Mary Magdalene, sa bubai ye namalyawana'tta pitu we alan. ¹⁰ Pun ummoy ak Mary atte disipulun Jesus we andomdom ya sin-iibil wok imbagana kan didae in-

nilana'k Jesus. ¹¹ Yaƙon dingngoɗda ƙade innilanae natagu ƙasin aƙ Jesus, adidapun pinati.

Sa Nampail-an Jesus Atta Duwae Disipuluna

(Luk. 24:13-35)

¹² Naabus ƙad, nampaila'k Jesus atta duwae disipuluna si nanadtaddaƙanandae umoy si ili, naobos ƙatol-longana. ¹³ Pun nampaulida ta umoyda ibaga'tta buɓunda yaƙon adidapun os pinati dida.

Sa Nampail-an Jesus Atta Disipuluna

(Mat. 28:16-20; Luk. 24:36-49; Jhn. 20:19-23; Act. 1:6-8)

¹⁴ Unipun, nampaila'k Jesus atta nasawaƙan aƙ os-saane disipuluna si anƙaƙaƙananda woƙ sinang-ana dida gapu'tte ippun pammatida ƙan tummungitong somsomokda te adidapun pinati imbagan da nangila ƙan siya si ummuliyana. ¹⁵ Pun ƙanana ƙan dida, "In-ƙayu'tte losane lubung ta iwaɓagawagyu Ambaɓu we Damag atta losane tagu. ¹⁶ Ngaimane amati ƙan

saƙon ya mabonyagan, matagu. Yaƙon sa adipun amati, maƙoddongan aƙ madusa. ¹⁷ Annaya da nakaskasdaawe sinyale ipailan da amati. Palyawonda da aɓan si angusaranda'tte ngadanƙu ya an-uguda'tta udume ugude adidapun igammu. ¹⁸ Ƙad nu onnanda da uɓog baƙon nu uminumda'tta maƙodotan, adidapun madi-wdiwat. Nu ipatayda da imada'tta nasakit, maƙaan da saƙitda."

Sa Nipangatuwan Jesus Ad Langit

(Luk. 24:50-53; Act. 1:9-11)

¹⁹ Nagangput ƙad da imbagan Apu Jesus ƙan dida, nipangatu'd langit woƙ tummuƙdu'tte madawinan Apudyus. ²⁰ Pun ummoy da disipuluna iwwaɓagawag Ambaɓu we Damag atta losane ili woƙ binadangan Apu dida. Pune sadi, pinanoƙnoƙana ƙinatuttuwaan ni tut-tududa'tta nakaskasdaawe sinyale impaƙwana ƙan dida.

Luke

Sa Gapunae Nigili

1 Madaydayawe Theophilus, Adu da tagu we nangipapangoge nangigili'tta losane nakwa kan dikani'k mituttuwaan da imbagan Apudyus. ² Niyiisu da inggilida'tta dingngolni ye inuggud da nangila'tte inggan ni lapun ni mipanggob kan Jesu Kristu we pinilin Apudyus ak Anagu ya An-ari kan nangiwalagawag os atta kingwana. ³ Sakon kad, ummak pinanoknokan da sadi'tte nabayage timpu ya simsimmokku bose ambalu on-ontagok igili da losan para kan sika madaydayawe Theophilus. ⁴ Te pioke igammuwonyu we tuttuwa da nituttudu kan dikayu.

Sa Nipadtuwan Ni Miyanakan John We Ambobonyag

⁵ Sa nampangatan kad Herod ^I atte probinsiya'd Judea, ininggaw padin da Judyu we nangngadan ak Zechariah. Siya osa'tta grupun da papadi ye ganak Abijah. Asawana'k Elizabeth we ganak os Aaron we padi'tte awe. ⁶ Naun-unandae an-asawa'tte antotollong Apudyus ya ippun nangkuranganda si nanuttuwaan-da'tta losane lintogna ya sa tuttuduna. ⁷ Takon ay nu kakna, adidapun maganak te basig ak Elizabeth ya lummaasda.

⁸ Pun sin-algawan kad, ummoy ak Zechariah ya da grupuna'd Jerusalem ta ituttuwada da biyangda. Kad ak Zechariah anserbi ye padi si templo we bojoy Apudyus. ⁹ Sa ugalin da papadi, ambubbunutda nu ngai lumnok ad dalom si templo. Pun ak Zechariah nabunute lumnok atte templo we umoy anogob si incenso. ¹⁰ Sa nanogobana, ininggaw da amode tagu we nalluwalu'k lasin.

¹¹ Pun nampaila anghel Apudyus wok tummakdog si madawinan ni altar we sosogoban atte incenso.

¹² Innilana kad, nakogway wok nakimtan. ¹³ Yakon kanan ni anghel, "Zechariah, adika makimut te dingngol Apudyus luwalum. Pun ak Elizabeth we asawam, umanak ak lalaki kad ngadanam okyan ak John.

¹⁴ Umamdan layadnu ya kaknat os da tagu si mibuknagana ¹⁵ te ampatog atte antotollong Apudyus. Adipun okyan uminum ak bayas ya da udume bu-martek. Takon ay sissiyaana'tte buwang inana, inggaw kaboolan ni Ispiritu Santu kan siya. ¹⁶ Sa makwa kad,

I Sa sadi ye Herod, nginadananda'k "Kangatuwan."

adu da dogayu we ganak Israel we ipaulina kan Apu we sa Apudyusda. ¹⁷ Kad siya umuna nu ak Apu ya iton ni Ispiritu Santu kaboolanae isuna innatodna kan Profeta Elijah we profeta we an-uuggudon Apudyus atte awe. Antimpuyugona somsomok da an-amae nan-subog ya ipaulina bos da lawwenge tagu kan Apudyus ta maun-unan da somsomokda. ^{II} Koona kaknat ta misaganada'tte dumakngan Apu."

¹⁸ Nagangput kad imbagan ni anghel, kanan Zechariah, "Ngai angigammuwake mituttuwa da imbagam? Te mummamalalong-agak, kad mummammad-an ak asawa'k!"

¹⁹ Kanan ni anghel, "Sakon ak Gabriel we anserbi kan Apudyus. Siya nangibuun kan sakon ta ibagak kan sika annae Ambalu we Damag. ²⁰ Na! Adimpun patiyon da imbakak! Sa ambanagana, maumo'ka okyan inggana'tte timpu we mituttuwa da sanae imbakak!"

²¹ Sa nangibag-an ni anghel kan Zechariah, nataag da tagu si lasin ni templo we anguway te nabayag ad dalom. ²² Lummawa kad, nansinyal kan dida te adipun makaginga. Pun iniggammudae awad de impailan Apudyus kan siyae isun di in-inop wok impiddagusna naumol.

²³ Nagangput kad biyang Zechariah si templo, ummoyon. ²⁴ Adipun nabayag, nabugi'k Elizabeth we asawana. Pun nallukuk atte limam bulan. ²⁵ Pun kanan si somsomokna, "Annae impailan Apudyus kadaguna kan sakon te annae nabugiyak. Pun kinaan-na bainku'tta tagu si nabayage adiyakpun mabugi."

Sa Nipadtuwan Ni Miyanakan Jesus

²⁶ Sa mikanome bulan ni bugin Elizabeth, imbuun Apudyus ak Gabriel we anghel ad Nazareth we ili si probinsiya'd Galilee, ²⁷ te awad de imbagana'tte baba'lasange nangngadan ak Mary. Ippun natnatokana ya nitulage asaw-ona'k Joseph we ganak Ari David. ²⁸ Pun dummatong kad anghel kan siya kanan, "Annaak! Lumayadka te anna'k Apudyus kan sika ya amod de kinabaluna kan sika."

²⁹ Dingngol kad Mary imbagan ni anghel, nakoskosyawan wok kuttukuttumona nu ngai piona kanan. ³⁰ Kanan ni anghel, "Mary, adika makimut te amod de kinabalun Apudyus kan sika. ³¹ Sa makwa, mabugika ya umanakka'k lalaki. Kad ngadanam okyan

II Malachi 4:5-6.

aḱ Jesus. ³² Amod ḱaboolana ya ngannonda Abeng ni ḱangatuwane Apudyus. Siya an-ariyon Apudyus we isuna'ḱ Ari David we daḱdaḱolna. ³³ Pun ipangatana da ganaḱ Israel aḱ inggana. Te naippun patinggan ni ampangatana."

³⁴ ḱanan Mary si anghel, "Ngai inonae maḱwa ḱaḱnat si naippun laḱaḱi'ḱ nandok ḱan saḱon?"

³⁵ ḱanan ni anghel, "Umali Ispiritu Santu ḱan siḱa ḱad mabugika gapu si ḱaboolan ni ḱangatuwane Apudyus. ḱade sadi mibuḱnag ngannonda nasantuwane Abeng Apudyus. ³⁶ Ilam ḱad aḱ Elizabeth we agim, taḱon ay nu nginadananda'ḱ basig ya lummaas, nabugi! Nagangpute onom buḱlan ni bugina. ³⁷ Te aḱ Apudyus lamogna ḱoon da ngaiman!"

³⁸ ḱanan Mary, "On, saḱon ḱad, annaake sammilun Apudyus. Mituttuwa okyan da imbagegame maḱwa ḱan saḱon." Pun tinenan ni anghel.

Sa Namisitaan Mary ḱan Elizabeth

³⁹ Sa sadi ye algaw, nallibbat aḱ Mary ye anḱamuḱamu we ummoy si boḱoy da Zechariah. Sa ilida ḱad, awad atte tagudtud si probinsiya'd Judea. ⁴⁰ Dummatong ḱad, bummagbaga woḱ nillumnoḱ si boḱoy Zechariah woḱ pinakumustaana'ḱ Elizabeth. ⁴¹ Dingngol ḱad Elizabeth gingan Mary, nanggidu abeng atte buwangna. Pun ummoy ḱaboolan ni Ispiritu Santu ḱan Elizabeth ⁴² woḱ ḱananae nampoḱaw, "Pianḱa'tta losane bubai ya pian os abenge iyanaknu! ⁴³ Ngai ḱad ain patogḱu we bisitaom, siḱae inan ni Apuḱ? ⁴⁴ Annaya gapunae inigammuḱe siḱa inan ni Apuḱ. Gummingaḱa ḱad ay, nanggidu abeng atte buwangḱu si layadna! ⁴⁵ Pianḱa te pinatime mituttuwa imbagegame Apu ḱan siḱa."

Sa Andayawan Mary ḱan Apudyus

⁴⁶ ḱanan Mary, "Idaydayawku'ḱ Apu, si pusuk ḱan somsomokḱu.

⁴⁷ Amoamod layadḱu, ḱan Apudyus we Anagu ḱan saḱon.

⁴⁸ Te inḱagasmokna saḱone ḱamḱamae sammiluna. Pun misalad sinsana, ibagan da losane lunap ḱan saḱone pianḱa.

⁴⁹ Gapu'tta banage ḱingwana, nakaskasdaaw da naḱwa, Maḱabool aḱ Apu ya siya abus aḱ gattoḱe nasantuwan.

⁵⁰ Siyae ḱumadagu'tta angisipog ḱan siya. Siya pasige ḱumadagu atta tagu'tte losane timpu.

⁵¹ Gapu'tte ḱaboolana,

ampatog da ḱoona.

Da tagu we ḱama'ḱ osa, ansinasinaona dida.

Losane planuda, maḱwa dadailona.

⁵² Da nangatu we papangatda, ipakumbabana dida.

Da tagu we ḱamḱama, italayagna dida.

⁵³ Da ampakaḱame tagu, innatodna ambaḱu.

Ta awad mapnoḱanda atte mataguwanda.

Da tagu ḱade baḱnang, naippun ḱatḱat-opanda.

Pinaoyonna dida, nawwakwakkayda lawa.

⁵⁴ Da ganaḱ Israel we sammiluna, dida binadangana.

Nituttuwa inkarina si ummamdane daguna.

⁵⁵ On, ḱummadagu tuwa atta danakḱole ummunae aḱ Abraham we ama, ya da ganaḱna'ḱ inggana."

⁵⁶ Pune sadi, ininggaw aḱ Mary si boḱoy da Elizabeth aḱ tuḱun buḱlan, pun nipauli.

Sa Niyanaḱan John We Ambobonyag

⁵⁷ Sin-algawan ḱad, dummatong umanaḱan Elizabeth, pun iyyanaḱna laḱaḱi. ⁵⁸ Dingngol ḱad da ḱailiyanda ya da susunudda da nakaskasdaawe ḱadangun Apudyus ḱan siya, naḱalaylayadda.

⁵⁹ ḱawalun algawna ḱad, nandatdatongda bos ta so-gyatanda ta anuttuwaanda si lintog. Pionda okyan ingadan ḱan siya Zechariah we ngadan amana. ⁶⁰ Yaḱon ḱanan ni inana, "Naid! Sa ngadanna ḱad John!"

⁶¹ ḱananda ḱan siya, "Adim okyan ingadan de John te naippun agiyu'ḱ nangngadan si ḱaḱnat!" ⁶² Pun sininyasanda'ḱ Zechariah ta igammuwonda nu ngai pionda ingadan atte utting. ⁶³ ḱingwana ḱad, nampaidatong aḱ angigiliyana pun sa inggilina, "John ngadanna." Pun nataag da losane tagu. ⁶⁴ Baag-en naḱaan umol Zechariah woḱ insaladnae gumminga pun indaydayawna'ḱ Apudyus. ⁶⁵ Naḱimtan da ḱailiyanda woḱ nandinongoḱ ugud atte mipanggob si naḱwa'tta losane ili'tta probinsiya'd Judea. ⁶⁶ Pun ḱinuttukuttumda da losane dingngolda woḱ ḱanandae nan-asiiimus, "Ngai nin ay ambanagan ni andi ye abeng?" Te immatunandae iinggaw ḱaboolan Apudyus ḱan siya.

Da Impaigammun Zechariah

67 Pune sadi, aḱ Zechariah we aman John, ummoy kaboolan ni Ispiritu Santu kan siya wok impaigammuna sanae Ugud Apudyus. Kanana,

68 "Idaydayaw taku'k Apu we Apudyus da ganaḱ Israel,

te ummali ta subutona ditaku we taguna.

69 Imbuunna kan ditaku Anagu we awad de kaboolana,

osa'tta ganaḱ Ari David we nanserbi kan Apudyus.

70 Siya impaibagan Apudyus atta profetanae

nanserbi kan siya si awe

71 ye taguwona ditaku'tta kabusul taku

ya da losane anasanga kan ditaku.

72 Pune sadi, mituttuwa inkarin Apudyus

atta danaḱkol taku we mipanggob si kadaguna,

ya aaddi ye ituttuwana

kabaluwane intulagna kan dida,

73 te sanat os gattoke inkarina

kan Abraham we dakdaḱol taku

74 ta iligsina ditaku'tta kabusul taku,

ta anserbi taku kan siyae ippun kimut.

75 Ta ambaḱu ugali taku

ya unudon taku

maun-unane antatagu

we piniona inggana'k matoy taku."

76 Pinagatupan Zechariah wok kanana,

"Siḱa kad John we abengku,

ngannonda siḱa profetan ni Kangatuwane Apudyus,

te umunaḱa nu aḱ Apu

ta isaganam dalanna.

77 Sa koom, ibagam atta tagunae mataguda,

mipagapu'tte mapakawanan da basulda.

78 Te aḱ Apudyus kumadagu ya naanus,

pun ibuunna Anagu

we nalpu'd langit

isuna inite dumingit.

79 Dumatong kad, langlangana da tagu

we iingaw si gikbote makimute matoy,

ya ipuyutna ditaku ta

lumin-awa somsomok taku."

80 Aḱ John kade abengna, dummaḱol wok lummaing ya pummigsa pammatina. Inningaw atte bumbummaaw inggana'k dummatong tumokwalana ta antutudu'tta ganaḱ Israel.

Sa Niyanakan Jesus

(Mat. 1:18-25)

2 Sa sadi ye timpu we niyanakan John, nangwa'k lintog aḱ Emperor Augustus we umoy da losane tagu'tta ili ye ipangatan da iRome we kasapulane ampalistada. 2 Sana ummunae nampalistaanda si aḱ

Quirinius Gubernur si probinsiya'd Syria. 3 Gapu'tte sadi ye lintog, kasapulane umoy ampalista da losane tagu'tta niyanakan da danaḱkolida.

4 Ummoy os aḱ Joseph we nalpu'd Nazareth atte probinsiya'd Galilee nampalista'd Bethlehem atte probinsiya'd Judea te siya niyanakan Ari David we dakdaḱolina. 5 Aḱ Mary ye umaannaḱ, nibulun os kan Joseph we umoy ampalista te nantulagdae an-asawada. 6 Inningawda kad ad Bethlehem, sadi ummanaḱana. 7 Gapu ta naippun maigawan te napnu da boboloy atta tagu, ummoyda'tte iiddungan da baḱa. Pune sadi, nibuknag pangulu we abengnae lalaki. Pun kinagoyana wok pinaobogna'tte kakakḱanan da baḱa.

Sa Nampail-an Da Anghel Atta Antatangkon Atta Karnero

8 Sa sadi ye labi, iningaw da ummiyan si pulag atte adani'd Bethlehem we anangkon atta karnero.

9 Pune sadi, baag-en nampaila anghel Apudyus kan dida wok nalanglanganda'tte kinapaddan Apudyus. Pun nakimtanda. 10 Kanan ni anghel kan dida, "Adi kayu makimut! Te sa annae ambaḱu we damage ibagaḱ kan dikayu, siya gapun ni lumayadan da losane tagu. 11 Te kan dikayu niyanak sinsadi ye labi sina'tte ili ye niyanakan Ari David, aḱ Kristu we Apu. 12 Annaya angipanoknok kan dikayu we katuttuwaan da ibagaḱ. Odasanyu uttinge nakagoyan wok pinaobogda'tte kakakḱanan da baḱa."

13 Imbagana kad ay, daguse nampaila da amoamode anghel we nalpu'd langit wok nidogada'tte ummunae anghel pun kanandae nangidaydayaw kan Apudyus,

14 "Madaydayaw aḱ Apudyus ad langit.

Anna lin-awa'tta tagu'd

lutae mas-omana."

15 Nipauli kad da anghel ad langit, nan-uugud da sadi ye anangkon atta karnero wok kananda, "Intaku sinsadi'd Bethlehem ilan mipanggob atte nakwa sisi ye impaigammun Apudyus kan ditaku."

16 Pune sadi, nangganasondae ummoy wok indasanda da Mary kan Joseph ya sa uttinge pinaobogda'tte kakakḱanan da baḱa. 17 Innilada kad ay utting, imbagada da imbagan ni anghel we mipanggob kan siya,

18 wok da losane nangngol, amod de nantataagda.

19 Yaḱon aḱ Mary kad, insisimokna da losane nakwa wok pinopomponna si somsomokna. 20 Nipauli kad da nanangkon atta karnero si pulag, nanggappiyada kan nandaydayawda kan Apudyus gapu'tta losane innilada kan dingngolida te da losane imbagan ni anghel kan dida, tuttuwae nakwada.

1 Sa ugud atte Greek, sa pion ni Kristu kanan siya pinilin Apudyus aḱ Anagu ya An-ari.

Sa Nangngadananda Kan Jesus

21 Kawalun algawna kad, ummoyda impasogyat uting ta tuttuwaonda lintog. Pun nginadananda'k Jesus te siya imbagan ni anghel si daan Mary mabugiyen.

Sa Nangiyoyanda Kan Jesus Atte Templo

22-24 Dummatong kad algawe imbilin ni lintog Moses^I mipanggob atte pumolkasan ni kak-anak, ummoy da Joseph kan Mary ad Jerusalem ta umoyda idatun kan Apudyus imbagan ni sadi ye lintoge duwae lagadan bakon nu duwae kalapati. Innawitda bos uting ta idatunda kan Apudyus. Te sa nigili si sadi ye Lintog Apudyus kanana, "Kasapulane mitotokkon da losane pangulu we lalaki ak kuwan Apudyus."^{II}

25 Inninggaw malmalong-ag ad Jerusalem we nangngadan ak Simeon. Naun-unane tagu te tinutuwana Lintog Apudyus ya naapudyusan. Kad iinggaw Ispiritu Santu kan siya. Nabayage uwayona dumakngan ni Anagu atta ganak Israel. 26 Sa awe, impaigamun ni Ispiritu Santu kan siyae adipun matoy inggana'k ilana'k Kristu we inkarin Apudyus. 27 Impuyut ni Ispiritu Santu ak Simeon atte paway ni templo. Inniyoy kad da amana kan inana'k Jesus ta tuttuwaonda da pakwan ni lintog Moses mipanggob atte umunae miyanake lalaki, ummadani'k Simeon. 28 Innalana uting wok kananae nangidaydayaw kan Apudyus,

29 "Apu, sakon sammilum, makwa matoyak te lummin-awa somsomokku, gapu ta tinuttuwam da inkarim kan sakon. 30 Te innilake mismu Anagu kan dikani ye imbuunnu. 31 Sa insaganam atte sinagung da losane tagu. 32 Isunan silawe allanglang ta ipailana da pinion Apudyus atta Gentil. Gapu bos kan siya, midayaw da tagume ganak Israel."

33 Nataag da ama kan inan Jesus atte imbagan Simeon we mipanggob kan siya. 34 Pune sadi, binindisunan Simeon dida wok kanana kan Mary, "Dongngom, sa annae abeng, dinutukan Apudyus siya'k mataguwan da adu kan ditaku we ganak Israel ya adu bos da madusa. Awad da anging-ingnga kan siya. 35 Sa ambanagana, da mitatalu we kasomsomkanda mipaigammu. Sika kad Mary, andaduykae isun di naduy-uk pusum si makwa si Abengnu."

36 Inninggaw os sidi mammad-ane profeta we nangngadan ak Anna. Abeng Phanuel we nalpu'tta ganak Asher. Nangasawa kad, pitun tawon wok natoy asawana. 37 Sissiyae balu inggana'k nantawon ak walumpulu ya opat. Patilayun umoy si paway ni temp-

I Leviticus 12:2-8. II Exodus 13:1-2, 12-13.

lo ta andayaw kan alluwalu kan Apudyus atte inalgalu kan nilabi. Patilayune allaun ta alluwalu. 38 Dummatong ak Anna wok innilana'k Jesus, nanggappiya kan Apudyus. Inggan ni sadi, insaladnae angibagabaga'tta mipanggob kan siya'tta tagu we anguway atte dumakngan ni anubut atta ijerusalem. III

39 Ginanggangput kad da Joseph kan Mary kingwa da pakwan ni Lintog Apudyus, nipaulida'd Nazareth atte probinsiya'd Galilee ye nalpuwanda. 40 Sa abeng kad, dummakol, kummosdol kan nasomkan. Pun nasom ak Apudyus kan siya wok binindisunana.

Ak Jesus Atte Templo

41-42 Nasawalan kad ak duwa tawon Jesus, nibulun kan amana ya ak inanae ummoy ad Jerusalem nakagayagaya'tte Gayagayan da Judyu we ngannonda Nallausan^{IV} te tinawone umoyda. 43 Nagangput kad gayagaya, nallibbat da Mary kan Joseph we nipaulid Nazareth. Kainamada gay natenan ak Jesus ad Jerusalem. 44 Sa somsomokda, nibulun atta udume nanaddalan, pun iggada gaye ummoyon inggana'k nasdom. Inniladapune ippun ak Jesus, ummoyda singngit atta bulunda ya da agida. 45 Pun naippon kad ay indasanda, nipaulida'd Jerusalem we umoy analata kan siya.

46 Kاكلun algawna kad, indasanda si paway ni templo we makaam-ammung atta mimistulun ni lintog^V ya nandodongngol kan nan-im-imus kan dida. 47 Da losane nandongo' kan siya, nataagda'tte laingna ya da isongbatna. 48 Pun innilan kad da sin-abeng, nataagda bos. Kanan inana, "Ngaipam ay koon kakna kan dikani? Adimpun kamman igammu we nambimbinsaw kani ye nanalata kan sika?"

49 Kanan Jesus, "Ngaipayu kad ain sakon talataon? Adiyupun kamman igammu we kasapulane annak si boloy Amak?" 50 Yakon da Mary kad kan Joseph, adidapun naawatan pion ni inugudna kanan.

51 Pun nibulun ak Jesus kan didae nipaulid Nazareth wok tinuttuwana da imbagada. Ak inana kad, ininitomana da losane nakwa. 52 Ak Jesus kad, dummakol ya amo nasomkan wok nas-om ak Apudyus ya da tagu kan siya.

III Sa annae verse sa pion ni ijerusalem kanan iyIsrael. IV Sa Gayagayae Nallausan we gangganasan da Judyu, sana angikagasmokanda si nangiligiyan Apudyus atta danakkoldae nammusassu'd Egypt atte timpun Moses. Nanggakay kad anghel we ummoy nangongat atta losane pangulu we abenge lalaki'd Egypt, nilausana da boloy da Judyu we nakuan da lewanganda si dalan ni ubbu we karnero Exodus 12. Tinawone gangganasonda kad walun algawe angganganasda. Pun da Judyu, nalpuda'tta adu we ili ya nandatdatongda'd Jerusalem we umoy makagayagaya'tte Gayagayae ngannonda Nallausan. V Da mimistulun ni lintog, niyiyapda bos atta amo mapatgane tagu'tta kailiyandae iyIsrael te iniiggammuda lintog Moses. Naadalanda, kad dida angituttudu'tte Ugud Apudyus ya da amoamode ugalin da danakkol'da mipanggob atta imbilin Apudyus we koonda kan adida koon.

Sa Tuttudun John We Ambobonyag

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Jhn. 1:19-28)

3 Sa miƙasawaļ aƙ limaē tawon atte nampan-gatan Emperor Tiberius, aƙ Pontius Pilate Gobernor atte probinsiya'd Judea. Aƙ Herod os Gubernuror atte probinsiya'd Galilee ya aƙ Philip we sunudna, nam-pangat atta Iturea ya ad Trachonitis. Ƙad aƙ Lysanias nampangat ad Abilene. 2 Ƙad da Annas ƙan Caiaphas ƙangatuwane padin da Judyu. Sa inninggawan John we abeng Zechariah atte bumbummaaw, inninggaw im-paigammun Apudyus ƙan siya. 3 Pune sadi, ummoy John iwwaļagawag atte nandomange taļantag ni tawwang Jordan. Ƙanana, "Ibabawiyu da basuļyu ya agayyu we angwa ya ampabonyag ƙayu ta pakawanon Apudyus diƙayu." 4 Aƙ John ƙad, siya inggilin Profeta Isaiah we ƙanana,

"Sa bumbummaaw, awad de angibagbagae ƙanana, 'Saganaonyu okyan daļan atte umaliyan Apu ya pagodongonyu daļane ayona.

5 Sana da ƙoonyu. Panadonyu okyan da beleg ya da tagudtud,

piluganyu da dummallug ta tumanap, pagodongonyu da nampikƙupikƙu, ya panadonyu da atekƙetekƙe.

6 Ta ilanda losane tagu anaguwān Apudyus.' " I

7 Pune sadi, ummoy da amode tagu nampabonyag ƙan siya. Ƙanana ƙan dida, "Diƙayu we ganak ni uļoļ! Nankamali somsomokyu we nangibagae lamogyu iligsi da long-agyu'tte madusaanyu ƙan Apudyus nu pabonyag ƙayu. 8 Adipun paat makwa te ƙasapuļane ƙoonyu da losan ta ipailayu we tuttuwae imbabawiyu da basuļyu ya iyyagayyu we nangwa. Ƙad adiyu pay maag ƙanane miligsi ƙayu te aƙ Abraham daƙdaƙolyu. Annaya ibagak ƙan diƙayu te aƙ Apudyus makwae ambalinona da annae batu'ƙ ganak Abraham! 9 Sa mipaniyan ni dusayu, isun ni wasaye misaganae am-pokpok ƙayu ya da adipun ambaļu bungada, mapokpokda ya niballuda'tte apuy."

10 Gapu'tte sadi, amod da tagu we ƙanandae nangim-imus, "Ƙad umpay, ngai ƙoonni?"

11 Ƙanana, "Ngaimane duwa silupna, ittona okyan osa'tte ippun silupna. Ƙad sa ansawaļ aƙ maƙan, angitod okyan atta ippun ƙanonda."

12 Inninggaw os da andadagup atta bugise ummoy nampabonyag ƙan siya wok ƙananda, "Mistulu, ngai ƙoonni?"

13 Ƙanana ƙan dida, "Adiyu tuļ-ayane ansingir."

14 Inninggaw os da suļdadu we ummoy nan-imus ƙan siya wok ƙananda, "Diƙani ƙad, ngai ƙoonni?"

Ƙanana ƙan dida, "Adiyu ƙoļƙogon baƙon nu paba-suļon da ngaimane tagu ta aļanyu da pilaƙda ƙad mat-op ƙayu okyan os atta tangdanyu."

15 Gapu'tta sadi ye intuttudun John, ƙanan ni awad atta somsomok da tagu, "Siya nin namnamaon taƙu? Siya nin Kristu?"

16 Ƙanan John ƙan dida, "Bonyagak diƙayu si danum. Yaƙon sa umali ye nangatngatu nu saƙon, bonyagana diƙayu si Ispiritu Santu ƙan apuy. II Gapu si ƙinangatu-na, naippun labbongƙu we anguƙas si sandalna.

17 Naƙasaganae anguwis atta tagu ƙad mipani anƙuƙuwisna'tte tagu we naƙasaganae antopa si de wheat. Sa bogas ni de wheat, dagupona ya igappot-na'tte aļangna. Yaƙon sa losane dugi, aminona aļan ya soggona'tte apuye adipun masobsoban." 18 Ƙaƙna in-tuttudun John ya indogana bos da udum atte nan-gibag-ana ƙan dida'tte Ambaļu we Damag.

19 Dam-on os John sinuppaƙan aƙ Gubernuror Herod gapu'tte ƙingwanae inasawana'ƙ Herodias we asawan ni sunudna ya da losane ƙingwana. 20 Pune sadi, ƙing-wan Herod de sillumaweng te impaibaļudna'ƙ John.

Sa Nabonyagan Jesu

(Mat. 3:13-17; Mrk. 1:9-11)

21 Sa daan John mibaļudan, sissiyae inninggaw da adu we tagu we binonyagana. Sin-aļgawan ƙad, bi-nonyagana bos aƙ Jesu. Pune sadi, nalluwaļu ƙad aƙ Jesu, nabuƙtan ad langit. 22 Pun dummoļa Ispiritu Santu we isunan kalapati wok nansap-oy ƙan siya. Ƙanan ni gingae nalpu'd langit, "Siƙa Abengƙu we ay-atok ya masmas-omak ƙan siƙa."

Sa Listaan Da Danaƙƙoļ Jesu Kristu

(Mat. 1:1-17)

23 Sana nangisaļdan Jesu we nantuttudu'tte batug di tuļumpuļu tawonna.

Ƙad sa ƙasomsomƙan da tagu, siya abeng Joseph. Aƙ Joseph, siya abeng Heli.

24 Aƙ Heli, abeng Matthat. Aƙ Matthat, siya abeng Levi ye abeng Melchi. Aƙ Melchi, siya abeng Jannai we abeng Joseph.

25 Aƙ Joseph, abeng Mattathias we abeng Amos. Aƙ Amos, abeng Nahum we abeng Esli. Aƙ Esli, abeng Naggai.

26 Aƙ Naggai, abeng Maath. Aƙ Maath, abeng Mat-tathias we abeng Semein. Aƙ Semein, abeng Josech we abeng Joda.

27 Aƙ Joda, abeng Joanan we abeng Rhesa. Aƙ Rhesa, abeng Zerubbabel we abeng Shealtiel. Aƙ Shealtiel, abeng Neri ye abeng Melchi.

II Bonyagana diƙayu si apuy: Sa pionā ƙanan, dusaon Apudyus da tagu we adipun ambabawi'tta basuļda ya ansinagungda ƙan Apudyus. Sa osae pionā ƙanan, pappadason Apudyus da taguna si ampaƙalamane isun di masgob ta pumoļƙasda.

I Isaiah 40:3-5.

²⁸ Aḵ Melchi, abeng Addi ye abeng Cosam. Aḵ Cosam, abeng Elmadam we abeng Er.

²⁹ Aḵ Er, abeng Joshua we abeng Eliezer. Aḵ Eliezer, abeng Jorim we abeng Matthat. Aḵ Matthat, abeng Levi.

³⁰ Aḵ Levi, abeng Simeon. Aḵ Simeon, abeng Judah we abeng Joseph. Aḵ Joseph, abeng Jonam we abeng Eliakim.

³¹ Aḵ Eliakim, abeng Melea we abeng Menna. Aḵ Menna, abeng Mattatha we abeng Nathan. Aḵ Nathan, abeng Ari David.

³² Aḵ David, abeng Jesse. Aḵ Jesse, abeng Obed we abeng Boaz. Aḵ Boaz, abeng Salmon we abeng Nahshon.

³³ Aḵ Nahshon, abeng Amminadab we abeng Admin. Aḵ Admin, abeng Arni ye abeng Hezron. Aḵ Hezron, abeng Perez, we abeng Judah.

³⁴ Aḵ Judah, abeng Jacob. Aḵ Jacob, abeng Isaac we abeng Abraham. Aḵ Abraham, abeng Terah we abeng Nahor.

³⁵ Aḵ Nahor, abeng Serug we abeng Reu. Aḵ Reu, abeng Peleg we abeng Eber. Aḵ Eber, abeng Shelah.

³⁶ Aḵ Shelah, abeng Cainan. Aḵ Cainan, abeng Arphaxad we abeng Shem. Aḵ Shem, abeng Noah we abeng Lamech.

³⁷ Aḵ Lamech, abeng Methuselah we abeng Enoch. Aḵ Enoch, abeng Jared we abeng Mahalaleel. Aḵ Mahalaleel, abeng Cainan.

³⁸ Aḵ Cainan, abeng Enos. Aḵ Enos, abeng Seth we abeng Adam we ƙingwan Apudyus.

Sa Namadasan Satan Nanulisugan Ƙan Jesus

(Mat. 4:1-11; Mrk. 1:12-13)

⁴ Nabonyagan ƙad aḵ Jesus, ummoyone naƙpu'tte tawwang Jordan. Pun inniinggaw ƙaboolan ni Ispiritu Santu ƙan siya wok impuyutna'tte bumbummaaw. ² Sa inningawana ƙad aḵ opatpuḷu we algaw sidi, pinadas Satan sinulisug. Sa sadi ye timpu, naip-pun nanganan Jesus inggana'ƙ nauḷauḷat.

³ Ƙanan Satan ƙan Jesus, "Nu siƙa Abeng Apudyus, bilinom annae batu ta ambalin aḵ tinapay."

⁴ Ƙanan Jesus, "Nigili si Ugud Apudyus, 'Daƙampun aḵ abus maƙan aḵ iƙatagun ni tagu.'" ^I

⁵ Pun inƙasin Satan intallay aḵ Jesus si antaƙnataƙ-nange beleg wok impailana ƙan siya si sinkispayan da losane ampangan atte lubung, ⁶ wok ƙanana, "Siƙa angittaƙ atte ƙalabbongane angipangat ƙan dida ta anƙuwam da losane binaƙnangda. Te saƙon naattan-da, ƙad ittok si ngaimane pioƙ angittan. ⁷ Nu andayawƙa ƙan saƙon, anƙuwam da losan."

⁸ Ƙanan Jesus, "Adiƙpun te ƙanan ni nigili ye Ugud Apudyus,

I Deuteronomy 8:3.

"Sa Apu we Apudyusnu, siya abus aḵ dayawom ƙan anserbiyam.'" ^{II}

⁹ Pune sadi, intallay Satan aḵ Jesus ad Jerusalem wok pinataƙdogna'tte ƙataƙnangan ni templo. Ƙanana bos, "Nu siƙa Abeng Apudyus, an-ottagƙa ¹⁰ te sa nigili'tte Ugud Apudyus,

"'Bilinona da anghelna'tte mipanggob ƙan siƙa ta guwaḷdaanda siƙa.'" ^{III}

¹¹ Ƙad 'atta imada tapayaonda siƙa, ta adi da suƙim mitupaƙ atte batu.'" ^{IV}

¹² Ƙanan os Jesus ƙan siya, "Adiƙpun te ƙanana bos si Ugud Apudyus, 'Adim padason aḵ Apu we Apudyusnu we ipailana ƙan siƙa ayyuwanna.'" ^V

¹³ Pun ginangput ƙad Satan ƙingwa da nankalakalasi ye sulisug, tinenana'ƙ Jesus inggana si umali ye aḷ-gawe awad wayanae anulisug ƙasin ƙan siya.

Sa Nangisaḷdan Jesus We Nantuttudu

(Mat. 4:12-17; Mrk. 1:14-15)

¹⁴ Pune sadi, nipauli'ƙ Jesus si probinsiya'd Galilee, iinggaw ƙaboolan ni Ispiritu Santu ƙan siya. Nandinon-goḷ ugud mipanggob ƙan siya'tta losane nampaliƙ-wose ili. ¹⁵ Pun nantuttudu'tta sinagoga ^{VI} wok in-taḷayag da losane tagu.

Sa Nangidiyanan Da INazareth Ƙan Jesus

(Mat. 13:53-58; Mrk. 6:1-6)

¹⁶ Aḵ Jesus ƙad, ummoy ad Nazareth we dummaƙolana. Dummatong ƙad umillongan da Judyu, ^{VII} ummoy atte sinagoga te siya ugalina. Pun tummaƙdog ta siya amasa si nigili ye Ugud Apudyus. ¹⁷ Naitod ƙan siya da inggilin Profeta Isaiah. Binuƙyagna ƙad, indasana sanae nigili wok ƙananae namasa'tta tagu,

¹⁸ "Sa Ispiritu Santu anna ƙan saƙon, te dinutukanak aḵ angiwalaƙawag atte Ambaḷu we Damag atta ƙapus ya atta baḷud Satan ta mapuƙayanda, ya diyatok atan da naƙuḷap.

Imbuunaƙ os ta puƙayaƙ da ampaƙapaƙalam

¹⁹ ƙad iwaḷagawagƙu we dumatong timpu we angipail-an Apudyus atte ƙadaguna'tta tagu.'" ^{VIII}

²⁰ Ginangput ƙad Jesus binasa, niluƙubna wok impaulina'tte tagu we ƙambiyange nangitod ƙan siya wok tummuƙdu ta antuttudu. Nausisok pagay atan da losane tagu si sinagoga ƙan siya. ²¹ Ƙanana ƙan dida,

II Deuteronomy 6:13. III Psalm 91:11. IV Psalm 91:12. V Deuteronomy 6:16. VI Sinagoga - siya andaƙdaƙngan da Judyu nu umoyda andayaw ƙan Apudyus atte algawe miyadi anƙewaaḷ. Awad da sinagoga'tta losane ili ye inggawan da Judyu. Sidi andayawanda ƙan alluwaḷuwanda, basaonda nigili ye Ugud Apudyus ya andongoḷda'tta tuttuḷu. VII Sa umillongan da Judyu we imbilin Apudyus, Sabadu. Sa sanae algaw, isaḷadda si masdom ni Friday inggana'ƙ masdom ni Sabadu. Miyadi'tta Judyu anƙewaaḷ ta umoyda'tta sinagoga andayaw ƙan alluwaḷu ƙan Apudyus. VIII Isaiah 61:1-2.

"Sinsadi ye aḡaw, nituttuwa sanae Ugud Apudyus atte nandodongngolanyu."

²² Losan da tagu nan-ugud aḡ ambalu mipanggob ḡan Jesus te nataagda'tte allin-awae nan-uugudna. Inningaw os da sin-aayutimtime ḡananda, "Daḡampun ḡamman aḡ siya abeng Joseph?"

²³ ḡanan Jesus ḡan dida, "Iniiggammuke ibagayu ḡan saḡon ḡaḡnae uuggudone ḡananyu, 'An-aagas, agasam yane umuna long-agnu.' Sa pionyu ḡanan, 'Ḳoom sina'tte ilim da dingngolni ye ḡingwam ad Capernaum!' " ²⁴ Pinagatupan os Jesus wok ḡanana, "Ibagak ḡan diḡayu ḡatuttuwaan, naippun profeta aḡ mapatgan si mismu we ilina."

²⁵ ḡanana bos, "Ibagak ḡan diḡayu ḡatuttuwaan, somḡonyu naḡwa si timpun Profeta Elijah. Naippun ummudanana'tte tulun tawon ya gogwa wok amod de nan-iinggin ni luta. Sa sadi ye timpu, taḡon ay nu adu da nabalū sina'd Israel, ²⁶ naippun osa ḡan dida'ḡ nibuunan Profeta Elijah ta badangana yaḡon siya nibuunana balu we daḡampun aḡ iyIsrael we nalpu'd Zarephath atte adani si ili'd Sidon. ^I

²⁷ "Isun os ni timpun Profeta Elisha. Taḡon ay nu adu da tagu we naleprosy sina'd Israel, naippun ossaan aḡ naḡaan saḡitna. Abus aḡ Naaman we iSyria." ^{II}

²⁸ Pun dingngol ḡad da losane tagu si sinagoga da imbagana, amod de sangada. ²⁹ Pun summiḡadda wok binutbutda illawa'ḡ Jesus atte lasin ni ilida wok intallayda'tte igid ni tagudtude ummiliyanda ta umoyda ottagon atte angit. ³⁰ Yaḡon nangoy aḡ Jesus atte gagawan da tagu wok ummoyon.

Sa Namalyawan Jesus Atte Aḡan

(Mrk. 1:21-28)

³¹ Pune sadi, ummoy aḡ Jesus si siyudad ad Capernaum atte probinsiya'd Galilee. Sa aḡaw ḡade umillongan, ummoy si sinagoga wok nantuttudu. ³² Pun nataagda'tte inonae nantuttudu te nan-ugude anna ḡalabbongana.

³³ Pune sadi, inningaw atte sinagoga laḡaki ye naaḡanan wok ḡananae nambogbogga, ³⁴ "Anii! Jesus we iNazareth, ngaipaḡa umali ḡan diḡani? Ummaliḡa ḡamman ta dadailom diḡani? Igammuke siḡa Nasantuwane imbuun Apudyus."

³⁵ Yaḡon ḡanan Jesus we namilin atte aḡan, "Guminokḡa! Ḳumassadḡa ḡan siya!" Pun pinittuwak ni aḡan si sinagung da tagu wok ḡummassad atte laḡaki ye ipun naḡwa'ḡ lawweng ḡan siya.

³⁶ Sana nataagan da tagu wok ḡananda, "Atopay! Ngai nangaḡ-ana'tta ugudona? Annat ḡan siya ḡalabbongan ḡan ḡaboolane amalyaw atta aḡane ḡanana,

^I Nu pionyu basaon mipanggob ḡan Profeta Elijah ya sa nabalū we iZarephath, maila'tte 1 Kings 17:1, 8-16. ^{II} Nu pionyu basaon mipanggob ḡan Profeta Elisha ya aḡ Naaman we iSyria, maila'tte 2 Kings 5:1-14.

'Ḳumassad ḡayu,' wok lummawada." ³⁷ Pun nandinongol ugud mipanggob ḡan siya'tta nampaliḡwose ili.

Sa Nangaanan Jesus Atta Amode Saḡit

(Mat. 8:14-17; Mrk. 1:29-34)

³⁸ Pune sadi, lummawa ḡad aḡ Jesus we nalpu'tte sinagoga, ummoy si boloy da Simon. Inningaw ḡatugangan Simon we bubai ye amoamod atungna. Pun nandagdaguda ḡan Jesus ta badangana. ³⁹ Ummadani'ḡ Jesus si nasakit wok binilinae maḡaan atungna. Pun naḡaan atungna. Pun daguse bummanḡon wok illusnuwana da Jesus.

⁴⁰ Mummasdom ḡad, inniyoy da tagu ḡan siya da losane nasakit atta ngaimane kalasin di saḡit. Impatay ḡad Jesus imana'tte sin-ossaossa, naḡaan da saḡitda. ⁴¹ Pinalyawna bos da aḡan atta adu we naaḡanan. Lum-mawada ḡad, ḡanandae simbobogga, "Siḡa Abeng Apudyus!" Sinang-an Jesus dida wok adinapun dida iyyunude an-uguugud te iniiggammudae siya Kristu.

Sa Nangiwalagawagan Jesus Atte Ambalu We Damag

(Mrk. 1:35-39)

⁴² Wiḡwiḡis ḡad, tinenan Jesus dida ta umoy si bumbummaaw. Nangwa ḡad da tagu, singsingngitda'ḡ Jesus inggana'ḡ indasanda wok pinadasda awisone adina tenan dida. ⁴³ Yaḡon ḡanana ḡan dida, "Ḳasapulane iyyak atta udume ili ta iwalagawagḡu Ambalu we Damag mipanggob si ampangatan Apudyus. Te siya gapunae imbuunak." ⁴⁴ Pune sadi, pinagatupanae ummoy nangiwalagawag atta sinagoga si probinsiya'd Judea.

Sa Nangayagan Jesus Atta Ummunae Disipuluna

(Mat. 4:18-22; Mrk. 1:16-20)

⁵ Sin-aḡawan ḡad, inningaw aḡ Jesus si taḡantag ni Baybay ad Gennesaret. ^{III} Naaligummu da amode tagu ḡan siya ta dongngonda ituttudunae Ugud Apudyus. ² Pun innilan Jesus da duwae bangka'tte taḡantage tinenan da mammaugadiw te ummoyda insaḡsak da tabuḡulda. ³ Pun summaḡay aḡ Jesus si bangkae kuwan Simon wok imbagana ḡan siyae ibat-tawana'ḡ aḡit si taḡantag. Pun tummuḡdu'ḡ Jesus wok nantuttudu'tta tagu.

⁴ Nagangput ḡade nantuttudu, ḡanana ḡan Simon, "Ipaoyu bangkam atte adaḡom ya uyudonyu da tabuḡulyu ta angugadiw ḡayu."

⁵ ḡanana, "Apu, illablabini gaye nangugadiw wok ipun paat innaḡani. Yaḡon gapu ta imbagam, iyadayuni ta uyudonni da tabuḡulni." ⁶ Indawatda ḡad, amod pagay da ugadiwe naaḡa inggana'ḡ annae mapissay da tabuḡulda. ⁷ Gapu'tte sadi, nampaypayda'tta bulundae inningaw si osae bangka ta umoyda badangan dida.

^{III} Baybay ad Gennesaret - osae ngadan ni Baybay ad Galilee.

Dummatongda kad, binutbutda da tabukul wok pinnu-da duwae bangka'tta ugadiw wok tigangayda milisob.

⁸ Innilan kad Simon Peter nakwa, nanalluku'tte sinagung Jesus wok kanana, "Apu tenam sakon te kabasbassulanak!" ⁹ Inugudna kakna te nataag da Simon ya da bulunna'tte amod innaladae ugadiw. ¹⁰ Nataag os da bulunnae da James kan John we abeng Zebedee. Pune sadi, kanan Jesus kan Simon, "Adika makimut te misalad sinsadi, dakampun ogon ak ugadiw tabukulam yakon da tagu ta amatida kan sakon."

¹¹ Pun intakdangda da bangkada'tte talantag wok tinenanda da losan ta mitun-udda kan Jesus.

Sa Naleprosy Ye Lalaki

(Mat. 8:1-4; Mrk. 1:40-45)

¹² Sin-algawan kad si inninggawan Jesus atte osae ili, inggaw osae lalaki ye ummamdan leprosyna. Innilana kad ak Jesus, ummadani kan siya wok nanalluku. Kananae nandagdagu, "Apu, nu piom kaanom sakitku."

¹³ Pun indawawan Jesus imana wok kananae nanggappad, "On, piok! Maakaan sakitnu!" Pun daguse nakaan leprosyna. ¹⁴ Kanan Jesus, "Inka ampaila si padi ta panoknokanae nakaan leprosym. Kad ittom kan siya idatunnu kan Apudyus we isun ni imbilin Moses ta amanoknokan da tagu we tuttuwae nakaan. Malaksid atte padi, adim paat ibaga kingwak kan sika'tta ngaiman."

¹⁵ Yakon amo nandinongoj ugud atte mipanggob kan Jesus. Pun ummamdan da tagu we ummoy nangngoj atte tuttuduna ya pakaanda da sakitda.

¹⁶ Ak Jesus kad, pasig bumuttunge umoy alluwalu'tte bumbummaaw.

Sa Naparalaese Lalaki

(Mat. 9:1-8; Mrk. 2:1-12)

¹⁷ Sin-algawan kad, nantuttudu'k Jesus si bojoy. Atuktu'kdu sisi da Pharisee^I ya da mimistulun ni lintog. Nalpu'da'tta losane ili'tte probinsiya'd Galilee ya sa probinsiya'd Judea, nidoga'd Jerusalem. Iinggaw kaboolan Apudyus kan Jesus ta lamogna kaanon da sakit. ¹⁸ Pune sadi, indatong da udume lalaki naparalaese binuliganda. Padasonda ilonok atte bojoy ta ibadongda si sinagung Jesus, ¹⁹ yakon adidapun nakailonok te amode nansossodete tagu. Pun insakyatda'tte otop wok ummabutda'k singgetbang. Nangangput kad, inuyudda nabuligan atte gaggawan da tagu'tte sinagung Jesus. ²⁰ Innilan kad ay Jesus pam-

^I Da Pharisee osadae grupun da Judyu atte timpun Jesus. Dida da pangat atte mipanggob si religion da Judyu. Uunnudonda lintog Moses ya da ugalin da dana'kko'lda. Patiyonda da tagu kad awad da kalidodwada bakon nu ispirituda ya umuli da natoy atte umali ye algaw. Patiyonda bosa awad da anghel.

matida, kanana'tte naparalaes, "Sunud, napakawan da basulnu."

²¹ Gapu'tte sadi ye imbagana, kanan da Pharisee ya da mimistulun ni lintog atta somsomokda, "Ngaipana ugudon kaknat? Italayagna long-agnae miyisu kan Apudyus we abus ak anna kalabbonganae amakawan atta basul."

²² Ak Jesus kad, inigammuna somsomokda pun kanana kan dida, "Ngaipa kaknat somsomokyu?" ²³ Ngai kad ain nalaslasu we ibaga kan siya, 'Napakawan da basulnu,' bakon nu 'Tumakdogka ya anadalanka?' ²⁴ Yakon ta angigammuwanyu we sakone Abeng Di Tagu^{II} we nalpu'd langite niyana'k sina'd luta, anna kalabbongak sina'd lutae amakawan atta basul da tagu." Kanana'tte naparalaes, "Bumangonka, alam bulignu ta inkan si bojoyyu." ²⁵ Pun daguse bumman-gone intotolong da tagu, innalana buligna wok ummoyone andaydayaw kan Apudyus. ²⁶ Pune sadi, nataag da inninggaw sisi ye tagu kan nakimtanda'tta innilada wok kanandae nangidaydayaw kan Apudyus, "Atopay! Nakaskasdaaw pagay innilani sinsadi!"

Sa Nangayagan Jesus Kan Levi

(Mat. 9:9-13; Mrk. 2:13-17)

²⁷ Nagangput kad, lummawa'k Jesus wok innilana osae andadagup atta bugise nangngadan ak Levi we tutukdu'tte opisinan da andadagup atta bugis. Kanana kan siya, "Tun-udonak ta ambalino'k sika'k disipuluk." ²⁸ Pun lummibbat wok tinenana da kukuwana wok nitun-ud kan siya.

²⁹ Pun minangilin Levi da Jesus atte bojoyna. Inninggaw da adu we andadagup atta bugis ya da udume tagu we nakaan kan dida. ³⁰ Singngongonot da Pharisee ya da udume mimistulun ni lintog atta disipulun Jesus we kananda, "Ngaipa kayu maakaan atta andadagup atta bugis ya da udume kabasbassulan?"

³¹ Kanan Jesus we summongbat kan dida, "Da ankosdol, adidapun kasapulan an-aagas. Yakon da masakit, kasapulanda. ³² Te adiyakpun ummali ta ayagak da naun-unane tagu yakon ummaliyak ta ayagak da kabasbassulan ta ambabawida'tta basulda ya agay-dae angwa."

Sa Mipanggob Atte Allaun

(Mat. 9:14-17; Mrk. 2:18-22)

³³ Pun kananda kan Jesus, "Da disipulun John, damoda allaun ta alluwaluda. Kakna bos da disipulun da Pharisee. Da kuwam kad, inalgabe anganda kan uminumda. Ngaipada koon kakna?"

³⁴ Kanan Jesus, "Allaun kamman da bulbulun ni angasawae lalaki nu awad kan dida? Anganda pos pagay.

^{II} Abeng Di Tagu - Sa ngadane inusar Jesus atte long-agna. Siya ngadane inusarna'tte Baru we Tulag nu antuttudu mipanggob kan siya. Matthew 8:20, 9:6, 10:23, 11:19, 12:8.

³⁵ Yaƙon sa umali ye aƙgaw nu miyadayu nangasawae laƙaki ƙan dida, sadi da aƙgawe allaunda.”

³⁶ Ƙanana bose nangugud ƙan dida si sanæ pani, “Naippun tagu'ƙ pissayona baru we luput ta itukup-na'tte dadaane silup. Te nu ƙoona ƙakna, sa baru we luput madadail ya adipun os miyapot atte dadaan.

³⁷ Naippun os tagu'ƙ ibilungna inabuyu'tte dadaane geddange bibillungan. Te nu ƙoona ƙakna, bumtaƙ sadi ye geddange bibillungan ƙad umabuyang ya madadail geddange bibillungan. ³⁸ Yaƙon ƙasapulan ibilung okyan inabuyu si baru we geddange bibillungan. ³⁹ Sa osa bos, sa uminum si dadaane bayas, adi-napun simsiman bogsaƙ te ummingsa'tte dadaane bayas ya ƙanana'tte somsomokna, ‘Napiya pagay dadaan.’ ”

Sa Umillongan Da Judyu

(Mat. 12:1-8; Mrk. 2:23-28)

6 Sin-aƙgawan ƙade sa umillongan, nangoy da Jesus ya da disipuluna si pappayawe namuƙ-an si de wheat we isun ni pagoy woƙ ƙummuƙtung da disipuluna'ƙ ƙinutimanda. ² Inninggaw da udume Pharisee ye innilada ƙingwada. Ƙananda ƙan Jesus, “Ngaipada ƙoon ƙaknat? Lisalisonda lintog taƙu we Judyu te ananda si umillongan.”

³ Pun ƙanan Jesus ƙan dida, “Ƙasapulan okyane iƙagasmokyu binasayu mipanggob atte ƙingwan Ari David ya da buƙunna'tte nauƙatanda. ⁴ Nillumnoƙ si boƙoy Apudyus woƙ innaƙana tinapaye nidatun ƙan Apudyus we adimpun ni lintog iyunude ƙanonda. Abus da papadi'ƙ miyunud aƙ angan si sadi ye tinapay. Yaƙon ƙinanna woƙ innattana bos da buƙunna.” ⁵ Pun ƙanan Jesus we nangiyangungus, “Saƙone Abeng Di Tagu, anna ƙalabbongaƙ atta maƙwa si umillongan.”

Sa Tagu We Naangƙet Imana

(Mat. 12:9-14; Mrk. 3:1-6)

⁶ Sin-aƙgawan ƙad si umillongan, nillumnoƙ aƙ Jesus si sinagoga ta antuttudu. Unipun, inninggaw tagu we naangƙet dawinane imana. ⁷ Inninggaw os da udume mimistulun ni lintog ya da Pharisee ye angitotollong ƙan siya ta ilanda nu ƙaanona saƙit atte umillongan te pionda pabasulon aƙ Jesus. ⁸ Yaƙon inigammun Jesus somsomokda, pun ƙanana si naangƙet, “Tumaƙdogƙa ta umaliƙa si sinagungni.” Pun tummaƙdog woƙ umoy.

⁹ Pune sadi ƙanan Jesus ƙan dida, “Imusok ud ƙan diƙayu. Ngai iyunud ni lintog taƙu si umillongan? Sa ƙoon taƙu ambalu baƙon nu sa ƙoon taƙu lawweng? Sa taguwon taƙu da tagu baƙon nu sa dadailon taƙu dida?” ¹⁰ Nallangƙanga ƙad ƙan dida, ƙanana si

I Atte Leviticus 24:5-9 maƙwa basaom mipanggob atte tinapaye midatun ya sa 1 Samuel 21:1-6 mabasa mipanggob atte nanganan Ari David ya da buƙunna'tte tinapaye nidatun.

naangƙet, “Uyadom imam.” Inuyadna ƙad, nipaƙ-og.

¹¹ Yaƙon da mimistulun ni lintog ya da Pharisee amod de sangada ƙan Jesus woƙ nan-uugudda nu ngai ƙoon-da ƙan siya.

Sa Namiliyan Jesus Atta Nasawaƙan Aƙ Duwæ Apostol

(Mat. 10:1-4; Mrk. 3:13-19)

¹² Unipun, nanagada'ƙ Jesus atte beleg ta umoyna il-abƙabi ye alluwaƙu ƙan Apudyus. ¹³ Nabigat ƙad, inayagana da disipuluna woƙ pinilina da nasawaƙan aƙ duwæ nginadanana'ƙ apostol. ¹⁴ Annaya da ngadan da pinilina. Aƙ Simon we nginadanan Jesus aƙ Peter, aƙ Andrew we sunudna ya da James ƙan John. Nidoga da Philip ƙan Bartholomew, ¹⁵ da Matthew ƙan Thomas ya aƙ James we abeng Alphaeus. Ƙad nidoga bos aƙ Simon we nginadananda'ƙ Angitaƙdog si ilina, ¹⁶ aƙ Judas we abeng James ya aƙ Judas Iscariot we asi angituyuk ƙan Jesus.

Sa Nangaanan Jesus Atta Saƙit

(Mat. 4:23-25)

¹⁷ Pune sadi, nan-osog da Jesus atte tanap. Inninggaw os da disipuluna. Inninggaw os da amoamode tagu we nauƙu'd Jerusalem ya da udume ili'tte probinsiya'd Judea. Nauƙu bos da udum atta ili si taƙantag ni baybaye adani'd Tyre ya ad Sidon. ¹⁸ Ummoyda ta dongngonda tuttudun Jesus ya ƙaanona da saƙitda. Ƙad da naaƙanane tagu, ummoyda bos woƙ pinaƙyawana da aƙan ƙan dida. ¹⁹ Pun pinadas da losane tagu tindok aƙ Jesus te anna ƙaboolan Apudyus ƙan siya ta da losane anna da saƙitda maƙaan.

Da Pian Ya Da Ƙaddagu We Tagu

(Mat. 5:3-12)

²⁰ Pun nansagung aƙ Jesus atta disipuluna woƙ ƙanana,

“Pian da tagu we antaƙgod ƙan Apudyus atta ngaiman te midogada si ampangata.

²¹ Pian ƙayu we mauƙat sinsadi, te mamassug ƙayu.

Pian ƙayu we umibiibil sinsadi, te lumayad ƙayu.

²² Pian ƙayu nu sasangngaan diƙayu'tta tagu, ya nu laƙsigonda diƙayu, potogonda diƙayu, ya am-amsewonda diƙayu

gapu'tte pammatiyu ƙan saƙone Abeng Di Tagu.

²³ Anggangnganas ƙayu ya ampaypaytuk ƙayu'tte layadyu te sosomƙonyu we daƙol gungunayu'd langit. Te da sadi ye ƙingwada iissuna da ƙingwan da danaƙƙolda'tta profeta si awe.

²⁴ Yaƙon ƙaddagu ƙayu we baƙnang, te abus sinsadi'ƙ allaylaydanyu.

²⁵ Ƙaddagu ƙayu we mamassug sinsadi,

te mauulat kayu,
ya kaddagu kayu we sin-eemes sinsadi,
te andomdom kayu ya umibiibil kayu.
26 Kaddagu kayu bos nu italayag dikayu'tta losane tagu,
te iissuna bos kingwan da danakkoolda'tta sinan profeta."

Sa Ayat Atta Kabusul

(Mat. 5:38-48; 7:12)

27 Pinagatupan Jesus wok kanana, "Yaƙon ibagak kan dikayu we andongo. Pagatupanyu ayaton da kabusulyu ya pagatupanyu koon da ambaļu'tta tagu we anasanga kan dikayu. 28 Pagatupanyu kodawon kan Apudyus ta bindisyunana da dam-on angalawag kan dikayu. Kad pagatupanyu bos iluwaluwan da dam-on angam-ames kan dikayu. 29 Nu betnagonda apingnu, itayam os biik, kad nu alanda jaketnu, ittom os kamusitam. 30 Sa koom os, angitodka'tta losane ankodaw ya nu awad angala'tta kukuwam, adim pauliyon. 31 Pun koonu'tta udum da pionyu we koonda kan dikayu.

32 "Nu ayatonyu we abus da tagu we angayat kan dikayu, gungunaan kad ain Apudyus dikayu? Naid te taƙon ay da kabasbassulan, ayatonda bos da angayat kan dida! 33 Kad nu koonu we abus da ambaļu'tta angwa'k ambaļu kan dikayu, magungunaan kayu kad ain? Naid te taƙon ay da kabasbassulan, koonda bos kakna! 34 Kad nu abus ak pagawatanyu da tagu we angipauli'tta gawatonda kan dikayu, magungunaan kayu kamman? Taƙon ay da kabasbassulan, anggagawatda te namnamaonda pauliyonda. 35 Yaƙon ayatonyu da kabusulyu ya koonu da ambaļu kan dida, kad pagawatanyu dida taƙon ay nu adiyupun namnamaone ipaulida. Nu koonu kakna, dakol gungunayu ya miyiyap kayu'tta abeng ni Kangatuwane Apudyus. Te ak Apudyus, an-anggom atta lawweng ya da adipun antawili. 36 Pun patilayun kayu okyan kumadagu we isun Apudyus we Amayu we patilayun kumadagu."

Sa Mipanggob Atta Ankuwis Atta Udum

(Mat. 7:1-5)

37 "Adiyu kuwison kan pabasulon da asintataguyu ta adin os Apudyus kuwison kan pabasulon dikayu. Sa koonu, pakawanonyu dida ta pakawanon os Apudyus dikayu. 38 Kad mamaƙ-atod kayu wok mamaƙ-atod os ak Apudyus kan dikayu te sa kaadun ni ittonyu, isuna bos kaadun ni itton Apudyus. Sa inon Apudyus we angitod, isunan ikisuna ya pitpitona kad dinog-ana ta lumangbis."

39 Pun impanin Jesus wok kanana, "Lamog kamman ni nakulap ipuyut asinkulapna? Nu koonda kakna, aadi ye maottagdae duwa'tte abut. 40 Naippon os

uswila'k nangatu nu sa mistuluna yaƙon nu gangputona uswilana, isuna mistuluna."

41 "Ngaipam ay siya itotollong buław si atan ni asintatagum ya adimpun maila setap si atam! 42 Ngaipam kamman kanan atte asintatagume, 'Kaanok ud buław si atam,' ya adimpun ilan setap si atam? Kapappailaka! Umuna okyane kaanom setap si atam ta pumataƙ ilam ya lamognu kaanon buław si atan ni sunudnu."

Sa Kayu Ya Sa Bungana

(Mat. 7:16-20; 12:33-35)

43 Kanan os Jesus we nangipani, "Naippon ambaļu'k kayu'k lawweng ibungana ya naippon os lawweng ak kayu'k ambaļu ibungana. 44 Te sa bungan ni sin-os-saossae kayu angipaila si kalasina. Te dakampun ak mabulasan de fig atte uwoy ya dakampun os ak mabulasan da de grape atte laslasi. 45 Isuna ditaku, sa ambaļu we tagu, ambaļu da ugudona te siya mapopompon atte somsomokna. Kad sa lawwenge tagu, lawweng os ugudona te siya mapopompon atte somsomokna. Te sa mapopompon atta somsomokyu, siya bos ugudonyu."

Da Duwae Antakad Ak Boļoy

(Mat. 7:24-27)

46 "Ngaipayu kamman ngannon saƙon 'Apu, Apu,' ya adiyupun tuttuwaon da ibagak? 47 Sa umali kan saƙon ya koonu da dingngolna, annaya mipaniyana. 48 Isuna tagu we nantakad ak boļoy. Kumbaub ak adalom atte luta inggana'k indasana batu wok insaadna boļoyna. Lummitap kad, tinupakan ni danum boļoyna, adipun paat nagitot te nagagaaman nisaadana. 49 Yaƙon sa andongo ya adinapun igunay, isuna tagu we nantakad ak boļoyna ya adinapun insaad si labaw ni batu. Pun tinoddaƙ kad ni danum boļoyna, kawagase ni-wakas."

Sa Pammatin Ni Kapitan

(Mat. 8:5-13)

7 Nagangput kad nantuttudu'k Jesus atta tagu, ummoy ad Capernaum. 2 Inninggaw sisi kapitan da suldadu we iRome. Inninggaw os sammilunae pipiona, nasakit kad mamattoy. 3 Dingngol kad ni kapitan mipanggob atta kingwan Jesus, nambuun atta udume pallakayon da Judyu ta ayaganda'k Jesus ta umoyna kaanon saƙit ni sammiluna. 4 Ummoy da pallakayon wok kanandae nandagdagu kan siya, "Labdongnae badangam okyan kapitan, 5 te ay-ayatona ditaku we Judyu ya siya nampakwa'tte sinagogani." 6 Iyyunud kad Jesus, nibulun kan dida.

Madam-anda kad atte boļoy, imbuun ni kapitan da bulbulunna ta umoyda ibaga kan Jesus da imbagana wok kananda, "Apu, adika umali'tte boļoyku ta adika

mataktak. Gapu'tte kinapatogno naippun labbongku we ammangili kan sika'tte boloyni. ⁷ Pun sadi gapun ni ippun labbongku we umoy angabot kan sika. Igam-muke takon ay nu adika umoy si boloyku ya abuse ibilinnu, kumosdol sammiluk. ⁸ Te takon ay sakon, awad de nangatngatu kalabbonganae angipangat kan sakon ya awad os da suldadu we ipangatak. Kad nu kanak si osa, 'Inka,' umoy, ya nu kanak os si osa, 'Awwaynu,' umali. Kad nu kanak atte sammiluk, 'Koomanna,' koonna."

⁹ Dingngol kad Jesus da imbagana, nataag wok kanana'tta nibulun kan siya, "Annaya ibagak kan dikayu, naippun paat indasak ak tagu'k ampigsapigsa pammatina'd Israel ak isun ni pammatin ni annae tagu." ¹⁰ Pun nipauli da imbuun ni kapitan. Dummatongda kad, innilada sammilu we kummosdol.

Sa Abeng Ni Balu

¹¹ Unipun, ummoy ak Jesus si ili'd Nain wok nibulun da disipuluna ya da amode tagu kan siya. ¹² Anna kade sumaa'da'tte pudayan ni ili, inabotda da adu we tagu we umoy allibon. Sa natoy, baba lu we abus ak abeng ni balu. ¹³ Ak Jesus kad si innilana balu, amod de daguna wok kanana kan siya, "Agaynu we umibil." ¹⁴ Nangwa kad, ummoyna innonnan lungun ta gumino kdae anaddalan wok kanana'tte natoy, "Baba lu bumangonka!" ¹⁵ Pun sa sadi ye natoy, natanukdu wok gumminga. Kanan Jesus atte inana, "Anna abengnu."

¹⁶ Pun nakimtan da losane tagu wok indaydayawda bos ak Apudyus. Kananda, "Atopay! Sa annae profeta we ummali kan ditaku, amod pagay kaboolana!" Kanan os da udum, "Ummali'k Apudyus ta badangana ditaku we taguna!" ¹⁷ Unipun, nandinongol ugud mipanggob atta kingwan Jesus atte probinsiya'd Judea ya da losane nampalikwose ili.

Sa Imbagan Jesus Atta Disipulun John We Ambobonyag

(Mat. 11:2-19)

¹⁸ Pune sadi, ummoy da disipulun John we Ambobonyag imbaga da mipanggob atta losane kingwan Jesus. Pun ummayag ak John ak duwa'tta disipuluna, ¹⁹ wok imbuunna dida kan Jesus ta kanandae an-imus, "Sika kamman inkarin Apudyus we umali bakon nu awad udum ak uwayonni?"

²⁰ Dummatongda kad si igaw Jesus, kananda, "Imbuun dikani kan John we Ambobonyag kan sika'k an-imus nu sika inkarin Apudyus we umali bakon nu awad osa'k mauway."

²¹ Sa dummaknganda, kinaan Jesus da sakit da adu we tagu, kad pina'yawna bos da alan atta naalanan. Kinaanna bos kulap da nakulap, ²² wok kanana'tta imbuun John, "Mipauli kayu kan John ta inkayu ibaga kan

siya da innilayu kan dingngolyu, we da nakulap, makailada, da napilay, makataddalanda, da naleprosy, nakaan sakitda, da natulong, nakadongolda, da natoy, nataguda kasin kad sa Ambalu we Damag miwalagawag atta kapus. ²³ Kad pian tagu we adipun anduwaduwa si mipanggob kan sakon."

²⁴ Kesan kad da imbuun John, imbagan Jesus mipanggob kan siya'tta amode tagu sidi. Kanana, "Ngai ummoyu innila si bumbummaaw? Sa potawe mibibbid? Naid. ²⁵ Ngai pagay lasunyu we ummoy? Ummoyu kamman innila tagu we nansilup atte ampatoge silup? Naid! Te da angisilup atta ambalubalu baba knganda ya da boloy da ari inggawanda. ²⁶ Pun ngai ummoyu innila nu? Osa kammane profeta? On, annaya ibagak kan dikayu, daldallu nu sa profeta. ²⁷ Te ak John nibaga si nigili ye Ugud Apudyus we kanana,

" 'Dongngonyu! Awad de ibuunku we umun-una nu sika

ta umoyna isagana dalane ayom.' II

²⁸ Annaya ibagak kan dikayu, losan atta nibuknag naippun nangatngatu nu ak John sina'd luta yakon sa kamkama'tte ampangatan Apudyus, nangatngatu nu siya."

²⁹ Da ininggaw sidi ye tagu ya da andadagup atta bugis, binonyagan John losan dida. Dingngolda kad da imbagan Jesus we mipanggob kan siya kananda, "Naun-unan pagay ak Apudyus!" ³⁰ Yakon da Pharisee ya da nalainge mimistulun ni lintog, indiyanda pang-gob Apudyus kan dida wok adidapun nampabonyag kan John.

³¹ Pinagatupan os Jesus wok kanana, "Ngai angipaniyak atta tagu sinsana? Isudan abenge an-ay-ayam atta pappawayan. Kad kanandae nangiyip-ipkaw atta asin-abbengda,

³² " 'Nanadok kani,

yakon adikayupun nanangni.

Pun nanakananta kani'tta ampasu'suldunge kankan-ta'tta bagungon,

yakon adikayupun os nakadomdom.'

³³ Dida da mipaniyan da tagu sinsana te ummali kad ak John we Ambobonyag we dam-on allaun ya adipun os uminum ak bayas, kananyu, 'Ngaipana koon kaknat? Naa'lanan!' ³⁴ Kan sakone Abeng Di Tagu, ummaliyak kade makainum ya makakan, kananyu, 'Ilanyu, siya kad bartekero ya botakan! Makabulbulun atta andadagup atta bugis ya da udume kabasbasulan!' ³⁵ Ilanyu kad, nipillae ustu laing Apudyus atta biyag da losane angunud atta kinalaing Apudyus."

Sa Namakawanan Jesus Si K̄abasbasuḷane Bubai

³⁶ Pune sadi, inninggaw Pharisee ye inayagana'k̄ Jesus aḷ angan. Pun ummoy aḷ Jesus si boḷoyda wok̄ naḷatuḷdu ḷan dida. ³⁷ Sa sadi ye ili inninggaw os bubai ye k̄abasbasuḷan. Dingngolna ḷade awad aḷ Jesus atte boḷoy ni Pharisee ye maḷakan, ummoy wok̄ inalaḷana bangbanglu we naigga si ban-oge angange alabaster. ³⁸ Nillumnoḷ ḷad, summiḷad si daḷnig Jesus wok̄ ummibil. Nantottodtod luwana inggana'k̄ nas-ob suḷin Jesus. Pun pinunasana'tte buuḷna ḷan inogokana bos suḷina wok̄ inisigna sadi ye bangbanglu si suḷin Jesus. ³⁹ Innilan ḷad ni Pharisee ye nangayag ḷan Jesus da ḷingwan ni bubai, ḷanana'tte somsomok̄na, "Nu tuttuwae profeta annae tagu, igammuna ok̄yan ain ḷinatatagun ni annae bubai ye angap-appus ḷan siya! K̄abasbasuḷan!"

⁴⁰ K̄anan Jesus, "Simon, anna ibagaḷ ḷan siḷa."

K̄anan Simon, "Ngai sanat Mistulu?"

⁴¹ Pune sadi, ḷanan Jesus we nan-ug-uggud, "Inninggaw tagu we nampagawat aḷ pilaḷ atta duwae tagu, sa osa, limanggasute palata ya limampuḷu we palata'tte osa. ⁴² Gapu ta adidapun maḷabayad, niwawanna da utangda. Pun dinu'tta duwa daḷdaḷol̄ ayatna'tte nampagawat?"

⁴³ K̄anan Simon, "Sa adu nin utangna ya ippun ogon."

K̄anan Jesus, "On, tuttuwa sanate imbagam!"

⁴⁴ Nansinagung atte bubai wok̄ ḷanana ḷan Simon, "Ilan ḷad annae bubai! Taḷon ay nu ḷokok̄kon taḷu lumnoḷ ḷad ay mangili si boḷoy ya itton taḷu danume amaḷbaḷna si suḷina, naippun nangitod aḷ danum ḷan saḷon sina. Yaḷon sa anna ḷad, binalbaḷana suḷik̄ atte luwana wok̄ pinunasana'tte buuḷna. ⁴⁵ Adimpun os inogokan saḷon atte nan-abotanta. Yaḷon siya ḷad, inogogokana suḷik̄ atte inggan ni dummaḷngak̄.

⁴⁶ Adimpun os inappusan ḷidayḷu'tte bangbanglu. Yaḷon siya ḷad, inisigna bangbanglu'tta suḷik̄. ⁴⁷ Pun annaya ibagaḷ ḷan diḷayu, gapu'tta ḷingwana ḷan saḷon, mipailae amod de ayatna ḷad napakawan da adu we basuḷna. Yaḷon sa tagu we aḷit basuḷnae napakawan, aḷit os ayatna."

⁴⁸ K̄anan Jesus atte bubai, "Napakawan da basuḷnu."

⁴⁹ Da udum ḷade naḷakan, ḷananda'tte sin-ossaossa ḷan dida, "Ngai annae tagu? Sa somsomok̄na ḷaman, pakawanona da basuḷ?"

⁵⁰ K̄anan Jesus atte bubai, "Sa pammatim gapun ni mataguwam. Inḷan lumin-awa somsomok̄nu!"

Da Nibuḷubulune Bubai K̄an Jesus

8 Unipun, nanggak̄ay aḷ Jesus atta siyudad ḷan ili, iwwaḷagawagna Ambaḷu we Damag mipanggob si ampangan Apudyus. Nibuḷun da nasawaḷan aḷ

duwae disipuluna ḷan siya. ² Inninggaw os da nibulune udume bubai ye ḷinaan Jesus da saḷitda ya pinalyawna da alaḷan ḷan dida. Nidoga'k̄ Mary ye maawagan aḷ Magdalene we napalyaw da pitu we alaḷan ḷan siya. ³ Joanna we asawan Chuza we angupisinaon Gubernur Herod, Susanna ya da adu we bubai ye innatodda da ḷukuwada ta mabadangan da Jesus.

Sa Pani Atte Nawwagawag Atta Bukol̄

(Mat. 13:1-9; Mrk. 4:1-9)

⁴ Pune sadi, ummoy da amoamode tagu ḷan Jesus we naḷpu'tta nansabasabali ye ili. Pun ḷanana ḷan dida nangipani, ⁵ "Inninggaw tagu we ummoy nawwagawag si buḷol̄. Iwwagawagna ḷad, naottag udum atte daḷan wok̄ ginusgusdan da tagu dida ya tinuḷtuḷan da sissiwit. ⁶ Da udume buḷole niwagawag, naottagda'tte bibbisil. Taḷon ay nu tummubuda, naḷ-uyda wok̄ naḷan-guda te ammamaga luta. ⁷ Da udum ḷad ose buḷol̄, naottagda si laslasi wok̄ taḷon ay nu tummubuda, nidan tummubu da lasi wok̄ pinsolda da muḷa ta adida dumaḷol̄. ⁸ Da udum ḷade buḷol̄ naottagda'tte alluta. Tummubuda wok̄ namungada, da udum namungada'k̄ singgagasut."

Ginangput ḷad Jesus inug-uggud annae pani, ḷanana'tta tagu, "Diḷayu we andodonggol̄, so-somḷonyu da dingngolyu."

Sa Panggob Da Pani

(Mat. 13:10-17; Mrk. 4:10-12)

⁹ Da disipuluna ḷad ḷanandae nan-imus, "Ngai pion ni sadi ye pani ḷanan?"

¹⁰ K̄anan Jesus, "Diḷayu ḷad, nipaigammu da banage adipun nipaigammu si awe mipanggob atte ampan-gatan Apudyus. Yaḷon da udume tagu ipanike antut-tudu ḷan dida ta taḷon ay nu iillanda da banage ḷook̄, adidapun maḷaimatun ya taḷon ay nu dodongngonda da banage ibagaḷ, adidapun maawatan. ^I

Sa Pion Ni Pani Atte Nawwagawag Si Bukol̄ K̄anan

(Mat. 13:18-23; Mrk. 4:13-20)

¹¹ "Annaya pion ni pani ḷanan. Sa buḷol̄, siya Ugud Apudyus. ¹² Da naottag atte daḷan, mipanida'tta tagu we dongngonda Ugud Apudyus. Pun umoy aḷ Satan ya ḷinaanna da Ugud Apudyus atta somsomok̄da ta adidapun amati ḷan matagu. ¹³ Da naottag atte bibbisil, isuda da tagu we dingngolda ḷad Ugud Apudyus, allaylayaddae nangawat. Yaḷon adipun lummamut at-ta somsomok̄da. Amatida'k̄ sin-aḷitan, ḷad nu dumatong ampaḷalaman, iwaḷangda pammatida ḷan Apudyus. ¹⁴ Da naottag atte laslasi, isuda da tagu we dongngonda Ugud Apudyus. Yaḷon gapu'tta binimbinsawda'tta ḷinabaḷnang ya laylayad si annae biyag, adi-

^I *Isaiah 6:9.*

dapun tungaguwon ugude dingngol da kad adipun maobos da kōkōkōnda. ¹⁵ Da naottag kad atte alluta, isuda da tagu we andongol si Ugud Apudyus, pinagatupandae namati kan ampolkapoikas da somso-mokda, anusanda inggana'k angwada'tta adu we ambalu we banage mas-oman Apudyus we isun ni mulae adu ambubungana."

Sa Pani Mipanggob Si Silaw

(Mrk. 4:21-25)

¹⁶ Kanan Jesus we nangipani, "Naippun tagu'k tonggana silaw ya lakkobana'tte akkubaw bakon nu italu-na'tte dugun ni kama. Dakampun ak kaknat, iggana si sasap-alan ni silaw ta mailan da lumnok. ¹⁷ Isuna sadi ye impanik te da losane mitatalu bakon nu da daampun maigammu sinsadi, mipaigammu si umali ye al-gaw.

¹⁸ "Gapu'tte sadi, sisinnoogonyu da annae ibagak. Te sa anuttuwa si dingngolina, amo madog-an an-aawat-na. Yakon sa tagu we adinapun koon dingngolina, takon ay akite kananae awad kan siya, makaan."

Sa Inan Jesus Ya Da Sunudna

(Mat. 12:46-50; Mrk. 3:31-35)

¹⁹ Pune sadi, dummatong inan Jesus ya da sunudna sidi yakon adidapun makaadani kan siya te amod da tagu we nampalikwos. ²⁰ Pun kanan ni osae nangibaga kan Jesus, "Andi'k inam ya da susunudnu'tte lasine pionda makaugud kan siya."

²¹ Yakon kanan Jesus, "Da mibelang ak inak ya sunudku, da andongol kan anuttuwa si Ugud Apudyus."

Sa Bibbid Ya Da Tupiyak

(Mat. 8:23-27; Mrk. 4:35-41)

²² Sin-algawan kad, summakay da Jesus ya da disipuluna'tte bangka wok kanan Jesus kan dida, "Intaku dumolmang." Pun nallibbatda. ²³ Naaakatda kad, nasuyop ak Jesus. Panos kade sadi, annat ampigsae bibbid wok natupitupiyakan bangka inggana'k annae milisobda.

²⁴ Pun binangonda'k Jesus wok kananda, "Anakay! Apu, annae milisob taku!"

Tummakdog ak Jesus wok binilina ampigsae bibbid ya da tupiyak. Pun gumminokda wok ippun um-umsiyong. ²⁵ Kanana'tta disipulu, "Naippun kamman os ay pammatiyu?"

Naqimtanda wok nataagda. Kananda, "Atopay! Ngai nin ay anna? Takon ay bibbid ya da tupiyak bilinona dida ya tumuttuwada kan siya!"

Sa Naalan

(Mat. 8:28-34; Mrk. 5:1-20)

²⁶ Pinagatupan da Jesus we dummolmang inggana'k dummatongda'tte sakubna'd Gerasa si domang ni probinsiya'd Galilee. ²⁷ Lummogsadda kad atte bangka, inabot ni lalaki ye naalanane iGerasenes ak Jesus. Nabayage amboboddang ya iingaw atte lilibbonan. ²⁸⁻²⁹ Ampakapakalamon da alan ya takon ay nu naguwaladaan kan nakawadan da imana ya da sukina, gosatona. Pinaawid os da alan atte bumbummaaw. Pun innilana kad ak Jesus, napapkaaw wok nanalluku kan siya. Kananae nangidangsol, "Anii! Ngaipaka umali kan sakon? Siya'k Jesus we Abeng ni Kangatuwane Apudyus. Kadaguwana'k kappos ta adim sakon dusaon!" Te innilan kad Jesus, binilina da alan ta lumawada.

³⁰ Pun kanan Jesus we nan-imus kan siya, "Ngai ngadannu?"

Kanana, "Nilibu," te amoamod da alan si annae tagu. ³¹ Kingwan kad da alan, nandagdaguda kan Jesus ta adina dida ibuun si abute ippun patinggan ni kaadalomnae madusaanda. ³² Yakon iyyunudna ta lumnokda'tta amode bolok we nansubsubuk atte igid ni tagudtud. Kanan Jesus, "On, inkayu!" ³³ Pun lum-mawada'tte tagu wok nillumnokda'tta bolok. Nangwa kad da bolok, sintotodda'kade nan-osog wok lum-mayugda'tte etpang pun naaminda naanud atte baybay.

³⁴ Innilan kad da nanangkon atta bolok da nakwa, ummawidda wok ummoyda imbaga'tta tagu si siyudad ya da ili. ³⁵ Pun ummoy da tagu innila nakwa. Dummatongda kad kan Jesus, indasanda sadi ye tagu we napalyawan da alan. Tutukdu si sinagung Jesus ya nansilup kan nanggong somsomokna. Pun nakim-tanda. ³⁶ Kad imbagan os da nangila mipanggob si namalyawan Jesus atta alan. ³⁷ Kad da losane nalpu si sakubna'd Gerasa, nandagdaguda kan Jesus ta tenana ilida te nakimtanda. Pun nambangka da Jesus ya da disipuluna'k nakasaganae umoyon.

³⁸ Pun summakay kad ak Jesus atte bangka, ummoy nandagdagu sadi ye tagu we napalyawan da alan ta mibulun kan dida. Yakon pinaoyon Jesus we kanana, ³⁹ "Mipaulika'tte boloynu ya ibagam kadagu we kingwan Apudyus kan siya." Pun kesan wok ummoyna iwwalagawag atte ilida kingwan Jesus kan siya.

Sa Bubai Ya Sa Abeng Jairus

(Mat. 9:18-26; Mrk. 5:21-43)

⁴⁰ Nipauli kad da Jesus atte domang, allaylayad da tagu sidi ye namadatong kan siya te inuuwayda.

¹ Sa abute ippun patinggan ni kaadalomna osae ngadan ni infier-nu we lugar we insaganan Apudyus ta dusaona'k Satan ya da lawwenge ispirit.

41 Unipun, annat aꝓ Jairus we osa'tta pangat si sinagoga. Ummoy nanalluku ꝓan Jesus wok nandagdagu ta umoy okyan si boꝓoyda, 42 te sa abus aꝓ abengdae bubai ye nasawaꝓan aꝓ duwa tawonna, mamattoy.

Anna ꝓade umoyda, naaligummu da tagu ꝓan siya.

43 Sa amoamodan os da tagu, ininggaw bubai ye dumaladaꝓa'tte nasawaꝓan aꝓ duwae tawon. Taꝓon ay nu naaminan atta nampaagasana, naippun naꝓaagas ꝓan siya. 44 Nangwa ꝓad, ummadani si odogan Jesus wok tokkona gayadan ni silupna. Pune sadi, naꝓaginoꝓ daꝓana.

45 ꝓanan Jesus, "Ngai nandoꝓ ꝓan saꝓon?"

Losanda ꝓanane namuklit, "Daꝓanaꝓun." ꝓanan Peter, "Apu, atomagay da tagu we ansusulig ꝓan siꝓa!"

46 ꝓanan Jesus, "Naid! Ininggaw pagay nandoꝓ ꝓan saꝓon te ginoꝓnaꝓ ꝓabooꝓaꝓe lummawa."

47 Inigammun ꝓad ni bubai ye adipun mitaꝓu ꝓingwana, ummadani ye amilpilil wok nanalluku'tte sinagung Jesus. Pun imbagana gapun ni nandoꝓkana ya sa naꝓaanan ni saꝓitna. 48 ꝓanan Jesus ꝓan siya, "Abengꝓu, gapu'tte pammatim ꝓan saꝓon, bumaluka. Inꝓan lumin-awa somsomoknu."

49 Sa nangibag-ana'tte bubai, anna osae nadanotong we naꝓu si boꝓoy da Jairus. Pun ꝓanana ꝓan siya, "Adim ogon taꝓtaꝓon aꝓ Mistulu te natoy abengnu."

50 Nangwa ꝓad aꝓ Jesus si dingngoꝓna imbagana, ꝓanana ꝓan Jairus, "Adiꝓa maꝓimut. Abus amatika wok matagu abengnu."

51 Dummatongda ꝓad si boꝓoy da Jairus, adimpun Jesus iyyunude awad lumnoꝓ, abus da Peter, John ya aꝓ James ya da ama ꝓan inan ni babaꝓasang. 52 Nandomdom ꝓan ummibil da losane tagu sidi yaꝓon ꝓanan Jesus ꝓan dida, "Guminok ꝓayu te sa annae babaꝓasang, daꝓampun aꝓ natoy. Masusuyop."

53 Pun inem-emesda'ꝓ Jesus te iniiggammudae natoy. 54 Yaꝓon innonnan Jesus iman ni babaꝓasang wok ꝓanana, "Abeng, bumangonka!" 55 Pun nipauli ꝓalidodwan ni babaꝓasang, natanakdog wok ꝓanan Jesus, "Itanyu'ꝓ ꝓanona." 56 Pun nataag da ama ꝓan inana yaꝓon ꝓanan Jesus we namilin ꝓan dida, "Naippun pay angibag-anyu'tta naꝓwa."

Sa Nangibuunan Jesus Atta Disipuluna

(Mat. 10:5-15; Mrk. 6:7-13)

9 Sin-ꝓꝓawan ꝓad, inayagan Jesus da nasawaꝓan aꝓ duwae disipuluna wok ittana dida'ꝓ ꝓaꝓabbongan ꝓan ꝓabooꝓane amaꝓyaw atta losane aꝓan ya angaan atta saꝓit, 2 pun imbuunna dida ta umoyda iwaꝓagawag ampangatan Apudyus ya ꝓaanonda da saꝓit. 3 Pune sadi binilinna dida wok ꝓanana, "Adi ꝓayu angawit aꝓ suꝓꝓud, baꝓaꝓ, maꝓan, pilaꝓ ꝓan an-suꝓatanyu'ꝓ silup atta ngaimane ayanyu. 4 Ngaimane ammangili ꝓan diꝓayu si boꝓoyda, inggaw ꝓayu inggana'ꝓ tenanyu sadi ye ili. 5 Nu awad ili'ꝓ ayanyu ya

adidapun diꝓayu mangiliyon, tenanyu. ꝓad nu in-ꝓayun, ipaꝓpagyu da gabu'tta dapanyu ta igammuwon-dae dida asi ꝓigad si madusaanda te adidapun dingngoꝓ diꝓayu."

6 Pun nallibbat da disipuluna wok nanggakayda'tta losane ili ta iwaꝓagawagda Ambaꝓu we Damag ya ꝓaanonda da saꝓit.

Sa Nasaliduduwan Herod

(Mat. 14:1-12; Mrk. 6:14-29)

7 Dingngoꝓ ꝓad Herod we gubernor atte probinsiya'd Galilee mipanggob atta ꝓingwan da Jesus, nasaliduduwan te ꝓanan da udum, "Siya'ꝓ John we Ambobonyag we natagu ꝓasin." 8 Da udum ꝓad ꝓananda, "Siya'ꝓ Profeta Elijah we nampaila." ꝓanan os da udum, "Osa'tta profeta we ummuli si awe." 9 Yaꝓon ꝓanan Herod, "Impapungtuꝓu uꝓun John. ꝓad ngai sanate tagu we uguugudondae angwa'tta nakaskasdaaw?" Inggan ni sadi, ꝓinuttuꝓuttumna inonae angabot ꝓan Jesus.

Sa Namaꝓanan Jesus Atta Lummabos Aꝓ Limallibu

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Jhn. 6:1-15)

10 Nipauli ꝓad da apostol, imbagada ꝓan Jesus da ꝓingwada wok nampabuꝓun aꝓ Jesus ꝓan dida si ili'd Bethsaida ta umabusda. 11 Dingngoꝓ ꝓad da amoamode tagu ummayan da Jesus, tinun-udda dida. Pun inayagana dida wok intuttuduna mipanggob atte ampangatan Apudyus ya sa inonae angaan atta saꝓit.

12 Mummasdom ꝓad, ummadani da nasawaꝓan aꝓ duwae apostolna ꝓan siya wok ꝓananda, "Bilinom da tagu ta umoyda angngit aꝓ ꝓanonda ꝓan umiyananda'tta adani ye ili te anna taꝓu'tte bumbummaaw."

13 Yaꝓon ꝓanana ꝓan dida, "Diꝓayu amaꝓan ꝓan dida."

ꝓananda ꝓan siya, "Abuse limae tinapay ꝓan duwae nidawise ugadiw anna ꝓan diꝓani. Maꝓwa nu inꝓani ngumina'ꝓ ꝓanon da annae amode tagu." 14 Imbagada ꝓaꝓna te umoye limallibu da laꝓaꝓi, adipun niyiyap da bubai ya da abeng.

Pun ꝓanan Jesus atta disipuluna, "Patuꝓduwonyu taꝓbubungon dida'ꝓ sillilimampuꝓu." 15 Pun sa ꝓingwada, pinatuꝓduda losan dida. 16 Pune sadi, innaꝓan Jesus limae tinapay ya sa duwae ugadiw wok nantangad ad langite nanggappiya ꝓan Apudyus. Pun binisbisakna tinapay ꝓan ugadiw wok innatodna'tta disipuluna ta iwaꝓasda. 17 Pun nanganda losan wok nassugda. Nagangputda ꝓad, dinagup da apostol da nabun-an. Pun napnu nasawaꝓan aꝓ duwae aꝓꝓubaw.

Sa Nangipaigammuwan Peter Kan Jesus

(Mat. 16:13-23; Mrk. 8:27-33)

¹⁸ Sin-algawan kad atte ummabus da Jesus ya da disipuluna, nalluwalu. Pun kananae nangimus kan dida, "Ngaiyak atte kasomsomkan da tagu?"

¹⁹ Kananda, "Sika'k John we Ambobonyag. Da udum, kanandae sika'k Profeta Elijah. Da udum os, kanandae sika osa'tta profeta si awe ye ummuli."

²⁰ Pun kanan Jesus we nangimus kan dida, "Dikayu kad, ngaiyak atte kasomsomkanyu?"

Kanan Peter, "Sika Kristu we imbuun Apudyus."

²¹ Binilin Jesus didae adida paat ibaga sadi'tta ngaimane tagu.

Sa Matoyan Ya Sa Umulyan Jesus

(Mat. 16:21-23; Mrk. 8:31-33)

²² Kanan Jesus, "Sakone Abeng Di Tagu, kasapulane ampakalamak. Idiyanaka atta pallakayon da Judyu, da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog ya gongatonak. Yakon sa mikaklu we algaw, taguwon Apudyus sakone."

Da Ambalin Ak Disipulun Jesus

(Mat. 16:24-28; Mrk. 8:34—9:1)

²³ Pune sadi, kanan Jesus, "Ngaimane piona mitun-ud kan sakone, kasapulane an-awidana long-agna, bukudona de krosna'tte inalgaw ya mitun-ud kan sakone. ²⁴ Te ngaimane angipatog atte long-agna, matoy. Yakon sa angikatoy atte pammatina kan sakone, it-ton Apudyus kan siya biyag ak inggana. ²⁵ Te ngai kad ain maganab ni tagu nu ankuwana da losane binak-nang atte lubung yakon talakona kalidodwana ya madusa'k inggana? Naippun! ²⁶ Ngaimane angibain kan sakone Abeng Di Tagu ya da tuttuduka, ibainku bos dida nu mipauliyak ad luta. Atte sadi ye timpu nu mipauliyak, midayaw ak Amaka, da anghelna ya sakone. ²⁷ Yakon ibagaka kan dikayu katuttuwaan, awad da udum kan dikayu we adipun matoy inggana'k ilanda ampangatan Apudyus."

Sa Nambaliwan Ni Katollongan Jesus

(Mat. 17:1-8; Mrk. 9:2-8)

²⁸ Nalaklus kad de sindumingguwan atte nangibagan Jesus atta sadi, inayagana'k Peter, John ya ak James wok nanagadada'tte beleg ta umoyda alluwalu.

²⁹ Pune sadi, nalluwalu kad ak Jesus, naobos bosalna ya amod de itak kan siling ni silupnae isun di nanguliyatyate kilat. ³⁰⁻³¹ Baag-en naila da duwae tagu we summiling os, da Moses kan Profeta Elijah we makaug-uggudda kan Jesus. Pun inug-uggudda madam-ane matoyan Jesus ad Jerusalem ta mituttuwa da panggob Apudyus. ³² Kad amod suyop da Peter

yakon bummangonda kad, innilada'k Jesus we nalanglang ya da duwae tatakadog atte dalnigna.

³³ Madam-an kade tenan da Moses ak Jesus, kanan Peter kan siya, "Apu, atopay balun ni annaan taku sina. Nu iyunudnu angwa kani'k tulu we sigay ta kuwam osa, kuwan Moses osa ya kuwan Profeta Elijah osa." Ippun igammuna si inugudna.

³⁴ Sa nangibag-an Peter, nalibuuwanda wok nakim-tan da apostolna. ³⁵ Pune sadi, dingngolda gingae nalpu'tte libuu we kanana, "Annaya abengku we pinilik. Dongngonyu da ibagana." ³⁶ Nagangput kade nanugud, innilan da apostol we ummabus ak Jesus. Sa sadi ye timpu, adidapun paat imbaga da innilada atta ngaimane tagu.

Sa Namalyawan Jesus Atte Alan

(Mat. 17:14-18; Mrk. 9:14-27)

³⁷ Mabigat kad, nan-osog da Jesus atte beleg wok niyabot da ummamdane tagu. ³⁸ Unipun, ininggaw tagu we nampokawe nandagdagu wok kanana, "Mis-tulu, ilam kappos abengku we lalaki ta kadaguwam kan badangam te abus ak abengku. ³⁹ Ilam kad, naalan. Ampakapalamona te antukituking ya mabilaw kan antatalbutab sungadna, kad adinapun tenan. ⁴⁰ Nandagdaguwaka atta disipulum ta palyawonda alan kan siya yakon adidapun lamog."

⁴¹ Kanan Jesus atta tagu, "Dikayu we ippun pam-matiyu kan lawwelawweng somsomokyu we tagu si sanae lunap! Kamaan ni inggawaka kan dikayu ya asi kayu amati? Kamaan ni ampatinggaan ni anusku kan dikayu?" Kanana'tte aman ni abeng, "Idatongnu abengnu kan sakone."

⁴² Ummadani kad abeng, pinittuwaka ni alan wok nabilaw. Yakon sinuppakan Jesus kan pinalyawna alan wok lummin-awa abeng. Pun innatod Jesus si amana. ⁴³ Pune sadi sintataag da tagu'tte kaboolan Apudyus.

Sa Nangipigwaan Jesus Nangibag-an Si Matoyana

(Mat. 17:22-23; Mrk. 9:30-32)

Sissiya kade nataag da tagu, kanan Jesus atta disipuluna, ⁴⁴ "Adiyu maliwatan da ibagaka kan dikayu, sakone Abeng Di Tagu, mipulangaka atta kabusulku si umali ye algaw." ⁴⁵ Yakon adidapun naawatan piona kanan ya nitalu kan dida ta adida maawatan. Kad makimutdae angimus kan siya mipanggob si sana.

Sa Kangatuwan

(Mat. 18:1-5; Mrk. 9:33-37)

⁴⁶ Nansosongbatan da disipulun Jesus nu ngai kangatuwan kan dida. ⁴⁷ Yakon inigammun Jesus somsomokda, pun innalana abeng wok pinasikadna si dalnigna. ⁴⁸ Kanana kan dida "Ngaimane am-mangili'tte isuna annae abeng gapu'tte pammatina

kan saƙon, saƙon minangilina. Kad sa ammangili kan saƙon, minangilina bos nangibuun kan saƙon. Ngaimane kababaan kan diƙayu losan, siya kan-gatuwan.”

Da Adipun Sumullagi

(Mrk. 9:38-40)

49 Kanan John kan siya, “Mistulu, innilani tagu we pinalyawna da alan mipagapu si ngadannu. Pun pinadasni igimau te daƙampun ak buɓun taƙu.”

50 Yaƙon kanan Jesus, “Adiyu igimau te ngaimane adipun sumullagi kan diƙayu, buɓunyu.”

Da ISamaria

51 Madam-an kad mipauliyen Jesus ad langit, sim-simmoknae umoy ad Jerusalem. 52 Pun imbuunna da udum ta umunada si ili'tte probinsiya'd Samaria I ta isaganada dumakngan Jesus. 53 Yaƙon da tagu sidi, adidapun minangili'k Jesus te igammudae umoy ad Jerusalem. 54 Innilan kad da disipulanae da James kan John da ƙingwan da iSamaria, kananda kan Jesus, “Apu, piome bilinonni apuye maɓpu'd langit ta soggona dida?”

55 Nansinagung ak Jesus wok sinuppaƙana dida.

56 Pun ummoyda'tte sabali ye ili.

Da Ambalin Ak Disipulun Jesus

(Mat. 8:19-22)

57 Nanadtaddalanda kad, inninggaw tagu we kanana kan Jesus, “Mistulu, naƙasaganaake ambalin ak disipulum ya mitun-ud kan siƙa'tta dinumane ayam.”

58 Kanan Jesus, “Da mutit awad da lunguge inggawanda ya da sissiwit awad os da suƙbutda. Yaƙon saƙone Abeng Di Tagu, naippun boɓoyku'k iyyak masuyopan.”

59 Kanan Jesus atte osae tagu, “Tun-udonak.”

Yaƙon kanana, “Apu, iyyak yan ilibon ak amaƙ.”

60 Kanan Jesus kan siya, “Awad da adipun amati kan saƙone isudan natoy, dida asi umoy angilibon atta natoyda. II Yaƙon inƙa ya iwaɓagawagnu ampangatan Apudyus.”

61 Inninggaw os osae kanana, “Apu, tun-udok siƙa. Yaƙon uwayonak yan ta iyyak ampaƙada'tta susunudku.”

62 Kanan Jesus, “Sa andaɓnoƙe antawitawili, naippun anun ni ƙewaaɓona. Isuna bos mitun-ud kan saƙone antawitawili, naippun anuna si ampangatan Apudyus.”

I Sa awe, da iSamaria ya da Judyu, nansasangada. Gapu'tte sadi, umadin da Judyu angoy ad Samaria si umoyda'd Jerusalem we maɓpu'tte probinsiya'd Galilee. Pasigda allipat. II Isudan natoy si sinagung Apudyus te adidapun amati kan Apu Jesus.

Sa Nangibuunan Jesus Atta Pitumpulu Ya Duwae Disipuluna

10 Nagangput kad, pinilin Jesus da pitumpulu ya duwa'tta udume disipuluna. Sinindodwana dida imbuun ta umoyda umuna antuttudu'tta ili ye ayana. 2 Kanan Jesus we nangipani, “Amoamod da maani yaƙon ak it da an-ani. Pun iluwaɓyuu kan Apudyus we sinƙuwa'tta maani ta angibuun ak amoamod ak umoy an-ani.” 3 Pun kanana, “Inƙayu! So-somƙonyu anna. Ibuunku diƙayu'tta lawweng ya ampakimute tagu kad isuyun karnero we umoy atte lugar we igaw da tanane asu. 4 Adi ƙayu angawit ak pilak, baƙal kan ansuƙatanyu'k sandal. Kad adi ƙayu maƙaug-uggud atta abotonyu te mataƙtaƙ ƙayu.

5 “Lumnok ƙayu kad atte boɓoy, sa umunae ibagayu, ‘Itton okyan Apudyus lin-awa kan diƙayu.’ 6 Kad nu pion diƙayu mangiliyon si boɓoyda, ak Apudyus angitod si lin-awa kan dida. Yaƙon nu umadida mangiliyon diƙayu, adimpun Apudyus itton kan dida lin-awa. 7 Nu awad ammangili kan diƙayu, inggaw ƙayu si boɓoyda inggana'k tenanyu sadi ye ili. Adi ƙayu an-attuattun. Kanonyu kan inumonyu da ilusnuda te labbongnae matangdanan da anƙewaaɓ.

8 “Nu dumatong ƙayu'tte ngaimane ili ya mangiliyon-da diƙayu, kanonyu da ilusnuda. 9 Kaanonyu da saƙit ya iwaɓagawagyu'tta tagu we gattoƙe sinsadi awad kan diƙayu ampangatan Apudyus. 10 Nu dumatong ƙayu'tte ngaimane ili ya adidapun diƙayu mangiliyon, inƙayu'tte paway ya kananyu we angibaga'tta tagu, 11 Taƙon ay gabun ni iliyu we anna'tta dapanni, ipaɓpagni ta angigammuwanyu we diƙayu asi ƙigad si madusaanyu. Yaƙon aaddi ye igammuwonyu we sinsadi gattoƙe awad okyan kan diƙayu ampangatan Apudyus. 12 Annaya ibagaƙ kan diƙayu, nu dumatong anguwisan Apudyus atta losane tagu, nadagdagson dusayu si annae ili nu sa dusan da iSodom.” III

Sa Anguwisan Apudyus Atta Tagu

(Mat. 11:20-24)

13 Kanan Jesus atta losane tagu, “Ƙaddagu ƙayu we iChorazin ya diƙayu we iBethsaida! Te nu ƙingwaƙ ad Tyre kan Sidon IV da nakaskasdaawe ƙingwaƙ atta iliyu, tummuƙduda okyane ansilup atta saƙu ya dapuɓanda da uɓuda ta ipailadae imbabawida da basuɓda ya iyyagaydae nangwa. Diƙayu kad, taƙon ay nu innilayu, adikayupun nambabawi'tta basulyu. 14 Nu dumatong anguwisan Apudyus atta losane tagu, nadagdag-

III Sa awe da tagu'd Sodom amod da ƙingwadae lawweng pun ƙawagase dinadail Apudyus sanate siyudad atte apuy. Nu piom basaon mipanggob ad Sodom, maƙwae maila si Genesis atta chapter 18-19. IV Da iTyre kan iSidon atte awe, sa ugalida nandindinam-age dida ƙalawengan. Sa kanana da profeta'tte mipanggob si dusada maƙwae mabasa'tte Isaiah 23:1-18, Ezekiel 26-28:19, Amos 1:9-10.

son andudusana kan dikayu nu da iTyre kan iSidon.
 15 Dikayu kade iCapernaum, sosomkonyu kad aine mi-
 dayaw kayu'd langit? Naid! Sa makwa, aaddi ye miballu
 kayu'd Hades we igaw da natoye madusaanyu!"

16 Kanan Jesus we nangiyangungus atta disipuluna,
 "Ngaimane andongo kan dikayu, sa kon dingngolna.
 Kad sa angidiyan kan dikayu, sa kon idiyanna. Kad sa
 angidiyan kan sa kon, idiyanna bos nangibuun kan
 sa kon."

Sa Nipauliyan Da Pitumpulu Ya Duwa

17 Sin-algawan kad, nipauli da pitumpulu ya duwae
 imbuun Jesus. Kanandae allaylayad, "Apu, ta kon ay da
 alan tinuttuwada si pinalyawni dida mipagapu si
 ngadannu!"

18 Kanan Jesus, "Innilak ak Satan we naottage
 nalpu'd langite isun di kilat. 19 Innatodku kan dikayu
 kaboolan ta olgonyu'k Satan. Ta kon ay ngai koonae
 amadas si kaboolana, adikayupun paat madiwdiwat.
 On, ta kon ay gusdanyu da ulog ya da gayyaman!
 20 Ta kon ay os nu lamogyu palyawon da alan, dakam-
 pun ak siya gapunae allaylayad kayu. Sa gapunae al-
 laylayad kayu okyan, nigili da ngadanyu'd langit."

Sa Anggappiyaan Jesus

(Mat. 11:25-27; 13:16-17)

21 Sa nangibag-ana'tte sadi, pinalayad ni Ispiritu
 Santu ak Jesus wok kananae nalluwalu, "Ama, ipan-
 gatam da losan sina'd luta ya ad langit. Anggappiyaak
 kan si ka te adimpun impaigammu katuttuwaan atta
 nalalaing kan naadalane tagu, siya nangipaigam-
 muwam da napakumbaba ya da antalgode isudan
 abeng. On, kingwam ka kana te siya piom."

22 Pun kanan Jesus atta tagu, "Innatod Ama k we
 Apudyus kan sa kon da losane kaboolan kan kinalaing.
 Iniiggammuna sakone Abengna ya naippun udum ak
 nangigammu kan sa kon. Ka kana bos ak Ama k. Naippun
 angigammu kan siya, abusak ya da ngaimane tagu we
 pioke angipaigammuan."

23 Pune sadi, nansagung atta disipuluna ta tut-
 tuduwana didae abus. Kanana, "Dikayu kad, pian kayu
 te lamogyu ilan da kook. 24 Te annaya ibagak kan
 dikayu, ta kon ay nu adu da profeta kan da ari atte awe
 ye pionda ilan da innilayu, adidapun innila dida. Ta kon
 ay os nu pionda dongngon da dingngolyu, adidapun
 dingngol dida."

Sa Kumadagu We ISamaria

25 Inninggaw osa kan didae nalainge mistulun ni lin-
 toge tummakdog wok kananae namadas kan Jesus,
 "Mistulu, ngai ambalu we kook ta ittanak kan Apudyus
 atte biyag ak inggana?"

26 Kanan Jesus, "Ngai binasam si nigili ye Lintog
 Apudyus? Ngai pionda kanan?"

27 Kanana, "Nigili'tte Ugud Apudyus, 'Kasapulane ay-
 atom ak Apu we Apudyusnu atte amine pusum ya
 amine kalidodwam ya amine kinosdolnu ya amine
 somsomoknu.' I Nigili bose, 'Kasapulane ayatom da as-
 intatagume isun ni an-aayatnu si long-agnu.' " II

28 Kanan Jesus, "Ustu insongbatnu! Koom da ka kana
 wok matagu ka'k inggana."

29 Ya kon pionda panoknokane siya kad naun-unan.
 Pun kasinna bos kanane nan-imus kan Jesus, "Ngai as-
 intataguk we ayatok nu?"

30 Kanan Jesus we summongbat, "Inninggaw tagu
 we nalpu'd Jerusalem we an-osog ad Jericho. Nanad-
 taddalan kad, sinnob da tulisan wok innalada da
 losane kukuwana, indogada bos da silupna. Kad
 pinang-opang-okda inggana'k matoyan wok tenanda.
 31 Pune sadi, inninggaw padi ye an-osog. Innilana kad
 lalaki ye matoyan, nilipatna. 32 Unipun, inninggaw os
 ganak Levi, III ta kon ay nu innilana bos sadi ye matoy-
 ane lalaki, nilipatna. 33 Unipun, dummatong os
 iSamaria wok innilana kad ay sadi ye matoyan, ki-
 nadaguwana. IV³⁴ Pun ummadani wok agasana da
 sugatna si lanae olives kan bayas wok binadalna. Pun
 insakayna si kabayuna wok inniyoyna'tte dadaw-
 wosane maabangan ta ayyuwanana. 35 Mabigat kad,
 innatodna duwae palata si simboloy wok kanana,
 'Ayyuwanam kappos annae tagu. Mipauliyak kad,
 bayadak nu potog.' "

36 Pun kanan Jesus, "Atte kasomsomkam, ngai'tta sa-
 di ye tulu tuttuwae asintatagun ni napang-ok?"

37 Kanana, "Sa kummadagu kan siya."

Kanan Jesus, "Inkan ya koom os ka kana."

Sa Namisitaan Jesus Kan Da Martha Kan Mary

38 Pinagatupan Jesus ya da disipuluna nanaddalan
 inggana'k dummatongda'tte ili. Inninggaw sidi'k
 Martha we inayagana dida'k kuwada. 39 Inninggaw os
 ak Mary ye sunudnae tummu'kdu si adanin Jesus ta
 dongngona tuttuduna. 40 Ya kon ak Martha, nambin-
 saw atta adu we isaganana. Pun ummoy kan Jesus
 wok kanana, "Apu, naippun kamman kanana kan si ka
 nu tenanak kan sunudku we ansagana? Ibagam kap-
 pos ta badanganak!"

41 Kanan Apu, "Martha, Martha, adu bos ay da am-
 binsawam. 42 Ta kon ay nu katti, os-ossaan kasasap-
 pulan. Siya annate pinilin Mary, sa kapatogane ippun
 paat makaala."

I Deuteronomy 6:5; Hosea 6:6. II Leviticus 19:18. III Da ganak
 Levi, bummadangda'tta papadi'tta kewaalda si templo. IV Da
 iSamaria ya da Judyu, nansassangada. Pun sa ugalida ya sa
 nakakaskasdaawe kadagun ni sadi ye iSamaria'tta somsomok da
 Judyu.

Sa Mipanggob Si Luwalu

(Mat. 6:5-13; 7:7-11)

11 Sin-algawan kad, alluwaluwalu'k Jesus atte os-ae lugar. Nagangput kad, kanaan ni osa'tta disipuluna kan siya, "Apu, tuttuduwam ud dikani ye al-luwalu we isun ni nantututtudun John we Am-bobonyag atta disipuluna."

² Kanan Jesus kan dida, "Kakna inonyu we alluwalu.

"Amani,

madayawka okyane nasantuwane Apudyus.

Dumatong okyan ampangam sina'd luta.

³ Ittom ud makane kasapulanni si inal-gaw.

⁴ Kad pakawanom da basulni

te pinakawanni bos da nakabasul kan dikani.

Kad adim iyunude masulisug kani.' "

⁵ Kanan Jesus kan dida, "Nu inka'tte bo'oy ni bulbulunnu si gawallabi ya kanam, 'Ttana'k ud ak ma'kan, ⁶ te andi bulbulunku we kaddatong kad ippun ipakan'ku kan siya!' ⁷ Kanana, 'Adiyakpun bumangon te asnga'k, annan innumbog kani ya nida'kig. Umadi'k angitod!' ⁸ Annaya ibaga'k kan dikayu, takon ay nu ambulbulun kayu umadina angitod. Yakon gapu ta ipatut-nu we an'kodakodaw, bumangon pagay ta ittona da kodawom.

⁹ "Kad annaya ibaga'k kan dikayu, an'kodakodaw kayu okyan os kan Apudyus wok ittona kan dikayu. Singsingtonyu okyan wok odasanyu ya iggaiggayu okyane an'kugkug wok mabuktan onob kan dikayu.

¹⁰ Ngaimane an'kodaw kan Apudyus, maittan ya ngaimane ansingit, angdas. Kad ngaiman ose an'kugkug, mabuktan onob kan siya. ¹¹ Awatna, dikayu we an-ama, ittonyu kamman ulog si abengyu nu an'kodaw ak ugadiw? ¹² Kad nu an'kodaw ak iplug, ittonyu kamman gayyaman? ¹³ Pun dikayu we kabas-bassulan, igammuyu we angitod si ambalu'tta abengyu, magulaman ak Amayu'd langit adina itton Ispiritu Santu atta an'kodaw kan siya?" Sana mungimung ni tutttudun Jesus mipanggob atte luwalu.

Ak Jesus Ya Ak Beelzebul

(Mat. 12:22-30; Mrk. 3:20-27)

¹⁴ Sin-algawan kad, pinalyaw Jesus alane nalpu'tte lalaki. Sa alan gapun ni naumolan ni lalaki. Lummawa kad alan nakaginga wok nataag da tagu. ¹⁵ Kanan da udum kan dida, "Ak Beelzebul we pangat da alan nangitod atte kaboolanae amalyaw atta alan." ¹⁶ Da udum kad os, pionda padason ak Jesus, pun kindawdae koono nakaskasdaawe malpu'd langit ta mapano'kno'kane ak Apudyus nangibuun kan siya.

¹⁷ Yakon ak Jesus kad, iniiggammuna somsomokda wok kanana kan dida, "Nu awad umili'k ampapatoy,

madadail. Pun kakna bos makwa nu awad balyan ak ansusubog, mabuka'lda. ¹⁸ Kakna bos ak Satan nu palyawona da asin-alanna, madadail ampangatana. Ngaipayu kamman ibagae ak Beelzebul nangitod atte kaboolake amalyaw atta alan? ¹⁹ Nu kananyu we palyawok da alan gapu si kaboolan Beelzebul, ngai bos nangitod si kaboolan da disipuluyu we amalyaw atta alan? Pun gapu ta sa kaboolan Apudyus amalyawan da disipuluyu'tta alane dakampun atte kaboolan Satan, sana amanokno'ke nankamali kayu si imbagayu mipanggob kan sakon. ²⁰ Te sa katutuwaan, ak Apudyus nangitod atte kaboolake amalyaw atta alan ya sadi amanokno'ke sinsadi gatto'ke awad kan dikayu ampangatan Apudyus.

²¹ "Ak Satan kad, mipani si tagu we maasngaan. Nu adu aggomna ya guwaldaana bo'oloyna, naippun lamog angakaw atta kukuwana. ²² Yakon nu dumatong nakoskosdol ni siya, makapatoy ya olgona ta alana da aggomnae antalgodana ya da kukuwana. Kad iwalas-na'tta bulunna.

²³ "Ngaimane adipun tumimpuyug kan sakon, sumullagi kan sakon ya ngaimane adipun bumadange anagup atta tagu we amati kan sakon, amo bukalona da tagu we umali kan sakon."

Sa Nipauliyan Ni Alan

(Mat. 12:43-45)

²⁴ Pinagatupan Jesus we nangipani wok kanana, "Mapalyaw kad alane nalpu'tte tagu, umoy sadi ye alan anggakagakay si bumbummaaw ta angngit ak inggawana. Kad nu adipun makaodas, kanana si som-somokna, 'Mipauliyak si tagu we isun ni bo'oye nalpuwak.' ²⁵ Dumatong kad alan, odasana sadi ye tagu we napalyawanae ippun ogon sinsadi alan kan siyae isun ni bo'oye ampol'kas kan nau'lnus. ²⁶ Kad umoyna ayagan da pitu we alane daldallu lawwengda nu siya ta mikambo'loyda. Kad amo kaddagu sadi ye tagu nu sa damu."

Sa Tuttuwae Layad

²⁷ Nagangput kade imbagana, inninggaw bubai ye nidoga'tta ummamdane tagu wok kananae nam-po'kaw, "Pian nangiyana'k ya nanagibi kan si'ka!"

²⁸ Dingngol kad Jesus kanana, "Amo pian da an-gogomgom atta dingngol'dae Ugud Apudyus!"

Sa Kindawda Kan Jesus

(Mat. 12:38-42)

²⁹ Ummaduadu kad da tagu we nadagup kan Jesus kanana kan dida, "Dikayu we tagu sinsana, lawwelawweng kayu. Kodakodawonyu we kook da nakaskasdaawe sinyal ta amanokno'ke ak Apudyus nangibuun kan sakon. Naid! Adikpun koon. Sa abuse

mipaila, isun ni nakwa kan Profeta Jonah. ³⁰ Te sa nakwa kan Profeta Jonah, ^I sadi sinyale nangipaila'tta iNineveh we siya imbuun Apudyus. Kad sa makwa bos kan sakone Abeng Di Tagu, siya sinyal atta tagu sin-sana.

³¹ "Kad sa sadi ye Queen ad Sheba atte awe ye nalpu'tte adaddayuwane ili'd daya, makatakdoggatta tagu sinsana si algawe anguwisan Apudyus atta losane tagu. Sa gunayna amanoknoke dusaon okyan Apudyus dikayu. Te takon ay adaddayuwan nalpuwana, ummali sina'd Israel ta dongngona da ugud Ari Solomon we allaing. Takon ay nu annaak sinsadi ye nangatngatu nu ak Solomon, adiyupun os dongngon ya tuttuwaon da ugudku. ^{II}³² Da iNineveh bos, makatakdoggatta tagu sinsana'tte sadi ye algawe anguwisan Apudyus atta tagu. Sa ambabawiyann da tagu'd Nineveh amanoknoke dusaon Apudyus dikayu. Te dida kad, imbabawida da basulda ya iyyagaydae nangwa si dingngolda iwwalagawag Profeta Jonah kan dida. Yakon dikayu kad, takon ay nu annaak sinsadi ye nangatngatu nu ak Profeta Jonah, adiyupun tuttuwaon da tuttuduk." ^{III}

Sa Mipanggob Atte Silaw Ni Long-ag

(Mat. 5:15; 6:22-23)

³³ Kanana bos, "Naippun tagu'k tonggana silaw ya iggana si matalingdan bakon nu lakkobana'tte akkubaw. Dakampun ak kaknat, iggana si sasap-alan ni silaw ta ilan da lumnok. ³⁴ Sa ata silaw ni long-ag. Pun nu ambalu antotollong da atam, ampadda losan long-agnu. Yakon nu lawweng antotollong da atam, anggikbot losan long-agnu. ³⁵ Ummam ta sa silaw kan sika adi gumikbot. ³⁶ Te nu ampadda long-agnu we lumanglang we ustuustu ya ippun paat gikbot kan sika, pumadda losane long-agnu si katuttuwaan Apudyus we iissuna silawe ampaddapadda."

Da Pharisee Ya Da Mimistulun Ni Lintog

(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40)

³⁷ Nagangput kad ak Jesus we nantuttudu, inayagan ni Pharisee ta umoy angan. Pun ummoy ak Jesus ak kuwada wok nakatukdu kan dida. ³⁸ Sa Pharisee kad, nataag atte innilanae adipun ak Jesus nambu lu asiyot angan. ^{IV}³⁹ Pun kanan Jesus kan siya, "Kaddagu kayu, dikayu we Pharisee. Kapappaila kayu! Iissyuy tagu we kiwasanae abus labaw ni tasa ya sa palatu! Yakon ad

^I Ak Jonah we profeta si awe, imbuun Apudyus dakoda kole ugadiw ta lukmusona'k Jonah. Pun ininggaw si buwang ni ugadiw ak tulun algaw ya tulun labi. Pune sadi impaoy Apudyus ugadiw atte igid ni danum wok impaipugsuna'k Jonah si talantag. Jonah 1:17; 2:10. ^{II} 1 Kings 10:1-13; 2 Chronicles 9:1-12. ^{III} Jonah 3:1-10.

^{IV} Adipun ak Jesus angan nu kaissaw imana. Siya lasune nataag Pharisee ye adimpun Jesus kingwa da ustu we ugalidae ambulu te sinomsomokdae sadi kasapulan ta awaton Apudyus dida. Iniiggam-mun Jesus we sa ambulu adinapun baliwan kasomsomkan Apudyus.

dalom atta somsomokyu, amod kamommodyu kan lawwelawweng kayu. ⁴⁰ Nadong-og kayu! Adiyupun kamman igammu we kingwan Apudyus dalom kan lasin ni long-agyu? ⁴¹ Sa unaonyu koon, papolkasonyu da somsomokyu ya allaay kayu'tta kapus. Te nu koonyu kakna, pumokas losane kinatataguyu.

⁴² "Kaddagu kayu we Pharisee! Te ittonyu kasimpulun ni apityu kan Apudyus, takon ay da mulae amapiya'tta tipoy. Yakon adiyupun tuttuwaon kapatogane biline ituttudun ni lintog, isun da angwaanyu'tta ummun-un atta asintataguyu ya ayatonyu'k Apudyus. Kasapulane koonyu da anna kad adiyu bos maliwatan da udum.

⁴³ "Kaddagu kayu we Pharisee! Te ampili kayu'tta kabaluwane tutukduwan atta sinagoga ya pionyu bose mapatgan atta ampakumusta kan dikayu'tta andakdangan da adu we tagu. ⁴⁴ Kad kaddagu kayu bos te isuyu da libone mitatalu! Gusgusdan da tagu we naip-pun igammuda."

⁴⁵ Sa osa'tta nalainge mistulun ni lintog kanana kan Jesus, "Mistulu, sa kaknate imbagam, midoga kani mibabbain!"

⁴⁶ Kanan Jesus, "Sa ibagak os kan dikayu we nalainge mimistulun ni lintog, kaddagu kayu te ipabukudyu'tta tagu andagsone mabukud yakon adiyupun pione bumadang kan dida takon ay akat! ⁴⁷ Kaddagu kayu te kingwayu da libon da profeta we gingngat da danakkolyu. ⁴⁸ Siya angipailae umunud kayu pagay at-ta kingwada. Te dida da nangngat ya dikayu nangwa'tta libonda. ⁴⁹ Sadi angipaila'tte kinalaing Apudyus we kanana, 'Ibuunku da profetak ya da apostol kan dida ya gongatonda da udum kad ampakalamonda bos da udum.' ⁵⁰ Pun da tagu kad sinsana, madusada gapu'tta nagongatan da losane profeta inggan ni lapun ni lubung. ⁵¹ On, da losane profeta, misalad atte nangongatanda kan Abel inggana'tte nangongatanda kan Zechariah we gingngatda'tte nambootan ni altar kan templo. Annaya ibagak kan dikayu, dikayu we tagu si sanae lunap, midoga kayu si biyang ya sa dusan da sadi ye ginnumngat. ^V

⁵² "Kaddagu kayu bose nalainge mimistulun ni lintog te tutuppony da inon ni anaguan Apudyus! Te iyadiyu da tagu we tumuttuwa okyan!"

⁵³ Nagangput kad da sadi ye imbagana, lummawa'k Jesus. Inggan ni sadi, sinullagin da mimistulun ni lintog ya da Pharisee. Pun amod da inimusda kan siya, ⁵⁴ te pionda sikapan ta awad ambatayandae angidalum kan siya.

^V Sa mipanggob kan Abel si nangongatan Cain we mismu we sunudna. Genesis 4:8 ya sa mipanggob kan Zachariah we nagongat 2 Chronicles 24:20-22.

Sa Tuttudu Atta Kapappaila

(Mat. 10:26-27)

12 Sa nakwaan da sadi, kalibulibu da tagu we nadagup kan Jesus wok magusgusdan da sukun da udum. Pun ummunae tinuttuduwan Jesus da disipuluna wok kanana, "Ummanyu ta adi kayu maalisan atte yeast da Pharisee te kapappailada! 2 Kad da losane mitatalu kan adipun maigammu sinsadi, maigammuda ya mipakaawat atte umali ye algaw. 3 Pun da imbagayu si gikbot, maigammuda si algaw ya da iyyagapaapyu'd dalom, miwalagawagda ta dongngon da adu we tagu."

Sa Labbongnae Misipog

(Mat. 10:28-31)

4 Pinagatupan Jesus wok kanana, "Annaya bos ibagak kan dikayu we susunudku, adiyu isipog da angongat atta long-agyu te sadi patinggan ni kaboolanda. 5 Yakon ak Apudyus okyan isipogyu. Te makwa kaanona angosyu kad kalabbongana bose angitop-al kan dikayu'd infiernu. Annaya ibagak kan dikayu, siya abus ak isipogyu! 6 Annaya okyan sosomkonyu, takon ay nu naippun kon patog da tilin, adimpun Apudyus maliwatan ossaan kan dida. 7 Magulaman dikayu we tagu we igammuna belang da buukyu. Pun adi kayu umogyat te napatpatog kayu'k adayu we tagu nu da pigae tilin."

Da Angitakdog Kan Amuklit Kan Jesus

(Mat. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Pinagatupan os Jesus wok kanana kan dida, "Annaya ibagak kan dikayu, ngaimane amigbig kan sakon si sinagung da tagu, Sakone Abeng Di Tagu bigbigok os atte sinagung da anghel Apudyus. 9 Kad ngaimane amuklit kan sakon si sinagung da tagu, puklitak os si sinagung da anghel Apudyus.

10 "Sa osa bos, nu awad an-ugud ak lawweng mipanggob kan sakone Abeng Di Tagu, makwae pakawanon Apudyus. Yakon sa an-ugud ak lawweng mipanggob si Ispiritu Santu, adimpun Apudyus makwae pakawanon.

11 "Kad nu iyoy dikayu idalum atta sinagoga bakon nu da papangat ya da awad da kalabbonganda, adi kayu ambinsaw atta isongbatyu ya da ibagayu. 12 Te sa sadi ye oras, ipaigammun ni Ispiritu Santu da ugudonyu."

Sa Dong-oge Baknang

13 Pune sadi, inninggaw osae nidoga'tta ummamdane tagu we kanana kan Jesus, "Mistulu, ibagam ud kan sunudku ta ittona da billayku'tta laksunni."

14 Yakon kanan Jesus, "Awad kamman kalabbongak ak angilintog kan dikayu we duwa'tta laksunyu?"

15 Kanana'tta losane tagu, "Ummanyu ta adi kayu masulisug ya makabasul si kamommod atta kukuwan da bulunyu. Te sa biyag dakampun ak mibatay atta kukuwa, takon ay nu ngai kinabaknang taku."

16 Pun kanan Jesus we nangipani, "Inninggaw baknange nan-apit ak amod, 17 wok kanana si somsomokna, 'Ngai nin ay kook? Te potog da alangku'k angipomponak atta apitku.' 18 Unipun kanana, 'Ay kakna gay kook! Bakasok ay da alangku ta padakolok dida ta lamog da kukuwak ya da apitku. 19 Kad nu magangputda, kana si long-agku we pianak! Te amoamod inapitku kad masawal si pigae tawon ya umillongak kan iggake angaangan kan uminuinum ya allaylayadak!'

20 "Yakon kanan Apudyus, 'Dong-okka! Sinsadi ye labi, matoyka! Pun ngai kamman anginkuwa'tta sadi ye pinomponnu?'"

21 Pun kanan Jesus we nangiyangungus, "Kaknat makwa'tta tagu we amompon ak binaknang atta long-agda yakon adidapun ipatog da banage ibelang Apudyus ak ampatog."

Sa Mipanggob Si Bimbinsaw

(Mat. 6:19-21, 25-34)

22 Kanan Jesus atta disipuluna, "Pun annaya ibagak kan dikayu, adi kayu ambinsaw mipanggob si biyagyu, da kanonyu, bakon nu mipanggob atta long-agyu ya da ikaboty. 23 Te napatpatog biyagyu nu sa makan ya napatpatog da long-agyu nu da silup. 24 Sosomkonyu da sissiwit. Adidapun ammula bakon nu an-ani ya naippun alangda yakon pakanan Apudyus dida. Magula kayu mane napatpatog nu da sissiwit! 25 Sa osa bos, lamogyu kamman paanduwon da biyagyu'k sin-orasan gapu'tte bimbinsawyu? 26 Nu adi kayu makakwa si akite banag, ippun patog ni ambinsawanyu mipanggob atta udume banage isun da kasapulanu.

27 "Ilanyu kad inon da tabbake dumakol, adidapun ankwaaal ya an-abol. Yakon annaya ibagak kan dikayu, takon ay ak Ari Solomon we kabaknangan, naippun silupna'k nabalbalu nu sa osa'tta annae tabbak.

28 Pun nu kaknat itton Apudyus we binalun da lumune matagu sinsadi ya appigat miballuda si apuy, aaddi ye ittona bos da silupe kasapulanu. Dikayu kad, ngaipa ak it pammatiyu? 29 Kad adiyu okyan kuttukuttumon katti nu lamogyu kanonyu kan inumonyu bakon nu adi kayu ambinsaw. 30 Te kaknat singsington da losane tagu we adipun angigammu kan Apudyus. Yakon kan dikayu, iniiggammun Apudyus we Amayu da kasapulanu. 31 Yakon unaonyu kuttukuttumon ampangatan Apudyus wok ittona da kasapulanu.

³² “Adi kayu makimut, takon ay nu ak̄it kayu we disipuluk te ak̄ Apudyus we Ama taku allaylayade nanomsomoke midoga kayu si ampangatana. ³³ Pun inginayu da kukuwayu ta ittonyu'tta kapus. Te nu koonyu kakna, isuyun amompon ak̄ binaknang ad langite annat atta pitakayu we adipun maaminan ak̄ pilak ya ippun angakaw kan anadail. ³⁴ Te sa igaw da binaknangyu, sadi bos igaw ni somsomokyu.”

Sa Nakasaganae Sammilu

³⁵⁻³⁶ Pinagatupan Jesus wok kanana, “Ansasaggana kayu okyane isun da sammilu we anguwway si apudae ummoy nakakasar. Ansillupda ya tinongganda da silawe anguwway ta bukatandae dagus onob nu mipauli ya ankugkug. ³⁷⁻³⁸ Pian da sammilu we nakasagana nu dumatong apuda takon ay nu gawalabi bakon nu madam-an talun. Ibagak kan dikayu katuttuwaan, pasantan ni apuda silupna'tte pallos ya patukduwona dida ta siya allusnu kan dida.

³⁹ “Annaya sosomkonyu, nu igammun ni simboloy orase dumakngan ni akkawan, adipun masuyop yakon guguwaldaana ta adin ni akkawan lonkon. ⁴⁰ Pun kasapulane nakasagana kayu te dumatong Abeng Di Tagu si orase adiyupun namnamaon.”

Sa Kalasin Da Sammilu

(Mat. 24:45-51)

⁴¹ Kanan Peter, “Apu, abus kani kamman ak̄ angibagam si sadi ye pani bakon nu da losane tagu?”

⁴² Summongbat ak̄ Jesus wok kananae nangipani, “Sa matalgodan kan nalainge sammilu, siya dinutukan ni apuna'k angayyuan atta doganae sammilu. Siya angitod si kanon da bulunna si ustu we timpu. ⁴³ Pian sadi ye sammilu nu dumatong apuna ya odasanae an-nae koona da losane imbilinna. ⁴⁴ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, sa sanae ambalu we sammilu, ipangaton ni apuna saadna ya siya angayyuan atta losane kukuwana. ⁴⁵ Yakon kanan ni sadi ye sammilu si long-agna, ‘Adipun masapae dumatong apuk.’ Kad isaladnae allambok̄ atta doganae sammilu kan makakan ya makain-inum atta bartekero. ⁴⁶ Madanatong apun ni sadi ye sammilu si algawe adinapun namnamaon ya sa orase adinapun igammu. Dusaonae ustu ya idogana si igaw da tagu we adipun amati.”

⁴⁷ “Ibagak kan dikayu katuttuwaan, sa sammilu we igammuna pion ni apuna pakwa ya adipun ansagana bakon nu tuttuwaon pionae makwa, andagson dusana. ⁴⁸ Yakon sa sammilu we adinapun igammu imbilin ni apuna nu koona lawweng, ak̄it dusana. Sa tagu we naittan ak̄ adu, adu bos namnamaonae malpu kan siya. Kad sa tagu we nitalgodan ni ad-adu, ad-adu bos kodawonda kan siya.”

Ak̄ Jesus Gapun Ni Ansisinaan

(Mat. 10:34-36)

⁴⁹ Kanan Jesus, “Gapu'tte ummaliyak sina'd luta, kuwison Apudyus da losane tagu. Piōk okyane nisalad! ⁵⁰ Yakon umunae ampakapakalamāk ya amod dadauyku inggana'k magangput. ⁵¹ Sa somsomokyu kad ain ummaliyak ta palin-awaok makabulbulunan da tagu'tta udum sina'd luta? Dakampun, annaya ibagak kan dikayu te sa ummaliyak, ansisinaan kan ansusubogan da tagu. ⁵² Te inggana sinsadi, ambibinnusu da tagu gapu'tte pammatida kan sakon. Nu lima da simbalayan, sumullagi da tulu'tta duwa ya da duwa sumullagida'tta tulu. ⁵³ Kad da an-aama kan an-iina an-asisullagida, isun os da ankatkatuganga.”^I

Sa Mipanggob Atta Sinyal

(Mat. 16:2-3)

⁵⁴ Pun kanan os Jesus atta ummamdane tagu, “Nu ilanyu libuu we malpu si ayonan init, kananyu we ‘Umudan’ ya ummudan. ⁵⁵ Kad nu giknaonyu bibbide malpu'd daya, kananyu we ‘Maligat’ kad naligat. ⁵⁶ Ngaipayu kamman mailasin da sinyal ni luta kan langit ya ippun igammuyu'tta sinyal Apudyus we mipanggob kan sakon? Kapappaila kayu!”

Sa Maakaaligu

(Mat. 5:25-26)

⁵⁷ Pinagatupan Jesus wok kanana, “Ummanyu kapos kuttukuttumon da ustu we koonyu. ⁵⁸ Nu awad angidalum kan sika, daguse maakaaligluka kan siya si daanyu miduuman si korti. Te nu adim koon, ipulangna sika'tte kuwis kad indalisna bos sika'tta guwalda ya mibaludka. ⁵⁹ Annaya ibagak kan sika, adikapun mapukayan atte babaludan inggana'k aminom bayadan da kasapulane mabayadan.”

Sa Angibabawiyang Atta Basul

13 Sa nangituttuduwan Jesus atte sadi, inninggaw da ummoy kan siyae nangug-uggud atta nalpu'tte probinsiya'd Galilee ye impagongat Governor Pilate si nangidatunanda'k ayam kan Apudyus. ² Kanan Jesus kan dida, “Atte kasomsomkanyu, kakna nanakatoyda te nadagdagon da basulda nu da udume nalpu'tte probinsiya'd Galilee? ³ Naid! Annaya ibagak kan dikayu, nu adiyu ibabawi da basulyu ya adiyu agaye angwa, madusa kayu we kama kan dida. ⁴ Isuna bos da nasawaan ak̄ walu we tagu we natoy atte nikul-uban ni antaknange boloy ad Siloam. Atte kasomsomkanyu, nadagdagon basulda nu da losane ijerusalem? ⁵ Naid! Annaya ibagak kan dikayu, nu

^I Micah 7:6.

adiyu ibabawi da basulyu ya adiyu agaye angwa, madusa kayu we kama kan dida.”

Sa Kayu We Fig

⁶ Pune sadi, inug-uggud Jesus kan dida pani wok kanana, “Inningaw tagu we nammuḷa'k kayu we fig si lutana. Ummoyna kad innila nu namunga, naippon bungana. ⁷ Kanana'tte nanangkon si kayu, 'Iam kad, kaklun tawonnae ummoyku innila nu namunga yakon ippun indasak ak bungana! Gabbaom ay ta adina bos ay aminon lawa luta.’

⁸ “Yakon kanan ni nanangkon, ‘Apu, anusanta yan sintawon ta asuwasok yan ya abunuwak. ⁹ Kad nu amunga'k tawon, baluna bos. Yakon nu adipun pagay, gabbaok.’”

Sa Bubai Ye Nilalakod Ni Alan

¹⁰ Sin-algawan kade sa umillongan, nantuttudu'k Jesus atte sinagoga. ¹¹ Inningaw bubai ye nilalakod ni alan atte nasawaḷan ak walu we tawon ya adipun makauyad. ¹² Innilan kad Jesus, inayagana wok kanana, “Ina, mapukayanka'tte sanate ampaḷalamam!” ¹³ Pun impatay Jesus da imana kan siya wok daguse nauyad wok nandaydayaw kan Apudyus.

¹⁴ Yakon summanga pangat ni sinagoga te sa umillongan kinaan Jesus sadi ye sakit. Pun kanan ni pangat atta tagu, “Onom algaw okyane abus anḷewaḷan taku. Pun sana okyan da algawe umaliyanyu ta pakaanyu da sakityu, dakampun atte umillongan da Judyu.”^I

¹⁵ Summongbat ak Jesus wok kanana, “Dikayu we kapappilae anuttuwa kan Apudyus, adiyupun kamman umoy ukasan baḷa baḷon nu donkeyyu ya ummoyu pinainuman atte umillongan? ¹⁶ Pun sinsadi, anna kan ditaku annae bubai ye ganaḷ Abraham we nampaḷalamon Satan si nasawaḷan ak walu we tawon. Kasapulan kammane mapukayan atte ampaḷalamana si umillongan?” ¹⁷ Pun da losane sumullagi kan Jesus nababbainanda'tte sanae songbatna ya amod de layad da kaaduwane tagu'tta losane nakaskasdaawe kingwana.

Sa Pani Atte Bukol Ni Mustasa Ya Sa De Yeast

(Mat. 13:31-33; Mrk. 4:30-32)

¹⁸ Pun kanan Jesus, “Ngai mipaniyan ni ampangan Apudyus? Ngai angipaniyak? ¹⁹ Mipani'tte bukol ni mustasae immulan ni tagu si umana. Dummakol kad, nambalin ak kayu we lamog da sissiwit sumukbutan da pangana.”^{II}²⁰ Pun kanan os Jesus, “Ngai da udume angipaniyak atte ampangan Apudyus? ²¹ Siya isun ni

^I Exodus 20:8-11. ^{II} Sa kalasin ni mustasae nimuḷa'tta ilin da Judyu dakodakol nu sa nimuḷa sina'd Philippines. Sa kataknangan umoye 12 feet.

de yeast we inkamos ni bubai si adu we arina ta bumtala losane nikamsana.”

Sa Ansulpite Lewangan

(Mat. 7:13-14, 21-23)

²² Pun pinagatupan Jesus we ummoy ad Jerusalem yakon nansadang atta siyudad kan kinailin di ili ye nilausana ta antuttudu. ²³ Inningaw kananae nangimus kan siya, “Apu, akit kamman da matagu?”

Pun kanan Jesus, ²⁴⁻²⁵ “Iggayu kaboolanyu we lumnok atte ansulpite lewangan ad langit atte sissiyae ana gundawayyu. Te dumatong timpu we iyonob ni simboloy lewangan ya amod da angipadas lumnok yakon annaya ibagak kan dikayu we ippun makalnok. Takon ay nu asi kayu anḷugḷug ya kananyu, ‘Apu, buk-tam ud lewangan ta lumnok kani.’ Asina kanan, ‘Ippun igammuk kan dikayu ya sa nalpuwanyu.’ ²⁶ Kad asiyu kanan, ‘Dakampun kamman ak dikani da nakakan kan nakainum kan siḷa? Kad nantuttuduḷa bose mismu'tta ilini!’ ²⁷ Yakon asina kanan, ‘Annaya ibagak kan dikayu, ippun paat igammuk kan dikayu ya sa nalpuwanyu. In-kayun, dikayu losane angwa'tta lawweng!’ ²⁸ Ilanyu kad da Abraham, Isaac ya ak Jacob ya da losane profeta we nidoga si ampangan, sin-iibil kayu ya ngumalitod da babayu'tte sangayu te dikayu kad, miballu kayu. ²⁹ Yakon awad da adu we tagu we makakan atte ampangan Apudyus we nalpu'tte dumingitan kan mipisongan in it ya nalpu'tta kapon ad lagud ya ad daya. ³⁰ Sinsadi adu da tagu we nangatu we mipababa ya da nababae tagu, mipanganatuda si umali ye algaw.”

Sa Ayat Jesus Atta IJerusalem

(Mat. 23:37-39)

³¹ Imbagan kad Jesus sadi, dummatong da udume Pharisee wok kananda kan Jesus, “Nabalbalu nu tenam sina te ak Herod kad, pion siḷa gongaton.”

³² Yakon kanan Jesus kan dida, “Inkayu ibaga si sanate nasikape pagatupake amalyaw atta alan ya angaan atta sakit da nasakit yakon dakampun ak manunuwan te madam-ane gangputok kewaalku. ³³ On adiyakpun matoy sina yakon pagatupak inggana'k dumatongak ad Jerusalem te adipun makwae matoy profeta atte igawe lasinna'd Jerusalem.”

³⁴ Pune sadi kanan Jesus, “Atoḷayupaye iJerusalem, dikayu nanggongat atta profeta kan namatubatu'tta imbuunna! Nangampigae piok dagupon dikayu ta ayyuwanaḷ dikayu we isun ni analsaliponponan ni mangalakatta issiwna'tta payakna yakon adiyupun pion. ³⁵ Ilanyu kad, dikayu mabalaw te tenan Apudyus dikayu ya mabaawan temployu. Annaya ibagak kan dikayu we inggana sinsadi, ippun ogon ilanyu kan sakon inggana'k dumatong timpu we asiyu kanan, ‘Madaydayaw okyan umali ye imbuun Apudyus!’”^{III}

Sa Nangaanan Jesus Atte Sakit Ni Lalaki

14 Sin-algawan kad atte umillongan, ummoy ak Jesus atte boloy ni pangat da Pharisee wok nakakan, pune sadi sinipusiputanda nu ngai koono. ² Inninggaw os si sinagungna lalaki ye nallolotog long-agna. ³ Kanan Jesus atta nalainge mimistulun ni lintog ya da Pharisee, "Iyunud kamman ni lintog taku we kaanon taku sakit da nasakit atte umillongan?" ⁴ Yakon gummiginno'ka. Pun impatayna imana'tte nasakit wok nakaaan sakitna. Pun pinalyawna. ⁵ Kanan Jesus kan dida, "Nu maottag abengyu bakon nu bakayu si bubun, adiyupun kamman umoy itokwal takon ay nu umillongan?" ⁶ Pune sadi adidapun nakasongbat.

Sa Bagbaga Atta Naayagan

⁷ Ak Jesus kad, innilana da naayagane siya pinilida'k tummu'kduwanda da ampapatoge tutu'kduwan, kananae nantuttudu kan dida, ⁸ "Nu awad angayag kan si'ka'k umoy si kasaran, adika umoy makatukdu si igaw da nangangatu we tagu. Te nu awad naayagan ak nangangatu nu si'ka, ⁹ mabainanka nu kanan ni simboloy, 'Kumassadka yan ay si annae tukdu ta tumu'kdu annae osa si sanat.' Pun inka makatukdu'tte igid atta dakampun ak nangangatu we tagu. ¹⁰ Yakon nu awad angayag kan si'ka'k makakan, igallapum umoy makatukdu si igid atta dakampun ak nangangatu we tagu. Asi kigad simboloye angibaga kan si'ka kanane, 'Bulun, tumu'kduwan da dakampun ak nangangatu we tagu sanat, awwaynu ta inka makatukdu si igaw da nangangatu we tagu.' Kad mapatangka'tte antotollong da udume midoga nakakan. ¹¹ Te ngaimane angipangatu si long-agna, mipababa. Kad ngaimane angipakumbaba si long-agna, mipangatu." ¹² Kanan Jesus atte nangayag kan siya, "Nu anayagka'tta tagu'k makakan kan si'ka, dakampun ak abus ak ayagam da bulbulunnu, da babaknange kailiyam ya da agim te umoyda bos si'ka ayagan ya nasubbat kingwam. ¹³ Yakon sa koom kad okyan, ayagam da kamkama, da naparaloes, da napilay ya da nakulap. ¹⁴ Kad pianka te takon ay nu adida makasubbat kan si'ka, awatom gunguna te ak Apudyus we misu asi anubbat atte algawe umuli da naun-unane tagu."

Sa Pani Atte Dakole Gayagayan Ni Kasar

(Mat. 22:1-10)

¹⁵ Dingngol kad ni osa'tta nakakan da sanae bagbagan Jesus, kanana kan siya, "Pian pagay makakan atte ampangatan Apudyus."

¹⁶ Pun impanin Jesus we summongbat kan siya wok kanana, "Inggaw osan tagu we nangisagana'k kanon da adu we tagu kad adu bos da inayagana. ¹⁷ Naabus kade nisagana da losan, imbuunna sammiluna'k ummoy nangibaga'tta naayagan kanane, 'Umali kayu te nisagana makan.' ¹⁸ Yakon da naayagan, losanda nallasun, kanan ni osa, 'Adim lawengon, adiyakpun makaali te kasapulane iyyak ilan kangngin-ak we luta.' ¹⁹ Kanan os ni osa, 'Adim lawengon, adiyakpun makaali te awad da simpulu we bakae nginin-ak, pun kasapulane iyyak yan dida padason ankewalon.' ²⁰ Sa osa bos kanana, 'Kak-asawaak, pun adipun makwae umaliyak.'

²¹ "Pun nipauli sammilu wok imbagana da losan si apuna. Pun amod de sangan ni apuna wok kanana si sammiluna, 'Agagame umoy atte kalsa ya sa lugar we andakdakngan da adu we tagu atte ili ta ayagam da kapus, da naparaloes, da nakulap ya da napilay ta umalida makakan.' ²² Pune sadi ummoy. Nipauli kad kanana si apuna, 'Apu tinuttuwa'k da imbilinnu yakon sissiyae awad da maigawan.' ²³ Kanan ni apuna, 'Inka'tta balangnae dalan kan lugar ta inka ayagan da udum ak umali midoga makakan ta mapnu boloyku. ²⁴ Annaya ibagak kan dikayu, naippon osa'tta ummu-nae inayagak ak animsim atte insagana'ke makan.' "

Sa Ampakalaman Da Ambalin Ak Disipulun Jesus

(Mat. 10:37-38)

²⁵ Sin-algawan kad, nitun-ud da adu we tagu kan Jesus. Pun nansagung kan dida wok kanana, ²⁶ "Ngaimane malyade mitun-ud kan sakon, kasapulane dakdako' ayatna kan sakon nu sa ayatna'tta amana kan inana, sa asawana ya da abengna, da sunudna ya takon ay mismu we long-agna te nu adina koon kakna, adipun makwae ambalin ak disipuluk. ²⁷ Kad ngaimane adinapun bubukudon de krosna ya makasaganae ampakalam kan matoy^I ta mitun-ud kan sakon, adipun mibelang ak disipuluk.

²⁸ "Pun kasapulane sosomkonyu we umuna ampakalaman ni ambalin ak disipuluk. Awatna, nu awad osa kan dikayu'k antakad ak dakole boloy, kasapulane unaona pattapattaon nu lamogna pilakna gastuwon si inggana'k magangput. ²⁹ Te nu adina unaon pattapattaon ya adimpun ni pilakna lamog, ampatingga si abuse matakad alikina ya adipun makapagatup. Kad em-emeson da losane angila kan siya. ³⁰ Kananda, 'Ilanyu kad sanae tagu, abus sinaldana ya adinapun lamog igangput.' ³¹ Nu awad ari ak simpulullibu da suldaduna ya umoy makagubat si ari ye duwampulu we libu da suldaduna, sosomkona yan umuna nu lamogna olgon da kagubatna. ³² Nu pattapattaona ya adi-

^I Atte timpun Jesus, nu bukudon ay ni tagu de krosna, umoy milansa'tte kros ya matoy. Sa pion Jesus kanan atte annae verse, kasapulane unudon taku'k siya takon ay nu siya matoyan taku.

napun lamog ołgon dida, angibuun aḵ umoy angabot atta ḵabusułna'tte sissiyae adayuda ta umoyda imuson nu ngai pionda ta malintogan. ³³ Pun ḵaḵnat os ḵan diḵayu nu pionyu we ambalin aḵ disipuluḵ, ḵasapułane tenanyu da losane awad ḵan diḵayu."

Sa Ippun Anunae Asin

(Mat. 5:13; Mrk. 9:50)

³⁴ Pune sadi, inug-uggud Jesus ḵan dida pani woḵ ḵanana, "Ambalu asin yaḵon nu ippun ogon tamtamna, ngai inonae mipauli tamtamna ḵasin? ³⁵ Ḵad naip-pun paat ogon ḵaal-ana taḵon ay atte luta baḵon nu an-abunu ḵad miballu. Diḵayu we andodongngol, somḵonyu da dingngolyu."

Sa Natalaḵe Karnero

(Mat. 18:12-14)

15 Adu da andadagup atta bugis ya da ḵabasbasułane ummoy nandongol si tuttudun Jesus.

² Pun da Pharisee ya da mimistulun ni lintog ḵanan-dae nallili, "Ilanyu ḵad annae tagu! Ngaipana pione maḵaug-uggud atta ḵabasbasułan ya taḵon ay os ḵaḵan midoga bos ḵan dida!"

³ Pune sadi, inug-uggud Jesus annae pani ḵan dida woḵ ḵanana, ⁴ "Awatna, nu awad karneron ni osa ḵan diḵayu'ḵ singgasut ya mataḵak osa, ngai ḵamman ḵoona? Tenana da siyampułu ya siyam atte bumbummaaw ta umoyna sington natalaḵ inggana'ḵ odasana. ⁵ Ḵad nu odasana, amod de layadna ya buḵudonae umoyon. ⁶ Dumatong ḵad, ayagana da bulbulunna ḵan dałnigna ya ḵanana, 'Angganganas taḵu te indasaḵ pos pagay natalaḵe karneroḵ!' " ⁷ Iyyanungus Jesus ḵanan, "Annaya ibagaḵ ḵan diḵayu, ḵatti bose amod de ganas Apudyus ya da anghelna'd langit atte osae ḵabasbasułane ambabawi'tta basułna ya agaynae angwa nu sa ganasda'tta siyampułu ya siyame naun-unane tagu we adidapun ḵasapułane ambabawi'tta basułda ya adidapun agaye angwa."

Sa Natalaḵe Palata

⁸ Pinagatupan Jesus we nangipani woḵ ḵanana, "Awatna nu awad bubai'ḵ awad simpulu'ḵ palatana, ^I ya tinalaḵna osa, ngai ḵamman ḵoona? Aaddi ye siya ḵoona tonggana silaw ya ummanae anagad si bołoyna ya singsingtona inggana'ḵ odasana. ⁹ Ḵad nu odasana, ayagana da bulbulunna ḵan dałnigna ya ḵanana, 'Maḵaganganas ḵayu ḵan saḵon te annae indasaḵ pos pagay natalaḵe palataḵ!' " ¹⁰ Ḵanan Jesus we nangiyangungus, "Annaya ibagaḵ ḵan diḵayu, ḵatti bos gangganas ni bubai si nangdasana si natalaḵe palatana, angganganas aḵ Apudyus ya da anghelna nu

awad ambabawi'tta basułna ya agaynae angwa taḵon ay ossaane ḵabasbasułan."

Sa Natalaḵe Abeng

¹¹ Pun imbagan os Jesus annae pani woḵ ḵanana, "Inninggaw tagu we duwa da abengnae lałaki. ¹² Ḵanan ni udidi, 'Ama, ittom ud billayḵu'tta laḵsunnu.' Pune sadi ḵingwan ḵad ni amada, binillayna'tta an-sunud da ḵuḵuwana.

¹³ "Nalaḵpus ḵad sin-aḵitane ałgaw, ingnginan ni udi-di da losane billayna woḵ ummoy atte adayu we ili. Dummatong ḵad sidi, ginastuna pilaḵna'tta gag-gatunge antatagu. ¹⁴ Naamin ḵad nagastu pilaḵna, dummatong ummamdane inggi'tte losane ili ye in-ninggawana ḵad naip-pun nabun-an ḵan siya. ¹⁵ Pune sadi ummoy lummabbu si osa'tta umili sidi woḵ siya ḵewaałna umoy antangḵon atta bołok. ^{II}¹⁶ Gapu ta naułaułat, piona okyane angan atta ḵanon da bołok yaḵon naip-pun nangitod ḵan siya.

¹⁷ "Nansomsomok ḵad ḵanana, 'Losan atta anḵewaalon amak pasige ansawałda'tte maḵan ḵad annaak ay sinae mamattoy atte inułat. ¹⁸ Iyyaḵon ay ta iyyaḵ ḵan amak ya ḵanaḵ ḵan siya, 'Ama, naḵabasulaḵ ḵan Apudyus ya ḵan siḵa. ¹⁹ Adiyap-pun ogon mibelang aḵ abengnu yaḵon nu maḵwa ibelangnu ud saḵone osa'tta anḵekewwaałom.' "

²⁰ "Naabus ḵade simsimmoḵna sadi, nallibbate nipauli si igaw amana. Sissiya ḵad si adayu, intap amana woḵ amod de daguna. Pun nanoddaḵe ummoy niyabot ḵan siya woḵ ḵinawołna ḵan inogokana. ²¹ Pun ḵanan ni abengna, 'Ama, naḵabasulaḵ ḵan Apudyus ya siḵa. Adiyap okyan ogon ibelang aḵ abengnu.'

²² "Yaḵon inayagan amana sammiluna woḵ ḵanana, 'Agaganyu! Inḵayu ałan ḵabaluwane silup ta isilupyu ḵan siya. Ḵad singsinganyu ya ḵapatusanyu. ²³ Ḵad inḵayu ałan antabae baḵa ta ansida taḵu ḵan anggang-ganas taḵu. ²⁴ Te sa annae abengku isun di natoy yaḵon annae nataḵu. Natalaḵ yaḵon annae naodasan.' Pune sadi insalaḵdaae nanggangganas.

²⁵ "Yaḵon inninggaw pangulu we abengna'tte papayaw. Ḵesan ḵad atte ili, dingngolnae andi da anḵankanta ḵan ansasala, ²⁶ pun inayagana osa'tta sammilun amana woḵ inimusna nu ngai ḵoonda. ²⁷ Pun ḵanana, 'Aḵ sunudnu awade dummatong. Pun siya nangisidaan amayu si antabae baḵa te pinada-tongnae naip-pun naḵwa ḵan siya'ḵ lawweng.'

²⁸ "Yaḵon summanga pangulu woḵ adinapun pione lumnoḵ. Pune sadi, lummawa amada woḵ nandagdagu we angayag ḵan siya. ²⁹ Yaḵon ḵananae summongbat, 'Pigan tawone nanḵewaałake isun da

II Da Judyu, adidapun antangḵon baḵon nu ḵanon bołok te ibelangda da bołok aḵ adipun ampokas sigun atte ugaliḵa. Ilanyu Leviticus 11:7-8 ya Deuteronomy 14:8. Sa sinkuwa'tta bołok, da Gentil.

I Sa ossaane palata, siya tangdan si sin-ałgaw atte timpun Jesus.

musassum kad tinuttuwak losan da bilinnu. Yakon adikapun paat nangitod takon ay ubbun di kalding ta awad pay okyan nakagangganasak atta bulbulunku. ³⁰ Sinsadi kad atte dummatong abengnu we nanangtangga'tta kukuwam atta puta, siya gay asim insid-an atte antabae baqa taku!

³¹ "Pun kanan amana, 'Abeng, inniinggawka kan sakon. Losane awad kan sakon, gagangaye sika anginkuwa kan dida. ³² Yakon kasapulane angganganas taku te sa annae sunudnu isun di natoy yakon natagu. Natalak yakon naodasan.' "

Sa Nasikape Antangkon

16 Pun kanan os Jesus atta disipuluna, "Inninggaw osae ankekewwaaalon ni baknange nampatangkonona'tta binaknangna. Inninggaw namabasu kan siyae kanana, 'Sa annae tagu tangtanggaona da kukuwan ni baknang.' ² Pun impaayag ni baknang wok kanana kan siya, 'Ngai dingngolku we mipanggob si nanangtanggaam atta kukuwak? Idatongnu listaan da tinangkonam te kaanok sika si kewaa!nu.'

³ "Pun kanana'tte long-agna, 'Ngai nin ay kook sinsadi te annae kaanonak atte apuk si kewaa!ku? Ippun kosdolku we ankekewaa! ak amode isun ni amboka ya mabainak ose antapatapaya. ⁴ Igammuk kook sinsadi ta makaanak kad si kewaa!ku, awad da tagu we angayag kan sakon atta boloyda.'

⁵ "Pun inayagana sin-ossa'tta nakautang atte apuna. Kanana si ummuna, 'Piga utangnu'tte apuk?' ⁶ Kanana, 'Singgasute ammutu we olives we mantika.' Kanan ni sanae antangkon, 'Annaya listaannu. Tumukduka ta igilime limampu!u we ammutu.' ⁷ Kanana bos atte osa, 'Sika kad, piga bos utangnu?' Kanana, 'Sillibu we salube wheat.' Pun kanan ni antangkon, 'Annaya listaannu we alam ya igilime walun gasute salub.'

⁸ "Inigammun kad ni apuna, intalayagna sanae adipun matalgodane ankekewwaa!ona si kinalaingnae namnammok si ikataguna. Te tuttuwae da tagu we adipun namati, nalaingdae angwa'tta inondaie makaug-uggud atta udume tagu we isuna didae adipun nasilawan da somsomokda. ⁹ Pun annaya ibagak kan dikayu, usaronyu da binaknangyu'tte annae lubung ak makabulbulunanyu te dumatong kad timpu we maaminan kayu, awaton dikayu'd langite inggawanyu'k inggana."

Sa Ustu We Angusaran Si Pilak

¹⁰ Kanan Jesus we namagatup, "Sa matalgodane angdon atte akait, matalgodan atte ad-adu, kad sa adipun matalgodane angdon atte akait, adipun os matalgodan atte ad-adu. ¹¹ Kad nu adi kayu matalgodane angdon atta kinabaknang si lubung, ngai bos inonaie mitalgod kan dikayu tuttuwae kinabaknang?"

¹² Nu adi kayu bos matalgodane angdon atta kukuwan ni osa, ngai asi angitod ak kukuwayu?"

¹³ Adipun makwa'tte sammilu anserbi'tta duwae apu te aaddi ye ay-ayatona osa ya an-awidana osa. Kad ipapatinae anserbi si osa ya am-amsewona osa. Kad nu katti, adipun makwae anserbika kan Apudyus nu siya gamgamam kinabaknang."

Sa Imbagan Jesus Atta Pharisee

(Mat. 11:12-13; 5:31-32; Mrk. 10:11-12)

¹⁴ Dingngol kad da Pharisee imbagan Jesus, inamamsewda te siya pionda pilak. ¹⁵ Pun kanan Jesus kan dida, "Dikayu kad, ambalinonyu long-agyu'k naununan si antotollong da tagu yakon iniiggammun Apudyus da somsomoky. Ummanyu te sa ibelang da tagu we ampatog, lawwelawweng atte antotollong Apudyus.

¹⁶ "Sa lintog Moses ya sa inggilin da profeta, siya tinuttuwan da tagu inggana si timpun John we Ambobonyag. Inggan ni sadi ye timpu, niwalagawag Ambalu we Damag mipanggob si ampangan Apudyus kad da losane tagu ipatutdae midoga. ¹⁷ Yakon nalaslasu we mawawan langit kan luta nu sa simpattoke Lintog Apudyus we ambalin ak ippun anuna."

¹⁸ Pun kanan os Jesus, "Ngaimane lalaki ye angidang atte asawana ya kasin os angasawa'k sabali ye bubai, makabasu! atte dagdagas. Isuna bos si lalaki ye angasawa si inidangandae bubai, makabasu! os atte dagdagas."

Sa Baknang Ya Ak Lazarus

¹⁹ Kanan Jesus, "Inninggaw lalaki ye baknange nansilup atta ampapatoge silupe nakwa'tte purple we sinun kad inalgabe nansida ya angganganas. ²⁰ Inninggaw kapuse angngadan ak Lazarus we napa!kutan long-agna si gagatol. Inalgabe umoyda igga si sawang ni boloy ni baknang, ²¹ te pionda okyane angan takon ay bugtae dadakon ni baknang atte lamisaan. Kad takon ay da asu, ummoyda dinendelan da gagatol Lazarus.

²² "Natoy kad sadi ye kapus, inna!an da anghel wok ummoyda innigga si dalnig Abraham. Natoy kad os baknang, illibonda, ²³ wok ummoy ad Hades we igaw da natoy. Pun ummamdan ampa!alamana. Nantangad kad, innilana'k Abraham atte adayu ya ak Lazarus atte dalnigna. ²⁴ Pune sadi nampokaw wok kanana, 'Ama Abraham, kadaguanak kappos ta ibuunnu'k Lazarus ta ilinongna tammuduna'tte danum ta itodtodna si dela! ta matungninan. Te annan ummamdan ampa!alamak si apuy.'

²⁵ "Yakon kanan Abraham, 'Abengku, ikagasmoknu timpun ni nataguwame allin-awa biyagnu. Kad ak Lazarus, nampa!alam. Yakon sinsadi, annae allaylayad

sina ya siḱa ḱad, annate ampaḱapaḱalamḱa. ²⁶ Daḱam-pun aḱ abus ay sadi te annat digdig atte nambootan taḱu ta da malyade umoy sinate maḱpu sina, adipun maḱwa ya da maḱpu sinat, adipun os maḱwae umalida sina.'

²⁷ "Pun ḱanan ni baḱnang, 'ḱodawoḱ ud ḱan siḱa ama Abraham ta ibuunnu'ḱ Lazarus si boḱoy da amaḱ, ²⁸ ta bagbagaana da limae sunudḱu ta adida oḱyan os umali si annae igaw ni ummamdane ampaḱalaman.'

²⁹ "Yaḱon ḱanan Abraham, 'Nu mipanggob atta susunudnu, awad de inggilin Moses ya da profeta we anuttudu ḱan dida. ḱad dongngonda oḱyan ya tut-tuwaonda da sanae nigili.'

³⁰ "ḱanan ni baḱnang, 'Ama Abraham, potog sanat. Yaḱon nu awad oḱyan pagay maḱpu si igaw da natoy ya umoy ḱan dida, ibabawida da basuḱda ya agaydae angwa.'

³¹ "Yaḱon ḱanan Abraham, 'Nu adida amati'tta inggilin Moses ya da profeta, adidapun os maawise amati taḱon ay nu awad umuli ye maḱpu'tta natoy.'"

Sa Gapun Ni Maḱabasulan

(Mat. 18:6-7, 21-22; Mrk. 9:42)

17 ḱanan Jesus atta disipuluna, "Gagangaye dumatong sulisug atta namati yaḱon ḱaddagu tagu we gapun da sanae maḱabasulan. ² Un-unnoyna nu mitaḱod daḱoḱe binatu we gilingan si bagangna ya miballu'tte baybay nu sa sulisugona ta maḱbasul taḱon ay osa'tta annae ḱamḱamae tagu. ³ Pun um-manyu'tta ḱoonyu.

"Nu maḱbasul asintatagum suppaḱam ḱad nu ambabawi'tta basuḱna ya agaynae angwa, pakawanom. ⁴ Nu angampitu we maḱbasul ḱan siḱa si sin-alḱaw ya angampitu umali anḱodaw aḱ pakawan, ḱasapuḱane pakawanom."

Sa Mipanggob Atte Pammati

⁵ Pun ḱanan da apostol ḱan siya, "Apu, papigsaom ḱappos da pammatini."

⁶ Pun ḱanana, "Nu awad aḱit aḱ pammatiyu'ḱ isun ni ḱapeet ni buḱoḱ ni mustasa, maḱwae ḱananyu si annae daḱoḱe ḱayu, 'Mabagutḱa ya nimuḱaḱa si baybay' woḱ tuttuwaona."

Sa ḱewaaḱ Ni Sammilu

⁷ ḱanan Jesus, "Nu awat di awad sammilun ni osa ḱan diḱayu'ḱ an-aladu baḱon nu antangḱon atta karnero, nu dumatonge maḱpu si anḱewaaḱana, ḱanana ḱad ain ḱan siyae, 'Awwaynu ta anganḱa'? ⁸ Naid yaḱon ḱanana ḱan siya, 'Inḱa ansuḱat ta isaganam ḱanoḱ ya illusnum inggana'ḱ maabusake angan, ḱad asiḱaot mipasani.' ⁹ Anggappiyaak ḱamman ḱan siya nu tinuttuwana da bilinnu? ¹⁰ Isuna bos ḱan

diḱayu, nu ginanggangputyu da losane imbilin Apudyus we ḱoonyu, ḱasapuḱane ḱananyu, 'Sammilu ḱani ye ḱingwani da ḱewaaḱni.'"

Da Simpuḱu We Naleprosy

¹¹ Ummoy ḱad da Jesus ad Jerusalem, nangoyda si boddongna'd Samaria ya sa probinsiya'd Galilee.

¹² Dummatongda ḱad atte osae ili, inabotda da simpuḱu we laḱaḱi ye naleprosy. ¹ Summiḱadda'tte battawa, ¹³ woḱ ḱanandae nampoḱaw, "Apu Jesus ḱadaguwam ḱappos diḱani!"

¹⁴ Innilan ḱad Jesus dida ḱanana, "Inḱayu ampaila'tta papadi ta ilanda nu naḱaan da saḱityu." Inggawda ḱad atte daḱan, pummoḱkasda.

¹⁵ Innilan ḱad ni osa ḱan didae naḱaan saḱitna, daguse nampauli woḱ indangsoḱnae nandaydayaw ḱan Apudyus. ¹⁶ Nanalluḱu'tte sinagung Jesus woḱ nanggappiya. ISamaria sanae laḱaḱi.

¹⁷ Pun ḱanan Jesus, "Daḱampun ḱamman aḱ simpuḱu da naḱaan da saḱitda? Dimman da siyam? ¹⁸ Ngaipa naippun nampauli'ḱ anggappiya ḱan Apudyus, abus annae Gentil?" ¹⁹ Pun ḱanana'tte sadi ye laḱaḱi, "Tumaḱdogḱa ta inḱan. Sa pammatim gapun ni lummin-awaam."

Sa Ampangatan Apudyus

(Mat. 24:23-28, 37-41)

²⁰ Sin-alḱawan ḱad, inninggaw da udum atta Pharisee ye ummoy ḱan Jesus nangimus nu ḱamaan ni misalḱan ni ampangatan Apudyus atta tagu. ḱanan Jesus, "Naippun sinyal aḱ angipillae isaḱad Apudyus we ampangat. ²¹ Naippun os angibaga ḱanane, 'Ilanyu, anna sina!' baḱon nu 'Ilanyu, andiya!' Te sa ḱatuttuwaan, sin-sadi awad ḱan diḱayu ampangatan Apudyus."

²² Pun ḱanana'tta disipuluna, "Dumatong timpu we pionyu ilan Abeng Di Tagu taḱon ay sin-aḱitan yaḱon adiyupun maila saḱon. ²³ Awad da angibaga ḱanane, 'Ilanyu, awad sidi,' baḱon nu, 'Ilanyu, anna sina!' Yaḱon adiyu paat patiyon, adi ḱayu mibuḱun ḱan dida ta singtonyu saḱon. ²⁴ Te sa mipauliyake Abeng Di Tagu, ilan da losane tagu we isuna anguliyatyatan ni ḱilat ad langit atte losane suli. ²⁵ Yaḱon ḱasapuḱane umunae ampaḱalamak ya idiyon da tagu saḱon sinsana."

²⁶ "Sa ugalin da tagu si timpun ni mipauliyake Abeng Di Tagu, isun ni ugalin da tagu si timpun Noah si awe. ²⁷ Te sa sadi ye timpu angaanganda, an-iinumda ya an-as-asawada inggana si alḱawe nillumnoḱan da Noah si bapur. Pune sadi nalitap lubung woḱ naamin-da naanud. ^{II}²⁸ Isun os ni timpun Lot si awe ad Sodom. Da tagu angaanganda, an-iinumda, allakuda, angngingnginada, ammuḱada ya amuḱoyda, ²⁹ ing-

^I Da naleprosy atte timpun Jesus, adipun maḱwae umadanida'tta tagu te allasu we umalis sanae kalasin di saḱit. ^{II} Genesis da chapter 6-9.

gana si algawe tinenan da Lot sadi ye ili. Nagangput kad, naottag apuy ya da buma^laba^lae batu we nganonda sulfur we nalpu'd langit wok naamin nadadail. ¹³⁰ Sanat iissun ni makwa si algawe ampail-an ni Abeng Di Tagu."

³¹ "Sa sadi ye algaw, sa tagu we awad si otop ni bo^loyna, umawid okyane dagus ta mataguwana ya adi matak^take lumogsade umoy angala'tta kukuwana. Isun os ni tagu we awad si pappayaw, kasapulane adi okyan matak^take mipauli si bobo^loye umoy angala'tta ngaiman. ³² Ikagasmokyu nakwa si asawan Lot. ^{II33} Ngaimane tagu we angipatog atte long-agna, matoy pos pagay. Yakon sa angikatoy atte pammatina kan sakon, itton Apudyus kan siya biyag ak inggana. ³⁴ Annaya ibagak kan dikayu, nu labi umaliyak awad da duwae masusuyop atte ossaane kama, maa^la osa ya matenan osa. ³⁵ Isun os da duwae bubai ye anggiligiling atte binayu, maa^la osa ya matenan osa. ³⁶ Kad awad os da duwae lalaki ye an^kewa^l atte papayaw, maa^la osa ya matenan os osa."

³⁷ Pun kanan da disipulunae nangimus kan siya, "Apu, dinu makwaan da sana?"

Summongbat ak Jesus we nangipani wok kanana, "Dinumane igaw da ladag, sadi bos andak^dakangⁿ da gayang."

Sa Balu Ya Sa Kuwis

¹⁸ Pun imbagan Jesus atta disipuluna annae pani ta tuttuduwana didae patilayunda alluwalu ya adida mappog. ² Kanana, "Inninggaw kuwis atte osae ili ye adipun angisipog kan Apudyus ya potogona bos da asintataguna. ³ Inninggaw os balu'tte sadi ye ili ye ampappauli ye kanana, 'Ittom kappos ustu we kalintogak ta adiyak maabak^l atta kabusu^lku.' ⁴ Nabayage adimpun ni kuwis pinatgan yakon anungusna kad kanana'tte long-agna, 'Adikpun isipog ak Apudyus ya potogok da asintataguk, ⁵ yakon gapu ta nappogak, ittok kalintogan ni balu ta adi ampappauli.' "

⁶ Pun kanan Jesus, "Dongngonyu imbagan ni kuwis atte balu. ⁷ Adimpun kamman Apudyus itton kalintogan da pinilinae tagu we an^kodaw ak kadagu kan siya si inal^gaw ya nilabi? Italyanna kamman badangna? ⁸ Annaya ibagak kan dikayu, ittonae dagus kan dida kalintoganda. Yakon mipauliyak kade Abeng Di Tagu, awad kamman odasak ak amati kan sakon sina'd luta?"

Sa Pharisee Ya Sa Andadagup Atta Bugis

⁹ Inug-uggud os Jesus kan dida annae pani'tta sanae antal^goddae naun-unanda kan potogonda da asintataguda. ¹⁰ Kanana, "Inninggaw da duwae tagu we ummoy atte paway ni templo nalluwalu. Pharisee osa

I Genesis da chapter 19. II Genesis 19:26 nantawili kad asawan Lot, nambalin ak asin.

ya sa andadagup atta bugis. ¹¹ Nillumnok^da kad, summikad Pharisee ye bummattawa'tta udum wok kananae nalluwalu, 'Anggappiyaak Apudyus te adikpun isu da udume an-igab, adidapun naun-unan, makadagdagasda takon ay annate andadagup atta bugis. ¹² Te kan sakon, amigwaak allaun si sinduming^guwan ta alluwaluwak ya ittok os kasimpulun ni losane tangdanku.'

¹³ "Sa andadagup kad atta bugis, summikad atte battawa wok adipun nantangad ad langit te mabain atta basu^lna yakon kinabkabna balukungna te nam^babawi'tta basu^lna wok kanana, 'Apudyus, kadaguwana^k kappose kabasbasulan.' "

¹⁴ Pun kanan Jesus we nangiyangungus, "Annaya ibagak kan dikayu, ummoyonda kad, sa andadagup atta bugis imbelang Apudyus ak ippun basu^lna te pinakawanna. Yakon sa Pharisee, adimpun Apudyus pinakawan. Te ngaimane angipangatu si long-agna, mipababa. Kad ngaimane angipakumbaba si long-agna, mipangatu."

Sa Namindisyunan Jesus Atta Abeng

(Mat. 19:13-15; Mrk. 10:13-16)

¹⁵ Sin-^lalgawan kad, inninggaw da nangiyoy atta abengda ya da utting kan Jesus ta ipatayna imana ya bindisyunana dida. Innilan kad da disipuluna, sinupakanda dida. ¹⁶ Yakon inayagan Jesus da abeng wok kanana'tta disipuluna, 'Iyunudyu we umali da abeng kan sakon. Adiyu paadiyon dida te da tagu we isuda midogada'tte ampangatan Apudyus. ¹⁷ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, ngaimane adina awaton ampan^gatan Apudyus we isun ni abeng, adipun paat midoga."

Sa Baknang

(Mat. 19:16-30; Mrk. 10:17-31)

¹⁸ Inninggaw pangat da Judyu we kananae nangimus kan Jesus, "Ambalu we Mistulu, ngai ambalu we kook ta ittana^k kan Apudyus atte biyag ak inggana?"

¹⁹ Kanan Jesus kan siya, "Ngaipam awagan sakon ak ambalu? Naippon udum ak ambalu abus ak Apudyus.

²⁰ Igammum da bilin Apudyus we kanana, 'Adika makadagdagas, adika pumatoy, adika an-akaw, adim tak^dolan tinutuli ya dayawom da amam kan inam.' "

²¹ Kanana kan siya, "Inggan ay ni kaban-ogku, tinutuwak losan da sadi ye lintog."

²² Dingngol kad Jesus, kanana kan siya, "Os-ossaan adimpun k^lingwa. Inka ingina da losane kukuwam ya iwalasnu bayadda'tta kakapus wok awad de binaknangnu we inggappot Apudyus ad langit. Umali^ka,

III Exodus 20:12-16; Deuteronomy 5:16-20.

tun-udonak.”²³ Dingngolna kad imbagan Jesus, amod de dadauy na te amod de binaḱnangna.

²⁴ Innilan kad Jesus we andadauy kanana, “Anḱamnut midog-an da babaknang atte ampangan Apudyus.”²⁵ Naḱlasas lumnoḱan ni camel atte abut ni tanud nu sa midog-an ni baknange tagu si ampangan Apudyus.”

²⁶ Da nandongol kananda, “Pun ngai da maḱwae matagu?”

²⁷ Kanang Jesus we summongbat, “Da adimpun da tagu lamog koon, lamog Apudyus koon.”

²⁸ Kanang Peter, “Ilam, tinenanni da boḱoyni ta ambalin kanik disipulum.”

²⁹ Kanang Jesus kan dida, “Ibagaḱ kan dikayu katutuwaan, ngaimane tenana boḱoyna, asawana, susunudna, amana kan inana ya da abengna gapu si ampangan Apudyus,”³⁰ ad-aduḱ adayu itton Apudyus kan siya si annae biyag nu sa tinenana. Sa umali bose timpu, maittan os atte biyag aḱ inggana.”

Sa Piḱlun Jesus We Nangibaga Si Matoyana Kan Umuliyana

(Mat. 20:17-19; Mrk. 10:32-34)

³¹ Pun imbattawana da nasawaḱan aḱ duwae disipuluna woḱ kanana kan dida, “Dongngonyu! Sinsadi anagada taku'd Jerusalem, kad da losane inggilin da profeta si mipanggob kan saḱone Abeng Di Tagu, mitutuwa. ³² Te mipulangakatta Gentil kad ang-angyagonak, ibabbainak kan tuptuppaanak. ³³ Ap-aplitanak ya asidaot saḱon gongaton. Yaḱon sa miḱaklu we alḱaw, umuliyak.”

³⁴ Yaḱon adimpun da disipuluna naawatan imbagan te kan dida, nitalu pionan kanan.

Sa Naḱulape Antapatapaya

(Mat. 20:29-34; Mrk. 10:46-52)

³⁵ Madam-an kad da Jesus ad Jericho, ininggaw naḱulape tutuḱdu'tte igid ni kaḱsae antapatapaya.

³⁶ Dingngolna kade lumaus da adu we tagu, inimusna nu ngai maḱmaḱwa. ³⁷ Kanandae summongbat, “Annae lumaus aḱ Jesus we iNazareth.”

³⁸ Pun kananae napapkaaw, “Jesus we ganak Ari David, I kadaguwanaḱ kappos!”

³⁹ Da ummuna si buḱog, inggimauda ta guminok yaḱon amo indangsolnae nampokaw, “Ganak Ari David, Kadaguwanaḱ kappos!”

⁴⁰ Pune sadi, gumminok aḱ Jesus woḱ impaayagna sadi ye naḱulap. Ummadani kad kanan Jesus kan siya, ⁴¹ “Ngai piome kook kan sika?”

Kanana, “Apu, pioḱe maḱaila.”

I *Ganak Ari David - awag ni uuwayondae Messiah, dam-on da naḱulap usarone angayag kan Jesus. Bigbigondae siya Messiah bakon nu Kristu we pinilin Apudyus aḱ Anagu ya An-ari.*

⁴² Kanang Jesus, “Gapu'tte pammatim kan saḱon, maḱailaka.”⁴³ Pun daguse naḱaila woḱ nitun-ud kan siyae dinaydayawnaḱ Apudyus. Innilan kad da losane tagu da sanae naḱwa, dinaydayawda bos aḱ Apudyus.

Da Jesus Kan Zacchaeus

19 Anna kade lausan da Jesus ad Jericho, ² inggaw baknange pangat da andadagup attabugis, sa ngadanna kad Zacchaeus. ³ Piona okyan ilan nu ngaiḱ Jesus yaḱon naippun inona te adu da tagu ya siya kad os ansokba. ⁴ Pun ummuna nanoddaḱ nu da Jesus woḱ ummoy kummalab atte kayu we sycamore ta awad inonae angila kan siya nu lumaus.

⁵ Niduum kad aḱ Jesus atte kummalaban Zacchaeus, nantangad kan siya woḱ kanana, “Zacchaeus, agagame an-osog te kasapulane andawosak si boḱoynu sinsadi.”

⁶ Pun nan-osoge dagus aḱ Zacchaeus ya amod pagay layadnae nammangili kan Jesus. ⁷ Yaḱon da losane nangila kanandae singngongonot, “Ngai pa umoy pamangili si boḱoy ni andi ye kabasbasulan?”

⁸ Pun tummakdog aḱ Zacchaeus woḱ kanana kan Apu Jesus, “Apu, ittok gogwan da kuḱuwaḱ atta kapus. Nu awad taguḱ nan-igabak, ipaulik aḱ angimpat kan siya kaadun ni inigabku.”

⁹ Pun sa kanan Jesus atta tagu si mipanggob kan Zacchaeus, “Sinsadi, tinagun Apudyus da annae simbalayan atte madusaanda'tta basulda te tuttuwae ganak os Abraham gapu'tte pammatina. ¹⁰ Te saḱone Abeng Di Tagu, ummaliyak ta iyyak sington kan taguwon da natalake tagu.”

Da Naittan Ak Pilak

(Mat. 25:14-30)

¹¹ Sissiya kade andodonggol da tagu kan Jesus, inug-uggudna annae pani te madam-anda'd Jerusalem kad kanandapun nu daguse misalad ampangan Apudyus. ¹² Pun kanana, “Ininggaw nangatu we tagu we ummoy atte adayu we ili ta umoy na awaton nadutukanaḱ an-ari ya mipauli. ¹³ Anna kade madam-an ayonana, inayagana da simpulu'tta sammiluna woḱ linnobna didaḱ pilake bulawan woḱ kanana, ‘Paaduwonyu da sanate pilak ingganaḱ mipauliyak.’

¹⁴ “Yaḱon summanga da kailiyana kan siya, pun nangibuundaḱ udume taguḱ mitun-ud kan siyae umoy angibaga'tte osae anutuk kan siyaḱ an-ari ye kanana, ‘Adinipun paat pione siya an-arini.’ ¹⁵ Yaḱon siya pagay nadutukan aḱ an-ari woḱ angulin.

“Dummatong kad, impaayagna da sammilunae nangittana'tta pilak ta imusona nu piga nagalansiyada.

¹⁶ Dummatong kad de ummuna, kanana, ‘Apu Ari, sa pilake innatodnu kan saḱon, simpulu nagalansiyak.’

¹⁷ Kanang ni Ari, ‘Ambalu kingwam. Ambalukae sam-

milu. Gapu ta matalgodanka'tte akite intalgodku kan sika, ampangatok sika'tta simpulu we siyudad.'

18 "Ummoy os kumagwa wok kanana, 'Apu Ari, sa pilake innatodnu kan sakon, lima nagalansiyak.'

19 Kanan os ni Ari, 'Nu kaknat, ampangatok sika'tta li-mae siyudad.'

20 "Pun ummoy os kumaklu wok kanana, 'Apu Ari, annaya innatodnu we pilak. Binusdongku si luput wok inggapotku, 21 te makimutak kan sika te sangn-gaanka. Kad alam dakampun ak nallingtam ya apitom os dakampun ak immulam.' 22 Kanan ni Ari,

'Lawwengkae sammilu! Sa imbagam siya anguwisku kan sika. Iniiggammume sangngaanak ya alak dakampun ak nallingtak ya apitok os dakampun ak immulak. 23 Ngaipam adi imbangku pilakku ta nangulinak kad, awad okyan intu!-ayna?'

24 "Pun kanana'tta sadi ye ataktakdog, 'Alanyu sanate pilak kan siya ta itonyu'tte nangdon si simpulu we pilak.'

25 "Kananda, 'Apu, awad os simpulu kan siya?'

26 "Kanan ni ari, 'Annaya ibagak kan dikayu, ngaimane awad kan siya te matalgodan, ad-adu maatod kan siya. Yakon ngaimane adipun matalgodan, takon ay akite awad kan siya, makaan. 27 Yakon nu mipanggob os atta kabusulku we adi malyad kan sakon ak an-arida, idatongyu dida sina ta gongatonyu dida si sinagangku.'"

Sa Nanaydayawanda Kan Jesus Ad Jerusalem

(Mat. 21:1-11; Mrk. 11:1-11; Jhn. 12:12-19)

28 Naabus kad da pani ye imbagan Jesus kan dida, ummuna nanagada'd Jerusalem. 29 Madam-anda kad ad Bethphage ya ad Bethany si Beleg Olives, pinaunana da duwa'tta disipuluna, 30 Kanana, "Inkayu si umasi ye ili. Kad nu dumatong kayu, odasanyu nipungode donkey ye daampun ak makabayuwan. Kad ukasanyu ya idatongyu sina. 31 Nu awad angimus kan dikayu we kanana, 'Ngaipayu ukasan sanat? Kananyu, 'Kasapulan ni Apu.'"

32 Pun ummoyda wok tuttuwa da losane imbagan Jesus kan dida. 33 Anna kade ukasanda takodna, kanan da sinkuwa, "Ngaipayu ukasan?"

34 Kananda, "Kasapulan ni Apu." 35 Pune sadi, inniyoyda kan Jesus wok iyyap-apda da takkop da silupda'tte odog ni donkey wok nangabayuwonda'k Jesus. 36 Pune sadi, nangabayu kad ak Jesus atte donkey ye umoy ad Jerusalem, da tagu we ininggaw sidi iyyap-apda da takkop da silupda'tte kalsae ayon Jesus ta idayawda kan pasaalonda.

37 Madam-anda kad ad Jerusalem si dalane an-osog si Beleg Olives, amod layad da amode disipuluna wok insaladdae nangidangsol atta gingadae angidaydayaw

I *Isaiah 62:11; Zechariah 9:9 Sa donkey isunan ban-oge kabayu, sanat kabayuda'tte awe.*

kan Apudyus gapu'tta losane nakaskasdaawe innilada. 38 Kananda, "Madaydayaw okyan Ari ye umali ye imbuun Apudyus! II Lin-awa'd langit. Madaydayaw ak Apudyus we kangatuwan!"

39 Pun da udum atta Pharisee ye nidoga'tta adu we tagu, kananda kan Jesus, "Mistulu, paginkom da annae disipulum."

40 Yakon kanan Jesus, "Annaya ibagak kan dikayu, nu guminoqda, mipasani da annae batu andaydayaw kan sakon."

Sa Nangibilan Jesus Atta IJerusalem

41 Madam-an kad da Jesus ad Jerusalem, innilana sanae siyudad wok nakaibil gapu si daguna. 42 Pun kanana, "Dikayu we iJerusalem, iniggammuyu kad okyan da sana malin-awaan kayu. Yakon sinsadi, adiyupun lamog imatunan te nitataluda. 43 Sa umali ye algaw, likubon dikayu'tta kabusulyu ya sondonda da losane maoy ta naippon inonyu we umawid. Kad umadanida kan dikayu si losane suli. 44 Aminonda dadailon iliyu ya da losane tagu. Kad maamin miwalis da sana ta naippon mabun-an takon ay ossaane batu si igawna te adiyupun binigbig umaliyan Apudyus we anagu kan dikayu."

Sa Namalyawan Jesus Atta Allaklaku Atte Templo

(Mat. 21:12-17; Mrk. 11:15-19; Jhn. 2:13-22)

45 Dummatong kad ak Jesus ad Jerusalem, ummoy si paway ni templo wok insaladnae nampalyaw atta allaklaku, 46 wok kanana, "Nigili'tte Ugud Apudyus we kanana, 'Sa boloyku boloye luluwaluwan da tagu.' III Yakon nambalinonyu'k inggawan da tulisan." IV

47 Inalgawe nantuttudu'k Jesus atte paway ni templo. Da papangat da papadi, da mimistulun ni lintog ya da udume papangat da Judyu, singsingngitda nu ngai inonda ampagongat kan siya. 48 Yakon ippun inonda te da losane tagu, pipiondae anodongngol atta losane ibagana.

Sa Kalabbongan Jesus

(Mat. 21:23-27; Mrk. 11:27-33)

20 Sin-algawan kad, nantuttudu'k Jesus atte paway ni templo wok iwwalagawagna Ambalu we Damag. Pun ummoy kan siya da papangat da papadi, da mimistulun ni lintog ya da pallakayon da Judyu. 2 Kananda kan siya, "Ibagam ud kan dikani nu ngai kalabbongame angwa'tta anna? Ngai nangitod kan sika si annae kalabbongam?"

3 Pun kanan Jesus we summongbat kan dida, "Anna ud imusok kan dikayu. Songbatanyu sakon, 4 dinu nalpuwan ni kalabbongan John we Ambobonyag? Ak Apudyus bakon nu da tagu?"

II *Psalms 118:26.* III *Isaiah 56:7.* IV *Jeremiah 7:11.*

⁵ Pun kanandae nan-uugud, "Ngai isongbat taḱu? Nu kanan taḱu we, 'Nalpu kan Apudyus,' kanana kan di-taḱu we, 'Ngaipayu adi pinati nu?' ⁶ Yaḱon nu kanan taḱu we, 'Nalpu'tta tagu,' aaddi ye batubatuwon di-taḱu'tta losane tagu inggana'k matoy taḱu te pinatin da losane profeta'k John." ⁷ Pun kanandae summongbat, "Naippun igammuni nu ngai nangitod."

⁸ Pun kanan Jesus kan dida, "Nu kaḱnat, umadiḱ os ibaga nu ngai nangitod si kaḱabbongake angwa'tta sana."

Sa Pani Atta Gumagammole

(Mat. 21:33-46; Mrk. 12:1-12)

⁹ Pun inug-uggud Jesus annae pani'tta adu we tagu wok kanana, "Inningaw tagu we nammu'a'k amoamode grape si lutana. Pun impatangonna'tta udume gumagammole wok ummoy atte adayu we ili'k nabayag. ¹⁰ Dummatong kad timpu we ambulasan-da'tta de grape, imbuun ni sinḱuwa osa'tta sammiluna'k umoy angala si billayna. Yaḱon dummatong kad, inap-aplit da gumagammole wok pinalyawdae awwakwakkay. ¹¹ Pun kasinna bos imbuun osa'tta sammiluna yaḱon isuna bose inap-aplitda ya kingwada da kababbain kan siya wok pinalyawdae awwakwakkay. ¹² Piḱlun kad di sammilu we imbuunna, sinugasugata wok imballuda'tte lasin ni mumullaan atta de grape. ¹³ Pun kanan ni sinḱuwa'tte mumullaan atta de grape, 'Ngai kook? Ibuunḱu abengḱu we ay-ayatok, patganda nin ain abengḱu.' ¹⁴ Yaḱon innilan kad da gumagammole, kanandae nantutulag, 'Annaya angilaksun si annae mumullaan atta de grape. Gongaton taḱu ta anḱuwa taḱu laksunna.' ¹⁵ Pun pinalyawda'tte lasin ni sadi ye mumullaan atta de grape wok gingngatda."

Kanan Jesus, "Ngai nin ay koon ni sinḱuwa'tte mumullaan atta de grape atte gumagammole? ¹⁶ Dumatong kad, gongatona dida ya impaayuwanna'tta udume tagu mumullaan atta de grape."

Dingngol kad da tagu sana, kananda, "Adi okyan maḱwa da kaḱna!"

¹⁷ Kanan Jesus we nangimumuskoḱ kan dida, "Ngai kad ain pion ni nigili ye Ugud Apudyus kanan?"

"Sa batu we indiyana da nantakad ak boḱoy, siya nambalinon Apudyus ak kapatogane batu we amapagdot atte boḱoy." ^I

¹⁸ Ngaimane maottag si annae batu magomogomok ya sa tagu we maottagan ni sanae batu magabugabuḱe isun di gabu."

Sa Mipanggob Atte Bugis

(Mat. 22:15-22; Mrk. 12:13-17)

¹⁹ Dingngol kad da mimistulun ni lintog ya da pangat da papadi sanae pani, pionda dokmaane dagus ak Jesus te inigammudae inugudna pani'k mibusul kan dida. Yaḱon naḱimtanda'tta tagu. ²⁰ Pun inu-uwwayda gundawaydae anokma kan siya. Kingwada kad, tinangdananda da udume lalaki ya nangibuunda'k umoy anipusiput kan Jesus ya ipailadae isudan matalgodan. Yaḱon sa planuda, an-im-imusda kan Jesus ta awad kad isongbatna'k anggadingandae angidalum kan siya, asidaot dokmaan ya ummoyda impulang si governor. Te sa governor anna kaḱabbonganae anguwis. ²¹ Pun kananda kan Jesus, "Mistulu, igammuni ye tuttuwa losan da ibagam ya ustu da itutudum. Kad igammuni bose ippun laklaksigom ak tagu te siya ituttudum katuttuwaan mipanggob si pinion Apudyus we koon da tagu. ²² Pun ibagam ud kan diḱani nu lalissonni lintog Moses nu ambayad kani'tta bugis atte Emperor ad Rome? Ambayad kani baḱon nu umadini?"

²³ Yaḱon inigammun Jesus siḱapda wok kanana kan dida, ²⁴ "Angipaila kayu kan saḱon ak osae palata. Ngai simbosaḱ ya singngadan si anna?"

Kanandae summongbat, "Ak Emperor."

²⁵ Kanan Jesus kan dida, "Nu kaḱnat, ittonyu kan Emperor da kuwana kad ittonyu bos kan Apudyus da kuwana."

²⁶ Pune sadi, ippun indasanda'k anggadinganda'tta imbagan Jesus atte sinagung da tagu wok naabus kad gummiginnoḱda te nataagda si insongbat Jesus.

Sa Im-imus Atte Umuliyan Da Matoy

(Mat. 22:23-33; Mrk. 12:18-27)

²⁷ Pun ummoy da udume Sadducee ^{II} kan Jesus wok nan-imusda kan siya. Dida osae grupun da Judyu we adipun amati ye umuli da matoy. ²⁸ Pun kananda kan siya, "Mistulu, sa lintog taḱu we inggilin Moses kanana, 'Nu awad lalaki'k angasawa ya natoye ippun abengda, kasapuane asaw-on os ni sunudna balu. Kad nu awad abengda, mibelang ak abeng ni natoy.' ^{III}²⁹ Pun inningaw da pitu we ansusunude lallalaki. Nangasawa panguḱu yaḱon natoy atte daandapun maganaḱ. ³⁰ Pun sa kumagwae sunudna inasawana balu wok natoy ose ippun abengda, ³¹ ya isuna bos atte kumaklu inggana si kumapitu. Katti kingwan da sadi ye ansusunud, inasawada balu, pun nanḱakatoyda losane

^{II} Da Sadducee dida da grupu we kaaduan da padi ye ampangat atte templo. Sa kasomsomkanda'tta long-agda nangatngatuda nu da udume tagu ya da udume padi. Da patiyonda kan kokokkonda nisabali'tta Pharisee. Amo ummunda pas-oman gubilnun da iRome ta naippun sumullagi'tta iRome ya da Judyu. ^{III} Deuteronomy 25:5-6.

^I Psalm 118:22.

ippun ganakda. ³² Anungusna kad, natoy os balu. ³³ Sa umali ye algaw atte umuliyon da natoy, ngai kan dida ustu we sin-asawa'tte annae bubai te losanda inasawa?"

³⁴ Kanan Jesus kan dida, "Da tagu'd luta si sanae timpu, an-as-asawada. ³⁵ Yakon da tagu we ibelang Apudyus we labbongnae umuli ya midoga kan siya'd langit si umali ye timpu, adidapun an-as-asawa. ³⁶ Te adidapun ogon matoye isun da anghel we adidapun ogon matoy ya dida da abeng Apudyus te ummulida.

³⁷ "Takon ay ak Moses pinanoknokana umuliyon da natoy. Te sa inggilin Moses si mipanggob atte uma-puapuye kayu we kanana, ak Apu siya Apudyus da Abraham, Isaac ya ak Jacob. ³⁸ Ak Apudyus kad, siya Apudyus da matattagu, dakampun ak Apudyus da natoy te da losane amati, matattaguda si antotollongna."

³⁹ Pun kanan da udume mimistulun ni lintog, "Mistulu, tuttuwa da insongbatnu." ⁴⁰ Inggana'tte sadi, naip-pun ogon makaitulode an-imus kan Jesus.

Sa Mipanggob Kan Kristu

(Mat. 22:41-46; Mrk. 12:35-37)

⁴¹ Pun kanan Jesus kan dida, "Ngaipada kanane ak Kristu ganak Ari David? ⁴² Te ak Ari David we mismu, ngannona ak Kristu Apuk si inggilina'tte iblun da de Psalm.

"Kanan Apudyus atte Apuk:

Tumuksuka'tte madawinkanu

⁴³ inggana'k olgok

da kabusulu. ^{II}

⁴⁴ Pun nu kanan Ari David we ak Kristu Apuna, ngai inona ganakna bos nu?"

Da Mimistulun Ni Lintog

(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40)

⁴⁵ Nandodongngol kad da losane tagu kanan Jesus atta disipuluna, ⁴⁶ "Umanyu'tta mimistulun ni lintog te piondae alliklikwose ansisillup atta langgoyod. Ampilida'tta kabaluwane tutukduwan atta sinagoga ya pionda bosa mapatganda'tta ampakumusta kan dida'tta lugar we andakdangan da adu we tagu. Kad pionda midayawda nu awad gayagaya. ⁴⁷ Te allela-wonda da balu ta alanda da kukuwada ya da boloyda kad anduanduwonda da luwaluda si sinagung da adu we tagu ta analingodda'tta kokokkonda. Sa umali ye algaw amo nadagdagson dusada."

Sa Atod Ni Balu

(Mrk. 12:41-44)

21 Pune sadi, nallanglangak Jesus wok innilana da babaknange an-itub-ung atta atodda'tte iig-gaan da atod atte templo. ² Innilana bos kapuse balu

I Exodus 3:6,15. II Psalm 110:1.

we nangitub-ung ak duwae ankabalan-oge kulipang-pang. ³ Pun kanan Jesus, "Ibagak kan dikayu katutuwaan, naad-adu intub-ung ni annae kapuse balu nu da losane nangitub-ung si iiggaan atta atod. ⁴ Te inna-todda da nasawal atta binaknangda. Yakon sa balu kad, takon ay nu kapus, innatodna losane ikataguna."

Sa Mipanggob Si Madadailan Ni Templo

(Mat. 24:1-2; Mrk. 13:1-2)

⁵ Da udum kad atta disipulu, siya ug-uggudonda mipanggob atte kinabulun ni templo te ampapatoge batu kopyana ya naam-ammaan atta ambabalu we nidatun kan Apudyus. Pun kanan Jesus, ⁶ "Ilanyu sinsadi da sana. Yakon sa umali ye algaw, maamin mikisob da sana ya miwalis ta naip-pun mabun-an takon ay ossaane batu si igawna."

Sa Ampakalaman Atte Umali Ye Algaw

(Mat. 24:3-14; Mrk. 13:3-13)

⁷ Pun kanandae nangimus, "Mistulu, kamaan ni makwaan ni imbagam kan dikani kan ngai sinyale angigammuwanni ye madam-an dumakngan ni sanae algaw?"

⁸ Pun kanana, "Umanyu ta adi kayu maallelaw. Te sa umali ye algaw, adu da tagu we umali ya usaronda ngandanu we ang-angwadae dida Kristu gapu si kanandae 'Sakon Kristu,' ^{III} ya kananda bos, 'Madaman dumakngan ni sadi ye algawe misaldan ni ampan-gatan Apudyus.' Yakon adiyu unudon dida. ⁹ Kad nu dongngonyu we awad gubat kan da gulu, adi kayu makimut. Te kasapulane umuna makwa da sana yakon dakampun ak daguse dumatong anungus ni lubung."

¹⁰ Pinagatupana wok kanana, "Te anggugubat da adu we ili ya da adu we gubilnu. ¹¹ Awad os da adu we ampakimute lunig, inggi ya sakit atta adu we lugar. Awad os da ampakimut ya nakaskasdaawe sinyal ad langit.

¹² "Yakon sa daan da sadi makwaan, dokmaanda kan ampakalamon dikayu. Idalumda dikayu'tta sinagoga kad ibaludda dikayu. Gapu si pammatiyu kan sakon, iyoyda dikayu'tta ari ya da gubernor. ¹³ Kad sadi gund-awayyu we angibaga si Ambalu we Damag kan dida.

¹⁴ Imulayu'tta somsomokyu ta adi kayu ambinsaw atta isongbatyu. ¹⁵ Te sakone mismu angitod kan dikayu si laingyu we an-ugud ta ippun inon da losane kabusulyu we angngog kan dikayu ya sumullagi'tta isongbatyu.

¹⁶ Takon ay da amayu kan inayu, da sunudyu, da agiyu ya da bulbulunyu, ituyukda dikayu'tta pangat ta gongatonda da udum kan dikayu. ¹⁷ Kad sasangan-gaan os dikayu'tta losane tagu gapu kan sakon.

¹⁸ Yakon ak Apudyus angayyuwan kan dikayu ta takon

^{III} Kristu - sa pionda ugudon siya pinilin Apudyus ak Anagu ya Anari.

ay ossaan atta buukyu naippun matajak. ^{I19} Yaƙon ngaimane angiyattom atta losane ampaƙalaman ya gogomgomana pammatina, matagu'k inggana."

Sa Madadailana'd Jerusalem

(Mat. 24:15-21; Mrk. 13:14-19)

²⁰ Ƙanan os Jesus, "Nu ilanyu'd Jerusalem we naliƙ-wos atta amoamode suldadu, sadi angigammuwanyu we madam-an madadailana. ²¹ Pun da inggaw atte probinsiya'd Judea, umawidda okyan atta bebbeleg. Da awad atte siyudad, ambaƙwitda okyan ya da awad os atte lasin ni ili, adida okyan umoy ad Jerusalem. ²² Te sanat timpu we dusaon Apudyus da tagu ta mituttuwa da nigili si ugudna. ²³ Da sadi ye algaw, ƙaddagu da mabugi ya da antagibi. Te umamdan da ampaƙalaman te siya timpu we anusaan Apudyus atta tagu si annae luta. ²⁴ Matoy da udum atte gubat ya da udum iyoyda dida'tta adu we nansabasabali ye adayu we ili ta ibalu'dda ya ambalinonda dida'k musassu. Sina'd Jerusalem, olgon da Gentil dida ya dida ampan-gat inggana'tte timpu we amungtuwon Apudyus am-pangatanda."

Sa Umaliyan Ni Abeng Di Tagu

(Mat. 24:29-31; Mrk. 13:24-27)

²⁵ Pinagatupan Jesus woƙ ƙanana, "Ƙad awad da nakaskasdaawe sinyale maƙwa'tte init, solag ya da bituwon. Ƙad da losane tagu si luta, magulu somso-moƙda ya amo masaliduduwanda gapu'tte andang-sole aguduud ni baybay ya sa tupiyakna. ²⁶ Ƙade sadi, maalimudong ya mapittuwaƙ da tagu'tte ƙimutda si anguwayanda'tte maƙwa'tte lubung te mayugayug da losane awad ad langit. ^{II27} Ƙad ilanda saƙone Abeng Di Tagu we umali ye mibuɓun atta libuu. Ƙad ilanda bos ummamdane ƙaboolak ƙan ummamdane ƙinapaddan ni ƙinaapudyusku. ^{III28} Pun nu dumatong misaldan da annae maƙwa, papigsaonyu da somso-moƙyu te madam-ane subuton Apudyus diƙayu."

Sa Maada! Atte Ƙayu We Fig

(Mat. 24:32-35; Mrk. 13:28-31)

²⁹ Pun inug-uggud Jesus ƙan dida annae pani woƙ ƙanana, "Sosomƙonyu ƙayu we fig ya da udume ƙayu. ³⁰ Nu ilanyu bose summimitda, mailayu we mismu ya igammuyu we madam-an dagun. ³¹ Ƙad nu ilanyu bose maƙwa da losane imbagak, igammuyu we sinsa-di gattoƙe awad ƙan diƙayu ampankatan Apudyus. ³² "Ibagak ƙan diƙayu ƙatuttuwaan, sissiyae matattagu da udume tagu si annae lunap atte mituttuwaan da losane imbagak ƙan diƙayu. ³³ Amungtu

I Sa pion ni annae verse 18 ƙanan, adipun matoy da ƙalidodwa taƙu, baƙon nu adimpun Apudyus iyunude matoy taƙu nu daan timpu taƙu. II *Isaiah* 13:9-13; 24:21-23; 34:4; *Ezekiel* 32:7-8; *Joel* 2:10, 31; 3:15; *Amos* 8:9. III *Daniel* 7:13-14.

losan da awad ad langit ya sina'd luta yaƙon adipun amungtu da ugudku."

Sa Pasig Taƙu Ansasagganaan

³⁴ Pinagatupan Jesus woƙ ƙanana, "Ummanyu ta adi ƙayu midoga'tta umamdane gangganas ni bartek ya adi ƙayu ambinsaw atta ƙasapulanyu'tte biyag ta adi ƙayu maaddagan nu mapoƙƙatan umaliyak te adikayupun naƙasagana. Sa algawe mipauliyak sina'd luta isun di silu we mapoƙƙatan maboƙas. ³⁵ Maƙwa sana'tta tagu si losane ili sina'd luta. ³⁶ Ansasaggana ƙayu ya alluwalu ƙayu ta pumigsa ƙayu ƙan tumuɓod ƙayu we angiyattom atta annae maƙmaƙwa ta maƙwae sumangu ƙayu ƙan saƙone Abeng Di Tagu."

³⁷ Inalgawe ummoy ak Jesus nantuttudu'tte paway ni templo ya nilabi ye ummoy atte Beleg Olives. ³⁸ Ƙad da amode tagu, masapada'tta binigbigate umoy atte paway ni templo we andongoɓi atta ibagana.

Sa Inonda Angongat Ƙan Jesus

(Mat. 26:1-5; Mrk. 14:1-2; Jhn. 11:45-53)

22 Madam-an Gayagayan da Judyu we ngannon-da Nallausan ya sa Gayagayae ngannonda Tinapaye Naippun Yeastna. ^{IV2} Ƙad da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog singsingtonda inon-dae ampangongat ƙan Jesus we adi maigammu te maƙimutda'tta tagu.

Sa Naƙatulaƙan Judas We Angituyuk Ƙan Jesus

(Mat. 26:14-16; Mrk. 14:10-11)

³ Pun niillumnoƙ ak Satan ƙan Judas Iscariot we osa'tta nasawalan ak duwae disipulun Jesus, ⁴ woƙ ummoy atta papangat da papadi ya da kapitan da guwalda'tte templo ta antutulaganda inonae angituyuk ƙan Jesus ƙan dida. ⁵ Pun allaylayadda woƙ nan-uugudandae ittanda'k pilak. ⁶ Naabus ƙade iyyunud Judas, insaladnae ang-angngit si gundawaynae angituyuk ƙan Jesus ƙan dida'tte ƙamaid da adu we tagu.

Sa Angisaganaanda Si Anungus Ni Maƙaƙananda Ƙan Jesus

(Mat. 26:17-25; Mrk. 14:12-21; Jhn. 13:21-30)

⁷ Sa umunae algaw dummatong Gayagayan da Judyu we ngannonda Tinapaye Naippun Yeastna, ƙad sadi nangisid-anda si ubbun ni karnero para'tte Gayagayae ngannonda Nallausan. ⁸ Pun imbuun Jesus da Peter ƙan John woƙ ƙanana, "Inƙayu isagana ƙanon taƙu'tte Gayagayae ngannon taƙu Nallausan."

⁹ Ƙananda, "Dinu piome inƙani angisaganaan?"

IV Sa damu, nanƙagwa annae Gayagayae ngannonda Nallausan ƙan sa Gayagayan ni Tinapaye Naippun Yeastna, yaƙon atte timpun Jesus, nan-ossaanonda.

¹⁰ Kanana kan dida, "Dongngonyu, nu lumnok kayu'tte siyudad awad de lalaki ye abotonyu we um-moy nanakdu. Tun-udonyu si boloye lumnokana, ¹¹ kad kananyu si simboloy, 'Paimus ni mistulu taku kan sika nu dinu kuwartu we ankaakananda'tta disipuluna'tte timpun ni Gayagayae ngannon taku Nallausan?' ¹² Kad ipuyutna kan dikayu alwae kuwartu'tte ngatu we nisagana da kasapulan. Isaganayu da kanon taku sisi."

¹³ Pun ummoy kad da sadi ye duwa, tuttuwa da losane imbagan Jesus kan dida. Pun insaganada da kanonda si Gayagayae ngannonda Nallausan.

Sa Anungus Ni Nakakanan Jesus Atta Disipuluna

(Mat. 26:26-30; Mrk. 14:22-26; 1Co. 11:23-25)

¹⁴ Dummatong kad ustu we timpu, nakatukdu'k Jesus atta apostolna ta anganda. ¹⁵ Kanana kan dida, "Pioke midoga kan dikayu we angan si annae Gayagayae ngannon taku Nallausan, asiyakot ampaalam. ¹⁶ Te annaya ibagak kan dikayu, adiyakpun ogon angan atte kaknae gayagaya ingganae mituttuwa kapatog ni Gayagayae ngannonda Nallausan atte ampangan Apudyus."

¹⁷ Pun innalana Jesus tasae nakuan atte bayase grape wok kananae nanggappiya kan Apudyus, "Alanyu anna ta an-at-atabanyu. ¹⁸ Te annaya ibagak kan dikayu, misalad sinsadi adiyakpun kasin uminum atte bayase grape inggana'k dumatong ampangan Apudyus."

¹⁹ Pun innalana bos tinapay wok nagangput kad nanggappiya kan Apudyus, binisbisakna wok kananae nangitod kan dida, "Sana long-agku we ittok kan dikayu. Pasigyu koon kakna ta angikagasmokanyu kan sakon."

²⁰ Naabus kade kinanda, innalana bos sintasae bayase grape wok kanana, "Sa annae natasae bayas, sana Baru we Tulag Apudyus atta tagu we amanoknok atte dalake pumoy-as nu matoyak para kan dikayu.

²¹ "Yakon ibagak kan dikayu we sa angituyuk kan sakon, awad sinsadi ye makakan kan ditaku. ²² Sakone Abeng Di Tagu, kasapulane matoyake mibatay si planun Apudyus atte awe. Yakon kaddagu tagu we angituyuk kan sakon." ²³ Pun nan-asiimusda nu ngai kan dida angwa'tte katti.

Sa Kangatuwan

²⁴ Unipun, nansosongbat da disipulun Jesus nu ngai kan dida mibelange kangatuwan. ²⁵ Kanan Jesus kan dida, "Da ari ya da losane papangat atte lubung, ipatutda da pionda'tta ipangatanda kad piondae mangadananda'k bumabbadang. ²⁶ Yakon dakampun okyan ak kaknat kayu te sa kangatuwan kan dikayu kasapulane ibelangna long-agna'k isun di siya kaabengan ya da papangat ambalinda okyan ak isun di sam-

milu. ²⁷ Ngai kad ain nangatngatu, sa tumukdu we angan si lamisaan bakon nu sa sammilu? Sa igammuyu, sa tumukdu we angan si lamisaan nangatngatu saadna. Yakon annaak sinae anserbi kan dikayu we isun di sammilu.

²⁸ "Inninggaw kayu kan sakon atta nampakalamak. ²⁹ Pun ittok kan dikayu kalintogane ampangate isun ni innatod Amak kan sakone ampangat. ³⁰ Kook sanat ta midoga kayu kan sakon makainum ya makakan si ampangatak ya tumukdu kayu bos si trono we ampangat kan anguwis atta ganak da nasawalan ak duwae abeng Israel."

Sa Nangibag-an Jesus Si Amuklitan Peter Kan Siya

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Jhn. 13:36-38)

³¹ Pun kanan Jesus kan Peter, "Simon, dongngom kappos ibagak. Kindaw Satan gundawaynae amap-padas kan dikayu losan ta ilana nu awad misina kan dikayu we isun ni misinaan ni dugi'tte wheat nu matop-an. ³² Yakon illuwaluwa'k sika Simon ta adi pammatim maabak kad nu ansagungka kan sakon, kasapulane papigsaom okyan pammatin da susunudu nu we namati."

³³ Pun kanan Peter, "Apu, naabuse nakasaganaak takon ay nu midogaak mibalud kan makakatoy kan sika."

³⁴ Kanan Jesus, "Annaya ibagak kan sika, daampun anullakuk kawitan si labi'k uni, amikluwom puklitane igammum sakon."

Sa Pilak, Bakal Kan Ispada

³⁵ Pun kanan Jesus kan dida, "Sa nangibuunak kan dikayu we naippun innaw-awityu'k pilak, bakal ya sandal, awad kad ain nangkuranganyu'tta ngaiman?"

Summongbatda wok kananda, "Naippun tuwa." ³⁶ Kanan Jesus, "Yakon sinsadi kad, sa awad pilakna ya bakalna, kasapulane awitona ya sa naippun ispadana, kasapulane umoy okyan ngumina takon ay nu kasapulane inginana takkop ni silupna ta makangina. ³⁷ Te kasapulane mituttuwa nigili ye Ugud Apudyus si mipanggob kan sakone kanana, 'Niyiyap atta tulisan.' ¹ Kad annan madam-ane mituttuwa."

³⁸ Kananda, "Apu, annaya duwae ispada." Kanan Jesus, "Siya."

Sa Nalluwaluwan Jesus Atte Beleg Olives

(Mat. 26:36-46; Mrk. 14:32-42)

³⁹ Pun tinenan da Jesus ya da disipuluna siyudad wok ummoyda si Beleg Olives we siya dagusda koon. ⁴⁰ Dummatongda kad kanan Jesus kan dida, "Alluwalu kayu ta adi kayu masulisug."

41 Pun bummattawa'k Jesus kan dida si isun ni tayud ni mibintuge batu, nanalluku wok nalluwalu.

42 Kanana, "Ama, nu piom, iligsim okyan sakon si an-nae ampakalamane sasangnguwok. Yakon dakampun ak sa piok mituttuwa yakon sa piom." 43 Pun nampaila kan siya anghel we nalpu'd langit wok pinaikosdolna.

44 Kad gapu'tte ummamdane ampakalamana, pum-mangoge nalluwalu wok sa lingotna isunan dalae nantottod si luta.

45 Naabus kad nalluwalu, nipauli si igaw da disipuluna wok indasana didae masusuyop te naayongda'tte ummamdane babauyda. 46 Pun kanana kan dida, "Ngaipa kayu masusuyop? Bumangon kayu ta alluwalu kayu ta adi kayu masulisug."

Sa Nanokmaanda Kan Jesus

(Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Jhn. 18:3-11)

47 Sissiya kad ak Jesus we makaug-uggud atta disipuluna, nadanatong da adu we tagu we impuyut Judas we osa'tta nasawalan ak duwae disipuluna. Ummadani kan Jesus ta ogokanae isun di pakumustaona ta mipailae ambu'bulunda. 48 Yakon kanan Jesus, "Judas, ngaipam ogoke sinyal ni layad ambalinon ak sinyal ni angituyukam kan sakone Abeng Di Tagu?"

49 Innilan kad da disipulu makwa kan siya kananda, "Apu, makababakag kani kan dida?" 50 Pun ummadani osa'tta disipuluna wok bina'kagna madawinane ingan ni musassun ni kangatuwane padi.

51 Yakon kanan Jesus, "Ustu!" Pun iyyappadna imana'tte ingan ni musassu wok nipa'og.

52 Pun kanana'tta papangat da papadi, da kapitan da guwalda si templo ya da pallakayon da Judyu we anganggit kan siya ta dokmaanda, "Tulisanak kamman ta ummali kayu we ampak-odon ak ispada kan pang-oke umoy anokma kan sakon?" 53 Inalgawe ininggawak kan dikayu'tte paway ni templo we antuttudu, adiyupun sakon dinokmaan. Yakon sinsadi, annae dummatong timpuyu we inkoddong Apudyus ya dummatong os timpun Satan we angipangat atte gikbot."

Sa Namuklit Peter Kan Jesus

(Mat. 26:57-58, 69-75; Mrk. 14:53-54, 66-72; Jhn. 18:12-18, 25-27)

54 Pun dinokmaanda'k Jesus wok iyoyda si boloy ni kangatuwane padi. Ak Peter kad, nituntun-ude naktay kan dida'k panos. 55 Yakon nan-apuyda kad atte gawan ni nalikube paway ta an-aniduda, ummoy nakatukdu'k Peter kan dida. 56 Pun innilan ni babalasangge sammilu te nalanglangan atte apuy, immumuskolna wok kanana, "Sa annae lalaki, osa'tta bulun Jesus."

57 Yakon kanan Peter we namuklit, "Naippun igamuk kan siya."

58 Panos kad, ininggaw os lalaki ye nangimatun kan siya wok kanana, "Sika osa kan dida."

Yakon kanan Peter, "Dakanakpun."

59 Nalakpus kad sin-orasan, ininggaw os osae lalaki ye kananae nangipatur, "Tuttuwaie osa'tta bulun Jesus te siya kad os nalpu'tte probinsiya'd Galilee."

60 Yakon kanan Peter, "Sa katuttuwaan ippun igamuk si sanate ugudonyu." Daampun kad magangput ugudona, nanullakuk kawitan. 61 Pun natanawili'k Apu Jesus we nangimumuskol kan Peter wok inkagasmokna imbagan Apu kan siyae kanana, "Daampun anulakuk kawitan si labi'k uni, amikluwom sakon puklitan." 62 Pun kesan wok ummibiibil.

Sa Nangang-angyaganda Kan Jesus

(Mat. 26:67-68; Mrk. 14:65)

63 Da nanguwalda kan Jesus, inang-angyagda ya inap-aplitda. 64 Pun binungutda bos atana wok kanan-dae nangang-angyag, "Sinsadi nu lamognu pugtuwan, ibagam kan dikani nu ngai nangaplit kan sika." 65 Kad nan-ibagada'tta adu we banage nangamsew kan siya kad nan-uguugudanda'k lawweng.

Sa Nanumalyaanda Kan Jesus

(Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Jhn. 18:19-24)

66 Anna kade pumadda, inniyoyda'k Jesus atte igaw da kukunsisal we I nanda'kda'ngan da pallakayon da Judyu, da papangat da papadi ya da mimistulun ni lintog. 67 Kananda kan siya, "Ibagam kappos kan dikani nu sika Kristu?"

Summongbat ak Jesus wok kanana, "Takon ay nu ibagak, aaddi ye adikayupun amati. 68 Kad nu awad imusok kan dikayu, adiyupun songbatan. 69 Yakon sinsadi, sakone Abeng Di Tagu, tumukduwak si madawinan Apudyus we makabool'k atte losan." II

70 Pun amo sinootda wok kananda, "Sika kad ain Abeng Apudyus?"

Kanana, "Dikayu we mismu nangibaga'tte sanat."

71 Pun kananda, "Ngaipa taku kasapulane awad anakdol? Annae dingngol taku we mismu imbaganana."

Sa Nipulangan Jesus Kan Pilate

(Mat. 27:1-2, 11-14; Mrk. 15:1-5; Jhn. 18:28-38)

23 Pune sadi, losanda lummanibbat ta iyoyda'k Jesus kan Gubernur Pilate. Dummatongda kad sidi, 2 indalumda'k Jesus wok kananda, "Indasanni an-nae tagu we al-allelawona da susunude ganak Israel. Sa kumagwa, kananae adikanipun okyan ambayad si bugis atte Emperor ad Rome ya sa kumaklu, kananae siya Kristu we Ari."

I Sa de Greek, da kukunsisal ngannonda Sanhedrin. Sana isun ni korti ye andakda'ngan da papangat da papadi, papangat da Judyu ya da mimistulun ni lintog ta dida ankuwis. II Psalm 110:1.

³ Pun kanan Pilate we nan-imus kan Jesus, "Siķa kamman Arin da Judyu?"

Kanan Jesus, "Ustu imbagam."

⁴ Pun kanan Pilate atta papangat da papadi ya da adu we tagu, "Naippun indasaķ aķ basuļ ni annae tagu."

⁵ Yaķon kanandae nangipatat, "Ginuluguluna da adu we tagu'tte intero we probinsiya'd Judea. Insaļadnae nantuttudu'tte probinsiya'd Galilee woķ dummatong ad Judea ya taķon ay sinsadi sina'd Jerusalem."

Sa Nipulaņan Jesus Kan Herod

⁶ Dingngoļ kad Pilate imbagam da tagu inimusna kan dida kanane, "Naļpu kamman annae laķaķi si probinsiya'd Galilee?" ⁷ Inigammuna kade naļpu'ķ Jesus atte probinsiya'd Galilee ye nampangatan Herod, impaiyona kan Herod te niyaspule inninggaw aķ Herod ad Jerusalem atte sadi ye timpu.

⁸ Innilan kad Herod aķ Jesus, amod de layadna te nabayage piona ilan te dingngoļna mipanggob kan siya ya piona ilan da nakaskasdaawe sinyale koona. ⁹ Pun adu da inimusna yaķon adipun paat summongbat aķ Jesus. ¹⁰ Da papangat kad da papadi ya da mimistulun ni lintoge ataķtaķdog, amo pinabasulda. ¹¹ Pun aķ Herod nidoga bos atta suldadunae nanginsultu ya nangang-angyag kan Jesus. Sinilupanda si langgoyode isuna silup da ari woķ naabus kad impaulida kan Pilate. ¹² Inggan ni sadi ye algaw, nambulbulun da Pilate kan Herod te sa nalakpuse algaw ambusulda.

Sa Nakoddongan Jesus Aķ Matoy

(Mat. 27:15-26; Mrk. 15:6-15; Jhn. 18:39-40; 19:4-16)

¹³ Pun impaayag Pilate da papangat da papadi, da udume papangat da Judyu ya da tagu, ¹⁴ kanana kan dida, "Indatongyu annae tagu kan saķone kananyu we al-allelawona da tagu. Yaķon andongol kayu, sa nanumalyaak si sinagungyu naippun indasaķ aķ basuļna'ķ amanoknok atte ipabasulyu kan siya. ¹⁵ Taķon ay aķ Herod, naippun indasana'ķ kingwana te annae impaulina kan ditaku, pun naippun ustuk gapunae magongat. ¹⁶ On paaplitķu ya puķayak." ¹⁷ Imbagana sadi te sa ugalin Pilate si tinawon atte Gayagayae ngannonda Nallausan, puķayana osa'tta balude kodawon da tagu. ^I

¹⁸ Yaķon kananda losane nanug-uy, "Gongatomot! Aķ Barabbas pionni ye puķayam!" ¹⁹ Aķ Barabbas kad, nibalud te ginuluna da ijerusalem ya inggaw os gingngatna.

²⁰ Pion Pilate we puķayan aķ Jesus te siya kasinna naķaugudan atta tagu, ²¹ yaķon amo kanandae

^I Sa annae verse, adipun nigili'tte iblun Luke atta adu we ambaļu we kopya atte Greek, yaķon awad atte Matthew 27:15 ya Mark 15:6.

nanug-uy, "Paipattoļnu'tte kros! Paipattoļnu'tte kros!"

²² Piķlun kad Pilate we naķaugud kan dida, kanana, "Ngaipa? Ngai kad ain kingwanae gapun ni mapatoyana? Naippun indasaķ aķ basuļ ni annae tagu. Pun taķon ay nu paaplitķu ya puķayak."

²³ Yaķon amo nanugtug-uyda impatute ampaipattoļ kan Jesus atte kros inggana'ķ naabaķ aķ Pilate, ²⁴ pun iyyunudna pionda, ²⁵ woķ pinuķayana tagu we pionda papuķaye nibalud gapu'tte nangguluwana kan ginnumngatana. Yaķon aķ Jesus, impulangna'tta suldadu ta ipattoļda'tte kros ta mituttuwa pionda'tte mipanggob kan siya.

Sa Nipattoļan Jesus Atte Kros

(Mat. 27:32-44; Mrk. 15:21-32; Jhn. 19:17-27)

²⁶ Pun sa nangitallayanda kan siya, dinokmaanda'ķ Simon we iCyrene we naļpu'tta ili ye umoy atte siyudad woķ impabuķudda de kros ta mitun-ud kan Jesus.

²⁷ Inninggaw os da amoamode tagu we nitun-ud kan Jesus ya da bubai ye sin-iibil kan andomdom. ²⁸ Yaķon nantawili kad aķ Jesus kanana, "Bubbubai ye ijerusalem, daķampun okyan aķ saķon ibilanyu yaķon siya ibilanyu da long-agyu ya da abengyu. ²⁹ Te aaddi ye dumatong algawe umamdan ampaķalaman kad kanan da tagu, 'Amo pian da basig ya da adipun mabugi kan ampasusu.' ³⁰ Te sa sanate timpu, kodawon da tagu'tta beleg kanane, 'Magday kayu ta mabumbunan kani.' ³¹ Te nu kaķna koonda kan saķone ippun basuļku we mipani si allilingsi ye kayu, aaddi ye sindumallu koonda kan dikayu we nakabasuļe mipani si naal-alane kayu."

³² Inninggaw os da duwae tulisane imbulunda kan Jesus ta umoyda midoga magongat. ³³ Dummatongda'tte igawe ngannonda "Battukag." Impattoļda'ķ Jesus atte kros. Da duwae tulisan, impattoļda bos dida'tta de krosda, sa osa'tte madawinanna ya sa osa'tte madawigina. ³⁴ Pun kanan Jesus, "Ama, pakawanom dida te ippun igammuda'tte koonda."

Da suldadu kad, nambubbunutda woķ nambis-bisaķanda silupna. ³⁵ Summisikad da tagu we nambubuya yaķon insassaud da papangat da Judyu we angigga'ķ nges-el kan siyae kananda, "Tinaguna da udume tagu. Taguwona okyan long-agna nu tuttuwae siya Kristu we pinilin Apudyus."

³⁶ Inang-angyag os da suldadu. Pun ummadanida ta idawdawda kilom kan siya, ³⁷ woķ kananda, "Nu tuttuwae siķa Arin da Judyu, taguwom long-agnu."

³⁸ Inninggaw os nigili'tte lap-at ni uluwan Jesus we kanana, "Annaya Arin da Judyu."

³⁹ Taķon ay osan tulisane nipattoļ si dalnig Jesus, inang-angyagna bose kanana, "Daķampun kamman

^{II} Hosea 10:8.

aḱ siḱa Kristu? Taguwom long-agnu ya indogam diḱani!"

⁴⁰ Yaḱon sa buḷunnae tulisan, sinuppakana woḱ ḱanana, "Adiḱapun ḱamman maḱimut ḱan Apudyus? An-iisu we naḱoddongan taḱu'ḱ matoy. ⁴¹ Yaḱon dita labbongnae madusa te naḱabasulṭa yaḱon sa annae tagu ippun basulṭa." ⁴² Pune sadi, ḱanana ḱan Jesus, "Jesus, iḱagasmoknu ḱappos saḱon nu umaliḱae ampangāt."

⁴³ ḱanan Jesus ḱan siya, "Ibagak ḱan siḱa ḱatutuwaan, sinsadi ye alḱaw midogaḱa ḱan saḱon ad langit."

Sa Natoyan Jesus

(Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Jhn. 19:28-30)

⁴⁴ Anna ḱade mumamatuk, gummikbot losane ili inggana'ḱ ummag-agaw, ⁴⁵ te gummikbot init. Pun napissay nanḱagwa kortinan ni templo. ⁴⁶ Napaḱaaw aḱ Jesus woḱ ḱanana, "Ama, italḱodḱu ḱalidodwak ḱan siḱa." ^{II} Imbagana ḱad sadi, naḱaan angosna.

⁴⁷ Innilan ḱad ni kapitan da sulḱadu da sadi ye naḱwa ḱananae nandayaw ḱan Apudyus, "Tuttuwae naun-unan annae tagu!"

⁴⁸ Da adu we tagu we nadagupe namubuya, innilada ḱad da naḱwa ḱesandae ḱinabḱabḱabda da baluḱungda te andomdomda. ⁴⁹ Yaḱon da losane buḷbulun Jesus ya da bubai ye nibulune nalpu'tte probinsiya'd Galilee, summisikaddae nan-oottap.

Sa Nilibonan Jesus

(Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Jhn. 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Inninggaw laḱaḱi ye nangngadan aḱ Joseph we iyArimathea we osae ili si probinsiya'd Judea. Siya ḱad, ambaḷu ya naun-unan, pasigna uuwayon dumakngan ni ampangatan Apudyus. Osa'tta ḱukunsial ^{III} yaḱon adipun ummapyu si nan-uunudan da buḷunna ya sa ḱingwada ḱan Jesus. ⁵² Aḱ Joseph, ummoy ḱan Pilate ta umoyna ḱodawon ladag Jesus. ⁵³ Pun ummoyna impas atte kros woḱ putiputana'tte itaḱe sinnun woḱ asinaot ummoy illibon si liyange ḱakḱopyae natikitikane batu we naippun nilibon. ⁵⁴ Sa gapun ni nangwaana si sadi, madam-an misalḱan ni umillongan da Judyu te masdom ni ansaganaan da Judyu. ^{IV}

⁵⁵ Da bubbubai ḱade naḱaoy ḱan Jesus we nalpu'tte probinsiya'd Galilee, nibulunda ḱan Joseph woḱ innilada nangilibonana ḱan Jesus ya sa inonae nangilibon.

I Sa sanae kortina, awad atte Kasantuwane partin ni templo. Abus ḱangatuwane padi'ḱ maḱwae lumnok te mibelange sana igaw Apudyus. Nanḱagwa napissay kortina ta angipillae maḱwae umadani da losane tagun Apudyus gapu ta natoy aḱ Jesus para'tta losane basulṭa. II Psalm 31:5. III Sanhedrin - sana isun ni korti ye andaḱdaḱngan da papangat da papadi, da papangat da Judyu ya da mimistulun ni lintog ta dida anḱuwis. IV Sa ugalin da Judyu, misalḱad si umillongan atte masdom ni Friday ya magangput atte masdom ni Sabadu.

⁵⁶ Pun ummoyonda ta umoyda isagana lana ḱan bangbanglu ta siya asida umoy iyappus si ladag. Yaḱon sa umillongan, ummillongda te siya lintogda.

Sa Ummuliyan Jesus

(Mat. 28:1-10; Mrk. 16:1-8; Jhn. 20:1-10)

24 Mabigat ḱad atte nalakpus umillongane imbelangda'ḱ umunae alḱaw ni sindumingguwan, nasapa ummoy da bubai atte libon Jesus, nangawitda si bangbanglu we insaganada. ² Indasanda onob ni libone naligad. ³ Pun nillumnokda yaḱon ippun indasanda si ladag Apu Jesus. ⁴ Sissiyada ḱade sintataag, nasaniḱad da duwae laḱaḱi si dalḱnigdae sumilisiling da silupda. ⁵ Pun ummobaob da sanae bubbubai gapu'tte ḱimutda yaḱon ḱanan da duwae laḱaḱi ḱan dida, "Ngaipayu sington matattagu si igaw da natoy? ⁶ Naip-pun aḱ Jesus sina te tinagun Apudyus ḱasin. Naliwatanyu ḱamman imbagana ḱan diḱayu si inninggawanyu'tte probinsiya'd Galilee ⁷ we ḱanana, 'Sa Abeng Di Tagu, ḱasapulane mipulḱang atta ḱabasbasulan ya ipattoḱda'tte kros ḱad matagu ḱasin atte miḱaḱlu we alḱaw?' " ⁸ Pun inḱagasmokda imbagan Jesus.

⁹ Nipaulida ḱade nalpu'tte libon Jesus, imbagada'tta nasawaḱan aḱ ossaane disipuluna ya da buḷunda da losane naḱwa. ¹⁰ Sa ngadan ḱad da annae bubai, da Mary Magdalene, Joanna ya aḱ Mary ye inan James. Dida ya da udum ose bubai da ummoy nangibaga'tta apostol atta naḱwa. ¹¹ Yaḱon da apostol adidapun pinati dida te sa somsomokda ḱanandapun nu dinodong-og da imbagada. ¹² Yaḱon aḱ Peter ḱad, nanodake ummoy atte libon. Dummatong ḱad, ummobaob ḱad ta ilana innilana abuse ludune namutiputda ḱan siya. Pun ummoyone natataag nu ngai naḱwa.

Sa Nampail-an Jesus Atta Duwae Disipuluna

(Mrk. 16:12-13)

¹³ Sa sadi bose alḱaw, nanadtaddalan da duwae disipulun Jesus we umoy atte ili'd Emmaus, sa bootna'd Jerusalem ya ad Emmaus isuna boot ni lamog ni tagu taddalanon si umoye tuḷu we oras. ¹⁴ Sa nanadtaddalananda, inug-uggudda da losane naḱwa. ¹⁵ Sissiya ḱade an-ug-uggudda, ummadani'ḱ Jesus woḱ nitun-ud ḱan dida. ¹⁶ Yaḱon taḱon ay nu innilada'ḱ Jesus, adidapun naḱaimatun te tinupod Apudyus ta adida imatunan. ¹⁷ ḱanan Jesus we nan-imus ḱan dida, "Ngai inug-uggudyu si anadtaddalananyu?"

Nansadangdae mamaḱ-ilae andadauyda. ¹⁸ Pun ḱanan ni osa ḱan didae nangngadan aḱ Cleopas, "Ngai inonae siḱa abus aḱ mangili'd Jerusalem we adi nangigammu'tta naḱwa si nalakpuse alḱaw?"

V Sa boot atte annae verse umoye nasawaḱan aḱ ossaane kilomiro.

¹⁹ Kanan Jesus, "Ngai kad ain da nakwa?"

Summongbatda wok kananda, "Da nakwa kan Jesus we iNazareth. Siya imbelang Apudyus ak profetana ya kanan da tagu we siya bos makaboolle angituttudu ya angwa'tta nakaskasdaaw. ²⁰ Kad impulang da papan-gat da papadi ya da angipangat kan ditaku, indalumda ta makoddongan ak matoy wok impaipatto'da'tte kros. ²¹ Yakon siya ninamnamani okyane anubut kan dikani ye ganak Israel atta kabusu taku. Yakon sinsadi ye algaw, kaklun algaw ni nakwaan da annae banag. ²² Sinsadi inggaw nakwae nataaganni, ummoy kad os da bubbubai ye bulunni nawwikis si libon, ²³ naippun indasanda'k ladagna. Pun nipaulidae ummoy nangibagae nampaila da anghel si isun di in-inope nangibaga kanane natagu'k Jesus. ²⁴ Pun ummoy kad os da udume bulunni si libon, nataagda te losan atta imbagan da bubai tuttuwa yakon ippun os innilada kan Jesus."

²⁵ Pun kanan Jesus kan dida, "Ankadong-og kayu! Ngaipa ankamnut amatiyanu'tta losane imbagan da profetan Apudyus? ²⁶ Maawatanyu okyane kasapulane sa Kristu umunae ampaqalam ya asiyot midayaw." ²⁷ Pun impakaawat Jesus kan dida da losane nigili'tte Ugud Apudyus mipanggob si long-agna, nisalad atte umunae iblun Moses inggana'tta losane inggilin da profetan Apudyus.

²⁸ Anna kade madam-anda miduum atte ayandae ili, isun di anakdakpus ak Jesus, ²⁹ yakon kanandae nanawid, "Umijan taku sina te annan lumabi." Pun nibulun kan dida.

³⁰ Tummukduda kade angan, innalan Jesus tinapay, nanggappiya kan Apudyus wok binisbisakna wok innatodna kan dida. ³¹ Pun kama'k pummadda ilanda wok immatunanda'k Jesus yakon baag-en ippun ogon ilanda kan siya. ³² Kananda, "Siya lummayadanta si inggawan taku'tte dalan si nangipakaawatana'tta nigili ye Ugud Apudyus."

³³ Pun daguse nipaulida'd Jerusalem. Indasanda da nasawalan ak ossaane disipuluna ya da udume nandatdatong sisi, ³⁴ wok kananda, "Tuttuwae natagu'k Apu wok nampaila kan Simon!" ³⁵ Pun inug-uggudda da nakwa'tte dalan ya sa nangimatunanda kan Jesus si namisbisakana'tte tinapay.

Sa Nampail-an Jesus Atta Disipuluna

(Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Jhn. 20:19-23; Act. 1:6-8)

³⁶ Sissiya kade ug-uggudonda da sanae nakwa, natanakdog ak Jesus we mismu'tte inggawanda wok kanana, "Lin-awa okyan awad kan dikayu."

³⁷ Yakon nakogwayda ya nakimtanda te kanandapun nu lagayan. ³⁸ Pun kanana kan dida, "Ngaipa kayu makimut ya anduwaduwa kan sakon? ³⁹ Ilanyu da ima'k ya da sukik ta amati kayu we tuttuwae sakon anna. Appadanak ta mat-op kayu. Te sa lagayan kad, naippun long-agna kan tung-alna kad ilanyu we wadawadda kan sakon."

⁴⁰ Nagangput kade imbagana da sana, impailana kan dida da imana ya da sukina. ⁴¹ Sissiyae adidapun amati gapu si amode layadda kan nantataagda, pun kanan Jesus kan dida, "Awad kamman makan sina?"

⁴² Pun innattanda si nautu we ugadiw, ⁴³ wok kinanna si sinagungda.

⁴⁴ Pun kanana kan dida, "Da annae nakwa, ustuustu'tta imbagak si sissiyaak kan dikayu: Losan atta nigili ye lintog Moses ya da profetan Apudyus ya da losane nigili'tte Psalm atte mipanggob kan sakon kasapulane mituttuwada."

⁴⁵ Pun sinilawana da somsomokda ta maawatanda nigili ye Ugud Apudyus. ⁴⁶ Kanana kan dida, "Annaya nigili: Kasapulane ampaqalam ya matoy Kristu kad matagu'tte miqaklu we algaw. ⁴⁷ Sa ambabawiyen da tagu'tta basulda ya agaydae angwa ya sa amakawanan Apudyus kan dida mipagapu kan sakon, kasapulane miwalagawag atta losane ili si lubung misalad sina'd Jerusalem. ⁴⁸ Dikayu we mismu anakdole katuttuwaan da innilayu. ⁴⁹ Kad sakone mismu angibuun si inkarin Ama'k kan dikayu. Yakon kasapulane uwayonyu sina'd Jerusalem inggana'k awatonyu kaboolane malpu'd langit."

Sa Nipangatuwan Jesus Ad Langit

(Mrk. 16:19-20; Act. 1:9-11)

⁵⁰ Pun impuyutna dida'd Bethany wok itayagna imanae namindisyun kan dida. ⁵¹ Sissiya kade ambindisyun, tinenana dida wok nipangatu'd langit. ⁵² Pun nandaydayawda kan siya wok nipaulida'd Jerusalem we amod de layadda. ⁵³ Pun inaligawe umoyda'tte paway ni templo andaydayaw kan Apudyus.

John

Sa Ugud Nambalin Aḵ Tagu

1 Sa daan ni lubung maḵwaan, gagangaye inninggaw Ugud. I Sa Ugud inninggaw ḵan Apudyus ya siya Apudyus. 2 Inninggaw Ugud ḵan Apudyus atte daan ni lubung maḵwaan. 3 Mipagapu ḵan siya ḵingwan Apudyus da losan. Naippun naḵwa nu adi gapu ḵan siya. 4 Siya naḵpuwan ni biyag ya sa sanae biyag siya anilaw atta somsomok da tagu. 5 Sa sadi ye silaw, silawana pongot ḵad sa pongot adinapun paat olgon sadi ye silaw.

6 Inninggaw tagu we imbuun Apudyus we nangngadan aḵ John. II 7 Ummali ta taḵdolana mipanggob si sadi ye silaw ta mipagapu ḵan siya amati okyan da losane tagu. 8 Daḵampun aḵ siya mismu we silaw yaḵon ummali ta taḵdolana mipanggob atte silaw.

9 Sa tuttuwae silaw, ummali si annae lubung ta silawana somsomok da losane tagu. 10 Inninggaw si lubung ya mipagapu ḵan siya, naḵwa lubung yaḵon adimpun da tagu immatunan nu ngai'ḵ siya. 11 Ummoy si mismu we ilina yaḵon adimpun da ḵailiyana inawat. 12 Yaḵon da losane nangawat ya namati ḵan siya, innatodna ḵan dida ḵalabbongane ambalin aḵ abeng Apudyus. 13 Sa nambalinanda'ḵ abeng Apudyus, daḵampun aḵ isuna miyanaḵ atte tagu ḵan pion da an-asawa yaḵon naḵpu si ḵaboolan Apudyus.

14 Sa Ugud, nambalin aḵ tagu wok inninggaw ḵan ditaku. Amod de ḵinabaluna ya ḵatuttuwaan da losane imbagabagana. Innilani ḵan siya nakaskasdaawe ugalin Apudyus te siya abus aḵ Abeng we naḵpu ḵan Amana.

15 Pinanoḵnoḵan John mipanggob ḵan siya wok ḵananae nangiyipḵaw, "Sana imbagabagaḵ ḵan diḵayu we awad de umun-unud ḵan saḵone nangatngatu te inggaw atte daanḵu mibuḵnagan." 16 Ḵad gapu'tte ummamdane ḵinabaluna, binbindisyunana ditaku losane namati. 17 Innatod Apudyus lintog mipagapu ḵan Moses yaḵon mipagapu ḵan Jesu Kristu we pinilin Apudyus aḵ Anagu ya An-ari, impailana ḵinabalu ḵan ḵatuttuwaan mipanggob ḵan siya. 18 Naippun tagu'ḵ

I Mipagapu si ugud, maḵwa ipaigammun da tagu ḵasom-somḵanda'tta udume tagu. Sadi isun ni piona ugudon atte Greek we sa ugud sa piona ḵanan, maḵwa ipaigammun Apudyus ḵasom-somḵana'tta tagu mipagapu si Ugud we siya'ḵ Jesu Kristu. II Sa annae John, siya'ḵ John we Ambobonyag, daḵampun atte disipulun Jesu Kristu we nangigili si annae iblu.

nangila ḵan Apudyus yaḵon aḵ Jesu Kristu we os-os-saane Abengna we mibuḵubulun ḵan Amana, siyae mismu nangipaigammu ḵan siya.

Sa Panoḵnoḵ John We Ambobonyag

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Luk. 3:1-18)

19 Annaya tinaḵdolān John. Sin-algawan ḵad, imbuun da papangat da Judyu ad Jerusalem da udume papadi ya da udume ganaḵ Levi ta umoyda imuson ḵan John nu ngai'ḵ siya. III 20 Adimpun John insilib yaḵon imbabaggana ḵatuttuwaan wok ḵanana, "Daḵampun aḵ saḵon Kristu." IV

21 Pun ḵanandae nangimus, "Ḵad ngaiḵa nu? Siḵa'ḵ Profeta Elijah?"

Ḵanana, "Naid! Daḵanaḵpun."

Pun ḵananda bos, "Siḵa ḵad ain profeta we an-uugudon Apudyus we uuwayonni?"

Ḵanan os John, "Naid! Daḵanaḵpun."

22 Pune sadi ḵananda, "Ngaiḵa nu? Ibagam ḵappos te ḵasapulanē awad ibagani'tta nangibuun ḵan diḵani. Ngai ḵad ain ḵanam ḵan siḵa?"

23 Ḵanan John,

"Saḵon inninggaw si bumbummaawe ḵanaḵe angiwalaḵawag,

'Pagodongonyu daḵan si umaliyan Apu.' " V

Aḵ John nituttuwaan ni inggilin Profeta Isaiaḵ si awe.

24 Imbuun da Pharisee VI da tagu we maḵaim-imus ḵan John. 25 Ḵanandae nangimus ḵan siya, "Ḵad nu daḵanaḵpun aḵ Kristu baḵon nu aḵ Profeta Elijah baḵon nu sa profeta we uuwayonni, ngaiḵaḵa dam-on ambonyag nu?"

26 Ḵanan John we summongbat, "Ambonyagaḵ si danume abus yaḵon annat ḵan diḵayu tataḵdoge ip-

III Da sanae ganaḵ Levi, dida da bumadang atta papadi ye anḵewaaḵ si tulda Numbers 3:17-37 wok naḵaḵpus ḵad de pigae tawon, naḵwa templo we boḵoy Apudyus ad Jerusalem. Aḵ Aaron osa'tta ganaḵ Levi ya da ganaḵ Aaron dida da papadi. Ḵad losan atta udume ganaḵ Levi bumadangda'tta papadi. Da sanae ganaḵ Levi, dida da angila ḵan angayyuwan atte tulda baḵon nu sa templo ḵad bumadangda'tte kewaaḵ da papadi amod ay ḵanḵanta'tte andayawan-da ya antuttududa bos. Sa naḵwa'tte sanae John, nibuḵundae angguwala'da'tta papadi. Aḵ John we Ambobonyag, abeng di padi.

IV Aḵ Kristu siya pinilin Apudyus aḵ Anagu ya An-ari. V Isaiaḵ 40:3. VI Da Pharisee osadae grupun da Judyu atte timpun Jesus. Dida da pangat atte mipanggob si religion da Judyu. Uunnudonda lintog Moses ya da ugalin da danakḵoda. Patiyondae da tagu ḵad awad da ḵalidowada baḵon nu ispirituda ya umuli da natoy atte umali ye al-gaw. Patiyonda bose awad da anghel.

pun igammuyu. ²⁷ Siya umun-unud kan saƙon kad gapu'tte kinangatuna, ippun labbongku we angukas atte sandalna."

²⁸ Naƙwa da anna'd Bethany atte biik ni tawwang Jordan we sa nambonyagan John atta tagu.

Sa Karneron Apudyus

²⁹ Mabigat kad, innilan John aƙ Jesus we annate umali wok kanana, "Ilanyu! Annaya Karneron Apudyus we innatodna'ƙ midatun ta angaan atta basul da tagu'tte lubung. ³⁰ Siya imbagabagaƙ kanane, 'Awad de umun-unud kan saƙone nangatngatu te inggaw atte daanƙu mibuƙnagan.' ³¹ Taƙon ay saƙon, naippun igammuk nu ngai sanae umun-unud. Yaƙon um-maliyaƙ ta bonyagaƙ da tagu si danum ta mipaigammu'tta ganaƙ Israel."

³²⁻³³ Annaya panoknok John si mipanggob kan Jesus. Kanana, "Naippun tuwa igammuk si annae umun-unud kan saƙon. Yaƙon sa nangibuun kan saƙon aƙ umoy ambonyag si danum kanana, 'Sa ilame ansimpaan ni Ispiritu Santu ya inninggaw kan siya, siya angibonyag si Ispiritu Santu atta tagu.' Kad innilaƙ Ispiritu we dummoƙae nalpu'd langite isun di kalapati wok iingaw kan siya. ³⁴ Innilaƙe mismu, pun panoknoƙaƙe siya tuttuwae Abeng Apudyus."

Da Ummunae Disipulun Jesus

³⁵ Mabigat kad, inninggaw da John ya da duwae disipuluna'tte biik ni tawwang Jordan. ³⁶ Innilana kad aƙ Jesus we lumaus kanana, "Ilanyu, annayat Karneron Apudyus we innatodna'ƙ midatun."

³⁷ Dingngoƙ kad ay da duwae disipulu imbagan John, nitun-udda kan Jesus. ³⁸ Nantawili kad aƙ Jesus, innilana didae mituntun-ud wok kanana, "Ngai singtonyu?"

Kananda, "Rabbi" sa piona kanan mistulu, "dinu inggawam?"

³⁹ Kanan Jesus, "Umali ƙayu ta ilanyu." Pun ummoyda innila igawna wok naƙaigawda kan siya. Annae madam-an mipisong init inggana'ƙ labi.

⁴⁰ Sa osae nangngoƙ si imbagan John we nitun-ud kan Jesus, aƙ Andrew we sunud Simon Peter. ⁴¹ Kingwan kad Andrew, daguse ummoyna singngit sunudnae aƙ Simon wok kanana kan siya, "Indasanni Messiah." Sa pion ni Messiah ugudon Kristu. ⁴² Pun inniyoy-na'ƙ Simon wok ummoyda si igaw Jesus.

Intollong kad Jesus kanana, "Siƙa'ƙ Simon we abeng John. Sinsadi ngadanaƙ siƙa'ƙ Cephas." Sa ngadane Cephas atte Hinebrew, Peter atte Greek. Kad sa piona kanan batu.

Da Philip Kan Nathanael

⁴³ Mabigat kad, simsimmoƙ Jesus we umoy atte probinsiya'd Galilee. Indasana'ƙ Philip wok kanana kan siya, "Tun-udonak ta ambalinoƙ siƙa'ƙ disipulok."

⁴⁴ Aƙ Philip kad iBethsaida we sa ilin da Andrew kan Peter. ⁴⁵ Pune sadi, indasan Philip aƙ Nathanael wok kanana kan siya, "Indasanni tagu we inggilin Moses si lintog ya da profetan Apudyus atte awe. Siya'ƙ Jesus we abeng Joseph we iNazareth."

⁴⁶ Pun kanan Nathanael, "Awad kamman ambaƙu'ƙ nalpu'd Nazareth?" Kanan Philip, "Awwaynu ta inta ilan."

⁴⁷ Innilan kad ay Jesus aƙ Nathanael we umadani, imbagana mipanggob kan siya wok kanana, "Annaya tuttuwae ganaƙ Israel we adipun nasikap."

⁴⁸ Kanan Nathanael we nan-imus, "Ngai inome nangigammu kan saƙon?"

Kanan Jesus, "Taƙon ay daan Philip kan siƙa angayagan, innilaƙ siƙa si puun ni ƙayu we fig."

⁴⁹ Pun kanan Nathanael, "Mistulu, siƙa Abeng Apudyus! Siƙa Ari'd Israel!"

⁵⁰ Kanan os Jesus, "Gapu'tte imbagake innilaƙ siƙa si puun ni de fig, amatiƙa kamman? Asim ilan da sindumallu we nakaskasdaaw nu sa anna." ⁵¹ Pun kanana bos kan dida, "Ibagaƙ kan diƙayu katuttuwaan, sa umali ye algaw asiyu ilane mabuƙatan ad langit kad ilanyu da anghel Apudyus we ngumatu kan dumoƙa kan saƙone Abeng Di Tagu we nalpu'd langite niyanak sina'd luta." II

Sa Kasar Ad Cana

2 Naƙaƙpus kad duwan algaw, inggaw kasar ad Cana si probinsiya'd Galilee. Inninggaw inan Jesus sidi, ² ya inninggaw os aƙ Jesus ya da disipuluna te naayaganda. ³ Naamin kad bayas, kanan ni inan Jesus kan siya, "Naaminanda'ƙ bayas."

⁴ Kanan Jesus, "Ina, adipun ƙasapulan ibagam ƙook. Daampun dumatong orase anuttuwaak atte planun Apudyus."

⁵ Pune sadi, kanan ni inan Jesus atta antataug atte bayas, "Ƙoonyu da ngaimane ibagana kan diƙayu."

⁶ Awad de ugalin da Judyu atte pumoƙƙasan. Pun inggaw sidi onome ammutu we batug di opat baƙon nu onom lataan si danum. ⁷ Kanan Jesus atta antataug atte bayas, "Punuwonyu da annae ammutu si danum." Pun pinnuda losan dida. ⁸ Pune sadi kanana, "Gumaud ƙayu ta iyoyu'tte angidaƙan si amung." Pun nangiyoyda kan siya. ⁹ Sinimsimana kad danume nambalin aƙ bayas, ippun igammuna si nalpuwana te abus da

II Abeng Di Tagu - Sa ngadane inusar Jesus atte long-agna. Siya ngadane inusarna'tte Baru we Tulag nu antuttudu mipanggob kan siya. Matthew 8:20, 9:6, 10:23, 11:19, 12:8.

I Sa pion ni Kristu kanan siya pinilin Apudyus aƙ Anagu ya An-ari.

nanaug ak nangigammu. Inabusna kad sinimsiman, inayagana lalaki ye ankasar, ¹⁰ wok kanana kan siya, "Sa ugali taku, pasige umuna mitaug ampiyae bayas kad nu mabebbelengan da tagu, asiyot mitaug bogsal. Yakon sika kad, indudulinnu ampiyae bayas wok asim intokwal si anungusna."

¹¹ Sa annae kingwan Jesus ad Cana we ili'tte probin-siya'd Galilee, sana ummunae nakaskasdaawe sinyale nangipail-ana'tte kinaapudyusna. Pune sadi, namati da disipuluna kan siya.

¹² Nagangput kad kasar, kesan da Jesus ya ak inana, da susunudna ya da disipuluna'd Capernaum wok in-ninggawda sidi'k sin-akitane algaw.

Sa Namalyawan Jesus Atta Allaklaku Atte Templo

(Mat. 21:12-13; Mrk. 11:15-17; Luk. 19:45-46)

¹³ Madam-an kad de Gayagayan da Judyu we ngan-nonda Nallausan, ^I ummoy da Jesus ad Jerusalem.

¹⁴ Nillumnok atte paway ni templo we boloy Apudyus wok indasana da allaku'tta baka, karnero, kalapati ya da ansusukat ak pilake atuktu'kdu'tta lamisaan. ¹⁵ Pun nangwa'k aplitna'tte tali wok pinalyawna dida'tte lasin ni templo, nidoga da baka kan da karnero. Iwwaliwal-isna pilak da ansusukat ak pilak wok binalittuwa'kna da lamisaanda. ¹⁶ Kanana bos atta allaku'k kalapati, "Kaanyu da sanat si anna! Adiyu ambalinon ak lalakkuwan boloy Ama'k!" ¹⁷ Pune sadi, inkagasmok da disipuluna nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Sa angipatogak si boloynu we adidapun patgan, siya matoyak." ^{II}

¹⁸ Innilan kad da papangat da Judyu kingwana kananda, "Ngai sinyale ipailam kan dikani ta panoknokame anna kalabbongame angwa'tta kakna?"

¹⁹ Kanana Jesus, "Nu dadailonyu annae templo, takadok si tulun algaw."

²⁰ Kanana da Judyu, "Opatpu'lu ya onome tawon nanakadanda'tte annae templo. Lamognu kamman takadon si abuse tulun algaw?" ²¹ Yakon sa pion Jesus ugudone templo, sa long-agna. ²² Pun ummuli kad ak Jesus, inkagasmok da disipuluna sanae imbagana. Pun namatida si nigili ye Ugud Apudyus mipanggob kan siya ya tuttuwa da imbagan Jesus.

²³ Adu da namati kan siya si inggawana'd Jerusalem atte timpun ni Gayagayan da Judyu we ngannonda Nallausan te innilada da nakaskasdaawe sinyale kingwana. ²⁴ Yakon adimpun Jesus intalgod long-agna kan

^I Sa annae Gayagayan ni Nallausane gangganason da Judyu, ikagasmokda nangiligiyan Apudyus atte danakkoldae nammusassu'd Egypt atte timpun Moses. Nangakay kad anghel we nangongat ata losane pangu'lu we abenge lalaki'd Egypt, nilausana da boloy da Judyu we nakuan da lewanganda si dajan ni ubbu we karnero Exodus 12. Tinawone gangganasonda kad walun algawe gangganasonda. Pun da Judyu, adu we ili malpuwanda ya nandatatongda'd Jerusalem we umoy makagayagaya si annae ngannonda Nallausan. ^{II} Psalm 69:9.

dida. Te iniiggammuna somsomok da losane tagu. ²⁵ Kad adinapun kasapulane awad anakdol mipanggob kan dida te iniggammuna da awad atta somsomok da.

Sa Ummayan Nicodemus Kan Jesus

³ Inninggaw tagu we nangngadan ak Nicodemus. Siya kad, Pharisee ya osae pangat da Judyu. ² Sil-labiyen kad, ummoy kan Jesus wok kanana, "Mistulu, igammuni ye sika imbuun Apudyus we umoy antut-tudu kan dikani te naippun makakwa'tta nakaskasdaawe sinyale koom nu maid ak Apudyus kan siya."

³ Kanana Jesus, "Ibagak kan sika katuttuwaan, nu adi tagu miyanak kasin, adipun makwae midoga si ampangatan Apudyus."

⁴ Kanana Nicodemus kan siya, "Ngai inon ni tagu we miyanak kasin nu nalakay? Makwa kamman mipauli si buwang inana ta miyanak kasin?"

⁵ Kanana Jesus, "Ibagak kan sika katuttuwaan, adipun makwae midoga tagu si ampangatan Apudyus nu adi miyanak atte danum ya sa Ispiritu Santu. ⁶ Sa miyanak atte tagu, siya abeng di tagu yakon sa miyanak atte Ispiritu Santu, siya abeng Apudyus te naispirituwan. ⁷ Adika mataag atte imbagake kasapulane miyanak kayu kasin. ⁸ Isun ni bibbid, adipun maila yakon angoy atte dinuman. Dongngonyu bungug ni bibbid yakon naippun igammuyu si malpuwana kan ayonana. Sadi isunae naippun maila kan maawatan atte inon ni miyanak kasin atte Ispiritu Santu yakon tuttuwae awad de ambanagana'tte biyag ni miyanak kasin mipagapu'tte Ispiritu Santu."

⁹ Kanana Nicodemus, "Ngai inonae makwa?"

¹⁰ Kanana Jesus, "Ngai inonae sika osa'tta maday-dayawe mistulu'd Israel yakon adimpun maawatan da sana? ¹¹ Ibagak kan sika katuttuwaan, siya panoknokanni igammuni ya da innilani yakon adiyupun patiyon. ¹² Nu imbagak kan dikayu da mipanggob atta makwa si annae lubung ya adikayupun amati, ngai inonyu we amati nu ibagak da mipanggob atta makwa'd langit? ¹³ Naippun nampangatu'd langit yakon abusake Abeng Di Tagu we dummo'lae nalpu'd langit. ¹⁴ Sa kingwan Moses, intayagna gambange sinan-ulo'g si ininggawanda'tte bumbummaaw. ^{III} Sadi isun ni makwa kan sakone Abeng Di Tagu we kasapulane mitalayag, ¹⁵ ta ngaimane amati kan sakon, awad kan siya biyag ak inggana."

¹⁶ Gapu ta amod de ayat Apudyus atte tagu si lubung, innatodna os-ossaane abengna'k datun ta ngaimane amati kan siya, adipun madusa'k inggana yakon awad kan siya biyag ak inggana. ¹⁷ Imbuun Apudyus abengna si lubunge dakampun ak dusaona

^{III} Numbers 21:4-9. Gapu'tta basul da iyIsrael, imbuun Apudyus da uloge amod de gitada ta ngaimane kotbanda matoy yakon nu tangadonda intayun Moses we sinan-ulo'g, adidapun matoy.

da tagu gapu'tta basuḷda. Yaḱon imbuunna ta tagu-wona dida si sadi ye madusaanda. ¹⁸ Pun da amati ḱan siya, adidapun maḱoddongan. Yaḱon da adipun amati, naḱoddonganda. Te adidapun amati'tte os-os-saane Abeng Apudyus.

¹⁹ Annaya gapunae maḱuwisda. Ummali si annae lubung sadi ye ngannonda Silawe anilaw atta anaawat taḱu mipanggob ḱan Apudyus yaḱon siya dinumaon da tagu pongot nu sa silaw te lawweng ḱoḱoḱkonda. ²⁰ Te da losane angwa'ḱ lawweng, sasangngaanda sadi ye ngannonda silaw ya adidapun umadani te adidapun pione masilawan da ḱoḱoḱkonda. ²¹ Yaḱon da angunud atte ḱatuttuwaan, umadani'da'tte silaw ta mamaḱ-ilae aḱ Apudyus maḷpuwan ni angwaanda'tta ambaḷu we ḱoonda.

Sa Imbagan John Mipanggob ḱan Jesus

²² Pune sadi, ummoy aḱ Jesus ya da disipuluna'tte probinsiya'd Judea woḱ inninggawda sidi ta ambonyagda'tta tagu. ²³ Aḱ John ḱad os, nambonyag ad Aenon we adani'd Salim te adu danum sidi. ḱad dumangatong da tagu we umoy ḱan siya pabonyag. ²⁴ Daampun aḱ John mibaḷud si sadi ye timpu.

²⁵ Angwa ḱad da disipulun John, naḱasossongbatda'tte osae Judyu si mipanggob atte ugalida we pumoḷḱasan. ²⁶ Pun ummoyda ḱan John woḱ ḱananda, "Mistulu, sa tagu we ummali ḱan siḱa si domang ni tawwang Jordan we sa pinanoḱnoḱam, awade ambonyag ḱad losan da tagu umoy ḱan siya."

²⁷ Summongbat aḱ John woḱ ḱanana, "Naippun tagu'ḱ awad awatona nu adi abus maatod ḱan siyae maḷpu ḱan Apudyus. ²⁸ Diḱayu we mismu anaḱdoḷ atte imbage ḱaḱampun aḱ saḱon Kristu yaḱon saḱon imbuun Apudyus we umuna nu siya. ²⁹ Sa ḱasasaadḱu isuna buḷbuḷun ni ankasar we laḷaḱi. ḱad taḱon ay nu ḱaḱampun ḱan siya angikasar si bubai, amod de layadnae midoga si kasar te dongngona gingan ni buḷbuḷunna. Sadi isuna ḱan saḱone amoamod layadḱu sinsadi gapu ḱan Kristu. ³⁰ Pun ḱasapuḷane siya ngumatu ya saḱon dumoḷa te siya planun Apudyus."

Sa Naḷpu Ad Langit

³¹ Sa naḷpu si annae luta, ḱuwan ni luta ya abus aḱ ugudona mipanggob atte luta. Sa naḷpu'd langit, siya ḱangatuwan. ³² Ibagana da innilana ḱan dingngoḷna yaḱon aḱit da amati'tta ibagana ḱan dida. ³³ ḱad da amati'tta ibagana, panoḱnoḱandae tuttuwa ibagan Apudyus. ³⁴ Sa imbuun Apudyus, siya ugudona da Ugud Apudyus te innatod Apudyus Ispiritu Santu ḱan siyae ippun anungusna. ³⁵ Te aḱ Ama we Apudyus, ayatona abengna woḱ impuḷangna ḱan siya da losan. ³⁶ ḱad ngaimane tumuttuwa gapu si amatiyana'tte Abengna, maatod ḱan siya biyag aḱ inggana. Yaḱon sa

adipun tumuttuwa gapu si adinapun amatiyan atte Abengna, ippun ḱan siya biyag aḱ inggana yaḱon sa sangang Apudyus iingaw ḱan siya.

Aḱ Jesus Ya Sa Bubai Ye iSamaria

⁴ Da Pharisee ḱad, dingngoḷdae naadu da inawis ḱan binonyagan Jesus we disipulu nu aḱ John. Inigammun Jesus we dingngoḷ da Pharisee anna. ² Yaḱon sa ḱatuttuwaan, ḱaḱampun ḱan Jesus nambonyag yaḱon abus da disipuluna.

³ Inigammun ḱad da Jesus sana, tinenanda probinsiya'd Judea ta mipaulida'tte probinsiya'd Galilee. ⁴ ḱad ḱasapuḷane ayonda'd Samaria. ⁵ Pun dummatongda'd Sychar we osae ili'd Samaria ya adani si lutae innatod Jacob si awe ḱan Joseph we abengna. ⁶ Inninggaw bubun Jacob sidi si awe. Gapu'tte ayong Jesus we nanadtaddaḷan, tummuḱdu si daḷnig ni bubun. Annae mumamatukḱ atte sadi.

⁷⁻⁸ Da disipuluna ḱad, ummoyda si siyudad nguminakḱ ḱanonda. Sibotda ḱad, dummatong bubai ye iSamaria we umoy anaḱdu woḱ ḱanan Jesus ḱan siya, "Ittanakḱ ud aḱ inumokḱ."

⁹ ḱanan ni bubai, "Ngaipaḱa gay anḱodaw aḱ danum ḱan saḱone siḱa ḱad Judyuḱa ya saḱon ḱad iSamaria?" Te sa ugalin da Judyu, adidapun maḱabuḷbuḷun atta iSamaria.

¹⁰ ḱanan Jesus, "Nu inigammun atod Apudyus ya inigammun nu ngaiyaḱe anḱodaw atte danum, siḱa oḱyan anḱodaw ta ittakḱ siḱa si danume angitod si biyag."

¹¹ ḱanan ni bubai, "Apu, adaddaḷoman annae bubun ḱad ippun gagaudnu. Dinu ḱad ain angaḷ-am atte danume angitod si biyag? ¹² Aḱ Jacob we ḱaḱaḱoḷ taḱu, impalaḱsunna annae bubun. ḱad sanat maḷpuwan ni inumona ya sa inumon da abengna ya da ayamna. Nangatngatuḱa ḱamman nu aḱ Jacob?"

¹³ ḱanan Jesus, "Ngaimane uminum si danume maḷpu si annae bubun, mauwaw ḱasin. ¹⁴ Yaḱon sa uminum atte danume ittoḱ, adipun ogon mauwaw. Te ambalin aḱ isunan bubune bumubus si long-agnae angitod si biyag aḱ inggana."

¹⁵ ḱanan ni bubai, "Apu, ittanakḱ ud atte sanate danum ta adiyakḱ ogon mauwaw ḱad agayḱu we umoy anaḱdu."

¹⁶ ḱanan Jesus ḱan siya, "Inḱa ayagan aḱ asawam ta umali ḱayu."

¹⁷ ḱanan ni bubai, "Naippun asawaḱ." ḱanan Jesus, "Tuttuwa sanate imbagam, ¹⁸ te nangallimaḱa nanga-sawa. ḱad sa inḱamboḷoynu we sana, ḱaḱampun aḱ gattoḱe asawam. Tuttuwa sanate imbagam."

¹⁹ ḱanan ni bubai, "Apu, igammuḱe profetaḱa. ²⁰ Da danaḱḱoḷni, sa annae beleg andayawanda ḱan Apudyus yaḱon diḱayu ḱade Judyu, ḱananyu we ad

Jerusalem kasapuļane andayawan da tagu kan Apudyus."

²¹ Kanan Jesus, "Bubai, amatika kan sakon, dumatong timpu we dakampun ogon atte annae beleg bakon nu ad Jerusalem andayawan da tagu kan Apudyus we Ama. ²² Dikeyu we iSamaria, naippun igammuyu kan Apudyus we dayawonyu. Dikeyu kade Judyu, igammuni te dikeyu malpuwan ni anagu'tta losane tagu. ²³ Yakon dummatong timpu we da tutuwae andayaw kan Apudyus we Ama, kasapuļane andayawda kan siya si Ispiritu ya mibatay si katutuwaan. Te sanat da singsington Apudyus we andayaw kan siya. ²⁴ Ak Apudyus Ispiritu. Kad da andayaw kan siya, kasapuļane andayawda si Ispiritu kan katutuwaan."

²⁵ Pun kanan ni bubai, "Igammuke dumatong Messiah we awaganda'k Kristu kad nu umali ipaigammuna kan ditaku da ngaiman."

²⁶ Kanan Jesus, "Sakone makaug-uggud kan siya sin-sadi, sakon sadi ye imbagame umali."

²⁷ Sissiya kade makaug-uggud ak Jesus, dummatong da disipuluna wok nataagda te makaug-uggud si bubai. Yakon naippun osa'k nangimus nu ngai pion ni bubai bakon nu ngai pa makaug-uggud ak Jesus kan siya.

²⁸ Kingwan kad ni bubai, tinenana sasakduwanae banga wok nipauli'tte siyudad. Pun ummoy na imbagatta tagu kanane, ²⁹ "Awwayyu kad ta inkayu ilan tagu we imbagana da losane kingwak! Siya kamman nin Kristu?" ³⁰ Pun ummoyda'tte igaw Jesus.

³¹ Sa kesianan kad ni bubai, isassaud da disipulun Jesus kanane angimus, "Mistulu, anganka!"

³² Yakon kanana kan dida, "Awad de makane kanoke naippun igammuyu."

³³ Da disipuluna kad, kanandae nan-asimus, "Awad nin nangiyoy kan siya'k kanona?"

³⁴ Pun kanan os Jesus kan dida, "Sa kanok sa anutuwaak kan angangputak atta kewaale pakwan ni nangibuun kan sakon. ³⁵ Awad de uggudonyu we kanana, 'Opat bujan daan ya asiyot iyaani.' Yakon sa kanak iyaani sinsana. Allanglangu kayu! Annat da umali ye tagu we malyad andongo! ya angawat atta ugudok. Dida isun da pagoy we nal-um ya madam-an maani. ³⁶ Da an-ani kad matangdananda, da anagup atta tagu awatonda biyag ak inggana. Kad da angimulae isun da angibaga'tte ugudku ya da an-ani ye bumadang ta awatonda ugudku, angganganasda losan. ³⁷ Te tuttuwa uggudone kanana, 'Awad de angimula ya awad os an-ani.' ³⁸ Te ibuunku dikeyu'k umoy an-ani'tte adiyupun inayong. Makkon da nanke-waal ya dikeyu angaaw atta inayongda."

³⁹ Da iSamaria kade ummili'tte siyudad, adu da namati kan Jesus gapu'tte imbagana ni bubai ye kanana, "Imbagana da losane kingwak." ⁴⁰ Pun dummatong

kad da iSamaria'tte ininggawan Jesus, tinawidanda ta inggaw yan kan dida wok ininggaw sidi'k duwan algaw. ⁴¹ Gapu'tta imbagana, amo ummadu da namati kan siya.

⁴² Kananda si bubai, "Dakampun ogon atte imbagam namatiyanni te dingngolni ye mismu kad igammuni ye siya tuttuwae Anagu'tta tagu'tte lubung."

Sa Nangaanan Jesus Atte Sakit

⁴³ Nalakupus kad duwan algaw, ummoy da Jesus atte probinsiya'd Galilee, ⁴⁴ te pinano'konkan Jesus we mismu kanane, "Sa profeta adipun mapatgan si mismu we ilina." ⁴⁵ Pun dummatongda kad atte probinsiya'd Galilee, nisagaw da tagu we nammangili kan siya te inilada da nakaskasdaawe kingwana'tte Gayagayae Nallausan ad Jerusalem.

⁴⁶ Pune sadi, ummoyda bos ad Cana we osae ili'tte probinsiya'd Galilee ye sa nambalinon Jesus danum ak bayas. Ininggaw osae pangat atte gubilnu'd Capernaum we nasakit abengnae lalaki. ⁴⁷ Dingngolna kade dummatong ak Jesus atte probinsiya'd Galilee ye nalpu'tte probinsiya'd Judea, ummoy kan siya nandagdagu ta an-osog ad Capernaum ya kaanona sakit ni abengnae mamattoy.

⁴⁸ Kanan Jesus kan siya, "Nu ippun ilanyu'k nakaskasdaawe sinyal, adikayupun amati."

⁴⁹ Yakon kanan ni pangat, "Apu, awwaynu kappos ta daan matoy abengku."

⁵⁰ Pun kanan Jesus, "Inkan, matagu abengnu." Pun namati pangat atte imbagana wok ummoyon.

⁵¹ Mabigat kad si sissiya'tte dalan, ^I inabotna da sammilunae kanandae nangibaga kan siya, "Natagu abengnu!" ⁵² Inimusna kad nu ngai ye oras bumaluwana kananda, "Nakaan atungna'tte nandangawel akka'biyan."

⁵³ Pun inkagasmok ni ama we sadi ustuustu we nangibag-an Jesus kan siya kanane, "Matagu abengnu." Pune sadi, siyae mismu ya da kabalyanna namatida losan kan Jesus. ⁵⁴ Sana mikagwae sinyale kingwan Jesus atte probinsiya'd Galilee si nalpuwana'tte probinsiya'd Judea.

Sa Nangaanan Jesus Atte Sakit Ni Lalaki

5 Nagangput kad sana, ininggaw gayagayan da Judyu'd Jerusalem wok ummoy ak Jesus. ² Pun ad Jerusalem atte adani si lewangan da karnero, awad de aamosane ngannonda'tte Hinebrew, Bethzatha. ^{II} Kad sa nampasiigid awad da limae iiddungane ³ oobogon da adu we nasakit. Awad da nakuļap, napilay ya da naparalae. Uwayonda ankiyawan ni danum, ⁴ te

^I Sa boot ni malpu'd Capernaum inggana'd Cana umoye tulumpulu ya duwae kilomito. ^{II} Sa nigili kad atta udume manuscript atte Greek, Bethesda. Sa nigili kad os atta udum, Bethsaida.

sillałabi kad, an-osog anghel Apudyus ya inkıbyawna danum. Kad sa umunae umoy atte miķıbyawe danum, maķaan saķitna.

⁵ Pun inninggaw osae lałaki ye nasakit si tulumpulu ya walı we tawon. ⁶ Innilan kad Jesus we innuumbog sidi ya inigammunae nabayage innuumboge nasakit, kanana kan siya, "Piome maķaan saķitnu?"

⁷ Kanan ni nasakit, "On Apu yaķon naippun angıyoy kan saķon atte aamosan nu miķıbyaw danum ya ana kade iyyak, ummuna da udum."

⁸ Kanan Jesus kan siya, "Bumangonka, alam oboknu ya anaddalanka." ⁹ Pun daguse bummalu wok in-nalana oboknae innumbogana wok nanaddalan. Nakwa sadi'tte umillongan da Judyu. ¹⁰ Pun kanan da papangat da Judyu'tte sadi ye lałaki ye bummalu, "Iyadin ni lintog taku bubukudom oboknu si umillongan."

¹¹ Yaķon kanan ni lałaki, "Sa tagu we nangaan atte saķitku nangibagae kanana, 'Bumangonka! Alam oboknu ya anaddalanka.'"

¹² Pun kanandae nan-imus kan siya, "Ngai kamman sanate nangibagae alam oboknu ya anaddalanka?"

¹³ Yaķon sa nakaan saķitna, naippun igammuna nu ngai nangaan si saķitna te amoamod da tagu ya naabus kesan ak Jesus.

¹⁴ Unipun, indasan Jesus sanae lałaki si paway ni templo wok kanana, "Ilam kad, bummaluka. Agaynu we bumasuı ta adi makwa kan siķa sindumallu nu sa damu."

¹⁵ Pune sadi kesan lałaki wok impaigammuna'tta papangat da Judyu we ak Jesus nangaan si saķitna.

¹⁶ Pun insalad da papangat da Judyu we sumasanga kan Jesus gapu ta umillongan nangwaana'tte kaķna.

¹⁷ Kanan Jesus, "Ak Amaķ we Apudyus, adipun guminoķe anķewaaı kad isuna bos kan saķon." ¹⁸ Gapu'tte sadi ye imbagan Jesus, amo pion da papangat da Judyu we gongaton. Te dakampun ay ak abus nilisalis-na lintog atte umillongan yaķon imbaganana bose ak Apudyus Amana kad iyisuna long-agna kan Apudyus.

Sa Kałabbongan Jesus

¹⁹ Pun kanan Jesus kan dida, "Ibagak kan dikayu katuttuwaan, saķone Abengna, adiyakpun maķakwa'tta kook nu abusaķ. Te da kook, abus da ilake koon Amaķ. Kad da ngaimane koon Amaķ, siya bos da kook. ²⁰ Te ak Amaķ, ayatona saķone Abengna. Pun ipailana kan saķon da losane koona. Kad paķwana da amo nakaskasdaaw nu da ilanyu ta sindumallu we mataag kayu. ²¹ Te nu tinagun Amaķ da natoy ya it-tana dida si biyag, taguwok ose Abengna ya ittak os si biyag da pioķ. ²² Te dakampun kan Amaķ anguwis atta tagu si mipanggob atta basuıda yaķon innatodna kan saķone Abengna kałabbongake anķuwis, ²³ ta daya-

won da losan saķone isun ni andadayawda kan Amaķ. Da adipun andayaw kan saķon, adidapun os dayawon ak Amaķ we nangibuun kan saķon.

²⁴ "Ibagak kan dikayu katuttuwaan, ngaimane amati'tta ugudku ya amati'tte nangibuun kan saķon, awad kan siya biyag ak inggana. Adipun ogon maķuwis te illasatna dusa wok awad kan siya biyag ak inggana. ²⁵ Ibagak kan dikayu katuttuwaan, dummatong timpu we dongngon da natoy gıngan ni Abeng Apudyus, kad da andongol ya amati mataguda'ķ inggana. ²⁶ Ak Amaķ, siya angitod si biyag kad innatodna bos kan saķone Abengna kałabbongake angitod si biyag. ²⁷ Innatodna bos kałabbongake anķuwis te saķon Abeng Di Tagu. ²⁸ Adi kayu mataag atta ibagak te dumatong timpu we da losane natoye nilibon, dongngonda gıngak, ²⁹ umulida ya lumoswada'tta libonda. Kad da nangwa'tta ambalu, umulida ta mait-tanda'tte biyag ak inggana. Yaķon da nangwa'tta lawweng, umulida ta maķoddonganda madusa'ķ inggana. ³⁰ Naippun kałabbongak koon nu abusaķ. Siya dongngok da ibagan Amaķ atte inoķe anķuwis kad us-tu anķukuwısku te siya unudoķ pion ni nangibuun kan saķone dakampun atte pioķ."

Da Anaķdol Kan Jesus

³¹ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Kad nu abusaķ ak anaķdol atte long-agku, dakampun ak tuttuwa ibagak. ³² Yaķon awad de osae anaķdol kan saķon. Kad igammuķe tuttuwa da ibagana si mipanggob kan saķon.

³³ "Nangibuun kayu'ķ ummoy nangimus kan John wok tinaķdolana mipanggob atte katuttuwaan. ³⁴ Adıķpun kasapulan takdolana da tagu mipanggob kan saķon yaķon ipasasmokku da imbagan John ya amati kayu okyan ta taguwon Apudyus dikayu'tte dusan da basulyu. ³⁵ Ak John, mipani'tte silawe lumangıang ta silawana da somsomokyu. Kad ginang-ganasyu we nandongol kan siya si sin-aķitan. ³⁶ Yaķon awad de anaķdol kan saķone nangatngatu nu ak John. Te da kooķe impaķwan Amaķ, sana da anaķdole saķon imbuunna. ³⁷ Ak Amaķ we nangibuun kan saķon, tinaķdolanae mismu mipanggob kan saķon yaķon adiyupun dingngol gıngana kan innila bosalna. ³⁸ Kad sa ugudna, adipun lumnok atta somsomokyu te adıķayupun amati kan saķone imbuunna.

³⁹ Adaadalonyu nigili ye Ugud Apudyus te kananyupun nu sadi angitod kan dikayu si biyag ak inggana. Kad sa sanae Ugud Apudyus siya anaķdol si mipanggob kan saķon. ⁴⁰ Yaķon adiyupun pione umali kan saķon ta ittok kan dikayu biyag ak inggana.

⁴¹ "Adıķpun pion dayawe malpu'tta tagu, ⁴² yaķon iniiggamuķ dikayu. Kad igammuķe naippun ayatyu kan Apudyus. ⁴³ Ummaliyak sina gapu'tte kałabbon-

gan Amaḵ woḵ adiyupun saḵon awaton. Yaḵon nu awad umali'tte kaḷabbonganae mismu, siya awatonyu. ⁴⁴ Ngai inonyu we amati nu siya pionyu an-asidayaw ḵayu ḵad adiyupun sington dayawe maḷpu si ossaane Apudyus? ⁴⁵ Adiyu ḵanane saḵon amabasul ḵan diḵayu si sinagung Amaḵ te aḵ Moses amabasul ḵan diḵayu. Te namnamaonyu we taguwon diḵayu nu amati ḵayu'tte sadi ye inggilin Moses. Yaḵon adiyupun namati. ⁴⁶ Ḵad nu amati ḵayu ḵan Moses, amati ḵayu oḵyan os ḵan saḵon te inggilina mipanggob ḵan saḵon. ⁴⁷ Yaḵon nu adiyupun pinati da inggilina, ngai inonyu we amati'tta ibagaḵ?"

Sa Namaḵanan Jesus Atta Lummasbos Aḵ Limallibu
(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17)

6 Naḷaḵpus ḵad pigan alḡaw, dummoḷmang aḵ Jesus ya da disipuluna'tte Baybay ad Galilee ye Tiberias osae ngadanna. ² Amoamod da tagu we nitun-ud ḵan siya te innilada da nakaskasdaawe ḵingwana'tta nasakit. ³ Pun nanagada'ḵ Jesus atte beleg woḵ naḵatuḵdu'tta disipuluna. ⁴ Sa sadi ye timpu, madam-an Gayagayan da Judyu we ngannonda Nalausan.

⁵ Nammotwa ḵad aḵ Jesus, intapna da amode tagu we ḵumatam ḵan dida. Ḵanana ḵan Philip, "Dinu ngumin-an taḵu'ḵ ḵanonda?" ⁶ Iniggammun Jesus nu ngai ḵoona yaḵon inimusna ḵan Philip ḵaḵna ta pappadasona pammatina.

⁷ Ḵanan Philip ḵan siya, "Taḵon ay duwanggasute palata adinapun lamog mingina'ḵ tinapay aḵ maḵalnob ḵan dida taḵon ay nu sin-aḵ-itanda."

⁸ Gumminga ḵad aḵ Andrew we sunud Simon Peter ya osa bos atta disipulu ḵanana, ⁹ "Annaya abenge nandinaan aḵ limae tinapaye barley ¹ ḵan duwae nida-wise ugadiw. Yaḵon maḵalnob ḵamman atta amode tagu?"

¹⁰ Ḵanan Jesus atta disipuluna, "Patuḵduwonyu da tagu." Tuttuḷni sadi ye ininggawanda. Pun sa iyap da laḷaḵi umoye limallibu, adipun niyyap da bubai ya da abeng. ¹¹ Pune sadi, innaḷan Jesus tinapay woḵ nanggappiya ḵan Apudyus. Nagangput ḵad, impaiwalasna'tta disipuluna. Ḵaḵna bos ḵingwana'tte ugadiw. Impaiwalasna inggana'ḵ nassugda.

¹² Losanda ḵad nassug, ḵanan Jesus atta disipuluna, "Inḵayu dagupon da nabun-an ta ippun matangga."

¹³ Dinagupda ḵad da bunada'tte limae tinapaye barley, naamin napnu nasawaḷan aḵ duwae aḵḵubaw.

¹⁴ Innilan ḵad da amode tagu da nakaskasdaawe sinyale ḵingwan Jesus ḵananda, "Sana pagay tuttuwae profeta we inkarin Apudyus we umali si annae lubung." ¹⁵ Iniggammun ḵad Jesus da somsomḵ da

I Sa barley, siya kaḵannon da ḵapus.

tagu we ipatutdae siya an-ariyonda, tinenana dida woḵ ummoy ḵasine ossaan atte beleg.

Sa Nanaddaḷanan Jesus Atte Labaw Ni Danum
(Mat. 14:22-33; Mrk. 6:45-52)

¹⁶ Anna ḵade mumasdom, nan-osog da disipulun Jesus atte baybay, ¹⁷ woḵ nambangkada ta dumoḷmangda'd Capernaum. Anna gaye lumabi daampun ay dumatong aḵ Jesus ḵan dida.

¹⁸ Inniggana ampigsae bali woḵ amod de tupiyak. ¹⁹ Batug ḵad di lima baḵon nu onome kilomitro inaḵatda, intapda'ḵ Jesus we anadtaddaḷan atte labaw ni danume umadaadani'tte bangka woḵ naḵimtanda. ²⁰ Yaḵon ḵanan Jesus, "Saḵon anna, adi ḵayu maḵimut!" ²¹ Pun sillalaylayaddae nangilugan ḵan siya'tte bangka. Pun daguse dummatongda'tte taḷantage ayanda.

Sa Maḵane Angitod Si Biyag

²² Mabigat ḵad, nan-uuwway da tagu we natenan si domang te iniggammudae ossaane abus bangkae ḵesan ḵad inniladae adipun aḵ Jesus naḵalugan yaḵon abus da disipuluna'ḵ nambangka. ²³ Pune sadi, dummatong da udume bangkae naḷpu'd Tiberias woḵ dummaḵalda'tte adani si nanganan da tagu'tte tinapay si nanggappiyaan Jesus ḵan Apudyus. ²⁴ Innilan ḵad da amoamode tagu we naippun aḵ Jesus ya da disipuluna sidi, nambangkada bos woḵ ummoyda'd Capernaum ta singtonda'ḵ Jesus.

²⁵ Dummatongda ḵad ad domang, indasanda'ḵ Jesus woḵ ḵanandae nangimus, "Mistulu, ḵamaan ni dummaḵngam sina?"

²⁶ Ḵanan Jesus ḵan dida, "Ibagaḵ ḵan diḵayu ḵatutuwaan, singsingtonaḵ te nangan ḵayu ya nassug ḵayu'tte tinapaye impaḵanḵu ḵan diḵayu. Daḵampun aḵ gapu ta naawatanyu da nakaskasdaawe sinyale innilayu. ²⁷ Adiyu gamgaman maḵane madadail yaḵon siya oḵyan gamgamanu maḵane angitod si biyag aḵ inggana. Ḵad saḵone Abeng Di Tagu angitod atte sadi ye maḵan ḵan diḵayu te ummapyu'ḵ Apudyus we Amaḵ ḵan saḵon."

²⁸ Pun ḵanandae nan-imus ḵan siya, "Ngai ḵasapulane ḵoonni ta mituttuwa da pinion Apudyus?"

²⁹ Ḵanan Jesus, "Annaya pinion Apudyus we ḵoonyu, amati ḵayu oḵyan ḵan saḵone imbuunna."

³⁰ Ḵananda bos, "Ngai nakaskasdaawe sinyale ḵoom ta ilanni ya amati ḵani'tta imbagam? Ngai ḵoom?" ³¹ Nangan da danaḵḵoḷ taḵu'tte manna si ininggawanda'tte bumbummaaw, ḵad siya bos nigili si Ugud Apudyus we ḵanana, 'Pinaḵanana dida'tte maḵane naḷpu'd langit.' " II

II Exodus 16:4-36; Nehemiah 9:15; Psalm 78:24.

³² Kanan Jesus kan dida, "Ibagaḵ kan diḵayu katutuwaan, daḵampun kan Moses nangitod kan dida'tte maḵane naḷpu'd langit. Yaḵon aḵ Amaḵ nangitod ya siya angitod kan diḵayu'tte tuttuwae maḵane maḷpu'd langit. ³³ Te sa maḵane itton Apudyus, siya dummoḷae maḷpu'd langite angitod si biyag aḵ inggana'tta tagu si lubung."

³⁴ Kananda kan siya, "Mistulu, patilayunḵa oḵyan angitod si sanate maḵan."

³⁵ Kanan Jesus, "Saḵon maḵane angitod atte biyag aḵ inggana. Ḵad da umali ya amati kan saḵon, adidapun paat maḷat kan mauwaw. ³⁶ Yaḵon ibagaḵ kan diḵayu we taḵon ay nu innilayu saḵon, sissiyae adikayupun amati. ³⁷ Da losane tagu we intalgod Amaḵ kan saḵon, dida bos da umali kan saḵon. Ḵad ngaimane umali kan saḵon, adikpun paat palyawon. ³⁸ Te daḵampun aḵ ummaliyake naḷpu'd langit ta ḵook da piniok yaḵon ummaliyake ta ḵook da pinion ni nangibuun kan saḵon. ³⁹ Ḵad sa pinion ni nangibuun kan saḵon, ayyuwanana da innatodnae amati kan saḵon. Pauliyok dida taguwon si anungus ni algaw, ⁴⁰ te sa pinion Amaḵ, losane angimatune saḵon Abengna ya amati kan saḵon, maitanda si biyag aḵ inggana. Ḵad pauliyok dida taguwon si anungus ni algaw."

⁴¹ Pune sadi, insalaḵ da Judyu we singngongonot kan siya te kanana, "Saḵon maḵane naḷpu'd langit."

⁴² Kananda, "Daḵampun ḵamman aḵ siya Jesus we abeng Joseph? Igammu taḵu da amana kan inana. Ḵad ngaipana kanane naḷpu'd langit?"

⁴³ Kanan Jesus, "Adi ḵayu singngongonot! ⁴⁴ Naipun tagu'ḵ maḵaali ya amati kan saḵon nu adin Amaḵ we nangibuun kan saḵon iyadani. Ḵad da amati, taguwok dida ḵasin si anungus ni algaw. ⁴⁵ Te kanan ni inggilin da profeta si awe, 'Tuttuduwan Apudyus da losane tagu.' ^I Ḵad ngaimane andongoḷ ya an-adaḷ kan Amaḵ, dida da umali kan saḵon. ⁴⁶ Daḵampun aḵ pionana kanane awad nangila kan Apudyus, malaksid kan saḵone naḷpu kan siya. ⁴⁷ Ibagaḵ kan diḵayu katutuwaan, ngaimane amati kan saḵon, awad kan siya biyag aḵ inggana. ⁴⁸ Te saḵon maḵane angitod atte biyag. ⁴⁹ Da danaḵḵolyu, taḵon ay nu ḵinanda maḵane ngannonda manna si ininggawanda'tte bumbummaaw, natoyda. ⁵⁰ Sa maḵane ugudok, sana tuttuwae maḵane dummoḷae naḷpu'd langit. Ḵad ngaimane angan, adipun paat matoy. ⁵¹ Saḵon maḵane angitod si biyag aḵ ingganae naḷpu'd langit. Ḵad ngaimane angan atte annae maḵan, matagu'ḵ inggana. Sa sanae maḵan, sa long-agḵu we ittok ta matagu da tagu si lubung." ^{II}

⁵² Dingngoḷ ḵad da Judyu imbagan Jesus, kanandae nansosongbat, "Ngai inonae ittona long-agna kan di-taḵu ta kanon taḵu?"

^I *Isaiah 54:13.* ^{II} *Imbagan ḵad Jesus we ittona long-agna, siya pionana ugudon, iyunudnae midatun long-agna'tte kros.*

⁵³ Kanan Jesus kan dida, "Ibagaḵ kan diḵayu katutuwaan, nu adiyu kanon long-agḵu we Abeng Di Tagu kan adiyu inumon daḷak, naippun kan diḵayu biyag aḵ inggana. ⁵⁴ Ngaimane angan atte long-agḵu kan anginum atte daḷak, awad kan siya biyag aḵ inggana. Ḵad ḵasinku taguwon dida'tte anungus ni algaw. ⁵⁵ Te sa long-agḵu, siya tuttuwae maḵan ya sa daḷak, siya tuttuwae mainum. ⁵⁶ Ngaimane angan atte long-agḵu ya anginum atte daḷak, iingaw kan saḵon ya iing-gawaḵ os kan siya. ⁵⁷ Aḵ Amaḵ we naḷpuwan ni biyag, imbuunaḵ wok nataguwaḵ gapu kan siya. Pun sadi isun ni angan atte long-agḵu, matagu bos gapu kan saḵon. ⁵⁸ Saḵon maḵane naḷpu'd langit, daḵampun aḵ isuna ḵinan da danaḵḵolyu we manna wok natoyda pos pagay. Ngaimane angan atte annae maḵan, matagu'ḵ inggana."

⁵⁹ Imbagan Jesus da anna'tte nantuttuduwana si sin-agoga we mimittingan da Judyu ad Capernaum.

Sa Angitod Atte Biyag Aḵ Inggana

⁶⁰ Dingngoḷ ḵad da adu'tta disipuluna annae imbagan kananda, "Atopay ḵamnut ni annae tuttuduna! Ngai maḷyad andongoḷ?"

⁶¹ Taḵon ay nu naippun angibaga kan siya, igammun Jesus we singngongonot da disipuluna wok kanana kan dida, "Nadismaya ḵayu ḵamman atta intuttuduk kan diḵayu? ⁶² Ngai inona nu ilanyu saḵone Abeng di Tagu we ngumatuwaḵ si naḷpuwaḵ? ⁶³ Sa angitod atte biyag, sa Ispiritu Santu. Naippun lamog ni long-ag itton. Ḵad da inugudḵu kan diḵayu, naḷpuda'tte Ispiritu ḵad siya angitod si biyag aḵ inggana. ⁶⁴ Yaḵon awad kan diḵayu da adipun amati." Te gagangaye inigammun Jesus nu ngai da adipun amati ya sa angituyuk kan siya. ⁶⁵ Pinagatupana bos wok kanana, "Sana gapun ni nangibag-aḵ kan diḵayu we naippun ḵallamog umali ya amati kan saḵon nu adin Amaḵ iyunud."

⁶⁶ Inggan ni sadi, adu da tagu we nibuḷubuḷun kan Jesus we nan-awid wok adidapun ogon mibuḷun kan siya. ⁶⁷ Pune sadi, kanan Jesus atta nasawaḷan aḵ duwae disipulu, "Ḵan diḵayu, pionyu ḵammane tenanaḵ os?"

⁶⁸ Kanan Simon Peter we summongbat, "Apu, ngai unudonni nu? Annat kan siḵa da ugude angitod atte biyag aḵ inggana. ⁶⁹ Namati ḵani kan iniiggammuni ye siḵa nasantuwane imbuun Apudyus."

⁷⁰ Pun kanan Jesus, "Daḵampun ḵamman aḵ saḵon namili kan diḵayu we nasawaḷan aḵ duwa? Yaḵon awad pagay osa kan diḵayu we dimunyu." ⁷¹ Siya pionana ugudon aḵ Judas Iscariot we abeng Simon we taḵon ay nu osa'tta nasawaḷan aḵ duwae disipuluna, siya asi angituyuk kan Jesus. ^{III}

^{III} *Sa pion ni Iscariot kanan, tagu we naḷpu'd Kerioth. Siya nin ili ye naḷpuwan Simon.*

Ak Jesus Ya Da Sunudna

7 Nagangput kad sadi, ummoy ak Jesus atta nampalikwose ili'tte probinsiya'd Galilee. Adinapun piona umoy atte probinsiya'd Judea te singsington da papangat da Judyu inonda angongat kan siya.

2 Madam-an kad Gayagayan da Judyu we ngannon-da Sigay, 13 Kanan da sunud Jesus we lalaki kan siya, "Tenam sina ya inka'tte probinsiya'd Judea ta ilan da disipulum da nakaskasdaawe koom! 4 Kad nu koom da sana, ilan da losane tagu si lubung ta igammuwonda. Te naippun tagu'k itataluna koonu nu pionae ipaigammu kinataguna." 5 Imbagan da lalaki ye sunud Jesus kakna te takon ay da sunudna, adidapun amati kan siya.

6 Kanan Jesus kan dida, "Daampun dumatong timpuke angittuwa si planun Apudyus. Yakon kan dikayu, balangnae timpu we makwa koonu da pionu. 7 Te ippun lasun da tagu we adipun namati ye sumasanga kan dikayu yakon sasanganda sakon te panoknokake lawweng da kokokkonda. 8 Inkayu makagayagaya. Umadik umoy te daampun dumatong ustuwu we timpuke angittuwa si planun Apudyus."

9 Imbagana sana wok ininggaw atte probinsiya'd Galilee.

Sa Ummayan Jesus Atte Gayagaya

10 Yakon kesan kad da sunud Jesus we ummoy nakagayagaya'd Jerusalem atte Gayagayan da Judyu we ngannonda Sigay, ummoy os ak Jesus yakon adipun nampappaila. 11 Nangwa kad da papangat da Judyu, singsingtonda'tte gayagayae kananda, "Dimman ak Jesus?" 12 Da nandatdatonge tagu'tte gayagaya, siya uguugudonda mipanggob kan Jesus. Kanan da udum, "Ambalu ugalin Jesus." Yakon kanan os da udum, "Lawwelawweng te ul-ulnugana da tagu." 13 Yakon adidapun indangsole angug-uggud si mipanggob kan siya te makimutda'tta papangat da Judyu.

14 Batug kad di angginawa gayagaya, ummoy ak Jesus atte paway ni templo wok nantuttudu. 15 Pun nataag da papangat da Judyu wok kananda, "Naippun nangatu'k adal ni annae tagu. Dinu nanga-ana si laingna?"

16 Sinongbatan Jesus dida wok kanana, "Daikampun ak sa somsomokku malpuwan ni ittuttuduk yakon malpu kan Apudyus we nangibuun kan sakon.

17 Ngaimane pionae angwa'tta pinion Apudyus, igammuwona nu malpu kan Apudyus da tuttuduk bakon nu malpu si mismu we kalabbongak. 18 Sa tagu we antut-

I Sa annae Gayagayae ngannonda Sigay, sinduminguwane gangganson da Judyu. Losan da Judyu umoy angwa'k sigay ak umidunganda ta umoyda umiyan. Kad sana angikagasmokanda'tte nanadtaddalanan da dana'kko'ida si bumbummaaw atte nalpuwan da'd Egypt. Leviticus 23:33-36, 39-43; Deuteronomy 16:13-16.

tudu we malpu si somsomokna, siya singtona mi-dayawana. Yakon sa tagu we siya singtona dayaw ni nangibuun kan siya, pasige ustuwu ya tuttuwa da ibagana. 19 Daikampun kamman kan Moses nangitod kan dikayu si lintog? Yakon naippun ossaan kan dikayu'k nanuttuwa si sanate lintog te nu tinuttuwayu, adiyupun okyan singsington inonyu we angongat kan sakon?"

20 Kanan da tagu, "Naalananka! Ngai lawa malyad angongat kan sika?"

21 Kanan Jesus, "Inninggaw ossaane kingwaxe nakaskasdaaw si umillongan si kinaanku sakit ni tagu wok nataag kayu. 22 Innatod Moses lintoge inawat-na'tta dana'kko'inae kasapulane sogyatanyu abengyu we lalaki si kumawalu we algaw. Pun nu niyaspu'kumawalu we algaw ni abeng atte umillongan, isunae sogyatanyu. 23 Pun nu sogyatanyu'tte umillongan ta mituttuwa lintog Moses, ngaipa kayu sumanga si kinaanku sakit ni tagu si umillongan? 24 Adi kayu anku-wise mibatay si katollongan yakon ankuwis kayu si ustuwu we anku'uwis."

Sa Malpuwan Ni Kristu

25 Pun kanan da udume ijerusalem, "Daikampun kamman atte annae tagu pion da papangat taku gongaton? 26 Ilanyu kad, annate makaug-uggude malamalang atta tagu kad andi ye umman da papangat taku giginok. Inigammuda kammane tuttuwae siya Kristu? 27 Yakon igammu taku nalpuwan ni annae tagu. Te nu umali Kristu naippun angigammu si malpuwana."

28 Pun nantuttudu kad ak Jesus si paway ni templo, indangsolnae gumminga wok kanana, "Igammuyu pagay sakon ya igammuyu nalpuwak? Daikampun ak umaliyak gapu si kuwaxe kasomsokan. Yakon sa tuttuwae nangibuun kan sakon, adiyupun igammu.

29 Sakon kad, igammuk te siya nalpuwak ya siya nangibuun kan sakon."

30 Imbagan kad Jesus sadi, pinadas da papangat dokmaan yakon adimpun Apudyus iyunud te daampun yan dumatong mituttuwaan ni planuna kan siya.

31 Yakon adu da namati kan siya wok kananda, "Sa annae tagu, tuttuwae adu da nakaskasdaawe sinyale kingwanae isun ni namnamaon taku we koon Kristu nu umali sina."

Sa Namadasanda Anokmaan Kan Jesus

32 Dingngol kad da Pharisee ye sin-aayumimit da amode tagu mipanggob kan Jesus, nangibuun da papangat da papadi ya da Pharisee atta guwalan ni

II Sa sogyat siya sinyal ni tulage kingwan Apudyus kan Abraham ya da ganakna. Losane lalaki ye abeng, masogyatan nu kumawalu we algawna. Genesis 17:9-14, 21:4; Leviticus 12:3.

templo ta umoyda dokmaan ak Jesus. ³³ Kanan Jesus kan dida, "Sin-akitan inggawa kan dikayu ya mipauliyak atte nangibuun kan sakon. ³⁴ Kad asiyu sakon singsington yakon adikayupun makaodas kan sakon. Adikayupun makaali'tte ayak."

³⁵ Kanan da Judyu we nan-asiimus, "Dinu ayanae aditakupun makaodas kan siya? Umoy kamman nin atta adayu we ilin da Gentil we igaw da naas-asipalake Judyu ya antuttudu'tta Gentil? ³⁶ Ngai piona kanane, 'Singsingtonyu sakon yakon adikayupun makaodas kan sakon ya adikayupun makaali'tte ayak?'"

Sa Bubune Adipun Mattuk

³⁷ Sa anungus kan kapatogane algaw ni Gayagayan da Judyu we ngannonda Sigay, summi kad ak Jesus wok kananae nangiyipkaw, "Ngaimane mauwaw, umali kan sakon ta uminum. ³⁸ Ngaimane amati kan sakon, maittan si awade nibaga'tte nigili si Ugud Apudyus we kanana, 'Sa danume angitod si biyage isun di bubune bumubuse malpu'tte pusuna ya adipun mattukan.'" ³⁹ Siya inugud Jesus mipanggob si Ispiritu Santu we awaton da amati kan siya. Yakon daampun maatod kan dida te daampun mipauli'k Jesus ta midayaw ad langit.

⁴⁰ Dingngol kad da tagu inugudna, kanan da udum, "Siya tuttuwae inuwway taku we profeta."

⁴¹ Kanan da udum, "Siya Kristu we imbuun Apudyus." Yakon kanan os da udum, "Naid! Sa Kristu, tuttuwae dakampun ak malpu'tte probinsiya'd Galilee. ⁴² Te nigili si Ugud Apudyus we malpu Kristu atta ganak Ari David. Kad miyana ad Bethlehem we ilin Ari David atte awe." ⁴³ Pune sadi, nanggogwa da tagu mipanggob kan siya. ⁴⁴ Kad pion da udume dokmaan yakon adimpun Apudyus iyunud.

Sa Adimpun Da Papangat Da Judyu Namatiyan

⁴⁵ Pun nipauli da guwal dan ni templo'tta papangat da papadi ya da Pharisee ye da nangibuun kan didae anokma kan Jesus. Kananda'tta guwal da, "Ngai payu adi dinokmaan ya indatongyu sina?"

⁴⁶ Kanan da guwal da, "Adinipun te naippun paat miyisu'tte an-uugudnae ambalubalu!"

⁴⁷ Kanan da Pharisee ye summongbat, "Na! Naal-lelaw kayu bos atta imbagana? ⁴⁸ Awad kad ain osa'tta papangat bakon nu ossaan kan dikani ye Pharisee ak namati kan siya? ⁴⁹ Da tagu we namati kan siya, naipun igammuda si lintog Moses. Pun aaddi ye dusaon Apudyus dida."

⁵⁰ Inninggaw sidi osa'tta Pharisee ye nangngadan ak Nicodemus. Ummoy si awe kan Jesus wok nakaug-ugud kan siya. ^{III} Kanana'tta bulunna, ⁵¹ "Sa lintog taku,

I Isaiah 58:11. II 2 Samuel 7:12-13; Micah 5:2. III Atte John 3:1-21 ummoy ak Nicodemus nakaug-ugud kan Jesus atte labi.

adipun makwae madusa tagu nu adi taku dongngon kan igammuwon nu nakabasu bakon nu adipun."

⁵² Kanandae summongbat kan siya, "Isum nin nalpu'tte probinsiya'd Galilee. Singtom si Ugud Apudyus wok igammuwome naippun profeta'k nalpu'tte probinsiya'd Galilee." ⁵³ Pun ummoyonda.

Sa Bubai Ye Nakadagdag

8 Yakon ummoy ak Jesus atte Beleg ad Olives. ² Pummadda kad, nipauli'k Jesus atte paway ni templo. Nandatdatong os da adu we tagu pun tum-mukdu wok insaladnae nantuttudu kan dida. ³ Pune sadi, indatong da mimistulun ni lintog ^{IV} ya da Pharisee bubai ye naodasane nakadagdag. Kingwada kad, pinasikadda'tte sinagung da tagu, ⁴ wok kananda kan Jesus, "Mistulu, sa annae bubai naodasane nakadagdag. ⁵ Kad sa imbilin ni lintog Moses, kasapulane mabatubatu inggana'k matoy. Pun ngai kuwame kasomsomkan?" ⁶ Kakan im-imusda te pion da padason ak Jesus ta ngai kad de isongbatna siya ambatayandae angidalum kan siya. Yakon nangwa kad ak Jesus, ummobaob wok nanggilina tammuduna si gabu.

⁷ Anna kade isassaude angimus, summi kad wok kanana, "Nu ngai kan dikayu ippun basuna, siya umu-nae amatu kan siya." ⁸ Pun ummobaob os kasin wok anggiligili si gabu.

⁹ Dingngolda kad ay insongbat Jesus, nasin-ossadae ummoyon, ummuna da ankamalong-ag. Pun ummabus ak Jesus ya sa bubai ye sisikad.

¹⁰ Pun summi kad ak Jesus wok kanana, "Bubai, diman da sadi? Awad natenan atta amabasu kan siya?"

¹¹ Kanan ni bubai, "Apu, naippun."

Kanan Jesus, "Takon ay sakon, adikpun os siya pabasu. Inkan ya adika ogon bumasu."

Sa Nipaniyan Jesus Atte Silaw

¹² Kasin kad ak Jesus nan-ug-uggud atta adu we tagu kananae nangipani, "Sakon silaw da tagu si annae lubung. Kad ngaimane angunud kan sakon, adipun ogon inggaw atte gikbot te nasilawan somso-mokna ya maatod kan siya biyag ak inggana."

¹³ Kanan da Pharisee, "Siya pos pagay angugud atte mipanggob si long-agnu. Pun nu ippun udum ak anakdol'k atta sanate imbagam, adinipun tuttuwaone tuttuwa da imbagam."

¹⁴ Kanan Jesus, "Takon ay nu sakon anakdol'k si long-agku, tuttuwa ibagak te igammuk nalpuwak kan ayonak. Yakon naippun paat igammuyu nu dinu nalpuwak

^{IV} Da mimistulun ni lintog, nibelangda bos atta amo mapatgane tagu'tta susunuddae iyIsrael te iniiggammuda lintog Moses. Naadajanda, kad dida angituttudu'tte Ugud Apudyus ya da aduadu we ugalin da danakolda mipanggob atta imbilin Apudyus we koon-da kan adida koon.

baƙon nu ayonaƙ. ¹⁵ Sa anƙuƙuwisyu, maƙpu we abus atte ƙasomsomƙanyu. Yaƙon ƙan saƙon, adiyakpun anƙuwis. ¹⁶ Yaƙon taƙon ay nu anƙuwisaƙ, ustu anƙuƙuwisku te daƙampun aƙ saƙone abus anguwis yaƙon diƙani ƙan Amaƙ we nangibuun ƙan saƙon. ¹⁷ Nigili si lintogyu we nu an-isu taƙdoƙ da duwae tagu, tuttuwa ibagada. ¹⁸ Taƙdoƙaƙ long-agƙu ya aƙ Amaƙ we nangibuun ƙan saƙon taƙdoƙanaƙ os."

¹⁹ Pun ƙanandae nan-imus, "Dinu ƙad ain aƙ Amam?"

Ƙanan Jesus, "Naippun igammuyu ƙan saƙon baƙon nu aƙ Amaƙ. Nu igammuyu oƙyan saƙon, igammuyu bos aƙ Amaƙ."

²⁰ Inugudna anna si nantuttuduwana'tte paway ni templo atte adani si iiggaan da atod ƙan Apudyus. Imbagan ƙad Jesus sadi, pinadas da papangat doƙmaan yaƙon adimpun Apudyus iyyunud te daampun yan dumatong mituttuwaan ni planuna ƙan Jesus.

Da Adipun Maƙaoy Atte Ayan Jesus

²¹ Ƙanan os Jesus ƙasin, "Iyyaƙon ya asiyu sington saƙon. Yaƙon adiyayupun maƙaali si ayak te matoy ƙayu we adipun napakawan da basulyu."

²² Ƙanan da papangat da Judyu, "Ngai ƙad ain piona ƙanane, 'Adiyayupun maƙaali si ayak? Gongatona ƙamman long-agna?"

²³ Ƙanan os Jesus, "Diƙayu we adipun namati, sa somsomokyu nainlubungan. Yaƙon ƙan saƙone naƙpu'd langit, sa somsomokƙu nainlangitan.

²⁴ Ƙanaƙe nangibaga ƙan diƙayu, 'Matoy ƙayu we adipun napakawan da basulyu nu adi ƙayu amati ye saƙone mismu sadi ye imbagak.'"

²⁵ Ƙananda, "Ngaiƙa ƙad ain?"

Ƙanan Jesus ƙan dida, "Imbagabagak si inggan ni lapun ni ƙewaaƙu inggana sinsadi. ²⁶ Adu ibagak ƙan ipabasulƙu mipanggob ƙan diƙayu yaƙon sa nangibuun ƙan saƙon tuttuwa ya da dingngoƙu ƙan siya, dida da ibagabagak atta tagu si annae lubung."

²⁷ Adidapun maawatane siya ugudona mipanggob ƙan Apudyus we Amana. ²⁸ Pun ƙanan Jesus, "Magangput ƙade itaƙayagyu saƙone Abeng Di Tagu atte kros, sadi angigammuwanyu we saƙone mismu sadi. Ƙad sadi bos angigammuwanyu we daƙampun aƙ butungaƙ da losane ƙook yaƙon da intuttudun Amaƙ da losane ibagak. ²⁹ Sa nangibuun ƙan saƙon, anna ƙan saƙon. Adinapun saƙon iwwaƙang te pasige ƙook da mas-omana." ³⁰ Adu da namati ƙan siya si nangibagana'tta sana.

Da Ganak Abraham

³¹ Pun ƙanan Jesus atta Judyu we namati ƙan siya, "Nu pagatupanyu patiyon da losane intuttuduk, diƙayu

I Deuteronomy 17:6; 19:15.

da tuttuwae disipulok. ³² Ƙad igammuwonyu ƙatuttuwaan mipanggob ƙan Apudyus ƙad sa ƙatuttuwaan puƙayana diƙayu."

³³ Ƙananda, "Diƙani da ganak Abraham ƙad daƙanƙanipun paat aƙ musassu'tta ngaiman. Ƙad ngai piom ugudon si ƙaname mapuƙayan ƙani?"

³⁴ Ƙanan os Jesus, "Ibagak ƙan diƙayu ƙatuttuwaan, da losane dam-on maƙbasul musassuda si basul.

³⁵ Sa musassu, adipun iingaw atte boloy aƙ inggana te daƙampun aƙ dogan ni balyan. Yaƙon sa abeng, iingaw te dogan ni balyan. ³⁶ Pun nu puƙayan ni Abeng Apudyus diƙayu, tuttuwae mapuƙayan ƙayu.

³⁷ "Igammuke diƙayu da ganak Abraham yaƙon pionyu gongaton saƙon te ippun inggawan ni tuttuduk atta pusuyu. ³⁸ Ibagak da innilak atte inggawak ƙan Amaƙ. Diƙayu ƙad, siya ƙoonyu da dingngolyu ƙan amayu."

³⁹ Ƙanandae summongbat, "Aƙ Abraham amani."

Ƙanan os Jesus, "Nu tuttuwae diƙayu da ganak Abraham, ƙoonyu oƙyan da ambaƙu we isun ni ƙingwana.

⁴⁰ Yaƙon sinsadi, singsingtonyu angongatanyu ƙan saƙone nangibaga'tte ƙatuttuwaane dingngoƙu ƙan Apudyus. Daƙampun aƙ ƙakna ƙingwan Abraham.

⁴¹ Siya ƙoonyu ƙingwan amayu."

Pun ƙananda ƙan siya, "Diƙani ƙad, daƙanƙanipun aƙ banagi. Sa igammuni, abus aƙ Apudyus aƙ Amani."

⁴² Ƙanan Jesus, "Nu Amayu oƙyan aƙ Apudyus, ayatonyu saƙon te naƙpuwak ƙan siya ya annaƙ sinsadi. Daƙampun aƙ ƙasomsomƙak ummaliyak yaƙon imbuun Apudyus saƙon. ⁴³ Ngaiƙayu adi maawatan da ibagak? Siya gay te ippun anusyu we andongoƙ. ⁴⁴ Issuyuk amayu we Satan. Ƙad siya pionyu ƙoon da pion ni amayu. Pumappatoy si inggan ni lapuna ƙad ippun ƙoona'ƙ ƙatuttuwaan te naippun ƙatuttuwaan ƙan siya. Nu antultulli, siya ugalina te tuliyan ya maƙpuwan da tuli. ⁴⁵ Yaƙon gapu ta ibabaggak ƙatuttuwaan, adiyayupun amati ƙan saƙon. ⁴⁶ Ngai ƙan diƙayu anakdole naƙbasulak? Ippun! Nu ibagak ƙatuttuwaan, ngaiƙayu adi patiyon nu? ⁴⁷ Da abeng Apudyus, ummanda dongngon da ugudona ya amatida'tta ibagana. Yaƙon daƙanƙayupun aƙ abeng Apudyus, siya adiyu angngolan ƙan amatayan atta ugudona."

Sa Nangatngatu Nu Aƙ Abraham

⁴⁸ Pun ƙanan da Judyu, "Daƙampun ƙamman aƙ tuttuwa imbagani ye iSamariaƙa we II naalanan?"

⁴⁹ Ƙanan Jesus, "Adiyakpun naalanan. Sa ƙatuttuwaan, dayawok aƙ Amaƙ yaƙon adiyupun saƙon pinatgan. ⁵⁰ Adikpun sington midayawak. Yaƙon awad de angngit atte midayawak ƙad siya asi anguwis.

II Da Judyu ƙad, laylayusonda da iSamaria ya adidapun pione mi-dogada ƙan dida. Pun sa ƙanandae isun Jesus nin iSamaria, angangyagda sadi ƙan Jesus.

51 Ibagak kan dikayu katuttuwaan, ngaimane anuttuwa'tta ugudku, adipun matoy."

52 Kanan da Judyu, "Sinsadi inigammuni ye naalananka! Ak Abraham ya da profetan Apudyus natoyda! Kad ibagame ngaimane anuttuwa'tta ugudnu, adipun matoy. 53 Nangatngatuka kamman nu ak Abraham we dakdaqol taku bakon nu da profetan Apudyus? Natoyda losan. Ngai anomskom si long-agnu?"

54 Kanan Jesus, "Nu sakone mismu angidayaw si long-agku, naippun anun ni dayawku. Yakon siya angidayaw kan sakon ak Amaq we ngannyu Apudyusu. 55 Ippun igammuyu kan siya. Yakon igammuk. Nu kanake naippun igammuk kan siya, tuliyanake isuyu. Yakon tuttuwae igammuk ya tuttuwaoq da ugudona. 56 Amod de layad Abraham we dakdaqolyu te ilana al-gawe umaliyak sina. Pun tuttuwae nipaila kan siya wok allaylayad."

57 Kanan da Judyu, "Daampun malimampu lu tawon nu kad ngai inonae innilam ak Abraham?"

58 Kanan Jesus, "Ibagak kan dikayu katuttuwaan, sa daan Abraham miyanakan, ininggawak." 59 Dingngol kad ay da Judyu, nangalada'k batu ta batuwonda yakon nantaluk Jesus wok lummawa si paway ni templo.

Sa Lalaki Ye Niyanaqe Nakulap

9 Anadtaddalan kad ak Jesus, innilana lalaki ye niyanaqe nakulap. 2 Kanan da disipuluna kan siyae nangimus, "Mistulu, ngai gapun ni nakulapan ni annae lalaki? Siya kamman nakabasul bakon nu da sin-abeng?"

3 Kanan Jesus, "Dakampun ak basulna bakon nu da sin-abeng. Yakon nakwa anna kan siya ta mipaila ka-boolan Apudyus we angaan atte kulapna. 4 Kasapulane koon taku da kewaale pakwan ni nangibuun kan sakon te sissiyae algaw te umun-uni kad lumabi ya ippun inon taku we angwa. 5 Sa annaak si lubung, sakon silaw da tagu si lubung."

6 Imbagan kad Jesus sadi, tinuppaana gabu wok tamayona. Naabus kad impeklana'tta atan ni nakulap.

7 Kanana, "Inka dal-upan bosalnu'tte aamosan ad Siloam." Sa pion ni ngadane Siloam kanan, nibuun. Pun ummoy kad nandal-up, nakaila wok ummoyon.

8 Innilan kad da dalnigda ya da udume tagu we siya antapatapaya si awe kananda, "Dakampun kamman ak siya ininggawe tutukdu sinae antapatapaya?"

9 Kanan da udum, "Siya."

Kanan os da udum, "Dakampun yakon iissuna."

Kanana, "Sakon sadi."

10 Pun kananda kan siya, "Kad ngai inome nakaila sinsadi?"

11 Kananae summongbat, "Sa tagu we Jesus ngadanna, tinamayna gabu wok impeklana'tta atak. Pun kanana kan sakon, 'Inka andal-up atte aamosan ad Siloam.' Ummoyak kad nandal-up, nakailaak."

12 Kananda kan siya, "Dinu igawna?"

Kanana, "Naippun igammuk."

Sa Nanumalyaan Da Pharisee Atte Nakulape Lalaki

13 Kingwan kad da tagu, inniyoyda sadi ye lalaki ye kinaan Jesus kulapna'tta Pharisee. 14 Te tinamay Jesus gabu ta maakaan kulapna'tte umillongan. 15 Pun inimus da Pharisee nu ngai nakwa kan siyae nakaila. Kananae summongbat, "Impeklana'tta atak tinamaynae gabu wok dina-upak. Pun nakailaak."

16 Pune sadi kanan da udume Pharisee, "Dakampun ak nalpu kan Apudyus annae tagu te adinapun tuttuwaon lintog mipanggob si umillongan."

Kanan os da udum kan dida, "On! Yakon makakwa kamman kabasbasulan atta nakaskasdaawe sinyale isun ni kingwana?" Pune sadi, nan-asisullagida.

17 Pun kasin da Pharisee nan-imus atte lalaki wok kananda, "Kad nu diniyat Jesus da atam, ngai kanam si mipanggob kan siya?"

Kanana, "Siya profeta."

18 Yakon da papangat da Judyu, sissiyae adidapun patiyone gagangaye nakulap sadi ye lalaki wok nakaila. Pun kingwada kad, nangibuunda'k ummoy nangayag atta sin-abeng kan siya. 19 Dummatongda kad kanandae nan-imus, "Sana kamman abengyu we kananyu we nibuknage nakulap? Kad nu siya, ngai inonae nakaila sinsadi?"

20 Kanan da sin-abeng, "On, tuttuwae abengni anna ya tuttuwae nibuknage nakulap. 21 Yakon naippun igammuni nu ngai inonae nakaila ya nu ngai naniyat atta atana. Imusonyu kan siya te naangsan kan igammunae sumongbat." 22-23 Kana imbagan da sin-abeng te makimutda'tta papangat da Judyu te nantutulagandae ngaimane angibabagga kanane, "Ak Jesus de Kristu," adipun ogon makwae lumnok atte sinagogan da Judyu.

24 Inayagan os da papangat da Judyu kasin sadi ye lalaki wok kananda kan siya, "Andayawka kan Apudyus we ibagam katuttuwaan. Te igammuni ye sa sadi ye Jesus kabasbasulan."

25 Kananae summongbat, "Naippun igammuk nu kabasbasulan sadi ye tagu. Sa abuse igammuk, nakulapak wok sinsadi nakailaak."

26 Pun kanandae nan-imus kan siya, "Ngai kingwana kan siqa? Ngai inonae naniyat atta atam?"

27 Kananae summongbat, "Inabusku imbaga kan dikayu yakon adikayupun nandongol. Kad ngaipayu pion kasin dongngon? Pionyu kamman ose ambalin ak disipuluna?"

²⁸ Pun nan-uguugudanda sadi ye laḷaki wokḷ ḷanan-da, "Siḷa osa'tta disipuluna yaḷon diḷani disipulun Moses. ²⁹ Igammuni ye naḷaugud aḷ Apudyus ḷan Moses. Yaḷon aḷ Jesus ḷad, ippun igammuni si naḷpuwana."

³⁰ Summongbat os laḷaki wokḷ ḷanana, "Mataagakḷ ḷan diḷayu! Ippun igammuyu si naḷpuwana yaḷon diniyatna atakḷ! ³¹ ḷad igammu taku we adimpun Apudyus dongngon da ḷabasbassuḷan yaḷon dongngona da angidayaw ḷan siya ya da angwa'tta pionna. ³² Inggan ni lapun ni annae lubung, naippun paat dingngol taku'ḷ naniyat atta atan ni nibuknage naḷuḷap. ³³ Nu daḷampun aḷ naḷpu ḷan Apudyus annae tagu, ippun lamogna ḷoon."

³⁴ ḷananda bos ḷan siya, "ḷabasbassuḷanḷa inggan ni niyanakam. Ngaipam ay diḷani tuttuḷuwan?" Pune sadi, pinalyawda'tte lasin ni sinagogan da Judyu.

³⁵ Dingngol ḷad Jesus we pinalyawda laḷaki, ummoy-na singngit wokḷ indasana. ḷanana ḷan siya, "Amatiḷa pagay si Abeng Di Tagu?"

³⁶ ḷanan ni naḷuḷap, "Mistulu, ngai sanate tagu? Ibagam ḷappos ta amatiyakḷ ḷan siya."

³⁷ ḷanan Jesus, "Sinsadi innilam te siya annae ḷauguggudnu."

³⁸ ḷanan ni laḷaki, "Apu, amatiyakḷ." Pun nanalluḷu we nandayaw ḷan Jesus.

³⁹ ḷanan Jesus, "Ummaliyakḷ si annae lubung ta ḷuwisokḷ da tagu, ta da naḷuḷap, ḷaanokḷ da ḷuḷapda. Yaḷon da ḷanandae maḷaila, sissiyae naḷuḷapda."

⁴⁰ Dingngol da udum atta Pharisee ye adani ḷan siya wokḷ ḷananda, "ḷanam ḷammane naḷuḷap ḷani bos?"

⁴¹ ḷanan Jesus ḷan dida, "Nu naḷuḷap ḷayu naippun okyan ḷabasulanyu. Yaḷon sinsadi ye ḷananyu we maḷaila ḷani, sissiya da basulyu."

Sa Matalgodane Antangḷon

10 Pune sadi ḷanan Jesus we nangipani, "Ibagakḷ ḷan diḷayu ḷatuttuwaan, ngaimane adi lumnokḷ atte lewangan ni puḷuḷan da karnero yaḷon ḷumalab si osae maoy, sanat aḷḷawan ḷan tulisan. ² Yaḷon sa angoy si lewangan, siya gattoḷe antangḷon atta karnero. ³ Buḷatan ni guwalda onob ni lewangan nu angoy antangḷon atta karnero. Dongngon da karnero gingana nu poḷawana da ngadanda ḷad ipuyutna dida'ḷ lasin. ⁴ Illawana ḷad da karnerona, ummun-una ya mitun-udda ḷan siya te immatunanda gingana. ⁵ Adidapun mitun-ud atte ḷaili yaḷon umawidda te adidapun immatunan gingana." ⁶ Sa annae pani, inug-ugud Jesus ḷan dida yaḷon adidapun maawatan pionna ḷanan.

⁷ Pun ḷanan os Jesus we nangipani, "Ibagakḷ ḷan diḷayu ḷatuttuwaan, saḷon lewangan ayon da karnero. ⁸ Losan atta ummun-una nu saḷon, aḷḷawan-

da ḷan tulisanda. Yaḷon adimpun da karneroḷ tinut-tuwa dida. ⁹ Saḷon lewangan ḷad ngaimane angoy ḷan saḷon, matagu. Isuna karnero we maḷwae lumnokḷ ḷan lumawa ya umoy anggaḷab.

¹⁰ "Umali aḷḷawan ta umoy an-aḷaw, pumatoy ḷan dumadail. Yaḷon ḷan saḷon, ummaliyakḷ ta ittakḷ da tagu si biyag aḷ inggana, sa biyage ippun angkuran-gana."

¹¹ ḷanan os Jesus, "Saḷon ambaḷu we antangḷon atta karnero. Sa ambaḷu we antangḷon ittona long-agna'ḷ matoy para'tta tangḷonna. ¹² Sa matangdanane antangḷon, nu awad ilana'ḷ atape asu aḷ angiduḷḷus at-ta karnero, tenana dida ya umawid te daḷampun aḷ siya gattoḷe antangḷon ya sinkuwa'tta karnero. ḷad sa atape asu, iduḷḷusna doḷmaan dida ya umasbuḷda.

¹³ Umawid sadi ye tagu te abuse matangdanan ya adinapun biyangan da karnero. ¹⁴ Saḷon ambaḷu we antangḷon atta karnero. Igammukḷ da karneroḷ ya igammuda bos saḷon. ¹⁵ Igammun Amaḷ saḷon ḷad igammukḷ os aḷ Amaḷ. ḷad naḷasaganaake angitod atte long-agku'ḷ matoy gapu'tta karneroḷ. ¹⁶ Awad da udume karneroḷe naippun atte annae puḷuḷan. ¹ ḷasapulan ayagakḷ dida ta dongngonda gingakḷ. ḷade sadi ambalinda'ḷ ossaane grupu ya ossaan antangḷon.

¹⁷ "Gapu'tte sana ayaton Amaḷ saḷon te ittokḷ long-agku'ḷ matoy ta asikḷ os pauliyon. ¹⁸ Naippun paat maḷaal'tte biyagku yaḷon sipupusuwaḷe angitod. Anna ḷaboolake angitod atte biyagku ya anna bos ḷaboolake amauli. Sa imbilin Amaḷ, ḷasapulanee ḷookḷ."

¹⁹ Imbagan ḷad ay Jesus anna, nanggogwa bos ḷasin da Judyu gapu'tte imbagan. ²⁰ Adu da ḷananda, "Naalan an ya naḷapang. Ngaipayu dongngon?"

²¹ Yaḷon ḷanan da udum, "Daḷampun aḷ ḷaknat an-uugud ni maalanan. Lamog ḷamman ni alan diyaton da atan ni naḷuḷap?"

Sa Adimpun Da Judyu Amatiyan ḷan Jesus

²² Ageled ḷad, sadi timpu we Gayagayan da Judyu we ngannonda Midatunan ni Templo ad Jerusalem. ²³ Aḷ Jesus ḷad anadtaddalan si Sawang Solomon atte templo. ²⁴ Pun inaligummun da papangat da Judyu wokḷ ḷananda, "Atom an os ay angisililibam ḷan siḷa? Ibagagam ḷan diḷani nu siḷa Kristu."

²⁵ ḷanan Jesus, "Ginangputku imbaga ḷan diḷayu yaḷon adikayupun amati. Da ḷewaaḷe ḷookḷ atte ḷalab-bongan Amaḷ, dida anakdolḷ nu ngaiyakḷ. ²⁶ Yaḷon adikayupun amati te adikayupun nidoga'tta karneroḷ. ²⁷ Te da karneroḷ dongngonda gingakḷ. ḷad igammukḷ dida ya tun-udonda saḷon. ²⁸ Ittokḷ ḷan dida biyag aḷ inggana ta adidapun misina ḷan Apudyus aḷ inggana ya naippun paat maḷapuḷos ḷan dida ḷan saḷon. ²⁹ Aḷ

¹ Sa pion Jesus ḷanan si udume karneroḷe naippun atte annae verse, da Gentil.

Amak we nangitod kan dida kan sakon, siya kangatuwan atta losan. Pun naippon kallamog makapulos kan dida kan Amak. ³⁰ Sakon ya ak Amak, ossaan kani."

³¹ Pune sadi, nangala kasin da Judyu'k batu ta batu-wonda'k Jesus inggana'k matoy. ³² Yakon kanan Jesus, "Impailak da adu we amalu kan dikayu we impakwan Amak. Ngaitta anna gapunae batuwonak?"

³³ Kanan da Judyu we summongbat, "Dakampun at-ta amalu we kingwam amatuwanni kan sika nu adi sa nangiyisuwam si long-agnu kan Apudyus te tagukae abus ya nambalinom long-agnu'k Apudyus."

³⁴ Kanan Jesus, "Dakampun kamman ak sa nigili si lintogyu, 'Imbaga'ke Apudyus kayu?' ³⁵ Nu ngannon Apudyus dida'k Apudyus, ngai nalpuwan ni Ugud Apudyus we ippun ambaliwana'k inggana? ³⁶ Ngai-payu kanan kan sakone intotokkon ni Ama ya imbuun-na si annae lubung, 'Nan-ugud kayu'k lawweng kan Apudyus,' te sa imbaga'k, 'Sakon Abeng Apudyus?' ³⁷ Nu adik koon da kewaal Amak, adiyu sakon patiyon. ³⁸ Yakon nu kook dida, takon ay nu adiyu sakon patiyon, patiyonyu okyan da kook ta igammuwonyu ya maawatanyu we sa Ama awad kan sakon ya awadak os kan siya."

³⁹ Pun pinadasda kasin dokmaan ak Jesus yakon adidapun te nallibas kan dida. ⁴⁰ Pune sadi, dummol-mang kasin ak Jesus atte tawwang Jordan si lugar we nambonyagan John atte awe wok inninggaw sina. ⁴¹ Adu da tagu we umoy kan siya. Kananda, "Naippon kingwan John ak nakaskasdaawe sinyal yakon tuttuwa da losane imbaga'na si mipanggob kan siya." ⁴² Pun adu da namati kan Jesus sidi.

Sa Ummuliyon Lazarus

11 Inninggaw lalaki ye nasakite nangngadan ak Lazarus ad Bethany ye ilin da Mary kan Martha we sunudna. ² Ak Mary kad, siya nangisig atte bang-banglu we lana'tte sukun Jesus wok pinunasana bos si buukna. ^{III} Gapu kad ta nasakit ak Lazarus, nangibuun da ansunud ak umoy angibaga kan Jesus kanane, "Apu, nasakit ay-ayatome bulbulunnu."

⁴ Dingngol kad Jesus kanana, "Sa sanate sakit, dakampun ak mikatoy yakon ambanag si midayawan Apudyus ta sa Abeng Apudyus midayaw gapu'tte sanat."

⁵ Ak Jesus kad, ay-ayatona da ansusunude da Martha, Mary ya ak Lazarus. ⁶ Pun dingngolna kade nasakit ak Lazarus, inninggaw ak duwan algaw si ili ye inninggawana. ⁷ Pun nalakpus kad duwan algaw, kanana'tta disipuluna, "Intaku mipauli'tte probinsiya'd Judea."

I Psalm 82:6. II John 12:1-8.

⁸ Kanan da disipuluna, "Mistulu, singsington da Judyu amatuwanda kan sika, ngaipaka bos umoy?"

⁹ Kanan Jesus, "Dakampun kamman ak nasawalan ak duwae oras sin-algaw? Nu anaddalan tagu si algaw, adipun misaballut te ampadda. ¹⁰ Yakon nu labi anad-dalanan ni tagu, misaballut te anggikbot."

¹¹ Ginangputna kad imbaga da sana kanana, "Ak Lazarus we bulbulun taku nasuyop yakon iyyak ban-gonon."

¹² Kanan da disipuluna, "Apu, nu nasuyop ak Lazarus, malin-awaan." ¹³ Sa pion Jesus kanan, natoy. Yakon kananpun da disipulu nu tuttuwae nasuyop.

¹⁴ Pune sadi, kanan Jesus we nangipa'kaawat, "Natoy ak Lazarus ¹⁵ ya gapu kan dikayu allaylayadak te naidakpun sidi ta amati kayu. Yakon intaku kan siya."

¹⁶ Kanan Thomas we ngannonda Kapil atta bulun-nae disipulu, "Intaku ta makakatoy taku kan Jesus."

¹⁷ Dummatongda kad ad Bethany, inigammun Jesus we opat algaw nalakpus si nilibonan Lazarus. ¹⁸ Ad Bethany adani'd Jerusalem, sa bootna umoye tad-dalanan ni osa si adipun masin-orasan. ¹⁹ Pun adu da Judyu we ummoy nalliwiwa kan da Mary kan Martha mipanggob si sunudda.

²⁰ Dingngol kad Martha we annate umali'k Jesus, lummawa wok ummoyna inabot. Yakon ak Mary, in-ninggaw atte boloyda. ²¹ Kanan Martha kan Jesus, "Apu, nu inninggawka sina, adipun okyan sunudku natoy. ²² Yakon takon ay sinsadi, igammuke itton Apudyus da ngaimane kodawom kan siya."

²³ Kanan Jesus, "Umuli'k sunudnu."

²⁴ Kanan Martha, "Igammuke umuli'tte umuliyon da natoy si anungus ni algaw."

²⁵ Kanan Jesus, "Sakon anagu kasin atta natoy ya an-gitod atte biyag ak inggana. Kad ngaimane amati kan sakon, takon ay nu matoy, matagu'k inggana. ²⁶ Kad ngaimane matagu ya amati kan sakon, adipun paat matoy. ^{III} Patiyom kamman anna?"

²⁷ Kanan Martha, "On Apu, amatiyake sika Kristu we Abeng Apudyus we umali si annae lubung."

²⁸ Imbagan kad Martha sana, nipauli'k kuwada wok inayagana'k sunudnae Mary, kananae nangiyagapaap, "Awad ak Mistulu we paayagna sika." ²⁹ Dingngolna kad ay, natanakdog wok ummoy niyabot kan siya.

³⁰ Te ak Jesus kad, daampun miduum atte ili yakon sisi-siya si nangabotan Martha. ³¹ Da Judyu we inninggaw kan Mary si boloye nalliwiwa kan siya, innilada kade natanakdog wok lummawa, tinun-udda te kananda-pun nu umoy umibil si libon.

³² Dummatong kad ak Mary si igaw Jesus, nanalluku si sinagungna wok kanana, "Apu, nu inninggawka sina, adipun okyan sunudku natoy."

III Sa pion ni matoy kanan atte annae verse, sa katoy ni ispiritun ni tagu we misina'k inggana kan Apudyus.

³³ Innilan kad Jesus we umibiibil ak Mary ya da Judyu we nibulun kan siya, amo nasulsuldung, ³⁴ wok kanana, "Dinu nangilibonanyu?"

Kananda, "Apu, awwaynu ta inka ilan."

³⁵ Ummibil ak Jesus. ³⁶ Pun kanan da Judyu, "Ilanyu kad, ay-ayatona pagay ak Lazarus."

³⁷ Yakon kanan da udum, "Dakampun kamman ak siya naniyat atta atan ni nakulap kad ngaipana adi kinaan sakit Lazarus ta adi okyan natoy?"

³⁸ Pun nasulsuldung os ak Jesus wok ummoy si libone liyange batu onobna. ³⁹ Kanan Jesus, "Kaanonyu sanate batu."

Kanan Martha we sunud Lazarus, "Apu! Ambuyuk te kapat algawnae nilibon."

⁴⁰ Kanan Jesus, "Adikpun kamman imbagae nu amatika, ilam madayawan Apudyus?" ⁴¹ Pune sadi, kinaanda batu. Kanan Jesus we nantangad, "Ama, anggappiyaak kan sika te dingngolnu sakon."

⁴² Inigammuke pasige dongngom sakon yakon ibagak sana mipagapu'tta annae tagu we ataktakdog ta amatidae sika nangibuun kan sakon."

⁴³ Inabusna kad imbaga anna, indangsolna kanane nampokaw, "Lazarus, tumokwalka!" ⁴⁴ Pun tumokwal ak Lazarus we nabadabadan da imana ya da sukina si sinnun ya nabusdung uluna si sinnun. Kanan Jesus, "Ukasanyu badabadna ta anaddalan."

Sa Inonda Angongat Kan Jesus

(Mat. 26:1-5; Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2)

⁴⁵ Pun adu'tta Judyu da nakaoy kan da Mary, innila da kad kingwan Jesus, namatida kan siya. ⁴⁶ Yakon da udum, ummoyda'tta Pharisee wok imbagada kingwan Jesus.

⁴⁷ Pun da papangat da papadi ya da Pharisee, impaayagda da kukunsisa¹ wok kananda, "Ngai koon taku? Te adu da kingwan ni annae tagu we nakaskasdaawe sinyal. ⁴⁸ Te nu ipayam taku ya kookoona, losan da tagu amati kan siya. Kad umali da iRome we angipangat kan ditaku ya dadailonda templo ya sa ili taku."

⁴⁹ Yakon sa osa kan didae ak Caiaphas we kangatuwane padi'tte sadi ye tawon, kanana'tta udum, "Naippon pulus igammuyu. ⁵⁰ Adiyupun os ay maawatane unnoyna okyan ossaan ak matoy para'tta tagu ta adi da losane umili matoy?" ⁵¹ Adinapun imbaga sana si kasomsomkana yakon gapu ta siya kangatuwane padi'tte sadi ye tawon, impadtunae kasapulane matoy ak Jesus ta matagu da losane kailiyanae Judyu. ⁵² Kad dakampun ak abus da kailiyana yakon andakdakngona da abeng Apudyus we naas-asipalakatta nansabasabali ye ili ta da losane abeng Apudyus Judyu man kan Gentil an-ossaanda. ⁵³ Pun inggan ni

¹ Sa de Greek, da kukunsisa ngannonda Sanhedrin. Sana isun ni korti ye andakdakngan da papangat da papadi, da papangat da Judyu ya da mimistulun ni lintog ta dida ankuwis.

sadi ye algaw, namplanu da papangat da Judyu nu ngai inonda angongat kan Jesus.

⁵⁴ Pun adipun ogon ak Jesus umoy ampaila'tte malamalang atta Judyu yakon ummoy atte ilid Ephraim we adani si bumbummaaw. Nakaigaw sidi atta disipuluna.

⁵⁵ Madam-an kad de Gayagayan da Judyu we ngannonda Nallausan, summang-at da adu we tagu'd Jerusalem we nalpu'tta probinsiya ta umoyda papokason da long-agda si daan misalad gayagaya. ⁵⁶ Singsingngitda'k Jesus wok kanan da ataktakdog atte paway ni templo we nan-asimus, "Ngai kasomsomkanyu? Adipun kamman umali makagayagaya'k Jesus?" ⁵⁷ Imbilin da papangat da papadi ya da Pharisee ye nu ngai angigammu si igaw Jesus ipaigammuda okyan kan di-da ta padokmada.

Sa Nangisigan Mary Atte Bangbanglu

(Mat. 26:6-13; Mrk. 14:3-9)

12 Anna kad onom algaw ya asiyot Gayagayan da Judyu we ngannonda Nallausan, ummoy da Jesus ad Bethany ye sa ilin Lazarus we tinagun Jesus.

² Pun minangilida dida wok nallusnu'k Martha. Ak Lazarus kad, nidoga kan da Jesus atte kakakkanan.

³ Nangwa kad ak Mary, innalana gogwan di litro we napan-ige nard we sa ampatopatoge bangbanglu. Kingwana kad, inisigna'tta sukun Jesus wok pinunasana'tte buukna. Pun nangalliwo'k banguna si boloy.

⁴ Yakon ak Judas Iscariot we osa'tta disipulun Jesus we siya angituyuk kan siya ⁵ kanana, "Ngai pa adi ningina annae bangbanglu'k tulun gasute palata ta maatod atta kapus?" ⁶ Yakon inugudna kattti ye dakampun ak gapu ta madagu'tta kapus nu adi gapu ta akkawan. Te siya nangdon si pilakda kad dam-on angala si nauppun.

⁷ Pun kanan Jesus, "Sinnama'lna te inggagappotna sanate bangbanglu'k para si algawe milibonak. ⁸ Kad da kapus, pasigda anna kan dikayu yakon sakon kad, dakampun ak pasigak anna kan dikayu."

Sa Nantutulagan Da Judyu We Angongat Kan Lazarus

⁹ Dingngol kad da aduadu we Judyu we dummatong ak Jesus ad Bethany, ummoyda sidi. Yakon dakampune abus ak Jesus ak umoyda ilan nu adi pionda bos umoy ilan ak Lazarus we tinagun Jesus. ¹⁰ Nangwa kad da papangat da papadi, nantutulagandae gongaton os ak Lazarus. ¹¹ Te adu da Judyu we summina kan di-da wok namatida kan Jesus mipagapu kan Lazarus we tinagun Jesus.

Sa Nanaydayawanda Kan Jesus Ad Jerusalem

(Mat. 21:1-11; Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-40)

¹² Mabigat kad, dingngol da amoamode nandatdatong atte gayagaya'd Jerusalem we annat ak Jesus si dalan. ¹³ Kingwada kad, nangalada'tta baing ^I wok lummawada ta umoyda aboton. Kanandae nanugtuguy, "Madaydayaw ak Apudyus! Madaydayaw okyan umali ye imbuun Apudyus we Ari taku we ganak Israel!" ^{II}

¹⁴ Ak Jesus kad, impaidatongna ubbun ni donkey wok angabayuwana te kanan ni nigili si Ugud Apudyus,

¹⁵ "Dikayu we tagu'd Jerusalem, ^{III} adi kayu makimut te annae

umali Ariyu we nangabayu'tte ubbun ni donkey." ^{IV}

¹⁶ Adimpun da disipulun Jesus naawatan da sadi ye nakwa. Yakon nipauli kad ak Jesus ta midayaw ad langit, inkagasmokdae da nakwa kan siya dida da nitutuwaan ni nigili'tte Ugud Apudyus.

¹⁷ Da amode tagu we ininggaw kan Jesus we ngila si namalawaana kan Lazarus atte libonna wok tinaguna, tinakdolanda. ¹⁸ Sadi gapunae adu da tagu we ummoy niyabot kan siya te nandinongole siya nangwa'tta annae nakaskasdaawe sinyal. ¹⁹ Pun kanan da Pharisee, "Ilanyu kad, ippun botlon taku te siya unudon da losane tagu si lubung."

Da Gentil Pionda Ilan Ak Jesus

²⁰ Ininggaw os da udume Gentil we ummoy nandayaw kan Apudyus atte gayagaya'd Jerusalem. ²¹ Ummoyda kan Philip we iBethsaida we osae ili'tte probinsiya'd Galilee wok kananda, "Apu, pionni ye ilan ak Jesus." ²² Ummoy Philip imbaga kan Andrew wok ummoydae duwa imbaga kan Jesus.

²³ Kanan Jesus, "Sakone Abeng Di Tagu, dummatong timpu we midayawak. ²⁴ Ibagak kan dikayu katutuwaan, sa ossaane bukol nu adi maottag si luta ya matoy, umoossaan. Yakon nu matoy, amunga'k adu. ²⁵ Ngaimane angayat atte biyagna, talakona. Yakon ngaimane anasanga si biyagna si annae lubung, matagu'k inggana. ²⁶ Ngaimane anserbi kan sakon, kasapulane tun-udonak ya dinumane inggawak, siya bos inggawan ni sammiluk. Ngaimane anserbi kan sakon, dayawon Amak."

^I Dakampun ak tuttuwae iyug nu adi osae kalasin di kayu si ilin da Judyu we isunan tubun di iyug tubuna. Sana dam-on da Judyu iyyap-ap si kalsae ayon Jesus si nillumnokana'd Jerusalem ya iwwaswassiwos os da udume tagu si lummausana ta ipailadae day-dayawonda. ^{II} Psalm 118:25-26. ^{III} Zion osae ngadanna'd Jerusalem. ^{IV} Isaiah 62:11; Zechariah 9:9 Sa ugalin da ari si awe, nu angabayu da papangat atta kabayu we umoy umadani si ili, aaddi ye umoyda makagubat. Yakon nu angabayuda'tta donkey we umoy umadani si ili, ulnus panggobda.

Sa Nangipaigammuwan Jesus Si Matoyana

²⁷ Pinagatupan Jesus wok kanana, "Sinsadi, an-aal-imuunak. Ngai nin ay ibagak? Ama, iligsiyak sinsadi ye oras. Naid te siya ummaliyak kasapulane ampakalama mak sinsadi ye oras." ²⁸ Pun kanana kan Apudyus, "Ama, ipailam kinadayawnu."

Pun ininggaw gingae nalpu'd langite kanana, "Impailak kinadayawku kad asik os ipaila kasin."

²⁹ Dingngol os da aduadu we tagu we sisikad de gingae nalpu'd langit wok kanandae kummidul. Kanan os da udum, "Nakaugud osan anghel kan siya."

³⁰ Pun kanan os Jesus kan dida, "Sa gingae dingngolyu, bumaluwanyu, dakampun ak bumaluwak.

³¹ Sinsadi kuwison Apudyus da tagu si annae lubung ya sinsadi ak Satan we pangat da tagu we adipun amati, maabak. ³² Yakon nu mipangatuwak atte annae luta, paadaniyok da losane tagu kan sakon." ³³ Imbaganakana ta ipailana inonae matoy.

³⁴ Pun kanan da amode tagu, "Sa igammuni'tte lintog taku, ak Kristu matagu'k inggana. Pun ngai inonae kaname kasapulane mipangatu Abeng Di Tagu? Ngai kad ain annae Abeng Di Tagu?"

³⁵ Kanan Jesus we nangipani, "Sin-akitan inggawan ni silaw kan dikayu. Pun ummanyu we anaddalan si annaan ni silaw kan dikayu ta adi kayu magikbotan. Te sa anolwap, ippun igammuna'tte kapnona. ³⁶ Sa annaan ni silaw kan dikayu, amati kayu atte silaw ta ambalin kayu'k tagun ni silaw." Naabus kade imbagan Jesus anna, tinenana dida wok adipun ogon nampap-paila.

Sa Adimpun Da Judyu Amatiyan Kan Jesus

³⁷ Takon ay nu adu da nakaskasdaawe sinyale impailan Jesus kan dida, sissiyae adidapun amati kan siya, ³⁸ ta mituttuwa imbagan Profeta Isaiah we kanana,

"Apu, ngai namati'tta imbagani?"

Kad ngai nangipail-an Apu si kaboolana?" ^V

³⁹ Sa gapunae adidapun namati, kanan os Profeta Isaiah,

⁴⁰ "Kinulap Apudyus dida

ya tummungitong da pusuda

ta adida makaimatun kan maawatan

ya ansangunda kan sakon ta pakawanok dida." ^{VI}

⁴¹ Imbagan Profeta Isaiah da anna te innilana kinadayaw Jesus wok inugudna bos mipanggob kan siya.

⁴² Yakon takon ay nu katti, namati da adu we papangat da Judyu kan Jesus. Yakon insilibda te makimutda'tta Pharisee. Ta adida mapalyaw atte sinagoga.

⁴³ Te pipionda anayawan da tagu kan dida nu sa anayawan Apudyus kan dida.

^V Makwae maila anna'tte Isaiah 53:1. ^{VI} Isaiah 6:10.

Sa Anguwisan Jesus Atte Lubung

⁴⁴ Kanan Jesus we nangidangsoꝛ, "Ngaimane amati kan saꝛon, daꝛampun aꝛ abusaꝛ aꝛ patiyona yaꝛon patiyona bos nangibuun kan saꝛon. ⁴⁵ Kad ngaimane nangila kan saꝛon, innilana bos nangibuun kan saꝛon. ⁴⁶ Ummaliyaꝛ atte annae lubung aꝛ isun di silaw ta ngaimane amati kan saꝛon, adidapun iingaw atte giꝛbot.

⁴⁷ "Kad ngaimane angngoꝛi atta ugudꝛu ya adinapun tuttuwaon, adiꝛpun kuwison te daꝛampun aꝛ ummaliyaꝛ ta kuwisok lubung yaꝛon ummaliyaꝛ ta taguwok. ⁴⁸ Sa angidiyan kan saꝛon ya adipun anutuwa'tte ugudꝛu awad de anguwis. Sa inugudꝛu siya anguwis kan siya si anungus ni aꝛgaw. ⁴⁹ Te daꝛampun aꝛ nan-ugudaꝛ aꝛ naꝛpu si kaꝛabbongaꝛ yaꝛon aꝛ Amaꝛ we nangibuun kan saꝛon, imbilinna nu ngai da ibagaꝛ kan ugudok. ⁵⁰ Kad da igammuke imbilinna, siya angitod si biyag aꝛ inggana. Pun da ibagaꝛ, siya da paibagan Amaꝛ."

Sa Namaꝛbaꝛan Jesus Atta Suꝛin Da Disipuluna

13 Madam-an kad Gayagayan da Judyu we nganonda Nallausan, iniiggammun Jesus we dummatong timpu we tenana lubung ya mipauli kan Amana. Gapu'tte ayatna'tta taguna si lubung, ay-ayatona dida inggana'k anungus.

² Angan kad da Jesus si sadi ye labi, impasasmok Satan kan Judas Iscariot we abeng Simon we ituyukna'k Jesus. ³ Yaꝛon inigammun Jesus we impulaꝛng Amana kan siya da losan ya inigammuna bose naꝛpu kan Apudyus kad mipauli bos kan siya.

⁴ Pun summikad aꝛ Jesus wok kinaanna taꝛkop ni silupna. Naabus kad, innaꝛana tuwalya wok nanꝛainna. ⁵ Pun imbuꝛbuꝛna danum si palanggan wok insalaꝛnae amaꝛbaꝛi atta suꝛin da disipuluna ya pinunasana si tuwalyae nanꝛainna.

⁶ Niduum kad kan Simon Peter, kanan Peter kan siya, "Apu, baꝛbaꝛam kamman da suꝛikꝛ?"

⁷ Summongbat aꝛ Jesus wok kanana, "Da annae kook sinsadi adimpun maawatan yaꝛon asim maawatan aꝛ uni."

⁸ Kanan Peter, "Adim paat baꝛbaꝛan da suꝛikꝛ."

Kanan os Jesus we summongbat, "Nu adik baꝛbaꝛan da suꝛim, adikaꝛpun midoga kan saꝛon."

⁹ Kanan Simon Peter, "Nu kaꝛnat Apu, daꝛampun aꝛ abus da suꝛikꝛ aꝛ baꝛbaꝛam yaꝛon idogam os da imaꝛ ya sa uluꝛ."

¹⁰ Kanan Jesus kan siya, "Sa tagu we nan-amos, adipun kasapuꝛane amaꝛbaꝛi te ampoꝛkas long-agna. Abus da suꝛina'k kasapuꝛane mabaꝛbaꝛan. Ampoꝛkas kayu yaꝛon daꝛampun aꝛ losan kayu." ¹¹ Te iniiggam-

muna angituyuꝛ kan siya. Sadi gapunae kanana, "Daꝛampun aꝛ losan kayu ampoꝛkas."

¹² Inabusna kad binaꝛbaꝛan da suꝛida, inniggana taꝛkop ni silupna wok nipauli si igawna. Kanana kan dida, "Igammuyu kamman kingwaꝛ kan diꝛayu?"

¹³ Ngannonyu saꝛon Mistulu ya Apu kad tuttuwa sanate imbagayu. ¹⁴ Pun nu saꝛone Apuyu kan Mistulu namaꝛbaꝛi atta suꝛiyu, kasapuꝛane an-asibaꝛbaꝛi kayu. ¹⁵ Kingwaꝛ anna ta awad ampaniyanyu. Ta koonyu okyan os da kingwaꝛ kan diꝛayu. ¹⁶ Ibagak kan diꝛayu katuttuwaan, naippun sammilu'k nangatngatu nu sa apuna. Kad naippun mibuun aꝛ nangatngatu nu sa nangibuun kan siya. ¹⁷ Nu igammuyu da anna, pian kayu nu koonyu dida.

¹⁸ "Daꝛampun aꝛ ugudoke diꝛayu losan te igammuk da pinilik. Yaꝛon kasapuꝛane mituttuwa Ugud Apudyus we kanana, 'Sa kaubungꝛu, siya angituyuꝛ kan saꝛon.' ¹⁹ Ibagak kan diꝛayu sinsadi si daanna maꝛwaan ta maꝛwa kad, amati kayu we saꝛon. ²⁰ Ibagak kan diꝛayu katuttuwaan, ngaimane angawat atta ibuunꝛu, saꝛon awatona. Kad sa angawat kan saꝛon, awatona bos nangibuun kan saꝛon."

Sa Nangipaigammuwan Jesus Atte Angituyuꝛ Kan Siya

(Mat. 26:20-25; Mrk. 14:17-21; Luk. 22:21-23)

²¹ Inabus kad Jesus imbaga da anna, an-aalimuun wok panoknoꝛkana'tta disipuluna kanane, "Ibagak kan diꝛayu katuttuwaan, osa kan diꝛayu angituyuꝛ kan saꝛon." ²² Nan-asitollong da disipuluna te naippun igammuda nu ngai kan dida. ²³ Sa osa'tta disipulu we ay-ayatona, ansasaꝛay si daꝛnigna. ²⁴ Pun sininyasan Simon Peter ta imusona kan Jesus nu ngai kan dida inugudna.

²⁵ Pun nansaꝛay sadi ye disipulu kan Jesus wok kanana, "Apu, ngai kan diꝛani angituyuꝛ kan siꝛa?"

²⁶ Kanan Jesus, "Sa angittaꝛ atte isawsawꝛu we tinapay, siya." Pun insawsawna kad innatodna kan Judas Iscariot we abeng Simon. ²⁷ Innaꝛan kad ay Judas tinapay, nillumnoꝛ aꝛ Satan kan siya.

Pun kanan Jesus kan siya, "Angganasome angwa si piom koon." ²⁸ Naippun nangigammu'tta inggaw atte lamisaan nu ngaipana imbaga sadi kan siya. ²⁹ Gapu ta aꝛ Judas nangdon si pilaꝛda, kanampun da udum nu imbagan Jesus we umoy ngumina'tta masapuꝛda si gayagaya baꝛon nu angitod atte pilaꝛi atta kapus.

³⁰ Innaꝛan kad ay Judas tinapay, nampiwot. Labi sadi.

Sa Baru We Bilin

³¹ Nalismud kad aꝛ Judas, kanan Jesus, "Sinsadi midayaw Abeng Di Tagu ya mipagapu kan siya midayaw aꝛ Apudyus. ³² Kad nu midayaw aꝛ Apudyus mipaga-

pu kan siya, idayaw os Apudyus we mismu ya idayaw-nae dagus.

³³ “Aabengku, sin-akitan inggawaḵ kan diḵayu. Kad singtonyu saḵon ya sa imbagakḵ atta Judyu, sinsadi an-nae ibagakḵ kan diḵayu we sa annae ayakḵ, adikayupun maḵaali. ³⁴ Ittoḵ kan diḵayu baru we bilin. Kasapulane an-asiayat ḵayu we isun ni an-aayatḵu kan diḵayu. ³⁵ Siya angigammuwan da losane tagu we disipulukḵ diḵayu nu an-asiayat ḵayu.”

Sa Nangibag-an Jesus Si Amuklitan Peter Kan Siya

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34)

³⁶ Kanan Simon Peter kan siya, “Apu, dinu ayam?” Kanan Jesus we summongbat, “Sa ayakḵ, adipun maḵwae mitun-udḵa sinsadi yaḵon asiḵa umun-unud.”

³⁷ Kanan Peter kan siya, “Apu, ngaipa adi maḵwae mitun-udaḵ sinsadi? Ittoḵ long-agḵu'ḵ matoy gapu kan siḵa.”

³⁸ Kanan Jesus we summongbat, “Tuttuwa ḵammane ittom long-agnu'ḵ matoy gapu kan saḵon? Ibagakḵ kan siḵa katuttuwaan, daampun anullaḵukḵ ḵawitan, amikluwom saḵon puklitan.”

Sa Dalane Umoy Kan Apudyus We Ama

14 Kanan Jesus atta disipuluna, “Adi ḵayu ambimbinsaw, amati ḵayu kan Apudyus ya amati ḵayu bos kan saḵon. ² Aduadu maigawan atte boloy Amaḵ. Kad iyyakḵ isagana da inggawanyu. Kad nu daḵampun akḵ tuttuwa, ibagakḵ ḵamman kan diḵayu we iyyakḵ angisagana'ḵ inggawanyu? ³ Kad nu iyyakḵ isagana inggawanyu, mipauliyakḵ kasin ta alaḵ diḵayu ta sa igawḵu siya bos inggawanyu. ⁴ Kad igammuwonu dalane umoy si ayakḵ.”

⁵ Kanan Thomas, “Apu, naippun igammuni nu dinu ayam. Kad ngai inonni ye angigammu'tte dalan?”

⁶ Kanan Jesus, “Saḵon dalan, katuttuwaan kan biyag. Naippun maḵaoy kan Amaḵ nu adi angoy kan saḵon.

⁷ Nu inigammuyu saḵon, inigammuyu okyan os akḵ Amaḵ. Inggana sinsadi, igammuyu'ḵ Amaḵ ya innilayu bos.”

⁸ Kanan Philip, “Apu, ipailam ud kan diḵani'ḵ Amam ta mat-op ḵani.”

⁹ Kanan Jesus, “Nabayage ininggawaḵ kan diḵayu kad daannupun os ay igammuwon saḵon, Philip? Ngaimane nangila kan saḵon, innilada bos akḵ Amaḵ. Kad ngaipam kanane ipailam ud kan diḵani'ḵ Amam?”

¹⁰ Adimpun ḵamman patiyone awadaḵ kan Amaḵ ya awad akḵ Amaḵ kan saḵon? Sa imbagakḵ kan diḵayu, daḵampun akḵ ugudoḵ si kuwaeḵe ḵalabbongan yaḵon sa Ama we iinggaw kan saḵon, koona da ḵewaalna.

¹¹ Pun patiyonyu we awadaḵ kan Amaḵ ya awad akḵ Amaḵ kan saḵon. Nu adiyupun patiyon imbagakḵ, patiyonyu okyan gapu'tta ḵingwaeḵe nakaskasdaaw.

¹² “Ibagakḵ kan diḵayu katuttuwaan, ngaimane amati kan saḵon, koona bos da ḵingwakḵ. Kad daḵdaḵoḵ da koona nu da ḵingwakḵ te iyyakḵ kan Amaḵ. ¹³ Kad ngaimane ḵodawonyu mipagapu'tte ḵalabbongakḵ, ¹ ḵookḵ ta midayaw Ama mipagapu'tte Abeng. ¹⁴ Nu ḵodawonyu da ngaimane mipagapu'tte ḵalabbongakḵ, ḵookḵ.”

Sa Inkarin Jesus We Ibuunna

¹⁵ Pinagatupan Jesus woḵ kanana'tta disipuluna, “Nu ayatonyu saḵon, tuttuwaonyu da bilinku. ¹⁶ Kad ḵoda-woḵ kan Amaḵ ta angibuun akḵ Bumadang kan diḵayu. Siya Ispiritu Santu we inggaw kan diḵayu'ḵ inggana.

¹⁷ Siya Ispiritu Santu we angituttudu kan diḵayu si katuttuwaan mipanggob kan Apudyus. Da tagu we adipun amati kan saḵon, adidapun awaton te adidapun igammu ya immatunan. Yaḵon kan diḵayu, igammuyu te awad kan diḵayu ya iinggaw kan diḵayu.

¹⁸ “Adikpun diḵayu tenane isun di ulila te mipauliyakḵ kan diḵayu. ¹⁹ Sin-akitan ya da tagu we adipun amati naippun ogon ilanda kan saḵon yaḵon diḵayu asiyu ilan saḵon. Te mataguwaḵ kasin ya matagu ḵayu bos. ²⁰ Sa sadi ye algaw, igammuwonu we awadaḵ kan Amaḵ ya awad ḵayu kan saḵon ya awadaḵ kan diḵayu. ²¹ Ngaimane amopotpot kan anuttuwa'tta bilinku, siya angayat kan saḵon. Kad sa angayat kan saḵon, ayaton Amaḵ ya ayatoḵ os ya ipaigammukḵ kan siya mipanggob kan saḵon.”

²² Kanan Judas we daḵampun kan Judas Iscariot, “Apu, ngaipa abus ḵani'ḵ angipaigammuwam si mipanggob kan siḵa ya adimpun atta tagu'tte lubung?”

²³ Kanan Jesus we summongbat, “Sa angayat kan saḵon tuttuwaona ugudḵu ya ayaton Amaḵ. Kad saḵon ya akḵ Amaḵ umali ḵani ya iinggaw ḵani kan siya. ²⁴ Sa adipun angayat kan saḵon, adinapun tuttuwaon ugudḵu. Kad sa ugudḵu we dongngonyu, daḵampun akḵ nalpu kan saḵon yaḵon nalpu kan Amaḵ we nangibuun kan saḵon.

²⁵ “Imbagakḵ da sana si sissiyaakḵ kan diḵayu.

²⁶ Yaḵon sa bumadange ibuun Amaḵ, siya Ispiritu Santu we angiyugud kan saḵon. Ituttuduna kan diḵayu da losan ya paikagasmokna kan diḵayu da losane imbagakḵ.

²⁷ “Tenakḵ kan diḵayu lin-awa ya sa lin-awaḵ ittoḵ kan diḵayu. Daḵampun akḵ isun ni an-aatod da tagu we adipun amati an-aatodḵu kan diḵayu. Kad adi ḵayu maal-alimuunan ya maḵimut. ²⁸ Dingngolyu imbagake iyyakon ya mipauliyakḵ kan diḵayu. Kad nu ayatonyu saḵon, allaylayad ḵayu okyan te iyyakḵ kan Amaḵ we

¹ Sa ibagana kad atte Greek, ngaimane ḵodawonyu gapu si ngadanḵu. Duwa salupatin ni anna: Ngaimane ḵodawonyu we angipresenta bakon nu ngaimane ḵodawonyu gapu'tte talgodyu si kalabbongakḵ.

nangatngatu nu saƙon. ²⁹ Sinsadi imbagak da anna si daanda maƙwaan ta maƙwada kad, amati kayu.

³⁰ “Adipun ogon andu maƙaug-uggudak kan dikayu te annate umali'k Satan we pangat da adipun amati kan saƙon. Naippun kaboolana kan saƙon, ³¹ yaƙon kook da imbilin Amaƙ kan saƙon ta igammuwon da tagu we ay-ayatok ak Amaƙ. Awwayyu, intakun.”

Aƙ Jesus Puun Ni De Grape

15 Pinagatupan os Jesus we nantuttudu wok kananae nangipani, “Saƙon tuttuwae puun ni muƙae grape ^I ya ak Amaƙ angayyuwan. ² Kaanona da pangae adipun amunga. Kad da amungae panga, dalusana dida ta amo umadu ambubungada. ³ Pummokas kayu te tinuttuwayu ugude imbagak kan dikayu. ⁴ Iingaw kayu kan saƙon ya iingawak os kan dikayu. Sa pangae nisina si puunna, adipun amunga nu adi misusugtup si puunna. Isuna bos nu misina kayu kan saƙon, adikayupun os amunga.

⁵ “Saƙon puun ni wakal ya dikayu pangana. Ngaimane iingaw kan saƙon ya iingawak os kan siya, aduadu ibungana. Te nu misina kan saƙon, ippun lamogna koon. ⁶ Ngaimane adipun iingaw kan saƙon, isuna pangae miballu ya malangu. Mauppun da panga kad miballuda'tte apuy ya masgobda. ⁷ Nu iingaw kayu kan saƙon ya nimula ugudku'tta somsomokyu, ngaimane kodawonyu maatod kan dikayu. ⁸ Nu amunga kayu'k adu, sana midayawan Amaƙ ya sana amanoknoke dikayu da disipuluk.

⁹ “Ayatok dikayu we isun ni an-aayat Amaƙ kan saƙon. Pun iingaw kayu kan saƙon ta padasonyu ayatku. ¹⁰ Nu tuttuwaonyu da bilinku ya iingaw kayu si ayatku, isun ni nanuttuwaak atta bilin Amaƙ ya iingawak si ayatna. ¹¹ Imbagak kan dikayu da sana ta sa layadku awad kan dikayu ya ippun angkurangan ni layadyu.

¹² “Annaya bilinku kan dikayu, an-asiayat kayu we isun ni nan-aayatku kan dikayu. ¹³ Sa kadaƙolane ayat ni tagu, ittona long-agna'k matoy gapu'tta bulbulunna. ¹⁴ Dikayu da bulbulunku nu tuttuwaonyu da bilinku. ¹⁵ Adikpun ogon dikayu ngadanon ak sammilu te sa sammilu naippun igammuna'tte koon ni apuna. Yaƙon ngadanok dikayu bulbulunku te da losane dingngolku kan Amaƙ impaigammuƙ kan dikayu. ¹⁶ Dakampun ak dikayu namili kan saƙon yaƙon saƙon namili kan dikayu. Kad dinutukak dikayu'k umoy amunga'k adu ya annanayun okyan bungayu. Ta ngaimane kodawonyu kan Amaƙ mipagapu'tte kalabbongak, ittona. ¹⁷ Pun sa bilinku kan dikayu, an-asiayat kayu.”

^I Atte dadaane tulag, mipani da Judyu baƙon nu da ganak Israel atte wakale grape Psalm 80:8-18; Isaiah 5:1-2, 7. Yaƙon lawweng imbungana te nan-awidanda'k Apudyus, pun dakampun kan dida gat-toke mipani'tte wakale grape.

Sa Anasangnaan Da Adipun Amati Kan Ditaƙu

¹⁸ Kanan os Jesus atta disipuluna, “Nu sasangnaan dikayu'tta tagu we adipun amati, ikagasmokyu okyane ummunae sasangngaanaƙ. ¹⁹ Nu isuyu da tagu we adipun amati, ayatonda dikayu. Yaƙon gapu ta pinilik dikayu'k amati, sadi gapunae sasangnaan dikayu. ²⁰ Sosomkonyu da imbagak kan dikayu, naippun sammilu'k nangatngatu nu sa apuna. ^{II} Nu nampaƙalamonaƙ, ampaƙalamonda bos dikayu. Kad nu tuttuwaonda da ugudku, tuttuwaonda bos da ugudonyu. ²¹ Yaƙon koonda da anna kan dikayu gapu kan saƙon te naippun igammuda si nangibuun kan saƙon. ²² Naippun okyan maƙabasulanda nu adiyak ummali ya naƙaugud kan dida. Yaƙon sinsadi, ippun ogon allasunda'tta basulda. ²³ Ngaimane anasanga kan saƙon, sasangngaana bos ak Amaƙ. ²⁴ Naippun okyan maƙabasulanda nu adik kingwa da nakaskasdaawe naippun maƙakwa. Yaƙon sinsadi ye innilada, sasangngaanda dikani kan Amaƙ. ²⁵ Maƙwa sana ta mituttuwa nigili si lintogdae kanana, ‘Sasangngaanda saƙone ippun gapuna.’ ^{III}

²⁶ Kanan Jesus atta disipuluna, “Ibuunku Ispiritu Santu we siya Bumadang kan dikayu we malpu kan Apudyus we Ama. Sa Ispiritu Santu angituttudu'tte katuttuwaan ya takdolana mipanggob kan saƙon. ²⁷ Dikayu kad os takdolanyu te iningaw kayu kan saƙon si inggan ni laplapu.”

16 “Imbagak da anna kan dikayu ta adiyu an-awidan da pammatiyu. ² Palyawon dikayu'tta sinagoga. Kad dumatong timpu we ngaimane angongat kan dikayu, kananapun nu koono kad kakna, anserbi kan Apudyus. ³ Koonda kakna kan dikayu te adidapun inigammu'k Amaƙ baƙon nu saƙon.”

Sa Kewaal Ni Ispiritu Santu

⁴ Pinagatupan Jesus wok kanana'tta disipuluna, “Yaƙon imbagak da anna kan dikayu ta maƙwada kad si umali ye algaw, ikagasmokyu we imbagak kan dikayu.

“Adikpun imbaga da anna kan dikayu si laplapu te ininggawak kan dikayu. ⁵ Sinsadi iyyak si nangibuun kan saƙon yaƙon naippun nan-imus kan dikayu kanane, ‘Dinu ayam?’ ⁶ Gapu ta imbagak kan dikayu da anna, bummaduuƙ kayu. ⁷ Yaƙon ibagak kan dikayu katuttuwaan, bumalwanyu nu iyyakon te nu adiyak umoyon, adipun umali Bumadang kan dikayu. Yaƙon nu iyyakon, ibuunku kan dikayu. ⁸ Kad nu umali, panoknokana'tta tagu we adipun namati ye nankamalida mipanggob atta basulda ya sa naun-unak ya sa ankuwisan Apudyus. ⁹ Nankamalida mipanggob atte basul te naƙabasulda si adidapun namatiyan kan

^{II} John 13:16. ^{III} Da Psalm 35:19; 69:4.

saḱon. ¹⁰ Nankamalida mipanggob si naun-unak te sana amanoknok si tuttuwae naun-unanaḱe mipauli ḱan Amaḱ ya adiyupun ogon saḱon ilan. ¹¹ Nankamali da mipanggob atte anḱuwisan Apudyus te da tagu we adipun amati naḱoddonganda'ḱ dusaon Apudyus te nagangpute inḱoddongnae dusaona'ḱ Satan we pangat da adipun amati.

¹² "Adu okyan da ibagak ḱan diḱayu yaḱon adiyupun lamog maawatan sinsadi. ¹³ Nu umali Ispiritu Santu we angituttudu si ḱatuttuwaan mipanggob ḱan Apudyus, idalanna diḱayu ta maawatanyu da losane ḱatuttuwaan te adipun an-ugud atte ḱuwanae ḱalabbongan yaḱon ngaimane dongngona siya ugudona. ḱad ipaigammuna ḱan diḱayu da maḱwa si umali ye al-gaw. ¹⁴ ḱad padayawana saḱon te da losane maḱpu si somsomokḱu, dida ipaigammuna ḱan diḱayu. ¹⁵ Losane ḱuwan Amaḱ, ḱuwaḱ dida. Pun imbagake da losane maḱpu si somsomokḱu, dida ipaigammuna ḱan diḱayu."

Sa Ambalanan Ni Dadauy Ak Layad

¹⁶ Pinagatupan Jesus we nan-ugud atta disipuluna wok ḱanana, "Sin-aḱitan ya adiyupun ogon ilan saḱon ḱad sin-aḱitan os ya ilanyu saḱon."

¹⁷ Pun ḱanan da udume disipulunae nan-asiimus, "Ngai pionan ḱanan si ḱananae, 'Sin-aḱitan ya adiyupun ogon ilan saḱon ḱad sin-aḱitan os ya ilanyu saḱon?' ḱad ḱanana bos, 'Te iyyaḱon ḱan Amaḱ.'" ¹⁸ ḱananda, "Ngai pionan ḱanane, 'Sin-aḱitan?' Aditakupun maawatan imbagana."

¹⁹ Inigammun Jesus pionan imuson ḱan siya pun ḱanana ḱan dida, "Siya ḱamman nan-asiimusanyu piok ḱanan si imbagake, 'Sin-aḱitan ya adiyupun ogon ilan saḱon ḱad sin-aḱitan os ya ilanyu saḱon?' ²⁰ Ibagak ḱan diḱayu ḱatuttuwaan, umibil ya andomdom ḱayu yaḱon angganganas da tagu we adipun amati. ḱad andadauy ḱayu yaḱon sa dadauyy ambalin ak lay-layad. ²¹ Isun ni bubai ye anggumut, andadauy te dummatong timpu we ampaḱalamana. Yaḱon nu mibuḱnag abeng, maliwatana nampaḱalamana gapu'tte layadna si abengnae niyanak si annae lubung. ²² Pun isuna bos ḱan diḱayu te andadauy ḱayu sinsadi. Yaḱon sa umali ye algaw, an-asiila taku ḱasin ḱad angganganas ḱayu ya naippun ḱallamog angaan atte layadyu.

²³ "Sa sadi ye algaw, naippun ḱodawonyu ḱan saḱon. Ibagak ḱan diḱayu ḱatuttuwaan, ngaimane ḱodawonyu ḱan Amaḱ mipagapu'tte kaboolak, ittona ḱan diḱayu. ²⁴ Inggana sinsadi, naippun ḱindawyu mipagapu'tte kaboolak. Anḱodaw ḱayu wok awatonyu ta naipun kurang ni layadyu."

²⁵ Pinagatupan Jesus wok ḱanana, "Imbagak ḱan diḱayu da anna si pani. Yaḱon dummatong timpu we

adikpun ogon ipani ye an-ugud ḱan diḱayu yaḱon ibabaggak ḱan diḱayu mipanggob ḱan Amaḱ. ²⁶ ḱad nu dumatong sanae algaw, anḱodaw ḱayu mipagapu'tte kaboolak. Daḱampun ak ḱanake ikdawak diḱayu ḱan Amaḱ. ²⁷ Te ak Amaḱ we mismu ayatona diḱayu te inayatyu saḱon ya namati ḱayu we nalpuwak ḱan Ama. ²⁸ Nalpuwak ḱan Amaḱ ya ummaliyak si annae lubung. Sinsadi, tenak annae lubung ya iyyak ḱan Amaḱ."

²⁹ Pun ḱanan da disipuluna, "Sinsadi ibabaggame an-ugud, daḱampun ogon ak ipanim. ³⁰ Sinsadi, igammuni ye igammum da losan. ḱad adipun ḱasapulane awad an-imus ḱan siḱa. Gapu'tte sana, amati ḱani ye nalpuḱa ḱan Apudyus."

³¹ ḱanan Jesus ḱan dida, "Amati ḱayu ḱamman sinsadi? ³² Madam-an dumatong timpu pun tuttuwae dummatong, nu mabuḱal ḱayu, awad osa umoyon atte boloyna ya tinenanaḱe abus. Yaḱon daḱampun ak abusak te anna'ḱ Amaḱ ḱan saḱon. ³³ Imbagak sana ḱan diḱayu ta mipagapu ḱan saḱon lumin-awa ḱayu okyan. Ampaḱalamon diḱayu'tta adipun amati. Yaḱon tumuḱod ḱayu te illogyu da losane lawweng si annae lubung."

Sa Nangiluwaluwan Jesus Atte Long-agna Ya Da Namati

¹⁷ Inabus ḱad Jesus imbaga da anna, nantangad ad langit wok ḱanana, "Ama, dummatong timpu we padayawam Abengnu ta padayawana bos siḱa. ² Te innatodnu ḱan saḱon ḱalabbongane angipangat atta losane tagu ta ittok biyag ak inggana'tta losane innatodnu ḱan saḱon. ³ ḱad sana biyag ak inggana, siya angigammuwandae siḱa abus ak tuttuwae Apudyus ya saḱon ak Jesu Kristu we imbuunnu. ⁴ In-daydayawku siḱa sina'd luta si nangangputak atta ke-waale innatodnu ḱan saḱone kook. ⁵ Sinsadi Ama, mipauliyak ḱan siḱa ya ipailam ḱinaapudyusku we isun ni nangipail-am si awe atte ininggawak ḱan siḱa si daan ni lubung maḱwaan.

⁶ "Impaigammuk siḱa'tta tagu si annae lubunge innatodnu ḱan saḱon. ḱuwam dida ya innatodnu dida ḱan saḱon wok tinuttuwada ugudnu. ⁷ Sinsadi, igammudae nalpu ḱan siḱa da losane innatodnu ḱan saḱon. ⁸ Te intuttuduk ḱan dida ugudnu we innatodnu ḱan saḱon wok tinuttuwada. Igammuda ḱatuttuwaane nalpuwak ḱan siḱa ḱad namatidae siḱa nangibuun ḱan saḱon.

⁹ "Iluwaluwak dida, daḱampun ak iluwaluwak da adipun amati ḱan saḱon si lubung yaḱon da tagu we innatodnu ḱan saḱon te ḱuwam dida. ¹⁰ Losane ḱuwak ḱuwam ya da losane ḱuwam ḱuwak ḱad miday-dayawak mipagapu ḱan dida. ¹¹ Sinsadi naippunak ogon si lubung te mipauliyak ḱan siḱa. Yaḱon mate-nanda si annae lubung. Nasantuwane Ama, ḱodawoke

ayyuwanam dida mipagapu si kaboolame innatodnu kan saƙon^I ta an-ossaandae isun ni nan-ossaananta. ¹² Sa inninggawak kan dida, inayyuwanak dida mipagapu'tte kaboolame innatodnu kan saƙon. Naippun nataƙak kan dida abus sadi ye tagu we naƙoddongan ak mataƙak ta mituttuwa nigili ye Ugud Apudyus.

¹³ "Yaƙon sinsadi, mipauliyak kan siƙa kad ibagak da sana'tta tagu si annae lubung ta awad kan dida layadku we naippun kurangna. ¹⁴ Intuttuduk kan dida ugudnu wok sasangngan da tagu we adipun amati kan saƙon da disipulu te isuda saƙone daƙampun ak nainlubungan ugalida. ¹⁵ Daƙampun ak iluwaluƙe kaanom dida'tte annae lubung yaƙon iluwaluƙe saƙanibam dida kan Satan. ¹⁶ Daƙampun ak isun da tagu we adipun namati ugalidae isuke daƙampun ak isun da tagu we adipun namati ugalik. ¹⁷ Itotokƙonnu ƙappos dida mipagapu'tte ugudnu we tuttuwa ta anserbida kan siƙa. ¹⁸ Sa nangibuunam kad kan saƙon si annae lubung isuna nangibuunak atta disipuluk si lubung. ¹⁹ Gapu kan dida, itotokƙonku long-agku kan siƙa ta mitotokƙonda bose anserbi kan siƙa mipagapu'tte katuttuwaan.

²⁰ "Daƙampun ak abus da anna'k iluwaluwak yaƙon iluwaluwak os da losane amati kan saƙon mipagapu si ituttududa. ²¹ Iluwaluƙe an-os-ossaanom dida losan. Ama, awadka kan saƙon ya awadak kan siƙa ya awad da okyan os kan dita ta amati da tagu we siƙa nangibuun kan saƙon. ²² Innatodku kan dida isunae ƙinangatu we innatodnu kan saƙon ta an-os-ossaandae isun ni nan-ossaananta. ²³ Awadak kan dida ya awadka kan saƙon ya an-ossaandae ustuuu ta igamuwon da tagu we siƙa nangibuun kan saƙon ya ayayatom didae isun ni an-aayatnu kan saƙon.

²⁴ "Ama, pioke da innatodnu kan saƙon awadda kan saƙon atte dinumane igawku ta ilanda ƙinaapudyusku we innatodnu te inayatnu saƙon atte daan ni lubung maƙwaan.

²⁵ "Naun-unane Ama, da tagu we adipun namati adidapun inigammu siƙa yaƙon inigammuk siƙa ya da disipuluk igammudae siƙa nangibuun kan saƙon. ²⁶ Impaigammuk kan dida kaboolam ya pagatupake angipaigammu kan siƙa ta sa ayatnu kan saƙon awad kan dida ya awadak kan dida."

Sa Nanokmaanda Kan Jesus

(Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53)

18 Nagangput kad nalluwalu'k Jesus, ummoyonda'tta disipuluna wok dummoImangda'tte wail Kidron. Awad de mumullaan pun siya ummayanda.

² Igammun Judas we angituyuk kan Jesus sadi ye lugar te sidi dam-on da Jesus ya da disipuluna andak-

^I Sa nigili kad atta udume manuscript atte Greek, ayyuwanam ud da innatodnu kan saƙon gapu si kaIabbongam. Isuna bos atte verse 12.

daƙngan. ³ Pun impuyut Judas da suIdadu we iRome ya da guwalɗan ni templo we imbuun da papangat da papadi ya da Pharisee. Nampak-odonda'k silaw, pinatud ya aggom.

⁴ Gapu ta inigammun Jesus da losane maƙwa kan siya, inabotna dida wok kanana, "Ngai singtonyu?"

⁵ Kanandae summongbat, "Ak Jesus we iNazareth."

Kanan Jesus, "Saƙon." Pun inninggaw ak Judas we angituyuk kan siyae sisikad si igawda. ⁶ Imbagan kad ay Jesus ƙatti, summunodda wok nampaklobda.

⁷ Pun kanan os Jesus we nan-imus, "Ngai singtonyu?" Kanda bos, "Ak Jesus we iNazareth."

⁸ Kanan os Jesus, "Imbagak kan diƙayu we saƙon.

Kad nu saƙon singtonyu, iyunudyu we umoyon da disipuluk." ⁹ Imbagana sana ta mituttuwa sadi ye inugudnae naippun ossaan ak tinalaƙku'tta innatod Apudyus kan saƙon. ^{II}

¹⁰ Nangwa kad ak Simon Peter, inuƙputna ispadana wok binaƙagna madawinane ingan Malchus we musassun ni kangatuwane padi. ¹¹ Kanan Jesus kan Peter, "Ipaulim ispadam si bolbolloyna. Kanampun kamman nu adik maanusan ampaƙalamane inƙodong Amak?"

Sa Nanumalyaanda Kan Jesus

¹² Pun da suIdadu ya da kapitanda ya da guwalɗan ni templon da Judyu dinokmaanda'k Jesus wok binaIudda da imana. ¹³ Inunada inniyoy kan Annas we ƙatugangan Caiaphas we kangatuwane padi si sadi ye tawon. ¹⁴ Binagbagaan Caiaphas da papangat da Judyu we unnoyna okyan ossaan ak matoy para'tta tagu.

Sa Namuklitan Peter Kan Jesus

(Mat. 26:69-70; Mrk. 14:66-68; Luk. 22:55-57)

¹⁵ Ak Simon Peter ya sa osae disipulu, nitun-udda kan Jesus. Gapu ta igammun ni kangatuwane padi osae disipulu, naƙalnoƙ kan Jesus atte paway ni boIoyna.

¹⁶ Yaƙon ak Peter inninggaw si lasin ni lewangan ni paway. Sa osae disipulu we igammun ni kangatuwane padi, ummoy naƙaugud si bubai ye sammilu we guwalɗan ni lewangan wok pinaInoƙna'k Peter.

¹⁷ Kanan ni bubai ye inggaw si lewangan kan Peter, "Daƙampun kad ain ak osaka'tta disipulun Jesus?"

Kanan Peter, "Daƙanakpun."

¹⁸ Gapu kad ta antungnin, nan-apuy da sammilu ya da guwalda wok sisikaddae nan-anidu. Summisikad os ak Peter wok naƙaanidu.

Sa Nanumalyaan Ni Kangatuwane Padi Kan Jesus

(Mat. 26:57-66; Mrk. 14:53-64; Luk. 22:66-71)

19 Pun sinumalyan ni kangatuwane padi'k Jesus mipanggob atta disipuluna ya sa tuttuduna. 20 Kanan Jesus, "Patilayunak antuttudu si malamalang atte sinagoga ya sa paway ni templo we andakdangan da losane Judyu. Kad naippun imbagak ak nitatalu.

21 Ngaipa sakon an-imusam? Makaimuska'tta tagu we nandongol kan sakon te igammuda da imbagak."

22 Imbagan kad ay Jesus anna, nilipak ni osae guwald da bosalna wok kanana, "Ngaipa kaknat ansosongbatnu si kangatuwane padi?"

23 Summongbat ak Jesus kan siya wok kanana, "Nu nankamali imbagak, ibagam kan sakon inugudku we nankamali. Yakon nu ustu da imbagak, ngaipam sakon lipakon?"

24 Pun impaiyoy Annas ak Jesus we nabalud da imana kan Caiaphas we kangatuwane padi. I

Sa Namuklitan Os Peter Kan Jesus

(Mat. 26:71-75; Mrk. 14:69-72; Luk. 22:58-62)

25 Sisikad kad ak Simon Peter we an-anidu kananda, "Dakampun kad ain ak sika osa'tta disipulun Jesus?"

Pinuklitan os Peter wok kanana, "Dakanakpun."

26 Pune sadi, sa osa'tta sammilun ni kangatuwane padi ye agin ni binaqag Peter ingana kanana, "Dakampun kad ain ak sika innilake bulunna si mumullaan?"

27 Inkasin Peter pinuklitan. Pun daguse nanullakuk kawitan.

Sa Nipulangan Jesus Kan Pilate

(Mat. 27:1-2, 11-14; Mrk. 15:1-15; Luk. 23:1-5)

28 Wikwikis kad, illawada'k Jesus atte boloy Caiaphas wok inniyoyda'tte palas Gubernur Pilate. Yakon adipun nillumnok da Judyu ta adida mibelang ak kaissaw yakon makakanda'tte Gayagayae ngannonda Nallausan. II²⁹ Pun lummawa'k Pilate wok kananae nan-imus kan dida, "Ngai ipabasulyu si annae tagu?"

30 Kanan da Judyu, "Nu dakampun ak lawweng da kingwan ni annae tagu, adinipun okyan impulang kan sika."

31 Kanan Pilate, "Alanyu gay ta kuwisonyu sigun si kuwayu we lintog."

Kanan da Judyu, "Yakon adipun miyunude koddonganni ye mapatoy tagu." 32 Nakwa da anna ta mitutuwa imbagan Jesus si mipanggob atte inonae matoy. III

I Ak Caiaphas, siya kangatuwane padi'tte sadi ye tawone nadokmaan Jesus. Ak Annas - kangatuwane padi si awe yakon sissiyae mapatgan atte saadna takon ay nu dakampun ogon ak siya kangatuwane padi si timpu we nadokmaan Jesus. II Sa ugalin da Judyu sigun si religionda, nu lumnoqda si boloy da Gentil, mibelangdae nakaissawan. III John 12:32-33.

33 Pune sadi, nillumnok os ak Pilate si palasna wok impaayagna'k Jesus. Kanana, "Sika kamman Arin da Judyu?"

34 Kanan Jesus, "Nalpu kamman si somsomoknu sanate imusom bakon nu awad udum ak nangibaga si mipanggob kan sakon?"

35 Summongbat ak Pilate wok kanana, "Judyuwak kamman? Da kailiyam ya da papangat da papadi impulangda sika kan sakon. Ngai kad ain kingwam?"

36 Kanan Jesus, "Sa kalabbongake ampangat dakampun ak malpu si annae lubung. Nu malpu si annae lubung kalabbongake ampangat, aaddi ye nakagubat da disipuluk ta adiyak okyan mipulang atta Judyu."

37 Kanan os Pilate, "Pun sika Ari?"

Summongbat ak Jesus wok kanana, "Tuttuwa sadi ye kanam. Te niyanaqak ya ummaliyak si annae lubung ta takdolak katuttuwaan. Kad da ngaimane angipatog atte katuttuwaan, tuttuwaonda da ibagak."

38 Kanan Pilate, "Ngai katuttuwaan?"

Imbagana kad sadi, lummawa kasin wok kanana'tta Judyu, "Naippun indasak ak basul ni annae tagu.

39 Yakon awad de ugaliyu we kasapulane pukayak osa'tta balud si Gayagayae ngannonyu Nallausan. Pun pionyu we pukayak annae Arin da Judyu?"

40 Kanandae nangiyipkaw, "Adim ak Jesus pukayan! Yakon ak Barabbas pukayam!" Ak Barabbas kad tulisan.

Sa Nangang-angyagan Da Suldadu Kan Jesus

(Mat. 27:27-31; Mrk. 15:16-20)

19 Pun impaalan Pilate ak Jesus atta suldaduna wok impaap-aplitna. 2 Kad pummalikug da suldadu'tte nalasiyane waka'k wok imbalangatda kan siya wok sinilupanda si dilaage isun ni silup ni ari. 3 Pun nampasapasanidae ummoy kan siya wok kanandae nangang-angyag, "Matatagukae Arin da Judyu!" Pun nilipakda.

Sa Nakoddongan Jesus Ak Matoy

(Mat. 27:15-26; Mrk. 15:6-15; Luk. 23:13-25)

4 Lummawa kasin ak Pilate wok kanana'tta Judyu, "Annae palawaok annae tagu ta igammuwonyu we ipun indasak ak basulna." 5 Pune sadi, lummawa'k Jesus we nabalanganatan atte waka'k nalasiyan ya nasilupan atte dilaag. Kanan Pilate, "Ilanyu annayae tagu!"

6 Innilan kad da papangat da papadi ya da guwaldan ni templo, kanandae nanugtug-uy, "Paipatto'nu'tte kros! Paipatto'nu'tte kros!"

Kanan Pilate kan dida, "Alanyu ya ipatto'lyu'tte kros te naippun indasak ak basulna."

7 Kanan da Judyu we summongbat, "Awad de lintogni ye kasapulane matoy ak Jesus te ngannona longagna'k Abeng Apudyus."

⁸ Dingngol kad Pilate da sana, amo nakimtan. ⁹ Pun nillumnok kasin atte palasna wok kanana kan Jesus, "Dinu nalpuwam?" Yakon adipun ak Jesus summongbat. ¹⁰ Pun kanan Pilate, "Ngaipam sakon adi songbatan? Adimpun kamman igammu we anna kaboolake amukay kan siqa ya kaboolake ampaipattoi kan siqa'tte kros?"

¹¹ Kanan Jesus, "Naippun kaboolam kan sakon nu adin Apudyus innatod kan siqa. Pun da nangipulang kan sakon kan siqa nadagdagon da basulda."

¹² Inggan ni sadi, pinadas Pilate pukayan ak Jesus yakon da Judyu kanandae nanugtug-uy, "Nu pukayam sanate tagu, dakampun ak bulbulunnu Emperor ad Rome. Ngaimane ngannona long-agna ari, sumullagi si Emperor." ^I

¹³ Pun dingngol kad Pilate da sana, pinaawana kasin ak Jesus wok ummoy tummuksu si tutuksuwan ni ankuwis atte igawe ngannonda Nadatdatan si Batu ya sa Hinebrew Gabbatha. ¹⁴ Annae mumamatuk si sadi ye algawe ansagsaganaan da Judyu si Gayagayae ngannonda Nallausan. Kanan Pilate atta Judyu, "Annaya ariyu!"

¹⁵ Pun kanandae nanugtug-uy, "Pagongatnu! Pagongatnu! Paipattoinu'tte kros!"

Kanan Pilate, "Pionyu kammane ipattoiku'tte kros ariyu?"

Kanan da papangat da papadi, "Naippun udum ak arini yakon sa Emperor."

¹⁶ Pun impulang Pilate ak Jesus atta suldadu ta umoyda ipattoi atte kros.

Sa Nipattoian Jesus Atte Kros

(Mat. 27:32-44; Mrk. 15:21-32; Luk. 23:26-43)

¹⁷ Pun innaian da suldadu'k Jesus wok intallayda si lasinna'd Jerusalem we impabukudda kan siya de krosna inggana'k dummatongda si "Lugar ni Battukag" we ngannonda Golgotha atte Hinebrew. ¹⁸ Pun impattoi da'k Jesus atte kros sidi. Inninggaw os da duwae impattoi da dida'tta krosda, sa osa'tte madawinanna ya sa osa'tte madawigina.

¹⁹ Inninggaw os impaigilin Pilate we impaiggana'tte kros Jesus we kanana, "Jesus we iNazareth, Arin da Judyu." ²⁰ Adu da Judyu we namasa te adani'tte siyudad sadi ye nipattoian Jesus atte kros ya nigili si tulu we nansabasabali ye ugud we Hinebrew, Linatin kan Grineek. ²¹ Pun ummoy da papangat da papadi kan Pilate wok kananda, "Adim igili, 'Arin da Judyu,' ta siya igilim, 'Kanan ni annae tagu we siya Arin da Judyu.'"

²² Kanan Pilate, "Ngai kappagay inggilik, siya!"

²³ Nagangput kade impattoi da suldadu'k Jesus atte kros, innaia silupna wok nanapatonda nambis-

^I Ak Emperor Tiberius ad Rome, dinutukana'k Pilate ak Gubernur ad Judea. Pun awad de kalabbonganae angaan kan Pilate nu awad angkamaliyana.

bisakan. Innaia bos takkop ni silupnae ippun nandaubana. ²⁴ Pun kananda, "Umadi taku pissayon ta ambubbunut taku nu ngai anginkuwa." Nakwa da ana ta mituttuwa nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Nambisbisakanda silupku ya nambubbunutda nu ngai anginkuwa si osae silupku." ^{II} Kagna kingwan da suldadu.

²⁵ Da summisiakad kad si adanin ni de kros Jesus ak inana, sa sunud ni inana, ak Mary ye asawan Clopas ya ak Mary Magdalene. ²⁶ Innilan kad Jesus inana ya sa ay-ayatonae disipulu we summisiakad si adani, kanana'tte inana, "Ina, annaya ibelangnu'k abengnu." ²⁷ Pun kanana bos atte sanae disipuluna, "Annaya ibelangnu'k inam." Pun inggan ni sadi ye timpu, intallay ni disipulu inan Jesus wok paigawona'k kuwada.

Sa Natoyan Jesus

(Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49)

²⁸ Inigammun kad Jesus we ginanggangputna da losan kanana, "Nauwawak," ^{III} ta mituttuwa nigili ye Ugud Apudyus.

²⁹ Inninggaw angange napnu'tte nakilome bayase sasaad. Pun illinong da suldadu impakawdae isunan kapos atte pangan ni hyssop wok indawdawda'tte sungad Jesus. ³⁰ Sinusup kad Jesus kilom kanana, "Naganggangput." Pun nayingung-ut wok natoy.

³¹ Gapu ta ansaganaan da Judyu para'tte umillongan atte mabigat, adimpun da Judyu pione matenan da ladag atte kros si umillongane ampatoge algaw. Pun kindawda kan Pilate we maptod da sukun da nipattoi atte kros ya maopas da ladagda. ^{IV}³² Pun iyyunud Pilate wok ummoy da suldadu pintod da sukun da duwae bulun Jesus we nipattoi atta krosda. ³³ Yakon niduumda kad kan Jesus, inniladae nagangput natoy wok adidapun pintod da sukina. ³⁴ Yakon sa osa'tta suldadu, dinuy-ukna si tubay butik Jesus wok daguse pummoyas dala kan danum. ³⁵ Sa nangila'tte sanae nakwa, tinakdolana katuttuwaan kan igammunae imbagana katuttuwaan ta amati kayu bos. ³⁶ Kad nakwa da sana ta mituttuwa nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Naippun ossaan ak maptod atta tung-aina." ^V³⁷ Kad awad os Ugud Apudyus we kanana, "Asida ilan dinuyukda." ^{VI}

^{II} Psalm 22:18. ^{III} Da Psalm 22:15; 69:21. ^{IV} Mibatay atte lintog da Judyu, adipun makwae mitatayun mabigatan ladag ni pumappatoye tagu'tte kayu. Deuteronomy 21:23; Joshua 8:29. ^V Psalm 34:20 ibaganae naippun ossaan ak maptod atta tung-aina. Exodus 12:46 kan Numbers 9:12 ibaganae da tung-ai ni ubbu we karnero we midatan si Gayagayan da Judyu we ngannonda Nallausan adipun okyan maptod kad sa ubbu we karnero siya mipaniyan Jesus. ^{VI} Zechariah 12:10.

Sa Nilibonan Jesus

(Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56)

³⁸ Naabus kad sadi, ummoy kan Pilate ak Joseph we iyArimathea we osa'tta disipulun Jesus yakon illimodna te makimut atta Judyu. Pun kindawna kan Pilate nu makwae opasona ladag Jesus atte kros ta itallayna. Iyyunud Pilate wok ummoyna impas ladag Jesus wok intallayna. ³⁹ Ak Nicodemus we ummoy kan Jesus si sillabiyana. ¹ Nangawit ak bangbanglu we myrrh ya da aloe we batug di tulumpulu we kilo. ⁴⁰ Pun innaada ladag Jesus wok pinutiputanda'tte itake sinnune nabangbangluwan te siya ugalin da Judyu.

⁴¹ Sa lugar we nipattoana inggaw mumullaan ya sa sadi ye mumullaan inggaw kakcopyae libone ippun nilibon. ⁴² Pun gapu ta ansaganaan da Judyu para'tte umillongan atte mabigat ya adani libon, illibonda'k Jesus sidi.

Sa Ummuliyon Jesus

(Mat. 28:1-8; Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12)

20 Mabigat kade nagangput umillongane nganonda ummunae algaw ni sindumingguwan, nammadam-an talun ak Mary Magdalene we ummoy atte nilibonan Jesus. Sissiya kade anggi'bot, innilanae nakaan batu we onob ni libon. ² Pun nanodda'ke ummoy kan da Simon Peter ya sa osae disipulu we ay-ayaton Jesus wok kanan Mary kan dida, "Innaada ladag Apu Jesus kad ippun igammuni nu dinu nangiggaanda."

³ Nangwa kad da Peter ya sa osae disipulu, lummibatda wok ummoyda si libon. ⁴ Losanda nanodda'k yakon nilasiyan ni osae disipulu'k Peter wok ummuna niduum atte libon. ⁵ Pun ummobaob ta ilana'd dalom wok innilana sinnune babaddong yakon adipun nilumnok. ⁶ Dummatong kad ak Simon Peter we nituntun-ud, nillumnok si libon wok innilana sinnune babaddong ⁷ ya sa sinnune nibusdung si ulunae natipli ya nisina'tta sinnune babaddong. ⁸ Sa osae disipulu we ummuna niduum atte libon, nillumnok os wok innilana kad da nakwa, namati ye ummuli'k Jesus. ⁹ Te sa sadi ye timpu, daandapun maawatan nigili ye Ugud Apudyus we kananae kasapulane umuli'k Jesus. ¹⁰ Pun ummoyon da disipulu atta nalpuwanda.

Sa Nampail-an Jesus Kan Mary

(Mat. 28:9-10; Mrk. 16:9-11; Luk. 24:22-24)

¹¹ Yakon ak Mary Magdalene, sisikad si lasin ni libone umibiibil. Ummobaob kade umibiibil ta ilana'd dalom si libon, ¹² innilana da duwae anghel we nansilup ak itake tutukdu si nibadongan ni ladag Jesus, sa

¹ John 3:1-21.

osa si nan-uluwana ya sa osa si nan-uyadana.

¹³ Kananda kan Mary, "Bubai, ngaipa'ka umibiibil?"

Kanana kan dida, "Te innaada ladag Apu kad naip-pun igammuk nu dinu nangiggaanda kan siya."

¹⁴ Imbagana kad sadi, nantawili wok innilana'k Jesus we sisikad yakon adinapun immatunan. ¹⁵ Kanan Jesus kan siya, "Bubai, ngaipa'ka umibiibil? Ngai singsingtom?"

Kanampun Mary nu sa angayyuwan atte mumullaan wok kanana, "Apu, nu intallaynu, ibagam nu dinu nangiggaam ta iyyak alan."

¹⁶ Kanan Jesus kan siya, "Mary!"

Nansagung ak Mary wok kanana kan siya si Hinebrew, "Rabboni," sa pionan kanan Mistulu.

¹⁷ Kanan Jesus, "Adim yan onnan sakon te daanakpun mipauli kan Ama'k. Yakon inka'tta susunudku we namati ya ibagam kan didae mipauliyak kan Ama'k we Amayu ya Apudyusku we Apudyusyu."

¹⁸ Pun ummoy ak Mary Magdalene wok imbagana'tta disipulu kanane, "Innilak ak Apu." Kad imbagana kan dida da inugud Jesus kan siya.

Sa Nampail-an Jesus Atta Disipuluna

(Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Act. 1:3-4)

¹⁹ Kugkugab kad si sadi ye algawe sa umunae algaw ni sindumingguwan, nida'kig inggawan da disipulu te makimutda'tta Judyu. Nampaila'k Jesus wok nakatakdog kan dida wok kanana, "Lin-awa okyan awad kan dikayu." ²⁰ Imbagana kad sana, impailana da imana ya sa butikna. Pun nallaylayad da disipuluna si innilada'k Apu.

²¹ Pun kanan os Jesus kasin kan dida, "Lin-awa awad kan dikayu. Ibuunku dikayu we isun ni nangibuunan Ama'k kan sakon." ²² Imbagana kad sana, sinap-uyana dida wok kanana, "Awatonyu Ispiritu Santu. ²³ Nu pakawanonyu da basul da ngaiman, mapakawanda. Yakon nu adiyupun pakawanon dida, adidapun mapakawan."

Sa Nampail-an Jesus Kan Thomas

²⁴ Yakon ak Thomas we ngannonda Kapil ya osa'tta disipulu, naip-pun kan dida si nampail-an Jesus. ²⁵ Pun imbagana da udume disipulu kanane, "Innilani'k Apu."

Yakon kanana kan dida, "Nu adik ilan kan igga tam-muduk atte aled ni patto'atta imana ya adik appadan butikna, adiyakpun amati."

²⁶ Nalakpus kad sindumingguwan, inninggaw os da disipulu'tte bo'oy wok inninggaw ak Thomas kan dida. Nida'kig onob yakon nampaila'k Jesus wok nakatakdog kan dida wok kanana, "Lin-awa awad kan dikayu."

²⁷ Pun kanana kan Thomas, "Ilam da ima'k ya ap-

padam dida. Uyadom imam ya iggam atte sugat ni butikku. Adika ogon anduwaduwa yakon amatika."

²⁸ Summongbat ak Thomas kan siya wok kanana, "Apuk kan Apudyusku!"

²⁹ Kanan Jesus kan siya, "Namatika gapu ta innilam sakon? Pian da adipun nangila kan sakon yakon namatida."

³⁰ Adu da nakaskasdaawe sinyale kingwan Jesus atte sinagung da disipulunae adipun nigili si annae iblu.

³¹ Yakon nigili da anna ta amati kayu we ak Jesus siya Kristu we Abeng Apudyus kad sa amatiyanu awad kan dikayu biyag gapu kan siya.

Sa Nampail-an Jesus Atta Pitu We Disipuluna

21 Nalakupus kad anna, nampaila'k Jesus kasin at-ta disipuluna si Baybay Tiberias. Kana inonae nangipaila si long-agna. ² Nandatdatong da Simon Peter, Thomas we ngannonda Kapil, ak Nathanael we iCana si ili'tte probinsiya'd Galilee, da duwae abeng Zebedee ya da duwae disipuluna. ³ Kanan Simon Peter kan dida, "Iyyak angugadiw."

Kananda kan siya, "Umali kani." Ummoyda wok nambangkada. Yakon sa sadi ye labi naippun innalada.

⁴ Wikwikis kad, summikad ak Jesus atte talantag yakon adimpun da disipulu immatunan. ⁵ Kanan Jesus kan dida, "Susunud! Awad innalayu'k ugadiw?"

Kanandae summongbat, "Naippun!"

⁶ Kanan Jesus kan dida, "Idawatyu tabukulyu si kapon si madawinan ni bangka wok awad da maalayu." Pun indawatda kad, adidapun makabutbut te amod da natabukulane ugadiw.

⁷ Pun sa disipulu we ay-ayaton Jesus kanana kan Peter, "Siya'k Apu." Dingngol kad Simon Peter we siya'k Apu, nansilup te namponas si nankewaa'ana wok pummaytuk si baybay. ⁸ Yakon da udume disipulu we natenan si bangka, binutbutda tabukule napnu'tta ugadiw te dakampun ak adayuda si talantag te umoye singgasute mitro.

⁹ Tummakdangda kad atte talantag, innilada usinge buma'abala ya da nidawise ugadiw ya ininggaw os tinapay. ¹⁰ Kanan Jesus kan dida, "Angidatong kayu si ugadiwe tinabukulanyu." ¹¹ Pun summakyat ak Simon Peter atte bangka wok butbutona tabukule napnu'tta danak'ole ugadiw atte talantag. Nalpaan ak limampulu ya tulu namungda. Takon ay nu aduadu da natabukulan, adipun napissay tabukul.

¹² Pun kanan Jesus kan dida, "Awwayyu ta anugda taku." Naippun nakatulo'od atta disipuluna'k angimus kan siya kanane, "Ngai'ka?" Te igammudae ak Apu.

¹³ Innalan Jesus tinapay ya sa ugadiw wok ittona kan

dida. ¹⁴ Sana piklun Jesus we nampaila'tta disipuluna si nagangput ummuli.

Sa Imbagan Jesus Kan Peter

¹⁵ Nagangputda kad nanugda, kanan Jesus kan Simon Peter, "Simon we abeng John, amo ay-ayatom pagay sakon nu da annae udum?"

Kanan Peter, "On Apu, igammume ay-ayatok sika."

Kanan Jesus, "Pun ayyuwanam da karnerok."

¹⁶ Kanan Jesus kasin, "Simon we abeng John, ay-ayatom pagay sakon?"

Kanan os Peter, "On Apu, igammume ay-ayatok sika."

Kanan os Jesus, "Pun ayyuwanam da karnerok."

¹⁷ Pun impiklun Jesus kanan kan siya, "Simon we abeng John, ay-ayatom pagay sakon?"

Pun nasulsulung ak Peter te piklunae nangimus kan siya we kanana, "Ay-ayatom pagay sakon?" Kanan Peter, "Apu, igammum da losan. Kad igammume ay-ayatok sika."

Kanan Jesus kasin, "Ayyuwanam da karnerok. ¹⁸ Ibagak kan sika katuttuwaan. Sa kababalum, sika angigga si takyadnu ta makasaganakae umoy si ayam ya umoyka si piom ayan. Yakon nu malakayka, andopa'ka ya awad de angigga si takyadnu ya ipuyutna sika si adimpun pione ayan." ¹⁹ Imbagan Jesus sana ta ipaigammuna inon Peter we matoy ta midayaw ak Apudyus. Kanana kan Peter, "Tun-udonak."

²⁰ Nantawili'k Peter wok innilana disipulu we ay-ayaton Jesus we mituntun-ud kan dida. Siya nansalay si dalnig Jesus si nangananda wok kanana, "Apu, ngai sanate angituyuk kan sika?" ²¹ Innilan kad Peter, kanana kan Jesus, "Apu, ngai inon ni annae tagu nu?"

²² Kanan Jesus, "Nu pioke sissiyae matagu inggana'k mipauliyak, ngai kad ain biyangnu? Tun-udonak!"

²³ Nan-asidongol'atta susunud kan Kristu we adipun matoy annae disipulu. Yakon dakampun ak imbagan Jesus kan siyae adipun matoy. Yakon kanana, "Nu pioke sissiyae matagu inggana'k mipauliyak kasin, naippun biyangnu."

Sa Anungusna

²⁴ Sana disipulun Jesus we anak'odo'atta sanae banag ya siya bos nangigili. Kad igammuni ye tuttuwa da tinak'odolana.

²⁵ Yakon aduadu bos da kingwan Jesus. Nu sin-ossae migili da losan, potog nin ay annae lubung ak inggawan da iblu nu migilida.

Acts

Sa Nangikariyana Si Ispiritu Santu

1 Patpatgoke Theophilus,
Sa ummunae iblu we inggilik, imbagak da losane kingwan Jesus ya da intuttuduna nisalad si lapuna
2 inggana si algawe nipangatuwana'd langit. Yakon sa daanna mipangatuwan ad langit, innatodna bilinna mipagapu'tte Ispiritu Santu atta apostol we pinilina.
3 Naabus kad natoy ak Jesus wok ummuli, dam-on nampaila'tta disipuluna si unog ni opatpu lu we algaw ya adu da kingwanae angipanoknoke tuttuwae ummuli wok intuttuduna mipanggob si ampangatan Apudyus.

4 Sa inningawana kan dida, binilin Jesus dida ta adida tenan ad Jerusalem yakon uwayonda inkarin Apudyus we Ama we isun ni imbagana kan dida si awe. 5 Te nambonyag ak John si danum yakon sa sinakitane algaw mabonyaganda'tte Ispiritu Santu.

Sa Nipangatuwan Jesus Ad Langit

(Mrk. 16:19-20; Luk. 24:50-53)

6 Nandatdatong kad kasin da apostol kanandae nangimus kan Jesus, "Apu, sinsana kamman amalyawam atta iRome we angipangat kan ditaku ta ditaku we ganak Israel ampangat?"

7 Kanan Jesus we summongbat kan dida, "Da kam-pun ak kasapulane igammuwonyu timpu te abus ak Ama we Apudyus ak angikoddong mipagapu si kalab-bongana nu ngai makwa si umali ye algaw. 8 Yakon nu umali Ispiritu Santu kan dikayu, maittan kayu'tte kaboolan Apudyus ta iwalagawagyu mipanggob kan sakon sina'd Jerusalem ya da adu we ili'tta probinsiya'd Judea kan Samaria ya sa intero we lubang."

9 Inabus kad Jesus imbaga da sana, nipangatu'd langite tatangngadonda inggana'k natalingdan atte libuu.

10 Sa anatangngadanda si ayonana'd langit, nasani'kad da duwae anghel we nansilup ak itak si dalnigda, 11 wok kananda, "Dikayu we nalpu'tte probinsiya'd Galilee, ngaipa kayu sisi'kad sinae tatangngadonyu'd langit? Ak Jesus we innilayu we nipangatu'd langite nalpu kan dikayu, mipauli bose iis-suna nangil-anyu si kesanana'd langit."

Sa Napasantan Judas

12 Pun nipauli da apostol ad Jerusalem we nalpu si Beleg Olives we adani'd Jerusalem. Sa boot ni Beleg Olives we umoy ad Jerusalem umoye sinkilomitro.
13 Dummatongda kad ad Jerusalem, ummoyda si ngatu we kuwartun ni bo loye inggawanda. Da inningaw kad ak Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James we abeng Alphaeus ya ak Simon we ngannonda Angitakdog si ilina ya ak Judas we abeng James. 14 Sana nan-os-os-saanandae nangipapati ye alluwalu we nidoga da udume bubbubai ya ak Mary ye inan Jesus ya da sunudna.

15 Sin-algawan kad, nandatdatong da namati kan Jesus we batug di nalpaan ak duwampulu belangda. Pun summikad ak Peter wok kanana, 16 "Susunud kan Kristu, kasapulane mituttuwa Ugud Apudyus we impaigilin ni Ispiritu Santu kan Ari David si awe mipanggob si makwa kan Judas we nangipuyut atta nanokma kan Jesus. 17 Ak Judas bulunni te siya osae dinutukan Jesus we makaserbi kan dikani ye apostol."

18 Annaya nakwa kan Judas. Sa pila'ke inawatna'k tangdanna si kingwana, ingnginada'tte lutae ummoy-na nangongatan si long-agna. Nan-u'lsunge naottag wok binnumtak buwangna wok nibutlakay bagisna.

19 Inigammun kad da umili'd Jerusalem da nakwa kan siya, nginadananda sadi ye luta'k Akeldama, sa piona kanan, Lutae Nadimok.

20 Pinagatupan Peter wok kanana, "Sa inggilin Ari David atte iblu we Psalm, kanana, " 'Mabaawan okyan bo loyna ya ippun umoy inggaw' ya 'awad okyan osa'k mipasani si saadna.' " I

21-22 "Kasapulane ampili taku si mipasani kan Judas ta awad midoga kan dikani ye angiwagawag mipanggob si ummuliyan Apu Jesus. Sa piliyan taku kasapulane sa nibulubulun kan dikani si inggawan Jesus, nisalad si nambonyagan John inggana si nipangatuwan Jesus ad langit."

23 Pun imbagada da ngadan da duwae ampiliyanda, ak Matthias ya ak Joseph Barsabbas we nangngadan os ak Justus. 24 Pun kanandae nalluwalu, "Apu, gapu ta sika angigammu'tta kasomsomkan da losane tagu, ipaigammum ud kan dikani nu ngai pinilim atta annae

duwa ²⁵ aḱ mipasani si kinaapostol Judas. Te nan-awidana nanserbiyanae kinaapostolna wok ummoy si kuwanae lugar.”

²⁶ Pun nambubbunutta kad nabunut aḱ Matthias wok midoga'tta nasawaḷan aḱ ossaane apostol.

Sa Ummayan Ni Ispiritu Santu Atta Namati

2 Dummatong kad aḱgaw ni Gayagayan da Judyu we ngannonda Pentecost, nandatdatong da namati si osae boḷoy. ¹² Baag-en dingngolda bunguge nalpu'd langite isun ni bungug ni ampigsapigsae bibbid wok nangalliwoḱ si boḷoye nandaḱdaḱnganda.

³ Pun innilada da isudan delae apuye nansimpa'tta sin-ossaossa kan dida. ⁴ Pune sadi, ummoy kaboolan ni Ispiritu Santu kan dida wok insaladdae an-ugud atta nansabasabali ye ugude adidapun inadaḷe impaibagan ni Ispiritu kan dida.

⁵ Sa sadi ye timpu, ininggaw da ummili'd Jerusalem we Judyu we namati kan Apudyus we nalpu'tta nansabasabali ye ili si lubung. ⁶ Dingngolda kad sadi ye bungug, aduadu da nadagupe sintataag te dingngolda da namati kan Jesus we nan-ugud si kuwadae ugud. ⁷ Sintataagda wok kananda, “Dakampun kamman aḱ losanda nalpu'tte probinsiya'd Galilee da annae nan-ugud? ⁸ Ngai inonae dongngon taḱu sin-ossaossa kan ditaku we an-ugud si ugudna? ⁹ Awad da udum kan ditaku we nalpu'tta sakubna'd Parthia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Cappadocia, Pontus, Asia, ¹⁰ Phrygia, Pamphylia, Egypt ya da udume sakubna'd Libya we dogana'd Cyrene. Kad da mangili ye nalpu'd Rome, ¹¹ da Judyu ya da Gentil we amati kan Apudyus we isun da Judyu we amati kan siya. Kad da udume iCrete kan iyArabia. Kad annae dodongngon taḱu didae ibagabagada si ugud taḱu da nakaskasdaawe kingwan Apudyus.” ¹² Losanda nataag kan naalimuunan wok kanandae nan-asiimus, “Ngai nin ay pion ni sana kanan?”

¹³ Yaḱon ininggaw os da udume inam-amsewda da namati wok kananda, “Uhu! Nabartekda!”

Sa Iwwaḷagawag Peter

¹⁴ Pune sadi, summiḱad aḱ Peter ya da nasawaḷane apostol wok indangsolnae gumminga wok kanana, “Kailiyake Judyu ya da losane ummili'd Jerusalem, andongol kayu ta ipakaawatku pion ni sana kanan. ¹⁵ Sa kananyu we nabartekda, dakampun te suminal. ¹⁶ Yaḱon sana mituttuwaan ni imbagan Profeta Joel we an-uuggudon Apudyus si awe.

I Sa pion ni Pentecost kanan ugalin da Judyu we angganganasdae anggayagaya si sin-algaw, maḱapus limampuḷu we algaw inggan ni Gayagayae Nallausan. Ngannonda bos gayagayan ni apite anggappiyaanda kan Apudyus gapu ta nan-apitda. Sana kadakoḷane gayagayan da Judyu. Mabasa si Exodus 23:16; 34:22; Leviticus 23:15-21; Numbers 28:26-31; Deuteronomy 16:9-12.

¹⁷ “Kanan Apudyus, “Sa anungus ni algaw, ibuunku Ispirituḱ ta iingaw atta tagu.

Da aabengyu, ipadtuda da ibagak kan dida.

Da babaluḷyu, awad da mipaila kan didae isun di ininop.

Kad da ankamaḷong-ag, an-in-inopda bos.

¹⁸ Takon ay da sammiluke lalaki kan da bubai

ibuunku bos Ispirituḱ ta umoy kan dida

kad sa umali ye algaw,

ampadtuda si mipanggob kan saḱon.

¹⁹ Sa umali ye algaw

awad da ipailake nakaskasdaaw ad langit

ya da sinyal ad lutae daḷa kan apuy

ya sa angal-alliwoke asuḱ.

²⁰ Sa umali ye algaw

gumiḱbot init ya sa solag ambalin aḱ daḷa,

maḱwa da sana si daan ni ampatog kan

madaydayawe mipauliyan Apu.

²¹ Kad da losane tagu we ankodaw aḱ kadagu

kan Apu, mataguda.”

Kanan Peter sana impadtun Profeta Joel. **II**

²² Pinagatupan Peter wok kanana, “Susunude ganak

Israel, dongngonyu annae ibagak kan diḱayu. Aḱ Jesus

we iNazareth, pinanoknokan Apudyus kan diḱayu we

imbuunna mipagapu'tta nakaskasdaaw ya da sinyale

kingwan Apudyus kan diḱayu mipagapu kan siyae ini-

iggammuyu. ²³ Aḱ Jesus, gagangaye simsimmoḱ

Apudyus we ipulangna kan diḱayu te siya inḱod-

dongna si awe. Kad diḱayu, impaipattoḷyu'tte kros ya

impagongatyu'tta tagu. ²⁴ Yaḱon aḱ Apudyus, tinagu-

na kasin ya pinuḱayana'tte katoy te naippun kaboolan

ni katoy kan siya. ²⁵ Annaya nituttuwaan ni impadtun

Ari David mipanggob kan Jesus we kanana,

“Innilake pasig anna'ḱ Apu si sinagungku

te anna si madawinanḱu ta adiyak maḱimut.

²⁶ Sana gapunae lumayad pusuk ya andaydayaw de-

lak.

Kad takon ay nu matoy long-agku, namnamaoke

matagu.

²⁷ Te adimpun iwalang kalidodwaḱ ad Hades we igaw

da natoy.

Kad adimpun os iyunud loposon long-ag ni mismu

we sammilum.

²⁸ Impaigammum kan saḱon daḷane umoy si

mataguwan

kad palayadom saḱon si annaam.” **III**

Sadi inggilin Ari David.

²⁹ Pun kanana, “Susunudku we ganak Israel, antaḷ-

godake angipaigammu kan diḱayu we aḱ Ari David we

dakdaḱol taḱu natoy wok nilibon. Kad sa libonna awad

kan ditaku inggana sinsanae algaw. ³⁰ Gapu ta osae

profetan Apudyus, inigammuna gattoke inkarin

II Joel 2:28-32. III Psalm 16:8-11.

Apudyus kan siyae awad de osae ganaknae iggana si tronona. ¹³¹ Pun inigammuna ya imbagana um-muliyen Kristu we adinapun iwwalang ad Hades we igaw da natoy ya adipun malpos long-agna. ^{II} Siya ibagabagana Kristu we ibuun Apudyus. ³² Sa annae Jesus tinagun Apudyus kasin kad losanni tinakdojan. ³³ Nipangatu'k Jesus atte madawinan Apudyus wok inatod Amana kan siya kalabbongane angitod kan dikani si Ispiritu Santu we inkarina ya imbuunna kan dikani ta ilanyu kan dongngonyu da kingwan ni Ispiritu Santu. ³⁴⁻³⁵ Te ak Ari David adipun nipangatu'd langit yakon siyae mismu nangibaga kanane,

"Kanan Apu atte Apuk: Tumukduka'tte madawinanku,

inggana'k olgok da kabusu'nu.'" ^{III}

³⁶ "Pun ipaigammuk kan dikayu we losane ganak Israel we ak Jesus we impattolyu'tte kros, pinilin Apudyus ak Apu ya Kristu."

³⁷ Dingngol kad da adu we tagu imbagan Peter, amod de babawida wok kananda kan Peter ya da udume apostol, "Susunude ganak Israel, ngai koonni?"

³⁸ Kanan Peter kan dida, "Ibabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa ya awad osa kan dikayu ampabonyag atte ngadan Jesu Kristu ta mapakawan da basulyu ya awatonyu atod ni Ispiritu Santu. ³⁹ Te sa annae kari para kan dikayu ya da aabengyu ya da losane awad atta adayu we ili ya da losane pinilin Apudyus."

⁴⁰ Adu we ugud imbagbagan Peter kan dida wok kananae nandagdag, "Iligsiyu long-agyu si annae lunap!" ⁴¹ Pun da nangawat si ugudna, nampabonyagda. Umoye tulullibu belang da nidoga.

⁴² Impapatidae nan-ada'l atta tuttudun da apostol ya nambubulunda, nanakakakanda'tte tinapaye angikagasmokanda si natoyan Jesus ya nalluwaluda.

Sa Nantatagun Da Namati

⁴³ Nataag da adu we tagu te adu da nakaskasdaaw ya sinyale nakwa mipagapu'tta apostol. ⁴⁴ Kad da losane namati, dam-oda andatdatong ya nan-ak-atodda. ⁴⁵ Ingnginada da lutada ya da kukuwada wok iwwalasda'tta udume namati sigun si kasapulan ni sinossaossa. ⁴⁶ Inalgawe andatdatongda ya an-os-os-saandae andayaw atte templo we bo'oy Apudyus. Kad sillalaylayaddae anakakakan atte tinapay atta bo'oyda ya sipupusu layadda. ⁴⁷ Patilayune andaydayawda kan Apudyus, kad nas-om da tagu kan dida. Pun inalgawe dog-an Apudyus belang da matagu.

I Psalm 132:11; 2 Samuel 7:12-13. II Psalm 16:10. III Psalm 110:1; Hebrews 1:13.

Sa Nanaddalanan Ni Napilay

³ Sin-algawan kad, ummoy da Peter kan John atte paway ni templo si ummag-agaw te sadi orase alluwaluwan. ² Inggaw lalaki ye nibuknage napilaye ininggaw si lewangan ni templo we nginadananda'k Ambalu we lewangan. Inalgawe wawayonda iyoy sidi ta antapatapaya'tta lumnok. ³ Innilana kad da Peter kan John we annae lumnok atte paway ni templo, nantapaya bos kan dida. ⁴ Immumuskol'da sadi ye napilay wok kanan Peter, "Antollongka kan dikani." ⁵ Pun nantollong kan dida te sa somsomokna awad nin ittonda kan siya.

⁶ Yakon kanan Peter, "Ippun pulus pilakku yakon sa awad kan sakon, siya ittok. Mipagapu'tte kaboolan Jesu Kristu we iNazareth, anaddalanka." ⁷ Pun innonnan Peter dawinane imana wok pinasikadna. Pun daguse pummigsa sukina kan tiklingna. ⁸ Pune sadi nasani'kad wok nanaddalan. Pun nibulun kan da Peter kan John we ummoy si paway ni templo wok nanadtaddalan kan nampaypaytuke nandaydayaw kan Apudyus. ⁹ Innilan kad da losane tagu we nanadtaddalan ya nandaydayaw kan Apudyus, ¹⁰ immatunandae siya sadi ye antapatapayae tutukdu'tte ngannonda Ambalu we Lewangan ni templo. Pun amod de nakwa kan siya.

Sa Nantuttuduwan Peter Atte Templo

¹¹ Pun ummoy da Peter kan John si partin ni templo we ngannonda Sawang Solomon. Nikiwid kan dida sadi ye lalaki kad da losane tagu sintotoddakdae umoy si inggawanda te amod de nantataagda. ¹² Innilan kad Peter dida kanana, "Susunudku we ganak Israel, ngaipa kayu mataag si anna? Ngaipayu imumuskol dikani? Kananyu kammene nalpu'tte kaboolanni bakon nu kinabaluni namataddalan si annae tagu?"

¹³ Dakampun kan dikani yakon sa Apudyus da Abraham, Isaac, Jacob ya da losane danakkol taku. ^{IV} Siya namataddalan si lalaki ta maila kinaapudyus Jesus we nanserbi kan siya si annae lubang. Ak Jesus, siya impulanguyut'la papangat ya indiyanyu si sinagung Gubernur Pilate atte simsimoknae piona pukayan.

¹⁴ Yakon indiyanyu gattoke abus ak nasantuwan ya naun-unan wok siya kindawyu kan Pilate we pukayana pumappatoy. ¹⁵ Gingngaty angitod si biyag yakon tinagun Apudyus kasin ya takdolanni ye ummuli te innilani. ¹⁶ Mipagapu'tte kaboolan Jesus, pummigsa annae tagu we itollongyu ya igammuyu. Kad gapu si pammatina kan Jesus, lummin-awa annae tagu si sinagungyu losan.

¹⁷ "Susunude ganak Israel inigammuke gingngaty kad ak Jesus, ippun igammuyu nu ngai'k siya takon ay da papangaty ippun os igammuda. ¹⁸ Yakon sa na-

IV Exodus 3:6, 15.

toyan Jesus, sadi nituttuwaan ni impaigammun Apudyus mipagapu'tta losane profetanae kasapuane ampakalam ya matoy ak Kristu we ibuunna. ¹⁹ Pune sadi, ibabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa ta mapakawan kayu. ²⁰ Te nu koonyu da sadi, ittan Apudyus dikayu'k lumin-awaan ni somsomokyu ya ibuunna bos kasin ak Jesus we Kristu. ²¹ Kasapuane inggaw ak Jesus ad langit inggana'k dumatong timpu we pabaruwon Apudyus da losan te siya inkarina mipagapu'tta profetanae nanserbi kan siya si awe.

²² "Kanan Moses, 'Sa umali ye algaw, awad de osae profeta we isuke ibuun Apudyus kan dikayu we malpu kan dikani ye susunude iyIsrael. Kad kasapuane tuttuwaonyu da losane ibagana. ²³ Ngaimane adi tumuttuwa kan siya, misina'tta tagun Apudyus ta madusa'k inggainggana.' ^I

²⁴ "Kad losan da profetan Apudyus nisalad kan Samuel ya da niyun-unud kan siya, impadtuda mipanggob si makwa sinsana. ²⁵ Dikayu we ganak da profetan Apudyus nidoga kayu si intulagna'tta danakkoilyu. Kanan Apudyus kan Abraham, 'Mipagapu'tta ganaknu, mabindisyunan da losane tagu'tta losane ili si luta.' ^{II}²⁶ Pun ditaku we Judyu ummunae pinilin Apudyus ya imbuunna'k Jesus we anserbi kan siya ta bindisyunana ditaku ta lamog taku agaye angwa'tta kokokkon."

Sa Nanumalyaanda Kan Da Peter Kan John

⁴ Sissiya kade an-uguugud da Peter kan John atta tagu, dummatong da papadi, da Sadducee ^{III} ya sa kapitan da guwalda'tte templo. ² Summangada te intuttudun da Peter kan John we ummuli'k Jesus ya iwwalagawagdae umuli da losane natoy. ³ Gapu'tte sadi, dinokmaanda dida wok inniyoyda dida si baballudan te annae lumabi ta asida dida sumalyaon appigat. ⁴ Yakon adu da nandodongngol atte inugudda wok namatida. Sa belang da lalaki umoye limallibu.

⁵ Mabigat kad, nadagup da papangat, da pallakayon da Judyu ya da mimistulun ni lintog ^{IV} ad Jerusalem, ⁶ nidoga'k Annas we kangatuwane padi ya ak Caiaphas, John, Alexander ya da udume agin ni kangatuwane padi. ⁷ Pun da Peter kan John pinatakdogda dida si sinagungda wok kanandae nanumalya kan dida, "Dinu nalpuwan ni kaboolanyu ya ngai singngadan atte inusaryu we nangwa si anna?"

^I Deuteronomy 18:15, 18, 19. ^{II} Genesis 22:18; 26:4. ^{III} Da Sadducee dida da grupu we kaaduwan da padi ye ampangat atte templo. Sa kasomsomkanda'tta long-agda nangatgatuda nu da udume tagu ya da udume padi. Da patiyonda kan kokokkonda nisabali'tta Pharisee. Amo ummunda pas-oman gubilnun da iRome ta naippon sumullagi'tta iRome ya da Judyu. ^{IV} Da mimistulun ni lintog, nibelangda bos atta amo mapatgane tagu'tta susunuddae iyIsrael te iniiggammuda lintog Moses. Naadalanda, kad dida angitutudu'tte Ugud Apudyus ya da aduadu we ugalin da danakko'la mipanggob atta imbilin Apudyus we koonda kan adida koon.

⁸ Pun naittan ak Peter atte kaboolan ni Ispiritu Santu wok kanana, "Dikayu we papangat ya pallakayon, ⁹ nu sumalyaonyu dikani sinsadi mipanggob si amalu we kingwani'tte annae napilay ya sa inonae nakataddalan, ¹⁰ dongngonyu ta ipaigammuk kan dikayu ya da losane ganak Israel. Sa annae tatakdog si sinagungyu, nanaddalan gapu'tte kaboolan Jesu Kristu we in-azareth. Siya sadi ye impattolyu'tte kros yakon tinagun Apudyus kasin.

¹¹ " 'Sa annae Jesus siya batu we indiyanyu we nantakad ak boloy, siya nambalinon Apudyus ak kapatogane batu we amapagdot si boloy.' ^V

¹² Abus ak Jesus ak Anagu kan ditaku. Te naippon udum ak ngadan si intero we lubung ak innatod Apudyus atta tagu'k makwae anagu kan ditaku."

¹³ Innilan kad da kukunsisal tulod da Peter kan John nataagda te igammudae nababa kasasaaddae tagu we adidapun naadalan. Pun immatunandae nibulubulunda kan Jesus. ¹⁴ Yakon naippon maibagada te annae iillandae sisikad sadi ye lalaki ye nakaan pilayna si dalnig da apostol. ¹⁵ Pun pina'lawada dida ta umabusdae kukunsisal ^{VI} ak an-uugud. ¹⁶ Kananda, "Ngai koon taku'tta annae tagu? Te igammun da losane tagu'd Jerusalem da nakaskasdaawe sinyale kingwada kad adipun makwae isilib taku. ¹⁷ Yakon sa koon taku ta adida ogon iyasak atta tagu, kollogon taku dida ta adida pagapagatupane angug-uggud atta tagu si mipanggob si ngadan Jesus."

¹⁸ Pun inayaganda bos da Peter kan John wok binilinda dida ta adida ogon an-ugud bakon nu antutudu'tta ngaimane tagu we usaronda ngadan Jesus.

¹⁹ Yakon kanan da Peter kan John we summongbat, "Kuwisonyu we mismu da long-agyu nu ustu si antotollong Apudyus we dikayu tuttuwaonni bakon nu ak Apudyus. ²⁰ Te dikani kad, adipun makwae iginokni ye angibagabaga'tta innilani ya da dingngolni."

²¹ Nagangput kade kinollog da kukunsisal dida, pinaoyonda dida te adidapun makakaskasmok nu ngai inonda anusa kan dida te adu da tagu we nandaydayaw kan Apudyus gapu'tte nakaskasdaawe nakwa. ²² Sa sadi ye tagu we nakaan pilayna lummabose opatpulu tawonna.

Sa Luwalun Da Namati Kan Jesus

²³ Napukayan kad da Peter kan John, ummoyda'tta bulundae namati wok imbagada kan dida da losane imbagan da papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu. ²⁴ Dingngol kad da bulundae namati, nan-ossaandae nangidangsole nalluwalu kan Apudyus, kananda, "Makaboolu Apu we nangwa si langit, luta

^V Psalm 118:22. ^{VI} Sa de Greek, da kukunsisal ngannonda Sanhedrin. Sana isun ni korti ye andakdangan da papangat da papadi, da papangat da Judyu ya da mimistulun ni lintog ta dida ankuwis.

kan baybay ya da losane awad kan dida. ²⁵ Mipagapu si Ispiritu Santu, nan-ugudka mipagapu si dakdaḡol taku we ak Ari David we sammilume kanana, "Ngaipa da Gentil ansasanga kan Apudyus? Kad ngaipa da tagu ansomsomok atta ippun anuda? ²⁶ Nansagana da ari si annae lutae maḡagubat ya nandatdatong da papangate bumusuḡ kan Apu ya sa Kristu we dinutukana." ¹

²⁷ Sadi imbagan Ari David te da Herod kan Pontius Pilate ya da Gentil ya da ganak Israel nadagupda'd Jerusalem ta antutulagdae gongatonda'k Jesus we nasantuwane sammilume dinutukam. ²⁸ Kad kingwada da ngaimane simsimmoknu si awe mipagapu'tte kaboolam kan piome maḡwa. ²⁹ Sinsadi Apu, dongngom da sanae ikolḡogda kan dikani ye sammilum. Ittam ud dikani'k tulode angibagabaga si ugudnu. ³⁰ Ipailam kaboolame angaan atta sakit ya angwa'tta nakaskasdaaw mipagapu'tte kaboolan Jesus we nasantuwane sammilum."

³¹ Nalluwaluda kad, nayyugayug boḡoye nadagupanda. Pun ummoy kaboolan ni Ispiritu Santu kan dida wok tummuloddae nangiwalagawag si Ugud Apudyus.

Sa Nan-asibadangan Da Namati

³² Losan atta namati nan-os-ossaan kasomsomkanda. Adidapun ibelange kuwada da kukuwada yaḡon siya koonda nan-ak-atodda. ³³ Gapu si amode kaboolane naatod atta apostol, tinakdolandae ummulik Apu Jesus. Kad amod de kinabalun Apudyus we naatod kan dida. ³⁴ Naippun maaminan kan dida te da awad da lutada bakon nu boḡoyda, nan-inginada ya inatodda da nginada'tta ³⁵ apostol ta asida kigade angiwalas atta udume namati sigun si kasapulan ni sin-ossaossa.

³⁶ Inggaw ak Joseph we osae ganak Levi we iCyprus we nginadanan da apostol ak Barnabas sa piona kanan Sumolḡag. ³⁷ Innginana lutana wok innatodna nginana'tta apostol.

Da Ananias Kan Sapphira

⁵ Yaḡon inggaw da an-asawae da Ananias kan Sapphira we ingginada lutada. ² Nantulagandae italuda udume bayad ni lutada. Pun ummoy Ananias innatod udume nginana'tta apostol wok kanana, "Annaya bayad ni lutani."

³ Yaḡon kanan Peter, "Ananias, ngaipam iyunude ak Satan ankewaal atte somsomoknu ya nantultullika si Ispiritu Santu atte nangitaluwam si udume bayad ni lutayu? ⁴ Sa daanyu angingin-an atte lutayu sissiyae kuwayu. Pun ingginayu kad, awad kan dikayu nu ngai pionyu angastuwan si bayadna. Ngaipam ay sim-

¹ Psalm 2:1-2.

simmok koon sadi? Dakampun ak tagu nantultulliyam yaḡon ak Apudyus!"

⁵⁻⁶ Dingngol kad Ananias imbagan Peter, napittuwak wok natoy. Pun nillumnok da babaḡu wok binusdungda'tte luput long-agna wok ummoyda illibon. Da losane nangngol atta naḡwa kan siya amod de kimutda.

⁷ Naḡakpus kad de tulu we oras, dummatong os asawanae ak Sapphira yaḡon ippun igammuna si naḡwa. ⁸ Kanan Peter kan siya, "Ibagam ud nu sana pagay bayad ni lutayu."

Kanana, "On, siya sanat."

⁹ Kanan Peter, "Ngaipayu we an-asawa antulagane padason Ispiritun Apu? Dongngom, kodokodog da babaḡu atte sawange ummoy nangilibon kan asawam. Kad asida bos sika adangoyon ilawa."

¹⁰ Pun daguse napittuwak ak Sapphira atte sinagung Peter wok natoy. Nillumnok kad da babaḡu, indasandae natoy. Pun inadangoyda bos wok ummoyda illibon si dalnig ni nilibonan asawana. ¹¹ Pun da losane namati ya da losane nangngol atte naḡwa, amod pagay kimutda.

Da Nakaskasdaawe Kingwan Da Apostol

¹² Sa sadi ye timpu, adu da nakaskasdaaw kan sinyale kingwan da apostol atta adu we tagu. Kad madagudagup da losane namati si partin ni templo we ngannonda Sawang Solomon. ¹³ Da adipun namati makimutdae umoy midoga kan dida. Yaḡon patgan da tagu dida. ¹⁴ Yaḡon amo ummaduadu da lalaki ya da bubai ye namati kan Apu Jesus wok nadog-anda. ¹⁵ Pune sadi nan-iyoyda'tta nasakit si kalsa ya pinaobogda dida'tta kama kan oboḡda te nu lumaus ak Peter, takon ay nu abuse maidunganda'tte aniniwanna, maḡaan da sakitda. ¹⁶ Aduadu bos da tagu we nandatdatonge nalpu'tta ili ye nampalikwos ad Jerusalem, nan-idatongda'tta nasakit ya da naalan an wok losan naḡaan da sakitda.

Sa Nampakalaman Da Apostol

¹⁷ Yaḡon da kangatuwane padi ya da losane grupun da Sadducee, amod de aposda'tta apostol. ¹⁸ Pun ummoyda dinokmaan da apostol wok imbaludda dida. ¹⁹ Yaḡon lummabi kad, binuktan ni anghel Apu onob ni babaludan wok illawana dida wok kanana, ²⁰ "Inkayu si templo ya ibagayu'tta tagu mipanggob si biyag ak inggana." ²¹ Dingngolda kad sana, nillumnokda si templo atte wikwikis wok nantuttududa.

Dummatong kad de kangatuwane padi ya da bulunna, inayaganda da kukunsisal ya da losane pallakayon ad Israel. Pun imbuunda da guwaldan ni templo ta umoyda alan da apostol atte babaludan. ²² Yaḡon dummatongda kad sidi, naiddapun wok nipaulida'tta

kuḱunsisaḷ. ²³ Kananda, “Dummatong ḱani ḱad atte baballudan, nidaḱig da onob ya inninggaw os da guwaḷdae sisiḱad si lewangan ni sawang. Yaḱon binuḱ-tannipun, ippun tagu'd daḷom.”

²⁴ Dingngoḷ ḱad ni kapitan da guwaḷdan ni templo ya da papangat da papadi imbagada, nasaliduduwanda si mipanggob atta apostol woḱ mataagda nu ngai umasi ye maḱwa ḱan dida. ²⁵ Pun dummatong osae ḱanana ḱan dida, “Dongngonyu anna. Da sadi ye imbaḷudyu, awadda si templo we antuttudu'tta tagu.”

²⁶ Pun ummoy ni kapitan ya da guwaḷdan ni templo innaḷa dida. Yaḱon adidapun pinatut dida te maḱimut-da'ḱ batuwon da tagu dida inggana'ḱ matoyda.

²⁷ Inniyoyda da apostol atte sinagung da kuḱunsisaḷ. Pun sinumalyan ni ḱangatuwane padi dida. ²⁸ Kanana, “Binilibilinni diḱayu we adiyu ituttudu mipanggob atte ngadan ni annae tagu. Yaḱon amo impaigammuyu si intero we Jerusalem ya ipabasulyu bos ḱan diḱani natoyana.”

²⁹ Yaḱon ḱanan da Peter ya da buḷunnae apostol we summongbat, “Ḳasapulaḱane tuttuwaonni'ḱ Apudyus, daḱampun atta tagu. ³⁰ Sa Apudyus da danaḱḱoḷ taḱu tinaguna'ḱ Jesus we gingngaty si nangipattoḷanyu'tte kros. ³¹ Intaḷayag Apudyus atte madawinanna ta siya angipangat ya anagu ḱan ditaḱu ta ittana da ganaḱ Israel aḱ wayadae angibabawi'tta basuḷda ya agaydae angwa ta mapakawanda. ³² Diḱani da anaḱdoḷ atta sana ya sa Ispiritu Santu we innatod Apudyus atta anuttuwa ḱan siya.”

³³ Dingngoḷ ḱad da kuḱunsisaḷ sadi, amod de sanga-da woḱ pionda gongaton da apostol. ³⁴ Yaḱon inggaw osae Pharisee ^I atta kuḱunsisaḷ we nangngadan aḱ Gamaliel we mistulun ni lintog ya mapatgan atta tagu. Summiḱad woḱ ḱanana, “Paḷawaonyu yan dida'ḱ sin-aḱitan.” ³⁵ Pun ḱanana ḱan dida, “Susunude ganaḱ Israel, umman taḱu annadan ḱoon taḱu'tta annae tagu. ³⁶ Te sa awe, inggaw aḱ Theudas we ngannona long-agna'ḱ pangat woḱ umoye opat gasute laḷaḱi da nitun-ud ḱan siya. Gingngat ḱad da suḷdadu, nabuḱaḷ da losane nitun-ud ḱan siya woḱ ippun nambanaganda. ³⁷ Sibotna ḱad, inninggaw os aḱ Judas we naḷpu'tte probinsiya'd Galilee atte timpun ni nampalistaan da tagu. Adu da nitun-ud ḱan siya. Yaḱon gingngatda bos woḱ nabuḱaḷ da losane nitun-ud ḱan siya. ³⁸ Pun sa ibagaḱ ḱan diḱayu sinsadi, ḱinnuwanda ya paoy-ononyu dida. Te nu siya panggobda baḱon nu ḱoonda maḷpu si ḱasomsomḱan di tagu, ippun ambanagana. ³⁹ Yaḱon nu aḱ Apudyus naḷpuwana, adiyupun lamog olgon dida te aḱ Apudyus we mismu sullagiyonyu.”

I Da Pharisee osadae grupun da Judyu atte timpun Jesus. Dida da pangat atte mipanggob si religion da Judyu. Uunnudonda lintog Moses ya da ugalin da danaḱḱoḷda. Patiyondae da tagu ḱad awad da ḱalidodwada baḱon nu ispirituda ya umuli da natoy atte umali ye al-gaw. Patiyonda bose awad da anghel.

⁴⁰ Pun tinuttuwan da kuḱunsisaḷ imbagan Gamaliel. Inayaganda ḱad da apostol, impaaplitda dida. Pun imbilinda bose adida an-ugud si mipanggob si ngadan Jesus woḱ puḱayanda dida.

⁴¹ Tinenan ḱad da apostol da kuḱunsisaḷ, amod de layadda te imbelang Apudyus didae labbongdae ma-paḱalam ḱan mibabbain gapu ḱan Jesus. ⁴² Ḳad inaḷ-gawe ummoyda'tte paway ni templo ya da boboḷoy ta pagapagatupandae angituttudu ya angiwalaḱawage aḱ Jesus siya Kristu.

Sa Nampiliyanda Atta Bumadang

6 Sa sadi ye timpu, ummaduadu da belang da namati ḱan Jesus. Inggaw nansosongbatan da Judyu we Greek ugudda'tta gagangaye Judyu we Hinebrew ugudda. Sa nansosongbatanda imbagan da de Greek we niwaḷang da baḷu we buḷunda si inaḷgawe awwaḷasanda si maḱan. ² Nandatdatong da nasawaḷan aḱ duwae apostol ya da losane namati woḱ ḱananda ḱan dida, “Daḱampun okyan aḱ ustu iginokni ye angiwalaḱawag si Ugud Apudyus ta awwaḷas ḱani si maḱan. ³ Susunud ḱan Kristu, pumili ḱayu'ḱ pitu we laḷaḱi ḱan diḱayu we da ambaḷu ugalida ya naittanda si ḱaboolan ni Ispiritu Santu ya ḱinalaing. Ḳad dida da dutuḱan taḱu'ḱ awwaḷas atta maḱan ⁴ ya ipapuutni ye alluwaḷu ḱan angiwalaḱawag si Ugud Apudyus.”

⁵ Nas-om da losane namati si imbagan da apostol woḱ pinilida'ḱ Stephen we ampigsa pammatina ya naittan si ḱaboolan ni Ispiritu Santu. Da udume napili, aḱ Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas ya aḱ Nicolaus we osae Gentil we iyAntioch we inunudna ugalin da Judyu. ⁶ Inniyoyda dida'tte sinagung da apostol woḱ impatay da apostol da imada ḱan didae nangiluwaḷu.

⁷ Pun amo nandinongoḷ Ugud Apudyus ya amo nadog-an belang da namati'd Jerusalem. Inggaw da adu we papadi ye inunudda ustu we pammati.

Sa Nanokmaanda Ḳan Stephen

⁸ Aḱ Stephen, amod de ḱinabaḷun Apudyus ḱan siya ya innattan Apudyus aḱ ḱaboolane nangwa'tta nakaskasdaaw ḱan sinyal atte sinagung da tagu.

⁹ Yaḱon da udume Judyu we naḷpu si grupu we ngan-nonda “Sinagogan di Napuḱayane Musassu” we iCyrene ya iyAlexandria ya da udume naḷpu'd Cilicia ya ad Asia, tummaḱdogda woḱ naḱasossongbatda ḱan Stephen. ¹⁰ Yaḱon adidapun olgon te innatod ni Ispiritu Santu ḱan siya ḱinalaing anongbat ḱan dida.

¹¹ Pun sa ḱingwada, pinasuḱsuḱanda da udume laḷaḱi ta pabasulonda ḱanane, “Dingngoḷni ye nan-ugud aḱ Stephen aḱ misullagi ḱan Moses ya aḱ Apudyus.” ¹² Pun pinasangada da tagu, da pallakayon da Judyu ya da mimistulun ni lintog. Pun dinokmaan-

da'k Stephen wok inniyoyda si sinagung da kukunsisa].¹³ Nan-ayagda'k tagu'k anakdol ya an-ugudonda'k tuli si mipanggob kan siya wok kananda, "Sa annae tagu adinapun paat agaye an-ugud si misullagi si annae templo ya sa lintog Moses.¹⁴ Te dingngo'ni nangibag-anae dadailon Jesus we iNazareth annae templo ya baliwana bos ugali ye impatawid Moses kan ditaku."¹⁵ Pun losan da kukunsisa] ya da udume nadagup sidi, intotollongda'k Stephen wok innilada bosalnae isunan bosal di anghel.

Sa Imbagan Stephen

7 Pun kanan ni kangatuwane padi ye nangimus kan Stephen, "Tuttuwa kamman da sanae ipabasu]da kan si'ka?"

² Kanan Stephen, "Aamma kan susunude ganak Israel, dongngonyu ud annae ibagak. Sa awe, ak Apudyus we makabool] atta losan nampaila kan Abraham we dakdako] taku si ininggawana'd Mesopotamia si daanna ayan ad Haran,³ wok kanan Apudyus kan siya, 'Tenam sanate ilim ya da agim ta inka si ili ye asik ipaila kan si'ka.'¹⁴ Pun tinenan Abraham ilina'd Chaldea wok ummoy ininggaw ad Haran. Natoy kad de amana, indalan Apudyus si annae ili ye inggawan taku we sana.⁵ Sa sadi ye timpu, naipun luta'k impatawid Apudyus kan Abraham takon ay sin-alikawog. Yakon sa inkarin Apudyus si umali ye algaw asina itton annae ili kan siya'k ankuwana ya da ganaknae miyun-unud kan siya^{II} takon ay nu naipun yan abengda.⁶ Imbagan Apudyus kan siyae da ganakna asida umoy atte sabali ye ili. Kad ambalinonda dida'k musassu ya mapakalamda'k opatgasute tawon.⁷ Yakon kanan Apudyus, 'Dusaok da tagu we ammusassuwanda ta tenanda sadi ye ili ya mipaulida sina ta andaydayawda kan sakon.'^{III8} Pun imbilin Apudyus kan Abraham we kasapulane sogyatanda da abengdae la'aki ak sinyal ni intulagna kan dida. Pun niyana'k kad ak Isaac we abeng Abraham, nasogyatan atte kawalun algawna. Kingwan os Isaac atte abengnae ak Jacob, kingwan os Jacob atta nasawalan ak duwae abengnae lalla'aki ye da danakko] taku.^{IV}

⁹ "Da danakko] taku maaposda kan Joseph we sunudda wok ingginada'tta udume tagu'd Egypt ta ambalin ak musassu sidi. Yakon awad ak Apudyus kan siya¹⁰ wok inligsin Apudyus atta losane nampakalamana. Innattan Apudyus ak Joseph ak kinalaing kan amba]u we ugali ya sadi gapunae nas-om ak Pharaoh we ari'd Egypt. Pun dinutukan Pharaoh ak governor ya ampangat atte intero we Egypt ya siya angayyuwan atta losane kukuwana.

I Genesis 12:1. II Genesis 12:7; 13:15; 15:18; 17:1-8; 48:4. III Genesis 15:13-14; Exodus 3:12 IV Genesis 17:9-14; 21:2-4; 25:19-26; 29:31—30:24.

¹¹ "Pune sadi, dummatong inggi si losane ili'd Egypt ya ad Canaan, pun amod de nampakalaman da tagu ya da danakko] taku ippun angal-anda'k kananda.

¹² Dingngo] kad Jacob we awad de makan ad Egypt, imbuunna da abengnae la'aki ye da danakko] taku ta umoyda ngumina'k kananda. Sadi damu we ummayanda.¹³ Pigwada kade ummoy, impaigammun Joseph kan didae siya sunudda wok inigammun Pharaoh mipanggob atte balyan Joseph.¹⁴ Pun impaayag Joseph ak Jacob we amana ya da losane susunudna ya da agida ta umoyda'd Egypt. Pitumpulu ya lima namungda.¹⁵ Ummoyda'd Egypt ininggaw wok sidi natoyan Jacob ya da abengnae danakko] taku.^{V16} Da ladagda kad, intallayda'd Shechem wok illibonda dida si lilibbonane nginin-an Abraham atta abeng Hamor.^{VI}

¹⁷ "Madam-an kad timpu we mituttuwaan ni inkarin Apudyus kan Abraham, da danakko] taku we inggaw ad Egypt amo ummaduaduda.¹⁸ Inggana'k nipasani ari ye ippun igammuna kan Joseph.^{VII19} Sa sadi ye ari, sinikasikapana da danakko] taku wok pinakalamna didae impatutna impaiballu da uttinge la'aki ta matoyda.

²⁰ "Sa sadi ye timpu, niyana'k ak Moses we ambalubalu we utting atte sinagung Apudyus. Tulu we bulan nanagibyan inana kan siya si boloyda,²¹ yakon napatutdae ummoy nanenan kan siya si igid ni tawwang. Pun indasan ni baba]asange abeng Pharaoh wok pinada]knae isun di mismu we abengna.²² Nituttudu kan Moses da losane kinalaing da iyEgypt wok nambalin ak nalainge an-ugud ya inggunayna.

²³ "Nantawon kad ak Moses ak opatpulu, simsim-moknae umoyna bisitaon da kailiyanae ganak Israel.²⁴ Ummoy kad, niyaspu]e innilana osae iyEgypt we nampakapakalamona osae ganak Israel. Pun ummoy-na sinalakan wok imbalosna gingngat iyEgypt.²⁵ Sa somsomok Moses, maawatan da susunudnae ganak Israel we siya pinilin Apudyus ak amukay kan dida yakon adidapun naawatan.²⁶ Mabigat kad os ummoy-na binisita dida wok indasana da duwae ganak Israel we ampatoy wok pinadasna bino]dak dida wok kanana, 'Susunudku we ganak Israel, adiyupun kamman igammu we ansusunud kayu, ngaipa kayu ampatoy?'

²⁷ "Yakon sa osae namabasul, intukyudna'k Moses wok kanana, 'Ngai nangibaga kan si'kae anna kalab-bongame angipangat ya anguwis kan dikani?'²⁸ Piom os sakon gongatone isun ni kingwam atte iyEgypt akkal]biyan?'^{VIII29} Dingngo] kad Moses sadi nakimtan wok ummawid ad Midian wok na'kaumili sidi. Nangasawa wok niyana'k da duwae abengnae la'aki.^{IX}

V Genesis da chapter 37-50. VI Genesis 23:1-20; 33:19; 50:7-13. VII Exodus 1:8. VIII Exodus 2:14. IX Exodus 1:6-2:22.

³⁰ “Na^lakpus kad de opatpu^lu we tawon, nampaila osae anghel Apudyus kan Moses si umapuapuye kayu si bumbummaaw si beleg Sinai. ³¹ Innilan kad Moses nataag wok inadanina kad ta ilana dingngolna gingan Apu we kanana, ³² ‘Sakon ak Apudyus we Apudyus da Abraham, Isaac ya ak Jacob.’ ^I Dingngol kad Moses sadi, namilpil si kimutna wok adipun makatu^lode angitollong. ³³ Pun kanan Apudyus kan siya, ‘Kaanom sandalnu ta mipillae patgam sakon te annaak si lugar we sumisikkadam. ³⁴ Innilake mapakapakalam da taguk ad Egypt ya dingngolku bos ayuwongda. Pun annae ummaliyak ta iyyak dida pukayan. Umali^lka ta ibuunku sika’d Egypt.’ ^{II}

³⁵ “Ak Moses, indiyana da dana^lkkol taku si nangibaganda kanane, ‘Ngai nangibaga kan sika^le anna kalabongame angipangat ya anguwis kan dikani?’ ^{III} Yakon imbuun Apudyus ak umoy angipangat ya amukay kan dida’tte nammusassuwanda gapu si badang ni anghel we nampaila kan siya si gumilagilabe kayu. ³⁶ Pun intallay Moses da ganak Israel we nalpu’d Egypt. Kad adu da kingwanae nakaskasdaaw ya sinyal si inningawanda’d Egypt ya sa dummol^lmanganda’tte nganonda Dilaage Baybay ya sa nanadtaddalananda si bumbummaaw si opatpu^lu we tawon. ^{IV}³⁷ Ak Moses we mismu nangibaga’tta ganak Israel kanane, ‘Sa umali ye algaw, awad de osae profeta we isuke ibuun Apudyus kan dikayu we malpu kan dikani ye susunude ganak Israel.’ ^V³⁸ Inningaw si gimung da dana^lkkol taku si bumbummaawe sa nakaugudan ni anghel kan siya’tte beleg Sinai wok inawatna matattagu we Ugud Apudyus ta ittona kan ditaku. ^{VI}

³⁹ “Yakon da dana^lkkol taku, indiyanda’k Moses wok adidapun tinuttuwa da imbagana te piondae angulin ad Egypt. ⁴⁰ Nabayag kad ak Moses si sadi ye beleg Sinai, kananda kan Aaron, ^{VII} ‘Angwaka ud ak sinan-apudyus ak angidalan kan dikani te ippun igammuni nu ngai nakwa kan Moses we nangipuyut ya nangitalay kan dikani’d Egypt.’ ^{VIII}⁴¹ Sa sadi ye timpu, nangwada’k sinan-apudyuse isunan ubbun di ba^lka’k nandatananda kan ginayagayaanda kingwadae mismu.

^{IX}⁴² Nan-awidan Apudyus dida ya binaybay-anae andayawda’tta init, solag kan da bituwon ad langit, isun ni nigili si iblun da profetan Apudyus we kanana, “Dikayu we ganak Israel,

indatunyu kad ain kan sakon da ayame insidayu ya da atodyu si opatpu^lu we tawone inningawanyu’tte bumbummaaw?

⁴³ Naid! Yakon binukudyu tuldae inggawan ni

^I Exodus 3:6, 15. ^{II} Exodus 3:1-10. ^{III} Exodus 2:14. ^{IV} Exodus 7:8—17:16. ^V Deuteronomy 18:15. ^{VI} Exodus da chapter 19-31. ^{VII} Ak Aaron pangulu we sunud Moses. Siya bos namadang kan Moses atte nangitallayana’tta ganak Israel ad Egypt. Siya bos ummunae kangatuwane padin da ganak Israel. ^{VIII} Exodus 32:1, 23. ^{IX} Exodus 32:1-6.

sinan-apudyusyu we ngannonyu Moloch ya sa bituwone sinan-apudyus we ngannonyu Rephan

we kingwayu ta daydayawonyu. Pun siya gapunae ibuunku dikayu si naadayu nu ad Babylon.’ ^X

⁴⁴ “Sa inninggawan kad da dana^lkkol taku si bumbummaaw, nangwada’k tulda’k angipillae awad ak Apudyus kan dida. Sa inonda^le nangwa niyiissu si nakwaan ni impailan Apudyus kan Moses. ^{XI}⁴⁵ Natoy kad ak Moses, ak Joshua nipasani ye nangipangat kan dida si ummaliyanda si annae ili. Kad sa sadi ye tulda intagtaggakadda si nangop-opanda’tte ilin da tagu we pinalyaw Apudyus. ^{XII} Kad sa sadi ye tulda inniingaw kan dida inggana si timpu we nan-Ari ak David. ⁴⁶ Nasom ak Apudyus kan Ari David wok kindawna kan Apudyus ta iyunudnae antakad ak inggawana ta andayawan da ganak Jacob kan Apudyus. ^{XIII}⁴⁷ Yakon ak Solomon we abengna nana^lkad atte boloye para kan siya. ^{XIV}

⁴⁸ “Yakon ak Apudyus we kangatuwan, dakampun ak inggaw atte boloye tinakad di tagu te sa kanan ni profeta,

⁴⁹ “Ad langit tumukduwake ampanjang ya ad luta anggusdayak.

Ngai kalasin ni boloye takadonyu we para kan sakon?

Dinu lugar we makwae umillongak?

⁵⁰ Sakon nangwa’tta losane nakwa.’ ^{XV}

Kanan Stephen, sadi impaigilin Apudyus atte awe.

⁵¹ Pinagatupan Stephen wok kanana, “Dikayu we tumungitong! Isuyun pagano we adipun amati kan Apudyus ya tul^longonyu katuttuwaan. Isuyu bos da dana^lkkolyu we pasigda sullagiyon Ispiritu Santu.

⁵² Awad kamman profeta’k adin da dana^lkkol taku napa^lalamon? Gingngatda da imbuun Apudyus si awe ye ummoy nangipaigammu si umaliyan ni naun- unane ak Jesus ya sinsadi intuyukyu ya gingngatyu.

⁵³ Dikayu da nanawid atte lintoge innatod Apudyus kan ditaku mipagapu’tta anghel yakon adiyupun tinuttuwa.”

Sa Namatubatuwanda Kan Stephen

⁵⁴ Dingngol kad da papangat da Judyu da imbagan Stephen, ngumalitod da babada’tte ummamdane sangada. ⁵⁵ Yakon ak Stephen, naittan atte kaboolan ni Ispiritu Santu wok nantangad ad langit. Pun innilana kinapaddan Apudyus ya ak Jesus we sisikad atte madawinanna. ⁵⁶ Pun kanana, “Ilanyu kad! Ila^l ad langite nabuktan ya sa Abeng Di Tagu we nalpu’d langite niyana^l sina’d lutae sisikad atte madawinan Apudyus.”

^X Amos 5:25-27. ^{XI} Exodus da chapter 25-31 ya 35-40. ^{XII} Joshua 3:14-17. ^{XIII} 2 Samuel 7:1-16. ^{XIV} 1 Kings 6:1-38. ^{XV} Isaiah 66:1-2.

⁵⁷ Yaƙon da papangat da Judyu, impupda da ingada ya nanugtug-uyda ta adida dongngon da ibagana woƙ losanda induƙƙus ⁵⁸ woƙ niluyluyda intallay si lasin ni siyudad ta batubatuwonda inggana'ƙ matoy. Da nanakdole namabasul ƙan siya, intabunuda da taƙƙop da silupda'tte sinagung ni babaƙu we nangngadan aƙ Saul. ⁵⁹ Sa amatubatuwanda ƙad ƙan Stephen, nal-luwaƙu woƙ ƙanana, "Apu Jesus, awatom ƙalidodwaƙ." ⁶⁰ Pun nanalluƙu woƙ ƙananae nangiyipƙaw, "Apu, adim oƙyan ipabasul ƙan dida annae ƙingwada ƙan saƙon." Ginangputna ƙad imbaga sana, natoy.

Sa Namaƙalam Saul Atta Namati

8 Aƙ Saul ƙad, iyyunudna nagongan Stephen. Sadi nangisaldandae namaƙalam atta namati ye magimugimung ad Jerusalem. Pun nabuƙalɗa'tta adu we ili si probinsiya'd Judea ƙan Samaria, malaksid da apostol. ² Inggaw da udume naapudyusane tagu we ummoy nangilibon ƙan Stephen woƙ amod pagay ibil-dae nangidomdom ƙan siya. ³ Yaƙon aƙ Saul iggaig-ganae namaƙalam atta namati ye magimugimung ƙad linnoƙna da boƙoyda woƙ nalluyluydatta laƙaƙi ƙan da bubai pun impaibaluɗna dida.

Sa Nangiwalagawagan Philip Ad Samaria

⁴ Da sadi ye nabuƙale namati, iwwalagawagda Ugud Apudyus mipanggob ƙan Jesus atta dinumane ili ye ayanda. ⁵ Aƙ Philip ƙade osa ƙan dida, ummoy atte os-ae siyudad ad Samaria woƙ iwwalagawagna mipang-gob ƙan Kristu. ⁶ Dingngol ƙad da aduadu we tagu im-bagana ya innilada da nakaskasdaawe sinyale ƙing-wana, namatida'tta losane imbagana. ⁷ Te da aƙan lumawada'tta adu we tagu we naalanane sintu-tuƙingda ya adu da naparalaes ya da napilaye naƙaan da saƙitda. ⁸ Pun sillalaylayad da tagu si sadi ye siyudad.

Aƙ Simon We Ambubuyun

⁹ Yaƙon ininggaw laƙaƙi ye nangngadan aƙ Simon we nabayage ambubuyun atte sadi ye siyudad. Pun nataag da umili'd Samaria atta ƙingwana. Ƙananae siya ƙad nangatu we tagu. ¹⁰ Pun adu da tagu we nandodongngol ƙan siya, nangatu man ƙan nababa ƙananda, "Sa annae tagu siya ƙaboolan Apudyus we ngannonda ƙangatuwan." ¹¹ Nandodongngolɗa ƙan siya te nabayage ƙingwana da nakaskasdaaw mipaga-pu si ambubuyunna. ¹² Yaƙon namatida ƙad atte Ambaƙu we Damag mipanggob atte ampangan Apudyus ya sa ngadan Jesu Kristu we iwwalagawag Philip, nampabonyag da laƙaƙi ƙan da bubai. ¹³ Taƙon ay aƙ Simon namati woƙ nampabonyag. Pune sadi nibulun ƙan Philip atta dinumane ayana te nataag atta nakaskasdaaw ya sinyale ƙingwana.

¹⁴ Dingngol ƙad da apostol ad Jerusalem we pinatin da iSamaria Ugud Apudyus, imbuunda da Peter ƙan John ƙan dida. ¹⁵ Dummatongda ƙad, illuwaluwanda da namati ta awatonda Ispiritu Santu, ¹⁶ te sa sadi ye timpu daampun umoy Ispiritu Santu ƙan dida, abus nampabonyagda'tte ngadan Apu Jesus. ¹⁷ Pun im-patay da Peter ƙan John da imada ƙan dida woƙ in-awatda Ispiritu Santu.

¹⁸ Innilan ƙad Simon we naittanda'tte ƙaboolan ni Ispiritu Santu atte nangipatan da apostol atta ima-da, innattana da Peter ƙan John aƙ pilak ¹⁹ woƙ ƙanana, "Ittanak ud os atte sanae ƙaboolan ta ngaimane angipataƙ si imaƙ, awatonda Ispiritu San-tu."

²⁰ Yaƙon ƙanan Peter ƙan siya, "Midoga oƙyan ƙan siƙa sanate pilaknu masgob ad infiernu te ƙanampun nu maƙwae mangin-an atod Apudyus si pilak! ²¹ Ippun biyangnu'tte ƙewaaƙni te daƙampun aƙ ustu ansosom-somoknu si sinagung Apudyus. ²² Pun ibabawim da basulnu ya agaynu we angwa ya alluwaƙuƙa ƙan Apudyus, nu maƙwae pakawanona siƙa si ƙaƙnate ansosomsomoknu. ²³ Te mailake ummamdandan aposnu ya mababaluɗka si basul."

²⁴ Pun ƙanan Simon, "Iluwaluwanyu ud saƙon ƙan Apu ta naippun maƙwa'tta sanate imbagayu ƙan saƙon."

²⁵ Ginangput pun da Peter ƙan John tinaƙdoƙan ƙan iwwalagawag ugud Apu, nipaulida'd Jerusalem woƙ iwwalagawagda Ambaƙu we Damag atta adu we ili'd Samaria we innoyda.

Sa Namati Ye Opisyale IyEthiopia

²⁶ Pun ƙanan ni osan anghel Apu ƙan Philip, "Allib-batƙae umoy ad daya si ƙalsae maƙpu'd Jerusalem we umoy ad Gaza." Sa annae ƙalsa, maoy atte bumbum-maaw. ²⁷ Pun nallibbat aƙ Philip we ummoy. Inggaw pun si daƙan inabotna nangatu we opisyale iyEthiopia we siya angayyuwan atta losane binaƙnang ni Candace ¹ we Queen ad Ethiopia. Ummoy nandayaw ƙan Apudyus ad Jerusalem. ²⁸ Pun nipauli nallugan si kalesa ya basabasaona iblu we inggilin Profeta Isaiah. ²⁹ Ƙanan ni Ispiritu Santu ƙan Philip, "Inƙa adaniyon sanate tagu'tte kalesa ta maƙaluganƙa."

³⁰ Pun nanoddaƙ aƙ Philip we ummadani si opisyal woƙ dingngolnae basabasaona inggilin Profeta Isaiah. Ƙananae nangimus, "Maawatam ƙad ain sanate basabasaom?"

³¹ Ƙanan ni opisyal, "Naid umpay! Ngai inonae maawataƙ nu ippun angipaƙaawat?" Pun inayagana'ƙ Philip atte kalesa. ³² Sa sadi ye binasabasana, ƙanana, "Giginnoƙe isunan karnero we gumiginnoƙ

¹ Candace - daƙampun aƙ ngadan yaƙon awag. Sa pionu ugudon queen baƙon nu bubai ye angipangat.

si iyoyda'tte lugar we papartayan ya isuna bos ubbun ni karnero we giginnok nu pukisanda.
 33 Sa nibabbainana, adipun naatod kan siya kalintogana.
 Ngai lamog angug-uggud mipanggob atta ganakna? Te namungtuwonda biyagna sina'd luta." I
 34 Binasan kad ni opisyal sadi, kanana kan Philip, "Ibagam ud nu ngai pion ni sanae profeta kanan, sa long-agna kamman bakon nu sabali ye tagu?" 35 Pun illawlawag Philip we insaladna'tta sadi ye nigili ye Ugud Apudyus wok imbagana Ambalu we Damag mipanggob kan Jesus. 36 Naakatda kade nallugan, dummatongda'tte igaw ni danum wok kanan ni opisyal, "Ilam, annaya danum! Ngai makatupod kan sakone pabonyag?"
 37 Kanan Philip, "Makwae bonyagak sika nu tuttuwae amatika kan Jesus."
 Kanana, "On, amatiyake Abeng Apudyus ak Jesu Kristu." II
 38 Pun pinaginokna kalesa wok ummoydae duwa si danum wok binonyagan Philip. 39 Lummoswada kad atte danum, daguse intallay ni Ispiritun Apu ak Philip. Pun ippun ogon innilan ni opisyal kan siya yakon ummoyone allaylayad. 40 Yakon nan-imonga kad ak Philip anna'd Azotus. Kad da innoyanae nalpu'd Azotus, iwwalagawagna Ambalu we Damag atta adu we ili inggana'k dummatong ad Caesarea.

Sa Namatiyan Saul Kan Jesus

(Act. 22:6-16; 26:12-18)

9 Sa sadi ye timpu, pinagatupan Saul we nangogkog ya nangongat atta disipulun Apu, pun ummoy si kangatuwane padi 2 wok nankodaw ak sulat atta papangat da sinagogan III da Judyu ad Damascus ta andokma'tta ngaimane odasanae lajaki bakon nu bubai ye angunud atta tuttudun Jesus kad iyoyda dida ibalud ad Jerusalem. 3 Sissiya kad si dalan atte madam-an ad Damascus, baag-en nanguliyatyat pad-dae nalpu'd langite nallikwos kan siya. 4 Pun naottag wok dingngolna gingae kanana kan siya, "Saul, Saul, ngaipam sakon ampakalamon?"
 5 Kanan Saul, "Ngaika, Apu?"
 Pun kanana, "Sakon ak Jesus we ampakalamom."
 6 Yakon allibbatka ta inka si siyudad kad awad de angibaga kan sika si kasapulane koom."
 7 Summikad da bulun Saul we adidapun makaginga te dingngolda ginga yakon ippun innilada'k tagu.
 8 Summikad kad ak Saul, nandiyat pun ippun ilana.

I Isaiah 53:7-8. II Sa annae verse ippun si udume manuscript atte Greek. III Sinagoga - siya andakdangkan da Judyu si umoyda andayaw kan Apudyus atta algawe miyadi ankeawaal. Awad da sinagoga'tta losane ili ye inggawan da Judyu. Andayawda kan alluwalu-da sidi, basaonda nigili ye Ugud Apudyus ya andongolda'tta tuttudu.

Pun kiniwid da bulunna wok inniyoyda'd Damascus.
 9 Tulun algawe ippun ilana ya adipun nangan kan um-minum.

10 Inggaw disipulun Apudyus ad Damascus we Ananias ngadanna. Nampaila'k Apu Jesus kan siya si isun di in-inop wok kanana, "Ananias."

Kanan Ananias, "Annaak, Apu."

11 Kanan Apu kan siya, "Allibbatka ta inka si kalsae ngannonda Nanggodong kad imusom bojoy Judas nu awad ak Saul we iTarsus te awade alluwalu. 12 Kad innilana si in-inop lajaki ye Ananias ngadannae ummali ya impatayna imana kan siya ta makaila."

13 Yakon summongbat ak Ananias wok kanana, "Apu, adu da nangngolak si mipanggob atte annae tagu ya adu da kingwana'tta tagum ad Jerusalem. 14 Kad annae ummali sinae naittan ak kalabbongane nalpu'tta papangat da papadi ta andokma'tta losane ankodaw ak kadagu kan Apu."

15 Yakon kanan Apu kan siya, "Inka te siya pinilike anserbi kan sakon ta umoyna ipaigammu mipanggob kan sakon atta Gentil, da ari ya dikayu we ganak Israel. 16 Ipailak kan siya ummamdane ampakalamanae asina lak-amon mipagapu'tte ngadanku."

17 Pun ummoy ak Ananias wok nillumnok atte boloye ininggawan Saul. Pun impatayna da imana kan siya wok kanana, "Sunudku we Saul, ak Apu Jesus we nampaila kan sika si dalan, siya nangibuun kan sakon ta makailaka ya umoy kaboolan ni Ispiritu Santu kan sika." 18 Imbagan kad ay Ananias sadi, daguse naottag isunan sipsipe nalpu'tte atan Saul wok lamogna nakaila. Pun tummakdog wok nampabonyag. 19 Nangan kad pummigsa. Pun nakaigaw ak Saul atta namati'd Damascus atte adu we algaw.

Sa Nangiwalagawagan Saul Mipanggob Kan Jesus

20 Pun ummoy atta sinagogan da Judyu wok daguse insaladnae nangiwalagawage ak Jesus Abeng Apudyus. 21 Nataag da losane nandongol wok nan-asi-imusda, "Dakampun kamman ak sanat tagu we namakalamatta ankodaw ak kadagu kan Apu ad Jerusalem? Dakampun kamman ak siya panggobnae ummali sina umoy andokma'tta namati ya iyoyda dida nababalud atta papangat da papadi?" 22 Yakon amo pummigsa kaboolan Saul we angivalagawag. Pinano'knokanae ak Jesus siya Kristu kad da Judyu'd Damascus adidapun makasongbat kan siya.

23 Nalakupus kad adu we algaw, nantutulag da Judyu si inonda angongat kan Saul. 24 Yakon igammun Saul planun da Judyu. Inalgaw ya nilabi ye umoyda bangabangon atta lewangan ni siyudad ta gongatonda.

25 Yakon sillabiyan kad inna'an da namati dakole batawil wok iggada'k Saul pun impaoyda si nitaange

kabitin ni siyudad wok inuyudda'tte lasin ni kabiti ing-gana'tte luta.

Sa Nipauliyon Saul Ad Jerusalem

26 Dummatong kad ak Saul ad Jerusalem pinadasna umoy midoga'tta namati kan Jesus. ¹ Yaƙon maƙimut-da losan kan siya te adidapun patiyone osae namati kan Jesus. ²⁷ Pun inniyoy Barnabas ak Saul atta apostol wok imbagana kan dida inon Saul we nangila kan Apu Jesus atte daƙan ya sa inon Jesus we naƙaug-uggud kan siya. Pun imbagana tuƙod Saul we nangiwaƙagawag mipanggob kan Jesus ad Damascus. ²⁸ Inninggaw ak Saul kan dida'd Jerusalem wok tinuƙodanae nangiwaƙagawag atte mipanggob si ngadan Apu. ²⁹ Pun naƙaug-uggud ya naƙasossongbat atta Judyu we Greek gingada yaƙon singsingtonda inonda angongat kan siya. ³⁰ Inigammun kad da susunudna kan Kristu, inniyoyda'd Caesarea wok imbuunda'tte siyudad ad Tarsus. ³¹ Pun lummin-awa da gimung da namati kan Jesus atte adu we ili'tta probinsiya'd Judea, Galilee ya ad Samaria te ippun ogon udum ak amaƙalam kan dida. Gapu si badang ni Ispiritu Santu pummigsa pammatida ya ummaduadu da namati ya isipogda'ƙ Apudyus.

Sa Ummayan Peter Ad Lydda Ya Ad Joppa

32 Ak Peter kad, ummoyna binisita da tagun Apudyus atte ƙinailin di ili. Pun dummatong kad ad Lydda, ³³ indasana laƙaƙi ye nangngadan ak Aeneas we innumbog si waƙun tawon te naparalaes. ³⁴ Kanan Peter kan siya, "Aeneas, ƙanon Jesu Kristu saƙitnu. Bumangonƙa ta luƙubom oboƙnu!" Pun daguse bumangon. ³⁵ Pun losan da umili'd Lydda ya ad Sharon innila wok namatida kan Apu Jesus.

Sa Ummuliyon Dorcas

36 Ad Joppa inninggaw bubai ye namati ye Tabitha ngadanna. Sa ngadanna'tte Greek we ugud Dorcas, pionona ƙanan ugsa. Pasig ambaƙu da ƙoona ya bumab-badang atte ƙapus. ³⁷ Sa sadi ye timpu, nasakit ak Tabitha wok natoy. Inamosda wok ummoyda pinaobog si kuwartu'd ngatu. ³⁸ Pun dingngoƙ kad da namati ye awad ak Peter ad Lydda we adanina'd Joppa, nambu-unda'ƙ duwae laƙaƙi ak umoy angayag kan siya wok ƙanandae nandagdagu, "Agagam ƙappos ta intaƙu'd Joppa." ³⁹ Pun nallibbat ak Peter wok nibuƙun kan dida. Dummatongda kad, impuyutda'tte ngatu we kuwartu we igaw ni natoy. Sin-iibil da losane baƙu we sisiƙad si daƙnig Peter wok ipailada kan Peter da lang-

I Sa de Greek ƙanana'tte anna "disipulu." Sa annae verse ya da udume verse atte Acts da disipulu daƙampun ak abus ak pionona ƙanan da nasawaƙan ak duwae apostol yaƙon midoga da losane amati kan Jesus. Ngannonda bos dida susunud te nidogada'tta kabalyan Apudyus.

goyod ya da udume silupe ƙingwan Dorcas si inninggawana kan dida.

⁴⁰ Yaƙon pinaƙawan Peter dida losan wok nanalluƙu we nalluwaƙu. Naabus kad, nansagung si natoy wok ƙanana, "Tabitha, bumangonƙa." Pune sadi, nandiyat wok innilana kad ak Peter, tummuƙdu. ⁴¹ Innonnan Peter imana wok pinataƙdogna. Pun inayagana da sadi ye baƙu ya da udume tagun Apudyus wok impailana kan dida'ƙ Dorcas we natagu. ⁴² Nandinongoƙ annae naƙwa'tta losane ili'd Joppa wok adu da namati kan Apu Jesus. ⁴³ Inninggaw ak Peter ad Joppa si adu we algaw si boƙoy Simon we sa anƙoƙopya'ƙ laƙat.

Da Peter Si Boƙoy Da Cornelius

10 Awad ad Caesarea tagu we nangngadan ak Cornelius, kapitan da suƙdadun da iRome we ngannonda Regiment da iItaly. ² Naapudyusan losan da Cornelius we simbaƙyan ya isipogda'ƙ Apudyus. Al-laayda'tta ƙapus ya patilayunda alluwaƙu kan Apudyus.

³ Sin-ag-agawan kad, inninggaw impailan Apudyus kan siyae isun di in-inop. Innilana anghel Apudyus we nillumnoƙ atte boƙoyda wok ƙanana, "Cornelius!"

⁴ Immumusƙoƙ Cornelius te naƙimtan wok ƙanana, "Apu, ngai ibagam?"

Ƙanan ni anghel, "Dingngoƙ Apudyus da luwaƙum ya inigammunae allaayƙa'tta ƙapus. ⁵ Pun sinsadi, angibuunƙa'ƙ umoy ad Joppa angayag kan Simon we nangngadan ak Peter. ⁶ Awade niƙamboƙoy ak ƙuwan da Simon we anƙoƙopya'ƙ laƙat kad sa boƙoy awad si igid ni baybay."

⁷ Ummoyon kad anghel, inayagan Cornelius da duwae sammiluna ya sa osae suƙdadu we naapudyusan ya anserserbi kan siya. ⁸ Imbagana kan dida da losane naƙwa wok imbuunna dida'd Joppa.

⁹ Anna ƙade mumamatuƙ atte mabigat, da sadi ye nibuun inggawda si daƙan ya annae madam-anda'd Joppa, ummoy ak Peter nalluwaƙu si ampanade otop II ni boƙoyda. ¹⁰ Nauƙat wok pionae angan yaƙon anna ƙade isaganada ƙaƙan, inggaw impailan Apudyus we isun di in-inop. ¹¹ Innilana'd langite nabuƙtan wok inninggaw isun di aƙwae lupute nauyude nataƙodan da opate dugyuna. ¹² Inninggaw da losane nankalalasi ye ayam ad luta, nidoga da ƙumayam, da sissiwit ya da udume tumayap. ¹³ Pun dingngoƙna gingae ƙanana, "Peter, sumiƙadƙa ta angisidaƙa si piom ƙanon."

¹⁴ Yaƙon ƙanan Peter, "Naid Apu! Naippun paat nanganak atte ibelangni ye Judyu ak ƙaissaw." III

¹⁵ Ƙanan os ni ginga ƙasin kan siya, "Da pinapoƙas Apudyus, adim dida ibelang ak ƙaissaw." ¹⁶ Namikƙu

II Sa otop da boƙoy da tagu'tte annae timpu, maƙwae umoyda umillongan kan an-uugudan. III Maƙwa basaonyu'tte Leviticus chapter 11 mipanggob atte ayame ampoƙas kan ƙaissaw para'tta ganak Israel.

we naḵwa sadi woḵ baag-en nipangatu'd langit sadi ye luput.

¹⁷ Ḳuttuḵuttumon ḵad Peter nu ngai pion ni inin-in-opna ḵanan, nadanatong da imbuun Cornelius woḵ inimusda boḷoy Simon. Summiḵadda'tte lewangan, ¹⁸ woḵ inimusda nu awad aḵ Simon we ngannonda Peter.

¹⁹ Sissiya ḵade ḵuttuḵuttumon Peter nu ngai pion ni impailan Apudyus ḵanan, ḵanan ni Ispiritu Santu ḵan siya, "Peter annat da tuḷu we lalaḵi ye singtonda siḵa. ²⁰ Lumogsadḵa, adika ansuḵnae mibuḷun ḵan dida te saḵon nangibuun ḵan dida."

²¹ Pune sadi, lumogsad aḵ Peter woḵ ḵanana'tta sadi ye tuḷu, "Saḵon singtonyu. Ngai ḵad ain panggob-yu we ummali sina?"

²² Ḳananda, "Aḵ Kapitan Cornelius nangibuun ḵan diḵani'ḵ angayag ḵan siḵa te imbagan ni anghel Apudyus we ayagana siḵa ta dongngona da ibagam. Siya ḵad naun-unan ya isipogna'ḵ Apudyus ya mapatgan atta losane Judyu." ²³ Pun minangilin Peter dida woḵ umiyanda sidi.

Mabigat ḵad, naḵalibbat aḵ Peter ḵan dida woḵ nibuḷun os da udume susunud ḵan Kristu we ijoppa. ²⁴ Mabigat ḵad os dummatongda'd Caesarea. Inuuway Cornelius dida woḵ inayagana da susunudna ya da buḷbuḷunna. ²⁵ Anna ḵade lumnoḵ aḵ Peter, ummoy Cornelius inabot woḵ nanalluḵu si sinagung Peter woḵ nandayaw ḵan siya. ²⁶ Yaḵon pinataḵdog Peter woḵ ḵanana, "Tumaḵdogḵa te saḵon ḵad, taguwaḵe isum." ²⁷ Pun nillumnoḵda ḵade nan-ug-uggud, innilan Peter da adu we tagu we nadagup sidi, ²⁸ woḵ ḵanana ḵan dida, "Iniiggammuyu we sa ugalini ye Judyu, miyadi mitimpuyug ḵan maḵabuḷbuḷun ḵani'tta Gentil. Yaḵon impaigammun Apudyus ḵan saḵone ḵasapuḷane umadiḵ ibelang ngaimane tagu'ḵ ḵaissaw. ²⁹ Sa nampaayagam ḵan saḵon, ummaliyake adiyakpun nansuḵna. Pun imusok ud nu ngai gapunae impaayagak."

³⁰ Ḳanan Cornelius, "Opat aḷgaw ḵad nalakpus si nal-luwaḷuwak atte sin-ag-agawan, natanakdog lalaḵi ye sumilisiling silupna. ³¹ Ḳanana ḵan saḵon, 'Cornelius, dingngoḷ Apudyus luwaḷum ya insisimokna da ḵingwame allaayḵa'tta ḵapus. ³² Pun sinsadi, angibuunḵa'ḵ umoy ad Joppa angayag ḵan Simon we nangngadan aḵ Peter. Awade niḵamboḷoy aḵ kuwan da Simon we anḵokopya'ḵ lalat ḵad sa boḷoyna awad si igid ni baybay.' ³³ Sana gapunae impaayagḵu siḵae dagus, ḵad ambaḷu ta annae ummalika. Pun sinsadi anna ḵani si sinagung Apudyus ta andongoḷ ḵani'tta losane imbilin Apu ḵan siḵae paibagana."

Sa Nangiwaḷagawagan Peter Atte Ambaḷu We Damag Ḳan Da Cornelius

³⁴ Pun insalad Peter we nan-ugud woḵ ḵanana, "Tutuwaḵe maawataḵe aḵ Apudyus ippun lalaḵisigona'ḵ tagu, ³⁵ yaḵon awatona da ngaimane tagu, Judyu man baḵon nu Gentil we angisipog ḵan Apudyus ya us-tu da ḵoonda. ³⁶ Igammuyu Ambaḷu we Damag we impaigammun Apudyus ḵan diḵani ye ganak Israel. Impaigammun ni Ambaḷu we Damag ḵan ditaku inon ni allin-awae maḵabuḷbuḷunan taḵu ḵan Apudyus mipagapu ḵan Jesu Kristu we Apun da losane tagu.

³⁷ Iniggammuyu bos da ampatoge naḵwa si intero we probinsiya'd Judea, nisalad atte probinsiya'd Galilee si nagangpute iwwaḷagawag John mipanggob atte bonyag. ³⁸ Igammuyu we dinutuḵan Apudyus aḵ Jesus we iNazareth ya innatodna Ispiritu Santu ya sa ḵa-boḷana ta dinumane ayana, ḵoona da ambaḷu ya ḵinaanna da ampaḵalaman da nampaḵapaḵalamon Satan te anna'ḵ Apudyus ḵan siya. ³⁹ Ḳad diḵani ye apostol nanaḵdoḷ atta losane ḵingwana'd Jerusalem ya da udume ilin da Judyu. Impattoḷda'ḵ Jesus atte kros woḵ natoy. ⁴⁰ Yaḵon tinagun Apudyus ḵasin atte miḵakḷu we aḷgaw woḵ nampaila ḵan diḵani. ⁴¹ Daḵampun aḵ nampaila'tta losane tagu yaḵon ḵan diḵani ye pinilin Apudyus aḵ anaḵdoḷ ḵan siya, naḵakan ḵan naḵainum ḵani ḵan siya si nagangput ummuliyana. ⁴² Binilina diḵani ye iwaḷagawagni Ambaḷu we Damag mipanggob ḵan siya ya taḵdoḷanni ye siya dinutuḵan Apudyus aḵ anguwis atta matattagu ya da natoy. ⁴³ Da losane profetan Apudyus si awe, tinaḵdoḷanda mipanggob ḵan Jesus ta ngaimane amati ḵan siya mapakawan da basuḷda mipagapu'tte ngadanna."

Sa Nangawatan Da Gentil Atte Ispiritu Santu

⁴⁴ Sissiya ḵade an-ugud aḵ Peter, ummoy Ispiritu Santu atta losane nandongoḷ atte ugudna. ⁴⁵ Nataag da namati ye Judyu we nibuḷun ḵan Peter te taḵon ay da Gentil naatod Ispiritu Santu ḵan dida. ⁴⁶ Te dingngoldae didae nan-ugudda'tta nansabasabali ye ugud ya indaydayawda'ḵ Apudyus. Pun ḵanan Peter, ⁴⁷ "Inawat da annae tagu Ispiritu Santu we isun ni nangawatan taḵu. Awad ḵamman osa'ḵ angiyadi ye aditakupun bonyagan da annae tagu si danum?" ⁴⁸ Pun imbilin Peter we mabonyaganda si ngadan Jesu Kristu. Pun tinawidanda'ḵ Peter ta inggaw ḵan dida'ḵ adu we aḷgaw.

Sa Imbagan Peter Atta Namati'd Jerusalem

11 Dingngoḷ da apostol ya da susunud ḵan Kristu si intero we probinsiya'd Judea we inawat os da Gentil Ugud Apudyus. ² Nipauli ḵad aḵ Peter ad

Jerusalem, sinamkuy da namati ye Judyu. ³ Kananda, "Ngaiपाका umoy pamangili'tta Gentil ya nakakanका bos kan dida?"

⁴ Yaƙon insalad Peter we nangipaƙaawat atta losane nakwae sinassadotna. ⁵ Kanana, "Inninggawaƙ kad ad Joppa we nalluwaƙu, inggaw impailan Apudyus we isun di in-inop kan saƙon. Innilaƙ alwae lupute nipadoƙae nalpu'd langite nataƙodan da opate dugyuna woƙ ni-badong atte adani kan saƙon. ⁶ Ummak pun immus-dong, wadawad da nankalakalasi ye atap kan an-ingsae ayam, da kumayam, da sissiwit ya da udume tumayap. ⁷ Pun dingngolku gingae kanana, 'Peter, sumikadka ta angisidaka si piom kanon.' ⁸ Yaƙon kanak, 'Naid Apu, naippun paat nanganak atta ibelangni ye Judyu ak kaissaw.'

⁹ "Dingngolku bos kasin gingae nalpu'd langite kanana, 'Da pinapolkas Apudyus, adim dida ibelang ak kaissaw.' ¹⁰ Namiklu we nakwa kakna. Pun nipan-gatu'd langit sadi ye alwae luput.

¹¹ "Sa sadi ye oras, dummatong da tuƙu we laƙaƙi si boƙoye inggawaƙ. Nalpu'da'd Caesarea we nibuunda'k umoy angayag kan saƙon. ¹² Pun kanan ni Ispiritu Santu kan saƙon, 'Adika ansuknae mibuƙun kan dida.' Da annae onome susunud taƙu kan Kristu we ijoppa binuƙunanda bos saƙon woƙ ummoy kani'd Caesarea. Dummatong kani kad, nillumnoƙ kani si boƙoy da Cornelius. ¹³ Imbagana kan diƙani inonae nangila si anghel we sisikad atte boƙoyna woƙ kanana, 'Angibu-unƙa'd Joppa ak umoy angayag kan Simon we ngan-nonda Peter. ¹⁴ Siya angibaga kan siƙa ya da losane kabalyannu'tte inonyu we matagu.' ¹⁵ Insaladku kade nan-ugud, ummoy Ispiritu Santu kan didae isun ni um-maliyana kan ditaku si laplapu. ¹⁶ Pun inkagasmokku imbagan Apu Jesus si awe ye kanana, 'Binonyagan John diƙayu'tte danum yaƙon diƙayu kad, mabonyagan kayu'tte Ispiritu Santu.' ¹⁷ Pun nu innatod Apudyus Ispiritu Santu atta Gentil we isun ni innatod-na kan ditaku si namatiyan taƙu kan Apu Jesu Kristu, ngaiyak kammene anullagi kan Apudyus?"

¹⁸ Dingngolda kad sana, ingginokdae nanamkuy kan siya woƙ kanandae nangidaydayaw kan Apudyus, "In-natod os Apudyus atta Gentil ta ambabawida'tta basulda ya agaydae angwa ta awad kan dida biyag ak inggana."

Da Namati'd Antioch

¹⁹ Sa nangongatanda kan Stephen, nampakalamon-da da namati woƙ nabuƙalda. Ummoy da udum atte probinsiya'd Phoenicia, da udum ummoyda'd Cyprus we ili si gawan ni baybay ya ummoyda udum atte siyudad ad Antioch woƙ iwwalagawagda Ugud Apudyus atta Judyu we abus. ²⁰ Yaƙon da udume namati ye iCyprus kan iCyrene, ummoyda'd Antioch woƙ iwwala-

gawagda Ambalu we Damag mipanggob kan Apu Jesus atta Gentil. ²¹ Gapu ta awad de kaboolan Apu kan dida, adu da namati woƙ nansagungda kan Apu Jesus.

²² Dingngol kad da namati ye magimugimung ad Jerusalem da nakwa, imbuunda'k Barnabas ad Antioch. ²³ Dummatong kad sidi, innilana kinabalun Apudyus kan dida. Nallaylayad woƙ sinolgagna dida ta ipapatidae antalgod kan Apu atte amine somsomok-da. ²⁴ Te ak Barnabas ambalu we tagu ya naittan atte kaboolan ni Ispiritu Santu ya ampigsa pammatina. Pun nadog-adog-an belang da inawisnae namati kan Apu.

²⁵ Pun ummoy ak Barnabas ad Tarsus ta singtona'k Saul. ²⁶ Indasana kad, intallayna'd Antioch. Sintawon inninggawanda sidi'tta namati ye nakagimugimung kan nantuttududa'tta ummamdane tagu. Ad Antioch, ummunae naawagan da disipulu ak Kristianu.

²⁷ Sa sadi ye timpu, nan-osog da udume profetan Apudyus ad Antioch we nalpu'd Jerusalem. ²⁸ Osa kan dida nangngadan ak Agabus we summikad woƙ impadtuna imbagan ni Ispiritu Santu kan siyae dumatong ummamdane inggi'tta adu we ili si lubung. Pun nituttuwa'tte timpu we nampangatan Emperor Claudius. ²⁹ Pun da namati'd Antioch simsimmokdae angidagasda'k badang atta susunud kan Kristu atte probinsiya'd Judea. Nangitod sin-ossaossa'tte lamogna itton. ³⁰ Kingwada kad, indagasda kan da Barnabas kan Saul ta ittonda'tta angipangpangu'tta namati'd Jerusalem.

Da Adu We Ampakalaman Da Namati

12 Sa sadi ye timpu, insalad Ari Herod Agrippa ^I we namakalam atta udume namati. ² Impasi-watna ulun James we sunud John. ³ Innilana kade nasom da Judyu si kingwana, impadoƙmana bos ak Peter. Sana nakwa si Gayagayan da Judyu we ngannonda Tinapaye Naippun Yeastna. ⁴ Pun nadokmaan kad ak Peter, impaibalud Herod woƙ paguwaldana'tta opate grupun da suldadu we nasin-oppatdae ampaspasani. Sa panggobna, maabus kad de Gayagayan da Judyu we ngannonda Nallausan, ^{II} kuwisona'k Peter si sinagung da tagu.

^I Ak Ari Herod Agrippa, apun Herod we Mabigbig ya amunakon Herod Antipas we sa nampasiwat atte ulun John we Ambobonyag.

^{II} Sa anna Gayagayan ni Nallausane gangganason da Judyu, ikagasmokda nangiligiyan Apudyus atta danakƙoldae nammusassu'd Egypt atte timpun Moses. Nanggakay kad anghel we nangongat at-ta losane pangulu we abenge laƙaƙi'd Egypt, nilausana da boƙoy da Judyu we nakuan da lewanganda si dalan ni ubbu we karnero Exodus12. Tinawone gangganasonda kad walun algawe gangganason-da. Pun da Judyu, adu we ili nalpuwanda ya nandatatongda'd Jerusalem we umoy makagayagaya si annae ngannonda Nallausan.

Sa Napukayan Peter Atte Baballudan

⁵ Pun ak Peter inninggaw si baballudan yaƙon impapatin da namati ye nangiluwaƙu ƙan siya.

⁶ Sa sadi ye labi si daan Herod angilawaan ƙan Peter ta maƙuwis, nasusuyop atte boot da duwae guwaƙdae naƙawadan imana si duwae ƙawad ƙan naguwaƙdaan atta suƙdadu si sawang ni baballudan.

⁷ Baag-en nampaila anghel Apu woƙ nasilawan kuwartu we inggawan Peter. Pineƙpeƙ ni anghel ak Peter we namangon woƙ ƙanana, "Ganasom! Bumanƙonƙa!" Pun daguse naottag da ƙawad ni imana. ⁸ Pun ƙanan ni anghel ƙan siya, "Ansilupƙa ya ansandalka." Pun tinuttuwana woƙ ƙanan os ni anghel, "Iggam taƙƙop ni silupnu ya unudom saƙon." ⁹ Ak Peter ƙad, nitun-ud atte anghel we lummawa si baballudan. Ippun igammunae tuttuwa ƙingwan ni anghel yaƙon ƙananapun nu in-inop. ¹⁰ Nilausanda ƙad de ummuna ya sa ƙumagwae guwaƙda, dummatongda si baƙyange lewangane umoyon atte siyudad. Nabuƙtan lawa lewangan woƙ lummawada. Anadtaddalanda ƙad si osae ƙaƙsa, baag-en tinenan ni anghel.

¹¹ Pune sadi nan-imonga ƙad ak Peter ƙanana, "Tut-tuwa pagaye imbuun Apudyus anghelna'ƙ nangiligisi ƙan saƙon ta adiyak gongaton ƙan Herod ya adi mituttuwa da losane ninamnaman da Judyu we ƙoonda ƙan saƙon."

¹² Simsimmokna ƙad sana, ummoy si boƙoy da Mary ye inan John Mark, we sa madagudagupan da adu we tagu we alluwaƙu. ¹³ Nankugƙug ƙad ak Peter si lewangan, sa sammilu we nangngadan ak Rhoda ummoy nangila. ¹⁴ Immatunana gingan Peter, gapu'tte amode layadna adinapun binuƙtan lewangan woƙ nanoddaƙe ummoy nangibagae awad ak Peter we sisikad si lewangan.

¹⁵ Ƙananda ƙan siya, "Nadong-ogƙa!" Yaƙon impatutna pagaye tuttuwa imbagana. Ƙananda, "Na anghelna nin."

¹⁶ Yaƙon ak Peter pinagapagatupanae nankugƙug. Binuƙtanda ƙad, inniladae siya woƙ nataagda. ¹⁷ Pun sininyasan Peter dida ta giginnoƙda woƙ inug-uggudna inon Apudyus we nangilawa ƙan siya'tte baballudan. Pun ƙanana, "Ibagayu ƙan James ¹ ya da udume susunud taƙu ƙan Kristu." Pun ƙesan woƙ ummoy atta udume lugar.

¹⁸ Bigbigat ƙad, nabanig da suƙdadu te ippun igam-muda nu ngai naƙwa ƙan Peter. ¹⁹ Pun impasngit Herod atta suƙdadu'ƙ Peter. Yaƙon adidapun ƙad naƙaodas, sinumalyan Herod da guwaƙda woƙ imbilin-

¹ Sa de James atte annae verse sunud Jesus ya siya angipangpan-gu'tta magimugimunge namati'd Jerusalem. Sabali ye tagu we nangngadan ak James napatoye nangngadan ak James atte Acts 12:2.

nae magongatda. Nagangput ƙad, tinenana probin-siya'd Judea woƙ ummoy inninggaw ad Caesarea.

Sa Natoyan Ari Herod

²⁰ Sa inninggawan Herod sidi, amod de sangana'tta tagu we iTyre ƙan iSidon. Yaƙon ƙingwan ƙad da umili, ummoyda inawis ak Blastus we osa'tta mataƙgodane sammilun ni ari ta an-os-ossaandae umoy maƙauƙnus si ari te sa ilina maƙpuwan ni ƙanonda.

²¹ Dummatong ƙad aƙgawe inƙoddong Herod, nansilup si langgoyode silup di ari. Pun ummoy tummuƙdu si tronona woƙ nampalawag atta tagu. ²² Naabus ƙad nampalawag, ƙanan da tagu we nanug-uy, "Daƙampun ak gingan di tagu yaƙon gingan di Apudyus!" ²³ Pune sadi, daguse dinusan ni anghel Apu'ƙ Herod te adinapun pinadayawan ak Apudyus woƙ ƙinan da ogos long-agna woƙ natoy.

²⁴ Yaƙon napagatupan niyasaƙ Ugud Apudyus woƙ ummaduadu da namati.

²⁵ Ginangput ƙad da Barnabas ƙan Saul ƙewaaƙda'd Jerusalem, nipaulida'd Antioch. Innawitda'ƙ John Mark.

Sa Nadutuƙan Da Barnabas Ƙan Saul

13 Ad Antioch atta namati ye magimugimung, inggaw da profetan Apudyus ya da angitut-tudu'tte Ugud Apudyus. Dida da Barnabas, Simeon we nangadanan ak Ngigit, Lucius we iCyrene, Saul ya ak Manaen we buƙun Gubernur Herod atte probinsiya'd Galilee.

² Sin-algawan ƙad atte nandaydayawanda ƙan Apudyus ya sa nallaunanda, ƙanan ni Ispiritu Santu ƙan dida, "Dutuƙanyu da Barnabas ƙan Saul. Dida pinilik ak angwa'tta ƙewaaƙ te siya nangayagak ƙan dida."

³ Nagangputdapune nallaun ya nalluwaƙu, impatayda da imada ƙan da Barnabas ƙan Saul woƙ imbuunda dida.

Da Saul Ƙan Barnabas Ad Cyprus

⁴ Pune sadi, imbuun ni Ispiritu Santu dida woƙ ummoyda'd Seleucia si inggawan da bapur woƙ inggana sidi nalluganda si bapur we umoy ad Cyprus. ⁵ Dummatongda ƙad ad Salamis, iwwaƙagawagda Ugud Apudyus atta sinagogan da Judyu. Innawitda'ƙ John Mark ta bumadang ƙan dida.

⁶ Pun ginaggakayda da ili'd Cyprus inggana'ƙ dummatongda'd Paphos. Sidi nangabotanda'tte osan ambubuyune Judyu we sinan profeta we nangngadan ak Bar-Jesus. ⁷ Ak Bar-Jesus buƙun Sergius Paulus we Gubernur ad Cyprus. Nalaing sanae gubernor woƙ impaayagna da Barnabas ƙan Saul te pionae dongngon Ugud Apudyus. ⁸ Yaƙon ak Elymas we ambubuyun te siya ngadanna'tte Greek, summullagi ƙan dida ya

padasona tupodon governor ta adi amati kan Jesus. ⁹ Yaƙon aƙ Saul we nangngadan aƙ Paul, naittan si ƙa-boolan ni Ispiritu Santu woƙ immumusƙolna'ƙ Elymas. ¹⁰ Kanana, "Siƙa abeng Satan, siƙae ƙabusuƙ da losane naun-unan, pinus-annu da losane kalasin di sinisiƙap ya kinukuluk te ambalinom aƙ tinutuli ƙatuttuwaane Ugud Apudyus. ¹¹ Sinsadi, dusaon Apu siƙa ya maƙuƙapƙa ƙad ippun ilam aƙ paddan ni init si pigan algaw." Nibaga ƙad ay sadi, daguse natalingdan atana si anggikbote libuu woƙ andapdapudape angngit aƙ angiwid kan siya.

¹² Innilan ƙad ni governor sanae naƙwa, namati kan Apu Jesus te nataag atte intuttududa mipanggob kan Apu.

Da Paul Ad Antioch

¹³ Pun ƙesan da Paul ya da buƙunna'd Paphos woƙ nalluganda si bapur woƙ dummatongda'd Perga, osae ili si probinsiya'd Pamphylia. Dummatongda ƙad sisi, tinenan John Mark dida woƙ nipauli'd Jerusalem.

¹⁴ Yaƙon tinenanda'd Perga woƙ pinagatupandae ummoy ad Antioch atte saƙubna'd Pisidia. Sa umillongan da Judyu, ummoyda si sinagoga woƙ naƙatuƙduda kan dida. ¹⁵ Nagangput ƙad nibasa lintog Moses ya sa inggilin da profetan Apudyus, nangibuun da papangat ni sinagoga aƙ umoy angibaga kan da Paul kan Barnabas we kananda, "Susunudni ye ganak Israel, nu awad ugudonyu'ƙ masolƙagan da annae tagu, ibagayu ƙappos."

¹⁶ Pun summiƙad aƙ Paul woƙ sinyasana da tagu ta guminoƙda. Kanana, "Diƙayu we ganak Israel ya diƙayu we Gentil we angisipog kan Apudyus, dongngonyu annae ibagaƙ. ¹⁷ Sa Apudyus da ganak Israel, pinilina da danakƙol taƙu ta ambalinona dida'ƙ taguna. Sa inningawda'd Egypt we daƙampun aƙ ilida, binindisyunana dida woƙ ummaduaduda. Gapu si ampigsae ƙaboolana, illawana dida'd Egypt. ¹⁸ Sa inggawanda si bumbummaaw atte opatpuƙu we tawon, inan-anusana dida ya inayyuwanana dida. ¹⁹ Dummatongda ƙad ad Canaan, illogna da pitu we ili ye awad sisi woƙ innatodna da sadi ye luta'ƙ allaksun da taguna. III

²⁰ "Pun naƙwa da anna si umoye opatgasut ya limampuƙu we tawon. Nagangput ƙad, innattana dida'tta kuwise nangipangat kan dida inggana'tte timpun Profeta Samuel. ²¹ Sa sadi ye timpu, nanƙodaw da tagu'ƙ ari aƙ angipangat kan dida woƙ dinutuƙan Apudyus aƙ Saul we abeng Kish we ganak Benjamin. Nan-ari si opatpuƙu we tawon. ²² Kinaan ƙad Apudyus aƙ Saul, dinutuƙana'ƙ Ari David aƙ nan-ari kan dida. Tinaƙdolana mipanggob kan siyae kanana,

I Exodus 1:7; 12:37-42, 51. II Deuteronomy 1:31. III Deuteronomy 7:1. IV 1 Samuel 8:5; 10:21-24.

'Aƙ Ari David we abeng Jesse, siya tuttuwae ay-ayatok te ƙoona da losane piok.' ^{V23} Sa annae Ari David siya daƙdaƙol Jesus we imbuun Apudyus aƙ Anagu atta ganak Israel we siya inkarina. ²⁴ Sa daan Jesus angisal-dane antuttudu, inggaw aƙ John we nangiwalagawag atta losane ganak Israel we ƙasapuƙane ibabawida da basuƙda ya agaydae angwa ya ampabonyagda. ²⁵ Anna ƙade maabus ƙewaƙ John kanana, 'Sa ƙasom-somƙanyu saƙon ƙad ain imbuun Apudyus aƙ Anagu kan diƙayu? Naid! Daƙampun kan saƙon yaƙon sa umun-unud kan saƙon. Gapu si ƙinangatuna, ippun labbongƙu we anguƙas atte sandalna.'

²⁶ "Susunudƙu we ganak Abraham ya diƙayu we Gentil we angisipog kan Apudyus, ditaƙu nangittan Apudyus si ugudnae mipanggob si anaguwana kan ditaƙu. ²⁷ Te da tagu'd Jerusalem ya da papangatda, adidapun immatunane aƙ Jesus baƙon nu naawatan da imbagabagan da profetan Apudyus we basabasaonda'tta umillongan da Judyu. Pun dida nangituttuwa'tta imbagan da profetan Apudyus si nangoddonganda kan Jesus aƙ matoy. ²⁸ Taƙon ay nu ippun indasanda'ƙ gapun ni angoddonganda'ƙ matoy, ƙindawda kan Pilate we pagongatna. ²⁹ Ginangputda ƙad intuttuwa da losane nigili si mipanggob kan siya, ummoyda inopas long-agna'tte kros woƙ ummoyda illibon. ³⁰ Yaƙon tinagun Apudyus. ³¹ Pun nampaila si adu we algaw at-ta nibuƙubuƙun kan siyae nalpu'tte probinsiya'd Galilee inggana'd Jerusalem. Sinsadi, dida anaƙdolatta tagu.

³² "Anna ƙani sina ta ibagani kan diƙayu Ambaƙu we Damag we inkarin Apudyus atta danakƙol taƙu. ³³ Siya nituttuwa kan ditaƙu we ganakda te tinaguna'ƙ Jesus.

Siya bos nigili si ƙumagwae Psalm we kanana,
" 'Siƙa Abengƙu, inggana sinsadi saƙon Amam.' VI

³⁴ Nu mipanggob kan Jesus we ummuli ta adi ogon matoy, awad de nigili ye inkarin Apudyus atta taguna si awe ye kanana,

'Ittok kan diƙayu ƙabaƙuwan
ya sa aaddi ye bindisyune inkariƙ kan Ari David.' VII

³⁵ Aƙ Jesus nituttuwaan ni sadi ye inkarina te awad os nigili ye ƙanan Ari David kan Apudyus,

'Adimpun os iyunud loposon
long-ag ni mismu we sammilum.' VIII

³⁶ Te aƙ Ari David, inabusna ƙad ƙingwa da pinion Apudyus si matattaguwana, natoy. Illibonda si nilibonan da danakƙolna woƙ nalpos long-agna. ³⁷ Yaƙon aƙ Jesus, adipun nalpos long-agna te tinagun Apudyus.

³⁸ "Pun mipaigammu kan diƙayu susunudƙu we ganak Israel we sa iwalagawagni ye mipagapu kan Jesus, mapakawan da basulyu. ³⁹ Mipagapu kan siya, ngaimane amati maun-unan ya mapuƙayan atta du-

V 1 Samuel 13:14; 16:12; Psalm 89:20. VI Psalm 2:7; Hebrews 1:5. VII Isaiah 55:3 Sa inkarin Apudyus kan Ari David awad de osae ganaknae miyanake angipangat atta Judyu aƙ inggana. VIII Psalm 16:10.

san da losane basule adimpun ni lintog Moses lamog puƙayan. ⁴⁰ Pun ummanyu ta adi maƙwa ƙan diƙayu imbagan ni profeta we ƙanana,

⁴¹ "Dongngonyu, diƙayu we an-amsew!

Mataag ƙayu ya matoy ƙayu te awad de ƙook si tim-puyu,

we adiyupun ogon patiyon

taƙon ay anna angibagae ustu ƙan diƙayu.' " I

⁴² Lummawa ƙad da Paul ƙan Barnabas atte sinagoga, nandagdagu da tagu ƙan dida ta mipaulida ƙasin atte umillongan da Judyu ta pagatupandae an-ugud mipanggob atta annae banag. ⁴³ Lummawa ƙad da tagu we naƙpu'tte sinagoga, adu da nibulun ƙan da Paul ƙan Barnabas we Judyu ya da Gentil we nan-gunud atta ugalin da Judyu. Naƙaug-uggud da Paul ƙan dida wok nandagdagu da ƙan dida ta pagatupandae antalgod si ƙinabalun Apudyus.

⁴⁴ Mabigat ƙad atte umillongan da Judyu tigangay ta losan da tagu si siyudad nandatdatong ta andongo da si Ugud Apudyus. ⁴⁵ Yaƙon innilan ƙad da Judyu da aduadu we tagu, amod de aposda. Pun sinullagida da imbagan Paul wok nan-uguugudanda'ƙ lawweng.

⁴⁶ Yaƙon amo tummulod da Paul ƙan Barnabas wok ƙananda, "Ƙasapulane umunae mibaga Ugud Apudyus ƙan diƙayu we Judyu. Yaƙon gapu ta indiyanyu ya ƙinuwisyu long-agyu we ippun labbongyu si biyag aƙ ingana, sinsadi tenanni diƙayu ta inƙani'tta Gentil. ⁴⁷ Te sa imbilin Apu ƙan diƙani ƙanana,

"Dinutukaƙ siƙa'ƙ anilaw atta Gentil ta

matagu da losane tagu si annae luta.' " II

⁴⁸ Dingngol ƙad da Gentil imbagan Paul, amod de layadda, pun dinaydayawda Ugud Apudyus. Ƙad da losane dinutukan Apudyus we maittan si biyag aƙ ingana, namatida.

⁴⁹ Pun niyasak Ugud Apudyus atta losane ili si sadi ye lugar. ⁵⁰ Yaƙon da Judyu we adipun namati ƙan Jesus, sinubsubda da nangangatu saaddae bubbubai ye nandaydayaw ƙan Apudyus ya da papangat atte sadi ye siyudad. Pun insaladdae amaƙalam ƙan da Paul ƙan Barnabas wok pinalyawda dida si ilida. ⁵¹ Pun impalpagda da gabu'tta dapanda ta angigammuwan da umili ye ƙigadda'tte madusaanda. Pun ummoyda'd Iconium. ⁵² Ƙad da namati ƙan Jesus ad Antioch, amod de layadda ya naittanda si ƙaboolan ni Ispiritu Santu.

Da Paul Ƙan Barnabas Ad Iconium

14 Ƙaƙna naƙwa'd Iconium. Ummoy da Paul ƙan Barnabas atte sinagoga wok aduadu da Judyu ƙan Gentil we namati gapu ta ambalu inondaе nangi-

I Habakkuk 1:5. Sa nituttuwaan ni sanae nipadtu, ummoy da iChaldea naƙagubat atta Judyu wok binaƙasda templo ad Jerusalem pun adu da gingngatda. Siya nataagan da Judyu te sa somsomokda, ngai gay kallabbong amaƙas si nabaƙode temploda. II Isaiah 42:6; 49:6.

waƙagawag. ² Yaƙon da Judyu we adipun tummuttuwa gapu si adidapun namatiyan, sinubsubda da Gentil ta palawengonda da somsomok da susunud ƙan Kristu. ³ Pun nabayag inninggawan da Paul ƙan Barnabas sidi. Intuloddae nantuttudu mipanggob ƙan Apu Jesus. Pun tinaƙdolandae tuttuwa mipanggob si ƙinabaluna mipagapu si nangittana ƙan dida si ƙaboolane angwa'tta nakaskasdaaw ƙan sinyal. ⁴ Yaƙon da tagu si sadi ye siyudad, nanggogwada. Da udum ummapyuda'tta Judyu we adipun namati ya da udum os ummapyuda'tta apostol. ⁵ Pun nantutulag da Judyu ya da Gentil ya da papangatdae ampaƙalamonda ya batubatuwonda dida ingana'ƙ matoyda. ⁶ Yaƙon inigammun ƙad da apostol, ummawidda'tta siyudad ad Lystra ya ad Derbe ya da udume nampalikwose ili'tte sinakubna'd Lycaonia. ⁷ Pun pinagatupandae nangiwaƙagawag atte Ambalu we Damag sidi.

Da Paul Ƙan Barnabas Ad Lystra Ya Ad Derbe

⁸ Ad Lystra, inninggaw osan laƙi ye tummutukdu we naangket da sukinae adipun maƙataddalan si ingan ni nibuknagana. ⁹ Nandodongngol ƙad atta inugud Paul, immumusko Paul pun innilanae ampigsa pammatinae lamog Apudyus anaddalanon. ¹⁰ Indangso Paul wok ƙanana, "Tumaƙdogƙa!" Pun natanakdog wok nanaddalan.

¹¹ Innilan ƙad da adu we tagu ƙingwan Paul, indangso da ƙanane nampokaw atte Lycaonia we ugudda, "Nambalinda'ƙ tagu we isu taƙu da annae Apudyus wok nan-osogda ƙan ditaƙu!" ¹² Pun nginadananda dida'tta ngadan da apudyusda. Inngadanda Zeus III ƙan Barnabas wok ingngadanda Hermes ƙan Paul te siya pangngugudan. ¹³ Ƙad aƙ Zeus we apudyusda awad de templona'tte lasin ni siyudad. Sa padin Zeus ya da tagu nangidatongda'ƙ laƙi ye baƙa ƙan da pulawol si lewangan te pionda idatun atta apostol.

¹⁴ Yaƙon dingngol ƙad da Barnabas ƙan Paul sadi, pinissayda da silupda ta ipailadae adidapun pion da ƙoon da tagu wok nanoddaƙda ummoy atta amoamode tagu. Da sanae apostol nampokapokawda wok ƙananda, ¹⁵ "Susunud, ngaipayu ƙoon ƙaƙnat? Tagu ƙani bose isuyu. Ummali ƙani sina ta iwaƙagawagni ƙan diƙayu Ambalu we Damag ta an-awidanyu da annae ippun anudae sinan-apudyus ta amati ƙayu ƙan Apudyus we matattagu we nangwa si langit, luta, baybay ya da losane awad. ¹⁶ Sa naƙapuse lunap, iyyunud Apudyus da losane tagu we angwa'tta ngaimane pionda ƙoon. ¹⁷ Yaƙon adinapun iyyunude ippun anaƙdol te ƙingwana ambalu. Innatodna udan ya sa adu we apit ya nangitod si adu we maƙan ta awad ƙat-opanyu ya lumayadanyu." ¹⁸ Taƙon ay nu im-

III Sa pammatin ƙad da pagano sidi, aƙ Zeus ƙangatuwane apudyusda. Ƙad aƙ Hermes we osae apudyusda, imbuun da udume apudyus nu awad ipaigammuda'tta tagu te nalainge an-ugud.

bagan da Paul sanat, adidapun makatupod atta ad-uadu we tagu we nandaton kan dida.

¹⁹ Yaƙon dummatong sidi da Judyu we nalpu'd Antioch ya ad Iconium woƙ inawisda da aduadu we tagu ta batubatuwonda'ƙ Paul ya butbutonda si lasin ni siyudad te ƙanandapun nu natoy. ²⁰ Yaƙon ummoy ƙad da namati inalibungbunga, bummangon woƙ nipauli si siyudad. Mabigat ƙad, ummoy da Paul ƙan Barnabas ad Derbe.

Sa Nipauliyan Da Paul Ad Antioch

²¹ Dummatongda ƙad ad Derbe, iwwaƙagawagda Ambalu we Damag woƙ adu da inawisdae amati ƙan Jesus. Naabus ƙad, nipaulida'd Lystra ya ad Iconium ya ad Antioch we saƙub ni Pisidia ²² ta papigsaonda pamatin da namati ya solgagonda dida ta popotpotanda da pammatida. Ƙananda, "Ƙasapuƙane adu ampaƙalam taƙu si midog-an taƙu si ampangan Apudyus." ²³ Ginangputda ƙad dinutukan da angipangpangu'tta losane gimung da namati, nalluwaƙuda ya nallaunda woƙ intalgodda dida ƙan Apu we pinatida ta ayyuwanana dida.

²⁴ Pune sadi nangoyda'tte probinsiya'd Pisidia woƙ dummatongda'd Pamphylia. ²⁵ Pun iwwaƙagawagda Ugud Apudyus ad Perga we osae ili'd Pamphylia woƙ nan-osogda'd Attalia. ²⁶ Misalad ad Attalia, nambapurdade nipauli'd Antioch we nangitalgodan da namati ƙan dida si ƙinabalun Apudyus gapu'tte ƙewaale ginangputda.

²⁷ Dummatongda ƙad ad Antioch, nandaƙdaƙngonda da losane namati woƙ imbagada da losane ƙingwan Apudyus ƙan dida ya sa inonae nangitod si gundaway da Gentil ta amatida. ²⁸ Pun nabayag inninggawanda'd Antioch atta namati ƙan Jesus.

Sa Nadagupanda Ad Jerusalem

15 Pun inninggaw da laƙi ye dummatong ad Antioch we nalpu'tte probinsiya'd Judea we ummoy nantuttudu'tta susunud ƙan Kristu. Ƙananda, "Adiƙayupun matagu nu adi ƙayu pasogyat sigun si intuttudun Moses." ¹² Yaƙon da Paul ƙan Barnabas, amo naƙasosongbatda ƙan dida. Pun siya dinutukanda da Paul ƙan Barnabas ya da udume namati'ƙ umoy ad Jerusalem maƙaugud atta apostol ya da angipangpangu'tta namati atte mipanggob si sadi ye tuttudu. ³ Pun pinalung-ud da namati ye magimugimung dida woƙ sa nangoyanda'tta probinsiya'd Phoenicia ya ad Samaria, imbagada'tta namati ye magimugimung sidi inon da Gentil we namati ƙan Jesus. Pun amod de layad da losane susunud ƙan Kristu sidi. ⁴ Dummatongda ƙad ad Jerusalem, minangilin da namati ye magimugimung dida, da apostol ya da angipangpangu.

I Genesis 17:9-14; Exodus 12:48-49; Leviticus 12:3.

Pun imbagan da Paul da losane ƙingwan Apudyus ƙan dida.

⁵ Yaƙon inninggaw da udume namati ye nalpu'tte grupun da Pharisee ye summiƙadda woƙ ƙananda, "Ƙasapuƙane pasogyat da Gentil ya ibilin taƙu we tuttuwaonda da lintog Moses."

⁶ Pune sadi, nammimiting da apostol ya da angipangpangu'tta namati ta an-uugudanda sanae banag. ⁷ Nagangput ƙade nabayag nansosongbatanda, summiƙad aƙ Peter woƙ ƙanana, "Susunud ƙan Kristu, inigammuyu we sa awe, saƙon pinilin Apudyus ƙan ditaku'ƙ umoy angiwalaƙagawag si Ambalu we Damag atta Gentil ta dongngonda ya amatida. ⁸ Aƙ Apudyus we angigammu si awad atte somsomok da tagu, impailanae inawatna da Gentil we namati si nangattana'tte Ispiritu Santu ƙan didae isun ni nangattana ƙan ditaku. ⁹ Ippun laƙsigon Apudyus ƙan ditaku ya dida te pinapolƙasna somsomokda mipagapu'tte pammatida. ¹⁰ Sinsadi, ngaipayu padason aƙ Apudyus atte angibag-anyu we ƙasapuƙane tuttuwaonda da losane ugali taƙu? Te taƙon ay da danaƙƙol taƙu ya ditaku sinsana, aditakupun lamog tuttuwaon dida. ¹¹ Yaƙon amati taƙu we matagu taƙu mipagapu'tte ƙinabalun Apu Jesus we isuna bos ƙan dida."

¹² Pun gummiginnoƙ da losane naamung woƙ nandodongngolda'tta imbagan da Barnabas ƙan Paul mipanggob atta sinyal ƙan nakaskasdaawe ƙingwan Apudyus atta Gentil mipagapu ƙan dida.

¹³ Naabusda ƙad nan-uugud, nan-ugud aƙ James woƙ ƙanana, "Susunud ƙan Kristu, dongngonyu saƙon. ¹⁴ Inugud Simon Peter ƙan ditaku inon Apudyus si damu we nangipaila si ƙadaguna'tta Gentil te pinilina da udum ƙan dida'ƙ ambalin aƙ taguna. ¹⁵ Ƙad sa sadi ye ƙingwan Apudyus, miyunud si inggilin da profetanae ƙanana,

¹⁶ "Nu maabus da anna, mipauliyak

ƙad taƙadoƙ ƙasin nadadaile ampangan Ari David, ta mipal-og ya amo malaƙaman.

¹⁷ Ta sington da udume tagu saƙone Apu ya da Gentil we inayagak aƙ ambalin taguƙ.

¹⁸ Sana imbagan Apu we impaigammuna si awe." II

¹⁹ Pinagatupan James woƙ ƙanana, "Sa ƙasom-somƙak, adi taƙu okyan ampaƙalamon da Gentil we ansagung ƙan Apudyus. ²⁰ Yaƙon anuƙat taƙu ƙan dida ta adida ƙanon da maƙane midatun atta sinan-apudyus te paniyaw, adida maƙadagdagas ya ƙasapuƙane adida ƙanon daƙa ya da ayame adipun nidaƙan. ²¹ Te igammun da tagu si losane ili mipanggob si lintog Moses nisalad si awe te nibasabasa si umillongan da Judyu atta sinagoga taƙu ya niwalaƙagawag da ugudna'tta ƙinailin di ili."

II Amos 9:11-12.

Sa Sulat Atta Gentil We Namati

²² Pune sadi, nan-uunudan da apostol, da angipangpangu ya da losane namati ye pumilida kan dida'k ma'kaoy kan da Paul kan Barnabas ad Antioch. Pun pinilida da duwae angipangpangu'tta susunud kan Kristu, ak Judas we nangngadan ak Barsabbas ya ak Silas. ²³ Annaya sulate indagasda, "Pakumustae nalpu kan dikani ye apostol ya da angipangpangu'tta namati ya da susunud kan Kristu sina'd Jerusalem. Annaya sulatni kan dikayu we Gentil we susunud kan Kristu sinat ad Antioch, Syria ya ad Cilicia. ²⁴ Dingngolni ye annat da udume grupuni ye ummoy sinat nantuttudu kan dikayu kad da intuttududa nasaliduduwan da somsomokyu. Ya'kon ippun innatodni kan dida'k kalabbongane angwa'tte katti. ²⁵ Pun nammiting kani wok nan-uunudanni ye pumili kani'k ibuunni kan dikayu'k mibu'un kan da Paul kan Barnabas we ay-ayatonni, ²⁶ we nangipusta'tta biyagda mipagapu kan Apu taku we Jesu Kristu. ²⁷ Pun imbuunni da Judas kan Silas ta didae mismu angipanoknokk atta annae sulatni. ²⁸ Te sa pionni ye ibaga kan dikayu, siya bos pion ni Ispiritu Santu te impaspasmokna kan dikani ye umadinyu da ugalini. Abus da annae bilin ak kasapulane tuttuwaonyu. ²⁹ Adiyu kanon midatun atta sinanapudyus, kasapulane adiyu kanon dala ya da ayame adipun nida'laan kan adi kayu makadagdag. Kad nu tuttuwaonyu da sana, amba'lu ambanaganyu. Sana da abuse ibagani kan dikayu." ³⁰ Naabus kad sulatda, pina'lung-udda dida wok nanosogda'd Antioch. Dummatongda kad, nanda'kda'ngonda da namati wok innatodda sulat. ³¹ Binasada kad, amod de layadda te nasol'gagda. ³² Gapu ta profetan Apudyus da Judas kan Silas, adu da imbagadae masol'gaganda kan pumigsaan ni pammatin da susunud kan Kristu. ³³ Kad sa inninggawanda'd Antioch si pigan algaw, pina'lung-ud da susunud kan Kristu dida wok kananda, "Inkayun lumin-awa da somsomokyu." Pun nipaulida'tta nangibuun kan dida. ³⁴ Ya'kon simsimkok Silas we inggaw ad Antioch. ³⁵ Ya'kon da Paul kan Barnabas, inninggawda'd Antioch we nangituttudu ya nangiwalagawag atte Ugud Apu Jesus. Binadangan da adu we namati dida'tte kewaa'lda.

Sa Nansinaan Da Paul Kan Barnabas

³⁶ Nalakpus kad de pigan algaw, kanan Paul kan Barnabas, "Mipaulita ya inta bisitaon da susunud kan Kristu atta siyudade ummoyta nangiwalagawagan atte

I Sa annae verse ippun atta kaaduwane dadaane manuscript atte Greek.

Ugud Apu ya inta ilan nu ngai inonda." ³⁷ Pun pion Barnabas we awitonda'k John Mark. ³⁸ Ya'kon adimpun Paul pion te tinenan John Mark dida si inninggawanda'd Pamphylia ya adinapun pinagatupane bumadang si kewaa'lda. ³⁹ Pune sadi, amod de sossongbatda wok nansinada. Innawit Barnabas ak Mark wok nalluganda'tte bapur we umoy ad Cyprus. ⁴⁰ Ya'kon pinilin Paul ak Silas ak bu'lnna. Intal'god da susunud kan Kristu dida'tte kinaba'ln Apu wok nallibbatda. ⁴¹ Pun ummoyda'tta ili'd Syria ya ad Cilicia ta umoyda papigsaon pammatin da namati atta gimung.

Sa Nidog-an Timothy Kan Da Paul Kan Silas

16 Ummoy os da Paul kan Silas ad Derbe ya ad Lystra. Sidi inninggawan Timothy ye osae namati. Namati bos inanae Judyu ya'kon Gentil amana. ² Amba'lu kaugudan Timothy atta susunud kan Kristu ad Lystra ya ad Iconium. ³ Pion Paul we mibu'ln ak Timothy kan dida wok impasogyatna te igammun da losane Judyu we inggaw sidi ye Gentil amana. ⁴ Nangakayda kad atta kinailin di ili, impaigammuda nanuunudan da apostol ya da angipangpangu'tta namati'd Jerusalem ta tuttuwaon da tagu. ⁵ Pun pumigsa pammatin da namati atta gimung kad inal'gawe madog-adog-anda.

Sa In-inop Paul Ad Troas

⁶ Pun ummoy da Paul atte probinsiya'd Phrygia ya sa probinsiya'd Galatia te adimpun ni Ispiritu Santu iyyunud didae umoy angiw'alagawag atte Ugud Apudyus si probinsiya'd Asia. ⁷ Dummatongda kad atte boddong ni probinsiya'd Mysia, umoyda okyan atte probinsiya'd Bithynia ya'kon adimpun ni Ispiritu Santu we imbuun Jesus kan dida iyyunud. ⁸ Pun nangoyda'd Mysia wok nan-osogda'd Troas.

⁹ Sa sadi ye labi, inggaw impailan Apudyus kan Paul si in-inop. Innilana lalaki ye iMacedonia we tata'kdoge nandagdag kan siya wok kanana, "Umali'ka kappos sina'd Macedonia ta badangam dikani."

¹⁰ Nagangput kad sadi ye innilan Paul si in-inop, daguse nallibbat kani II ye umoy ad Macedonia te inigammuni ye pinilin Apudyus dikani ta iwalagawagni Amba'lu we Damag kan dida.

Sa Namatiyan Lydia

¹¹ Pun nambapur kani ye nalpu'd Troas wok nangawas kani'd Samothrace we ili si gawan ni baybay. Mabi'gat kad, ummoy kani'd Neapolis. ¹² Lummogsad kani kad atte bapur, nanadtaddalan kani ye ummoy ad Philippi we osan siyudad atte sakubna'd Macedonia.

II Sa pion ni "Kani" ugudon, ak Luke we nangigili'tte iblu we anna nakaoy kan da Paul.

Sidi ummiliyan da aduadu we iRome. Pun inninggaw kani sidi si pigan alɗaw.

¹³ Sa alɗaw kade umillongan da Judyu, ummoy kani si lasin ni siyudad atte taɗantag ni tawwang te kanaanipun nu siya dam-on da Judyu alluwaluwan. Tummukdu kani wok naɗaug-uggud kani'tta bubai ye nadagup sidi. ¹⁴ Osa'tta nandongol kan diɗani'k Lydia we iThyatira we allaklaku'tta nanginginae sinnun ya andaydayaw kan Apudyus. Nandongongol kad, sinilawan Apu somsomokna wok namati. ¹⁵ Pun nampabonyag ak Lydia ya da kabalyanna. Pun inayagana diɗani wok kanana, "Nu ibelangyu sakone tuttuwae namati kan Apu, umali kayu'k kuwani." Pun impatutna intallay diɗani si boɗoyda.

Sa Nibaludan Da Paul kan Silas Ad Philippi

¹⁶ Sin-alɗawan kad atte ayanni si luluwaluwan, inabotni babaɗasange musassu we allainge ampattu te ambubuyun. Gapu'tte laingnae ampattu, adu pilake maalan da apuna. ¹⁷ Nitun-ud babaɗasang kan diɗani kan Paul wok kananae nangiyipkaw, "Da annae tagu sammilun ni Kangatuwane Apudyus! Iwalagawagda kan diɗayu dalan ni mataguwan!" ¹⁸ Adu alɗawe nangwaana'tta kakna inggana'k nappog ak Paul. Nantawili si babaɗasang wok kanana si alan, "Gapu'tte kaboolan Jesu Kristu, ibagak kan siɗa lumawaɗa kan siya!" Pun daguse lummawa alan.

¹⁹ Innilan kad da apunae naippun ogon namna maonda angal-an ak pilakda, dinokmaanda da Paul kan Silas wok binutbutda dida'tte lugar we andaɗdaɗngan da adu we tagu atte sinagung da papangat ni ili. ²⁰ Inniyoyda kad dida si igaw da opisyal da iRome, kananda, "Da annae Judyu, dida gugulu si siyudad taɗu, ²¹ te sa ugali ye ittutududa sumullagi si lintog taɗu kad adipun makwae unudon taɗu we iRome."

²² Nidoga bos da adu we tagu simboboggae nanukkus kan dida. Pune sadi, da opisyal ad Rome pinonasanda dida wok impaap-aplitda dida. ²³ Ginangputda kad dida inap-aplit, impaibaluɗda dida wok binilinda guwalda ta guwaldaana didae ustu. ²⁴ Pun inniyoyda dida si ukuk ni baballudan wok kanselanda da sukida'tte andagsone kayu.

²⁵ Anna kade gumawallabi, nalluluwalu kan nankananta da Paul kan Silas we andaydayaw kan Apudyus. Pun nandongongol da bulundae balud kan dida. ²⁶ Pune sadi baag-en inninggaw ampakimute lunig wok nayyugayug nisaadan ni baballudan pun daguse naamin nabuɗtan da onob wok naukayag lawa da kawad da losane balud.

²⁷ Bummangon kad de guwalda, innilanae nabuɗtan da onob, inukputna ispadana ta gongatona okyan long-agna te sa somsomokna ummawid da losane

balud. ²⁸ Yaƙon nambogga'k Paul wok kanana, "Adim gongaton long-agnu te wadawad kani!"

²⁹ Pun nampaidatong guwalda'k silaw. Indatongda kad ay, daguse nillumnok si igaw da Paul kan Silas wok nanalluku we amilpilpil si kimutna'tte sinagungda.

³⁰ Pun illawana dida wok kanana, "Apu, ngai kasapuɗane kook ta mataguwak?"

³¹ Kananda, "Amatika kan Apu Jesus wok mataguɗa ya da kabalyannu." ³² Pun iwwalagawagda Ugud Apudyus atta losane kabalyanna. ³³ Sa sadi ye gawalabi, impuyut ni guwalda dida si igaw ni danum ta balbalana da sugatda. Nagangput kad, daguse nampabonyag ya da losane kabalyanna. ³⁴ Intallayna da Paul kan Silas ak kuwada wok pinaɗkanana dida. Pun amod de layad da simbalyan gapu'tte namatiyanda kan Apudyus.

³⁵ Mabigat kad, imbuun da opisyal ad Rome da pulis ak umoy angibaga'tte guwalda kanane, "Paoyononyu da sanate tagu."

³⁶ Pun kanaan ni guwalda kan Paul, "Imbagan da opisyal ad Rome we paoyononni diɗayu kan Silas. Inkayun lumin-awa da somsomokyu."

³⁷ Yaƙon kanaan Paul atta pulis, "Impaap-aplit diɗani si sinagung da tagu we ippun indasanda'k nakabasuɗanni. Kad imbaluɗda diɗani ye gagangwe Romano. Sinsadi italutaɗu kad aine amalyaw kan diɗani? Adipun makwa katt! Da opisyal ad Rome da umali sina ta didae mismu angilawa kan diɗani."

³⁸ Pun ummoy da pulis imbaga'tta opisyal ad Rome wok nakimtanda si dingngoldae Romano da Paul kan Silas. ³⁹ Pun ummoyda si baballudan wok nampakawanda kan dida. Pun illawada dida wok kindawdae tenanda sadi ye siyudad. ⁴⁰ Lummawa kad da Paul kan Silas si baballudan, ummoyda si boɗoy da Lydia. Pun innilada kad da susunud kan Kristu we nadagup sidi, sinoɗgagda dida wok ummoyonda.

Sa Gulu Ad Thessalonica

17 Nangoy kad da Paul kan Silas ad Amphipolis ya ad Apollonia, dummatongda'd Thessalonica we inggaw osae sinagogan da Judyu. ² Sa ugalin Paul dam-on umoy si sinagoga. Sa tulun alɗawe umillongan da Judyu naɗasossongbat atta tagu sidi mipang-gob atte Ugud Apudyus. ³ Impakaawat Paul kan pinanoɗkonoɗanae kasapuɗane ampaɗalam ak Kristu ya matoy kad umuli. Pun kanana, "Sa annae Jesus we iwalagawagku kan diɗayu, siya Kristu." ⁴ Naawis da udume Judyu, pun nidogada kan da Paul kan Silas. Nidoga bos da adu we Gentil we nandaydayaw kan Apudyus ya da mabigbige bubai.

⁵ Yaƙon maapos da Judyu we adipun namati wok dinagupda da gugulu'tte lugar we andaɗdaɗngan da adu we tagu ta angguluda inggana'k nagulu da losane

umili. Pun ummoyda linnoḵ boḷoy da Jason te singsing-tonda da Paul ḵan Silas ta ilawada dida iyoy atte nadagupan da adu we tagu. ⁶ Yaḵon adidapun ḵad naḵaodas ḵan da Paul ḵan Silas, binutbutda'ḵ Jason ya da udume susunud ḵan Kristu woḵ inniyoyda dida'tta papangat atte siyudad woḵ ḵanandae simpopoḵaw, "Da annae tagu guguluda'tta losane ili, annae ummali-da bos sina. ⁷ Aḵ Jason ḵad, minangilina dida. Da losane nibuḷun ḵan Paul, sinullagida lintog ni Emperor ad Rome te ḵanandae awad de osae ari ye Jesus ngadanna." ⁸ Dingngoḷ ḵad da tagu ya da papangat si siyudad impabasulda, nambinsawda. ⁹ Nampapiyansaon da opisyal da Jason ya da udume namati woḵ pinaoyonda dida.

Sa Ummayan Da Paul Ḵan Silas Ad Berea

¹⁰ Lummabi ḵad, daguse pinaoyon da susunud ḵan Kristu da Paul ḵan Silas ad Berea. Dummatongda ḵad sidi, ummoyda si sinagogan da Judyu. ¹¹ Da annae Judyu amo nabalbaḷu ugalida nu da iThessalonica te sisinnoogonda Ugud Apudyus ḵad inalḡawe adaadalonda ta panoknokanda nu tuttuwa da intutudun Paul. ¹² Pun namati da adu ḵan didae midoga da adu we Greek we laḷaḵi ya da mabigbigge bubai.

¹³ Yaḵon inigammun ḵad da Judyu'd Thessalonica we iwwalagawag Paul Ugud Apudyus ad Berea, ummoyda sidi woḵ subsubonda da tagu ta angguluda. ¹⁴ Pun daguse imbuun da susunud ḵan Kristu aḵ Paul si taḷantag ni baybay yaḵon natenan da Silas ḵan Timothy sidi. ¹⁵ Da laḷaḵi ye nangituḷud ḵan Paul nampatinggada'd Athens. Pun binilin Paul we mipaulida'd Berea ya ibagada ḵan da Silas ḵan Timothy ta ḵamaḵamanda umoy ḵan siya.

Sa Inninggawan Paul Ad Athens

¹⁶ Sa sadi ye anguwayan Paul ḵan da Silas ḵan Timothy ad Athens, lumdaweng somsomokna'tte innilana da aduadu we sinan-apudyus atte sadi ye siyudad.

¹⁷ Pun ummoy atte sinagoga naḵasossongbat atta Judyu ya da Gentil we nanaydayaw ḵan Apudyus. Inalḡaw ose ummoy atta lugar we andaḵdaḵngan da adu we tagu ya naḵasossongbat atta tagu we inggaw sidi. ¹⁸ Inninggaw os da udume mimistulun da Epicurean ya da Stoic ^I we naḵasossongbat ḵan siya. Ḵanan da udum, "Ngai ibagabagan ni annate aginlalaing?" Ḵanan os da udum, "Siya nin iwalagawagna sabali ye

^I *Da Epicurean - ituttududae naḵwa lawa annae lubunge naip-pun nangwa. Sa osa bos, ituttududae matoy ḵad da tagu, matoy os ḵalidodwada. Pun sa panggob okyan da tagu si annae biyag, patilayune angganganasda si anuttuwaanda'tta losane pionda. Da Stoic ḵad os, ḵanandae ippun ogon ḵalidodwan ni tagu nu matoy. Yaḵon ḵanandae unudon okyan ni tagu da awad atte somsomoknae adi mataḵtak somsomokna'tta giḵnaon ni long-agnae saḵit baḵon nu ganganas, ta sa somsomokna okyan angituray si long-agna.*

apudyus." Imbagada ḵaḵna te iwwalagawag Paul mipanggob ḵan Jesus ya sa ummulyana. ^{II}

¹⁹ Pune sadi, innalada'ḵ Paul woḵ inniyoyda si andaḵdaḵngan da ḵuḵunsisal ni ili ye ngannonda Areopagus woḵ ḵananda, "Igammuwonni ud annae baru we tuttudu we iwalagawagnu, ²⁰ te da udume imbagabagam, naippun dingngoḷni'ḵ ḵatti ya pionni igammuwon nu ngai pionda ḵanan." ²¹ Sadi imbagada te da losane iyAthens ya da ḵaḵḵaili ye inggaw sidi, sa abuse ḵoonda, ibagada baḵon nu andodongngolda'tta baru we tuttudu.

²² Pun summiḵad aḵ Paul atte sinagung da papangat atte Areopagus woḵ ḵanana, "Diḵayu we iyAthens, igammuḵe ipatiyu we andayaw atta apudyusy, ²³ te nanggakayak ḵad atte siyudad, innilaḵ da lugar we andaydayawanyu'tta adu we sinan-apudyus. In-dasak os altar we nagiliyan atte ḵaḵnae ugude ḵanana, 'Para si apudyus we ippun angigammu.' Sa sanate day-dayawonyu we taḵon ay ippun igammuyu, siya sanae ipaigammuḵ ḵan diḵayu. ²⁴ Siya Apudyus we nangwa'tte lubung ya da losane awad sina. Ḵad adipun inggaw atte templo we ḵingwan di tagu te siya Apu'd langit ya ad luta. ²⁵ Adinapun ḵasapuḷan badang da tagu te siyae mismu nangitod atte biyag, angos ya da losan. ²⁶ Aḵ Apudyus nangwa si ummunae tagu we sa nalpuwan da losane kalasin di tagu'tte ḵinailin di ili si luta ya ḵingwana dida'ḵ inggaw si intero we luta. Inḵoddongna bos timpu ya da boddong da lugar we igawda. ²⁷ Ḵingwana sadi ta sington da tagu'ḵ Apudyus ḵad namnamaondaes odasanda si ang-angngitanda. Sa ḵatuttuwaan, daḵampun aḵ adayu si sinossaossa ḵan ditaḵu. ²⁸ Te inninggaw osae ḵanana, " 'Siya angitod atte biyag taḵu ya siya angayyuan ḵan ditaḵu si anggiduwan taḵu ḵan mataguwan taḵu.'

Ḵanan os da udume nalpu'tte annae nasyone nalainge an-ullalim,

'Tuttuwaē abengna bos ditaḵu.'

²⁹ Ḵad gapu ta abeng Apudyus ditaḵu, ḵasapuḷane adi taḵu somsomḵone aḵ Apudyus miyisu'tta sinan-apudyuse naḵwa si buḷawan, palata, baḵon nu batu we simsimmoḵ da nalainge tagu we ḵoon. ³⁰ Sa awe, inan-anusan Apudyus da ḵingwan da tagu te daandapun igammuwon. Yaḵon sinsadi, imbilinnae losane tagu ibabawida da basulda ya agaydae angwa. ³¹ Te inḵoddongna alḡawe anguwisana'tta losane tagu si lubung. Dinutuḵana'ḵ Jesus we naun-unane anḵuwis woḵ pinanoknokanae siya dinutuḵana si nanaguwana ḵan siya."

³² Dingngolda ḵad imbagan Paul mipanggob atte umuliyon da natoy, inang-angyag da udum yaḵon da

^{II} *Anastasis, sadi ugud we inusar da de Greek atte umuliyon, pun sa somsomok nin da iyAthens nankamalidaes ansomsomoḵe Jesus ḵan Anastasis da ngadan da duwae apudyus.*

udum kananda, "Pionni ye dongngon kasin mipanggob si sana." ³³ Pun tinenan Paul dida. ³⁴ Yaƙon da udum kan dida nidogada kan siya wok namatida kan Jesus. Osa kan didaƙ Dionysius we osa'tta pangat si Areopagus ya aƙ Damaris we bubai ya da udum.

Da Naƙwa Kan Paul Ad Corinth

18 Nagangput kad, tinenan Paul ad Athens wok ummoy ad Corinth. ² Indasana sidi osan Judyu we iPontus we Aquila ngadanna ya aƙ Priscilla we asawana. Kadatongdae nalpu'd Italy te imbilin Emperor Claudius we tenan da losane Judyu'd Rome. ¹ Pun ummoy Paul innila dida, ³ kad gapu ta an-isu ke-waaldae anƙoƙopyaƙ tulda, inninggaw kan dida naƙaƙewaal. ⁴ Sa umillongan da Judyu, ummoy aƙ Paul si sinagoga ya naƙasossongbat ta padasona awison da Judyu kan Gentil ta amatida kan Jesus.

⁵ Dummatong kad da Silas kan Timothy ye nalpu'd Macedonia, impapatin Paul we nangiwalagawag si Ugud Apudyus ya pinanoknoƙana'tta Judyu we aƙ Jesus siya Kristu. ⁶ Yaƙon sinullagin kad da Judyu kan nan-uguugudandaƙ lawweng, iwwagwagna gabu si silupna ta angigammuwandae ƙigadda si madusaanda. Kanana, "Nu dusaon Apudyus diƙayu, sa long-agyu amuyuwanyu! Daƙampun aƙ basuƙu. Kad misalad sin-sadi, iyyaƙ tuttuduwan da Gentil."

⁷ Pun tinenan Paul dida sidi wok ummoy si boƙoy ni osae Gentil we Titius Justus ngadannae andaydayaw kan Apudyus. Sa boƙoyna awad si daɓnig ni sinagoga. ⁸ Inggaw aƙ Crispus we pangat atte sinagoga ya namatida losan da ƙabalayanna kan Apu Jesus. Adu bos da iCorinth we namati si dingngoɓda iwwalagawag Paul wok nampabonyagda.

⁹ Sillabiyan kad, naƙaugud aƙ Apu kan Paul atte inop wok kanana, "Adiƙa umogyat yaƙon pagapagatu-pame angiwalaƙawag atte ugudƙu ya adim iginok, ¹⁰ te annaƙ kan siƙa ya naippon aniwdiwat kan siƙa te adu da taguƙ si annae siyudad." ¹¹ Pun inninggaw aƙ Paul sidiƙ sintawon ya gogwae nangituttudu si Ugud Apudyus.

¹² Yaƙon nangobornor kad aƙ Gallio si probinsiya'd Achaia, nan-uunudan da Judyu we adipun namati ye iduƙƙusda doƙmaan aƙ Paul ya inniyoyda'tte dadaɓɓuman. ¹³ Kananda, "Sa annae tagu, inawisna da adu we tagu ta andaydayawda kan Apudyus we sumullagi si lintog."

¹⁴ Yaƙon anna ƙade isalad Paul we an-ugud, ummuna nan-ugud aƙ Gallio, kanana'tta Judyu, "Nu awad basuɓna baƙon nu lawweng aƙ ƙingwana, anusaƙ dongngon diƙayu we Judyu. ¹⁵ Yaƙon gapu ta siya puun ni liliyu da mipanggob atta pion da ugud kanan ya da ngadan da tagu ya da lintoge unudonyu, ƙigadyu pa-

I Ad Rome capitalna'd Italy.

gay! Adiƙpun pione saƙon anguwis atta sanate banag." ¹⁶ Pun pinaɓyawnna dida'tte dadaɓɓuman. ¹⁷ Pun dinok-maandaƙ Sosthenes we pangat ni sinagoga wok inap-aplitda si paway ni dadaɓɓuman yaƙon adimpun Gallio pulus biniyangan dida.

Sa Nipauliyan Paul Ad Antioch

¹⁸ Nabayag kad inninggawan Paul ad Corinth, nampaƙada'tta susunud kan Kristu wok nambapur we ummoy ad Syria we binuɓunan da Aquila kan Priscilla. Ad Cencreae, nampapuluƙ aƙ Paul ta mituttuwa insapatana kan Apudyus. ¹⁹ Dummatongda kad ad Ephesus, lummogsadda'tte bapur sidi wok tinenana da Aquila kan Priscilla. Yaƙon ummunae mismu ummoy atte sinagoga ya naƙasossongbat atta Judyu.

²⁰ Pinadasda kad tawidan ta inggaw kan dida, sinuƙnaana. ²¹ Yaƙon anna ƙade umoyon kanana, "Mipauliyak kan diƙayu nu pinion Apudyus." Pun nambapur we ƙesan ad Ephesus.

²² Nandissaag kad ad Caesarea, nanagada'd Jerusalem wok pinakumustana da namati ye mag-imugimung. Naabus kad, nan-osog ad Antioch. ²³ Inninggaw kad sidi si pigan alƙaw, ummoy nangaƙay atta losane ƙinailin di ili'tte probinsiya'd Galatia ya sa probinsiya'd Phrygia ta umoyna papigsaon pammatin da namati.

Sa Nantuttuduwan Apollos Ad Ephesus Ya Ad Corinth

²⁴ Inninggaw Judyu we iyAlexandria we ummoy ad Ephesus we Apollos ngadanna. Allainge antuttudu ya adu bos inigammuna si mipanggob atte nigili ye Ugud Apudyus. ²⁵ Natuttuduwan atte mipanggob kan Apu ya ampangog kan ustuuustu ituttuduna'tte mipanggob kan Jesus yaƙon abus aƙ inigammuna nambonyagan John. ²⁶ Insaladnae nangituɓode nampalalawag atte sinagoga. Yaƙon dingngoɓ kad da Priscilla kan Aquila, inayaganda'tte boƙoyda wok impakaawatdae ustu kan siya da adinapun inigammu'tte mipanggob kan Jesus ya sa inon Apudyus we anagu'tta tagu. ²⁷ Pion kad Apollos we dumoɓmang si baybaye umoy atte probinsiya'd Achaia, sinoɓgag da susunud kan Kristu ad Ephesus wok nanuɓatda'tta susunud kan Kristu ad Achaia ta mangiliyonda. Dummatong kad, adu da binadangan na namati mipagapu'tte ƙinabaɓun Apudyus. ²⁸ Te allainge naƙasossongbat atta Judyu wok illogna dida te pinanoknoƙana si Ugud Apudyus we aƙ Jesus siya Kristu.

Sa Ummayan Paul Ad Ephesus

19 Sa inninggawan kad Apollos ad Corinth, ummoy aƙ Paul ad Ephesus we nalpu'd Phrygia we nangoy si beleg. Dummatong kad sidi, indasana da

udume namati, ² wok̄ kanana kan dida, "Inawatyu kad ain Ispiritu Santu si namatiyanyu?"

Kananda, "Naid, ippun paat nangngolanni ye awad de Ispiritu Santu."

³ Kanan Paul, "Nu kaknat, ngai ye kalasin di bonyag inawatyu nu?"

Kananda, "Sa bonyage inawatni kan John."

⁴ Kanan Paul, "Sa bonyage intuttudun John, siya ambabawiyen da tagu'tta basulda ya agaydae angwa. Imbaganae amatida'tte umun-unud kan siyae ak̄ Jesus."

⁵ Dingngolda kad ay sadi, nampabonyagda'tte ngadan Apu Jesus. ⁶ Impatay kad Paul da imana kan dida, ummoy Ispiritu Santu wok̄ nan-ugudda'tta nansabasabali ye ugude adidapun inadaḷ ya impaigammuda Ugud Apudyus. ⁷ Batug di nasawaḷan ak̄ duwa belang da sanae lalaki.

⁸ Sa tulun bulane inninggawan Paul sidi dam-on nantuttudu'tte sinagoga kad natulode nan-ugud ya nakasosongbat atte mipanggob si ampangatan Apudyus ta awisona da tagu ta amatida. ⁹ Yakon inninggaw da udum kan didae tummungitong da som-somokda wok̄ adidapun tummuttuwa gapu si adidapun namatiyan ya pinaḷawengdae nangugud si mipanggob atta angunud atta tuttudun Jesus atte sinagung da tagu. Pun tinenan Paul ya da namati dida wok̄ ummoyda'tte uswilaan Tyrannus. Kad inalgawe nantuttudu'k̄ Paul sidi, ¹⁰ napagapagatupan sana si duwan tawon. Pun losan atta ummili'tte probinsiya'd Asia nandongolda si Ugud Apu, Judyu bakon nu Gentil.

Da Abeng Sceva

¹¹ Kingwan Apudyus da amode nakaskasdaaw mipagapu kan Paul. ¹² Te takon ay da pangpangyu kan sinune inusarna, nu iyoyda'tta masakit, makaan da sakitda kad lumawa da alan atta naalan. ¹³ Yakon inninggaw os da udume Judyu we ummoy atta adu we ili ya palyawonda da alan atta naalan wok̄ pinadasda usaron ngadan Apu Jesus. Kananda, "Sikae alan, gapu si kaboolan ni ngadan Jesus we iwalaḷagawag Paul, kumunudka." ¹⁴ Da pitu we abeng ni pangat da padin da Judyu we nangngadan ak̄ Sceva da angwa si kakna. ¹⁵ Yakon kanan ni alane summongbat kan dida, "Ak̄ Jesus igammuk̄, ak̄ Paul igammuk̄ yakon ngai kayu?" ¹⁶ Pun induk̄kus ni naalan dida wok̄ nakapatoy ingana'k̄ illogna dida. Unipun ummawiddae nalpu'tte boloye amboboddang kan nasugasugatda.

¹⁷ Inigammun kad da losane ummili'd Ephesus, Judyu bakon nu Gentil da nakwa, nakimtanda wok̄ in-daydayawda ngadan Apu Jesus. ¹⁸ Pun adu bos atta namati da nangibabawi'tta kokok̄konda. ¹⁹ Inggaw da udum kan didae da ambubuyun, dida nanagup atta ibluda wok̄ soggonda'tte sinagung da adu we tagu. ^I Iniyapda kad gatad da iblu umoye limampuḷu we libu

we palata. ^{II}²⁰ Pun nandindinamag Ugud Apu wok̄ amo ummaduadu da namati.

Sa Gulu Ad Ephesus

²¹ Nagangput kad sanae nakwa, simsimmok̄ Paul we angoy si probinsiya'd Macedonia kan Achaia ya asiyot umoy ad Jerusalem. Kanana, "Nu magangputak̄ umoy sidi, kasapuḷane iyyak̄ os ad Rome." ²² Pinaunana da duwae bumadang kan siya'd Macedonia, da Timothy kan Erastus, pun inninggaw yan ak̄ sin-akitan si probinsiya'd Asia.

²³ Sa sadi ye timpu, inggaw ampakimute gulu'd Ephesus mipanggob atta angunud atta tuttudun Jesus. ²⁴ Sa tagu we nangngadan ak̄ Demetrius we ambobosal, nangwa'tte palata'k̄ sinan templon Artemis we sa bubai ye apudyusda ya dakol̄ os tangdan da sanae ankekewwaaḷona. ²⁵ Nandaḷdakngon Demetrius da tinangdanana ya da doganae ambobosal wok̄ kanana, "Dikayu we bulunḷu, inigammuyu we sa annae kewaal̄ taku, siya bumaknangan taku. ²⁶ Kad innila taku kan didingngol̄ taku we adu da inawis Paul we tagu sina'd Ephesus ya tigangay ta losan da ili'tte probinsiya'd Asia. Kanana sa koon di tagu, dakampun ak̄ tuttuwae apudyus. ²⁷ Nu lawweng damag ni kewaal̄ taku si umali ye alḷaw, ippun ngumina. Sa osa bos, ippun patog ni templon Artemis we nangatu we apudyus taku. Kad adimpun da tagu bigbigon kinangatun Artemis we daydayawon da tagu sina'd Asia ya sa intero we lubang, madadail os kinaapudyusna."

²⁸ Dingngol̄ kad da tagu imbagan Demetrius, sum-mangada kan Paul ya da bulunna wok̄ insaladda kanane simbobogga, "Madaydayaw ak̄ Artemis we apudyus taku we iyEphesus!" ²⁹ Pun losan da tagu'tte siyudad nagulu wok̄ dok̄maanda da Gaius kan Aristarchus we iMacedonia we bulun Paul we nambaat wok̄ binutbutda dida inniyoy si bubuyaan. ³⁰ Pion okyan Paul we umoy kan dida ta makaugud atta tagu yakon adimpun da namati iyyunud. ³¹ Inggaw da udume papangat si probinsiya'e bulbulun Paul, nam-buunda'k̄ ummoy nangibaga kan siya ta adi okyan umoy ampappaila'tte bubuyaan.

³² Unipun amo nagulu da tagu we nandatdatong si ummamdane omoḷe ippun puutna te awad ay osa nambogga kad da kaaduwan ippun igammuda nu ngai gapun ni nadagupanda. ³³ Gapu'tte sadi, imbuun da Judyu ak̄ Alexander si sinagung da tagu ta ipakaawatna okyane dakampun kan dida gapun ni gulu. Intayag Alexander imanae amaginok̄ atta tagu ta an-ugude takdolana, ³⁴ yakon immatunanda kade Judyu, nandidisanda losan kanane nanugtug-uy si

^I Atte Deuteronomy 18:10-14 iyyadin Apudyus da tagunae angwa'tta ngaimane kalasin di buyun. ^{II} Sa palatae ngannonda drachma we pilaḷda si awe ya sa ossaane drachma gatad di sin-al-gawane tangdan ni ankekewaal̄.

umoye duwan orasan, "Madaydayaw aꝓ Artemis we apudyus taꝓu we iyEphesus."

³⁵ Yaꝓon pinaginokꝓ kaꝓ ni secretaryn ni siyudad da amode tagu kaꝓnana, "Susunude iyEphesus, awad kaꝓman ossaan kaꝓn ditaꝓu'kꝓ adi angigammu we ditaꝓu angay-ayyuwan atte templon ni madaydayawe Artemis ya sa sinan-Artemis we batu we naottage naꝓu'd langit?" ³⁶ Adipun maꝓwae misilib anna! Pun kaꝓapuꝓane guminokꝓ kaꝓayu ya adi kaꝓayu amabbabaꝓang. ³⁷ Da tagu we indatongyu sina, ippun inaꝓawda'tte templo taꝓu ya ippun os inugudda'kꝓ lawweng atte apudyus taꝓu. ³⁸ Pun nu awad lilin da Demetrius ya da buꝓunnae ambobosaꝓ, annat da kuwis atta dadaꝓꝓuman ya annat os governor we siya ustu we umoyda andaꝓꝓuman. ³⁹ Yaꝓon nu awad sabali'kꝓ banag, uwayonyu am-mimitingan taꝓu ta asi taꝓu an-uugudan. ⁴⁰ Te kaꝓogogyat nu idaꝓꝓum ditaꝓu si sanae gulu sinsadi, gapu ta ippun ustu'kꝓ allasun taꝓu." ⁴¹ Naabus kaꝓade imbagana da sana, pinaoyonna da tagu.

Sa Ummayan Paul Ad Macedonia Ya Ad Greece

20 Nagangput kaꝓad sadi ye gulu, nandaꝓdaꝓngon Paul da namati ta soꝓgagona dida. Unipun, nampaꝓada wokꝓ ummoy ad Macedonia. ² Ummoyna ginaꝓay da namati'tta kinailin di ili sidi ta soꝓgagona dida wokꝓ ummoyon ad Achaia we ngannonda Greece. ³ Inninggaw aꝓ tuꝓun buꝓan sidi. Yaꝓon annapun oꝓyane ambapur we umoy ad Syria, inigammunae nan-uunudan da Judyu we gongatonda. Pun simsimmoꝓnae mipauli angoy ad Macedonia. ⁴ Binuꝓꝓunan da Sopater we abeng Pyrrhus we iBerea ya da Aristarchus kaꝓn Secundus we iThessalonica. Inggaw os aꝓ Timothy, Gaius we iDerbe ya da Tychicus kaꝓn Trophimus we iyAsia. ⁵ Dummatong kaꝓni kaꝓad ad Philippi, ummununa da buꝓunni wokꝓ inuwayda diꝓani'd Troas. ⁶ Naabus kaꝓad de Gayagayan da Judyu we ngannonda Tinapaye Naippun Yeastna, tinenanni'd Philippi wokꝓ nambapur kaꝓni ta unudonni dida. Naꝓaꝓus kaꝓad liman aꝓgaw, asiꝓaniyot dummatong atta buꝓunni'd Troas wokꝓ in-ninggaw kaꝓni'kꝓ pitun aꝓgaw sidi.

Sa Anungus Ni Namisitaan Paul Ad Troas

⁷ Sa mabigat kaꝓade nagangputan ni umillongane imbelangdae umunae aꝓgaw ni sindumingguwan, nandatdatong kaꝓni ye namati'd Troas ta kaꝓnonni tinapaye angikaꝓasmokaꝓni si natoyan Jesus. Nantuttudu'kꝓ Paul atta tagu inggana'kꝓ gawallabi te kaꝓnanapun nu umoyon si mabigat. ⁸ Inggaw da adu we silaw atte ngatu we kuwartun ni nadagupanni. ⁹ Inggaw os babaꝓu we tummuꝓdu si tawae Eutychus ngadanna. Gapu ta anduandu nan-ugudan Paul, nandukuꝓduꝓmog pun naottage naꝓu'tte kuꝓmaꝓlu we galadun ni boꝓoy. Ummoyda kaꝓad winaway, naabuse natoy. ¹⁰ Yaꝓon nan-

osog aꝓ Paul wokꝓ ummobaob pun kaꝓnanae nangawoꝓ, "Adi kaꝓayu ambinsaw te sissiyae matattagu!" ¹¹ Pun ni-pauli'kꝓ Paul ad ngatu wokꝓ binisbisaꝓna tinapay wokꝓ kaꝓnonni.

Naabus kaꝓni kaꝓad, pinagatupanae naꝓaug-uggud kaꝓn dida inggana'kꝓ madam-an taꝓun wokꝓ ummoyon kaꝓni. ¹² Binuꝓꝓunanda sadi ye babaꝓu we naottage ummoyon wokꝓ sillalaylayadda te natagu.

Sa Ummayan Paul Ad Miletus

¹³ Pun ummuna kaꝓni ¹ nambapur we ummoy ad Assos we anagasanni kaꝓn Paul. Kaꝓna imbagana kaꝓn diꝓani te anaddaꝓane umoy sidi. ¹⁴ Nan-aabot kaꝓni kaꝓad ad Assos, naꝓalugan kaꝓn diꝓani si bapur wokꝓ inkaꝓni'd Mitylene. ¹⁵ Mabigatpun, nallibbat kaꝓni sidi wokꝓ dummatong kaꝓni'tte domangna'd Chios. Mabigatpun os dummatong kaꝓni'd Samos, kaꝓasin ose mabigat, niduum kaꝓni'd Miletus. ¹⁶ Simsimmoꝓ Paul we umadini ansadang ad Ephesus ta adi kaꝓni mataꝓtaꝓ sidi'tte probinsiya'd Asia te maꝓamu'kꝓ Paul we dumatong ad Jerusalem te nu maꝓwa oꝓyan, pionae sambutan Gayagayan da Judyu we ngannonda Pentecost.

Sa Anungus Ni Palawag Paul Atta Angipangpangu Ad Ephesus

¹⁷ Pun sa inninggawanni'd Miletus, nambuun aꝓ Paul aꝓ umoy angayag atta angipangpangu'tta namati ye magimugimung ad Ephesus. ¹⁸ Dummatongda kaꝓad, kaꝓnana kaꝓn dida, "Iniiggammuyu nantataguꝓ si inninggawaꝓ kaꝓn diꝓayu inggan ni damu we um-maliyaꝓ si probinsiya'd Asia. ¹⁹ Nanserbiyaꝓ kaꝓn Apu Jesus we napakumbaba. Kaꝓad naaꝓuboy os luwaꝓ si lawweng ni somsomokaꝓu gapu si namaꝓapaꝓalaman da dogake Judyu kaꝓn saꝓon te nan-uunudandae gongaton saꝓon. ²⁰ Inigammuyu bose naippun adikaꝓ imbaga kaꝓn diꝓayu'tta ngaimane bumaꝓuwanyu si nangiwaꝓagawagaꝓ kaꝓn nantuttuduwaꝓ kaꝓn diꝓayu si sinagung da aduadu we tagu ya ummoyku bos binoloꝓoꝓoy. ²¹ Binagbagaꝓ os da dogake Judyu ya da Gentil we kaꝓapuꝓane ibabawida da basuꝓda ya agay-dae angwa ta umadanida kaꝓn Apudyus ya amatida kaꝓn Jesu Kristu we Apu taꝓu.

²² "Sinsadi, iyyaꝓ ad Jerusalem te siya imbilin ni Ispiritu Santu kaꝓn saꝓon kaꝓad ippun igammuꝓ nu ngai maꝓwa kaꝓn saꝓon sidi. ²³ Sa abuse igammuꝓ mibaꝓu-daꝓ kaꝓn mapakaꝓalamaꝓ te pinanoꝓnoꝓan ni Ispiritu Santu kaꝓn saꝓon atta losane siyudade ayakaꝓ. ²⁴ Adipun ampatog kaꝓn saꝓon nu mataguwaꝓ baꝓon nu matoyaꝓaꝓ. Sa biyagku ampatog atte angigangputaꝓ si ke-waale innatod Apu Jesus kaꝓn saꝓone sa angiwalaꝓgawa-

¹ Sa pion ni "kaꝓni" ugudon, aꝓ Luke we nangigili'tte iblu we anna naꝓaoy kaꝓn da Paul.

gak si Ambalu we Damag mipanggob si kinabalu Apudyus.

²⁵ "Sinsadi andongol kayu, igammuke dikayu we nangiwalagawagak mipanggob atte ampangatan Apudyus, aditakupun ogon an-asiila. ²⁶ Pun ibabaggak kan dikayu sinsadi ye algaw, nu maag ay awad osa kan dikayu'k misina kan Apudyus ya madusa, dakampun ak basulku. ²⁷ Te impaigammuk kan dikayu da losane pinion Apudyus.

²⁸ "Pun ummanyu ayyuwanan da long-agyu ya da losane tagu we ipaayyuwan ni Ispiritu Santu kan dikayu te sanat biyangyu we angipangpangu. Ayyuwananyu we ustu da magimugimunge namati kan Apudyus te sinubutna dida si dalan ni mismu we abengna. ²⁹ Te igammuke sibot kad ni ayonak, awad da umali kan dikayu we sinan mistulu we isudan atape asu we umoy dumadail si pammatiyu ya da ayyuwananyu. Kad ippun gagada kan dida. ³⁰ Awad da udum kan dikayu we mismu we asi umali ye ambalinonda katuttuwaan ak tinutuli ta awisonda da namati ta mitun-udda kan dida. ³¹ Pun dadaqqagonyu ya somkonyu we sa tulun tawone ininggawak kan dikayu, adikpun ingginoke nangiwalagawag kan dikayu si inalgalaw kan nilabi ye maaluboy luwak si ayatku kan kadaguk kan dikayu.

³² "Sinsadi italgodku dikayu kan Apudyus ya sa kinabaluna. Siya makabooje amapigsa'tta pammatiyu ya angitod si impalaksunna'tta losane intotoqqonnae taguna. ³³ Sakon kad, ippun nanakodawak ak pilak, bulawan bakon nu silup atta ngaiman kan dikayu. ³⁴ Iniiggammuyu we nankewaaalak ta inginak atta kasapulak ya sa kasapulan da bulunku. ³⁵ Sana pasigku kingwa ta awad unudonyu te kasapulane pumangog taku we ankewaaal ta awad ibadang atta ankasapul, somkonyu imbagan Apu Jesus we kanana, 'Amo pian angitod nu sa an-awat.'"

³⁶ Imbagan kad ay Paul sadi, nanallukuda losan wok nalluwalu'k Paul. ³⁷ Naabusda kad, sin-iibildae nanga-wol ya nangogok kan siya, ³⁸ ya ambabauyda si imbagan adidapun ogon an-asiila. Pun ummoyda intulud inggana si igaw ni bapur.

Sa Ummayan Paul Ad Jerusalem

21 Nansisina kani kad kan dida, nambapur kani kan da Paul wok nangaw-as kani ummoy ad Cos. Mabigat kad, ummoy kani'd Rhodes wok nanakpus kani'd Patara pun sidi nandissaaganni. ² Indasanni sidi osan bapur we umoy atte probinsiya'd Phoenicia wok nallugan kani. ³ Sa madawigi, maotap ad Cyprus atte lummausanni, pun nangaw-as kani'd Tyre ye osan ili si probinsiya'd Syria. Nandissaag kani sidi te indissaag ni bapur da karga. ⁴ Pun indasanni da udume namati kan Jesus wok ininggaw kani kan dida'k sindum-

ingguwan. Mipagapu si Ispiritu Santu imbagada kan Paul we adina pagatupane umoy ad Jerusalem.

⁵ Yakon nalakpus kad algawe ininggawanni sidi, nalibbat kani ta pagatupanni baatni. Pun losan da kabalyan da namati intulud dikani inggana'k niduum kani si lasin ni siyudad. Pun losan kani nanalluku'tte talantag wok nalluwalu kani. ⁶ Naabus kad, nan-asipakada kani wok nallugan kani si bapur pun nangulin-da si boboloyda.

⁷ Pinagatupanni ye nambaate nalpu'd Tyre wok dummatong kani'd Ptolemais. Pun ummoy ni pinakumusta da susunud kan Kristu sidi wok ininggaw kani'k sin-algaw. ⁸ Mabigatpun tinenanni'd Ptolemais wok ummoy kani'd Caesarea. Ininggaw kani sidi si boloy Philip we osa'tta angiwagawag si Ambalu we Damag. Siya osa'tta pitu we nadutukan ad Jerusalem we bumadang atta apostol. ⁹ Awad da opate babałasange abengdae angipadpadtu atte Ugud Apudyus. ¹⁰ Sa ininggawanni kad sidi si pigan algaw, dummatong osae profeta we nangngadan ak Agabus we nalpu'tte probinsiya'd Judea. ¹¹ Ummali kan dikani wok innalana takyad Paul ak nanakodna'tta imana kan sukina. Pun kanana, "Annaya imbagan ni Ispiritu Santu, 'Kakna inon da Judyu'd Jerusalem we amalud atte sinkuwa si annae takyad ya impulangda'tta Gentil.'"

¹² Dingngolni kad sadi, dikani ya da tagu sidi, nandagdagu kani ta adi'k Paul umoy ad Jerusalem.

¹³ Pun summongbat ak Paul wok kanana, "Ngaiapa kayu sin-iibil ya palawengonyu somsomokku? Te nakasaganaake mibalud ya takon ay nu matoyak ad Jerusalem mipagapu kan Apu Jesus."

¹⁴ Adikanipun kad makatupod kan siya, iyyagayni wok kananni, "Okyan pos nu sa pinion Apudyus mitut-tuwa."

¹⁵ Nagangput kad pigan algawe inggawanni sidi, nansagana kani wok ummoy kani'd Jerusalem. ¹⁶ Ing-gaw da udum atta disipulun Jesus we iCaesarea we nibulun kan dikani. Dummatong kani kad, inniyoyda dikani si boloy Mnason we iCyprus, osa'tta ummunae namati wok inggaw kani si boloyna.

Sa Imbagan James We Koon Paul

¹⁷ Dummatong kani kad ad Jerusalem, sillalaylayad da susunud kan Kristu we nammangili kan dikani.

¹⁸ Mabigat kad, ummoy ni kan da Paul innila'k James. Wadawad sidi da losane angipangpangu'tta namati.

¹⁹ Naabus kade pinakumustan Paul dida, inug-uggud-na da losane kingwan Apudyus atta Gentil mipagapu si kewaalna.

²⁰ Dingngolda kad sadi, indaydayawda'k Apudyus wok kananda kan siya, "Susunud taku kan Kristu, pionni ye sosomkome kalibulibu belang da Judyu we namati kan Jesus ya amo ipapatidae angunud si lintog

Moses. ²¹ Imbagada mipanggob kan siƙae intuttudum atta losane Judyu we naƙaumili'tta Gentil we iwalang-da da lintog Moses ya adida pasogyat da abengda ya adida unudon ugali taƙu we Judyu. ²² Ngai ƙoon taƙu nu? Te aaddi ye igammuwondae dummatongƙa?

²³ Pun ƙoom da ibagani kan siƙa. Awad da opat kan diƙani ye laƙaƙi ye nansapata kan Apudyus.

²⁴ Mibuƙunƙa kan dida si templo ta ampailaƙa si padi ƙad maƙaƙwaƙa kan dida si angwaanda'tte ugali ye ampapolƙasan. Nu magangput, bayadam da isidada ta maƙwae puluƙan ni padi dida ta angipailae naabus inkarida. ¹ Ta igammuwon da tagu we ippun ƙatutuwaan ni dingngoƙda'tte mipanggob kan siƙa yaƙon sissiyae tuttuwaom lintog Moses. ²⁵ Yaƙon da Gentil we namati kan dida ginangputni indagas suƙate sim-simmokni ye nan-uunudanni ye apostol. Adida okyan kanon da midatun atta sinan-apudyus, ƙasapulaane adida kanon daƙa ya da ayame adipun nidaƙaan ya adida maƙadagdagas."

²⁶ Mabigat ƙad naƙaoy aƙ Paul atta sadi ye opate laƙaƙi woƙ midoga kan dida maƙaƙwa si ugali ye ampapolƙas si long-agda. Pun ummoyda si templo woƙ imbagan Paul si padi alƙawe magangputan ni ampapolƙasan ƙad sadi ansidaan da sadi ye opate buƙunna si midatun ya ampapulukda.

Sa Nadokmaan Paul

²⁷ Anna ƙade madam-an magangput pitun alƙaw, inggaw da Judyu we nalpu'd Asia we nangila kan Paul si templo. Pun sinugsuganda da amode tagu woƙ dinokmaanda'ƙ Paul, ²⁸ pun ƙanandae simbobogga, "Diƙayu we ganak Israel, bumadang ƙayu! Annaya tagu we ummoy nangituttudu'tta losane tagu'tta ƙinailin di ili ye sumullagi kan ditaku we Judyu, sa lintog taƙu ya sa templo. Ƙad amo ummoyna ƙinaissawan templo taƙu te inniyoyna da udume Gentil sisi." ^{II}²⁹ Ƙatti imbagada te inniladae nibuƙun kan Paul aƙ Trophimus we iyEphesus si ummayanda si siyudad ƙad ƙanandapun nu inniyoy Paul si templo.

³⁰ Pun nagulu da umili woƙ sintotoddaƙdae ummoy si paway ni templo. Pun dinokmaanda'ƙ Paul woƙ binutbutda si lasin ni templo woƙ daguse iyyonobda lewangan. ³¹ Anna ƙade gongatonda'ƙ Paul, inggaw ummoy nangibaga si kumander da suƙdadu we iRome we nagulu da umili'd Jerusalem. ³² Daguse inayagan ni kumander da kapitan ya da suƙdadu woƙ sintotoddaƙdae ummoy si igaw da adu we tagu. Innilan ƙad ay da tagu kumander ya da suƙdadu, ingginokdae namiku-bikung kan Paul.

³³ Pun dinokmaan ni kumander aƙ Paul woƙ imbilin-na'tta suƙdadu we ƙawadanda si duwae ƙawad.

I Numbers 6:1-21; Acts 18:18. II Paniyawon da Judyu nu lumnok da Gentil si temploda.

Naabus ƙad, ƙananae nan-imus, "Ngai annae tagu? Ngai ƙingwana?" ³⁴ Unipun amo nagulu da tagu we nandatdatong si ummamane omoƙe ippun puutna te awad ay osa nambogga ƙad da ƙaaduwan ippun igam-muda nu ngai gapun ni nadagupanda. Pun binilinna da suƙdadu ta itallayda'ƙ Paul atte ƙampuda. ³⁵ Niduumda ƙad si aldan, intayag da suƙdadu aƙ Paul te amod de sangan da amode tagu kan siya. ³⁶ Intuntun-ud da amode tagu we angibogbogga ƙanane, "Gongaton taƙu!"

Sa Nanongbatan Paul Atta Judyu

³⁷ Anna ƙade iyoyda'ƙ Paul si ƙampuda, ƙanana si kumander, "Anna ud yan ibagak kan siƙa."

Ƙanan ni kumander we summongbat, "Igammume an-ugud atte Greek? ³⁸ Daƙampun ƙad ain aƙ siƙa iyE-gypt we nangulu si gubilnu si awe? Siya nangipuyut at-ta opat libu we laƙaƙi ye pumappatoy atte bumbum-maaw?"

³⁹ Ƙanan Paul we summongbat, "Daƙanakpun, saƙon ƙad Judyuwaƙ we niyanak ad Tarsus si probin-siya'd Cilicia we osae nandinongoƙe siyudad. Iyunudnu ud ta an-ugudaƙatta annae tagu."

⁴⁰ Iyyunud ƙad ni kumander, summiƙad aƙ Paul atte aldan woƙ nantupapa ta guminok da tagu. Gummi-nokda ƙad, insaladnae nan-ugud si Hinebrew atta Judyu.

22 Ƙanana, "Diƙayu we aammaƙ kan susunudƙu we ganak Israel, dongngonyu songbatƙu kan diƙayu." ² Dingngoƙda ƙade Hinebrew ugudna, amo gummiginnokda. Pun ƙanana, ³ "Saƙon ƙad, Judyuwaƙ we niyanak ad Tarsus we osae siyudad atte Cilicia yaƙon dummaƙoƙaƙ sina'd Jerusalem. Aƙ Gamaliel ^{III} mistuluk, ummana intuttudu kan saƙon da losane lintog da danaƙƙoƙ taƙu. Impapatiƙ ose nanserbi kan Apudyus we isuyu sinsadi. ⁴ Amod nampa-paƙalamƙu'tta nangunud atta intuttudun Jesus ya impagongatƙu da udum. Laƙaƙi kan da bubai, dinokmaak ya impaibaludƙu dida. ⁵ Ƙad maƙwae panoknokan ni ƙangatuwane padi ya da losane ƙuƙunsisaƙ we pal-lakayon da Judyu we tuttuwa sadi te didae mismu nangidagas kan saƙon atte suƙat ta iyoyƙu'tta susunud taƙu we iyIsrael ad Damascus. Pun ummoyak sisi ta andokmaak atta namati kan Jesus ya pusasak dida ya iyoyƙu dida'd Jerusalem ta madusada.

Sa Angibag-an Paul Si Amatiyana Kan Jesus

(Act. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ "Inninggawaƙ ƙad si daƙan atte mamatuƙ si madam-an ad Damascus, baag-en nanguliyatyat pad-dae nalpu'd langite nallikwos kan saƙon. ⁷ Pun nal-

^{III} Aƙ Gamaliel nangatu we mapatgan ya nandindinamage mistulun Paul.

ikwadaḵ woḵ dingngoḷku gingae ḵanana, 'Saul, Saul, ngaipam saḵon ampakaḷamon?'

⁸ "Pun ḵanaḵe nan-imus, 'Ngaiḵa, Apu?'

"Ḵanana, 'Saḵon aḵ Jesus we iNazareth we ampakaḷamom.'⁹ Da buḷunḵu ḵad, taḵon ay nu innilada nanguliyatyate padda, adidapun dingngoḷ imbagan ni gumminga.

¹⁰ "Pun ḵanaḵ ose nan-imus, 'Apu, ngai ḵook?'

"Ḵanan Apu ḵan saḵon, 'Lumibbatḵa ta inḵa'd Damascus te awad sidi angibaga'tta losane simsimmoḵku paḵwa ḵan siḵa.'¹¹ Yaḵon adiyakpun maḵaila te sa ḵinapaddan ni sadi ye padda, ḵiniwid da buḷunḵu saḵon pun inniyoyak ad Damascus.

¹² "Inninggaw sidi nangngadan aḵ Ananias we naapudyusane tuttuwaona lintog taḵu ya ambaḷu ḵaugudana'tta losane Judyu we ummili. ¹³ Ummali ḵan saḵon woḵ summiḵad si dalniḵu woḵ ḵanana, 'Sunudḵu we Saul, maḵaan ḵuḷapnu!' Pun daguse naḵaan ḵuḷapḵu woḵ innilaḵ aḵ Ananias. ¹⁴ Pun ḵanana, 'Sa Apudyus da danaḵḵoḷ taḵu, pinilina siḵa ta igammuwom da piona ya ilam naun-unane Abengna we nanserbi ḵan siya ya dongngom gingana. ¹⁵ Te siḵa anaḵdoḷ ḵan siya'tta losane tagu mipanggob atta innilam ḵan dingngoḷnu. ¹⁶ Sinsadi, ngai bos uwayom? Lumibbatḵa ta inḵa pabonyag ḵad iluwaḷum ḵan Apudyus ta pakawanona da basuḷnu mipagapu'tte anḵodawam aḵ ḵadagu ḵan Apu.'

Sa Nibuunan Paul Aḵ Angiwalagawag Atta Gentil

¹⁷ "Nipauliyak ḵad ad Jerusalem, ummoyak naluluaḷu'tte paway ni templo woḵ inninggaw impailan Apudyus ḵan saḵon atte in-inop. ¹⁸ Innilaḵ aḵ Apu we ḵananae nangibaga ḵan saḵon, 'Ganasom! Tenam ad Jerusalem te da tagu sinat adidapun tuttuwaon ibagabagam mipanggob ḵan saḵon.'

¹⁹ "Pune sadi ḵanaḵ, 'Apu, iniiggammudae saḵon ummoy atta sinagoga nandoḵma'tta namati ḵan siḵae imbaḷudḵu ḵan inap-aplitḵu dida. ²⁰ Sa nangongatanda ḵan Stephen we nanaḵdoḷ si mipanggob ḵan siḵa, tinataḵdogake mismu we nanaḵdoḷ ya nanguwaḷda'tta silup da nangongat ḵan siya.'

²¹ "Pun ḵanana ḵan saḵon, 'Inḵan ta ibuunḵu siḵa'tte adayu we igaw da Gentil.' "

²² Imbagan ḵad ay Paul sadi, da nandodongngoḷ ḵan siya insalaḷda ḵanane simbobogga, "Gongaton taḵu! Adi okyan matagu ḵaḵnate tagu."²³ Inniggaiggadae simbobogga ya iwasiwaswasda da silupda ya inggabgab-uḷda gabu'd ngatu. ²⁴ Pun impaidatong ni kumander aḵ Paul atte ḵampu woḵ imbaganae ap-aplitonda ta ibabaggana nu ngai gapun ni simboboggaan da tagu ḵan siya. ²⁵ Yaḵon intaḵodda ḵad ta aplitonda okyan, ḵanan Paul si kapitane tataḵdog sidi, 'Iyunud

ḵamman ni lintoge aplitonyu Romano nu ippun indasanda'ḵ naḵabasulaḵana?'

²⁶ Dingngoḷ ḵad ay ni kapitan imbagan Paul, ummoy si kumander woḵ ḵanana, "Ummam si ḵoom si sanate tagu te Romano."²⁷ Pun ummoy kumander ḵan Paul woḵ ḵananae nan-imus, "Ibagam ud ḵan saḵon nu Romanoka?'

Ḵanan Paul, "On!"

²⁸ Ḵanan ni kumander, "Saḵon ḵad, daḵoḷ imbayadḵu si nambalinaḵ aḵ Romano."

Ḵanan Paul, "Yaḵon saḵon ḵad, niyanaḵake Romano."

²⁹ Pun daguse ummoyon da suldadu we anumalya ḵan angaplit okyan ḵan Paul te naḵimtanda. Naḵimtan os kumanderda te inigammunae impaḵawadna Romano.

Sa Nanumalyaan Da Ḵuḵunsisaḷ Ḵan Paul

³⁰ Mabigat ḵad, gapu ta pion ni kumander igammuwon ustuwu we ipabasul da Judyu ḵan Paul, pinuḵayana woḵ binilina da papangat da papadi ya da losane ḵuḵunsisaḷ ta ammimitingda. Pun inniyoyda'ḵ Paul si igaw da ammiting woḵ pinataḵdogna si sinagungda.

23 Pune sadi, immumusḵoḷ Paul da ḵuḵunsisaḷ woḵ ḵanana, "Susunudḵu we ganaḵ Israel, iniiggammun Apudyus we ampoḷḵas somsomokḵu mipanggob si inoḵe nanserbi ḵan siyae nilapu si awe inggana sinsanae alḵaw."² Inugudna ḵad ay sadi, imbilin Ananias we ḵangatuwane padi'tta tagu we adani ḵan Paul ta tippaponda sungadna. ³ Pun ḵanan Paul ḵan siya, "Siḵae sinan ḵuwis, asin Apudyus siḵa tippapon! Mipaniḵa si didinge mapintuḷan si itaḵ. Tumutuḵduḵa si sanate anumalya ḵan saḵone nibatay si lintog taḵu yaḵon nilisalisnu sanate lintog te impatippapnu saḵon."

⁴ Da tagu we ataḵtaḵdog si adani ḵan Paul ḵananda, "Ngaipam pabainan ḵangatuwane padin Apudyus?'

⁵ Ḵanan Paul, "Susunudḵu we ganaḵ Israel, nu inigammuk okyane siya ḵangatuwane padi, adikpun okyan imbabbain. Te ḵanan ni nigili ye Ugud Apudyus, 'Adim an-ugudan aḵ lawweng da papangat si iliyu.' "¹

⁶ Inigammun ḵad Paul we nankagwa da papangate Sadducee da udum ya da udum Phariseeda, indangsolna gingana'tta ḵuḵunsisaḷ woḵ ḵanana, "Susunudḵu we ganaḵ Israel, Phariseeyaḵ. Pharisee bos da danaḵḵoḷku. Pun namnamaoḵe umuli da natoy ḵad sana gapunae sumalyaonyu saḵon."

⁷ Imbagana ḵad ay sadi, insalaḷ da Pharisee ya da Sadducee we nansosongbat woḵ nanggogwa ḵasomsomḵanda. ⁸ Te da Sadducee ḵad, adidapun amati ye umuli da natoy ya adidapun os amati ye awad anghel baḵon nu ispiritu. Yaḵon da Pharisee, losan da pinati da sana. ⁹ Pun amod pagay omoḷda. Da udume Phar-

isee ye mimistulun ni lintog, summiqadda ta ipatutda kasomsomkanda. Kananda, "Ippun paat indasanni'k lawweng ni annae tagu. Na'augud nin anghel bakon nu ispiritu kan siya."

¹⁰ Pun amo dummallu susubogda wok nakimtan kumander te kananapun nu an-in-innatanda'k Paul. Pun binilinna da suldadu we umoyda alan ta itallayda'tte kampuda.

¹¹ Sa sadi ye labi, nampaila'k Apu Jesus kan Paul wok kanana, "Papigsaom somsomoknu te kasapulane takdolam mipanggob kan sakon ad Rome we isun ni nanakdolam kan sakon sina'd Jerusalem."

Sa Nantutulagan Da Judyu We Gongatonda Ak Paul

¹²⁻¹³ Mabigat kad, inggaw da nakalimaane pulu we Judyu we nantutulagdae gongatonda'k Paul wok insapatadae adida angan kan uminum inggana'k gongatonda'k Paul. ¹⁴ Pun ummoyda'tta papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu wok kananda, "Insapatani ye umadani angan inggana'k gongatonni'k Paul. ¹⁵ Pun dikayu ya da kukunsisal, angibuun kayu'k umoy angibaga si kumander ta idatongda'k Paul sina ta sumalyaondae ustu mipanggob atte kasusna. Kad inkani bangabangon si dalan ta gongatonni si daanna dumakngan sina."

¹⁶ Yakon sa abeng ni sunud Paul we bubai, dingngolnae nantutulagan da Judyu we umoyda bangabangon, pun ummoy atte kampun da suldadu ta ibagana kan Paul sadi ye panggobda. ¹⁷ Pun inayagan Paul osae kapitan wok kanana kan siya, "Bulunam kappos annae baba lu we umoy atte kumander te awad de ibagana."

¹⁸ Pun ummoy ni kapitan binulunan wok kanana si kumander, "Ak Paul we balud, inayagana sakon wok kindawna kan sakone bulunak annae baba lu te awad de ibagana kan siya."

¹⁹ Kiniwid ni kumander wok ummoyna intalin pun kananae nan-imus kan siya, "Ngai piom ibaga kan sakon?"

²⁰ Kanan ni baba lu, "Da papangat kad da Judyu nantutulagandae kodawonda kan sikae appigat iyoynu'k Paul atta kukunsisal ta usigondae ustu mipanggob atte kasusna. ²¹ Yakon adim okyan tuttuwaon te awad da nakalimaane pulu we umoy amangabang kan siya si dalan. Insapatadae umadida angan kan uminum inggana'k gongatonda'k Paul. Kad nakasaganada ya uwayonda nu iyunudnu kodawonda."

²² Pun pinaoyon ni kumander baba lu wok kanana, "Adim paat ugudon atta ngaimane tagu imbagam kan sakon."

Sa Nangiyoyanda Kan Paul Kan Gubernur Felix

²³ Pune sadi, inayagan ni kumander da duwae kapitan wok kanana, "Isaganayu da duwanggasute sul-

dadu, duwanggasut ose nantubay ya pitumpulu we angabayu ta iyoyu'k Paul ad Caesarea. Allibbat kayu'k kugkugab. ²⁴ Angabayuwonyu'k Paul ya ummanyu guwaldaan ta ippun lawweng ak makwa kan siya inggana'k dumatong kayu kan Gubernur Felix."

²⁵ Nanulat kumander wok kanana,

²⁶ "Apu Gubernur Felix, sakon ak Claudius Lysias we annae nanulat kan siya. Kumusta. ²⁷ Sa annae tagu we impaiyoyku kan siya, dinokmaan da Judyu wok tigan-gayda gongaton. Yakon sakon ya da suldadu, ummoyni illigsi te inigammuke Romano. ²⁸ Gapu ta piok igammuwon nu ngai ipabasulda kan siya, inniyoyku'tta kukunsisalda. ²⁹ Pun sa inigammuk, ippun kingwana'k gapun ni makoddongana'k matoy bakon nu mibaludana te siya impabasulda mipanggob si lintogda. ³⁰ Gapu ta ininggaw nangibaga kan sakone nantutulagan da Judyu we gongatonda'k Paul, daguse impaiyoyku kan siya. Imbilinku bos atta amabasul kan siyae siya umoyda andaluman. Sana abus ak ibagak."

³¹ Lummabi kad, tinuttuwan da suldadu imbilin ni pangatda wok ummoyda intulud ak Paul ad Antipatris.

³² Mabigat kad, nampauli da nanaddalane suldadu si kampuda'd Jerusalem wok da nangabayu nangitulud kan Paul. ³³ Dummatongda kad ay ad Caesarea, innatodda sulat atte gubernor wok impulangda bos ak Paul kan siya. ³⁴ Binasan kad ni gubernor sulat, inimusna kan Paul nu ngai probinsiyae nalpuwana. Imbagan kad Paul we iCilicia, ³⁵ kanan ni gubernor, "Asik siya sumalyaon nu umali da nangidalum kan siya." Pun imbilinna'tta suldadunae maguwaldaan ak Paul si boloy Ari Herod.

Sa Nangidaluman Da Judyu Kan Paul

24 Nalakpus kad liman algaw, dummatong ak Ananias we sa kangatuwane padi ya da udume

pallakayon da Judyu. Ininggaw os abugadu we bulundae nangngadan ak Tertullus. Pun ummoyda losan si igaw Gubernur Felix ta idalumda'k Paul kan siya. ² Impaayag kad Gubernur Felix ak Paul, nanugud ak Tertullus wok imbagana da ipabasulda kan siya wok kanana, "Madaydayawe Gubernur Felix! Gapu'tte kinalaingnu we nampangat kan dikani, bumalu ili taku ya nabayage nauhnus. ³ Ngaimane timpu kan dinumane igaw, dakol anggappiyaanni kan siya. ⁴ Adinipun pione taktakon da ampatoge timpum yakon dongngom ud yan annae akite ibagani.

⁵ "Te indasanni annae tagu we gugulu te damon nanggulu'tta losane Judyu si annae lubung. Siya osa'tta pangat da grupun da mituntun-ud atte in-azareth. ⁶ Kad pinadasna bos kaissawan templo'd Jerusalem yakon dinokmaanni. ⁷ Yakon dummatong ak kumander Lysias ya da suldaduna wok pillosda kan dikani. ¹⁸ Kad imbilinnae umali kani ta idalumni kan

siġa. Nu sumalyaome mismu, asim igammuwon kan siya mipanggob atta losane impabasulni kan siya.”⁹ Nidoga bos da bulunnae Judyu we namabasul, pinanoknokandae tuttuwa da losane nipabasul kan Paul.

Sa Nanaġdoljan Paul Si Long-agna

¹⁰ Naabus kad, sininyasan Gubernur Felix aġ Paul ta mipasani an-ugud wok kanan Paul, “Apu Gubernur, inigammuke adu we tawon nampangatam kan nanġuwisam kan dikani ye Judyu atte annae ili. Pun al-laylayadaġ te annaġa si anaġdoljaġ atta impabasulda kan saġon. ¹¹ Igammuwome adipun lummabos aġ nasawalan aġ duwae algaw nalakpus si inggan ni um-moyku nandaydayawan kan Apudyus ad Jerusalem. ¹² Sa ininggawaġ sidi, naippun osa'tta Judyu aġ nangila kan saġone naġasossongbat baġon nu ginuluġ da amode tagu'tte templo baġon nu da sinagoga baġon nu da siyudad. ¹³ Baġon nu mapanoknokanda kan siġa sinsadi da impabasulda kan saġon. ¹⁴ Yaġon awad de ibagaġ kan siġa. Sa unudoġ sa tuttudun Jesus si andaydayawaġ si Apudyus da danaġkoġ taġu kad kanandae tinutuli ye tuttu. Yaġon amatiyaġ atta losane nigili ye lintog Moses ya da losane inggilin da profetan Apudyus si awe. ¹⁵ Namnamaoġe taguwon Apudyus kasin da losane natoy, da naun-unan kan adipun naun-unane isun ni namnamaon da annae tagu. ¹⁶ Pun iggaġ losane kaboolake angwa'tta ambalu ta ampolkaġ somsomokku'tte sinagung Apudyus ya da tagu.

¹⁷ “Nalakpus kad pigan tawone naippunaġ ad Jerusalem, nipauliyaġ os sidi ta ittok pilake badang at-ta kaġliyaġe Judyu we ankasapul ya nandatonak os kan Apudyus atte templo. ¹⁸ Sana kingwaġ atte nang-dasan da Judyu we nalpu'd Asia kan saġon atte templo atte nangangputaġ si ugali taġu we ampapolkaġ. Kad naippun adu'k tagu sidi ya naippun os nanggulu! ¹⁹ Yaġon da sadi ye nalpu'd Asia, kasapulane dida umali sina andaġum si sinagungnu nu awad ipabasulda kan saġon. ²⁰ Yaġon nu naippun, ibagam atta annae tagu nu ngai indasandae basulku'tte tummaġdogaġ si sinagung da kuġunsisaġ ad Jerusalem, ²¹ abus nangidangsoġaġ si sinagungda wok kanaġ, 'Patiyoġe umuli da natoy. Pun siya gapunae sumalyaonyu saġon sinsadi.' ”

²² Kad aġ Gubernur Felix, adu inigammuna mipanggob atta angunud atta tuttudun Jesus, impaginokna kaġas Paul wok kanana, “Nu dumatong aġ kumander Lysias, saġon asi kigad atte kaġasnu.” ²³ Pun binilinna

I Sa annae verse naippun si adu we kopya'tte Greek. I Onome tawon nalakpus si inggan ni ummoy Paul ad Jerusalem nanutuwaan atte inkarina Acts 18:22. Siyame tawon nalakpus si inggan ni naġkamitingan Paul atta apostol ya da angipangpangu'tta namati'd Jerusalem Acts 15:1-29.

kapitan ta paguwaġdana'k Paul yaġon wayaanda oġyan aġ aġit ya iyunuddae umoy da bulbulunna angiyoy atta kasapulana.

²⁴ Nalakpus kad pigan algaw, dummatong da Felix kan asawanae Drusilla we Judyu. Impaayagna'k Paul ta dongngonda ibagana mipanggob atte pammati kan Jesu Kristu. ²⁵ Yaġon intuttudun kad Paul mipanggob atte maun-unane antatagu, sa anupodan atta long-ag ta adi angwa'k basul ya sa umali ye algawe anġuwisan Apudyus atta tagu, naġimtan aġ Felix wok kanana, “In-kan! Asik ay siġa paayag nu awad timpuk.” ²⁶ Sa sadi ye timpu patilayune ayagana'k Paul aġ kaug-uggudna te sa ninamnamana kananapun nu pasuġsuġan Paul.

²⁷ Nalakpus kad de duwan tawon, nipasani'k Porcius Festus we governor kan Gubernur Felix. Yaġon gapu ta piona pas-oman da Judyu, tinenana'k Paul si babalġudan.

Kindaw Paul We Midatag Atte Emperor Ad Rome

25 Nalakpus kad tulun algaw si inggan ni dum-maġngan Gubernur Festus ad Caesarea, um-moy ad Jerusalem. ² Dummatong kad sidi, ummoy da papangat da papadi ya da papangat da Judyu ta idalumda'k Paul kan siya. ³ Nandagdaguda kan Festus we ipaulida'k Paul ad Jerusalem te sa planuda umoyda bangabangon si daġan ta gongatonda. ⁴ Kanan Festus kan dida, “Naguwaġdaan aġ Paul ad Caesarea kad sin-aġitan ya mipauliyaġ sidi. ⁵ Pun ibagayu'tta udume pangatyu we anna kaġabbonganda ta mitun-udda kan saġon ta umoyda sidi idalum annae tagu nu awad kingwana'k lawweng.”

⁶ Inninggaw aġ Festus si adipun lummabos aġ walu baġon nu simpulu we algaw kan dida'd Jerusalem, pun nipauli'd Caesarea. Mabigat kad, ummoy tummuġdu'tte kuġuwisan wok impaidatongna'k Paul. ⁷ Dummatong kad aġ Paul, naaligummu da Judyu kan siyae nalpu'd Jerusalem wok insaladdae nan-ibaga'tta adu we andagsone ipabasulda kan siyae adidapun mapanoknokan.

⁸ Pun kanan Paul we nanaġdol si long-agna, “Ippun nilisalisku'k lintog taġu we Judyu baġon nu dinadailku templo taġu baġon nu naġabasulaġ atte Emperor ad Rome.”

⁹ Yaġon gapu ta pion Festus we mas-om oġyan da Judyu kan siya, kanana kan Paul, “Piom kad aine intaġu'd Jerusalem ta sidi masumalyaam atta annae impabasulda kan siġa?”

¹⁰ Yaġon kanan Paul, “Adikpun pion te annaġe tataġdog si sinagungnu we kasapulane sina masumalyaak. Siġae mismu dinutukan Emperor aġ an-guwis atta tagu si annae probinsiya. Kad iniiggam-mume naippun kingwaġ aġ lawweng atta Judyu. ¹¹ Kad nu awad kingwaġ aġ lawweng labbongnae ma-

toyak kad adiyakpun makailigsi si katoy. Yakon nu ipun katuttuwaan da sadi ye ipabasulda kan sakon, ipun sillabbong angipulang kan sakon kan dida. Pun idatagku kاسوبku'tte Emperor."

¹² Pun ak Festus, iyyumanna'tta kukunsisalna. Nangangput kad, kanana kan Paul, "Gapu ta indatagnu kasusnu si Emperor, ibuunku sika kan siya."

Ak Paul Si Sinagung Da Ari Agrippa Kan Bernice

¹³ Nalakpus kad pigan algaw, ummali da Ari Agrippa kan Bernice ad Caesarea ta pakumustaonda'k Festus.

¹⁴ Inninggawda kad sidi si adu we algaw, inug-uggud Festus kan Ari Agrippa mipanggob si kasus Paul.

Kanana, "Awad de balud sinae tinenan Gubernur Felix.

¹⁵ Sa inninggawak ad Jerusalem, imbagan da papangat da papadi ya da pallakayon da Judyu kan sakon da mipanggob kan siya wok kindawdae koddongake magongat ak Paul. ¹⁶ Summombatak kan dida wok kanake dakampun ak ugalini ye iRome ipulangni nidalume tagu nu daan masumalya. Kasapulane umuna sumangu'tta namabasul kan siya ta awad inonae anakdolatta ipabasulda kan siya. ¹⁷ Pun dummatongda kad sina, adikpun intalyan kasusna. Yakon mabigat kad ay, tummuksduwak si kukuwisan wok impaidatongku balud. ¹⁸ Tummakdog kad da namabasul kan siya, ippun ipabasulda kan siya'tta ngaimane basule ninamnamak. ¹⁹ Sa nansongbatanda mipanggob ay lawa si pammatin da Judyu ya sa mipanggob si tagu we nangngadan ak Jesus we natoy yakon kanan Paul we ummuli. ²⁰ Gapu kad ta ippun igammuk nu ngai inoke anumalya si kaknae kasus, inimusku kan Paul nu pionae umoy ad Jerusalem ta sidi masumalyaana.

²¹ Yakon kindaw Paul we matenane isun di balud ta sa Emperor anguwis kan siya. Pun imbilinku we maguwaldaan sina inggana'k makwae ibuunku kan Emperor Caesar."

²² Pun kanan Agrippa kan Festus, "Pio'k pagaye dongngone mismu si sanate tagu."

Kanan Festus, "Appigat, makwae dongngom."

²³ Mabigat kad, ummoy da Ari Agrippa kan Bernice atte kukuwwisane inkabotda da ampapatoge silupda. Na'kaoy os da kumander da suldadu ya da papangat si sadi ye siyudad. Nillumno'kda kad losan, impaidatong Gubernur Festus ak Paul. ²⁴ Pun kanan Festus, "Ari Agrippa ya dikayu losane anna sina! Sa annae tagu we itotolongyu, siya indalum da Judyu'd Jerusalem ya sina'd Caesarea kan sakon wok kanandae simpopokawe ippun labbongnae matagu. ²⁵ Yakon ippun paat indasak ak kingwana'k labbongnae magongat. Pun gapu ta indatagnae mismu kasusna si Emperor ad Rome, simsimmo'kku we ibuunku sidi. ²⁶ Yakon ippun

I Sa annae Herod Agrippa II, abeng Herod Agrippa I. Ak Bernice sunud Herod Agrippa II

paat ustu'k igammuk ak isulatku si Emperor atte mipanggob kan siya. Sadi gapunae impaidatongku'tte sinagungyu losan, amod ay sika Ari Agrippa ta awad isulatku nu gangputon taku sumalyaon. ²⁷ Te sa kasomsomkak, naippun dalat ni ibuunku balud kan Emperor nu ippun ustu'k mipabasul kan siya."

Sa Nana'kdolan Paul Si Long-agna Si Sinagung Ari Agrippa

²⁶ Pune sadi, kanan Ari Agrippa kan Paul, "Makwae an-ugudka ta takdolam long-agnu."

Pun intayag Paul imana ta takdolana long-agna wok kanana, ² "Madaydayawe Ari Agrippa, ibelangku longagku we pian sinsadi ye algaw! Ambalu te annaka ta makwae songbatak da losane ipabasul da kailiyake Judyu kan sakon. ³ Te iniiggammum da losane ugali taku we Judyu ya da ansongbatan taku. Pun kodawok ud anusnu we andongol atte annae ibagak.

⁴ "Igammun da losane kailiyake Judyu nantataguk inggan ni kaban-ogku te inninggawak kan dida'd Jerusalem. ⁵ Nabayage igammuda sakon inggan ni nidogaak atte grupun da Pharisee ye angipapati si religionni ya impapati'ke nanuttuwa'tta lintogda. Makwae panoknokandae tuttuwa da anna nu pionda. ⁶ Kad anaak sinsadi ye tatakdoge masumalya, gapu si namnao'ke mituttuwa inkarin Apudyus atte danakkol taku si awe ye taguwona da natoy. ⁷ Sa sanae inkarin Apudyus, sanat namnamaon da ganak da nasawalan ak duwae abeng Israel we mituttuwa kan dida. Siya gapunae nandaydayawda kan Apudyus atte inal'gaw kan nilabi. Gapu si annae namnamae inkarin Apudyus, siya namabasulan da Judyu kan sakon, Apu Ari. ⁸ Ngaipa an'kamnut amatianyuu we taguwon Apudyus da natoy?

⁹ "Takon ay sakon atte awe, simsimmo'kku we kasapulane iggak kaboolake sumullagi'tta namati kan Jesus we iNazareth. ¹⁰ Pun sadi dam-ok kingwa'd Jerusalem. Adu da tagun Apudyus we imbaludku si nangittan da papangat da papadi si kalabbongan kan sakon. Kad nu koddonganda osae tagu'k matoy, iyyunudku matoyana. ¹¹ Nangampigae ummoyak atte losane sinagoga ya dam-ok dinusa da namati. Kad pinatutku dida an-ugudon ak lawweng atte mipanggob kan Jesus gapu ta amod de sangak kan dida. Nampakalamo'k dida takon ay da adaddayuwane siyudad da Gentil."

Sa Angibag-an Paul Si Amatiyana Kan Jesus

(Act. 9:1-19; 22:6-16)

¹² Pinagatupan Paul wok kanana kan Ari Agrippa, "Sadi gapunae ummoyak ad Damascus we innawitku sulate nalpu'tta papangat da papadi ye nangitod atte kalabbongake anokma'tta ngaimane namati kan Jesus.

¹³ Inninggawaḵ ḵad si daḵan atte mamatuḵ Apu Ari, in-nilaḵ paddae naḵpu'd langite napadpadda nu sa in-it. Niliḵwosna saḵon ya da buḵunḵu, ¹⁴ woḵ losan ḵani naliḵwad woḵ dingngoḵḵu gingae ḵanana si Hinebrew, 'Saul, Saul, ngaipam saḵon ampaḵalaḵamon? Am-पाḵalaḵamome mismu long-agnu nu sullagiyom pioḵe isun ni luwange ipatudna susuduḵ ni aḵadu.'

¹⁵ "Pun inimusḵu ḵanane, 'Ngaiḵa, Apu?'

"Pun ḵanan Apu, 'Saḵon aḵ Jesus we ampaḵalaḵamom.

¹⁶ Yaḵon lumibbatḵa te sana panggobḵu we nampaila ḵan siḵa, dutuḵaḵ siḵa'ḵ anserbi ḵan saḵon. Ḵad taḵ-doḵam da innilam mipanggob ḵan saḵon ya da asiḵ ipaila ḵan siḵa'tte umali ye aḵgaw. ¹⁷ Saḵaḵnibaḵ siḵa'tta ḵailiyame Judyu ya da Gentil we angibuunaḵ ḵan siḵa. ¹⁸ Ibuunḵu siḵa ḵan dida ta igammuwonda ḵatuttuwaan ta masilawan da somsomokḵa ya an-aw-idanda da lawweng ya ansagungda si padda. Ḵad an-awidanda ḵaboolan Satan ḵad ansagungda si ḵa-boolan Apudyus ta amatida ḵan saḵon ḵad ma-pakawan da basuḵda ya mibelangda'tta intotokḵon Apudyus aḵ taguna.'

¹⁹ "Sadi gapuna Ari Agrippa, impapatiḵ tinuttuwa sadi ye impailan Apudyus ḵan saḵone naḵpu'd langit.

²⁰ Te ummunae iwwalagawagḵu'tta tagu'd Damascus inggana'd Jerusalem ya da losane ili'tte probinsiya'd Judea ya da Gentil ta ibabawida oḵyan da basuḵda ya ansinagungda ḵan Apudyus ḵad koonda ambalu we mibagay si nambabawiyanda. ²¹ Ḵad gapu'tte sadi, dinokmaanāḵ atta Judyu si inggawaḵ si templo ḵad pinadasda gongaton saḵon. ²² Inggana sinsadi binadangan Apudyus saḵon, pun annaḵ sine tatak-doge anaḵdoḵḵu atta losane tagu, nababa man ḵan nangatu. Ḵad naippun udum aḵ dam-okḵu ibaga yaḵon da imbagan Moses ya da udume profetan Apudyus si awe ye mituttuwa'tte umali ye aḵgaw. ²³ Te ḵasapuḵane ampaḵalaḵam aḵ Kristu ya siya umuna umuli'tta natoy ta iwalagawagna inon Apudyus we Anagu atta Judyu ya da Gentil."

²⁴ Sa nanaḵdoḵan Paul atte long-agna, napapḵaaw aḵ Festus woḵ ḵanana, "Natingangḵa Paul! Sa um-mamdane inadaḵnu natingangam!"

²⁵ Yaḵon ḵanan Paul, "Daḵampun aḵ natingangāḵ, madaydayawe Gubernur Festus yaḵon sa annae ibagabagaḵ ḵatuttuwaan ya naḵpu'tte ambalu we som-somokḵu. ²⁶ Te igammuḵe inabus Ari Agrippa inigammu losan da sana te daḵampun aḵ nitaluḵda. Pun igammuḵe maḵwa ibabaggāḵ ḵan siya. ²⁷ Ari Agrippa, patiyom ḵamman imbagan da profetan Apudyus? Igammuḵe patiyom."

²⁸ Ḵanan Ari Agrippa ḵan Paul, "Sa ḵanam ḵamman allasu angawisam ḵan saḵon ta ambalinaḵ aḵ Kristianu?"

²⁹ Ḵanan Paul, "Allasu man ḵan anḵamnut, Apu ari ya da losane andodongnoḵ ḵan saḵon sinsadi, ilul-

luwaluḵ ḵan Apudyus we amati ḵayu oḵyan losan ḵan Apu Jesus we isuḵe namati yaḵon adi ḵayu oḵyan miḵama ḵan saḵone baḵud."

³⁰ Pun lummanibbat da losan, sa Ari, aḵ Gubernur, aḵ Bernice ya da naḵatuḵdu ḵan dida, ³¹ woḵ lum-mawada ḵad, ḵanandae nan-uugud, "Sa annae tagu ip-pun ḵingwana'ḵ gapun ni magongatana baḵon nu mibaḵudana." ³² Ḵanan Ari Agrippa ḵan Gubernur Festus, "Sa annae tagu mapuḵayan oḵyan nu adina ḵin-dawe maiyoy ḵasusna si Emperor ad Rome."

Sa Ayonan Paul Ad Rome

27 Dummatong ḵad de aḵgawe allibbatanni ḵan Paul we umoy ad Italy, impuḵangda'ḵ Paul ya

da udume baḵud ḵan Julius we osa'tta kapitan da Roman army ye ngannonda "Regiment ni Emperor." ² Nambapur ḵani ye naḵpu'd Adramyttium we umoy at-ta ili'tte probinsiya'd Asia. Binuḵunan diḵani ḵan Aristarchus we iThessalonica si probinsiya'd Macedonia.

³ Mabigat ḵad, nansadang ḵani'd Sidon. Pun ḵi-nadaguwan kapitan Julius aḵ Paul woḵ iyyunudnae umoy atta boḵoy da buḵbuḵunna ta ittanda'tta ḵasapuḵana. ⁴ Ḵasin ḵani ḵad nallibbat, nangoy ḵani'tte sabali ye maoye matalingdane biḵna'd Cyprus te niyabot bibbid ḵan diḵani. ⁵ Pun dinomangni baybaye adani'tta probinsiya'd Cilicia ya Pamphylia woḵ dummatong ḵani'd Myra atte probinsiya'd Lycia. ⁶ Sidi nangdasan kapitan Julius atte bapur we naḵpu'd Alexandria we umoy ad Italy woḵ siya nallugananni. ⁷ Innum-ummaan ni bapur si pigan aḵgaw woḵ gapu'tte bibbid nampaḵalaḵam ḵani ye dummatong si adani'd Cnidus. Gapu ta pummigsapigsa bibbid, ippun inon ni bapur we maḵat, pun nangoy ḵani'tte sabali ye maoye matalingdane biḵna'd Crete woḵ lausanni'd Salmone. ⁸ Yaḵon taḵon ay nu nangigiigid ḵani'd Crete, dodae nampaḵalaḵam ḵani inggana'ḵ dummatong ḵani si ngannonda Ambalu we iIllongan Da Bapur we adani si ili'd Lasea. ¹

⁹ Gapu ta nanunnuwan ḵani ya ḵaog-ogyat pagatupanni ye ambapur te naḵaḵpus aḵgawe nallaunan, ḵanan Paul we namagbaga ḵan dida, ¹⁰ "Bubuḵun, nu ipatut taḵu pagatupane ambapur, aaddi ye adu da madadail atta karga taḵu, taḵon ay bapur ya awad os da matoy." ¹¹ Yaḵon aḵ Julius we osa'tta kapitan da suḵdadun da iRome adinapun tinuttuwa imbagan Paul te siya tinuttuwana imbagan ni kapitan ni bapur ya sa sinḵuwa si bapur. ¹² Da ḵaaduwan ḵad os atta buḵunni ye nallugan, piondae pagatupanni te sa sadi ye lugar lawweng aḵ inggawan ni bapur si timpun ni ageled. Pun ḵananda, "Padason taḵu pagay iduum ad Phoenix

¹ Sa pion ni awad atte English we Fair Havens ḵanan, Ambalu we iIllongan Da Bapur we adani si ili'd Lasea.

we ili'd Crete ta sidi inggawan taku si timpun ni ageled." Kad ambaļu we dadakkaļan te dakampun ak nansagung si malpuwan ni bibbid.

Sa Bali

¹³ Sa sadi, dummatong bibbide nalpu'd daya, kanan-dapun nu makwae pagatupanda baatda. Impangatuda andagsone kagae ngannonda angklae amaginok si bapur wok nallibbat kani ye nangigiigid ad Crete.

¹⁴ Yaķon sin-aķitan kad, dummatong os ampigsae bibbide nalpu'd lagude umoyon si dumingitan init ad Crete. ¹⁵ Tinupatupakan ni bibbid bapur, gapu ta adikanipun makasungab, inbay-anni gaye sa bibbid angipaoy nu dinu ayonana. ¹⁶ Nangoy kani'tte sabali ye maoye matalingdane biik ni ban-oge ili si gawan ni baybaye ngannonda Cauda, insap-alni da bangkae binutbut ni bapur te natalingdan kani'k aķit yaķon do-dae nampakaļam kani. ¹⁷ Nagangput kade nisap-al da bangka, tinaķodda bapur atte dakole tali ta adi maposyang da tablana. Indolada bos layab ^I te makimutda'k misagud bapur atta gummamung-uļe gallis ad Syrtis. Yaķon iwwal-ongdae sa bibbid angipaoy atte bapur nu dinu angipaoyana. ¹⁸ Yaķon pinagapagatupan ni ampigsae bali, nabigat kad ay insaladdae nangiballu'tta karga ta lumangpaw. ¹⁹ Sa kaķlun algawna, nan-iballuda bos atta lamintan ni bapur. ²⁰ Nalaķpus kad adu we algaw, ippun nangil-anni si init ya da bituwon, annae amo ipigsana bibbid inggana'k ippun ogon namnamani'k matagu.

²¹ Gapu ta nabayage ippun nangananda, summiķad ak Paul wok kanana, "Susunud, nu tinuttuwayu okyan imbagake adi taku malikkat ad Crete, naippun nadadail kan natalak. ²² Yaķon sinsadi, adi kayu ambinsaw te naippun matoy kan ditaku, abus bapur ak madadail. ²³ Te sa labi, nampaila anghel Apudyus we sinkuwa kan saķone siya daydayawok, ²⁴ wok kanana, 'Paul, adika makimut te kasapuļane masumalyaka si sinagung ni Emperor ad Rome. Kad mipagapu bos si kinabalun Apudyus, taguwona siķa ya da losane kalugannu ta naippun matoy.' ²⁵ Kad papigsaonyu da som-somokyu te amatiyak kan Apudyus we mituttuwa da losane imbagana kan saķon. ²⁶ Yaķon kasapuļane misagud bapur si osae ili si gawan ni baybay."

²⁷ Nalaķpus kad nasawaļan ak opate labi, nityupitupiyak kani si Baybaye Adriatic si inggan ni lapun ni bali. Gawallabi kad, giniķnan da marinero si bapur we annan miduum si igidna. ²⁸ Inisongda kad kaadaļom ni danum, sissiyae duwampuļu we dopa kaadaļomna. Naakat kani kad ak aķit, inķasinda bos inisong wok nasawaļan ak limae dopa kaadaļomna. ²⁹ Makimutda nu maag ay mitupak bapur atte bat-

^I Sa layab, anķopaļ ya alwae lupute ansonod atte bibbide angipaoy si bapur.

batu. Pun inuyudda opate angkla si ubotan ni bapur ta guminoķ ya illuwaļuda ta pumadda. ³⁰ Kad da marinero si bapur pinadasdae umawid. Pun inuyudda bangka si baybaye allolloķķonda umoy si sinagung ni bapur ta umoyda uyudon angkla. ³¹ Yaķon kanan Paul si kapitan ya da suldaduna, "Nu adipun inggaw da marinero si annae bapur, ippun matagu kan diķayu." ³² Pun ginsat da suldadu da tali ye nitaķodan da bangka ta maanud da bangkae matenan da marinero si dakole bapur.

³³ Anna kade pummadda, impatut Paul we anganda wok kanana, "Duwan dumingguwan nalaķpuse ippun nangananyu te nataķtak si ķimutyu. ³⁴ Sinsadi, angan kayu ta awad iķosdolju we matagu si annae bali. Adi kayu ambinsaw te naippun matoy kan ditaku ya masugat." ³⁵ Naabus kade imbagan Paul sadi, innalana tinapay wok nanggappiya kan Apudyus si sinagung da losan. Pun binisbisakna wok insaladnae nangan. ³⁶ Innilada kad sadi, nasolgagda losan wok nanganda. ³⁷ Sa belangni ye inggaw si bapur, duwanggasut ya pitumpuļu ya onome tagu. ³⁸ Nagangput kani kad nangan, imballuda ilike wheat we illuganda ta lumangpaw bapur.

Sa Nadadailan Ni Bapur

³⁹ Pummadda kad, intap da marinero si bapur taļantag ni baybay yaķon adidapun naķaimatun nu ngai ye lugar sadi. Yaķon innilada taļantage galgallis. Pun kanandapun nu makwae ipaoyda bapur sidi. ⁴⁰ Kingwada kad, ginsatda da tali ye nitaķodan da angkla ta matenanda si baybay wok inuķasanda tali ye nitaķodan ni tablae angipaoy si bapur. Kad impangatuda layab atte sangun ni bapur ta ipaoy ni bibbid si taļantag. ⁴¹ Yaķon nitupak bapur si gummamung-uļe gallis wok misagud sanguna pun adipun ogon maķagidu. Sa ubotana kad, tinupatupakan ni tupiyak wok naposyang.

⁴² Da suldadu kad, planudae gongatonda da baļud ta ippun umuna anķiyat ya umawid. ⁴³ Yaķon iyyadin ni kapitan te pionae matagu'k Paul. Pun imbilinna'tta lamogdae anķiyate umunada pumaytuk si baybay ta tumakdangda si taļantag, ⁴⁴ kad umun-unud da udume ampataw atta tabla kan udume kayun ni bapur. Pun dummatong kani si taļantage ippun naķwa kan diķani.

Sa Inningawan Paul Ad Malta

28 Dummatong kani kad si taļantag, wadawad kani ya inigammuni ye Malta ^{II} ngadan ni lugar we dummaķnganni. ² Da umili sidi, nisagasagawdae nammangili kan diķani wok nan-apuyda ta an-

^{II} Ad Malta umoye 246 square kilometro kaalwana ya naliķub si baybay.

aniduwanni te ummudan ya amod de tungnin.

³ Nandagup ak Paul ak simposote kayu wok intunguna si apuy. Gapu si atungna, natanokwal uloge umtoy wok kinotbana iman Paul wok niputiput. ⁴ Innilan kad ay da umili uloge antatayyun si iman Paul, kananda'tta udum, "Ippun liyodnae pumappatoy sanate tagu, takon ay nu nakalaset atte baybay, adimpun ni anusa'tta tagu iyunude matagu." ⁵ Yakon daguse iwwagwag Paul ulog si apuy, pun naippun nakwa kan siya. ⁶ Ninamnamadae lumtog imana bakon nu mapit-tuwak ya matoy. Yakon panos kad nanguuwayanda, iniladae ippun lawweng ak nakwa kan siya. Binaliwan-da da somsomokda wok insaladdae nangibagae siya apudyus.

⁷ Adani si sanate talantag lutae kuwan Publius we pangat da tagu si annae ili si gawan ni baybay. Nis-agawe nammangili kan dikani si tulun algaw.

⁸ Niyaspu ose an-atung kan napitut aman Publius. Pun ummoy Paul innila wok illuwaluwana, impatayna da imana kan siya wok nakaan sakitna. ⁹ Nakwa kad ay sadi, ummoy da nasakite udum kan Paul wok kinanna da sakitda. ¹⁰ Adu da innatoddae atodda kan dikani wok anna kade inkani, indatongda da losane kasapulan ni ye ambaat.

Sa Dummatong Da Paul Ad Rome

¹¹ Nalakpus kad tulun bulane ininggawanni'd Malta, nambapur kani si bapur we nalpu'd Alexandria we ininggaw sidi si timpun ni ageled. Sa malkana kad si sangu, kapile apudyus. ¹² Pun dummatong kani'd Syracuse wok ininggaw kani sidi'k tulun algaw. ¹³ Pune sadi pinagatupanni ye nambapur wok dummatong kani'd Rhegium. Nalakpus kad sin-algaw, ingaw bibbide nalpu'tte nalpuwanni. Mabigat kad, nak-tad kani'd Puteoli. ¹⁴ Sidi nangdasanni'tta udume susunud kan Kristu wok tinawidan dikani ta ingaw kani kan dida'k sindumingguwan. Sa sadi kad dummatong kani'd Rome. ¹⁵ Dingngol kad ay da susunudni kan Kristu ad Rome we inkani sidi, ummoy dikani in-abot ad Appius we andakdangan da tagu ya da udum atte ngannonda Tulu we Dadawwosan. Innilan kad Paul dida, nanggappiya kan Apudyus wok nasolag somsomokna.

¹⁶ Dummatong kani kad ad Rome, iyunuddae ingaw ak Paul si boloye maguwaldaan ak ossaane suldadu.

Sa Nakaugudan Paul Atta Judyu Ad Rome

¹⁷ Nalakpus kad tulun algaw, impaayag Paul da pangat da Judyu we ingaw ad Rome. Nandatdatongda kad, kanana kan dida, "Susunudku we ganak Israel,

I Sa kapile apudyus atte annae verse da Castor kan Pollux. Sana da apudyus we daydayawon da ankwaa! si bapur atte awe.

takon ay nu ippun kingwak ak lawweng atta kailian taku bakon nu nilisalisku'tta ugalin da danakkol taku yakon dinokmaanda sakon ad Jerusalem wok impulangda sakon atta iRome. ¹⁸ Sinumalyan kad da iRome sakon, piondae mapukayanak te iniggamudae ippun kingwak ak lawweng ak labbongnae matoyak. ¹⁹ Yakon gapu ta sinuknaan da Judyu, napatute midatag kasusku si Emperor ad Rome. Adiyakpun andalum kan dida. ²⁰ Sana gapunae inayagak dikayu ta an-asila taku kan an-uugud taku te pioke ipaigammu we sa gapun ni nakawadak sa pammatike siya namna-maon taku we ganak Israel."

²¹ Pun kananda kan siya, "Ippun inawatni'k sulat ak nalpu'tte probinsiya'd Judea si mipanggob kan sika. Takon ay os da susunude ganak Israel we ummali sina, naippun os imbagada'k ngaimane lawweng mipanggob kan sika. ²² Yakon pionni ye dongngon kasom-somkam te igammuni ye da tagu'tta kinailin di ili anugudda'k misullagi'tte nidog-am atta angunud kan Jesus."

²³ Pun imbagada algawe andakdangananda. Dummatong kad sadi ye algaw, aduadu da tagu we ummoy si inggawan Paul. Pun insaladna'tte bigbigat inggana'k lummabi ye nangipakaawat ya nangipanoknok si mipanggob atte ampangan Apudyus. Impadasna inawis dida ta amatida kan Jesus atte nangiwalagawagan-na'tte lintog Moses ya da inggilin da udume profetan Apudyus. ²⁴ Kad ininggaw da naawis atta inugudna yakon adimpun da udum pinati. ²⁵ Pun ummoyonda, nanggogwada ya nansosongbatda. Yakon sa daanda ayonan, iyyanungus Paul kanane, "Tuttuwa pagay impaigilin ni Ispiritu Santu kan Profeta Isaiah mipanggob atta danakkol taku we kanana,

²⁶ "Inka'tta tagu ya ibagam kanane:

Andodongngol kayu yakon adiyupun maawatan, itotollongyu yakon adiyupun imatunan.

²⁷ Te da sanae tagu, tummungitong da somsomokda. Antultullongda'tte katuttuwaan ya kimitonda da atada.

Uni kad ya makwae makailada, makadongolda ya makaawatda. Kad nu ansinagungda kan sakon kaanok da sakitda.' II

²⁸ Pun pioke ipaigammu kan dikayu we awad de imbuun Apudyus we umoy angibaga'tta Gentil si inon Apudyus we anagu'tta tagu kad andongolda."

²⁹ Naabus kade imbagan Paul sadi, kesan da Judyu we nansosongbat. III

³⁰ Duwan tawon inniinggawan Paul si boloye inabangana'd Rome kad minangilina da losane ummoy nangila kan siya. ³¹ Natulode nangiwalagawag kan

II Isaiah 6:9-10. III Sa annae verse ippun atta kaaduwane manuscript atte Greek.

nangituttudu mipanggob si ampangatan Apudyus ya
ak Apu Jesu Kristu kad ippun nanupod kan siya.

Romans

Sa Lapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul we osa'tta sammilun Jesu Kristu. Pinilin Apudyus sakon ak osa'tta apostolna ya dinutukana bos sakon ak umoy angiwagalawag si Ambalu we Damag we nalpu kan Apudyus.

²⁻³ Sa annae Ambalu we Damag, mipanggob si abengnae inkarina si awe atte impaigilinae ugudna mipagapu'tta profetanae an-uuggudona. Nu mipanggob si kinatataguna, nalpu'tta ganaq Ari David. ⁴ Nu mipanggob os si kinaapudyusna, impailan Apudyus we siya makaboole Abengna atte ummulyana. Siya'k Jesu Kristu we Apu taku. ⁵ Mipagapu kan Jesu Kristu, impailan Apudyus kinabaluna kan sakon wok nambalina'k ak apostol ta awisok da tagu'tta losane ili ta tumuttuwada gapu si amatiyanda kan Jesus. ⁶ Nidoga kayu we iRome we pinilin Apudyus ak ambalin ak tagun Jesu Kristu.

⁷ Pun anulatak kan dikayu we annat ad Rome we inay-ayat Apudyus kan pinilina'k taguna. ¹ Awad okyan kan dikayu kinabalu kan lin-awae nalpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we Apu taku.

Sa Nanggappiyaan Paul Kan Apudyus

⁸ Sa umunae pioq ibaga, anggappiyaak kan Apudyus mipagapu kan Jesu Kristu si mipanggob kan dikayu losan. Te nandinongo! pammatiyu si intero we lubang. ⁹ Ak Apudyus anakdole pasigku dikayu ikagasmok si alluwaluwaq. Siya anserbiyak atte losane kaboolak atte angiwagalawagaq si Ambalu we Damag mipanggob si Abengna. ¹⁰ Kad iluwaluk kan Apudyus we nu piona, awad wayake umali kan dikayu te nabayage ippun wayak. ¹¹ Te pioq pagaye ilak dikayu ta makabillayak kan dikayu si bindisyune nalpu si Ispiritu Santu ta pumigsa pammatiyu. ¹² Sa pioq ibaga, an-asisolgap taku si pammati ta pumigsa pammatik mipagapu'tta pammatiyu ya pumigsa bos pammatiyu gapu si pammatik.

¹³ Susunudku kan Kristu, pioke igammuwonyu nangampigae planuke umali kan dikayu yakon awad de pasig anupod kan sakon. Pioke ilan dikayu ta awad os da awisoke amati ye isun da udume Gentil we inawisku'tta udume ili. ¹⁴ Kasapulane iwagalawagku Am-

^I Makwae basaonyu mipanggob atte timpun Paul ad Rome atte Acts 28:16-31.

balu we Damag atta losane tagu, da naadalan bakon nu da ippun adalda, da nalaing ya da nadong-og. ¹⁵ Pun pioke iwagalawag Ambalu we Damag kan dikayu bose awad ad Rome.

Sa Kaboolan Ni Ambalu We Damag

¹⁶ Adikpun ibaine angiwagalawag atte Ambalu we Damag te siya Ugud Apudyus we makabool anagu'tta losane amati, umuna'tta Judyu ya asiyot da Gentil. ¹⁷ Te gapu si Ambalu we Damag, impaigammun Apudyus inonae angwa'tta tagu'k maun-unan gapu'tte tuttuwae pammatida kan siya. Te kanan ni nigili si Ugud Apudyus, "Sa tagu ak Apudyus angwa si maun-unana mipagapu'tte pammatina, awad kan siya biyag ak inggana." ^{II}

Sa Kinalaweng Da Losane Tagu

¹⁸ Te ak Apudyus ad langit, impaigammuna sangana'tta adipun andayaw kan siya ya da angwa'k lawweng. Te sa kinalawengda anupod si mipaigammuan ni katuttuwaan. ¹⁹ Te sa angigammuan si mipanggob kan Apudyus, mamaq-ila te mismu we ak Apudyus nangipaila kan dida. ²⁰ Te takon ay nu adipun maila kinaapudyusna ya sa kaboolanae ippun anungusna, mamaq-ila'tta kingwana inggan ni nangwaana'tte lubang. Pun ippun lasun da tagu we adi amati. ²¹ Te takon ay nu iniiggammudae awad ak Apudyus, adidapun andayaw ya adidapun os anggappiya kan siya. Yakon nambalin ippun anun da anso-somsomokda ya gummiqbot somsomokda. ²² Kanan-dae nalaingda yakon nambalinda'k dong-og. ²³ Te adidapun nandayaw si matattagu we Apudyus. Yakon siya dinaydayawda da kingwan di tagu we sinan-apudyus, sinantatagu, sinansissiwit, sinan-ayam ya da kais-isun da kumayam.

²⁴ Gapu'tte kinadong-ogda, iwawalang Apudyus dida ta koonda da ngaimane lawweng ya kaissawe pipionda ya da kababbaine makwa'tta long-agda. ²⁵ Te pinasantanda katuttuwaan mipanggob kan Apudyus atte tinutuli. Kad siya dinaydayawda kan nanserbiyanda da kingwan Apudyus yakon dakampun kan

^{II} Sa osae piona ugudon atte Greek: Sa naun-unane tagu awad de biyagna'k inggana gapu'tte pammatina. Habakkuk 2:4; Galatians 3:11; Hebrews 10:37-38.

Apudyus we nangwa'tta losane siya madaydayaw ak inggana. Amen.

²⁶ Sana gapunae iwwalang Apudyus dida ta koonda da kababbaine pion da long-agda. Te da udume bubai itanungda adalugon da asimubaidae dakampun okyan ak makwa. ²⁷ Kad isuna bos atta lalaki, dakampun atta bubai adalugonda yakon siya maawisan ni giknada da asillalakida. Pun aaddi ye awatonda dusae labbongnae maatod kan dida te kaisaw da kookoon-da.

²⁸ Gapu'tte adidapun namigbigan kan Apudyus, iwwalangna dida ta iturayan da lawwenge somsomokda dida ta koonda da balangnae dakampun okyan ak makwa. ²⁹ Siya awad atta somsomokda da losane kalasin da lawweng. Kamommodda, maaposda. Pumappatoyda, subboganda, nasikapda ya pasige siya sosomkonda ampakalamonda da bulunda ya sun-gadanda. ³⁰ Allikudda'tta asintataguda, sasangnganda'k Apudyus, am-amsewonda da asintataguda, indadayawda, ansokalda, pasig ose ansomsomokda'tta udume kalasin di lawweng ya adidapun tuttuwaon da aammada ya da iinnada. ³¹ Nadong-ogda, adidapun matalgodan, takon ay da kabalyanda adidapun ayaton ya ippun kadaguda'tta udume tagu. ³² Takon ay nu igammuda tuttudun Apudyus we labbongdae madusa'k inggana da tagu we angwa'tta katti, sissiyae koonda. Dakampun ak abus koonda nu adi ayunanda bos da udume angwa'tta kaknat.

Sa Ankuuwis Apudyus

2 Pun sikae anguwis si kinalaweng da udum, adikapun makailigsi si madusaam kan Apudyus, takon ay ngai kinatatagum. Te nu kuwisom kinalaweng da udum ya kingwam os da isun da kokokkonda, siya koom madusaam kan Apudyus. ² Igammu taku we ustu ankuuwis Apudyus atta angwa'tta kassadi. ³ Yakon sikae anguwis si kinalaweng da udume tagu yakon kingwam os da kokokkonda, makailigsi ka kamman si madusaam kan Apudyus? ⁴ Adiyu potogon ak Apudyus atte kananyu we adimpun dikayu dusaon gapu ta kumadagu, naatom ya amod de anusna. Adiyupun kamman igammu we kinadaguwana dikayu ta ibabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa? ⁵ Yakon gapu ta tummungitong da somsomokyu ya adikayupun ambabawi, amo dogadog-anyu kadusaanyu'tte algawe angipail-an Apudyus atte sangana ya mipaila naun-unane ankuuwisna'tta tagu. ⁶ Te ak Apudyus gungunaana tagu sigun atta kingwana. ¹⁷ Da tagu we angipapati angwa'tta amba lu ta madayawanda, mapatganda ya mataguda'd langit ak inggainggana ya dida angittan Apudyus si biyag ak inggana. ⁸ Yakon da tagu we siya

I Psalm 62:12; Proverbs 24:12.

sosomkonda da pionda ya adidapun tuttuwaon gapu si adidapun amatiyan si katuttuwaan kad siya koonda lawweng, aaddi ye dida angipail-an Apudyus si um-mamdane sangana'tte timpu we anusaana kan dida. ⁹ Kad da losane tagu we angwa'k lawweng, amod de ampakalamanda, umuna'tta Judyu isuna bos atta Gentil. ¹⁰ Yakon da losane tagu we angwa'tte amba lu, padayawan kan patgan Apudyus dida ya ittona lin-awan da somsomokda, umuna'tta Judyu isuna bos atta Gentil. ¹¹ Te ak Apudyus kad ippun laksigona nu ankuwis. II

¹² Te da losane nakabasul, misinada kan Apudyus ya madusada'k inggana. Da Gentil kad adidapun inigammu Lintog Apudyus, pun adimpun Apudyus ibatay si lintog nu kuwisona dida mipagapu'tta basulda. Yakon da Judyu, igammuda sanae lintog, pun siya ambatayan Apudyus we anguwis kan dida. ¹³ Te sa tagu adipun maun-unan atte antotolong Apudyus gapu'tte andongolana'tte lintog yakon sa anuttuwaana. ¹⁴ Te da Gentil ippun igammuda'tte lintoge inggilin Moses yakon nu koonda da amba lu we pakwan ni lintog, ambalin ak lintog kan didae mismu. ¹⁵ Kad sa angwaanda'tta ustu, sadi angipillae nigili lintog atta pusuda. Kad takdolan ni somsomokdae tuttuwa sana te nu koonda amba lu, igammun ni somsomokdae amba lu. Kad nu koonda lawweng, igammun os ni somsomokdae lawweng. ¹⁶ Pun sigun si annae Amba lu we Damag we iwwalagawagku, kakna makwa si algawe anguwisan Apudyus mipagapu kan Jesu Kristu atta losane somsomok da tagu ya da kingwadae nitatalu.

Sa Lintog Moses

¹⁷ Dikayu we Judyu, kananyu we antalgod kayu si angunudanyu si lintog. Kad iskalu bose tagun Apudyus dikayu. ¹⁸ Kad igammuyu pinion Apudyus we pakwa kan dikayu ya nalaing kayu we ampili'tta kabaluan te annat lintognae anuttudu kan dikayu. ¹⁹ Kad nu aaddi ye dikayu angidalan atta nakulape ippun igammuda si mipanggob kan Apudyus, dikayu silawe allanglang at-ta awad atte pongot. ²⁰ Kad kananyu bose dikayu kal-labbong anuttudu'tta dong-og kan anuttudu'tta in-aabbeng da somsomokda gapu'tte lintoge annat kan dikayu we angigammuwanyu si ustu kan katuttuwaan. ²¹ Kananyu we nalaing kayu we antuttudu'tta udum yakon ngaipayu adi tuttuwan da long-agyu nu? Iwalagawagyu we adi kayu okyan an-akaw yakon ngaipa kayu bos an-akaw nu? ²² Kad kananyu bose kasapulane adi kayu makadagdagas, pun ngaipa kayu bos makadagdagas nu? Kad kananyu bose am-amgal long-agyu we andayaw atta sinan-apudyus, kad ngaipa kayu lumnok si templon da sinan-apudyus ta an-akaw kayu'tta awad ad dalom nu? ²³ Siya iskalu

II Deuteronomy 10:17.

Lintog Apudyus we awad kan dikayu yakon dikayu bos angibabbain kan Apudyus gapu'tte allisalisanyu'tte lintogna! ²⁴ Tuttuwa nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Gapu'tta sanae kokokkonyu we Judyu, siya an-ugudan da Gentil si lawweng mipanggob kan Apudyus." ^I

²⁵ Dita ku we Judyu, ampatog nasogyatan ta ku ta mipailae dita ku tagun Apudyus. Yakon nu adi ta ku tuttuwaon lintogna ya lalisison ta ku, naippun anun ni nasogyatan ta ku kad isu ta ku da adipun nasogyatan.

²⁶ Pun ta kon ay da Gentil we adipun nasogyatan nu tuttuwaonda tuttudun Apudyus, ibelang Apudyus dida'k isun da tagunae nasogyatan. ²⁷ Kad ta kon ay adidapun nasogyatan nu tuttuwaonda lintog, dida angoddong atte madusaan da Judyu te ta kon ay nasogyatanda ya awad de nigili ye lintog kan dida, nilisalisda.

²⁸ Sa tuttuwae Judyu we ibelang Apudyus ak taguna, dakampun ak siya mimatunana angunudana si ugali ba kon nu sa nampasogyatana. ²⁹ Te sa tuttuwae Judyu, sa tagu we binaliwan Apudyus. Dakampun si nasogyatana yakon sa nabaliwan ni kinatataguna. Yakon dakampun si nigili ye lintog namaliw kan siya yakon sa kewaa ni Ispiritu Santu. Dakampun ak tagu angidayaw kan siya yakon ak Apudyus.

Sa Angwan Apudyus Atta Judyu

3 Pun ngai amba luwan ni ambalin ak Judyu? Ba kon nu ngai kad ain patog ni sogyat? ² Sa katuttuwaan, ampatog tagu we mibelang ak Judyu. Sa umuna, dita ku nangitalgodan Apudyus si nigili ye ugudna. ³ Yakon ngai inona nu da udum kan dita ku adidapun mata lgodan atta ibagada? Piona kad ain kanane adipun ak Apudyus mata lgodan atta inkarina? ⁴ Naid! Te tuttuwa'k Apudyus, ta kon ay nu tuliyan da losane tagu. Te sa nigili ye ugudna kanana, "Nu ta kdolan mismu we long-agnu, ipailame ustu da kingwam kan pasige olgom da losane amabasul kan si ka." ^{II}

⁵ Yakon nu sa angwaan ta ku'tta kinalaweng angipaila si naun-unan ak Apudyus, ma kwa kammane kanan ta ku we adipun naun-unan ak Apudyus nu dusaona dita ku gapu'tta kinalaweng ta ku? An-ugudake kasomsomkan di tagu. ⁶ Dakampun ak katti! Te nu adi naun-unan ak Apudyus, ngai inonae anguwis atta losane tagu si annae lubung?

⁷ Yakon nu mipagapu si kinatulik mipail-an ni kinatuttuwaan Apudyus ya madayawana, ngaipaak sis-siyae nakoddongan ak kabasbasulan? ⁸ Kad ngaipa ta ku adi koon lawweng ta itokwalna amba lu? Awad da udume tagu we palawengonda sakone ibagabagadae imbaga k da anna yakon dakampun ak tuttuwa. Pun labbongnae madusada.

I Isaiah 52:5; Ezekiel 36:22. II Psalm 51:4.

Da Losane Tagu Nakabasul

⁹ Pun un-unnoy ta ku kad aine Judyu nu da Gentil? Naid! Inug-uggud ta ku we losane tagu iturayan ni basul, Judyu man ba kon nu Gentil. ¹⁰ Te sa kanan ni nigili ye Ugud Apudyus,

"Naippun tagu'k naun-unan, ta kon ay ossaan.

¹¹ Naippun ossaan ak ma kaawat si katuttuwaan kan ippun ossaan ak malyad angigammu kan Apudyus.

¹² Nan-awidan da losane tagu'k Apudyus ya losanda nambalin ak lawweng, kad ippun ossaan ak angwa si amba lu, ta kon ay ossaan. ^{III}

¹³ Isunan nabubuktane libon da sungadda kad pasige tinutuli da ugudonda. ^{IV}

Kad da ugude ibungangayda isunan gitan di ulog. ^V

¹⁴ Kad pasig alawag kan sanga da ugudonda. ^{VI}

¹⁵ Kad alistuda bose pumatoy,

¹⁶ kad dinumane ayanda,

guluwonda da tagu ya awad da dadailonda.

¹⁷ Ippun somsomokda'k mitimpuyug atte allin-awaan da udume tagu. ^{VII}

¹⁸ Adidapun isipog ak Apudyus." ^{VIII}

¹⁹ Igammu ta ku we sa Ugud Apudyus we nigili'tte awe naatod kan dita ku we Judyu we anuttuwa si lintogna. Pun adipun ma kwae awad angibaga kanane naippun basulna. Te losane tagu sumangu kan Apudyus we ma kuwis. ²⁰ Te naippun tagu'k naun-unan atte antotollong Apudyus gapu'tte anuttuwaana'tte lintog te sa usar ni lintog ipaigammunae nakabasul losan da tagu.

Sa Angwaan Apudyus Atta Tagu Ak Maun-unan

²¹ Yakon sinsana, impaigammun Apudyus inonae angwa'tta tagu'k maun-unane dakampun ak mipagapu si anuttuwaanda'tte lintog. Ta kdolan ni lintog Moses ya da inggilin da profetan Apudyus mipanggob si anna. ²² Ak Apudyus angwa'tta losane tagu'k maun-unan mipagapu si pammatida kan Jesu Kristu. Te adimpun Apudyus laksigon ngaimane tagu. ²³ Te losan ta ku nakabasul kad adayu ta ku si kinaba lun Apudyus. ²⁴ Yakon gapu'tte libli ye atod Apudyus kan dita ku ya gapu'tte kinaba luna, kingwana dita ku'k naun-unan mipagapu kan Jesu Kristu we nanubut kan dita ku'tte dusan da basul ta ku. ²⁵ Indatun Apudyus ak Jesu Kristu ak matoy ta pumoy-as dalana'k ma-

III Da Psalm 14:1-3; 53:1-3. IV Psalm 5:9. V Psalm 140:3. VI Psalm 10:7. VII Isaiah 59:7-8. VIII Psalm 36:1.

pakawanan da basuḷ da amati. Ƙingwana ƙaƙna'ƙ angipail-ana si ummun-unana te sa awe si daan Jesus umaliyan, inan-anusana da tagu we adinapun daguse dinusa dida'tta basuḷda. ²⁶ Sinsadi impailanae naun-unan gapu'tte adinapun nambiyangan da basuḷ da tagu yaƙon imbuunna'ƙ Jesus aƙ matoy ta siya madusa para'tta basuḷ taƙu pun aƙ Apudyus ustuy siya angwa si maun-unan da awad pammatida ƙan Jesu Kristu.

²⁷ Pun aditaƙupun lamog isƙaḷ naun-unan taƙu gapu si anuttuwaan taƙu'tte lintog. Yaƙon aƙ Apudyus angwa si maun-unan taƙu gapu si pammati taƙu.

²⁸ Patiyon taƙu we aƙ Apudyus angwa si maun-unan da tagu mipagapu si amatiyanda ƙan Jesu Kristu, daƙampun aƙ sa anuttuwaanda'tte lintog. ²⁹ Aƙ Apudyus ƙad, daƙampun aƙ abus da Judyu aƙ sin-Apudyus yaƙon Apudyus os da Gentil te siya Apudyus da losane tagu. ³⁰ Ossaan Apudyus da Judyu ƙan Gentil ya abus mipagapu'tta pammatida ƙan Jesu Kristu aƙ maun-unanda. ³¹ Ƙad idiyan taƙu ƙad ain lintog gapu si annae pammati? Naid! Yaƙon ipaila taƙu we tuttuwapiyon ni lintog ƙanan.

Sa Naun-unan Abraham Gapu Atte Pammatina

4 Sosomƙon taƙu ƙad aƙ Abraham we daƙdaƙoḷ taƙu we Judyu. Ngai inon Abraham we nibelang aƙ naun-unan ƙan Apudyus? ² Nu gapu'tte ambaḷu we ƙingwan Abraham nangwaan Apudyus ƙan siya'ƙ naun-unan, maƙwae isƙaḷna'tta tagu. Yaƙon tuttuwae adipun maƙwae isƙaḷna'tte sinagung Apudyus. ³ Te sa nigili ye Ugud Apudyus ƙanana, "Namati'ƙ Abraham ƙan Apudyus, pun siya nangibelangan Apudyus ƙan siya'ƙ naun-unan." ¹⁴ Awatna, nu awad tagu'ƙ anƙewaal, daƙampun aƙ mibelang aƙ atode libli ƙan siya tangdanna yaƙon illabbuna. ⁵ Yaƙon ngaimane adi angwa'tta ambaḷu we banag ta awaton Apudyus yaƙon amati ƙan Apudyus we angwa'tta ƙababassuḷan aƙ maun-unan, sa pammatina gapun ni angwaan Apudyus ƙan siya'ƙ maun-unan. ⁶ Sana pion Ari David ugudon si nangibag-ana'tte pian tagu we imbelang Apudyus aƙ naun-unane daƙampun aƙ gapu'tte ƙingwana. ⁷ Ƙanana,

"Pian tagu we pinakawan Apudyus da ƙingwana ya ƙinaanna dusan da basuḷna.

⁸ Pian tagu we adimpun Apudyus ogon iƙagasmokḷ da basuḷna." ^{II}

⁹ Ngai nangibag-an Ari David si ƙananae pian? Abus taƙu ƙad aine Judyu aƙ nanuttuwa si ugali ye masogyatan? Naid! Te taƙon ay da Gentil we adipun nasogyatan, nidogada. Ƙananni ye imbelang Apudyus aƙ Abraham aƙ naun-unan gapu'tte pammatina. ^{III}¹⁰ Ƙa-

maan ni naƙwaan ni sana? Sa daan Abraham masogyatan baƙon nu sa nagangputana, imbelang Apudyus aƙ naun-unan. ^{IV}¹¹ Pun nasogyatan aƙ Abraham ta angipanoƙnoƙe imbelang Apudyus aƙ naun-unan gapu si pammatina si daannapun masogyatan. Pun nambalinon Apudyus aƙ aman da losane namati taƙon ay nu adidapun nasogyatan, mibelangda'ƙ naun-unan. ¹² Ƙad siya nambalin aƙ aman da losane Judyu we nasogyatan ya inunudda bos pammatin Abraham atte daanna masogyatan.

Sa Angawatan Da Losane Amati Si Inkarin Apudyus

¹³ Sa awe, inkarin Apudyus ƙan Abraham ya da ganaknae allaksunda annae lubung. Yaƙon daƙampun aƙ gapu'tte nanuttuwaan Abraham si lintog nangibelangan Apudyus ƙan siya'ƙ naun-unan yaƙon gapu'tte pammatina. ¹⁴ Te nu maatod inkarin Apudyus atte anuttuwa si lintog, ippun ogon anun ni pammatin da tagu ƙad ippun anun ni inkarin Apudyus. ¹⁵ Te sa lintog ambanag si sumang-an Apudyus ƙan ditaƙu te aditaƙupun lamog tuttuwaon. Yaƙon nu naippun lintog naippun malisalis.

¹⁶ Pun sana gapunae mibatay atte pammati ta sa inkarin Apudyus mibatay si ƙinabaḷuna ya aaddi ye mituttuwa'tta losane mibelang aƙ ganakna, daƙampun aƙ abus da Judyu aƙ angigammu'tte lintog yaƙon da losane amati ye isun ni pammatin Abraham. Te siya ama taƙu losan. ^V¹⁷ Ƙanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Nambalinoƙ siƙa'ƙ aman da adu we ili." ^{VI} Siya ama taƙu si antotollong Apudyus we pinatin Abraham, siya maƙabooḷe anagu'tta natoy ƙan angwa'tta banage naippun. ¹⁸ Pinatin Abraham imbagan Apudyus ƙan siya taƙon ay nu ippun namnamana'ƙ mituttuwa, siya nambalin aƙ aman da adu we ili ye sa ƙaadun da ganakna isuna ƙaadun da bituwon ad langit. Sadi nigili'tte Ugud Apudyus we maƙwa. ^{VIII}¹⁹ Sa sadi ye timpu, madam-an ansinggasut tawon Abraham ƙan ippun namnamana'ƙ maganaƙ te aƙ Sarah ƙad mummam-mad-an. Yaƙon sissiyae ampigsa pammatina taƙon ay nu naḷaƙay. ²⁰ Yaƙon adipun nanduwaduwa somsomokna si mipanggob atte inkarin Apudyus ƙan siya yaƙon amo pummigsapigsa pammatina ya inday-dayawna'ƙ Apudyus, ²¹ te aaddi ye lamog Apudyus ƙoon da inkarina. ²² Pun gapu si pammatina, siya nangibelangan Apudyus ƙan siya'ƙ naun-unan ^{VIII} te namati'tta inkarin Apudyus ƙan siya. ²³ Yaƙon sa sadi ye nigili ye ugud ƙanana, "Imbelang Apudyus aƙ Abraham aƙ naun-unan," daƙampun aƙ abuse para ƙan Abraham, ²⁴ te nigili'ƙ para bos ƙan ditaƙu. Ditaƙu we namati ƙan Apudyus we nanagu ƙan Apu taƙu we Je-

^{IV} Inggan ni namatiyan Abraham si ƙarin Apudyus ƙan siya inggana si nasogyatana, nasawaḷan aƙ opat tawone naƙaƙpus. ^V Galatians 3:7. ^{VI} Genesis 17:5. ^{VII} Genesis 15:5. ^{VIII} Genesis 15:6; Romans 4:3, 9; Galatians 3:6; James 2:23.

I Genesis 15:6; Galatians 3:6; James 2:23. II Psalm 32:1-2. III Genesis 15:6; Romans 4:3; Galatians 3:6; James 2:23.

sus. ²⁵ Impuļang Apudyus aḅ matoy aḅ Jesus ta bayad da basuļ taḅu ya tinaguna ta ibelang Apudyus ditaḅu'k naun-unan. ^I

Sa Mipaļ-ogan Ni Maḅabuļbuļunan Taḅu ḅan Apudyus

5 Pun gapu ta aḅ Apudyus nangwa ḅan ditaḅu'k naun-unan gapu'tte pammati taḅu, allin-awa maḅabuļbuļunan taḅu ḅan Apudyus mipagapu'tte ḅingwan Jesu Kristu we Apu taḅu. ² Gapu si pammati taḅu ḅan siya, nidoga taḅu si ḅinabaļun Apudyus we laḅlaḅ-amon taḅu sinsana ḅad allaylayad taḅu te namnamaon taḅu we midoga taḅu si ḅinangatun Apudyus. ³ Daḅampun aḅ abus da sadi'k allaylaydan taḅu yaḅon allaylayad taḅu'tta ampaḅalaman taḅu te igammu taḅu we sa ampaḅalaman siya ibungana ḅan ditaḅu ḅinaattom. ⁴ ḅad sa ḅinaattom siya ibungana ambaļu we ugali. ḅad sa ambaļu we ugali siya ibungana namnama taḅu. ⁵ ḅad nu awad namnama taḅu, aditaḅupun okyan madismaya te impailan Apudyus amode ayatna para ḅan ditaḅu mipagapu'tte Ispiritu Santu we innatodna ḅan ditaḅu.

⁶ Sissiyae ippun ḅaboolan taḅu we angwa si pinion Apudyus, natoy aḅ Kristu atte ustu we timpu para'tta ḅabasbasuļan. ⁷ Naippun nin tagu'k malyad matoy para'tte mataguwan ni naun-unane tagu. Yaḅon awad nin da angituļode angikaḅtoy atte tagu we amo naayat. ⁸ Yaḅon aḅ Apudyus impailana amode ayatna ḅan ditaḅu si sissiyae ḅabasbasuļan taḅu, natoy aḅ Kristu para ḅan ditaḅu.

⁹ Pun gapu ta ginangput Apudyus ditaḅu ḅingwa'k naun-unan mipagapu'tte daļan Kristu we pummoy-as atte natoyana, aaddi ye igammu taḅu we mipagapu ḅan Kristu matagu taḅu'tte anguwisan Apudyus atta tagu. ¹⁰ Sa awe sissiyae ḅabusuļ taḅu'k Apudyus. Yaḅon sinsadi, nipaļ-og naḅabuļbuļunan taḅu ḅan siya mipagapu'tte natoyan Jesu Kristu we abengna. Gapu ta buļbuļunna ditaḅu, amo dallu we taguwona ditaḅu gapu si ummuliyana. ¹¹ Daḅampun aḅ abus sadi yaḅon allaylayad taḅu bos si naḅabuļbuļunan taḅu ḅan Apudyus mipagapu ḅan Apu taḅu we Jesu Kristu. Gapu ḅan siya, nipaļ-og maḅabuļbuļunan Apudyus ḅan ditaḅu.

Sa ḅingwan Adam Ya Sa ḅingwan Jesu Kristu

¹² Ummali basuļ si annae lubung gapu si ossaane tagu. ḅad mipagapu si basuļna, ummali ḅatoy. ^{II} Sadi gapunae niyasak ḅatoy atta losane tagu sina'd luta te naḅbasuļ losan da tagu. ¹³ Taḅon ay daampun Apudyus angittan si lintogna ḅan Moses, naabuse bummasuļ da tagu yaḅon gapu ta sissiyae naippun lintog, adipun nibelang aḅ basuļ. ¹⁴ Yaḅon inggan ni timpun Adam inggan'tte timpun Moses, losane tagu ma-

^I Isaiah 53:4-5. ^{II} Genesis 3:6.

toy, taḅon ay nu daḅampun aḅ isun ni basuļ Adam da basuļdae nilisalisna bilin Apudyus. Aḅ Adam siya isun ni asi umali ye siya'k Jesus te sa nambanagan ni ḅingwan da duwa niyasak atta losane tagu.

¹⁵ Yaḅon nantokon da annae duwa te sa libli ye atod Apudyus daḅampun aḅ isun ni basuļ ni ossaane tagu we aḅ Adam. Yaḅon amo dallu ḅinabaļun Apudyus, ḅaḅnat os libli ye atodna'tta adu we tagu mipagapu'tte ḅinabaļun ni osae tagu we aḅ Jesu Kristu. ¹⁶ Nisabali libli ye atod Apudyus atte ambanagan ni basuļ ni osae tagu. Te nagangput bummasuļ osae tagu, pun niḅodong atta losane tagu we madusada. Yaḅon sa nambanagan ni libli ye atod atte nagangput amode basuļ da losane tagu, aḅ Apudyus nangwa'tte ummun-unanda. ¹⁷ Tuttuwae gapu'tte basuļ ni ossaane tagu, ḅasapuļane matoy da losane tagu. Yaḅon amo daldallu nambanagan ni ḅingwan Jesu Kristu. Te da losane umawat atte ummamdane ḅinabaļun Apudyus ya sa libli ye atodna, siya angwa ḅan dida'k maun-unan ḅad awatonda biyag aḅ inggana ya midogada ḅan Kristu we ampangat aḅ inggana.

¹⁸ Losane tagu madusa gapu'tte basuļ ni osae tagu. Yaḅon gapu'tte naun-unane ḅingwan Kristu si natoyana para ḅan ditaḅu, sa ambanagana losane tagu aḅ Apudyus angwa si maun-unanda ya awad ḅan dida biyag aḅ inggana. ¹⁹ Gapu'tte adin ni ossaane tagu tummuttuwaan, siya bummasuļan da adu we tagu. Yaḅon sa tummuttuwaan ni osae tagu, siya maun-unan da adu we tagu. ²⁰ Innatod Apudyus lintog ta angigammuwandae amo ummaduadu basuļ da tagu. Yaḅon taḅon ay nu ummaduadu basuļ da tagu, amo ummamdane ḅinabaļun Apudyus. ²¹ Yaḅon naḅbasuļ da losane tagu ḅad sa ambanaganda matoyda ya misinada ḅan Apudyus aḅ inggana. Sinsadi gapu'tte ḅinabaļuna'tta tagu ya mipagapu'tte ḅingwan Jesu Kristu we Apu taḅu, aḅ Apudyus angwa si maun-unan da tagu ta mataguda'k inggana.

Sa Natoyan Taḅu Atte Basuļ Yaḅon Natagu Taḅu ḅan Kristu

6 Tuttuwae amod de ḅinabaļun Apudyus ḅan ditaḅu. Pun ngai ḅanan taḅu nu? Pagapagatupan taḅu ḅad aine bumasuļ ta amo madogdog-an ḅinabaļun Apudyus ḅan ditaḅu? ² Adipun maḅwa! Te naabuse natoy taḅu mipanggob atte basuļ, ngai inonae sissiya taḅu we bumasubasuļ? ³ Adiyupun ḅamman igammu we losan taḅu we nabonyagan ḅan Jesu Kristu nidoga taḅu bos atte natoyana? ^{III}⁴ Pun sa nabonyagan taḅu, nidoga taḅu ḅan Jesu Kristu si natoyana ya nilibonana ta matagu taḅu'tte baru we antatagu we isun ni ummuliyana Jesu Kristu mipagapu'tte nakaskasdaawe ḅaboolan Apudyus.

^{III} 1 Corinthians 12:13; Galatians 3:27.

⁵ Te nu nidoga taꝓu ꝓan Jesu Kristu atte natoyana, midoga taꝓu bos ꝓan siya si ummuliya. ⁶ Igammu taꝓu we sa dadaane ꝓinatatagu taꝓu nidoga nipattol atte kros ta madadail amaamay taꝓu we angwa'ꝓ basul kad daꝓantapupun ogon aꝓ ammusassun ni basul. ⁷ Te nu natoy tagu, napuꝓayan atte ꝓaboolan ni basul. ⁸ Gapu ta naꝓaꝓatoy taꝓu ꝓan Kristu, amati taꝓu we midoga taꝓu bos ꝓan siya matagu'ꝓ inggana. ⁹ Igammu taꝓu we gapu ta ummuli'ꝓ Jesu Kristu, adipun ogon matoy te naippun ogon ꝓaboolan ni ꝓatoy ꝓan siya. ¹⁰ Natoy ta madusa para'tta basul taꝓu. Namingsane abus natoy kad adipun paat miꝓasiꝓasin. Yaꝓon sinsana natagu'ꝓ inggana ta midayawan Apudyus. ¹¹ Pun ꝓasapulan ibelang taꝓu da long-ag taꝓu'ꝓ natoy si basul ta ippun ogon ꝓaboolana ꝓan ditaku. Yaꝓon gapu'tte nidog-an taꝓu ꝓan Jesu Kristu, matagu taꝓu'ꝓ inggana ta midayaw aꝓ Apudyus mipagapu'tte biyag taꝓu.

¹² Pun adi taꝓu iyunude sa basul angituray ꝓan ditaku ta adi taꝓu ꝓoon da pion da long-ag taꝓu. ¹³ Kad adi taꝓu usaron ngaimane ꝓamangay da long-ag taꝓu we angwa'ꝓ lawwenge isun ni dagus taꝓu ꝓingwa si daan taꝓu amatayan wok nibelang taꝓu'ꝓ nanattoye patilayun angwa'ꝓ basul. Yaꝓon idatun taꝓu da long-ag taꝓu ꝓan Apudyus we angwa'tta maun-unane panggobna te sinsadi innatod Apudyus ꝓan ditaku baru we biyage anserbi ꝓan siya. ¹⁴ Te daꝓampun ogon aꝓ sa basul angituray ꝓan ditaku te sinsadi, sa mibatayan ni mataguan taꝓu daꝓampun si anuttuwaan taꝓu'tte lintog yaꝓon sa ꝓinabalun Apudyus.

Sa Simmusassu ꝓan Ditaku

¹⁵ Ngai kad ain pion ni sana ꝓanan? Nu matagu taꝓu gapu'tte ꝓinabalun Apudyus we daꝓampun si anuttuwaan taꝓu'tte lintog, pagatupan taꝓu kad aine bumasu! Adipun maꝓwa! ¹⁶ Adiyupun ꝓamman igammu we nu ngai angittanyu'tta long-agyu ya tuttuwaonyu, siya simmusassu ꝓan diꝓayu? Nu sa basul angittanyu'tta long-agyu, ambanag atte matoyanyu. Yaꝓon nu ittonyu da long-agyu'ꝓ tumuttuwa ꝓan Apudyus, siya simmusassu ꝓan diꝓayu ya siya angwa si maun-unanyu. ¹⁷ Yaꝓon anggappiyaak ꝓan Apudyus te taꝓon ay nu musassun ni basul diꝓayu'tte awe, sinsana tuttuwae insisimokyutu tuttuwaon ꝓatuttuwaane nituttudu ꝓan diꝓayu. ¹⁸ Napuꝓayan ꝓayu'tte basul kad nambalin ꝓayu'ꝓ musassun ni maun-unan. ¹⁹ An-ugudaꝓ atte alasu we maawatan da tagu we daampun aꝓ maangsan. Sa awe, iyunudyu da long-agyu'ꝓ nammusassu'tta angwaanyu'tta ngaimane lawweng ꝓan maꝓbasulanu'ꝓ amod. Pun sinsana, iyunudyu da long-agyu'ꝓ ammusassu we angwa'tta naun-unan ta mitotoꝓꝓon ꝓayu'ꝓ taguna ta bumaꝓu ugaliyu.

²⁰ Sa awe ye musassun diꝓayu'tte basul, adipun ꝓasapulan ꝓoonyu da naun-unan. ²¹ Yaꝓon ngai ginanabyu we dam-on nangwa'tta ꝓassadi ye siya mabainanyu sinsana? Sa ambanagan da ꝓassadi ye ꝓoꝓoꝓꝓon, matoyan ꝓan misinaan ꝓan Apudyus aꝓ inggana! ²² Yaꝓon sinsana napuꝓayan ꝓayu'tte basul ya nambalin ꝓayu'ꝓ musassun Apudyus. Kad sa ginanabyu, mitotoꝓꝓon ꝓayu'ꝓ taguna ta bumaꝓu ugaliyu kad sa ambanagana awad ꝓan diꝓayu biyag aꝓ inggana. ²³ Te sa bayad ni basul siya ꝓatoy. Yaꝓon sa libli ye atod Apudyus siya biyag aꝓ inggana mipagapu si niyossaanan taꝓu ꝓan Jesu Kristu we Apu taꝓu.

Sa Napuꝓayan Taꝓu Si Lintog

⁷ Susunudꝓu ꝓan Kristu, igammuꝓe maawatanyu da annae ibagaꝓ te igammuyu mipanggob atte lintog. Igammuyu we sa lintog anna ꝓalabbongana'tte tagu si matattaguwanae abus. ² Isun da an-asawa, nu angasawa bubai, adimpun ni lintog iyunude idangana asawana nu sissiyae matattagu. Yaꝓon nu matoy asawana, mapuꝓayan atte lintog kad maꝓwa ꝓasin angasawa nu pion. ³ Pun nu sissiyae matattagu asawana ya niꝓamboꝓoy si sabali ye laꝓaki, naꝓabasul atte dagdagas. Yaꝓon nu matoy asawana, mapuꝓayan atte sadi ye lintog kad nu ꝓasin angasawa, daꝓampun aꝓ dagdagas.

⁴ Kad isuna bos ꝓan diꝓayu susunudꝓu ꝓan Kristu, napuꝓayan ꝓayu si ꝓalabbongan ni lintog mipagapu'tte natoyan Kristu we nidatun para ꝓan ditaku wok nidoga ꝓayu ꝓan siya si nataguwana. Pun sinsana, nawaya taꝓu we anserbi ꝓan siya'ꝓ madayawan Apudyus. ⁵ Sa awe ye nangunudan taꝓu'tta pion da long-ag taꝓu, inigammu taꝓu kad lintog amo amamayon taꝓu we angwa'ꝓ basul. Pun siya gapunae ꝓoon taꝓu da ambanag si matoyan taꝓu ꝓan misinaan taꝓu ꝓan Apudyus aꝓ inggana. ⁶ Yaꝓon sinsana, gapu'tte nidog-an taꝓu ꝓan Kristu si natoyana, napuꝓayan taꝓu si lintog Moses we namabalud ꝓan ditaku. Kad anserbi taꝓu ꝓan Apudyus ya daꝓampun ogon aꝓ sa dadaane lintog yaꝓon sa baru we biyage nalpu si Ispiritu Santu.

Sa Angipaꝓaawatan Ni Lintog Atte Basul

⁷ Ngai ibaga taꝓu nu? Maꝓwa kad ain ibaga taꝓu we lawweng lintog? Naid! Yaꝓon nu naippun lintog, adipun maawatan basul. Isun ni amaamay, adikpun okyan inigammu we lawweng nu adin ni lintog imbaga ꝓanane, "Adim amaamayon ꝓukuwan da udum." ¹⁸ Yaꝓon gapu ta anna lintoge angipaigammu mipanggob si basul, amo nitokwaꝓ da losane kalsin di ꝓamommode anna ꝓan saꝓon. Nu naippun okyan lintog, sa amaamaye bumasuꝓ adipun madog-an. ⁹ Sa nalapꝓuse algaw, nat-opaꝓ si nantataguk te adikpun

inigammu ustu we pion ni lintog kanan. Ya^{kon} naawatak kad piona kanan, naawatak ose gagangaye kabasbasulanak ya isuk natoye nisina kan Apudyus.

¹⁰ Sinsadi, sa lintoge nangikari ye angitod si biyag antal^{godake} matataguwak a^k inggana, sadi amo gapun ni matoyak kan misinaak kan Apudyus a^k inggana.

¹¹ Te sa basul, ginundawayana lintog wok inallelawna sakone nambanag si matoyak. ¹² Pun sa lintog kabaluwana. Isuna da biline ustuustuda kan kabaluwanda te isunae malpuda kan Apudyus.

¹³ Piona kad ain kanane sa ambalu we lintog siya gapun ni matoyak? Naid! Te sa mismu we basulku gapun ni matoyak. Mipagapu si ambalu we lintoge igammu taku we koon taku we lawweng, basul kad ambanag si katoy. Kad mipagapu si bilin mipaila ummamdane basul taku.

Sa Masaliduduwan Ni Somsomok Taku

¹⁴ Igammu taku we sa lintog naispirituwan. Ya^{kon} taguwake abus, ninginae isun di musassun ni basul.

¹⁵ Adikpun maawatan da mismu we kook te sa ambalu we piok koon, sadi adikpun koon. Ya^{kon} sa sasangngaa^k koon, sadi da kook. ¹⁶ Sinsadi nu kook da adikpun pion, umapyuwake sa lintog ambalu.

¹⁷ Pun dakampun ogon a^k sa^{kon} angwa'k lawweng ya^{kon} sa amaamayku we bumasul siya gapun ni angwaak si basul. ¹⁸ Te igammuke naippun ambalu'k gagangaye ugalin di tagu we anna kan sa^{kon}. Te ta^{kon} ay nu pioke angwa'tta ambalu, adiyakpun ma^{ka}ka^{wa}. ¹⁹ Te sa ambalu we piok koon siya adikpun koon ya^{kon} sa adikpun pion koon, amo siya kook.

²⁰ Sinsadi nu kook adikpun pion koon, piona kanan dakampun kan sa^{kon} nangwa ya^{kon} sa basule anna kan sa^{kon}.

²¹ Pun sa maawatak atte mataguwan taku nu pioke koon ambalu, amo siya kook lawweng. ²² Te sa somso^{mo}ku, amod de ayatku si Lintog Apudyus. ²³ Ya^{kon} sa basule angituray atte long-agku, siya bumusul si somsomokku we anuttuwa si lintoge pinion Apudyus. Kad sa basule nangituray kan sa^{kon}, nambalinonak a^k balud. ²⁴ Kaddaguwak! Ngai nin analaknib kan sa^{kon} atte annae long-age siya gapun ni matoyak?

²⁵ Anggappiyaak kan Apudyus te siya abus a^k anagu kan sa^{kon} mipagapu kan Jesu Kristu we Apu taku. Pun sa annae kasasaadku, sa somsomokku pioke anserbi'tte Lintog Apudyus ya^{kon} sa long-agku piona anserbi'tte lintog ni basul.

Sa Baru We Biyag Gapu Si Ispiritu Santu

8 Pun sinsadi kan ditaku losane nidoga kan Jesu Kristu, aditakupun ma^{ko}ddongan a^k madusa.

² Gapu si niyossaanan taku kan Jesu Kristu, anturay Ispiritu Santu kan ditaku ya innatodna baru we biyag

kan ditaku ya pinukayan ditaku'tte kaboolan ni basul kan katoy. ³ Sa lintog dakampun a^k lamogna ditaku pukayan atte kaboolan ni basul te tagu taku we abuse aditakupun lamog tuttuwaon da imbilin ni lintog.

Ya^{kon} kingwan Apudyus adimpun ni lintog lamog koon. Imbuunna abengnae isun da tagu we kabasbasulan ta ma^{ko}ddongan a^k madusa para'tta basul taku. Kad sadi inon Apudyus we nangaan atte kaboolan ni basule anturay atta tagu. ⁴ Katti kingwan Apudyus ta ma^{kwae} tuttuwaon taku we ustu da bilin atte lintog. Pagatupan taku we angunud atte pinion ni Ispiritu Santu we dakampun atte pinion taku.

⁵ Te sa tagu we isisimokna pion ni long-agna, paituray atte pion ni long-agna. Ya^{kon} sa tagu we angwa'tta pion ni Ispiritu Santu, sa Ispiritu Santu angituray kan siya. ⁶ Nu siya abus a^k sosom^{kon} ni tagu da pion ni long-agna, ambanag atte matoyana. Ya^{kon} nu siya isisimokna mipanggob atte Ispiritu Santu, matagu kan malin-awaan a^k inggana. ⁷ Sa tagu we siya isisimokna gagangaye pipion ni long-agna, sumullagi kan Apudyus te adinapun tuttuwaon pinion Apudyus. Kad sa kinatuttuwaan, adinapun lamoge anuttuwa'tte lintogna. ⁸ Sa tagu we siya koon gagangaye pipion ni long-agna, adinapun koon da mas-oman Apudyus.

⁹ Ya^{kon} kan di^{ka}yau, dakampun ogon si gagangaye pipion ni long-ag angituray kan di^{ka}yau ya^{kon} sa Ispiritu Santu angituray kan di^{ka}yau nu tuttuwae siya iing^{gaw} kan di^{ka}yau. Ngaimane tagu we naippun Ispiritu Santu we inkarin Jesus, dakampun a^k tagun Kristu.

¹⁰ Ya^{kon} nu a^k Kristu awad kan di^{ka}yau, ta^{kon} ay matoy kayau te sa katoy dusan ni basul, sa Ispiritu Santu angitod si biyag a^k inggana te siya nangwa si naun^{unanyu}. ¹¹ Sa osa bos, a^k Apudyus we nanagu kasin kan Jesu Kristu nu awad kan di^{ka}yau Ispirituna, taguwona bos da long-agyu we matoy mipagapu si Ispiritunae iing^{gaw} kan di^{ka}yau.

¹² Pun susunudku kan Kristu, awad de kasapulane tuttuwaon taku ya^{kon} dakampun atta gagangaye pipion da long-ag taku. ¹³ Te nu tuttuwaon taku da pipion da long-ag taku, matoy taku kad misina taku kan Apudyus a^k inggana. Ya^{kon} nu an-awidan taku da pipion da long-ag taku mipagapu'tte kaboolan ni Ispiritu Santu, matagu taku'k inggana. ¹⁴ Te losane tagu we idalan ni Ispiritu Santu, dida da abeng Apudyus. ¹⁵ Te sa Ispiritu we innatod Apudyus kan ditaku, adinapun ditaku nambalinon a^k musassu we umogyate isun ni kasasaad taku si awe ya^{kon} nambalinon ditaku'k abeng Apudyus. Pun gapu'tte kaboolan ni Ispiritu Santu, ma^{kwae} kanan taku kan Apudyus we Ama! ¹⁶ Sa Ispiritu Santu we mismu ana^{ko}do! atte ispiritu taku we tuttuwae abeng Apudyus ditaku. ¹⁷ Kad gapu ta abeng Apudyus ditaku, ma^{ka}tawid taku'tta ipalaksun Apudyus atta taguna kad ma^{ka}tawid taku'tta im-

patawidna kan Kristu. Nu midoga taku si ampaqalaman Kristu, midoga taku bos si madayawana. ^I

Sa Namnamaon Da Abeng Apudyus

¹⁸ Te ibelangku we sa ampaqalaman taku sinsadi ye timpu sina'd luta, ippun miyisuwana si kabaluwane antatagu kan Apudyus ad langit si umali ye algaw. ¹⁹ Te da losane kingwan Apudyus, uwayonda timpu we angipail-an Apudyus atte kinangatun da abengna.

²⁰ Te nikoddonge ippun anun da kingwana, dakampun ak gapu'tte piona yakon siya makwa pinion Apudyus. Takon ay nu katti, anna namnama ^{II}²¹ te sa umali ye algaw pinanggob Apudyus we mapukayan da losane kingwana si kaboolan ni lopus ya sa katoy ta midoga da si ambaļu we antatagun da abeng Apudyus. ²² Te igammu taku we sa awe inggana sinsadi, umayuwong da losane kingwana si ampaqalamandae isuna bubai ye ampaqalame umanaq. ²³ Yakon dakampun ak abus-da'k ampaqalam te ampaqalam taku bose inggawan ni Ispiritu Santu we sa ummunae atodna kan ditaku we amati. Umayuwong taku si anguwayan taku'tte timpu we angipail-an Apudyus we ditaku abengna nu dumatong angobosana'tta long-ag taku si baru we long-age adipun matoy. ²⁴ Te sa sanae namnama nataguan taku. Yakon nu sa mamaq-ila namnamaon taku, dakampun ak tuttuwae namnama. Te ngai kad ain annamnama si mamaq-ila? ²⁵ Yakon gapu ta namnamaon taku daantakupun ilan, kasapuļane anusan taku uwayon.

²⁶ Dakampun ak abus namnama taku'k bumadang kan ditaku yakon sa Ispiritu Santu bumadang atta ankuyaan taku. Te ippun igammu taku'tta iluwalu taku. Yakon sa Ispiritu we mismu angiluwalu'tta kodawon taku we adipun mibungangay. ²⁷ Kad ak Apudyus we angigammu'tta somsomok taku, igammuna bos kasomsomkan ni Ispirituna te sa iluwaluna para kan ditaku we taguna, sigun si pinion Apudyus.

²⁸ Igammu taku we losane banage makwa antitimpuyugda ta ambanag atte bumaļuwan da angay-ayat kan Apudyus ya da pinilina sigun atte panggobna. ²⁹ Te da pinilin Apudyus misalad atte laplapu, inunana dida dinutukan ak ambalin ak isun Jesu Kristu we Abengna ta ak Jesus nambalin ak pangulu'tta adu we susunud kan Kristu. ³⁰ Kad da inunana pinulanu'k ambalin ak taguna, dida da pinilina ya siya nangwa kan dida'k naun-unan kad midogada bos atte mi-dayawana.

Sa Ayat Apudyus Kan Ditaku

³¹ Kad gapu ta katti, ngai kanan taku nu? Nu ak Apudyus anna kan ditaku, ngai kallabbong sumullagi kan ditaku? ³² Gapu ta adipun ak Apudyus nagagae

I 2 Corinthians 1:5; 1 Peter 4:13. II Genesis 3:17-19.

nangidatun si os-ossaane abengna para kan ditaku losan, adinapun kamman os itton da losane kasapuļan taku gapu si kinabaluna? ³³ Ngai kad ain kallamog angidalum atta pinilin Apudyus? Naippun te ak Apudyus we mismu nangwa kan ditaku'k naun-unan. ³⁴ Ngai kad ain makwae angoddong kan ditaku'k madusa? Naippun te ak Jesu Kristu natoy wok ummuli. Pun siya tutukdu si madawinan Apudyus we makapan-gat ya angiyugud kan ditaku. ³⁵ Pun ngai kallamog angisina kan ditaku'tte ayat Kristu? Lamog kamman ni ampaqalaman, salidudu, ampaqalamon da tagu ditaku, sa inggi, kinaqapus, kaog-ogyate makwa ya sa katoy? ³⁶ Te sa kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Gapu kan siqa Apu, pasige sasagganaonni katoy kad isunin karnero we madam-an misida." ^{III} ³⁷ Yakon takon ay nu makwa losan da sadi kan ditaku, aangngog taku mipagapu kan Jesu Kristu we nangay-ayat kan ditaku. ³⁸ Kad aaddi ye naippun kallamog makaisina'tte ayatna kan ditaku. Te takon ay nu matoy taku bakon nu matattagu taku, ay-ayatona ditaku. Takon ay da anghel, da alan, da turaye adipun maila, da makwa kan ditaku sinsana ya sa umali ye algaw ya da kaboolan. ³⁹ Takon ay da losane awad ad langit ya sina'd luta ya takon ay da ngaimane kingwana, naippun makaisina'tte ayat Apudyus kan ditaku mipagapu kan Apu taku we Jesu Kristu.

Da Tagu We Pinilin Apudyus

⁹ Susunud, ibagak kan dikayu katuttuwaan, adiyakpun antultulli te niyossanaq kan Kristu. Takon ay somsomokku we indalan ni Ispiritu Santu, panoknokanae adiyakpun antultulli. ² Ansigab somsomokku gapu'tta susunude ganak Israel ya adiyakpun makakaskasmok. ³ Te nu makwa okyan, takon ay saqon mipasani'tta susunudku we ganak Israel madusa ya misina kan Kristu ta mataguda. ⁴ Didae mismu we ganak Israel pinilin Apudyus ak nambalin abengna ya dida nangipail-ana si kinangatuna. Dida bos nakatulağana si nangittana'tte lintog, intuttuduna kan dida ustu we inondaе andayaw kan siya ya adu bos da inkarina kan dida. ⁵ Kad dida bos ganak da ampapatoğe tagun Apudyus si awe. Dida da iyIsrael we nalpuwan Kristu. ^{IV} Siya angipangat atta losan ya siya Apudyus we madaydayaw ak inggaingana! Amen.

⁶ Sa imbagak mipanggob atta ganak Israel we adipun namati kan Jesu Kristu, adikpun kanane ippun nambanagan da inkarin Apudyus atta taguna. Te dakampun ak tuttuwae tagun Apudyus da losane ganak Israel. ⁷ Dakampun ak losane ganak Abraham abeng Apudyus. Te kanan Apudyus kan Abraham, "Da abeng Isaac mibelang ak ganaknu." ^V⁸ Kad sa piona

III Psalm 44:22. IV Ak Kristu siya pinilin Apudyus ak Anagu ya An-ari. V Genesis 21:12; 22:1-14; 25:1-6. Awad da udume abeng

kanan, dakampun ak losane ganaḵ Abraham mi-belangda'ḵ abeng Apudyus. Yaḵon abus da miyanak gapu si inkarin Apudyus ak mibelang ak abengna. ⁹ Te sa inkarin Apudyus kan Abraham kanana, "Mipauliyak si kaknae timpu si umali ye tawon kad iyanak Sarah we asawam abenge lalaki." ^I

¹⁰ Kad dakampun ak abus sadi te da kapile abeng Rebecca ossaan amadae ak Isaac we dakdaḵol taḵu. ¹¹⁻¹² Te sa daan da sadi ye kapile abeng miyanakan ya sa daanda angwaan ak ambalu baḵon nu lawweng, kanan Apudyus kan Rebecca, "Sa pangulu anserbi si udidi." ^{II} Kingwana sanat ta sa panggobna'tte amiliyana'tta tagunae dakampun ak mibatay si kingwan di tagu yaḵon mibatay si namiliyana kan dida. ¹³ Sa kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Inayatku'ḵ Jacob, yaḵon sasangngaak ak Esau." ^{III}

¹⁴ Ngai ibaga taḵu nu? Piona kad ain kanane sa kingwan Apudyus dakampun ak ustu? Naid! ¹⁵ Te sa imbagana kan Moses, kanana, "Kadaguwaḵ da ngaimane pioḵ kadaguwan. Taḵon ay nu madusada okyan, kadaguwaḵ dida nu pioḵ." ^{IV} ¹⁶ Pun sadi inon Apudyus we ampili'tte tagu we dakampun ak mibatay si pion ni tagu baḵon nu sa koono yaḵon gapu ta kumadagu'ḵ Apudyus. ¹⁷ Kanan ni nigili ye Ugud Apudyus kan Pharaoh we ari'd Egypt, "Annaya panggobku'tte kingwaḵ: Nambalinoḵ siḵa'ḵ ari ta angipail-ak si kaboolak kan siḵa ya mipaigammu ngadanḵu si intero we luta." ^V ¹⁸ Pun ipailan Apudyus kadaguna'tta ngaimane piono kadaguwan ya patungitongona bos da somsomok da ngaimane pionae tumungitong.

Sa Sangan Apudyus Kan Kadaguna

¹⁹ Awad nin kan dikayu da angibaga kanane, "Nu kaknat, ngaipan Apudyus pabasbasulon da tagu? Awad kamman tagu'ḵ makatupod atte pinion Apudyus?" ²⁰ Yaḵon ngaiḵa kammane sumongbat kan Apudyus? Makwa kammane kanan ni nadiwin atte nandiwin, "Ngaipa kakna nangwam kan saḵon?" ^{VI} ²¹ Ippun kamman kalabbongan ni andidiwine angwa si piono'tte lutae madiwin? Te makwa koono gogwana'ḵ gusi ye ampatog ya koono udum ak banga, si-gun si piono.

²² Isuna bos kan Apudyus. Taḵon ay nu piono ipaila sangana kan kaboolanae anusa'tta labbongna'ḵ madusa yaḵon inan-anusana dida. ²³ Te piono ipilae ippun miyisuwan ni kinangatuna ya kadaguna'tta tagu we pinilina kan inggallapuna insagana'ḵ midoga si kabaluwane antatagu kan Apudyus ad langit. ²⁴ Taḵon ay ditaḵu we pinilinae dakampun ak abus da nalpu'tta Judyu yaḵon da nalpu bos atta Gentil. ²⁵ Kakna imba-

Abraham yaḵon ak Isaac mibelang ak ossaane abengna te niyanaḵe nituttuwaan da inkarin Apudyus. I Genesis 18:10;14. II Genesis 25:23. III Malachi 1:2-3. IV Exodus 33:19. V Exodus 9:16. VI Genesis 29:16; 45:9.

gan Apudyus we impaigilina kan Profeta Hosea we kanana,

"Da dakampun ak taguḵ si awe, dida da ngadanok ak taguḵ sinsadi.

Kad da adikpun inay-ayat si awe, dida da ay-ayatok sinsadi." ^{VII}

²⁶ "Sa sadi ye lugar we nangibag-ake dakampun ak taguḵ dikayu,

sanat os lugar we maawaganda'ḵ abeng ni matattagu we Apudyus." ^{VIII}

²⁷ Kad sa imbagan Profeta Isaiah si mipanggob atta ganaḵ Israel, kanana,

"Taḵon ay nu amoamod da ganaḵ Israel we isunan kaadun da gallis atte baybay, ak it da taguwon Apudyus kan dida.

²⁸ Te ampogos kan adipun mitalyan anusaan Apudyus atta losane tagu'd luta." ^{IX}

²⁹ Isun os ni imbagan Profeta Isaiah we kanana, "Ak Apudyus we makabool, nu ippun binun-ana'ḵ ganaḵ taḵu,

isu taḵu okyan da tagu'd Sodom ya Gomorrah." ^X

Sa Adimpun Da Judyu Nanuttuwaan Si Ambalu We Damag

³⁰ Ngai ibaga taḵu nu? Da Gentil we adidapun ginamgaman naun-unanda'tte sinagung Apudyus, naun-unanda gapu si pammatida kan Jesu Kristu.

³¹ Yaḵon da ganaḵ Israel we nangipapati nangunud at-ta lintog ta maun-unanda, dakampun ak sanat gapun ni angwaan Apudyus kan dida'ḵ maun-unan.

³² Ngaipa? Te sa angngitanda si inondaē maun-unan, dakampun ak mibatay atte pammati yaḵon sa angwaanda'tta ambalu. Nasaktanda kan Kristu we mipani'tte batu we misubukan da tagu. ³³ Te kanan ni nigili'tte Ugud Apudyus,

"Ilanyu, isaadku'd Zion ^{XI} annae batu we amapagdot si boḷoy.

Sana batu we ampasanga ya misubukan kan maottagan da tagu.

Yaḵon ngaimane amati kan siya adipun paat madismaya." ^{XII}

Sa Inon Apudyus We Angwa Atta Tagu Ak Maun-unan

10 Susunudku kan Kristu, isisimokku we alluwalu kan Apudyus para'tte mataguwan da kailiyake Judyu. ² Mataḵdolake isisimokdae anserbi kan Apudyus yaḵon adidapun igammu ustu we inondaē anserbi kan siya. ³ Te adidapun igammu inon Apudyus we angwa'tta tagu'ḵ maun-unan. Pinadasdae mismu unudon lintog si maun-unanda wok indiyanda inon

VII Hosea 2:23. VIII Hosea 1:10. IX Isaiah 10:22-23. X Isaiah 1:9. Ilanyu bos atte Genesis chapter 19 mipanggob ad Sodom kan Gomorrah. XI Sa Zion osae ngadanna'd Jerusalem. XII Isaiah 8:14; 28:16; 1 Peter 2:6-8.

Apudyus we angwa'tta tagu'k maun-unan. ⁴ Te aḵ Kris-tu anungus ni lintog ta da losane amati, aḵ Apudyus angwa ḵan dida'k maun-unan atte sinagungna.

Da Losane Tagu Maḵwae Mataguda

⁵ Awad de inggilin Moses mipanggob si maun-unan ni tagu si sinagung Apudyus gapu si anuttuwaanda'tte lintog. Ḵanana, "Ngaimane anuttuwa'tta losane bilin ni lintog matagu gapu'tte sadi ye lintog." ¹⁶ Yaḵon sa in-on Apudyus we angwa'tte tagu'k maun-unan gapu'tte pammatina, awad de nigili si Ugud Apudyus we amanoknoḵe daḵampun aḵ anḵamnut awad pammati ye ḵanana, "Adiyu ḵanan atta somsomokyu we ḵasapulaḵane awad umoy ad langit." ^{II} Sa pionan ḵanan an-osog aḵ Jesu Kristu sina'd luta. ⁷ Ḵanan os ni nigili si Ugud Apudyus, "Adiyu bos ḵanan atta somsomokyu we ḵasapulaḵane awad umoy atte igaw da natoy." ^{III} Sa pionan ḵanan ta umuli'k Kristu. ⁸ Yaḵon ngai ibagana? Ḵanana, "Adani ḵan siḵa Ugud Apudyus, annat si sun-gadnu ya sa somsomoknu." ^{IV} Pionan ḵanan sa Ugud Apudyus we mipanggob si pammati ye iwaḷagawagni. ⁹ Te nu ibabaggayu we aḵ Jesus an-Apuyu ya patiyonyu'tta pusuyu we siya tinagun Apudyus, matagu ḵayu. ¹⁰ Te gapu'tte sipupusu we amatiyan taḵu ḵan Jesu Kristu aḵ Apudyus angwa ḵan ditaku'k maun-unan ḵad sa angibabaggaan taḵu bose aḵ Jesus Apu, sadi mataguwan taḵu. ¹¹ Te awad de nigili ye Ugud Apudyus we ḵanana, "Ngaimane amati ḵan siya adipun paat madismaya." ^V ¹² Te naippun laksigon Apudyus taḵon ay Judyu baḵon nu Gentil te aḵ Jesu Kristu abus aḵ Apu taḵu we amindisyun atta losane anḵodaw aḵ ḵadagu ḵan Apu. ¹³ Te sa ḵanan ni nigili'tte Ugud Apudyus, "Da losane tagu we anḵodaw aḵ ḵadagu ḵan Apu, mataguda." ^{VI}

¹⁴ Yaḵon ngai inon da tagu we anḵodaw aḵ ḵadagu ḵan Apu nu adida amati ḵan siya? Ḵad ngai inonda amati nu adidapun dingngol? Ḵad ngai inonda bose andongoḷ nu naippun umoy angiwalaḷagawag? ¹⁵ Ḵad ngai bos inon da tagu we umoy angiwalaḷagawag nu naippun angibuun ḵan dida? Te ḵanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Ambaḷu ta anna da umali ye angiwalaḷagawag si Ambaḷu we Damag!" ^{VII} ¹⁶ Yaḵon adimpun da losane tagu tinuttuwa Ambaḷu we Damag. Te ḵanan Profeta Isaiaḵ, "Apu, ngai da namati'tta imbagabagani?" ^{VIII} ¹⁷ Pun adipun maḵwae amati da tagu nu adidapun umunae andongoḷ. Ḵad ḵasapulaḵane dongngonda Ambaḷu we Damag mipanggob ḵan Kristu.

¹⁸ Yaḵon imusok ud ḵan diḵayu, tuttuwa ḵad aine adimpun da Judyu dingngol mipanggob ḵan Kristu? Dingngolda te ḵanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Niwaḷagawag atta ḵinailin di ili ya

nandinongoḷ atta losane ili si annae lubung." ^{IX} ¹⁹ Imusok ḵasin, adimpun ḵad ain da ganaḵ Israel naawatan sadi ye dingngolda? Tuttuwae naawatanda te taḵon ay da Gentil naawatanda. Annaya inggilin Moses we Ugud Apudyus atta ganaḵ Israel we ḵanana, "Ḵook maaposanyu'tta tagu we inam-amsewyu.

Ḵad ḵook sumang-anyu'tta tagu we imbelangyu'k ip-pun igammuda mipanggob ḵan saḵon." ^X

²⁰ Antuḷod os aḵ Profeta Isaiaḵ we nangibaga'tta im-bagan Apudyus we ḵanana,

"Indasanakḵatta daḵampun aḵ angngit ḵan saḵon, ḵad nampailaakḵatta daḵampun aḵ angim-imus mipanggob ḵan saḵon." ^{XI}

²¹ Yaḵon nu mipanggob atta Judyu we ganaḵ Israel, ḵanan Apudyus,

"Inalgawe dam-okḵ ayagan da tagu we adipun tumutu-wa gapu si adidapun amatiyan

ya summullagida te tummungitongda." ^{XII}

Sa Ḵadagun Apudyus Atta Judyu

11 Pun awad de imusok, indiyān ḵad ain Apudyus da Judyu we taguna? Naid! Te saḵone mismu, osaake ganaḵ Israel we nalpu si abengnae Benjamin we ganaḵ os Abraham. ² Iḵasinḵu ibagae daḵampun aḵ indiyān Apudyus da gagangaye pinilinae taguna si awe. Adiyupun ḵamman igammu ḵanan ni Ugud Apudyus atte mipanggob ḵan Profeta Eliaḵ? Nal-luwaḷu si misullagi'tta ḵailiyanae da ganaḵ Israel, ³ ḵanana, "Apu, gingngatda da profetam ḵad dinadail-da da altar we maiggaan da midatun ḵan siḵa. Os-os-saanaḵe nabun-an wok pionda bos saḵon gongaton." ^{XIII} ⁴ Pun ngai insongbat Apudyus ḵan siya? Ḵanana, "Awad da pitullibu we buḷunnu we taguḵe adipun nandayaw atta sinan-apudyus we angngadan aḵ Baal." ^{XIV} ⁵ Isuna bose sana, awad da udume buḷunḵu we Judyu we nabun-ane pinilin Apudyus aḵ taguna mipa-gapu si ḵinabaḷuna. ⁶ Yaḵon nu gapu'tte ḵinabaḷun Apudyus namiliyana ḵan dida, daḵampun ogon atta ambaḷu we ḵingwada. Te nu gapu'tta ambaḷu we ḵing-wada namiliyan Apudyus ḵan dida, daḵampun aḵ mipagaputu'tte ḵinabaḷuna.

⁷ Pun ngai maawatan taḵu nu? Adimpun da ganaḵ Israel indasan da singsingtonda. Yaḵon abus da pinilin Apudyus aḵ naḵaodas te da ḵaaduwan ḵan dida tum-mungitong da somsomokda. ⁸ Ḵaḵnat ḵanan ni Ugud Apudyus, "Innatod Apudyus ḵan dida naliwonge som-somokḵad da atada adidapun maḵaila ya da ingada adidapun maḵadongoḷ inggana sinsadi." ^{XV} ⁹ Ḵad awad os inggilin Ari David si mipanggob ḵan didae ḵanana, "Maaddaganda okyan madusae isun di ayame masiluwān

I *Leviticus 18:5; Galatians 3:12.* II *Deuteronomy 30:12.* III *Deuteronomy 30:13.* IV *Deuteronomy 30:14.* V *Isaiah 28:16.* VI *Joel 2:32.* VII *Isaiah 52:7.* VIII *Isaiah 53:1.*

IX *Psalms 19:4.* X *Deuteronomy 32:21.* XI *Isaiah 65:1.* XII *Isaiah 65:2.* XIII *1 Kings 19:10, 14.* XIV *1 Kings 19:18.* XV *Deuteronomy 29:4; Isaiah 29:10.*

baƙon nu mabituwanda si timpu we angganganasanda.

¹⁰ Maƙuƙabuwan okyan da atada ta adida maƙaila ya tiƙungona okyan dida'ƙ inggana." ^I

¹¹ Ƙad awad de imusok, sa sadi ye nisubukan da Judyu, piona ƙad ain ugudone adidapun labbong bumangon ƙasin? Naid! Te gapu'tte basuɗdae indiyanda'ƙ Kristu, dummatong nanaguwan Apudyus atta Gentil ta umapos da Judyu ƙan dida. ¹² Nu sa sadi ye naƙabasulan da Judyu nambalin aƙ bummaɗuwan da losane tagu si annae lubung, amo simbumaɗu da tagu nu losan da Judyu mibelang aƙ tagun Apudyus.

Sa Mataguwan Da Gentil

¹³ Sinsadi awad de ibagaƙ ƙan diƙayu we Gentil. Gapu ta dinutukan Apudyus saƙon aƙ an-apostolna'tta Gentil, ipatpatogƙu annae ƙewaaɗe nitaɗgod ƙan saƙon ¹⁴ ta umaposan okyan da udume ƙailiyaƙe Judyu ta amatida ƙan Jesu Kristu ƙad mataguda. ¹⁵ Te gapu si nangidiyanan Apudyus atta Judyu, sadi bos gundaway da udume tagu'tte lubunge mipaɗ-og maƙabuɗbuɗnanda ƙan siya. Ƙad asimbumaɗu nu awaton Apudyus ƙasin didae isuna umuliyani da natoy.

¹⁶ Mipani da Judyu atte tinapay. Te igammu taƙu we nu midatun ummunae partin ni tinapay ƙan Apudyus, da udum ose partin ni tinapay nibelang aƙ ƙuwan Apudyus. Mipani bos atte ƙayu te nu ƙuwan Apudyus lamutna, ƙuwana bos da pangana. ¹⁷ Da Judyu mipanida'tte ƙayu we olive we immuɗan Apudyus. Yaƙon simpak Apudyus da udume pangana. Diƙayu we Gentil, mipani ƙayu'tta pangan ni ƙayu we olive we naip-pun nangimuɗa. Sa ƙingwan Apudyus, impasanina diƙayu'tta pangan ni ƙayu we immuɗana. Ƙad sinsana, midoga ƙayu maƙabillay atte lutae naɗpu'tte lamut ni sadi ye ƙayu we olive. ¹⁸ Yaƙon diƙayu we Gentil we nipasani ƙan dida, ƙasapuɗane ummanyu ta adiyu amsewon da sadi ye naspake panga, sosomƙonyu okyane daƙampun ƙan diƙayu amadaƙoɗ si lamutna yaƙon sa lamut amadaƙoɗ ƙan diƙayu. ¹⁹ Maƙwa ƙananyu we naspak panga ta misugtup ƙani. ²⁰ Tuttuwa sanat. Naspakda te adidapun namati yaƙon nipasani ƙayu gapu'tte namatiyanu. Pun adiyu ipasindayaw yaƙon ummaummanyu. ²¹ Te nu adimpun Apudyus ƙinaga-gaane nanopak atta Judyu we gagangaye pangana, magaga ƙamman ose anopak ƙan diƙayu we mipani'tta pangae nisugtup? ²² Sadi angil-an taƙu si ƙinabalun Apudyus ƙan andudusana. Yaƙon dallu andudusana'tta nan-awid ƙan siya. Yaƙon amod de ƙinabaluna ƙan ditaku nu pagapagatupan taƙu da pammati taƙu ya adi taƙu an-awidan ƙinabaluna. Te nu anawidan taƙu, sopakona ditaku. ²³ Ƙad taƙon ay da Judyu we adipun namati, nu ambaliwda ya namatida

^I Psalm 69:22-23.

ipaulin Apudyus dida'tta naspakanda te anna ƙaboolanae angipauli ƙan dida. ²⁴ Te nu maƙwae isugtup diƙayu we Gentil we isun da atape ƙayu ya insugtupna si ustu we muɗana, amo naɗlaslasu angisugtupana'tta Judyu we gagangaye pangana.

Sa Ƙumadaguwan Apudyus Atta Losane Tagu

²⁵ Susunudƙu ƙan Kristu, awad de ƙak-ipaigammun Apudyus we pioƙe maawatanyu ta adi ƙayu ampasindayawe ansomsomoƙe nalaing ƙayu. Tummungitong da somsoƙoƙ da udume ganak Israel gapu si adidapun amatiyan inggana'ƙ wadawad belang da Gentil we amati. ²⁶ Pun sadi anaguwan Apudyus atta losane ganak Israel. Te sa ƙanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Ad Zion maɗpuwan ni Anagu ƙan diƙayu.

Ƙad ƙaanona da losane ƙinalaweng da Judyu we ganak Jacob.

²⁷ Ƙad sadi intuɗagƙu ƙan didae pakawanok da basuɗda." ^{II}

²⁸ Gapu ta adimpun da Judyu pinati Ambaɗu we Damag, nambalinda'ƙ ƙabusuɗ Apudyus gapu ƙan diƙayu we Gentil. Yaƙon gapu ta pinilin Apudyus dida, ay-ayatona dida gapu'tte inkarina'tta danakƙoɗda.

²⁹ Te adipun maƙwae obson Apudyus somsoƙoƙna si mipanggob atta binindisyunana ya da pinilina.

³⁰ Diƙayu we Gentil, adiyupun aƙ Apudyus tinuttuwa gapu si adiyupun namatiyan atte awe. Yaƙon sinsana, ƙinadaguwana diƙayu gapu'tte adin da Judyu tummutuwaan. ³¹ Isun os da Judyu, adidapun tinuttuwa gapu si adidapun amatiyan sinsana yaƙon maƙwae ƙadaguwan Apudyus dida gapu'tte ƙadagu we mipaila ƙan diƙayu. ³² Te iyyunud Apudyus we nambalin taƙu losan aƙ musassun ni basuɗ ta ipailana ƙadaguna'tta losan.

Sa Madayawan Apudyus

³³ Naippun miyisuwan ni ƙinabaƙnang, ƙinalaing ya igammun Apudyus! Naippun ƙallamog angipaƙaawat atte inabusna simsimok! Ƙad ippun os maƙaawat si ƙoona. ³⁴ Isun ni nigili ye Ugudnae ƙanana, "Awad ƙamman tagu'ƙ angigammu si somsoƙoƙ Apu?

Ƙad awad ƙamman ƙallabbong amagbaga ƙan siya?

³⁵ Ƙad awad ƙamman nangitod ƙan Apudyus ta ƙasapuɗane subalitana?" ^{III}

³⁶ Gapu ta siya nangwa'tta losan, naƙwa da losan mipagapu ƙan siya ya para'tte midayawana! Madayaw aƙ Apudyus aƙ inggaingana. Amen.

^{II} Isaiah 27:9; 59:20-21; Jeremiah 31:31, 33-34. ^{III} Isaiah 40:13; Job 35:7; 41:11; 1 Corinthians 2:16.

Sa Ustu We Antatagun Da Namati

12 Pun susunud kan Kristu, kodawok kan dikayu we gapu'tte kadagun Apudyus idatunyu da long-agyu kan siya'k matattagu we datun ya mitokkon kan Apudyus ya mas-omana. Sana ustuwu we inonyu we andayaw kan siya. ² Adiyu unudon da ugalin da tagu we adipun namati yakon iyunudyu we baliwan Apudyus da somsomokyu ta pabaruwona. Te nu koonyu kakna, igammuwonyu nu ngai pinion Apudyus, ngai ambaļu, ngai mas-omana ya naippun angkurangana.

³ Sinsadi, gapu ta innatod Apudyus kalabbongaķe an-apostol gapu'tte kinabaluna, bagbagaak sin-ossaossa kan dikayu ta adiyu somsomkone nangatu long-agyu yakon kasapulane usigon ni sin-ossaossa long-agna mibatay si pammatinae innatod Apudyus. ⁴ Ipanik ditaku si long-ag ni tagu. Te sa ossaane long-ag, adu kamangayna ya nansabasabali kausaranda. ⁵ Isuna bos ditaku we namati, takon ay nu adu taku, mipani taku si ossaane long-ag Kristu kad nan-os-ossaan taku. ⁶ Da kaboolane innatod Apudyus nansabasabali ye mibatay si kinabalū we innatodna kan ditaku. Pun da naittan ak kaboolane angibaga'tta paibagan Apudyus usaronda okyane mibatay si pammatida. ⁷ Kad da naittan ak kaboolane anserbi'tta udum, anserbida okyan. Kad da naittan ak kaboolane angitutudu si katuttuwaan, antuttududa okyan. ⁸ Da innat-tan Apudyus ak kaboolane ansolgag ak pumigsaan da pammatin da udum, ansolgagda okyan. Kad da innat-tan Apudyus ak kaboolane angitod, angitodda okyane nalpu'tta pusuda. Kad da naittan ak kaboolane angipangpangu, ipapuutda okyane angwa. Kad da naittan ak kaboolane kumadagu'tta ampakalam, allaylayadda okyane angwa. ¹

⁹ Tuttuwa okyan ayatyu'tta bulunyu we namati. Kad kasapulane sasangngaanyu okyan da ngaimane lawweng ta siya pagapagatupanyu unudon da ngaimane ambaļu. ¹⁰ An-asiayat kayu we isun ni an-aayat da mismu we ansusunud. Kad ibelangyu da bubulunyu'k napatpatog nu dikayu. ¹¹ Adi kayu andadauy yakon pumangog kayu we anserbi kan Apu Jesu Kristu. ¹² Gangganasonyu namnamayu, anuanu-sanyu da ampakalamanyu ya ipapatiyu we alluwalu. ¹³ Kad badanganyu da tagun Apudyus we ankasapul ya mangiliyonyu dida.

¹⁴ Nu awad amakalam kan dikayu, adiyu alawagan dida yakon iluwaluwanyu ta bindisyunan Apudyus dida. ¹⁵ Makalaylayad kayu'tta allaylayad ya makadomdom kayu'tta andomdom. ¹⁶ Kasapulane antitimpuyug kayu ya adi kayu ampasindayaw yakon

^I Awad os da listaan da kaboolane innatod Apudyus atta namati atte 1 Corinthians 12:8-10, 28; Ephesians 4:11.

makabulbulun kayu'tta kapus. ^{II} Kad adiyu iskaķe igammuyu da losan.

¹⁷ Nu awad angwa'k lawweng kan dikayu, adiyu subalitan ak lawweng. Yakon siya okyan kuttukuttumonyu koon da kabaluwan si antotollong da losane tagu.

¹⁸ Igga taku kaboolan taku ta allin-awa ambubulunan taku'tta losane tagu. ¹⁹ Susunudku we ay-ayatok, nu awad angwa'k lawweng kan dikayu, adi kayu bumaļos yakon italgodyu kan Apudyus ta siya asi kigade angibaļos. Te kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Sakone Apudyus kambiyang si baļos te dusaok da makabasul." ^{III}²⁰ Yakon unudonyu nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Nu nauļat kabusulyu, paķananyu kad nu nauwaw, ittanyu'k inumona. Te nu katti koonyu, mabainan si kingwana." ^{IV}²¹ Kad adi kayu pakķog atte lawweng yakon olgonyu lawweng si angwaanyu'tta ambaļu.

Sa Anuttuwaan Taku Atta Pangat

13 Losane tagu kasapulane tuttuwaonda da angipangat si gubilnu te naippun kalabbongandae ampangat nu adin Apudyus iyunud. Kad losane ampangat, ak Apudyus nangisaad kan dida. ² Pun ngaimane sumullagi'tta pangat, sumullagi'tte dinutukan Apudyus kad siya madusa. ³ Ippun makimtan da angwa'k ambaļu'tta pangat yakon abus da angwa'k lawweng ak makimut kan dida. Pun nu pionyu we adi makimut atta pangat, siya koonyu ustuwu we sa angidayawanda kan dikayu. ⁴ Te da pangat, dida da anserbi kan Apudyus para'tta bumaļuwanyu ya para'tta madusaan da angwa'k lawweng. Yakon nu koonyu lawweng, makimut kayu okyan te anna kalabbongan-dae nalpu kan Apudyus we anusa'tta angwa'k lawweng. ⁵ Pun kasapulane tuttuwaon taku dida, dakampun ak abus angiligişyan taku'tta dusan Apudyus mipagapu kan dida yakon gapu ta igammu taku we sanat da ustuwu we koon taku.

⁶ Kad sana gapun ni ambayadan taku'tta bugis taku te da pangat si gubilnu, anserbida kan Apudyus si angwaanda'tta kewaaļda. ⁷ Pun kasapulane bayadan taku da bugis taku ya bayadan taku da utang taku kan dida. Kad kasapulane patgan taku da anna kalabbonganda'k mapatgan.

Sa An-asiyatan Taku

⁸ Bayadan taku da utang taku. Kad an-asiayat taku. Te sa angayat si asintataguna, tinuttuwana da Lintog Apudyus. ⁹ Te kanan da bilin, "Adika makadagdagas, adika pumatoy, adika an-aķaw ya adim kamommodon da kuwan da udum" ^V ya da udume bilin sinalimung-

^{II} Sa pionya ugudon atte Greek, adi kayu ansokaļ nu adi kayu nakasaganae angwa'tta kewaaļ ni sammilu. Adiyu somsomkone igammuyu da losan. ^{III} Deuteronomy 32:35. ^{IV} Proverbs 25:21-22. ^V Exodus 20:13-15, 17; Deuteronomy 5:17-19, 21.

mung ni ossaane biline kanana, "Ayatom da asin-tatagume isun ni an-ayatnu'tte long-agnu." ¹⁰ Te nu ayaton taku da asintatagu taku, adipun makwae koon taku lawweng kan dida. Pun sa angay-ayatan taku'tta asintatagu taku, sadi bos anuttuwaan taku'tte lintog.

¹¹ Kasapulane koon taku losan da anna te igammu taku we ampatog timpu we mataguwan taku sinsadi. Kad sinsadi ye timpu bumangon taku we nasuyop te madam-an mataguwan taku'k inggana nu sa damu we namatiyan taku. ¹² Te sa katuttuwaan, nalakpus labi ya madam-an mabigat. Pun kaanon taku da kokokkon taku si gikbot ta ikabot taku aggom ni padda. ¹³ Sa antatagu we kasapulane unudon taku, sa ampokkas kan ambaļu we mibagay atte tagu we awad si padda. Adi taku mabartek, adi taku makadagdagas ya adi taku koon da udume kakaisawan ya kababbain ya adi taku ansusubog kan an-asiapos. ¹⁴ Yakon sa koon taku okyan, unudon taku ugalin Apu taku we Jesu Kristu ya adi taku okyan iyunud da pion da long-ag taku.

Sa Adi Taku Anellawan Atta Bulun Taku

14 Awatonyu tagu we ankuya pammatina yakon adi kayu makasossongbat kan siya mipanggob si kasomsomkana. ² Awad da udume namati ye angan atta balangnae maķan. Yakon awad da ankuya pammatida kad matipoye abus anidada. ³ Dikayu we angan atta balangnae maķan, adiyu okyan dellawon da angidiyan atta udume maķan. Kad dikayu bose angidiyan atta udume maķan, adiyu bos dellawon da angan atta balangnae maķan te inawat Apudyus dida'k taguna. ⁴ Te ngaiķa kammane anguwis atta sammilun da udum? Te sa Apuna asi ķigade angibaga nu ustu koona baķon nu adipun. Kad sa kokokkona aaddi ye napanoknokane ustu te aķ Apu Jesu makwae bumadang kan siya.

⁵ Awad da udume ibelangda'k amo napatpatog sinalgaw nu da udume algaw yakon kanan os da udume an-iisu algaw. Pun kasapulane awad osa mat-op atte somsomokna. ⁶ Sa tagu we patgana osae algaw, koona katti aķ anayawana kan Apudyus. Isun os ni osae angan atta balangnae maķan, kanona'k anayawana kan Apudyus te anggappiyaana kan siya. Kad isun os ni adi angan atta balangnae maķan, koona katti'k anayawana kan Apudyus te anggappiyaana kan siya. ⁷ Te losan kan ditaku we namati, dakampun atte madayawan taku singsington taku si mataguwan taku ya takon ay matoyan taku. ⁸ Nu matagu taku, matagu taku ta madayawan Apu Jesu kad nu matoy taku, matoy taku bos ta madayawan Apu Jesu. Pun takon ay matagu taku baķon nu matoy taku, kuwan Apu Jesu Kristu ditaku. ⁹ Te natoy ya ummuli'k Jesu Kristu ta siya an-Apun da matattagu ya da natoy.

I Leviticus 19:18.

¹⁰ Nu aķ Jesu Kristu Apu taku losan, naippun kalab-bongan taku we anguwis ya anellaw atta susunud taku kan Kristu. Adi taku koon katti te nu anungus ni algaw, losan taku sumangu makuwis kan Apudyus.

¹¹ Te awad de nigili si Ugud Apudyus we kanana, "Gapu ta matattaguwaķ: Analluķu da losane tagu kan saķon

ķad bigbigondae saķon Apu." II

¹² Pun losan taku sumongbat kan Apudyus atta losane kingwa taku.

Sa Gapun Ni Makabasulan Da Bulun Taku

¹³ Kad siya gapunae adi taku ogon kuwison da udume namati yakon kasapulane pasig taku somokone adi taku angwa'k ngaimane gapun ni makabasulan da susunud taku kan Kristu. ¹⁴ Gapu si nidog-aķ kan Apu Jesu, aaddi ye ippun maķan aķ kaisaw si antotollong Apudyus. Yakon nu ibelang ni osan tagu'k kaisaw, kaisaw kan siya. ¹⁵ Nu sa anganan taku gapun ni lumawengan ni somsomok ni sunud taku kan Kristu, dakampun aķ ayat impaila taku kan siya. Sa anganan taku adi taku iyunude dadailona pammatin ni sunud taku te siya inkatoy Kristu.

¹⁶ Ilanyu ta da ibelangyu'k ambaļu, dakampun okyan aķ lawweng kaugudanda. ¹⁷ Te sa ampangatan Apudyus atta taguna, dakampun aķ ampatog kanon taku kan inumon taku. Yakon sa ampatog, koona ditaku'k maun-unan, sa allin-awaan taku'tta sin-ossaos-sa ya sa laylayad taku we malpu si Ispiritu Santu.

¹⁸ Kad nu kaķnat inon taku we anserbi kan Kristu, mas-om aķ Apudyus ya mapatgan taku bos atta asin-tatagu taku. ¹⁹ Pun kasapulane igga taku kaboolan taku ta allin-awa makabulbulunan taku'tta udum ya ngaimane amapigsa'tta pammati taku. ²⁰ Nabalbaļu nu adi taku dadailon ķewaal Apudyus gapu'tte maķan.

Losane maķan ampokkas yakon lawweng nu siya makabasulan da sunud taku gapu'tte anganan taku.

²¹ Nabalbaļu nu adi taku kanon sida baķon nu uminum si bayas baķon nu koon da ngaimane siya makabasulan ni sunud taku kan Kristu. ²² Ngaimane patiyon ni sin-ossaossa mipanggob si anna, ambaļu nu abusda kan Apudyus aķ angigammu. Pian tagu we adin ni somsomokna kuwison long-agnae mismu gapu'tte simsimoknae ustu koona. ²³ Yakon sa tagu we anduwaduwa mipanggob atte maķan, makabasul nu kanona te sa anganana dakampun aķ nibatay si ustu we pinatina. Pun nu koon taku da ngaimane patiyon taku we dakampun aķ ustu, makabasul taku.

Sa Anomsomkan Taku Si Mabadangan Da Udum

15 Ditaku we ampigsa da pammati taku, kasapulane anusan taku da ankuya da pammatida.

II Isaiah 45:23; Philippians 2:10-11.

Daƙampun aƙ abus bumaɓuwan taƙu'ƙ somsomƙon taƙu. ² Siya oƙyan somsomƙon taƙu mas-oman da sunud taƙu ƙan pumigsaan os da pammatida. ³ Te taƙon ay aƙ Jesu Kristu adinapun mas-oman long-agna yaƙon sa ƙanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Da amsew da tagu ƙan siƙa Apudyus, saƙon inamsewda." ⁴ Te ngaimane nigili ye Ugud Apudyus si awe, nigilida'ƙ matuttuduwan taƙu. Ta lamog taƙu attoman da ampaƙalamana ya masoɓgag somsomok taƙu ya annamna ma taƙu. ⁵ Sa iluwaluƙ ƙan Apudyus we anoɓgag atta somsomok taƙu, antitimpuyugona oƙyan ditaƙu ta unudon taƙu ugalin Jesu Kristu, ⁶ ta an-os-ossaan taƙu we andaydayaw ƙan Apudyus we Aman Jesu Kristu we Apu taƙu.

Sa Nidog-an Da Gentil

⁷ Pun awatonyu da buɓunyu we isun ni nan-aawat Kristu ƙan diƙayu ta madayawan Apudyus. ⁸ Te ibagaƙ ƙan diƙayu we nambalin aƙ Kristu aƙ sammilu we anserbi'tta Judyu ta ipailana ƙinatuttuwaan Apudyus ta mapanoknoƙan da inkarina'tta danaƙƙoɓda. ⁹ Ƙad idayaw da Gentil gapu'tte ƙadaguna. Te ƙanan ni nigili si Ugud Apudyus,

"Pun dayawoƙ siƙa Apudyus
ya da Gentil andaydayawda ƙan siƙa.
Ƙad iƙanƙantani ye angidayaw si ngadannu." ^{II}

¹⁰ Ƙad awad os osae nigili ye ƙanana,
"Diƙayu we Gentil, maƙagangganas ƙayu bos
atta pinilin Apudyus aƙ taguna." ^{III}

¹¹ Ƙanana bos,
"Diƙayu losane Gentil, dayawonyu'ƙ Apu.
Dayawon os da losane tagu." ^{IV}

¹² Ƙad awad os inggilin Profeta Isaiaħ we ƙanana,
"Awad de ganak Jesse we asi umali ta angipangat atta
Gentil.
Siya namnamaonda." ^V

¹³ Iluwaluƙ ƙan Apudyus we maɓpuwan ni namnama taƙu ta ittona ƙan diƙayu amode layad ƙan lin-awan da somsomokyu gapu si namatiyanyu ta pumigsa namnamayu mipagapu si ƙabooɓan ni Ispiritu Santu.

Sa Ƙewaaɓe Intaɓgod Apudyus Ƙan Paul

¹⁴ Susunudƙu ƙan Kristu, mat-opaƙ si mipanggob ƙan diƙayu te ambabaɓu ƙayu, adu da igammuyu ya lamogyu an-asituttudu. ¹⁵ Yaƙon natuɓodaƙe nangigili'tta annae banag ta awad angikagasmokanyu gapu'tte ƙinabaɓu we impailan Apudyus ƙan saƙon ¹⁶ ta anserbiyaƙ ƙan Jesu Kristu si antuttuduwaƙ atta Gentil. Anserbiyaƙe isun di padi atte angiwalaƙagawagaƙ si Ambaɓu we Damag we naɓpu ƙan Apudyus ta ambalin da Gentil aƙ datune mas-oman Apudyus te intotoƙƙon ni

I Psalm 69:9. II 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49. III Deuteronomy 32:43. IV Psalm 117:1. V Isaiah 11:10.

Ispiritu Santu dida'ƙ taguna. ¹⁷ Pun gapu ta niyos-asaanƙ ƙan Jesu Kristu, maƙwae isƙaɓƙu anserbiyaƙ ƙan Apudyus. ¹⁸ Te naippun udum aƙ ugudok yaƙon abus da ƙingwan Kristu mipagapu ƙan saƙon aƙ angawis atta Gentil ta tumuttuwada gapu si amatiyanda ƙan Apudyus. Te namatida gapu'tte nantuttuduwaƙ ya da ƙingwaƙ, ¹⁹ gapu'tta nakaskasdaawe sinyal ya da miraculu ya mipagapu si ƙabooɓan ni Ispiritu Santu. Misalaɓ ad Jerusalem inggana'd Illyricum iwwaɓa-gawagƙu Ambaɓu we Damag mipanggob ƙan Kristu. ²⁰ Te siya panggobƙu iyyaƙ iwalagawag Ambaɓu we Damag atta ƙinailin di ili ye daampun andongoɓ si mipanggob ƙan Kristu ta adiyaƙ antaƙad si labaw ni insaad da udume tagu. ²¹ Te sa ƙanan ni nigili ye Ugud Apudyus,

"Angil-an da adipun paat nandongoɓ mipanggob ƙan siya

ƙad maawatanda mipanggob ƙan siya." ^{VI}

Sa Planun Paul

²² Sana gapun ni dam-oƙ nataƙtaƙane umali ƙan diƙayu sinat. ²³ Yaƙon sinsana, gapu ta inabusƙu ƙe-waalku'tta annae ili ya pigan tawone pioƙ umali ƙan diƙayu, ²⁴ namnamaoƙe ilaƙ diƙayu nu ansadangaƙe umoy ad Spain ta ampabadangaƙ ƙan diƙayu we umoy sidi nu maabus sin-aƙitane maƙabuɓuɓunaƙ ƙan diƙayu. ²⁵ Yaƙon sinsadi, iyyaƙ umuna'd Jerusalem ta iyoyƙu annae badang atta tagun Apudyus sidi. ²⁶ Te da tagun Apudyus si probinsiya'd Macedonia ya Achaia, sillalalayaddae nangitod aƙ badangda'tta ƙapuse tagun Apudyus ad Jerusalem. ²⁷ Simsimmoƙdae bumadang. Sa ƙatuttuwaan, labbongnae badanganda da ƙapus ad Jerusalem ta milaƙ-am da Gentil atta naispirituwane bindisyun da Judyu ƙad labbongna bose anserbi da Gentil atta Judyu. ²⁸ Ƙad nu gangputok itton da annae nadagup, iyyaƙ ad Spain ya ansadangaƙ sinat. ²⁹ Igammuke nu umaliyaƙ sinat, umaliyaƙe umamandan bindisyune maɓpu ƙan Kristu.

³⁰ Susunudƙu ƙan Kristu, anna ud ƙodawoƙ ƙan diƙayu, gapu ƙan Apu taƙu we Jesu Kristu ya gapu si ayate itton ni Ispiritu Santu, losan taƙu pumangoge al-luwaɓu para ƙan saƙon ta bumadang aƙ Apudyus.

³¹ Iluwaluyu we iligsin Apudyus saƙon atta adipun namati'tte probinsiya'd Judea. Ƙad iluwaluyu bos ta awatonak ƙan dida sidi. ³² Ƙad iluwaluyu ta nu pinion Apudyus allaylayadaƙe umali ƙan diƙayu ya malin-awaan somsomokƙu we maƙabuɓuɓun. ³³ Oƙyan pos ta iingaw aƙ Apudyus we naɓpuwan ni lin-awa ƙan diƙayu losan. Amen.

VI Isaiah 52:15.

Sa Ampakumustaan Paul Atta Udum

16 Ipaigammuk̄ kan diḱayu mipanggob kan Phoebe we sunud taḱu kan Kristu. Siya anserbi'tta namati ye magimugimung ad Cenchreae. ² Nu dumatong sinat, mangilyonyu gapu'tte pammatiyu kan Apu Jesus te labbongnae ḱatti ḱoon da tagun Apudyus. ḱad ngaimane ḱasapuḱana, badanganyu okyan te adu da tagu we binadangana taḱon ay saḱon.

³ Pakumustaonyu da Priscilla we an-asawa kan Aquila, dida buḱunḱu we anserbi kan Jesu Kristu. ⁴ Impustada da biyagda para kan saḱon ḱad daḱampun ak̄ abusak̄ ak̄ anggappiya kan dida yaḱon da losane gimung da namati ye Gentil. ⁵ Pakumustaonyu bos da namati ye magimugimung si boḱoydae andayaw kan Apudyus. Pakumustaonyu'ḱ Epäenetu we ay-ayatoḱe siya ḱaunaane namati kan Kristu atte probinsiya'd Asia. ⁶ ḱad idogayu'ḱ Mary ye pummangoge nanḱewaal̄ para kan diḱayu. ⁷ Isuna bos kan da Andronicus kan Junia we dogake Judyu we nabaḱud si awe. Ini-iggammun da apostol dida ya ummunada namati kan Kristu nu saḱon. ⁸ Pakumustaonyu'ḱ Ampliatu we ay-ayatoḱ gapu kan Apu. ⁹ Isuna bos kan Urbanus we buḱunḱu we nanserbi kan Kristu. ḱad ak̄ Stachys we ay-ayatoḱ. ¹⁰ Idogayu'ḱ Apelles we napanoḱnoḱane tuttuwa pammatina kan Kristu. Idogayu da ḱabalyan Aristobulus. ¹¹ Pakumustaonyu'ḱ Herodion we dogake Judyu ya da namati kan Apu we ḱabalyan Narcissus. ¹² Pakumustaonyu da Tryphaena kan Tryphosa we anserbi kan Apu Jesus, isuna bos kan Persis we ay-ayatoḱe pummangog nanserbi kan Apu. ¹³ Pakumustaonyu'ḱ Rufus we iniiggammudae nanserbiyana'ḱ Apu, isun inanae imbelangḱu bos ak̄ inak̄. ¹⁴ ḱad idogayu pakumustaon da Asyncritus, Phlegon, Hermes, Patrobas, Hermas ya da susunud taḱu kan Kristu we awad kan dida. ¹⁵ Pakumustaonyu bos da Philologus, Julia, Nereus ya sa sunudnae bubai ya ak̄ Olympas ya da losane tagun Apudyus we awad kan dida. ¹⁶ An-asi-pakumusta ḱayu ta angipaila si an-asiyatanyu. Da losane gimung da namati kan Kristu pakumustaonda bos diḱayu.

Sa Anungus Ni Tuttudun Paul

¹⁷ Susunudḱu kan Kristu, ḱodawoḱe ummanyu'tta tagu we anadail si nan-os-ossaananyu ya angulu'tta

pammatiyu. Te sullagiyonda ḱatuttuwaane nituttudu kan diḱayu si awe ḱad maḱḱon ituttududa. ḱasapuḱane umadayu ḱayu kan dida. ¹⁸ Te da ḱassadi ye tagu, daḱampun kan Apu taḱu we Kristu anserbiyanda yaḱon da long-agda ya da pipionda. ḱad mipagapu'tte allin-awae an-uugudda ya ḱinasikapda, allelawonda da tagu we ippun ḱon igammuda. ¹⁹ Allaylayadaḱ gapu kan diḱayu te nan-asidongoḱ atta ḱinailin di ili tummuttuwaanyu gapu si namatiyanyu. ḱad pioḱ ose lumaing ḱayu mipanggob si ambaḱu yaḱon ippun okyan igammuyu si mipanggob atta lawweng. ²⁰ Adipun manunuwan ya ak̄ Apudyus we maḱpuwan ni lin-awa oḱona'ḱ Satan we isun di gusgusdan taḱu. Awad okyan kan diḱayu ḱinabaḱu we maḱpu kan Apu Jesu Kristu.

²¹ Ak̄ Timothy ye buḱunḱu we nanḱewaal̄, pakumustaona diḱayu, isuna bos atta dogake Judyu we da Lucius kan Jason ya ak̄ Sosipater.

²² Saḱon ak̄ Tertius we nangigili si annae suḱat, pakumustaok̄ diḱayu we amati kan Apu Jesus.

²³ Ak̄ Gaius we niḱamboḱoyak̄, pakumustaona diḱayu. Sa boḱoyna dam-on da namati ye magimugimung andaydayawan. ḱad ak̄ Erastus we treasurer ni annae siyudad ya ak̄ Quartus we sunud taḱu pakumustaonda diḱayu.

²⁴ Okyan ta ḱadaguwan Jesu Kristu we Apu taḱu diḱayu losan. Amen. ¹

Sa Madayawan Okyan Apudyus

²⁵ Madayaw okyan ak̄ Apudyus! Te anna ḱabooḱanae amapigsa'tta pammatiyu we nibatay si Ambaḱu we Damag mipanggob kan Jesu Kristu we iwaḱagawagḱu. Sa annae Ambaḱu we Damag nitataḱu we adipun nipaigammu si awe. ²⁶ Yaḱon sinsana, annae nipaigammu ya mipagapu'tta inggilin da profetan Apudyus nipaigammu'tta losane tagu we mibatay atte bilin Apudyus ak̄ inggana ta tumuttuwada gapu si amatiyanda kan siya.

²⁷ Madaydayaw ak̄ Apudyus ak̄ ingganae abus ak̄ tuttuwae ḱalaingan mipagapu kan Jesu Kristu! Amen.

¹ I 16:24 Sa annae verse ippun si ḱaaduwane manuscript atte Greek.

1 Corinthians

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Susunudku kan Kristu, sakon ak Paul we napili'k apostol Jesu Kristu we nibatay si pinion Apudyus ya sa bulunku sina ak Sosthenes we sunud taku kan Kristu. 2 Kad annaya sulatni kan dikayu'tta mag-imugimunge namati kan Apudyus ad Corinth. 1 Dikayu da pinilina ya intoto'konna'k taguna gapu'tte niyos-saananyu kan Jesu Kristu we nidoga da losane tagu'tta kinailin di ili ye ankodaw ak kadagu kan Apuda ya Apu taku bos. 3 Awad okyan kan dikayu kinabalu kan lin-awae malpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we Apu taku.

Sa Kinabalun Apudyus Kan Dida

4 Patilayunak anggappiya kan Apudyus gapu'tte kinabalunae impailana kan dikayu mipagapu si niyos-saananyu kan Jesu Kristu. 5 Te sa niyossaanyu kan Jesu Kristu, naatod kan dikayu da ampapatoge bindisyune midoga kaboolanyu we an-ugud ya da losane igammuyu. 6 Te napanoknokan atte pam-matiyu intuttuduni kan dikayu si mipanggob kan Kristu, 7 ta ippun angkuranganyu'tta ngaimane naispiri-tuwane kaboolan si anguwwayanyu'tte mipauliyan Apu taku we Jesu Kristu. 8 Papigsaona da pammatiyan inggana si anungus ni al'gaw ta ippun mapaba-sulanyu'tte timpu we mipauliyan Apu taku we Jesu Kristu. 9 Matalgodan ak Apudyus we namili kan dikayu'k makabulbulun atte Abengna we ak Jesu Kristu we Apu taku.

Sa Nagoggogwaan Da Namati Ad Corinth

10 Susunudku kan Kristu, gapu'tte ngadan Apu taku we Jesu Kristu, an-uunud okyan da losane ugudonyu ya adi kayu magoggogwa yakon an-os-ossaanyu somsomokyu ya sa panggobyu. 11 Sadi imbilinku kan dikayu we susunudku kan Kristu te dingngolku'tta tagun Chloe ye dam-on kayu ansusubog. 12 Sa piok ugudon, nansabasabali ibagayu te kanan da udum, "Ak Paul unudonni," kad kanan da udum, "Ak Apollos unudonni," ya kanan os da udum, "Ak Peter unudonni." Kad kanan da udum, "yakon dikani kad, ak Kristu

I Makwae basaonyu mipanggob si nambisitaan Paul ad Corinth atte Acts 18:1-17.

unudonni." 13 Nagoggogwa kamman ak Kristu? Ak Paul kamman natoy atte kros para kan dikayu? Bakon nu nabonyagan kayu kamman atte ngadan Paul? 14 Anggappiyaak kan Apudyus ta naippun binonyagak kan dikayu malaksid da Crispus kan Gaius. 15 Ta ippun okyan angibaga kanane binonyagak dida'tte ngadanku. 16 On, binonyagak da Stephanas we sim-balyan yakon naippun igammu'k ak udum ak binonyagak. 17 Te dakampun ak imbuun Jesu Kristu sakon ak umoy ambonyag yakon ta iwalagawagku Ambalu we Damag. Kad adikpun inusar nainlubungane kinalaing nu an-ugudak ta adi ma'kaan kaboolan ni natoyan Kristu atte kros.

Sa Kaboolan Apudyus Ya Sa Kinalaingna

18 Te sa damag mipanggob si natoyan Kristu atte kros, dinodong-og atta tagu we nakoddongan ak madusa. Yakon kan ditaku we taguwon Apudyus, siya kaboolan Apudyus we anagu kan ditaku. 19 Te awad os nigili ye Ugud Apudyus we kanana,

"Dadailok kinalaing da nalaing kan naadalane tagu kad ipailake ippun anun ni kinalaingda." II

20 Nu katti makwa, ngai anun ni kinalaing nu? Kad ngai anun da mimistulun ni lintog III nu? Kad ngai anun da nalalainge makasossongbat si sanae timpu nu? Dakampun kamman ak dinodong-og kan Apudyus kinalaing da tagu we adipun amati? 21 Gapu si kinalaing Apudyus, adimpun ni tagu we adipun amati lamog igammuwon ak Apudyus mipagapu'tte laing-nae mismu. Te sa pinion Apudyus taguwona da tagu we amati si ugudnae ngannonda dinodong-og, sadi Ambalu we Damag we iwwalagawagni kan dikayu. 22 Te da Judyu, kasapulan da awad mipaila'k nakaskas-daaw ak amatiyanda. Kad da Gentil, siya singtonda kinalaing. 23 Yakon siya iwwalagawagni mipanggob atte natoyan Kristu atte kros kad siya nisubukan da Judyu ya dinodong-og atta Gentil. 24 Yakon kan ditaku we pinilin Apudyus, Judyu man bakon nu Gentil, igammu taku we ak Kristu siya kaboolan Apudyus kan kinalaingna. 25 Te sa kanandae dinodong-og Apudyus

II Isaiah 29:14. III Da mimistulun da lintog, nibelangda bos atta amo mapatgane tagu'tta susunuddae iyIsrael te iniiggammuda lintog Moses. Naadalanda, kad dida angituttudu'tte Ugud Apudyus ya da aduadu we ugalin da dana'koloda mipanggob atta imbilin Apudyus we koonda kan adida koon.

nangatu'k adayu nu sa kinalaing da tagu kad sa kanandae kinalayuan Apudyus nakoskosdol ak adayu nu sa kosdol da.

²⁶ Susunudku kan Kristu, somsomkonyu kad kinatagayute namiliyan Apudyus kan ditaku we namati te dungmu kan ditaku da nalaing, makabool, da nangatu saadda sigun si nainlubungane kasasaad. ²⁷ Yakon pinilin Apudyus da kanan da tagu we nadong-og ta pabainanda da kanandae nalaing kad pinilina da ankuya ta pabainanda da kanandae ankosdol. ²⁸ Pinilin Apudyus da ibelang da tagu we nababa ya maam-amsew si annae lubung takon ay da banage ippun anuna ta dadailona da banage patpatgon da tagu. ²⁹ Kingwan Apudyus katti ta naippun tagu'k ansokal atte sinagungna. ³⁰ Yakon ak Apudyus nalpuwan ni biyag taku mipagapu'tte niyossaanan taku kan Jesu Kristu we nalpuwan ni kinalaing. Kad gapu kan siya, naun-unan taku ya mitotokkon taku'k taguna ta bumalu ugali taku ya masubut taku'tta dusan da basul taku. ³¹ Pun unudon taku nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Ngaimane ansokal, siya okyan iskalna da kingwan Apu." ^I

Sa Mipanggob Atte Natoyan Kristu

² Susunudku kan Kristu, sa ummaliyak kan dikayu sinate nangiwalagawag atte impaigammun Apudyus, adikpun inusar naadalome ugud ya kinalaing di tagu. ² Te simsimmokku we sa ininggawak kan dikayu, naippun udum ak intuttuduk yakon abus mipanggob kan Jesu Kristu ya sa nipattojana'tte kros. ³ Sa ininggawak kan dikayu, ankuya long-agku ya amilpililak atte kimutku. ⁴ Kad sa nantuttuduwak kan nangiwalagawagak kan dikayu, adikpun inusar makaawise ugud ta mipaila kinalaing di tagu yakon mipaila kaboolan ni Ispiritu Santu. ⁵ Ta sa pammatiyu adipun mibatay atte kinalaing di tagu yakon sa kaboolan Apudyus.

Sa Kinalaing Nalpu Kan Apudyus

⁶ Yakon awad de kinalaing ituttuduni'tta naangsan si pammati, dakampun ak nalpu'tte kinalaing da tagu si sanae timpu ya kinalaing da pangat si sanae timpu we amungtu kaboolanda. ⁷ Te sa nilimode kinalaing Apudyus we ibagabagani, siya simsimmokna si daan ni lubung makwaan ta midoga taku si kabaluwane antatagu kan Apudyus ad langit. ⁸ Naippun makaawat at-pang-at si sanae timpu. Te nu naawatanda okyan, adidapun impaipatto kangatuwane Apu atte kros. ⁹ Yakon sa kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Sa adimpun da tagu innila ya adidapun dingngol bakon nu adidapun simsimmok, sadi insaganan Apudyus

^I Jeremiah 9:24; 2 Corinthians 10:17.

para'tta angayat kan siya." ^{II}

¹⁰ Sana impaigammun Apudyus kan ditaku mipagapu'tte Ispirituna. Te sa Ispiritu Santu igammuna da losane banag takon ay da naadalome somsomok Apudyus. ¹¹ Te naippun angigammu'tte awad si somsomok ni tagu nu adi siyae mismu. Isuna kan Apudyus, naippun angigammu'tte somsomokna nu adi abus Ispirituna. ¹² Sinsadi ditaku we namati, dakampun ak sa ispiritun da tagu we adipun namati inawat taku yakon sa Ispiritu we nalpu kan Apudyus ta maawatan taku mipanggob atta losane innatod Apudyus kan ditaku gapu si kinalaluna. ¹³ Pun sa angituttuduwanni dakampun ak somsomok bakon nu kinalaing di tagu nalpuwana yakon sa intuttudun ni Ispiritu Santu kan dikani. ^{III} Kad ipakaawatni da naispirituwane katuttuwaan atta tagunae inggawan ni Ispirituna. ¹⁴ Yakon sa tagu we naippun Ispiritu Santu kan siya, adinapun awaton da ngaimane atode malpu'tte Ispiritu Santu te dinodong-og kan siya. Kad adinapun maawatan dida te abus da tagu we iing-gawan ni Ispiritu Santu ak makaawat. ¹⁵ Kad ngaimane iingawan ni Ispiritu Santu, lamogna maawatan da kinapatog da losan. Yakon da udume tagu adidapun maawatan. ¹⁶ Te sa kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Awad kamman angigammu si kasomsomkan Apu ta bagbagaana?" ^{IV} Yakon anna somsomok Kristu kan ditaku.

Sa Nainlubungane Somsomok

³ Yakon susunudku kan Kristu, adiyakpun antuttudu kan dikayu we isun da naangsan pammatidae iturayan ni Ispiritu Santu yakon antuttuduwak atta tagu'tte lubunge isun da utting atte pammati kan Kristu. ² Pun intuttuduk kan dikayu mipani'tte gatase mipainum si utting te adikayupun makaawat si naadalome mituttudu we mipani'tte ankosdole makan. Kad takon ay sinsana, sissiyae adikayupun makaawat ³ te somsomok da tagu si annae lubung da somsomokyu. Nu sissiyae awad de apos ya susubog kan dikayu, dakampun kamman ak siya angipailae unudonyu da pipion da long-agyu ya da ugalin da tagu si annae lubung? ⁴ Te nu awad angibaga kanane, "Ak Paul unudok" kad kanan os ni osa, "Ak Apollos unudok," dakampun kamman si ugalin da tagu we adipun namati unudonyu?

^{II} Isaiah 64:4. ^{III} Sa pion ni udume salupati kanan atte Greek, sa ituttuduni, adinipun usaron ugude mibatay atte kinalaing di tagu nu adi sa ugude intuttudun ni Ispiritu Santu kan dikani. Ipaakaawatni mipanggob kan Apudyus atta tagu we igaw ni Ispiritu Santu. ^{IV} Isaiah 40:13 Maila bos atte Romans 11:34.

Da Sammilun Apudyus

⁵ Ngai kad ain ak Apollos? Ngai'k Paul? Sammilu kani kan Apudyus kad mipagapu kan dikani namati kayu. Awad osa kan dikani koono nipabiyang kan siyae innatod Apu kan dikani. ⁶ Sa mipaniyana, isun di sakon nangimu'la si bukol ya ak Apollos nansilug yakon ak Apudyus namada'kol. ⁷ Pun sa nangimu'la kan nansilug, naippun patogda. Siya ampatog ak Apudyus we amada'kol si mu'la. ⁸ Naippun nantokonan ni angimu'la ya sa ansilug te an-isu panggobda. Kad sa umali ye algaw, gungunaan Apudyus dida sigun atta kingwada. ⁹ Te dikani kan Apollos an-asibadang kani ye angwa'tta pakwan Apudyus. Kad dikayu isun di payawe kewaa'lonni. Ipanik os dikayu si bo'loye takadon Apudyus.

¹⁰ Gapu si kinabalun Apudyus we impailana kan sakon, isuk nalainge antakad ak bo'loy, ummak gina-gaaman nangisaadak kad da udume tagu asi amagat-up si sadi ye insaladku. Yakon awad osa kasapulane lalamana inonae antakad. ¹¹ Te ippun udum ak nisaad nu adi abus ak Jesu Kristu. ¹² Awad da udume usaron-da bulawan, palata bakon nu da ampapatoge batu. Yakon awad da udume siya usaronda kayu, potaw bakon nu dagami. ¹³ Kad sa algawe anguwisan Apu atta losane tagu, mipaila ustu we kinapatog da kingwan ni sin-ossaossa te mapadas si apuy. ¹⁴ Kad nu adipun masgob da kingwan ni osa'tta nantakad, mangugunaan. ¹⁵ Yakon nu masgob da kingwan ni tagu, ippun awatona'k gunguna takon ay nu matagu we mismu isuna tagu we lamogna iligsi long-agna'tte masgobe bo'loy.

¹⁶ Adiyupun kamman igammu we dikayu templo we bo'loy Apudyus gapu'tte Ispiritunae iingaw kan dikayu? ¹⁷ Pun ngaimane tagu we anadail atte templo, dadailon os Apudyus. Te sa sadi ye templo kuwan Apudyus kad dikayu we mismu templo.

¹⁸ Ilanyu ta adiyu allelawon da long-agyu. Nu awad kananae nalaing si sanae timpu we nibatay atte kinalaing da adipun amati, ambalin okyan ak dong-og ta ambalin ak tuttuwae nalaing. ¹⁹ Te sa nainlubungane kinalaing, dinodong-og kan Apudyus. Te awad de nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Sa usaron Apudyus ak angngogana'tta aginlalainge tagu, sa mismu we kinasi'kapda." ²⁰ Kad nigili bose kanana, "Igammun Apu we naippun patog ni somsomok da nalalainge tagu." ²¹ Pun ippun okyan osa'k iskalna kalabbongan di tagu te kuwayu da losane awad kan dikayu. ²² Imbunna sakon ya da Apollos kan Peter we anserbi kan dikayu. Kad innatodna kan dikayu da losane awad si annae lubung, da mabiyaganyu, matoyanyu, takon ay sinsadi ya sa umali ye algaw kuwayu dida. ²³ Dikayu

I Job 5:13. II Psalm 94:11.

kad, kuwan Kristu dikayu ya ak Kristu kad, kuwan Apudyus.

Sa Kewaal Da Apostol

4 Ibelangyu okyan dikani'k sammilun Kristu we nangitalgodan Apudyus si biyange angituttudu si katuttuwaane adipun nipaigammu si awe. ² Dallu gay sammilu, kasapulane mata'godan atta losane intal'god ni apuna kan siya. ³ Adikpun ambiyangan anguwisanu kan sakon bakon nu sa ma'kuwisak atta ngaimane korti. Kad takon ay sakon, adikpun kuwison long-agku. ⁴ Ampol'kas somsomokku yakon dakampun ak piona ugudone ippun pulus basulku. Te ak Apudyus abus ak angigammu kad siya abus ak anguwis kan sakon. ⁵ Pun adiyu kuwison da asintataguyu'tte daampun timpuna. Uwayonyu ustu we timpu we dumakngan Apu ta siya ankuwis. Te siya angitokwal'atta losane mitatalu ya siya bos angipaigammu si panggob da pusuda. ^{III} Sanat timpu we asin Apudyus padayawan tagu sigun atta ambalu we kingwana.

⁶ Susunud kan Kristu, inusarku dikani kan Apollos ak ampaniyan para'tte bumaluwanyu ta adalonyu kan dikani pion ni nigili ugudone kanana, "Adiyu dog-an da nigili." Ta naippun okyan osa kan dikayu'k italayagna osae tagu ya ipababana osa. ⁷ Te ngai kad ain nangwa si nitokonanyu'tta udum? Dakampun kamman kan Apudyus nangitod atta losane awad kan dikayu? Kad ngaipa kayu ansokale isun di dikayu nangwa?

⁸ Ato'kayu paye iCorinth! Kananyu kammane wadawad da kasapulanyu? Bumaknang kayu tuwa! Kad takon ay nu naidkanipun, nambalin kayu'k ari! Ambalu okyan nu tuttuwae nambalin kayu'k ari ta miodoga kani si ampangatanyu! ⁹ Te sa somsomokku, nambalinon dikani kan Apudyus ak apostol we kababaan atta losane isun da nakoddongan ak matoy si sinagung da kaaduwane tagu. Te impailana dikani'tta tagu si annae lubung ta buyaon da tagu ya da anghel. ¹⁰ Dikani kad, gapu'tte nanserbiyanni kan Kristu, kanandae dong-og kani. Yakon kan dikayu, kananyu we nalaing kayu gapu'tte niyossaananyu kan Kristu. Dikani kad, ankuya kani yakon dikayu kad, ankosdol'kayu. Am-amsewon os da tagu dikani ya mapatgan kayu kan dida. ¹¹ Inggana sinsadi, nau'lat kan nauwaw kani, kurang da silupni ya ampa'kalam kani ya ippun ustu'k bo'loyni. ¹² Pumangopangog kani bose angilabbu'tta masapuni. Nu awad an-alawag kan dikani, iluwaluwanni ta mabindisyunanda, kad nu ampa'kalamonda dikani, attomanni. ¹³ Nu antultulli da tagu mipanggob kan dikani, allin-awa isongbatni. Yakon inggana sinsadi, ibelang da tagu si annae lubung dikani'k kaissawe miballu we naippun anuna'tta somsomok da tagu.

III Ilanyu bos atte Romans 2:16.

¹⁴ Daꝓampun aꝓ siya anuꝓataꝓ pabainaꝓ diꝓayu yaꝓon bagbagaꝓ diꝓayu we isun di inaabbengꝓu we ay-ayatok. ¹⁵ Te taꝓon ay nu adipun mabelang da an-gayyuwan ꝓan diꝓayu ꝓan Kristu, ossaan amayu. Te saꝓon nambalin aꝓ amayu gapu si niyossaananyu ꝓan Jesu Kristu mipagapu si Ambalu we Damag. ¹⁶ Pun ko-dawok ꝓan diꝓayu ta unudonyu okyan saꝓon. ¹⁷ Sadi gapunae imbuunku'ꝓ Timothy sinat, we ibelangku'ꝓ abengꝓu we ay-ayatok ꝓan matalgodane abeng ꝓan Apu taꝓu. Umali ta ipasasmokna ꝓan diꝓayu inoke nangunud atte ugalin Kristu we intuttuduk atte losane namati ye magimugimung atte ꝓinailin di ili.

¹⁸ Awad ꝓanu da udume ampasindayaw ꝓan diꝓayu te ꝓanandapun nu adiyakꝓun umali ꝓan diꝓayu. ¹⁹ Nu iyunud okyan Apudyus, masapaake umali sinat. Kad sadi angil-aꝓ atte sanate ansokal, nu awad ꝓaboolanda baꝓon nu abus sungadda'ꝓ an-uguugud. ²⁰ Te sa amanoknok si ampangatan Apudyus ꝓan ditaꝓu, daꝓampun atte iyyuugud taꝓu yaꝓon sa ꝓaboolan Apudyus atte biyag taꝓu. ²¹ Ngai pionyu? Umaliyak ta saplitaꝓ diꝓayu baꝓon nu umaliyak ta iyyak ipaila ay-atꝓu ꝓan anusꝓu?

Sa Basuꝓ Atte Gimung

5 Awad de dingngolꝓu we awad ꝓanu osa ꝓan diꝓayu we nangwa'tte ꝓababbaine taꝓon ay da pagano adidapun patut ꝓoon ꝓaknat. Te dinagdagasana pigwae asawan amana. ² Kad sissiyae ansokal ꝓayu! Siya okyan ꝓoonyu idomdomyu ꝓababbaine naꝓwa ta palyawonyu ꝓaknate tagu'tte gimungyu. ³⁻⁴ Te taꝓon ay nu ippunaꝓ sinat, awad de ispirituk kad isun di awadaꝓ sinat, ꝓinoddongaꝓ sanate tagu we nangwa si ꝓaknate lawweng. Nu magimung ꝓayu, ana bos ispirituk ꝓan diꝓayu, kad sa ꝓaboolan Apu taꝓu we Jesus awad os ꝓan diꝓayu. ⁵ Ipuꝓangyu sanate laꝓaki ꝓan Satan ^I ta dadailona long-agna, ta matagu ispirituna'tte alꝓawe angulinan Apu.

⁶ Daꝓampun aꝓ ambalu ansokal ꝓayu. Adiyupun ꝓamman igammu we sa poose yeast pabotalona losan niꝓamsanae arina? ⁷ Kasapuꝓane ꝓaanonyu ugaliyu we mipani'tte yeast ta sa ugaliyu ambalin aꝓ ampoꝓkas ꝓasasaadyu si antotollong Apudyus. Kasapuꝓane ꝓoonyu ꝓatti ta mipani ꝓayu si ꝓakꝓ-utu we tinapaye ippun ꝓamosna'ꝓ yeast we mitokom nu ansida da Judyu atte karnero si Gayagayae ngannonda Nallausan. ^{II} Te aꝓ Kristu mipani'tte sadi ye karnero te natoy ta

^I Sa pion ni mipuꝓang ꝓan Satan ꝓanan, ꝓaanonta'tte gimung. *Ilanyu bos si 1 Timothy 1:19-20 mipanggob ꝓan Hymenaeus ya Alexander we nipuꝓang os ꝓan Satan.* ^{II} Sa Gayagayae Nallausane gangganasan da Judyu, sana angikagasmokanda si nangiligsian Apudyus atte danakꝓoldae nammusassu'd Egypt atte timpun Moses. *Nanggakay kad anghel we ummoy nangongat atte losane pangulu we abenge laꝓaki'd Egypt, nilausana da boꝓoy da Judyu we naꝓuan da lewanganda si daꝓan ni ubbu we karnero Exodus 12. Sa daanda angisaꝓdan atte gayagaya, imballuda da losane yeast atte boꝓoy.*

pukayana ditaꝓu'tta basuꝓ. ⁸ Pun sa maꝓagayagayaan taꝓu, adi taꝓu ꝓanon tinapaye naꝓamsan atte yeast. Sa piok ꝓanan ꝓan ditaꝓu we namati, adi taꝓu unudon ugali yaꝓon sa ambalu ꝓan ꝓatuttuwaane naippun lawweng aꝓ niꝓamos.

⁹ Sa osae suꝓatꝓu ꝓan diꝓayu, ^{III} imbagake adi ꝓayu maꝓabuꝓuꝓun atta tagu we adaluꝓonda da daꝓampun aꝓ asawada. ¹⁰ Yaꝓon sa ibagak daꝓampun atta tagu we adipun namati ye maꝓadagdagas, ꝓamommod ya da aꝓꝓawan baꝓon nu andayaw atte sinan-apudyus. Te nu adi ꝓayu maꝓabuꝓuꝓun ꝓan dida, ꝓasapuꝓane tenanyu annae lubung. ¹¹ Sa piok ꝓanan ꝓan diꝓayu, adi ꝓayu maꝓabuꝓuꝓun atta ibelanga da long-agdae sunud taꝓu ꝓan Kristu yaꝓon dida da angadaluꝓ atte daꝓampun aꝓ asawada, ꝓamommodda, andaydayawda'tta sinan-apudyus, an-ugudda'ꝓ lawweng atte udume tagu, da bartekero ya da tulisan. Kad taꝓon ay ꝓakan, adi ꝓayu miyubung ꝓan dida.

¹²⁻¹³ Naippun biyang taꝓu we anguwis atte daꝓampun aꝓ amati te aꝓ Apudyus asi anguwis ya anusa ꝓan dida. Yaꝓon ditaꝓu we namati, awad de ꝓalabbongan taꝓu we anguwis atte buꝓun taꝓu si gimung. Te sa ꝓanan ni nigili'tte Ugud Apudyus, "Kasapuꝓane palyawonyu angwa'ꝓ lawweng atte gimungyu." ^{IV}

Sa Angidalumanda Atta Dogadae Namati

6 Nu awad gapun ni angidaluman ni osan sunud ꝓan Kristu atte doganae namati, adiyayu umoy andalum atte ꝓuwise daꝓampun aꝓ namati. Yaꝓon in-ꝓayu okyan pailintog atte tagun Apudyus. ² Adiyupun ꝓamman igammu we da tagun Apudyus anguwis atte tagu si annae lubung? ^V Kad nu diꝓayu anguwis atte tagu si annae lubung, adiyupun ꝓamman os lamog ilintog da sin-aꝓꝓit ay lawae banag? ³ Adiyupun ꝓamman igammu we ditaꝓu anguwis atte anghel? Kad maguꝓaman os adi maꝓwae ilintogyu da ngaimane banag si annae mataguwanyu? ⁴ Pun nu awad ꝓasusyu, ngaipayu iyoy atte ꝓuwise daꝓampun aꝓ namati ya ippun ꝓalabbonganda'tta namati ye magimugimung? ^{VI} Ampabain ꝓayu! Ippun ꝓamman osa'ꝓ naangsan atte gimungyu'ꝓ ꝓallabbonge angilintog si ꝓasusyu we susunud ꝓan Kristu? ⁶ Yaꝓon ngaipayu umoy idalum atte daꝓampun aꝓ namati sunudyu ꝓan Kristu ta dida angilintog ꝓan diꝓayu?

⁷ Nu andidinalum ꝓayu, naabuse illog ni lawweng diꝓayu. Te nu ꝓatti unnoyna pos ay ampaꝓalamon diꝓayu ya kulukon diꝓayu nu sa an-asidalum ꝓayu.

^{III} Awad de insuꝓat Paul atte gimung ad Corinth we ummunae naꝓwa, yaꝓon adipun nibelang aꝓ ummunae suꝓat ꝓan dida te ippun igammu taꝓu nu ngai insuꝓatna. ^{IV} Deuteronomy 17:7. ^V Ilanyu bos atte Luke 22:28-30. ^{VI} Sa osa bose saꝓupatin ni sana'tte Greek: Nu awad ꝓasusyu'ꝓ ꝓaknat, ꝓasapuꝓane ꝓakuwisyu'tte taꝓon ay nu nababae tagu'tta magimugimunganyu

⁸ Yaḱon diḱayu pos pagay an-asilaweng ya an-asikuluk taḱon ay da susunudyu ḱan Kristu.

⁹ Adiyupun ḱamman igammu we da angwa'ḱ lawweng adidapun gangganason da laḱsunda si midog-anda si ampangatan Apudyus? Adiyu allelawon da long-agyu te da angadaḱug atta daḱampun aḱ asawada, da andayaw atta sinan-apudyus, da laḱaḱi ye angadaḱug atta asillaḱaḱida ya da bubai ye angadaḱug at-ta asimubaida, da maḱadagdagas ya da laḱaḱi ye mabayadan, ¹⁰ da aḱḱawan, da ḱamommod, da bartekero, da an-ugud aḱ lawweng atta asintataguda, da tulisan, adidapun gangganason da laḱsunda si midog-anda si ampangatan Apudyus. ¹¹ Sa awe, ḱaḱnat ḱoḱoḱḱon da udum ḱan diḱayu. Yaḱon sinsana pum-moḱḱas ḱayu'tta losane basulyu ya intotoḱḱon Apudyus diḱayu'ḱ taguna ya siya angwa si maun-unanyu mipagapu'tte ḱaboolan Apu Jesu Kristu ya sa Ispiritun ni Apudyus taḱu.

Sa Angusaranyu Atte Long-agyu Si Madayawan Apudyus

¹² Awad da udum ḱan diḱayu we nangibaga ḱanane ḱalabbonganni ye angwa'tta losane banag. Yaḱon daḱampun aḱ bumaḱuwan taḱu da losane banage ḱoon taḱu. Siya ḱanaḱe maḱwa ḱooḱ da losane banag yaḱon adikpun iyunude ammusassuwonaḱ atta sanae banag. ¹³ ḱanan os da udum, "Da maḱan, naḱwada ta anserbi si buwang, ḱad sa buwang naḱwa ta anserbi si maḱan." Yaḱon dadailon Apudyus didae duwa si umali ye aḱgaw. Yaḱon sa long-ag taḱu daḱampun aḱ naḱwa ta adaḱugon taḱu daḱampun aḱ asawa taḱu. Te sa long-ag taḱu naḱwa'ḱ anserbi ḱan Apu ḱad siya angayyuwan atta long-ag taḱu. ¹⁴ Awad os ḱausaran ni long-ag taḱu si umali ye aḱgaw te aḱ Apudyus taguwona ditaḱu gapu'tte ḱaboolanae isun ni nanaguwana ḱan Apu.

¹⁵ Adiyupun ḱamman igammu we sa long-ag taḱu we namati, ḱamangay ni long-ag Kristu? ḱad nu ḱaḱnat, maḱwa ḱad aine antipun long-ag Kristu atta long-ag da puta? Adipun paat maḱwa! ¹⁶ Adiyupun ḱamman igammu we nu miyadaḱug ay osae tagu'tte puta, ambalinda'ḱ ossaane long-ag? Te sa ḱanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Da duwa nambalinda'ḱ ossaane long-ag." ¹⁷ Yaḱon ngaimane niyossaan ḱan Apu, nambalinda'ḱ ossaane ispiritu.

¹⁸ Pun adiyu adaḱugon da daḱampun aḱ asawayu. ḱad adayuwanyu da ḱassadi ye basuḱ te amo sil-lumaweng nu sa udume kalasin da basuḱ. Da udume basuḱ daḱampun aḱ dumadail si long-ag yaḱon sa angadaḱug atte daḱampun aḱ asawana, dadailona bos long-agna ya isuna bose maḱabasule mismu atte long-agna. ¹⁹ Adiyupun ḱamman igammu we sa long-ag

I Genesis 2:24. Ilanyu bos atte Ephesians 5:31.

taḱu templon ni Ispiritu Santu we innattod Apudyus aḱ iingaw ḱan ditaḱu? Daḱampun aḱ ḱuwa taḱu long-ag taḱu te ḱuwan Apudyus, ²⁰ te nasubut taḱu'ḱ amod. Pun ḱasapuḱane usaron taḱu long-ag taḱu'ḱ madayawan Apudyus.

Sa Mipanggob Atte As-asawa

⁷ Annaya songbatḱu si sadi ye im-imusyu ḱan saḱon atte nanuḱatanyu. Sa mipanggob si as-asawa, nabaḱbaḱu nu adipun tagu angasawa. ² Yaḱon gapu ta adu da nasulisuge nangadaḱug atta daḱampun aḱ asawada, un-unnoyna nu sa laḱaḱi ḱan bubai awad oḱyan asawada. ³ ḱad sa laḱaḱi ye nangasawa ḱasapuḱane ittona ḱalabbongana si ḱasapuḱan ni asawana. Taḱon ay asawanae bubai, ḱasapuḱane ittona bos ḱalabbongana si ḱasapuḱan ni asawana. ⁴ Te sa bubai, daḱampun aḱ siya sinḱuwa'tte long-agna yaḱon sa asawana. Isuna bos si laḱaḱi ye daḱampun aḱ siya sinḱuwa'tte long-agna yaḱon sa asawana.

⁵ ḱan diḱayu we an-as-asawa, adiyu iyadi ḱalabbongan ni asawayu, malaksid nu antuḱaganyu we adikayu yan an-adaḱug ta ipatatiyu we alluwaḱu. ḱad nu maabus aḱgawe alluwaḱuwanyu, an-adaḱug ḱayu bos ta adin Satan diḱayu sulisugon aḱ bumasuḱ te adikayupun maḱatupod atta long-agyu. ⁶ Ibagak anna ta maawatanyu we miyunude angasawa ḱayu yaḱon daḱampun aḱ bilin. ⁷ Te sa ḱatuttuwaan, pioḱ oḱyan nu isuyu saḱone ippun asawana. Yaḱon igammuke daḱampun aḱ an-iisu taḱu te nansabasabali ḱaboolane innatod Apudyus si sin-ossae tagu.

⁸ Diḱayu we daan angasawa ya diḱayu we nabaḱu, ibagaḱe ambaḱu nu adi ḱayu angasawae isuḱ. ⁹ Yaḱon nu adi ḱayu maḱatupod si giḱnayu, un-unnoyna angasawa ḱayu nu sa idamanyu pion ni long-agyu.

¹⁰ ḱan diḱayu we nangasawa, annaya ibagak ḱan diḱayu we daḱampun aḱ bilinḱu yaḱon bilin Apu. Sa bubai adina oḱyan idangan asawana. ¹¹ Yaḱon sa bubai nu idangana asawana, ḱasapuḱane adi ḱasin angasawa baḱon nu nabaḱbaḱu nu angulin si asawana. ḱad isuna laḱaḱi, ḱasapuḱane adina idangan asawana.

¹²⁻¹³ Diḱayu ḱad ose susunud ḱan Kristu we daḱampun aḱ namati da asawayu, annaya ibagak ḱan diḱayu, daḱampun aḱ bilin Apu te naḱpu'tte somsomokḱu. Taḱon ay daḱampun aḱ namati asawan ni osa nu pionae miḱamboḱoy si asawanae namati, adina oḱyan idangan. ¹⁴ Te sa asawae adipun namati itotoḱḱon Apudyus gapu si pammatin asawana. Te nu daḱampun aḱ tuttuwa sana, adimpun oḱyan Apudyus ibelang da abengda'ḱ pummolḱas yaḱon imbelang Apudyus di-da'ḱ pummolḱas.

¹⁵ Yaḱon nu pion ni daḱampun aḱ namati idangan asawanae namati, maḱwa. Nu awad ḱaḱnat aḱ maḱwa,

II Matthew 5:31-32; 19:3-9; Mark 10:2-12; Luke 16:18.

mapukayan asawae namati, lalaki man bakon nu bubai. Te pinilin Apudyus ditaku ta lumin-awa makabulbulunan taku'tta udum. ¹⁶ Te dikayu we namati, adiyupun kamman igammu nu dikayu gapun ni anaguwana Apudyus atta asawayu we adipun namati?

Ibiyagyu Kasasaadyu

¹⁷ Sa osae namati, pagatupana okyan kasasaadna si namatiyana te sanat innatod Apu kan siya'tte timpu we namiliyan Apudyus kan siyae amati kan Jesus. Sana da imbilinku'tta losane gimung da namati. ¹⁸ Awatna, nu naabus nasogyatan lalaki si namiliyan Apudyus kan siya'k namati, adipun kasapulane kaanona sinyale nasogyatan. Nu adipun nasogyatan si napiliyana, adipun kasapulane ampasogyat. ¹⁹ Te dakampun ak ampatog kan Apudyus nu nasogyatan tagu bakon nu adipun. Yakon siya ampatog anututtuwaan taku'tta bilinna. ²⁰ Pun nu ngai kasasaad ni osae tagu'tte namiliyan Apudyus, adina okyan pasantan sinsana. ²¹ Nu musasuka'tte namiliyana kan sika'k amati, ippun kanana nu pagatupame ammusassu. Yakon nu awad gundawaynu'k mapukayan si nammusassuwam, koom sanat. ²² Te nu musassuka'tte napiliyam ta niyossaanka kan Apu, napukayanka'tte basul gapu kan Kristu. Kad nu dakankapun ak musassu'tte napiliyam, nambalinka'k musassun Kristu sinsadi. ²³ Nasubut kayu'k amod. Pun dakampun okyan ak ambalin kayu'k musassun da tagu. ²⁴ Pun nu ngai kasasaadyu we susunudku kan Kristu si napiliyanyu, pagapagatupanyu'tte niyossaananyu kan Apudyus.

Sa Mipanggob Atta Dakampun Ak Naasaw-an Kan Nabalū

²⁵ Sa mipanggob atta daampun angasawa, naippun bilinku kan dikayu'k nalpu kan Apu. Yakon ibagak kasomsomkak te matalgodanak mipagapu'tte kadaguna kan sakon. ²⁶ Sa somsomokku, gapu'tte ampakalaman si sanae timpu, ambalu nu sissiya kayu si kasasaadyu. ²⁷ Dikayu kade lalaki ye naabus nangasawa, adiyu idangan da asawayu. Dikayu kad ose daan angasawa, unnoyna adi kayu ansingit ak asaw-onyu. ²⁸ Yakon nu angasawa kayu, dakampun ak basul. Kad nu angasawa babałasang dakampun ak basul. Yakon sa ibagak, unnoyna adi kayu angasawa ta adi kayu midoga si ampakalaman da nangasawa.

²⁹ Susunudku kan Kristu, sa pioḡ ibaga kan dikayu dakampun ak iingaw taku sina'd lutae anserbi kan Apu Jesus. Pun inggana sinsana dikayu we naasawane lalaki, ibelangyu we isun di ippun asawayu. ³⁰ Dikayu we andomdome sana, isun okyan di adikayupun andomdom. Kad da allaylayad, isun okyan di adidapun allaylayad ya da ngumina, isun okyan di dakampun ak kuwada nginin-anda. ³¹ Kad da angusar

atta nainlubungane banag, dakampun okyan ak sanat da isisimoḡda. Te sa kasasaad si annae lubung madam-an amungtu.

³² Sa pioḡ, ippun okyan ambinsawanyu. Sa lalaki ye ippun asawana, ipapatina okyane angwa'tta banage pakwan Apu kan siya kad siya sosomkona inonae angwa'tta mas-oman Apudyus. ³³ Yakon sa lalaki ye naasaw-an, siya sosomkona mipanggob atte mabiyagan atte annae lubung ya sa mas-oman ni asawana, ³⁴ kad nagogwa somsomokna. Isuna bos atte babałasang bakon nu sa bubai ye ippun asawana. Naippun udum ak somsomkona nu adi sa mas-oman Apu te piona idatun long-agna ya sa somsomokna kan siya. Yakon sa bubai ye naasaw-an, adu somsomkona'tte mabiyagana'tte annae lubung ya sa mas-oman ni asawana. ³⁵ Ibagak kan dikayu anna, dakampun ak iyadik angasawa kayu. Yakon imbagak sadi para'tte bumaḡuwanyu we mismu. Te pioḡe igammuwonyu ustu we antatagu ya iyossaananyu we anserbi kan Apu we naippun matupodanyu.

³⁶ Nu sa mipanggob atta nitulage an-asawa ya adidapun makaiyattom si giknada, ippun lawwengna ya dakampun ak basul nu an-asawada. ³⁷ Yakon nu awad lalaki'k nitulage miyasawa yakon adinapun pion ya simsimoknae adipun angasawa, ippun kallabbong anupod kan siya nu lamogna iyattom giknana, unnoyna katti. ³⁸ Pun sa lalaki ye angasawa'tte nitulagana, ambalu sanate koono. Yakon sa lalaki ye adinapun pagatupane angasawa, unnoyna katti.

³⁹ Sa bubai, adipun makwa idangana asawana ya kasin angasawa nu sissiyae matattagu asawana. Yakon nu matoy asawana, nawayae angasawa si pionna. Yakon kasapulane siya asaw-ona namati kan Apu. ⁴⁰ Yakon sa somsomokku, unnoyna nu adi kasin angasawa. Kad igammuke miyunud atte somsomok ni Ispiritun Apudyus.

Sa Makane Nidatun Atta Sinan-apudyus

8 Annaya bos ibagak kan dikayu si mipanggob atte anganan atte makane midatun atta sinan-apudyus. Tuttuwa anna ya igammu taku losan. Yakon umman taku te allasu we sumokal taku gapu'tte anna igammu taku. Yakon nu an-asiayat taku, sanat pumigsaan da pammati taku. ² Sa tagu we kananae igammuna losan, sanat angipillae ippun igammuna'tta banage igammuwona okyan. ³ Yakon da angayat kan Apudyus, ibelang Apudyus dida'k taguna.

⁴ Sinsadi, nu mipanggob si makane midatun atta sinan-apudyus, iniiggammu taku we naippun katuttuwaan da sinan-apudyus. Igammu taku we ossaan tuttuwae Apudyus naippun udum. ⁵ Te takon ay nu adu da ngannon da udume tagu apudyusda ad langit ya sina'd luta, tuttuwae adu da apudyusda ya adu da

apuda. ⁶ Yaƙon ƙan ditaƙu, ossaan Apudyus we Ama taƙu. Siya nangwa'tta losane banag ya siya gapun ni mataguwan taƙu. Ossaan Apu we siya'ƙ Jesu Kristu. Naƙwa da losane banag mipagapu ƙan siya ya matagu taƙu mipagapu ƙan siya.

⁷ Yaƙon daƙampun aƙ losan da tagu igammu annae ƙatuttuwaan. Te niyugali ƙan didae andaydayawda'tta sinan-apudyus ƙad nu ƙanon da ƙatti ye maƙane midatun atta sinan-apudyus, simsimmoƙdae midogada andayaw atta sinan-apudyus. Gapu ta anƙuya somso-moƙda, lawweng giƙnada te simsimmoƙdae lawweng ƙingwada. ⁸ Sa ƙatuttuwaan, daƙampun atte maƙan angiyadani ƙan ditaƙu ƙan Apudyus. Ƙad naippun lawwengna nu adi taƙu ƙanon ƙad ippun os maganab taƙu nu ƙanon taƙu.

⁹ Yaƙon ƙasapuƙane umman taƙu wayawaya taƙu ta daƙampun oƙyan aƙ siya maƙabasulan ni buƙun taƙu we anƙuya somsomokna. ¹⁰ Te nu ilan ni osae anƙuya somsomoknae siƙae anna igammunae anganƙa'd daƙom si templon da sinan-apudyus, daƙampun ƙamman aƙ siya masoƙgaganae maƙakan taƙon ay nu igammunae nidatun atta sinan-apudyus? ¹¹ Ƙad gapu si igammum, nadadail sunudnu ƙan Kristu we anƙuya pammatinae inƙatoy Kristu. ¹² Nu naƙabasul ƙayu'tta susunudyu ƙan Kristu, pinaƙwengyu da somsomokda te inunudda diƙayu we angwa si sinomsomokdae lawweng ya naƙabasul ƙayu bos ƙan Kristu. ¹³ Pun nu siya maƙabasulan ni sunudƙu ƙan Kristu anganaƙ atte sidae nidatun atta sinan-apudyus, agayƙu we angan atta sadi ye maƙan ta ippun maƙabasulan ni sunudƙu gapu ƙan saƙon.

Sa Ƙalabbongan Paul Ƙan Biyangna

⁹ Saƙon ƙad, daƙampun ƙamman aƙ nawayaak? Daƙampun ƙamman aƙ osaak atta apostol Jesu Kristu? Daƙampun ƙamman aƙ innilake mismu'ƙ Jesus we Apu taƙu? Daƙampun ƙamman os aƙ diƙayu da bungan ni ƙewaaƙu ƙan Apu? ² Ƙad taƙon ay nu adimpun da udum saƙon ibelang aƙ apostol, ibelangyu oƙyan saƙon te diƙayu amanoknok si ƙinaapostolƙu te amati ƙayu ƙan Apu.

³ Annaya songbatƙu'tta nanumalya ƙan saƙon. ⁴ Ippun ƙamman ƙalabbonganni ye mapakanan ƙan mapainuman gapu'tte annae ƙewaaƙu? ⁵ Ƙad ippun ƙamman ƙalabbonganni ye angitaggaƙad atta asawani'tta ngaimane ambabbaatanni ye isun da udume apostol ya da susunud ƙan Kristu ya aƙ Peter? ⁶ Diƙani ƙamman ƙan Barnabas abus aƙ ƙasapuƙane anƙewaaƙe ippun ƙalabbonganni ye maittan aƙ iƙataguni?

⁷ Awad ƙamman sulɗadu'ƙ siya asi amayad atte gas-tuna si ƙinasulɗaduna? Awad ƙamman ammuƙa'ƙ adina simsiman bungan ni immuƙana? Baƙon nu awad ƙamman antangƙon aƙ adina simsiman gatas da

tangƙonana? ⁸ Ƙad daƙampun aƙ imbagak da sadi ye mibatay atte ƙalabbongan ni tagu yaƙon imbagak te siya ƙanan ni lintog Moses. ⁹ Te sa ƙanan ni lintoge inggilin Moses, "Adiyu patingalan sungad ni baƙae an-iliƙonyu ta lamognae angan nu pionae." ¹ Ƙad abus ƙad ain baƙa'ƙ simsimmoƙ Apudyus we ugudon atte sadi ye imbagana? ¹⁰ Daƙampun! Te ditaƙu we tagu we anserbi ƙan siya pionae ugudon. Ilanyu ƙad, taƙon ay da andaƙnok ƙan an-ani, namnamaonda oƙyane awad de billayda'tte bungan ni ƙinewaaƙda. ¹¹ Isuna bos diƙani ye nangimuƙa'tte naispirituwane Ugud Apudyus ƙan diƙayu, ƙasapuƙane maƙabillay ƙani'tta apityu ta awad iƙataguni. ¹² Pun nu awad ƙalabbongan da udume ampabadang ƙan diƙayu, amo sindumallu ƙan diƙani?

Yaƙon taƙon ay nu awad ƙalabbonganni ye ampabadang ƙan diƙayu, adinipun ipatut te inan-anusan ni taƙon ay ngai ampakaƙamanni ta ippun matupodan ni Ambalu we Damag si mipanggob ƙan Kristu.

¹³ Adiyupun ƙamman igammu we da anserserbi si templo maƙpu ƙanon da si templo ya da anserserbi si altar maƙabillayda'tte datun? ¹⁴ Isuna bos bilin Apu we ƙanana, da angiwalaƙawag atte Ambalu we Damag ippun udum aƙ maƙpuwan ni iƙataguda nu adi abus ƙewaaƙda. II

¹⁵ Yaƙon taƙon ay nu ƙatti, adiƙpun inusar sadi ye ƙalabbongak ya adiƙpun igili anna ta angitod ƙayu'ƙ iƙataguk. Te nabaƙbalu matoyak nu sa maƙaan ƙalabbongake angiwalaƙawage siya isƙaƙu. ¹⁶ Te nu iwaƙalagawagku Ambalu we Damag ippun ƙalabbongake angiyisƙaƙ. Te naitod ƙan saƙon biyang, pun ƙasapuƙane iwaƙalagawagku. Ƙad ƙaddaguwaƙ nu adiƙ iwaƙalagawag Ambalu we Damag. ¹⁷ Te nu saƙon namili si annae ƙewaaƙu, awad de ƙalabbongake matangdanan. Yaƙon gapu ta intaƙgod Apudyus ƙan saƙon, ƙook da pionae paƙwa taƙon ay nu ippun tangdanku. ¹⁸ Pun nu ƙatti, ngai gungunaƙ nu? Annayae abus: Naippun udum nu adi sa layadƙu we angiwalaƙawag si Ambalu we Damag we ippun tangdanku taƙon ay awad de ƙalabbongake pataƙ-un ƙan dida.

¹⁹ Te taƙon ay nu nawayaake daƙanaƙpun aƙ musasu'tta ngaimane tagu, ambalinoƙ long-agƙu'ƙ musasu'tta losane tagu ta lamogƙu awison da adu we tagu ta amatida ƙan Jesu Kristu. ²⁰ Ƙad nu antuttuduwaƙ at-ta Judyu, unudoƙ losane ugalida ta adu da maawisƙu ƙan didae amati ƙan Jesu Kristu. Isuna bos atta angunud atte lintog. Te unudoƙ da losane ƙoonda taƙon ay nu adiƙpun unudon lintog ta lamogƙu awison da angunud atte lintog. ²¹ Isun ni antuttuduwaƙ atta Gentil we adidapun unudon lintog da Judyu, ambali-

I Deuteronomy 25:4, ilanyu bos atte Matthew 10:10; Luke 10:7; Romans 15:27; Galatians 6:6; 1 Timothy 5:17-18 mipanggob atta ƙalabbongan ni angipangpangu'tta namati ye matangdanane ustustu. II Ilanyu'tte Matthew 10:10 ya Luke 10:7-8.

naḵ aḵ dogada ta adu da maawisḵu ḵan dida. Yaḵon daḵampun aḵ ḵanaḵe adikḵ tuttuwaon Lintog Apudyus te sissiyae unudoḵ da lintog Kristu. ²² Isuna bos nu an-tuttuduwaḵ atta anḵuya, ambalinaḵ aḵ dogada ta pumigsa pammattida. Pun ngaimane kalasin di tagu, ambalinaḵ aḵ dogada ya ḵooḵ da ngaiman ta mataguwan da udum ḵan dida. ²³ Ḵooḵ losan da sana gapu'tte Ambaḷu we Damag ḵad maḵabillayaḵ atta bindisyune itton Apudyus ḵan dida.

²⁴ Ipaniḵ namatiyan taḵu'tte todtoddak. Igammu taḵu we nu awad todtoddak, padason da losane maḵa-todtoddake angngog yaḵon ossaan magungunaan. Pun isuna ḵan ditaḵu we namati, igga taḵu ḵaboolan taḵu ta maala taḵu gungunae itton Apudyus. ²⁵ Da ngaimane maḵaaḵ-abak, ḵasapuḷane disiplinanda da long-agda ta maalada gungunae allasu we madadail. Yaḵon ditaḵu we namati, sa gungunae annanayun maala taḵu. ²⁶ Pun ḵan saḵon, siya unudoḵ ḵingwan da naḵatodtoddake nanakpusda'tte pagpag ni totd-dakane naippon nataḵtaḵanda. Isuḵ os buksinero we ibabattugna santuḵna ta adi miḵawas. ²⁷ Disiplinaḵ long-agḵu ta adikḵ unudon da lawwenge piona ta mag-angput ḵade iwalagawagḵu'tta udum, adiyakpun maḵaan.

Sa Ḵinalaweng Ni Andayaw Atta Sinan-apudyus

10 Susunudḵu ḵan Kristu, pioḵe paikagasmokḵ ḵan diḵayu naḵwa'tta danaḵḵoḷ taḵu'tte awe atte nangipuyutan Moses ḵan dida si nanenanda'd Egypt. Sa sadi ye timpu, inaldungan Apudyus dida losan si libuu we nangipuyut ḵan dida woḵ nanaddalanda si Di-laage Baybay. ¹² Ḵad da danaḵḵoḷ taḵu, isun di nabonyagandae niyossaan ḵan Moses te binigbigdae siya pangatda si naalidunganda'tte libuu ya sa nanad-dalananda si baybay. ³ Ḵad losanda nangan atte naispirituwane maḵane innatod Apudyus, ¹³ ḵan losanda umminum atte naispirituwane danume nalpu si naispirituwane batu. ¹⁴ Sa sanae batu siya'ḵ Kristu te tuttuwae ininggaw ḵan dida. ⁵ Yaḵon taḵon ay nu ḵat-ti ye binadangan Apudyus dida, adipun nas-om atta kaaduwan ḵan dida, pun sadi gapun ni nanusaana ḵan dida woḵ nanḵulitagtagona da ladagda'tte bumbum-maaw. ¹⁵

⁶ Ḵad losan atta sanae naḵwa, an-adalan taḵu okyan ta adi taḵu maawis atta isun da danaḵḵoḷ taḵu'tte awe. ¹⁷ Ḵad adi taḵu andayaw atta sinan-apudyus we isun ni ḵingwan da udum ḵan dida. Te sa ḵanan ni nigili, "Tummutuḵdudae nanganangan ya umminuinum, maabus ḵad summisikaddae nangangganase isun da tagu we ippun pammattida ḵan Apudyus" ¹⁸ Adi taḵu

I Sa gungunae ginun-ud da maḵaaḵ-abakḵ atte timpun Paul, naapide tubun di ḵayu we olive. II Exodus 13:21-22; 14:21-29. III Exodus 16:35. IV Exodus 17:6; Numbers 20:11. V Numbers 14:29-30. VI Numbers 11:4. VII Exodus 32:6.

bos ḵoon isun ni ḵingwan da udum ḵan didae adalu-gonda da daḵampun aḵ asawada. Siya gapunae nanḵakatoḷ da duwampuḷu ya tuḷu we libu'tte sin-aḷ-gawan. ⁹ Adi taḵu bos pappadason aḵ Kristu we isun ni ḵingwan da udum ḵan dida woḵ nanḵakatoḷda gapu'tte ḵotob da uḷog. ¹⁰ Ḵad adi taḵu bos ngu-monongonote isun os ni ḵingwan da udum ḵan dida woḵ pinatoy ni anghel we imbuun Apudyus dida. ¹¹

¹¹ Naḵwa losan da sana'tta iyIsrael ta mabagbagaan da udume tagu ḵad nigilida bos ta mabagbagaan taḵu. Te anna taḵu'tte timpu we madam-an anungus ni timpu. ¹² Pun ngaimane ḵananae ampigsa pammattina ya adipun masulisug, ummana ta adi bumasuḷ.

¹³ Naippon impadasyu'ḵ sulisug aḵ adin os da udume tagu impadas. Yaḵon aḵ Apudyus mataḷgodan te adinapun iyunude masulisug taḵu'tta aditaḵupun lamog maattoman. Yaḵon nu awad sulisug, siyae mismu angwa si inon taḵu we miligsi ta lamog taḵu maattoman.

¹⁴ Pun ay-ayatoḵe susunud, adi ḵayu ogon anday-dayaw atta sinan-apudyus. ¹⁵ Igammuḵe naangsan ḵayu. Pun somsomḵonyu da annae ibagakḵ ḵan diḵayu. ¹⁶ Nu uminum taḵu'tte nabasu we bayas, nu maabus taḵu we anggappiya ḵan Apudyus, daḵampun ḵamman aḵ milakḵ-am taḵu'tte bindisyune mipagapu'tte pummoy-ase dalan Kristu si natoyana? Pun nu ḵanon taḵu tinapaye nabisbisakḵ nu magangput taḵu anggappiya ḵan Apudyus, daḵampun ḵamman os aḵ milakḵ-am taḵu'tte bindisyune mipagapu'tte long-ag Kristu we nipattoḷ atte kros? ¹⁷ Ḵad gapu'tte ossaane tinapaye ḵanon taḵu, isu taḵun ossaane long-ag taḵon ay nu adu taḵu.

¹⁸ Somsomḵonyu ḵad mipanggobḵ atta ganaḵ Israel. Nu maḵakanda'tta midatun si altar para ḵan Apudyus, mipillae nilakḵ-amda andaydayaw ḵan siya. ¹⁹ Pioḵ ḵamman ibagae matattagu da sinan-apudyus ya awad ḵamman nansabaliyan da nidatun ḵan dida ya da udume maḵan? ²⁰ Sa pioḵ ḵanan ḵan diḵayu, losan at-ta adipun amati ḵan Apudyus we andatun, daḵampun ḵan Apudyus andatunanda yaḵon da alān. Adiḵpun pi-one midoga ḵayu ḵan dida. ²¹ Adipun maḵwae maḵainum ḵayu ḵan maḵakan ḵayu si angikagas-moḵanyu'tte natoyan Apu ya maḵainum ḵayu bos ḵan maḵakan ḵayu'tta midatun atta alān. ²² Nu ḵatti ḵoonyu, diḵayu angwa si angimunān Apudyus. Naḵosḵosdoḷ ḵayu ḵamman nu siya? ^X

Sa Angwaan Taḵu Atta Losan Aḵ Madayawan Apudyus

²³ Awad da ḵanandae angibaga, "Nawayaake angwa'tta ngaimane pioḵ ḵoon." Tuttuwae nawayaan taḵu yaḵon daḵampun aḵ ambanag da losane ḵoon

VIII Numbers 21:4-6. IX Numbers 14:1-4; 16:41-50. X Exodus 20:5; Deuteronomy 32:21.

taḡu'tte bumaḡuwan taḡu ya daḡampun os aḡ ampa-pigsa'tta pammatin da buḡun taḡu. ²⁴ Daḡampun okyan aḡ abus bumaḡuwan taḡu'k somsomḡon taḡu yaḡon sa bumaḡuwan os da udum. ^I

²⁵ Pun maḡwa ḡanonyu da losane sidae mangin-an si market ya adiyu im-imuson gapu'tta somsomokyu. ²⁶ Te sa ḡanan ni Ugud Apudyus, "Ḳuwan Apudyus an-nae luta ya da losane awad." ^{II}

²⁷ Nu ayagan diḡayu'tta daḡampun aḡ namati'ḡ maḡaḡan, inḡayu nu pionyu. Ḳad losane ilusnuda, ḡanonyu we adiyu im-imuson gapu'tta somsomokyu. ²⁸ Yaḡon nu awad angibaga ḡan diḡayu ḡanane, "Nidatun atta sinan-apudyus illusnuda," adiyu ḡanon gapu si nangibaga ḡan diḡayu ḡan gapu si somsomok-na. ²⁹ Sa pioḡ ḡanan, adiyu ḡanon gapu ta lawweng somsomok ni nangibaga yaḡon daḡampun aḡ gapu ta lawweng ḡan diḡayu. Awad da ḡanandae angibaga, "Ngai gapunae maḡuwis wayawayake angan gapu'tte somsomok ni osae tagu?" ³⁰ Nu anggappiyaak ḡan Apudyus atta ngaimane ḡanok baḡon nu inumok, ngaipaak madellaw?"

³¹ Yaḡon sa ibagaḡ ḡan diḡayu, da losane ḡoonyu taḡon ay angananyu ḡan uminumanyu ḡoonyu'ḡ ma-dayawan Apudyus. ³² Ḳad ummanyu ta adiyu ḡoon bu-masulan da udum taḡon ay da Judyu baḡon nu Gentil baḡon nu da magimugimunge namati ḡan Apudyus. ³³ Unudonyu saḡone pasigḡu ibagabagay biyagḡu'tta losane tagu. Te sa singsingtok, daḡampun aḡ bu-maḡuwak yaḡon sa bumaḡuwan da adu ta mataguda.

11 Unudonyu saḡone isun ni angunudaḡ ḡan Kristu.

Sa An-abbungan Da Bubai

² Idayawḡu diḡayu te pasigyu saḡon isisimok atta losane ḡoonyu ḡad pagatupanyu unudon da tuttuḡu we intuttuduḡ ḡan diḡayu. ³ Yaḡon awad os osae pioḡe maawatanyu we aḡ Kristu isun di uḡun da losane laḡaḡi ḡad sa laḡaḡi isun di uḡun ni asawana. Ḳad aḡ Apudyus siya isun di uḡun Kristu. ⁴ Nu magimung ḡayu ya awad laḡaḡi'ḡ inabbungana uḡunae alluwaḡu baḡon nu angipaigammu'tte Ugud Apudyus, imbabbainna'ḡ Kristu we Apuna. ^{III} ⁵ Yaḡon nu alluwaḡu bubai baḡon nu ipaigammuna Ugud Apudyus, ḡasapulan maabbungan uḡuna. Te nu adina, pabainana asawanae laḡaḡi ḡad isun ay di impapulukna uḡuna. ⁶ Te nu adimpun ni bubai abbungan uḡuna, ampapuluk okyan. Yaḡon gapu ta mabaine ampapuluk bubai, ḡasapulan an-abbung. ^{IV}

^I *Ilanyu bos atte Philippians 2:4. II Psalm 24:1. III Awad da duwae pion ni gagangaye ugud atte Greek ḡanane nausar si anna, sa uḡu baḡon nu sa angipangpangu. Pun sa de verse 4 ya sa 5 maḡwae maawatan pionna ḡanane pabainana uḡu baḡon nu pabainana angipangpangu. IV Sa timpun Paul, sa abbung ḡad sinyale paituray osae tagu we nababa si osae nangatu nu siya. Pun*

⁷ Yaḡon sa laḡaḡi, adipun okyan an-abbung si an-dayawana ḡan Apudyus te siya angipaila si ḡais-isu ḡan ḡinadayaw Apudyus. Yaḡon sa bubai, siya angipaila si ḡalabbongan ni laḡaḡi. ⁸ Te sa laḡaḡi daḡampun aḡ naḡpu si bubai yaḡon sa bubai naḡpu si laḡaḡi. ⁹ Ḳad daḡampun os aḡ ḡingwan Apudyus laḡaḡi'ḡ para si bubai yaḡon ḡingwana bubai'ḡ para si laḡaḡi. ^V ¹⁰ Pun gapu'tta anghel, an-abbung okyan bubai ta ipailana ḡalabbongan ni laḡaḡi.

¹¹ Yaḡon sosomḡonyu we gapu'tte niyossaanan taḡu ḡan Apu, sa bubai ḡasapulan laḡaḡi ḡad sa laḡaḡi ḡasapulan bubai. ¹² Te taḡon ay nu sa laḡaḡi naḡpuwan ni ummunae bubai, sinsana sa bubai angiyanaḡ si laḡaḡi. Yaḡon aḡ Apudyus maḡpuwan da losan.

¹³ Diḡayu ud anomsomok nu ustu ḡamman adi an-abbung bubai nu alluwaḡu ḡan Apudyus atte magimung ḡayu? ¹⁴ Ḳad gagangay atte ugalin da tagu we ḡababbain nu andu buuk ni laḡaḡi. ¹⁵ Yaḡon nu andu buuk ni bubai, siya dayawna te innatod Apudyus buuk-na ta ambalin aḡ isun di abbungna. ¹⁶ Yaḡon nu awad sumullagi si annae imbagaḡ, ibagaḡ ḡan diḡayu we ipun ugali taḡu'ḡ ḡaḡnat, taḡon ay da gimung da namati ḡan Apudyus.

Sa Angikagasmokan Si Natoyan Jesu Kristu

(Mat. 26:26-29; Mrk. 14:22-25; Luk. 22:14-20)

¹⁷ Nu mipanggob atta ibilinku ḡan diḡayu, adikpun dayawon diḡayu te sa magimugimunganyu, daḡampun aḡ ambanag si bumaḡuwanyu yaḡon sa lumawenganyu. ¹⁸ Umunae gapuna, dingngolḡu we nu magimung ḡayu we andayaw ḡan Apudyus, andaddasig ḡayu. Ḳad isun ay di an-agagaḡ os amati ye tuttuwa. ¹⁹ Te ḡasapulan daddasig ḡan diḡayu ta mimatunan da gattoḡ da pammatida. ²⁰ Sa magimunganyu we angan atte angikagasmokanyu si natoyan Apu Jesu Kristu, daḡampun ḡan siya sosomḡonyu, ²¹ te sa angananyu, adikayupun an-asuway, awad da udume unaonda ḡanon da dinaanda. Ḳad maulat da udum ya naabus nabartek da udum. ^{VI} ²² Ngaipayu ḡoon ḡaḡnat? Ippun ḡamman boḡoyu'ḡ angananyu ḡan uminumanyu? Amsewonyu ḡamman da magimugimunge namati ḡan Apudyus ya ibabbainyu da ippun mabalinda? Ngai namnamaonyu we ibagaḡ ḡan diḡayu mipanggob si anna? Idayawḡu diḡayu? Naid, adipun maḡwa!

daḡampun aḡ bagay ni laḡaḡi nu an-abbung si simbaan te sa pionna ḡanan ipakumbabana long-agna si bubai. Ḳad nu ḡoona sadi, isunan daḡampun ḡan Kristu paiturayana nu adi sa bubai. Daḡampun os aḡ mibagay si bubai adi maabbungan te nu adi maabbungan, ibabbainna laḡaḡi. Nu adi bubai ampaabbung, un-unnoyna ampapuluk, pionna ḡanan, sa bubai, lawwelawweng kaugudana. V Genesis 2:18-19. VI Sa gagangaye ugalin da namati'tte magimungda, anḡakaḡanda'tta losane dinaanda asidaot angan si tinapay ya uminum atte baḡat da de grape ta angikagasmokanda'tte natoyan Jesu Kristu.

Sa Anungus Ni Nakakanan Jesus Atta Disipuluna

(Mat. 26:26-30; Mrk. 14:22-26; Luk. 22:14-20)

²³ Te inawatku kan Apu Jesus da losane intuttuduk kan dikayu. Nanganda kad si labi ye nituyukana, inalana tinapay ²⁴ wok nanggappiya kan Apudyus. Binisibakna wok kanana, "Annaya long-agku we midatun para kan dikayu. Pasigyu koon kakna ta angikagasmokanyu kan sakon." ²⁵ Nagangputda kade nangan, innalana bos sintasae bayase grape wok kanana, "Sa annae natasae bayas, siya Baru we Tulag Apudyus atta taguna. Kad sa dalak, siya amanoknok atte sadi ye tulag. Kad nu inumonyu, pasigyu koon kakna ta angikagasmokanyu kan sakon." ¹²⁶ Sa timpu we angan kayu si tinapay kan uminum kayu si bayas, ipaigammuyu natoyan Apu inggana'k angulinana.

²⁷ Pun ngaimane angan bakon nu uminum atte natasae bayas ya adinapun somsomkon ustu we kausarana, makabasu' kan Apu te inamsewna long-agna kan dalana. ²⁸ Yakon awad osa ya umunae usigona okyan long-agna kad asiyot makwae angan atte tinapay kan uminum si bayas si angikagasmokana'tte natoyan Jesu Kristu. ²⁹ Te nu makakan ya makainume adinapun maawatan nu ngai pion ni long-ag Kristu kanan ya sa kapatogna, madusa gapu'tte kingwana. ³⁰ Sadi gapunae adu da ankuya kan nasakit kan dikayu kad siya bos natoyan da udum. ³¹ Yakon nu unaon taku usigon da long-ag taku we ustu adimpun Apudyus ditaku dusaon. ³² Yakon nu dusaon Apudyus ditaku, madisiplina taku ta adi taku midoga si dusan da tagu we adipun amati.

³³ Pun susunudku kan Kristu, nu magimung kayu we angan si angikagasmokanyu si natoyan Apu Jesus, anasiuway kayu. ³⁴ Kad nu awad nau'at, umuna okyane angan atte bo'loyna ta magimung kayu kad adin dikayu kan Apudyus kuwison. Kad sa mipanggob atta udume ibilinku kan dikayu, asik ibaga nu umaliyak sinat.

Sa Kaboolane Itton Ni Ispiritu Santu

12 Sinsadi susunudku kan Kristu, pioke ipakaawat kan dikayu mipanggob atta kaboolane itton ni Ispiritu Santu kan ditaku ta igammuwonyu okyan. ² Sa timpu we daanyu amatiyan, ini-iggammuyu we naallelaw kayu te dinaydayawyu da sinan-apudyus we naumol gapu'tta nangilugut kan dikayu. ³ Pun pioke maawatanyu we sa tagu we idalan ni Ispiritu Santu adipun an-alawag mipanggob kan Jesus. Kad naippun os tagu'k kananae angibaga, "Ak Jesus siya Apu," nu adin ni Ispiritu Santu idalan.

I Sa sadi ye mipanggob atte Baru we Tulag we kingwan Apudyus, awad atte Hebrews 8:6-12.

⁴ Sinsadi awad da nansabasabali ye kaboolane naatod kan ditaku yakon ossaan nalpuwandae sa Ispiritu Santu. ⁵ Nansabasabali inon taku we anserbi yakon ossaan anserbiyan taku we ak Apu. ⁶ Kad nansabasabali kewaale innatod Apudyus kan ditaku yakon ossaan ak Apudyus we nangitod si kaboolan ni sin-ossaossa kan ditaku. ⁷ Naatod kaboolan ni sin-ossaossa ta angipaila si annaan ni Ispiritu Santu kan ditaku we namati ta buma'luwan da losan. ⁸ Sa osae namati, ittan ni Ispiritu Santu ak lainge angipaigammu si Ugud Apudyus. Kad sa osa, ittana'k kaboolane makaawat mipanggob kan Apudyus. ⁹ Kad sa osa, ittan ni sanae Ispiritu ak ampigsae pammati kad sa osa, ittan os ni Ispiritu ak kaboolane angaan atta sakit. ¹⁰ Kad da udum, naittanda'k kaboolane angwa'tta nakaskasdaaw ya da udum naittanda'k kaboolane angipaigammu'tta ngaimane pinion Apudyus ipaigammu. Kad awad os da naittan ak kaboolane angimatun nu ak Apudyus nalpuwan da ngaimane kaboolan bakon nu nalpu'tta alan. ¹¹ Kad da udum, naittanda'k kaboolane an-ugud atte sabali ye ugude adidapun inada'. Kad naittan os da udum ak kaboolane angipaakaawat atta pion ni ugud kanan. ¹¹¹ Losan da sanae kaboolan, ossaan nalpuwandae sa Ispiritu Santu. Ittana sin-ossaosae namati sigun si pion.

Da Adu We Kamangay Ni Ossaane Long-ag

¹² Sa long-ag taku we tagu adu kamangayna yakon ossaane long-ag. Isuna bos ak Kristu ya ditaku we namati kan siya. ¹³ Losan taku we namati, Judyu bakon nu Gentil, musassu bakon nu dakampun, nabonyagan taku we ossaane long-ag mipagapu'tte ossaane Ispiritu Santu ya sa sanae Ispiritu, siya inawat taku we losan.

¹⁴ Te sa long-ag, dakampun ak ossaan kamangayna yakon adu. ¹⁵ Awatna nu kanan ni suki, "Gapu ta dakanakpun ak ima, dakanakpun ak kamangay ni long-ag." Yakon sissiyae kamangay ni long-ag takon ay nu kananae dakampun ak kamangayna. ¹⁶ Kad nu kanan ni inga, "Gapu ta dakanakpun ak ata, dakanakpun ak kamangay ni long-ag." Yakon sissiyae kamangay ni long-age isun ni ata. ¹⁷ Nu abuse ata long-ag, ngai andongo' nu? Kad nu abuse inga long-ag, ngai ansungung nu? ¹⁸ Yakon sa katuttuwaan, iyyu'lnus Apudyus losane kamangay ni long-ag sigun atte pion. ¹⁹ Nu ossaan kamangay ni long-ag, ngai inonae makwa'k long-ag? ²⁰ Yakon sa katuttuwaan, adu kamangayna yakon ossaane long-ag.

²¹ Pun adipun makwae kanan ni ata atte ima, "Dakampun ak kasapula'k sika." Bakon nu sa ulu,

II Sa mipanggob atte sanate kaboolan, maila bos atte 1 Thessalonians 5:20-21 ya sa 1 John 4:1. III Awad os da listaan da kaboolane innatod Apudyus atta namati ye maila'tte Romans 12:6-8, 1 Corinthians 12:28; Ephesians 4:11.

adipun makwa kanana'tte suki, "Da kampun ak kasa-pulak sika." ²² On adipun makwae ibagada kaknat nu adi da kamangay ni long-age ibelang taku we ankuya, dida da kasasappulan taku. ²³ Kad da kamangay ni long-age ibelang taku we ippun patogda, sanat da patpatgon taku ayyuwanan kad da kamangaynae adi okyan mibuksag, umman taku silupan ta matalingdan. ²⁴ Kad da kamangay ni long-age ambalu kail-ana, dakampun ak kasapulane matalingdan. Yakon ak Apudyus, iyyulnusna da losane kamangay ni long-ag ta da kamangaynae ippun patogda, dida da amo ayyuwanan ya patgan taku we ustu, ²⁵ ta adi an-asisulagi da kamangay ni long-ag nu adi an-asiayyuwanda. ²⁶ Pun nu awad ansigab si osae kamangay ni long-ag, giknaon da losane kamangay ni long-ag. Kad nu madayaw osa, makalaylayad da losan.

²⁷ Dita ku we namati, nipani taku si long-ag Kristu. Pun sa sin-ossaossa kan ditaku kamangay ni long-agna. ²⁸ Kad da dinutukan Apudyus atte gimung da namati, ummuna da apostol, kumagwa da profeta we an-uuggudona, kumaklu da angituttudu'tte ugudna, asiyot da angwa'tta nakaskasdaaw, da naittan ak kaboolane angaan atta sakit. Awad os da naittan ak kaboolane bumadang ya da naittan ak kaboolane angipangpangu'tta namati. Kad awad os da naittan ak kaboolane an-ugud atta nansabasabali ye ugude adidapun inada. ²⁹ Dakampun ay ak losane namati losanda apostol bakon nu profeta, angituttudu, bakon nu anna kaboolanae angwa'tta nakaskasdaaw. ³⁰ Bakon nu losanda naittan ak kaboolane angaan atta sakit, an-ugud atta nansabasabali ye ugude adidapun inada bakon nu angipaawatawatta pion ni sadi ye ugud kanan. ³¹ Pun siya okyan amaamayonyu da ampapatoge kaboolane itton ni Ispiritu Santu. Kad ipaigammu kan dikayu amo napatpatog kan nabalbalu we dalan.

Sa Ayat Kapatogan

13 Takon ay nu awad kaboolake an-ugud atta ngaimane ugud di tagu ya takon ay ugud os da anghel nu naippun ayatku'tta asintataguk, naippun anuna. Mipaniyak atte gangsae umas-aseset bakon nu da udume kumalanggang gingada. ² Kad takon ay nu awad kaboolake angibaga'tte ipaigammun Apudyus bakon nu awad kaboolake maawatan da losane kinatuttuwaane nilimod kan takon ay nu igammu da losane makwae maigammu ya takon ay nu ampigsa pammatike lamogku an-atunon beleg yakon nu naippun ayatku'tta asintataguk, naippun anuk. ³ Kad takon ay nu ittok losan da kukuwak atta kapus ya idatunku long-agku ta siya iskalaku nu naippun ayatku'tta asintataguk, naippun paat maganabku.

⁴ Sa tagu we angayat atta asintataguna, naanus ya bumabbadang atta udum. Adipun maapos ya adipun os napasindayaw bakon nu ansokal, ⁵ adipun angwa'tta kababbain bakon nu ipasulinna pion. Kad adipun os allasu sumang-ana ya adinapun os somkon lawwenge kingwan da udum kan siya. ⁶ Sa tagu we angayat atta asintataguna, adipun allaylayad atta basul yakon allaylayad nu angngog katuttuwaan. ⁷ Sa tagu we angayat atta asintataguna, pagatupanae angayat takon ay nu awad da ampakalaman bakon nu makabasul da udum kan siya. Kad pagatupanae amati ya annamnama.

⁸ Da kaboolane ampattu ampatinggada. Da kaboolane an-ugud atta nansabasabali ye ugud ampatinggada. Kad da kaboolane makaawat atta losane makwae maigammu ampatinggada bos. Yakon sa ayat ippun patinggana. ⁹ Te sa igammu taku mipanggob kan Apudyus sinsana ya sa kaboolan taku we ampattu kurang. ¹⁰ Yakon nu dumatong timpu we wadawad da losan, da losane kaboolane angkurang, ampatinggada. ¹¹ Isun ni kaban-ogku, isun di abeng an-uugudku ya ansosomsomokku ya an-aawatku. Sinsadi ye naangsanak, iyyagayku'tta inaabbenge ugali. ¹² Isuna kan ditaku we namati te sa antotollong taku kan Apudyus sinsana an-ugabbae isun di alladawan si an-ugabbae ladawan. Yakon sa umali ye timpu ilan taku we mismu. Sinsana ak it igammu taku kan siya yakon sa umali ye timpu igammuwon taku losan mipanggob kan siyae isun ni nangigammuwana mipanggob kan ditaku.

¹³ Pun sana da tu lu we iingaw ak inggana: sa pammati, namnama ya sa ayat. Yakon sa kapatogan atta anna ayat.

Sa Mipanggob Atta Kaboolane Itton Ni Ispiritu Santu

14 Ipatiyu we an-asiayat. Kad ipatiyu okyan sington da ampapatoge kaboolane itton ni Ispiritu Santu, amod ay kaboolane angipaigammu'tte pinion Apudyus. ² Te da an-ugud atte sabali ye ugude adidapun inada, abus ak Apudyus ak makaugudanda. Te sa paugud ni Ispiritu Santu kan dida, sa banage nilimode naippun makaawat. ³ Yakon sa tagu we angibaga'tte pinion Apudyus we mipaigammu ta papigsaona pammatin da udum, solgagona kan liwiwaona dida. ⁴ Sa tagu we an-ugud atte sabali ye ugud, sa pammatinae mismu pumigsa. Yakon sa tagu we angibaga'tte pinion Apudyus we ipaigammu, siya papigsaona pammatin da namati ye magimugimung. ⁵ Pio okyan nu losan kayu nalainge an-ugud atta nansabasabali ye ugud yakon amo pipio nu awad kaboolanyu losane angipaigammu'tta losane gimung si pinion Apudyus. Te amo bumadang tagu we angipaigammu'tta pinion Apudyus nu sa an-ugud atta nansabasabali ye ugud.

Malaksid nu awad angipaakaawat ta maso lgagan da losane namati.

⁶ Sinsadi susunudku kan Kristu nu umaliyak kan dikayu, ngai maganabyu nu an-ugudak atte sabali ye ugude adiyupun maawatan? Awad kamman itakip ni umaliyak kan dikayu nu katti? Malaksid nu ibagak kan dikayu impailan Apudyus kan sakon bakon nu itut-tuduk kan dikayu da banage impakaawatna ya ipaigammuk da impaigammuna bakon nu ituttuduk kan dikayu da udume igammuke ugudna. ⁷ Isun ni baladong bakon nu kullitong. Nu adipun ustunon taku we amaginga, lamog kamman da tagu imatunan ustunon we ayugna? ⁸ Kad isuna bos tangguyube sinyal ni awad gubat. Nu baba langondae amaginga, ngai inon da suldadu we ansaganae umoy makagubat nu adidapun naawatan? ⁹ Kad isuna bos dikayu nu an-ugud kayu'tte sabali ye ugude adimpun da tagu maawatan, ippun inondae angigammu'tte pionyu ibaga kad isun ay di makaug-uggud kayu si bibbid. ¹⁰ Aduadu nansabasabali ye ugud si annae lubung kad losane awad da pionda ugudon. ¹¹ Yakon nu adikpun lamog maawatan ugudon ni kaug-uggudku, ibelangku we kaili ya ibelangna bos sakon ak kaili. ¹² Gapu ta pipionyu we maittan atte kaboolane malpu si Ispiritu Santu, amo iggayu kaboolanyu we amapigsa'tta pamatin da bulunyu we namati ye magimugimung.

¹³ Pun sa tagu we awad de kaboolanae an-ugud atte sabali ye ugude adinapun inada, iluwaluna okyan kan Apudyus ta ittona bos kaboolanae angipaakaawat. ¹⁴ Te nu alluwaluwak atte ugude sabali, sa ispirituk alluwalu yakon adikpun maawatan ugudok. ¹⁵ Ngai kad ain kook nu? Alluwaluwak atte ipasasmok ni Ispiritu Santu we maawatan ni somsomokku. Kad ankantaak atta naispirituwane kan kanta ya ankantaak os atta kan kanta maawatan ni somsomokku. ¹⁶ Kad nu alluwalu kan anggappiya somsomokku kan Apudyus we adipun maawatan, ngai inon da udume sumongbat atte "Amen" nu adida maawatan ugudok? ¹⁷ Te takon ay nu amba lu da ibagayu we anggappiya kan Apudyus yakon nu adipun maawatan, adipun bumadang atta udume tagu.

¹⁸ Anggappiyaak te amo kaboolake an-ugud atte sabali ye ugud nu dikayu losan. ¹⁹ Yakon nu makagimungak atta udume namati, un-unnoyok abuse limae ugud ibagake maawatanda si antuttuduwak nu sa an-ugudak ak simpu lullibu we ugude adidapun maawatan.

²⁰ Susunudku kan Kristu, dakampun okyan ak in-aabbeng ansosomsomokyu. Yakon isuyu okyan uttinge ippun igammuna si lawweng ya sa mipanggob kan Apudyus, isuyu okyan ansosomsomok ni naangsan. ²¹ Nu mipanggob si mausaran ni sabali ye ugude adipun maawatan, awad de nigili ye Ugud Apudyus we kanana,

"Imbuunku da tagu we nansabasabali ugudae umoy angibaga'tta taguk atte piok paibaga yakon adidapun os dongngon sakon." ^I

²² Pun sa ugude sabali ye adipun maawatan, dakampun ak sinyal para'tta namati yakon para'tta adipun namati. Yakon sa kaboolane angipaigammu si Ugud Apudyus we pionda ipaigammu para'tta namati, dakampun ak para'tta adipun namati. ²³ Pun nu losan da namati ye magimugimung an-ugud atte ugude nansabasabali ye adipun maawatan ya awad adipun namati'k nidoga, adidapun kamman kanane ankatingang kayu? ²⁴ Yakon nu siya ugudonyu da impaigammun Apudyus kan dikayu ya awad adipun namati'k makagimung kan dikayu, sadi angigammuwanae siya kad kabasbasulan gapu'tta ibagayu ya sa katut-tuwaan. Kad makwae kuwisona long-agnae mibatay atta dingngolna. ²⁵ Kad nu mitokwal da losane mitatalu'tte somsomokna, sadi asina anallukuwane ambabawi'tta basulina kad siya dayawona'k Apudyus we kanana, "Tuttuwae awad ak Apudyus kan dikayu."

Sa Ulunus Si Andayawan Kan Apudyus

²⁶ Susunudku kan Kristu, nu magimung kayu we andayaw kan Apudyus, awad okyan ankanta ya awad os angituttudu'tte Ugud Apudyus ya awad os angibaga'tta ngaimane impaigammun Apudyus kan siya. Kad awad os an-ugud atte sabali ye ugude adinapun inada ya awad okyan angipaakaawat atta inugudna. Yakon ilanyu ta da sanae koonyu, ambanag atte pumigsaan da pammatiyu losan. ²⁷ Nu awad an-ugud si sabali ye ugude adinapun inada, duwa bakon nu abuse tulul okyan da an-ugud. Kad ampasapasanida okyan. Kad kasapulan ose awad osa'k angipaakaawat si inugudda. ²⁸ Yakon nu naippun angigammu we angipaakaawat, giginnokda okyan atte gimung. Kad didae mismu makaugud kan Apudyus. ²⁹ Awad okyan duwa bakon nu tulul we tagu'k an-ugud atta pinion Apudyus ipaigammu. Kad da udum kan dida angusig nu tut-tuwae nalpu kan Apudyus da ngaimane ugudonda. ³⁰ Kad nu awad an-uguugud ya awad pinion Apudyus ak ipaigammun ni osa, kasapulane guminok sadi ye ummuna nan-ugud ya nipasani sadi ye osa. ³¹ Katti koonyu we ampasapasanika kayu ta losan taku an-ada ya losan taku maso lgag. ³² Kad sa naittan atte kaboolane angipaigammu'tta pinion Apudyus, lamognae anupod atte long-agna. ³³ Te ak Apudyus, dakampun ak pionda magulu taku we namati yakon pionda nauhnus taku.

Isun ni makmakwa'tta losane gimung da tagun Apudyus, ³⁴ da bubai kad gumiginnokda okyan atta gimung da namati. Te adipun miyunud da bubai ye an-ugud yakon paiturayda okyan atta lalaki te sadi nigili

ye lintog. ³⁵ Nu awad pionda igammuwon, asida okyan atta boloyda imuson atta asawada te kababbain bubai ye an-ugud atte sinagung da gimung da namati.

³⁶ Kananyu kammene dikayu nalpuwan ni Ugud Apudyus bakon nu abus kayu'k niduumana? ³⁷ Pun nu awad osa kan dikayu'k kananae naittan ak kaboolane angipaigammu si pinion Apudyus bakon nu awad kaboolana'k innatod ni Ispiritu Santu, kasapulane bigbig-ona annae insulatku kan dikayu we imbilin Apu.

³⁸ Yakon nu awad adipun amigbig atta anna, adiyu bos bigbigon.

³⁹ Pun susunudku kan Kristu, ipapatiyu okyan kaboolane angipaigammu'tta pinion Apudyus, kad adiyu bos iyadi da an-ugud atte sabali ye ugude adidapun inada. ⁴⁰ Yakon ilanyu bos ta losane koonnyu, ustuustu kan nauinus.

Sa Ummuliyon Kristu

15 Susunudku kan Kristu, pioke ipasasmok Amalu we Damag we sa iwwalagawagku kan dikayu, sadi bos inawatyu kan lummamutan da pammatiyu. ² Kad sadi bos damage mataguwanyu nu popotpotanyu da pammatiyu nu tuttuwae mibatay pammatiyu si intuttuduk kan dikayu.

³ Sa intuttuduk kan dikayu, sadi amo ummunae kapatogane inigammuke natoy ak Kristu gapu'tta basul taku we mibatay atte nigili ye Ugud Apudyus. ⁴ Nilibon kad ummuli si mikaklu we algawe mibatay os atte nigili ye Ugud Apudyus. ⁵ Nampaila kan Peter ya da nasawalan ak duwae apostol. ⁶ Pun nampaila bos atta lummabos ak limanggasute susunud taku kan Kristu atte namingsan. Sillaabi kad atte nagangput nampaila kan dida, nanakatoy da udum kan dida yakon kaaduwan kan dida da sissiyae matattagu. ⁷ Pun nampaila bos kan James wok asiyot os atta losane apostolna. ⁸ Anungusnapun, nampaila bos kan sakon. Takon ay nu isuk uttinge nibuknage daampun yan algawna. III

⁹ Te sakon kababaan atta apostol, ippun okyan kalabbongake maawagan ak apostol te napaalamok da magimugimunge namati kan Apudyus. ¹⁰ Yakon gapu'tte kinabalun Apudyus kan sakon, binaliwana ak atte nambalina kinsadi, dakampun ak ippun nambanagana. Sa nakwa, nadaldallu pawotku we nankewaa nu da udume apostol. Yakon dakampun ak kingwak da sadi gapu'tte mismu we kosdolku yakon gapu'tte kinabalun Apudyus we anna kan sakon. ¹¹ Pun takon ay nu sakon nangiwalagawag kan dikayu bakon nu da udume apostol, ippun tokon ni ituttuduni ye siya pinatiyu.

I Da Psalm 22:1-18; 69:8, 9, 11, 20, 21; 118:22; Isaiah 53:3-12. Ilanyu bos atte 1 Corinthians 11:23 ya sa Galatians 1:12. II Psalm 16:8-10; Jonah 1:17; Matthew 12:40; Acts 2:24-32. III Acts 9:1-19.

Sa Umuliyon Da Natoy

¹² Sinsadi, nu iwwalagawagni kan dikayu we ummuli'k Kristu, ngai inonae kanan da udum kan dikayu we adipun umuli da natoy? ¹³ Awatna, nu adipun umuli da natoy, pionda kanane adipun ak Kristu ummuli. ¹⁴ Kad nu adipun ummuli'k Kristu, naippun anun ni iwwalagawagni ya naippun os anun ni amatianyanyu kan siya. ¹⁵ Kad dakampun os ak abus sadi te nu adipun ak Kristu ummuli, antultulli kani si mipanggob kan Apudyus. Te intuttuduni ye tinagun Apudyus ak Kristu. Yakon nu adipun umuli da natoy, adimpun os Apudyus tinagu'k Kristu. ¹⁶ Te nu adipun umuli da natoy, adipun os ummuli'k Kristu. ¹⁷ Kad nu adipun ummuli'k Kristu, naippun anun ni namatiyanyu kan siya kad sissiyae daampun mapakawan da basulyu. ¹⁸ Kad isun os da nanakatoye namati kan Kristu, natalakda. ¹⁹ Kad nu abus biyag si annae lubung ak namnamaon taku'k anaguwon Kristu kan ditaku, ditaku paate kadagdagu'tta losane tagu.

²⁰ Yakon sa katuttuwaan, tuttuwae ummuli'k Kristu we siya kaunaane ummuli'tta losane natoy. Kad sadi amanoknoke losane amati kan siya, umulida. ²¹ Te matoy da losane tagu gapu'tte niyossaananda kan Adam, kad makwa bose umuli da losane tagu gapu'tte niyossaananda kan Kristu. ²² Losane tagu matoy gapu'tte niyossaananda kan Adam. Isuna bose umuli da matoy gapu'tte niyossaananda kan Kristu. ²³ Yakon nauinus da makwa: umuna umuli'k Kristu ya nu dumatong algawe mipauliyana, asiyot da losane nanakatoye namati midoga kan siya. ²⁴ Kad nu dumatong anungus da losan, olgon Kristu da losane pangat, kalabbongan kan kaboolan kad ipulangna ampan-gatana kan Apudyus we Amana. ²⁵ Te kasapulane ampan-gat ak Kristu inggana'k olgona da losane kabusulna. ²⁶ Kad sa kaanungusane kabusule olgona, siya katoy. ²⁷ Kad awad de nigili ye Ugud Apudyus atte awe ye kanana, "Impaipangat Apudyus da losane banage kingwana si annae lubung." Kad nalawag ose dakampun ak nidoga'k Apudyus atta losane ipangatan Kristu te ak Apudyus nampaipangat kan Kristu atta ngaiman. ²⁸ Kad nu ipangatan Kristu da ngaiman, sadi timpu we ipulangna dida kan Apudyus we Amana ta ipangatan dida kad idogana bos long-agna paipangat kan Amana te siya kangatuwane angipangat atta losan. ²⁹ Sosomkon taku kasin mataguwon da natoy. Nu dakampun ak tuttuwae taguwon Apudyus da natoy, ngai anun ni nabonyagan da udum para'tta bulundae natoy? Ngaipada bos mabonyagan mipagapu'tta natoy? ³⁰ Kad kan dikani, nu adipun umuli da matoy, ngai anun ni ankatoyanni ye antuttudu? ³¹ Susunud

IV Awad da udume mipanggob kan Adam ya ak Kristu atte Romans 5:12-21. V Psalm 8:6.

kan Kristu, tuttuwae sasaggungok katoy si inalḡaw. Ibagak sana te iskalḡu niyossaanyu kan Jesu Kristu we Apu taḡu. ³² Nu daḡampun aḡ umuli da natoy, ngai gay lawa maganabḡu we sumangu'tta kumane tagu we isuk nin maḡapatoy atta kumane ayam sina'd Ephesus? Nu daḡampun aḡ umuli da natoy, adi un-unnoyna unudoḡ uggudone kanana, "Angaangan taḡu ya uminuinum taḡu te appigat matoy taḡu." ^I

³³ Yaḡon adi ḡayu maallelaw atta ḡassadi te tinutuli. Kad tuttuwa kanandae, "Nu maḡabuḡbuḡun taḡu'tta tagu, maalisan taḡu'tta maḡadadaile ugalida."

³⁴ Pabaḡuwonyu ḡappos da somsomḡyū ta iwaḡangyu we bumasuḡ. Te awad da udum kan diḡayu we ippun igammuda kan Apudyus. Ibagak anna ta mabainan ḡayu.

Sa Mipanggob Si Long-ag Nu Umuli

³⁵ Yaḡon awad da sissiyae kanandae angimus, "Ngai inon da natoye umuli? Kad ngai bos isun ni katollongan da long-agda nu umulida?" ³⁶ Sa tagu we ḡaknat imusna, dong-og! Te nu ibunubun ni tagu buḡoḡ, adipun tumubu nu adi matoy umuna. ³⁷ Kad sa sadi ye nibunubune buḡoḡ, daḡampun si dummaḡole muḡa yaḡon sa pagoy baḡon nu sa buḡoḡ ni de wheat. ³⁸ Yaḡon simsimmoḡ Apudyus nu ngai kalasin ni muḡae dummaḡoḡl atta losane kalasin da buḡoḡ. Pun da nankalakalasi ye buḡoḡle nimuḡa, nankalakalasi bos ḡatollonganda nu dummaḡoḡlida. ³⁹ Te daḡampun aḡ an-iisu long-ag, sabali long-ag da tagu'tta long-ag da ayam ya da sissiwit kan da ugadiw. ⁴⁰ Isuna bos da ḡingwan Apudyus we awad ad langit ya da awad sina'd lutae daḡampun os aḡ an-iisuda te sa ḡinabaḡun da awad ad langit nisabali si ḡinabaḡun da awad sina'd luta. ⁴¹ Isun os ni init ya sa soḡag, nansabali ḡinabaḡuda, da bituwon os nansabasabali ḡinabaḡuda.

⁴² ḡatti bos isun ni umuliyān taḡu. Nu matoy taḡu, milibon long-ag taḡu ya maḡpos yaḡon nu umuli taḡu adipun ogon matoy. ⁴³ Kad sa long-ag taḡu we milibon, lawweng katollongana kan naippun ḡabooḡana. Yaḡon sa long-age taguwon Apudyus ḡasin, nabaḡbaḡu ya anna ḡabooḡana. ⁴⁴ Sa long-age milibon, sanat nainlubungane long-ag. Yaḡon nu taguwon Apudyus ḡasin, sanat naispirituwane long-ag. Te nu awad nainlubungan aḡ long-ag, awad os naispirituwane long-ag. ⁴⁵ Te sa nigili ye Ugud Apudyus kanana, "Sa ummunae tagu we aḡ Adam, innattan Apudyus aḡ biyag," ^{II} yaḡon aḡ Jesu Kristu we maawagan aḡ naudi ye Adam, siya Ispiritu we angitod si naispirituwane biyage ippun anungusna. ⁴⁶ Daḡampun atte naispirituwane long-ag ummuna yaḡon sa long-age nainlubungan kad asiyot naispirituwan. ⁴⁷ Sa ummunae tagu iluta te luta nalpuwana. Yaḡon sa naudi ye tagu ad langit

I *Isaiah 22:13.* II *Genesis 2:7.*

nalpuwana. ⁴⁸ Kad gapu ta luta nalpuwan ni ummunae tagu, isuna bose luta long-ag da losane tagu. Yaḡon da losane amati kan Kristu we nalpu'd langit, miyisu long-agda kan siya'tte umali ye aḡaw. ⁴⁹ Sinsadi, miyisu katollongan ni long-ag taḡu'tte katollongan ni long-ag ni tagu we nalpu'tte luta, ḡatti bose sa umali ye aḡaw, miyisu katollongan ni long-ag taḡu'tte long-ag Jesu Kristu we nalpu'd langit.

⁵⁰ Susunudḡu kan Kristu, annaya piok ibaga kan diḡayu. Sa long-ag taḡu kan daḡa taḡu, adidapun gangganason da laksunda si midog-anda si ampangatan Apudyus te da long-ag taḡu madadail, adidapun maḡwae midoga'tte igaw da losane matagu'ḡ inggana.

⁵¹ Dongngonyu, ibagak kan diḡayu annae planun Apudyus we adipun nipaigammu'tta tagu inggana sinsadi. Ditaḡu we namati, daḡampun aḡ losan taḡu matoy yaḡon sin-aḡitan mapasantan da long-ag taḡu'tte baru we long-ag. ⁵² Angganase maḡwa sanae isun di sinkispayan, nu guminga maudi ye tangguyub Apudyus ya umuli da nankakaḡatoye namati ya mapasantan da long-agda, adidapun paat matoy. Kad ditaḡu we matattagu, mapasantan os da long-ag taḡu'tte baru, ⁵³ te sa long-ag taḡu we maḡpos ḡasapuḡane mapasantan atte long-age adipun maḡpos. Kad sa long-ag taḡu we matoy ḡasapuḡane mapasantan si long-age adipun paat matoy.

⁵⁴ Nu ḡatti ye maḡwae mapasantan long-ag taḡu we maḡpos atte long-age adipun maḡpos, sa long-ag taḡu we matoy mapasantan atte annanayune adipun matoy. Kad sadi mituttuwaan ni nigili ye Ugud Apudyus we kanana,

"Naippun ogon ḡabooḡan ni ḡatoy te naabaḡ." ^{III}

⁵⁵ Kad ḡanan os Apudyus,

"Siḡa ḡatoy, naippun ogon angngogam kad siḡa ḡatoy dimman ḡabooḡame amaḡalam?" ^{IV}

⁵⁶ Te sa angal-an ni ḡatoy si ḡabooḡana, sa bumasub-asuḡan taḡu ya sa angal-an ni basuḡl atte ḡabooḡana, sa aditakupun anuttuwaan si lintoge innatod Apudyus kan Moses. ^V ⁵⁷ Yaḡon anggappiya taḡu kan Apudyus we angitod si angngogan taḡu mipagapu kan Jesu Kristu we Apu taḡu.

⁵⁸ Pun susunudḡu kan Kristu we ay-ayatok, popotpotanyu da pammatiyu ya adi okyan magitot. Kad ipapatiyu bose angwa'tta ngaimane pinion Apudyus paḡwa kan diḡayu te igammu taḡu we losane ḡoon taḡu we para kan siya adipun matangga.

Sa Mibadang Atta Susunude Namati

16 Nu sa mipanggob atte daguponyu we mibadang atta tagun Apudyus ad Jerusalem,

III *Isaiah 25:8.* IV *Hosea 13:14.* V *Ilanyu bos atte Romans 5:12 ya sa 7:7-13.*

siya koonyu isun ni imbilinku'tta gimung da namati'tta kinailin di ili'tte probinsiya'd Galatia. ² Sa umunae al-gaw atte dinuminggu, awad okyan osa kan dikayu angiwalin ak gatad insigun nu piga illabbuna. Kad gappotonyu ta umaliyak kad nakasagana. ³ Dumutuk kayu'k umoy angiyoy atte nadagupe badangyu'd Jerusalem. Kad nu dumatonga anulatak ta angigamuwan da tagu'd Jerusalem we dida dinutukanyu. ⁴ Yakon nu awat ay di sakon umoy angiyoy sidi, bulunanak atta sanate dinutukanyu.

Sa Planun Paul

⁵ Sa planuk sinsadi angoyak ad Macedonia ta antutuduwak sidi kad asiyakot umoy bumisita kan dikayu. ⁶ Kad manunnuwanak nine inggaw kan dikayu inggana'k magangput ageled ta ambalu nu dikayu bumadang atta losane kasapulake umoy atta dinumane ayak. ⁷ Adikpun pione ilan dikayu sinsadi te sin-aqitane abus inggawak kan dikayu. Te namnamaoke sa udume timpu manunnuwan inggawak kan dikayu sinat nu iyunud okyan Apudyus. ⁸ Yakon inggawak yan sina'd Ephesus inggana'k malakpus Gayagayani ye Judyu we ngannonni Pentecost. ¹⁹ Te takon ay adu bos da sumullagi kan sakon, ad-adu wayake antuttudu te adu da malyad andongol.

¹⁰ Kad nu umali'k Timothy sinat, ilanyu ta ummanyu mangiliyon ta adi umogyat kan dikayu te siya bos osae angwa'tta pakwan Apudyus we isun os ni kook. ¹¹ Kad ilanyu bos ta adiyu potogon yakon palung-udonyu we allin-awa somsomokna ta allaylayade angulin kan sakon. Annan uwayoke umali ya da susunud taku kan Kristu.

I Sa pion ni Pentecost kanan, ugalin da Judyu we angganganas-da ya anggayagayada si sin-algaw, nalakpus limampu'u we algaw inggan ni Gayagayae Nallausan. Ngannonda bos gayagayan ni ani ye anggappiyaanda kan Apudyus gapu ta nan-anida. Mabasa si Exodus 23:16; Leviticus 23:15-21; Deuteronomy 16:9-12.

¹² Kad sa mipanggob kan Apollos we sunud taku kan Kristu, inal-alukku ta mibulun okyan atta udume susunud taku kan Kristu we umali sinat. Yakon adina-pun pione umali ye sana. Asi umali nu awad wayana.

Sa Anungus Ni Tuttudun Paul

¹³ Dadakkagonyu ya popotpotanyu bos da pam-matiyu, tumulod kayu okyan ya pumigsa kayu. ¹⁴ Da losane koonyu, koonyu okyane gapu'tte ayatyu.

¹⁵ Susunudku kan Kristu, igammuyu mipanggob kan da Stephanas we simbalyan. Dida da ummunae namati kan Apudyus ad Achaia. Impapatidae nanserbi'tta losane tagun Apudyus. ¹⁶ Patganyu okyan da tagu we kassadi kad takon ay os da losane makakewaal kan makaserbi kan dida.

¹⁷ Allaylayadak atte ummaliyan da Stephanas, Fortunatus ya ak Achaicus te naakan amode ayuk atte nangil-ak kan dida. ¹⁸ Te sinoigagda somsomokku ya isuna bose sinoigagda da somsomokyu. Labbongnae mabigbig da tagu we kakna.

¹⁹ Losan da gimung da namati'tta kinailin di ili si probinsiya'd Asia, losanda pakumustaon dikayu sinat. Kad takon ay os da Aquila kan Priscilla we an-asawa ya da namati ye magimugimung si boloyda, sipupusuda bose ampakumusta kan dikayu we susunudni kan Apu. ²⁰ Kad takon ay da losane susunud taku kan Kristu sina, pakumustaon os dikayu. Pun nu an-asiila kayu, ipailayu okyane an-asiayat kayu.

²¹ Sakon ak Paul we nangigili'tte annae gangput ni sulatku, "Kumusta kayu."

²² Nu ngaimane adipun angayat kan Apu taku, aaddi ye madusa kan Apudyus. Umali'ka, Apu.

²³ Awad okyan kan dikayu kinabalu we malpu kan Apu Jesus.

²⁴ Ay-ayatok dikayu losan mipagapu kan Jesu Kristu. Amen.

2 Corinthians

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Susunudku kan Kristu, saƙon aƙ Paul we apostol Jesu Kristu we nibatay si pinion Apudyus ya sa bulunku sina aƙ Timothy ye sunud taƙu kan Kristu. Kad annaya sulatku kan diƙayu'tta magimugimunge namati kan Apudyus ad Corinth ya da losane tagun Apudyus atte intero we probinsiya'd Achaia. ¹² Awad okyan kan diƙayu kinabaƙu kan lin-awae maƙpu kan Apudyus we Ama taƙu ya aƙ Jesu Kristu we Apu taƙu.

Sa Nanggappiyaan Paul Kan Apudyus

³ Madaydayaw aƙ Apudyus we sa Apudyus kan Aman Jesu Kristu we Apu taƙu. Siya Ama we ku-madagu ya Apudyus we maƙpuwan da losane badang ya amapigsa'tta pammati taƙu. ⁴ Te papigsaona pammati taƙu'tta losane ampaƙalamam taƙu ta lamog taƙu papigsaon da pammatin da bulun taƙu we ampaƙalamam atte losane kalasin di ampaƙalamane isun ni namapigsaana kan ditaku. ⁵ Te sa kaadun da ampaƙalamanni ye isun ni nampaƙalamam Kristu, kaƙnat os isun ni amapigsaan Apudyus atte pammatini mipagapu kan Kristu. ⁶ Nu ampaƙalamam kani, para'tte pumigsaan da pammatiyu kan mataguwanyu. Kad nu pummigsa pammatini, para'tte pumigsaan da pammatiyu bos atte angipadasanyu anganusan kan angatoman atte ampaƙalamane isun da nampaƙalamanni. ⁷ Kad ippun duwaduwan ni namnamani kan diƙayu te igammuni ye taƙon ay nu napadasanyu ampaƙalamane isun ni nampaƙalamanni, papigsaon Apudyus pammatiyu we isun ni namapigsaana kan diƙani. ⁸ Susunudku kan Kristu, pionni ye ipaigammu kan diƙayu da amode nampaƙalamane pinadasni'tte probinsiya'd Asia. Amod de nampaƙalamane nilaƙ-amni sidi ye adikanipun ogon maƙaanus inggana'ƙ ippun ogon namnamani'ƙ mabiyag. ⁹ Sa katuttuwaan, kanannipun nu nagangput dummatong timpu we matoyanni. Yaƙon naƙwa da sana ta daƙampun aƙ sa long-agni antalgodanni yaƙon aƙ Apudyus we anagu'tta natoy. ¹⁰ Kad tuttuwae siya nangiligi kan diƙani'tte kaog-ogyate katoy kad igammuni ye pagatupana iligi diƙani. Siya bos namnamaonni ye angiligi kan diƙani. ¹¹ Bumadang kayu bose angiluwaƙu kan

I Maƙwae basaonyu mipanggob si nambisitaan Paul ad Corinth atte Acts 18:1-17.

diƙani. Te nu adu da angiluwaƙu kan diƙani, adu bos da anggappiya kan Apudyus gapu'tte bindisyune innatodna kan diƙani mipagapu'tta adu we luwaƙu.

Sa Gapunae Imbos Paul Planuna

¹² Annaya isƙalni, panoknoƙan ni somsomokni ye ippun nantultulliyanni'tta asintataguni si annae lubung amod ay diƙayu. Te indalan Apudyus diƙani ta maƙpu'tte pusu kan naapudyusan da losane koonni ya da losane ibagani. Pun daƙampun aƙ ƙingwani da sanae mipagapu si laing di tagu yaƙon mipagapu si kabooƙan Apudyus gapu'tte amode ƙinabaƙuna'tta tagu.

¹³⁻¹⁴ Da insulatni kan diƙayu, naippun nitalu'ƙ pang-gobna nu adi sa maawatanyu nu basaonyu. Yaƙon taƙon ay nu daanyupun maawatane ustu diƙani, namamaoke dumatong algawe maawatanyu we ustuustu ya maƙwa isƙalyu diƙani ye isun ni angiyisƙalanni kan diƙayu si mipauliyan Apu Jesus.

¹⁵⁻¹⁶ Gapu ta aaddi ye antalgod kayu kan saƙon, sim-simmokku we iyyaƙ unaon diƙayu gaggaƙayon ya asikaniyot angaw-as ad Macedonia kad angoyak ƙasin sinat nu angulinaƙe maƙpu'd Macedonia ta amigwa amadangaƙ kan diƙayu ta masoƙgaganyu ya piok ose ampabadang kan diƙayu si sanae ayonak atte probinsiya'd Judea. ¹⁷ Gapu ta adipun nituttuwa planuƙ, kananyu nine allasu we mabaliwan somsomokku yaƙon adipun. Adiƙpun os planuwone isun ni adipun namati ye naƙasaganae angibaga kanane, "On" yaƙon igammunae adinapun koon. ¹⁸ Tuttuwa da ibagani kan diƙayu, isuna bos kan Apudyus we siya losane ibagana da katuttuwaan. ¹⁹ Te aƙ Jesu Kristu we Abeng Apudyus we iwwalagawagni kan da Silas II ya aƙ Timothy kan diƙayu, adinapun baliwan ibagana nu adi pasige ituttuwana. ²⁰ Te aƙ Jesu Kristu nituttuwaan da losane inkarin Apudyus. Pun mipagapu kan siya, kanan taƙu we "Amen" kan Apudyus ta madayawana. ²¹ Aƙ Apudyus amapigsa si pammati taƙu kan Kristu. Kad dinutukana ditaku'ƙ anserbi kan siya. ²² Innatod Apudyus Ispiritunae iingaw kan ditaku we isun di maƙƙae ditaku da taguna ya sa Ispiritunae iingaw kan ditaku amanoknoƙan taƙu we ittona da losane inkarina.

II Sa osae ngadan Silas, Silvanus. Nu pionyu basaon mipanggob kan da Paul kan Silas, maila'tte Acts chapters 15-18.

²³ Yaƙon sinsadi, aƙ Apudyus anaƙdoƙi ƙan saƙone tuttuwa annae ibagaƙ. Adiyakpun nipauli sinat ad Corinth te adikpun pione palawengon somsomokyu nu suppaƙaƙ diƙayu'tta ƙingwayu. ²⁴ Daƙampun aƙ siya panggobni ipangatanni diƙayu mipanggob si pammatiyu. Yaƙon badanganni diƙayu ta amo lumayad ƙayu te ampigsa pammatiyu.

2 Pun simsimmoƙƙu we adiyakpun umali'tte sana te adikpun pione palawengon somsomokyu ƙasin. ² Te diƙayu abus aƙ amalayad atte somsomokƙu. Ƙad nu palawengok somsomokyu, ngai amalayad ƙan saƙon nu? ³ Ƙad sadi gapunae intalyanƙu umaliyak woƙ nanuƙataƙ ƙan diƙayu yaƙon umaliyak okyan sinat ta sa umaliyak sinat, adipun lumaweng somsomokƙu gapu ƙan diƙayu we amalayad okyan ƙan saƙon. Te aaddi ye nu allaylayadaƙ, allaylayad ƙayu bos losan. ⁴ Te sa sadi ye nanuƙataƙ ƙan diƙayu, lawwelawweng ƙan ansigab somsomokƙu woƙ nantodtod luwaƙ. Yaƙon adikpun insuƙat sadi ta pioƙe palawengon somsomokyu yaƙon nanuƙataƙ ta ipaigammuk amode ayatƙu ƙan diƙayu.

Sa Mapakawan Da Maƙabasul

⁵ Nu awad nangwa'ƙ lumawengan ni somsomok, daƙampun ƙan saƙone abus pinaƙawengna yaƙon da udum os ƙan diƙayu, ibagaƙe da udum ƙan diƙayu te adikpun pione padagsonon basulna ⁶ te umanay ƙingwan da ƙaaduwan ƙan diƙayu ƙan siya'ƙ ƙadusaana. ⁷ Pun pakawanonyu okyan ya papigsaonyu pammatina ta adi maawanan aƙ namnama gapu'tte ummamdane domdomna. ⁸ Pun ipailayu ƙappos ƙasin ayatyu ƙan siya.

⁹ Te sa gapunae nanuƙataƙ, pioƙ pappadason diƙayu ƙan igammuwon nu tumuttuwa ƙayu'tta losane imbagabagaƙ ƙan diƙayu. ¹⁰ Ngaimane pakawanonyu, pakawanok os. Ƙad nu tuttuwae awad ƙasapulanane mapakawan, inabusƙu pinakawan si sinagung Kristu ta bumaƙuwanyu, ¹¹ ta adi taƙu maallelaw ya maabaƙ ƙan Satan te iniiggammu taƙu da panggobna.

Sa Nambimbinsawan Paul Ad Troas

¹² Dummatongaƙ ƙad ad Troas we umoy angiwalaƙawag si Ambalu we Damag mipanggob ƙan Kristu, innatod Apu gundawayƙu we angiwalaƙawag sidi. ¹³ Yaƙon taƙon ay nu ƙatti ye naatod gundaway ƙan saƙon, amod de binsawƙu te naippun indasaƙ ƙan sunud taƙu we Titus sidi. Pun siya nampakadaaƙ atta susunud taƙu ƙan Kristu woƙ iyyaƙ ad Macedonia.

Sa Migangputan Ni Ƙewaaƙ Paul

¹⁴ Yaƙon anggappiyaƙaƙ ƙan Apudyus te gapu si niyossaananni ƙan Kristu, patilayune ipuyutna diƙani'tte sinagung da nadagupe tagu we isuni da

baƙude illog Kristu. Ƙad mipagapu ƙan diƙani, sa ƙatuttuwaane mipanggob ƙan Kristu miwalaƙawag atta ƙinailin di ili ye mipani si bangun ni bangbanglu we misaƙnap atta adu we tagu. ¹⁵ Te ditaƙu bose angituttudu si mipanggob ƙan Kristu, isu taƙun bangbanglu we indatun Kristu ƙan Apudyus we susungungon da losane andongoƙ ya da namati ƙan daƙampun aƙ namati. ¹⁶ Da daƙampun aƙ namati, sa ƙatuttuwaan mipanggob ƙan Kristu, isunan ambuyubuyuk anungunganda te sa nangidiyananda siya gapun ni madusaanda si ƙatoy aƙ inggana. Ƙad da namati si ƙatuttuwaan mipanggob ƙan Kristu, isunan ambangubangu anungunganda te sa amatiyanda gapun ni mataguwanda'ƙ inggana. Pun ngai maƙabooƙ angwa'tte ƙaƙnae ƙewaaƙ? ¹⁷ Yaƙon ƙan diƙani, daƙampun aƙ isuni da adu we nantuttududa'tte Ugud Apudyus ta angaƙ-anda'ƙ mabalinda. Te imbuun Apudyus diƙani ya abus aƙ ugudonni ƙatuttuwaan atte sinagungna si niyossaananni ƙan Kristu.

Aƙ Apudyus Naƙpuwan Ni Ƙabooƙan Paul

3 Sa nangugudanni'tte sana, adiyu ƙanane idayawni long-agni. Adinipun ƙasapulan suƙate angidayaw ƙan diƙani ƙan diƙayu baƙon nu awad suƙat aƙ maƙpu ƙan diƙayu we idayaw diƙani'tta udume isun ni ƙoon da udum. ² Diƙayu we mismu isun di suƙate angigammuwan da tagu'tte ƙewaaƙni. Isuyu suƙate nigili'tta pusuni gapu'tte amode ayatni ƙan diƙayu ƙad al-lasu we igammuwon ƙan maawatan da losane tagu. ³ Ipailayu si antataguyu we diƙayu isun di suƙate inggilin Kristu mipagapu ƙan diƙani. Ƙad daƙampun aƙ lapis inusar ni nangigili yaƙon sa Ispiritun ni matattagu we Apudyus. Ƙad daƙampun aƙ batu nigiliyana yaƙon da pusuyu.

⁴ Antuƙod ƙani ye angibaga'tta sana'tte sinagung Apudyus mipagapu ƙan Kristu. ⁵ Daƙampun aƙ ƙanan-ni ye naƙpu ƙan diƙani ƙabooƙanni ye angwa'tta annae ƙoonni yaƙon naƙpuda losan ƙan Apudyus, ⁶ we siya nangitod atte ƙabooƙanni ye angituttudu si mipanggob atte Baru we Tuƙag Apudyus atta tagu. Ƙad sa sadi ye Baru we Tuƙagna, daƙampun aƙ mibatay si nigili ye lintog nu adi mibatay si ƙewaaƙ ni Ispiritu Santu. Sa ambanagan ni nigili ye lintog, ƙatoy aƙ inggaingana. Yaƙon sa Ispiritu Santu angitod si biyag aƙ inggana.

Sa Nisabaliyan Ni Baru We Tuƙage Intuttudun Paul

⁷ Sa nangittan Apudyus atte lintog ƙan Moses we nigili'tte batu, summiling bosaƙ Moses si siling Apudyus. Ƙad taƙon ay nu maumas siling ni bosaƙna, adipun maƙaitollong da ganaƙ Israel ƙan siya. ¹ Nu ƙaƙnat nipillae siling ni dayaw ƙan ƙabooƙan Apudyus si nangittana'tte lintoge ambanag si ƙatoy aƙ inggana,

¹ Exodus 34:29-35.

⁸ maguļaman adi amo nasiling mipailae dayaw ƙan ƙaboolana si anƙewaaļan ni Ispiritu Santu we angitod si biyag aƙ inggana. ⁹ Te nu nipaila siling ni dayaw ƙan ƙaboolan Apudyus si nangittana'tte lintoge amabasul atta tagu, amo mipaila siling ni dayawna ƙan ƙaboolana gapu si planunae ƙoona da tagu'ƙ maununan. ¹⁰ Sa ƙatuttuwaan, gapu ta amo dallu dayaw ni Baru we Tuļag Apudyus, isunan ippun ogon dayaw ni dadaane lintog baƙon nu intuļagna. ¹¹ Te nu awad dayaw ni sadi ye lintoge nampatingga, sindumallu dayaw ni Baru we Tuļagna naippun anungusna.

¹² Gapu ta anna ƙan diƙani ƙaƙnate namnamaonni ye iingaw aƙ inggana Baru we Tuļag, amod de tuļodni ye angiwalağawag si Ambaļu we Damag. ¹³ Te daƙampun aƙ awad itaļuni nu iwalağawagni Ambaļu we Damag, daƙampun aƙ isuni'ƙ Moses we inabbungana bosaļna ta adin da ganak Israel ilan maumasan ni siling ni bosaļna. ¹⁴ Isun di tumungitong da somsomokda. Taƙon ay sinsadi nu basaonda lintog Moses atte Dadaane Tuļag, adidapun maawatan. Te adipun maƙaan anatallingod atta somsomokda nu adida amati ƙan Kristu. ¹⁵ Taƙon ay sinsana nu basaon da Judyu lintog Moses, sissiya anatallingod atta somsomokda. ¹⁶ Yaƙon nu ansagungda ƙan Apu, maƙaan anatallingod si somsomokda. ¹⁷ Sinsadi sa Apu siya Ispiritu Santu ƙad ngaimane tagu we iingawan ni Ispiritu Santu, mapuƙayan. ¹⁸ Pun losan ƙan ditaku we namati, daƙampun aƙ isu taƙu'ƙ Moses we natalingdan bosaļna yaƙon ipaila taƙu we isun di ladawan dayaw ƙan ƙaboolan Apu ya patilayune mabaliwan taƙu bu maļu inggana'ƙ miyisu taƙu ƙan siya. Te aƙ Apu we sa Ispiritu Santu amagatupe amabaru ƙan amabaļu ƙan ditaku.

Sa Nangipaƙaawatan Paul Si Ambaļu We Damag

4 Gapu'tte ƙadagun Apudyus, naatod ƙan diƙani annae ƙewaaļ, pun adikanipun paat madismaya. ² Nan-awidanni da losane ƙoƙoƙƙon da tagu we nililimod ƙan ƙababbain ya ippun inallelawni. Adipun imbos Ugud Apudyus. Yaƙon atte sinagung Apudyus impaƙaawatni'tta losane tagu da losane ƙatuttuwaan te pionni ye igammuwonda'tta somsomokdae ambaļu ƙewaaļni. ³ Ƙad taƙon ay adimpun da udume tagu maawatan Ambaļu we Damag we iwalağawagni ye isun di natatallingdan, abuse natalingdan atta madusa'ƙ inggana. ⁴ Adidapun amati te aƙ Satan we apudyus da tagu si annae lubang si sanae timpu, tatallingdana da somsomokda ta adida ilan silawe maļpu'tte Ambaļu we Damag mipanggob si ƙinangatun Kristu we ƙais-isun Apudyus. ⁵ Te daƙampun aƙ sa mipanggob atta long-agni iwalağawagni yaƙon sa mipanggob ƙan Jesu Kristu we Apu. Ƙad anserbi ƙani

I Exodus 34:33.

ƙan diƙayu gapu ƙan Jesus. ⁶ Te aƙ Apudyus nangibaga ƙanane, "Awad okyan padda" ^{II} ta papaddaona anggikbot. Siya bos amapadda'tte somsomokni ta igammuwonni dayaw ƙan ƙaboolan Apudyus we maila ƙan Kristu.

Sa Nangitalgodan Apudyus Si Ƙapatogane Tuttudu

⁷ Yaƙon diƙani ye angituttudu si Ambaļu we Damag, isuni bangaie ippun patognae napnu'tta ampapatoge ƙinabaƙnang ta mipail-an ni ƙaboolane ippun miy-isuwanae naļpu ƙan Apudyus we daƙampun aƙ naļpu ƙan diƙani. ⁸ Taƙon ay nu ippun adini impadase ampakaļaman, adikanipun paabaƙ. Udumna ƙad, ippun igammuni'ƙ ƙoonni yaƙon adikanipun madismaya. ⁹ Ampakaļamon da tagu diƙani yaƙon adimpun Apudyus diƙani iwalağang. Ƙad taƙon ay nu nilaw-anan diƙani adikanipun natoy. ¹⁰ Pasigni tataggaļon ƙatoye isun ni naƙwa ƙan Jesus ta mipaila nantatagun Jesus atte nantataguni. ¹¹ Tuttuwae sa inggan ni matattaguwanni, pasigni tataggaļon ƙatoy gapu ƙan Jesus ta sa antatagun Jesus mipaila si annae long-agni ye matoy. ¹² Pun tuttuwae pasigni tataggaļon ƙatoy yaƙon ambanag si mataguwanyu'ƙ inggana.

¹³ Ƙanan ni nangigili si Ugud Apudyus, "Namatiyaƙ ƙan Apudyus, pun sanat da inugudku." ^{III} Pun isuna bos ƙan diƙani ye gapu ta amati ƙani ƙan Apudyus, ugudonni bos da patiyonni. ¹⁴ Te igammuni ye aƙ Apudyus we nanagu ƙan Apu Jesus, taguwona bos diƙani gapu si niyossaananni ƙan Jesus. Ƙad idogana bos diƙayu we namati ta midoga taƙu losan si igawna. ¹⁵ Te losan da sanae ampakaļamanni, para'tte bu maļuwanyu ta umadu da tagu we angipadas atte ƙinabaļun Apudyus. Te nu umaduaduda, umadu bos da anggappiya ƙan Apudyus ya sadi madayawana.

¹⁶ Pun gapu'tta sana, adikanipun paat madismaya te taƙon ay nu maas-assinut ƙumuya da long-agni, inal-gaw ose mapabaru naispirituwane ƙinatataguni. ¹⁷ Te da annae sin-aƙitane ampakaļamanni, ambanag aƙ ƙabaļuwane antatagu ƙan Apudyus ad langite ippun patinggana ƙan ippun miyisuwana. ¹⁸ Te daƙampun aƙ siya gamgamanni da banage maila sina'd luta te amungtuda. Yaƙon da banag ad langite adipun maila, ippun anungusda.

Sa Baru We Long-ag

5 Pun igammu taƙu we taƙon ay nu matoy long-ag taƙu we isun ni boļoy taƙu'd lutae madadail, awad de boļoye maatod ƙan ditaku'd langite sa baru we long-age itton Apudyus. Daƙampun aƙ ƙingwan di tagu te ƙingwan Apudyus we mismu ya ippun patinggana. ² Ƙad sinsadi, tuttuwae umayuwong taƙu we an-guway atte mapasantan ni annae long-ag taƙu si

II Genesis 1:3. III Psalm 116:10.

baru we long-age maḷpu'd langit ³ ta adi taḷu isun di amboboddang nu tenan taḷu gagangaye long-ag taḷu. ⁴ Sa matattaguwan taḷu'd luta, umay-ayuwong taḷu gapu'tte ampaḷalaman taḷu. Daḷampun aḷ gapu ta pion taḷu tenan gagangaye long-ag taḷu we matoy yaḷon pion taḷu we mipasani baru we long-ag ta sa long-age matoy mapasantan si long-age matagu'ḷ ing-gana. ⁵ Aḷ Apudyus nangisagana ḷan ditaḷu si mipasaniyan ni baru we long-ag. ḷad innatodna Ispiritu-na ta amanokḷnoḷ ḷan ditaḷu we ittona da losane inkarina.

⁶ Pun pasig antuḷod somsomokḷni. ḷad igammuni ye sa sissiyae matattaguwan ni long-agni sina'd luta, adayu ḷani'tte igaw Apu. ⁷ Te sa pammatini, siya angidaḷan atte biyagni, daḷampun atta maila. ⁸ Pun antuḷod somsomokḷni ya mangnuwonni tenanni da long-agni'd luta ta inkani maḷaigaw ḷan Apu. ⁹ Pun taḷon ay nu inggaw taḷu'd luta baḷon nu ad langit, igga taḷu ḷaboolan taḷu we angwa'tta mas-oman Apudyus. ¹⁰ Te ḷasapulaḷane losan taḷu sumangu ḷan Kristu we maḷuwis ta sa sin-ossaossa ḷan ditaḷu, awatona gun-gunae maatod ḷan siya sigun atte ḷingwana si natattaguwana, ambaḷu man baḷon nu lawweng.

Sa Mipaḷ-ogan Ni Maḷabuḷḷunan Da Tagu ḷan Apudyus

¹¹ Pun gapu ta igammuni ye angisipog ḷan Apu, padasonni awison da tagu ta amatida ḷan siya. Yaḷon iniiggammun Apudyus diḷani ye naippun lawweng aḷ panggobni ya namnamaoḷe isuna bose iniiggammuyu diḷani. ¹² Daḷampun aḷ siya panggobni idayawni long-agni'tta annae imbagani. Yaḷon pionni ittan diḷayu'ḷ allapuwanyu we angipasindayaw ḷan diḷani ta lamogyu songbatan da tagu we angipasindayaw at-ta mailae ḷasasaadda ya daḷampun aḷ sa awad si ustu we ḷasomsomḷanda. ¹³ Taḷon ay nu ḷanan da tagu we natingang ḷani, sinnamaḷna te para ḷan Apudyus da ḷoonni. Yaḷon nu ḷanandae nanggoding somso-mokḷni, igammuyu we para si bumaḷuwanyu. ¹⁴ Te sa ayat Kristu angituray ḷan diḷani ye angwa'tta losane ḷoonni. Te igammuni ye sa os-ossaane tagu we aḷ Kristu, natoy para'tta losane tagu ḷad mibelange naḷakatoy da losane tagu ḷan siya. ¹⁵ Natoy aḷ para'tta losane tagu ta da matattagu adidapun ogon ḷoon pipion ni long-agda yaḷon sa pinion Kristu we natoy woḷ natagu ḷasin para ḷan dida.

¹⁶ Pun inggana sinsadi, adinipun bigbigon ngaimane tagu we ambatay si nainlubungane ḷasomsomḷan. Taḷon ay nu ḷatti inonni ye namigbig ḷan Kristu si awe, adinipun ogon ḷoon sinsana. ¹⁷ Pun ngaimane niyos-saan ḷan Kristu, nambalinon Apudyus aḷ baru we naḷwa. Naippun ogon dadaane ḷinatataguna te napasantan si baru we biyag. ¹⁸ Losan da sanae imbagak

maḷpu ḷan Apudyus. Aḷ Apudyus nangwa'tte mipaḷ-ogan ni maḷabuḷḷunan taḷu ḷan siya mipagapu ḷan Kristu. ḷad innatodna ḷan diḷani ḷewaaḷe angipaḷ-og si maḷabuḷḷunan da udume tagu ḷan siya. ¹⁹ Sa pionni ibaga, mipagapu'tte ḷingwan Kristu, impaḷ-og Apudyus maḷabuḷḷunan da tagu ḷan siya woḷ adina-pun ogon ibelang da basuḷda. Intaḷgodna ḷan diḷani mituttuduan ni sanae damag atte angipaḷ-ogan Apudyus si maḷabuḷḷunan da losane tagu ḷan siya. ²⁰ Pun sinsadi, isun di aḷ Apudyus we mismu angawis ḷan diḷayu mipagapu'tte angusarana ḷan diḷani ye angituttudu ḷan diḷayu si ugudnae isunan diḷani angiyugud ḷan Kristu. ḷad gapu ḷan Kristu, iyunudyu ḷappose mipaḷ-og maḷabuḷḷunanyu ḷan Apudyus. ²¹ Aḷ Kristu, ippun paat basuḷna. Yaḷon gapu ḷan ditaḷu, imbelang Apudyus aḷ ḷabasbasuḷan ta mipagapu si niyossaan taḷu ḷan siya, aḷ Apudyus angwa si maun-unan taḷu.

6 Pun diḷani ye maḷaḷewaaḷ ḷan Apudyus, ḷodawonni ḷan diḷayu ta sa ḷinabaḷun Apudyus we inawatyu, awad oḷyan ustu'ḷ ambanagana si antataguyu. ² Te awad de nigili ye Ugud Apudyus we ḷanana,

“Dingngolḷu da luwaḷluyu si timpu we ḷum-madaguwaḷ ḷan diḷayu
ya tinaguḷ diḷayu'tte ustu we aḷgawe bummadan-gaḷ ḷan diḷayu.”^I

Sosomḷonyu anna, sinsadi ustu we timpu we anngolaḷan Apudyus ḷan diḷayu ya sinsadi ustu we aḷgawe mataguwanyu.

Da Nampaḷalaman Da Paul

³ Ummanni gay atta ḷoonni ta ippun lumawengan ni somsomok da asintataguni ḷan maḷabasulaḷanda ta ippun oḷyan madellaw atta sanae ḷoonni si anserbiyan-ni ḷan Apudyus. ⁴ ḷad da losane ḷoonni, ipailani ye anserbi ḷani ḷan Apudyus te at-attomanni da amode maal-alimuunanni ḷan adu we ampaḷalamanni ya da losane ampaḷamute naḷwa ḷan diḷani. ⁵ Annaya da udume ampaḷalamane nilaḷ-amni. Nangampigae naap-aplit ḷani, nibaḷud ḷani, ginulugulun diḷani, maayoayong ḷani'tta ḷoonni, mapuyapuyatan ḷani ḷan mauḷauḷat ḷani. ⁶ Ipailani anserbiyanni ḷan Apudyus gapu'tte ampoḷḷase antataguni'tte nangigammuwanni si ḷatuttuwaan, gapu'tte ḷinaanus-ni'tta nampaḷalamanni. Mipaila bos ḷaboolanni ye it-ton ni Ispiritu Santu ya sa gattoḷe ayatni'tta asintataguni. ⁷ ḷad mipaila bos gapu'tte angituttuduwanni si ḷatuttuwaan ḷan ḷaboolan Apudyus we ipailana mipagapu ḷan diḷani. Anna ḷan diḷani naun-unane antatagupu gapu ḷan Kristu, siya isun di ispada ḷan ḷalaḷasage usaronni ye maḷagubat atta bumusuḷ ḷan

I *Isaiah 49:8.*

Apudyus. ⁸ Sa anserbiyanni kan Apudyus, awad da angidayaw kan awad os da angibabbain kan dikani. Kad awad os da anginsultu ya awad os da ambaluwon dikani. Kanan os da udume matuli kani yakon tuttuwa da ugudonni. ⁹ Kanan da udum, "Ippun angigammu kan dikani," yakon sa katuttuwaan adu da tagu we angigammu kan dikani. Pasigni sasaggungon katoy yakon sinsadi tuttuwae sissiyae matattagu kani. Takon ay nu nampakalam kani, adikanipun natoy. ¹⁰ Takon ay andadauy kani, pasig kani bos allaylayad. Kapus kani yakon mipagapu'tte tuttuduni adu da bumaka-nang atta naispirituwane banage itton Apudyus. Naip-pun kukuwani yakon kuwani da losan gapu'tte pam-matini kan Apudyus.

¹¹ Dikayu we susunudni'd Corinth, ippun adini imba-ga kan dikayu. Imbagani da losane awad si somso-mokni ya naip-pun insilibni kan dikayu. Amod de ayatni kan dikayu. ¹² Dakampun ak dikani nangkurang ayatni kan dikayu yakon dikayu nangkurang ayatnyu kan dikani. ¹³ Pun annae makaug-uggudaka kan dikayu we isun di inaabbengku kad ipailayu kappos ayatnyu kan dikani ye isun ni ayatni kan dikayu.

Adi Taku Okyan Mitipun Atta Dakampun Ak Namati

¹⁴ Kan ditaku we namati, adi taku okyan mitipun atta dakampun ak namati te adipun makawae antipun naun-unan kan lawweng. Makawa kamman antipun padda kan gikbot? ¹⁵ Makawa kammane an-ossaan ka-somsomkan da Kristu kan Satan? Kad isuna bos da namati kan dakampun ak namati. ¹⁶ Kad makawa kamman antitimpuyug da templon Apudyus atta sinan-apudyus? Ditaku templo we boloy Apudyus we iing-gawan ni matattagu we Apudyus. Te kanan Apudyus, "Iyyak inggaw atta tagu ya iinggawaka kan dida ya sakon Apudyusda ya dida da taguka." ^I

¹⁷ Pun kanan os Apudyus,

"Tenanyu dida ya misina kayu kan dida.

Kad adiyu tokkon da ngaimane mibelang ak kaissaw ta awatoka dikayu. ^{II}

¹⁸ Te nu koonyu katti, mibelangaka amayu ya dikayu da abengku.

Sana kanan Apu we makabool." ^{III}

7 Susunudku kan Kristu we ay-ayatok, gapu'tta sanae inkarin Apudyus kan ditaku, iginoka taku we angwa'k lawweng ya iginoka taku we ansomsomok ak lawweng. Sa matattaguwan taku, isipog taku'k Apudyus ta bumalubalu naapudyusane antatagu taku.

Sa Allaylaydan Paul Atta ICorinth

² Ipailayu okyan ayatnyu kan dikani. Ippun kingwani'k lawweng atta ngaimane tagu, ippun ossaan ak di-nadailni kan ippun ossaan ak kinulukni ya ginund-awayanni. ³ Dakampun ak imbagaka anna'k pabasuloka dikayu te tuttuwa sadi ye imbagaka ay-ayatoni dikayu. Pun matagu taku man bakon nu matoy taku, adipun paat makaan ayatni kan dikayu. ⁴ Antalogodak kan dikayu ya ipasindayawku dikayu ya pumigsa pam-matik mipagapu kan dikayu. Takon ay nu ampakala-maka, allaylayadaka gapu kan dikayu.

⁵ Te takon ay dummakanganni'd Macedonia, ippun umillongan da somsomok kan long-agni gapu'tta amode ampakalamane nilaka-amni'tta ngaimane ummayanni. Kad adu we gulu'tte nampalikwos kan dikani ya ambimbinsaw kani. ⁶ Yakon ak Apudyus we alliwli-wa'tta andadauy, niliwliwana bos dikani gapu'tte dummakangan Titus. ⁷ Kad dakampun ak abus dummaka-gana'k namapigsa si pammatini yakon sa nangugu-dana kan dikani'tta banag si mipanggob kan dikayu we nanologag kan siya. Kad inugudna bos mipanggob si ummayuwanyu kan sakon ya sa nambabawiyanyu gapu'tte kingwayu we lawweng. Inugudna bose pionyu we angitakadolo kan sakon. Pun amo nadog-an lay-layadku sinsadi.

⁸ Te takon ay nu pinalowengku somsomokyu gapu'tte suloatku kan dikayu, adiyakpun nandadauli. Yakon sa katuttuwaan nandadauliyak te iniiggam-muka nandadauli kayu yakon ambalu te sin-akitane abus. ⁹ Yakon sinsana allaylayadaka, dakampun ak gapu'tte nandadauyan ni somsomokyu yakon gapu'tte nandadauyanyu nangitod atte nambabawiyanyu'tta basulyu ya nangiyagayanyu we nangwa. Te inusar Apudyus nandadauyan ni somsomokyu'k bu-maluwanyu woka sadi ippun lawweng ak nakawa kan dikayu'tte mipagapu kan dikani. ¹⁰ Te sa dadauy da tagu we mas-oman Apudyus, ambanag si am-babawiyanda'tta basuloda ya agaydae angwa ta siya angidalan si anaguwan Apudyus kan dida si dusan da basulo. Naip-pun dadauy si sadi! Yakon nu sa tagu we adipun amati angikna si dadauye adipun ambabawi, ambanag si dusan ni katoy.

¹¹ Te ilanyu kad kabalun ni kingwan Apudyus gapu'tte nandadauyan ni somsomokyu. Sinsadi, ibun-gana ayatnyu we angwa'tta ambalu ya ipapatiyu ipailae ustu da koonyu. Summanga kayu gapu'tte nakawa kan dikayu ya makimut kayu'k dusaon Apudyus dikayu gapu'tta basulyu. Pionyu pagay os ilan sakon ya allay-layad kayu bose angwa'tta imbagaka. Pionyu bose anusa'tte tagu we nakabasulo. Gapu'tta losane king-wayu, nipailae ippun mipabasulo kan dikayu gapu'tte nakabasulan da sadi ye tagu. ¹² Pun takon ay nu

^I Leviticus 26:11-12; Jeremiah 32:38; Ezekiel 37:27; Revelation 21:3. ^{II} Isaiah 52:11; Ezekiel 20:34, 41. ^{III} 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13; Isaiah 43:6; Jeremiah 31:9.

nanulatak kan dikayu, dakampun ak gapu'tte nang-wa'k basul bakon nu gapu'tte tagu we nakabasulana. Yakon nanulatak ta ipakaawatku kan dikayu si sinagung Apudyus nu tuttuwae ipatogyu dikani kan pionyu we unudon dikani. ¹³ Pun annaya gapunae pummigsa kani.

Dakampun ak abus pummigsa kani yakon amod os layadni te allaylayad ak Titus we nangugud kan dikani ye lummin-awa somsomokna gapu kan dikayu. ¹⁴ Te impasindayawku dikayu kan siya kad adiyakpun nadismaya'tta imbagak. Te tuttuwa pagay da sadi ye imbagani ya napanoknokane tuttuwa da sadi ye iyyiskalku kan Titus. ¹⁵ Pun sa ayat Titus kan dikayu, amo dummallu te sa sosomkona losanyu tinuttuwa da imbagana ya sa kingwayu we nisagawe nammangili kan siya ya ambimbinsaw kayu nu kingwayu we ustu da nibaga kan dikayu bakon nu adiyupun. ¹⁶ Allaylayadak sinsana te iniiggammu ke antalgodak kan dikayu.

Sa Koon Da Namati Ye Angitod Atta Ibadangda

8 Susunudku kan Kristu, pionni ye ipaigammu kan dikayu mipanggob si kinabalun Apudyus we nipaila'tta gimung da namati'd Macedonia. ² Te da susunud taku kan Kristu sidi'tte timpu we amod de ampaalamanda, allaaydae bummadang atta susunud taku we ankasapul te amod de layadda takon ay nu kapukapusda. ³ Te takdolake dakampun ak mibatay si labbongdae itton yakon amo dinog-anda kad nalpu'tte somsomokdae piondae angitod. ⁴ Sa katuttuwaan, gattoke nandagdaguda kan dikani ye maittanda okyan ak gundawaye bumadang atta tagun Apudyus we ankasapul ad Judea. ⁵ Pun amo adu innatodda nu sa ninamnamani, ummunae indatunda da long-agda kan Apu wok asidaot anserbi kan dikani mipagapu si pion Apudyus.

⁶ Pun gapu ta ak Titus nangilapu'tte angitod kayu'k badangyu, sinolgagni ta mipauli okyan sinat ta bumadang kan dikayu we angigangput atta sina'danae ambaļu we kewaale mipail-an ni kinabaluyu. ⁷ Gapu'tte nangitutul-ayanyu'tte pammatiyu, ampalawaganyu, kinalaingyu, angipapuutanyu angwaan atta ambaļu ya sa angayatanyu kan dikani, namnamaonni bose itu'ayyu badangyu'tta bulunyu gapu'tte kinabaluyu.

⁸ Sa annae ibagak dakampun ak bilinku. Yakon pioke ipaigammu kan dikayu laylayad da udume bumadang ta dida unudonyu ta angigammuwake sipupusu ayaty. ⁹ Te igammuyu kinabalun Apu taku we Jesu Kristu we takon ay nu baknang ad langit, nambalin ak kapu gapu kan ditaku ta mipagapu si kumapusana sadi bumaknangan taku.

¹⁰ Kad annaya ibagak kan dikayu si mipanggob atte ibadangyu, ambaļu nu igangputyu illusyu insalad atte

kesane tawon te dikayu ummunae nanomsomok kan nangisalade angitod ak badang. ¹¹ Pun pagatupanyu ta igangputyu kewaalyu. Ta sa pangogyu we nangisalad, kaknat okyan os inonyu we angigangput sigun si lamogyu itton. ¹² Te nu allaylayad kayu we angitod, allaylayad os ak Apudyus we angawat atta sadi ye badangyu sigun si lamogyu itton. Adinapun namnamaone ittonyu adiyupun lamog.

¹³ Dakampun ak pioke kanane angitod kayu ta luminawa da udum ya ampaalam kayu. Yakon an-iisu okyan. ¹⁴ Yakon sa pioke kanan, gapu ta anna mabalinyu sinsadi, ambaļu nu ibadangyu'tta ankasapul. Sa ambaļuwana, nu dumatong os timpu we maakitanyu ya dida bos anna mabalinda, badanganda bos dikayu. Nu katti koonyu, an-iisu kayu we naippun maakitanyu. ¹⁵ Te sa kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Sa nandagup ak adu, ippun intul-ayna, kad sa nandagup ak akait, adipun naakitanyu." ¹

Ak Titus Ya Da Bulunna

¹⁶ Nanggappiyaak kan Apudyus we nangitod kan Titus atte ayatnae bumadang kan dikayu we isun ni ayatku we bumadang kan dikayu. ¹⁷ Te dakampun ay ak abuse pinatgana kindawni ye mipauli okyan sinat yakon inabusna simsimmoke umoy bumadang ya amapigsa'tta pammatiyu gapu'tte amode ayatna. ¹⁸ Kad ibulunni kan Titus osae sunud taku kan Kristu we madaydayaw atta losane gimung da namati gapu'tte ambaļu inonae angiwalagawag si Ambaļu we Damag. ¹⁹ Dakampun ak abus sadi, siya dinutukan da gimung da namati'k mibulun kan dikani ye angiyoy at-ta badangyu'tta ankasapul ad Judea. Kad koonni kakna ta madayawan ni kinangatun Apu ta ipailani ye anserbi kani gapu si ayatni ye bumadang atta bulunni. ²⁰ Mibulunda kan dikani ta ippun maugudanni'tte angdonanni kan angiwalasanni'tte dakole badangyu. ²¹ Te siya pionni koon ustu we dakampun ak abus antotollong Apu yakon sa antotollong os da tagu.

²² Kad anna bos osae sunud taku kan Kristu we ibulunni kan da Titus we umali sinat. Napadasni kan napanoknokanni ye bumabbadange tagu ya pipionae umali sinat te dakol talgodna kan dikayu. ²³ Ak Titus, siya bulunku kan bumadang kan sakone anserbi kan dikayu. Kad da annae susunud taku kan Kristu we mitun-ud kan siya, dida nibuune angitakdol atta gimung da namati. Kad gapu kan dida, madayaw kinangatun Kristu. ²⁴ Pun sa koonyu, ipailayu ayaty kan dida ta igammuwon da gimung da namati sina ta panoknokanyu kan didae tuttuwa da iyyiskalni mipanggob kan dikayu.

Sa Badang Atta Udume Namati

9 Daƙampun aƙ ƙasapuƙane isulaƙu ƙan diƙayu mipanggob si badange maiyoy atta tagun Apudyus ad Judea. ² Te igammuke allaay ƙayu we bumadang wok siya iyyiskaƙu mipanggob ƙan diƙayu'tta gimung da namati'd Macedonia. Imbagake naƙasagana ƙayu sinat ad Achaia we bumadang inggan ni ƙesane tawon. Ƙad gapu'tte sadi ye imbagak, nasolƙag da ƙaaduwan ƙan didae bumadang. ³ Pun sinsadi, annae ibuunku da susunud taƙu ƙan Kristu ta mapanoƙnoƙane sa nangiyiskaƙanni si mipanggob ƙan diƙayu, daƙampun aƙ abuse ugud yaƙon tuttuwae naƙasagana ƙayu'tta badangyu we isun ni imbagak. ⁴ Te nu umaliyak sinat ya awad mibuƙun ƙan saƙon at-ta susunude iMacedonia ya odasanni diƙayu we daampun maƙasagana'tta badangyu, madismayaake gattoƙ ƙad isuna bose madismaya ƙayu te antalgod ƙani ye naƙasagana ƙayu. ⁵ Pun simsimmoƙku we un-unnoyna gay paunaok da susunud taƙu ƙan Kristu ta andaƙdaƙngonda da inkariyu we ittonyu. Ta dumatong ƙani ƙad, naƙasagana da badangyu. Ƙad sadi angipillae amod de ayatyu we angitode daƙampun aƙ napatut ƙayu.

⁶ Somsomƙonyu anna. Sa tagu we aƙit immuƙana, aƙit os apitona. Yaƙon sa tagu we adu immuƙana, adu bos apitona. ⁷ Pun awad osa ƙan diƙayu ƙasapuƙane sosomƙona nu ngai piona ittone maƙu si pusunae ippun okyan ddaulina ƙan daƙampun aƙ mapatute angitod. Te ayaton Apudyus allaaye angitod. ⁸ Ƙad ƙaboolan Apudyus we amindisyun ƙan diƙayu'ƙ amod ta pasige wadawad da ƙasapuƙanyu ya awad adu'ƙ ibadangyu'tta anƙasapuƙ. ⁹ Awad de nigili'tte Ugud Apudyus mipanggob atte allaaye tagu we ƙanana, "Aduadu ittonae badang atta ƙapus.

Pun ippun ampatinggaan ni naun-unana."¹ ¹⁰ Aƙ Apudyus angitod si buƙole imuƙan ni an-osok ya da maƙane ƙanon da tagu ƙad paaduwana bos da losane awad ƙan diƙayu ta umaduadu da ittonyu'tta anƙasapuƙ mipagapu si naun-unanyu. ¹¹ Pabaƙnangon diƙayu ta da losane timpu maƙwae allaay ƙayu we angitod atta anƙasapuƙ. Ƙad adu da anggappiya ƙan Apudyus gapu'tta badangyu we inawatda mipagapu ƙan diƙani. ¹² Te sa sanae anserbiyanyu, daƙampun ay aƙ abuse maatod ƙasapuƙan da tagun Apudyus yaƙon amo umaduadu bos da tagu we anggappiya ƙan siya. ¹³ Pun gapu'tte sadi ye ƙoonyu we angitod, ipanoƙnoƙna ƙatuttuwaan ni pammatiyu ya paaduwonyu da tagu we angidayaw ƙan Apudyus gapu ta mailadae uunnudonyu Ambalu we Damag si mipanggob ƙan Kristu we ibagayu we patiyonyu. Ƙad tuttuwae anggappiyada ƙan Apudyus gapu si laayyu we

¹ Psalm 112:9.

angitod si ƙasapuƙan da losane namati. ¹⁴ Ƙad iluwaƙuwanda diƙayu ya amod de ayuda ƙan diƙayu gapu'tte ummamdane ƙinabaƙun Apudyus ƙan diƙayu. ¹⁵ Pun anggappiya taƙu ƙan Apudyus gapu'tte innatodna ƙan ditaƙu we ippun miyisuwana!

Sa Nanaƙdoljan Paul Si Ƙewaaƙna

10 Saƙon aƙ Paul we ƙanan da udum ƙan diƙayu we antuƙodaƙe guminga nu adayuwaƙ ƙan diƙayu yaƙon maƙimutaƙ nu annaƙ si sinagungyu. Gapu'tte ƙinapakumbaba ƙan ƙinaanus Jesu Kristu, ² andagdaguwak ƙan diƙayu ta adipun ƙasapuƙane ipailak tuƙodku ƙan diƙayu nu umaliyak sinat. Te naƙasaganaake anuppak atta ƙanandae nainlubungan da ugalini ƙan panggobni. ³ Te taƙon ay nu abuse tagu ƙani si annae lubunge isuyu, adiƙanipun maƙagubat atta bumusuƙ ƙan diƙani ye isun ni ƙoon da adipun namati. ⁴ Te sa armase usaronni daƙampun aƙ nalpu'tte ƙaboolan ni long-agni yaƙon nalpu'tte ƙaboolan Apudyus we usaronni ye amaginok atta ƙinalaing da nalainge an-ugud. ⁵ Dadailonni da gapun ni ansosongbatan da ngaimane ampasindayawe anupod atte angigammuwan da tagu si mipanggob ƙan Apudyus. Ƙad pasantanni da losane somsomok ta tuttuwaonda'ƙ Kristu. ⁶ Nu ipailayu we losan ƙayu tumuttuwaestu ƙan Kristu, naƙasagana ƙani ye anusa'tta ngaimane adipun tumuttuwa ƙan siya.

⁷ Itolongyu ƙad da mailan da atayu, ippun ƙamman mailayu'tta naƙwa ƙan diƙayu? Nu ƙanandae dida da ustu we tagun Kristu, siya okyan sosomƙonda ƙan maawatanda tagun os Kristu diƙani ye isuni dida. ⁸ Te taƙon ay nu isun di natuƙ-ayan aƙ aƙit inoƙe nangiyiskaƙ si mipanggob atte ƙalabbonganni ye innatod Apudyus ƙan diƙani ta papigsaonni pammatiyu ya daƙampun aƙ maƙadadail ƙan diƙayu, adiyakpun mabain. ⁹ Adiƙpun pione ƙananyu we og-ogyatok diƙayu'tta suƙatku. ¹⁰ Awad nin da udum ƙan diƙayu we ƙanandae antuƙodaƙe anuƙatatta piok ibaga ƙan diƙayu yaƙon nu annaƙ si sinagungyu anƙuyaaƙ ya ippun os anun da ibagak. ¹¹ Da ƙassadi ye tagu, maawatanda okyane losane insulaƙni ƙan diƙayu si maidanni, siya bos ƙoonni nu anna ƙani ƙan diƙayu.

¹² Adiƙanipun antuƙode angiyisu'tte long-agni'tta tagu sinate angiyiskaƙatta mismu we long-agda. Yaƙon adidapun maƙimute angiyisu'tta long-agda ƙad ƙanandae sa ambalu, siya ƙoonni. Pun anƙadong-ogda, didae mismu angiyis-isu'tta long-agda, dida bose mismu anguwisatta long-agda. ¹³ Yaƙon ƙan diƙani, awad de ustu we patinggaan ni isƙalni. Te adinipun iyiskaƙ da ngaiman, abus da paƙwan Apudyus ƙan diƙani ƙad midoga ƙewaaƙni ƙan diƙayu. ¹⁴ Te adinipun tinuƙ-ayan biyangni si ummaliyanni ƙan diƙayu te diƙani da ummunae ummoy ƙan diƙayu nangiwalagawag si Am-

baļu we Damag si mipanggob kan Kristu. ¹⁵ Kad adinipun iskaļ kingwan da udum yaķon iskaļni bos da impaķwan Apudyus kan diķani. Namnamaonni ye pumigsapigsa okyan pammatiyu ta awad badangni ye angwa'tta udume paķwan Apudyus kan diķani, ¹⁶ ta inķani iwaļagawag Ambaļu we Damag atta udume ili ye ad-adayu nu diķayu. Kad adinipun pion iskaļ ke-waaļe kingwan da udume tagu si sabali ye ili. ¹⁷ Kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Ngaimane ansokaļ, siya okyan iskaļna da kingwan Apu." ¹⁸ Te sa tuttuwae awaton Apudyus, daķampun aķ sa angiyiskaļ si long-agna yaķon sa iyiskaļ Apudyus.

Aķ Paul Ya Da Sinan Apostol

11 Anggappiyaak nu anusanyu okyan dongngon annae ibagak kan diķayu taķon ay nu isuķ nin nadongdong-ogan. Pun pagatupaķe an-ugud. ² Tut-tuwae amo angimunak kan diķayu we isun os ni an-iimun Apudyus nu sabali unudonyu. Te isuyun babalasange ippun natnattoķanae intulaķku we miya-sawa si os-ossaane laķaki ye siya'ķ Kristu. ³ Yaķon umogyatak aķ maallelaw somsomokyu ya maawis kayu'tta sabali ye tuttuwu kad nan-awidanyu sipupusu kan ampokase somsomokyu kan Kristu we isuna naķwa kan Eve we inallelaw ni uļog. ⁴ Te nu awad umali sinat aķ angiwalaķagawag kan diķayu'tte sabali nu sa iwwala-gawagni ye mipanggob kan Jesus, allasu we umapyu kayu. Kad isuna bose allasu we tumimpuyug kayu'tta sabali ye ispiritu ya allasu we unudonyu da sabali ye tuttuwu we adipun miyisu'tte Ispiritu Santu ya sa Ambaļu we Damag we dingngolyu kan diķani. ⁵ Sa somso-mokķu daķampun nin aķ nababaak nu da sanae kanandae kangatuwane apostolyu. ⁶ Taķon ay nu daķanakpun aķ nalainge an-ugud, adiyakpun angkurang atte igammu si mipanggob kan Apudyus. Kad impakaawatni kan diķayu we tuttuwa da sana'tta losane timpu we nantuttuduwanni kan diķayu.

⁷ Sa nangiwalagawagak kan diķayu si Ambaļu we Damag we nalpu kan Apudyus, ^{II} naippun kindawķu'ķ tangdan te impababak long-agķu ta midayaw kayu. Naķbasulaķ kamman si sadi ye kingwak? ⁸ Isunan inakawķu pilak da gimung da namati'tta udume ili si inawatķu badangda ta anserbiyak kan diķayu. ⁹ Sa ininggawak kan diķayu, adiyakpun nanķodaw kan diķayu si awad de kasapulaķ ^{III} te da susunud kan Kristu we nalpu'd Macedonia da nangitod atta masapulķu. Kad katti bos kook si umali ye algawe adikpun paat ampakaļamon diķayu'tta masapulķu. ¹⁰ Sa katutuwaan anna'ķ Kristu kan saķon, tuttuwa bose naip-pun kallabbong taķon ay ngaiman atta losane ili si probinsiya'd Achaia aķ maķwae amaginoķ kan saķone

I Jeremiah 9:24; 1 Corinthians 1:31. II 1 Corinthians 9:3-18.
III Philipians 4:14-18.

angiyiskaļ si anna. ¹¹ Ngaipaak adi anķodaw kan diķayu? Pioķ kamman ipailae adikpun diķayu ay-ayaton? Igammun Apudyus we ay-ayatok diķayu! ¹² Kad pagapagatupaķ koon kaķna ta ippun wayan da awad sinate apostolyu we angiyiskaļ atte mipanggob si ke-waaļda kan an-isu koonda si koonni.

¹³ Te da annae tagu sinan apostolda, allelawonda da tagu'tta losane koonda kad ipailadae isun di tuttuwae apostol Kristu dida. ¹⁴ Kad adi taķu okyan mataag si sana te taķon ay aķ Satan maķwa gay ipailana long-agna'ķ isun di ambaļu we anghel Apudyus. ¹⁵ Pun nu katti, daķampun okyan aķ katataag nu da anserbi kan siya ipailadae isun di naun-unane sammilun Apudyus. Yaķon sa ambanaganda si umali ye algaw, laķ-amonda dusae supapak da lawwenge kingwada.

Sa Nampakaļaman Paul Gapu Atte Kinaapostolna

¹⁶ Iķasinku bos ibagae adiyu okyan kanane nadongdong-oganaķ. Yaķon nu siya kananyu, awatonake osae nadong-og ta anusanyu dongngon nu ansokaļak os aķ aķit. ¹⁷ Sa annae ugudok, igammuke sa angiyiskaļak si long-agķu daķampun aķ nalpu kan Apu yaķon isuķ tagu we nadongdong-ogan. ¹⁸ Yaķon gapu ta adu da angiyiskaļ atta long-agda, ansokaļak os. ¹⁹ Kad gapu ta nalalaing kayu, inan-anusanyu da koķoķon da anķadong-og. ²⁰ Te anuanusanyu dida nu ambalinon diķayu'ķ musassu baķon nu gundawayan diķayu, siķa-panda diķayu, ampasindayawda kan diķayu ya lipaķonda da bosalyu. ²¹ Mabainaķe angibagae diķani kad, ippun tuļodni ye angwa'tte isun ni kingwada kan diķayu!

Yaķon nu mipanggob atte tuļoddae angiyiskaļ atta long-agda, kook os ta an-ugudaķe isun di nadongdong-ogan! ²² Pun nu kanandae Hebrewda, Hebrewak os. Kad nu kanandae dida ganaķ Israel, siya bos kan saķon. Kad nu kananda bose dida ganaķ Abraham, ganaķak os kan Abraham. ²³ Kad nu kanandae anserbida kan Kristu, amo nabaļbaļu anseserbiķ kan siya nu dida. Isuķ nin nadongdong-ogane angibaga'tta kas-sana! Amo nasigab kewaaļķu nu dida, adu timpu we nibaļudak, naap-aplitak ya adu naamusanak si katoy gapu'tte anserbiyak kan Kristu. ²⁴ Nangallimae inap-aplitak atta buļunķu we Judyu atte tuļumpuļu ya siyame aplit. ²⁵ Kad namiķlu bose pinangpang-oķak atta iRome. Sa namingsan binatubatuwaķ. Inninggaw os namiķlu we nilisoban ni bapur we nalluganaķ. Namingsane nanaptappaķak atte baybay aķ sillabi ya sin-algaw. ²⁶ Ippun adi naķwa kan saķone kaog-ogyat atta nambabbaatak, isun da dinaķoļ da tawwang ya da tulisan atta daļan. Inggaw os da kaog-ogyate kingwan da kaļiiaķe Judyu kan saķon ya taķon ay os da Gentil. Kaog-ogyat os naķwa kan saķon atta siyudad ya sa bumbummaaw, sa baybay ya kaog-ogyat da kingwan

da kapappailae susunud taku kan saƙon. ²⁷ Nanƙe-waƙewaalaƙ inggana'ƙ naayoayongaƙ, patilayune mapuyapuyatanaƙ ya nauulataƙ te ippun kanok ya nauwwauwwawaƙ, naƙumokumogaƙ te ippun boƙoy aƙ nasuyopaƙ ya poos da silupƙu. ²⁸ Ƙad daƙampun ay aƙ abus da sadi'ƙ angitod atta ampakaƙamaƙ yaƙon binigate ambimbinsawaƙ atta losane gimung da namati'tta adu we ili nu ngai gay maƙwa kan dida. ²⁹ Te nu ƙumuya osa, ƙumuya aƙ os. Ƙad nu awad masulisug aƙ maƙabasul, sumanga aƙ atte nanulisug.

³⁰ Nu ƙasapulae ansokaƙaƙ, siya iskaƙƙu da banage angipaila si ƙinaƙuyaƙ. ³¹ Aƙ Apudyus we Aman Apu Jesus we madaydayaw aƙ inggana, igammunae adiyapƙpun antultulli. ³² Sa inningawaƙ ad Damascus, impaguwalƙdan ni governor we dinutukan Ari Aretas da losane lewangan ni siyudad ta padokmana saƙon. ³³ Yaƙon inningaw da bumadang wok inniggada saƙon si daƙoƙe batawil pun impaoyda si nitaange ƙabitin ni siyudad wok inuyudda saƙon atte lasin ni ƙabiti wok ummawidaƙ.

Da Impailan Apudyus Kan Paul

12 Ƙasapulae pagatupaƙe angiyiskaƙ taƙon ay nu ippun maganabƙu. Yaƙon ug-uggudok mipanggob atta impailan Apu kan saƙone isun di in-inop. ²⁻³ Awad de igammuƙe osae namati kan Kristu ^I atte nalapƙpus nasawalan aƙ opate tawone nipangatu'tte ƙumaƙlu we langit. ^{II} Adiƙpun igammu nu abus ispirituna'ƙ ummoy baƙon nu nidoga long-agna. Aƙ Apudyus abus aƙ angigammu. Sa igammuƙ, nipangatu annae tagu si igaw Apudyus ad langit. ⁴ Ƙad ad langit, dingngolna banage adipun maƙwae maugud ya adipun os maƙwae mibaga. ⁵ Sa annae tagu iyiskaƙƙu yaƙon sa long-agƙu, adiƙpun iyiskaƙ yaƙon abus da banage angipaila si ƙinaƙuyaƙ. ⁶ Yaƙon nu pioƙe angiyiskaƙ si long-agƙu, daƙanaƙpun aƙ nadongdong-ogan te ƙatuttuwaan da ibagaƙ. Yaƙon adiƙpun iyiskaƙ da nipaila kan saƙon ta adin da tagu kanane nangatuwaƙ gapu'tta innilaƙ. Te pioƙe sa ƙasomsomƙanda kan saƙon mibatay atta ƙingwaƙ kan imbagakaƙe intotol-longda ya dingngoldae mismu.

⁷ Gapu ƙad ta adimpun Apudyus pione ansokaƙaƙ gapu'tta ƙinangatun ni nakaskasdaawe impailana kan saƙon, iyyunudnae angigga'ƙ Satan aƙ saƙite isun di lutlut-uƙona long-agƙu ya ampakaƙamaƙ ta adiyapƙ ansoƙaƙ. ⁸ Namiklu we nandagdagawaƙ kan Apu we ƙaanona okyan annae ampakaƙamaƙ. ⁹ Yaƙon sa in-

^I Daƙampun aƙ pion Paul we iskaƙ mipanggob atte long-agna, ƙad sa angibag-ana'tte annae inin-inopna, isun di awad osa'ƙ tagu'ƙ ibagbagana. Yaƙon maawatan taku'tte verses 1 kan 7 we sa mismu we long-agna ibagbagana. ^{II} Sa ibagana'tte Greek nipangatu'tte ƙumaƙlu we langit. Sa Bible ugudona tuƙu we langit. Sa kababaan ƙad inggawan da libuu. Sa ƙumagwa inggawan ni inin, da bituwon ya sa solag. Sa ƙumaƙlu inggawan Apudyus.

songbatna kan saƙon kanana, "Lamog ni ƙinabaƙuƙe bumadang kan siƙa'ƙ angan-anusam si sanate ampakaƙalamam. Te amo mipaila ƙaboolak nu anƙuya aƙ." Pun amod de layadƙu we angiyiskaƙ si ƙinaƙuyaƙ ta iingaw ƙaboolan Kristu kan saƙon. ¹⁰ Gapu kan Kristu, mat-opaƙ atta ƙinaƙuyaƙ, nan-ugudanda saƙon aƙ lawweng, ampakaƙamaƙ, ampakaƙamonak ya napaƙasƙu da udume ƙaog-ogyate naƙwa. Te nu ƙumuya aƙ, amo paƙosdolon Kristu saƙon.

Sa Masosomƙan Paul Atta ICorinth

¹¹ Isuƙ nin nadong-og gapu'tta sanae inugudƙu si mipanggob atte long-agƙu. Yaƙon diƙayu nangipatuƙ kan saƙon te diƙayu okyan angitadog kan saƙon. Taƙon ay nu ippun patogƙu, daƙampun aƙ nabab-babaƙ nu da ngannonda ƙangatuwane apostol sinat. ¹² Te sa inniingawaƙ kan diƙayu, inanusaƙ da losane ampakaƙaman atte nangipail-aƙ atta sinyal ya da udume nakaskasdaawe angipaila si ƙaboolan Apudyus ya sana da amanoknok si ƙinaapostolƙu. ¹³ Te da losane ƙingwaƙ atta gimung da namati'tta udume ili, dida bos da ƙingwaƙ kan diƙayu. Nu adi abus adiyapƙpun nanƙodaw kan diƙayu'tta ƙasapulaƙ. Pun nu iƙagasmokyu ƙingwaƙe lawweng, ƙodawoƙe pakawanonak.

¹⁴ Naƙasaganaaƙe umali kan diƙayu ƙad sana pikluƙe umali. Ƙad nu umaliyaƙ daƙampun aƙ siya singtok badangyu te daƙampun atta ittonyu gamgamaƙ yaƙon diƙayu we mismu pioƙ. Te saƙon isun di amayu si namatiyanyu ƙad daƙampun atta abeng maƙpuwan ni ƙasapulan da ama kan ina. Yaƙon da ama kan ina maƙpuwan ni ƙasapulan da abeng. ¹⁵ Kan saƙon, amo lumayadaƙ taƙon ay nu aminok gastuwon pilakƙu ya ippun ogon ƙosdolƙu kan ngaimane awad kan saƙon para kan diƙayu. Taƙon ay nu ummaƙit ayatyu kan saƙon, amoamod ayatƙu kan diƙayu.

¹⁶ Pun maƙwae iyunudyu we adiyapƙpun nanƙodaw atta masapuluƙu kan diƙayu. Yaƙon awad da angibagae siƙapaƙ kan allelawoƙ diƙayu'tte tinutuli. ¹⁷ Yaƙon ngai inonae ginundawayan diƙayu'tta imbuunƙu? Lawweng kamman ƙingwada kan diƙayu? ¹⁸ Saƙone mismu nangibuun kan Titus we umali sinat ya imbuunƙu osae sunud taku kan Kristu. Ginundawayak ƙad ain diƙayu? Naid! Daƙampun ƙad ain aƙ an-iisu da somsomokni, panggobni ya ugali ye unudonni? On ƙingwani!

¹⁹ Sa somsomokyu nin, ibagani da sana ta taƙdolani da long-agni kan diƙayu. Yaƙon sa ƙatuttuwaan, abus aƙ ugudonni si sinagung Apudyus gapu ta niyossaan ƙani kan Kristu'tta pion ƙad da losane ƙoonni, ƙoonni susunud ta papigsaonni pammatiyu. ²⁰ Te umogyataƙ aƙ odasaƙ diƙayu we siya ƙoonyu daƙampun aƙ pioƙ nu umaliyaƙ sinat ya ƙook os daƙampun aƙ pi-onyu si anisiplinaaƙ kan diƙayu. Umogyataƙ os nu

odasaꝓ diꝓayu we ansusubog, an-aꝓ-apaꝓ, allasu sumang-anyu'tta buꝓunyu, masinasina ꝓayu, an-asilikud ꝓayu ya ansokaꝓ ꝓayu ya ippun uꝓnusyu.²¹ Umogyataꝓ aꝓ umaliyaꝓ ꝓad ꝓasin, pabainanaꝓ os ꝓan Apudyus atte sinagungyu gapu'tta ꝓoꝓoꝓꝓonyu. Umogyataꝓ nu lawweng somsomokꝓu gapu'tta naꝓabasul si awe ye adidapun imbabawi da basulda ya adidapun iyyagaye nangwa'tta ꝓaissawe ꝓoꝓoꝓꝓonda, isun ni maꝓadagdagas ya da udume ꝓaissawe ꝓoꝓoꝓꝓon.

Sa Anungus Ni Bagbagan Paul

13 Sana piꝓlun ni umaliyaꝓ ꝓan diꝓayu sinat. Pun sosomꝓonyu impaigilin Apudyus we ꝓanana, "Nu awad angidaꝓum atte buꝓunna, ꝓasapuꝓane awad duwa baꝓon nu tuꝓu'ꝓ anaꝓdoꝓ si ꝓatuttuwaan."¹² Sa piꝓwan ni ummaliyaꝓ sinat, binagbagaꝓ da naꝓabasul si awe ya da udum ta iginokda da ꝓoꝓoꝓꝓonda. ꝓad sa sanae ippunaꝓ ꝓan diꝓayu, ꝓasinku bos bagbagaan didae naippun maꝓailigsi si madusaanda si ꝓasine umaliyaꝓ nu adidapun ingginok da ꝓoꝓoꝓꝓonda.³ ꝓoꝓ anna gapu ta pionyu we mapanoꝓnoꝓane anugud aꝓ Kristu mipagapu ꝓan saꝓon. Te daꝓampun aꝓ anꝓuya'ꝓ Kristu we anusa ꝓan diꝓayu yaꝓon ipailana ꝓabooꝓana ꝓan diꝓayu.⁴ Te taꝓon ay nu awad osa'ꝓ ꝓananae anꝓuya'ꝓ Kristu atte natoyana'tte kros, matattagu gapu'tte ꝓabooꝓan Apudyus. Pun isuna bos ꝓan diꝓani ye isunin anꝓuya gapu si niyossaananni ꝓan Kristu yaꝓon nu mipanggob si ꝓoonni ꝓan diꝓayu, ipailani ꝓabooꝓanae naꝓu ꝓan Apudyus gapu si maꝓabuꝓbuꝓunanni ꝓan Kristu atte matattaguwana.

⁵ Awad okyan osa ꝓan diꝓayu usigona long-agna ta ilana nu tuttuwae namati si Ambaꝓu we Damag mipanggob ꝓan Jesu Kristu. Adiyupun ꝓamman igammu

I Deuteronomy 19:15.

we awad aꝓ Jesu Kristu ꝓan diꝓayu? Malaksid nu daꝓampun aꝓ tuttuwae namati ꝓayu ꝓan siya.⁶ ꝓad nu ꝓoonyu ꝓaꝓnat, namnamaoꝓe igammuwonyu we adikaꝓipun mapaay.⁷ Yaꝓon sinsadi, iluwaꝓuni ꝓan Apudyus ta naippun okyan ꝓoonyu'ꝓ lawweng. ꝓatti okyan maꝓwae daꝓampun aꝓ mipailae madayawanni yaꝓon pionni ye ꝓoonyu ambaꝓu taꝓon ay nu ꝓanan da udume naippun nambanagan ni ꝓewaaꝓni ꝓan diꝓayu.⁸ Te adipun maꝓwae sullagiyonni ꝓatuttuwaan yaꝓon labbongni ye taꝓdoꝓan.⁹ Te allaylayad ꝓani nu anꝓuya ꝓani ya anꝓosdoꝓ ꝓayu. ꝓad sa iluwaꝓuni ꝓan Apudyus, bumaꝓubaꝓu okyan antataguyu ya pumigsa pammatiyu we ippun kurangna.¹⁰ Siya gapunae insulaꝓku da annae ibagaꝓ si ippunaꝓ ꝓan diꝓayu ta umaliyaꝓ ꝓad sinat, daꝓampun okyan aꝓ ꝓasapuꝓane ipailaꝓ ꝓalaꝓbongake innatod Apu Jesus ꝓan saꝓon si anuppaꝓaꝓ ꝓan diꝓayu. Te sa angusaraꝓ okyan si annae ꝓalaꝓbongak sa pumigsaan ni pammatiyu, daꝓampun aꝓ madadailanyu.

Sa Anungus Ni Annae Sulat

¹¹ Susunudꝓu ꝓan Kristu, annaya anungus ni ibagaꝓ ꝓan diꝓayu. Allaylayad ꝓayu okyan! Papigsaonyu pammatiyu ta ippun kurangna. ꝓad ipapatiyu unudon da intuttuduk ꝓan diꝓayu ya an-asiunud ꝓayu ya adi ꝓayu ansusubog. Allin-awa okyan ambubuꝓunanyu'tta udume tagu. ꝓad aꝓ Apudyus we maꝓpuwan ni ayat ꝓan lin-awa awad ꝓan diꝓayu.

¹² An-asipakumusta ꝓayu we ipailayu ayatyu'tta buꝓunyu.¹³ Losan da tagun Apudyus sina pakumustaonda diꝓayu.

¹⁴ Awad okyan ꝓan diꝓayu losan ꝓinabaꝓu we maꝓpu ꝓan Apu Jesu Kristu ya sa ayat Apudyus ya sa niyossaanan ni Ispiritu Santu.

Galatians

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul we nadutuƙan ak apostol we dakampun ak dinutuƙanak si tagu ya dakampun ak nalpu si tagu yakon ak Jesu Kristu ya ak Apudyus we Ama we nanagu kan siya. **2** Annaya sulatku kan dikayu'tta gimung da namati'tta ili'd Galatia. Da losane susunudku kan Kristu sinae namati, pakumustaonda bos dikayu. **3** Awad okyan kan dikayu kinabalu kan linawae malpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we Apu taku **4** we nangitod si long-agna'tte natoyana ta mapakawan da basul taku. Kingwana sadi ye mibatay si pinion Apudyus we Ama taku ta matagu taku kan mapukayan taku ta adi taku igunay ya adi taku ansomsomok atta isun da kokokkon da tagu si sanae timpu. **5** Madayaw ak Apudyus ak inggaingana. Amen.

Sa Ossaane Ambalu We Damag

6 Nataagak si daguse nan-awidanyu'k Apudyus we namili kan dikayu mipagapu si kinabalu Kristu kad siya unudonyu sabali ye tutudu we kanan da udume ambalu we damag. **7** Sa katuttuwaan, ippun udum ak Ambalu we Damag yakon ibagak anna te awad da udume angulu'tta somsomokyu ya padpadasonda baliktadon Ambalu we Damag mipanggob kan Kristu. **8** Yakon takon ay nu dikani ye mismu bakon nu sa anghel we malpu'd langit angiwagalawag si Ambalu we Damag we misullagi'tte iwwagalawagni si awe, madusa'k inggana. **9** Sana imbagani kan dikayu si awe yakon ikasinu bos ibaga, ngaimane angiwagalawag si nisabali si Ambalu we Damag we inawatyu si damu, madusa'k inggana.

10 Gamgamaƙ kad aine dayawonak atta tagu si kaknae an-uugudku? Dakampun! Sa madayawan Apudyus singsingtok. Nu siya panggobku awisok da tagu, adipun makwae mibelangaƙ ak anserbi kan Kristu.

Sa Kinaapostol Paul

11 Susunudku kan Kristu, pioke amo maawatanyu Ambalu we Damag we iwwagalawagku kan dikayu, dakampun ak nalpu si somsomok di tagu. **12** Te dakampun ak tagu nangigammuwaƙ si annae Ambalu

we Damag. Naippun os udum ak nangituttudu yakon ak Jesu Kristu we mismu nangipaigammu kan sakon.

13 Dingngolyu nantataguk si nangunudaƙ atta ugalin da Judyu nu ngai inoke namaƙalam atta mag-imugimunge namati kan Apudyus kad inniggaƙ kaboolake nanadail kan dida. **14** Mipanggob kad os atte pammatini ye Judyu, intutul-ayku'k adayu'tta dogwasƙu te sakon kapangogane nangunud ya nangitatakdoƙ atta ugali ye tinawidni'tta dakdakoƙni.

15 Yakon ak Apudyus, sabali panggobna kan sakon te ingallapuna dinutuƙan sakon atte daanku miyanaƙan kad gapu si kinabalu, pinilina sakon ak anserbi kan siya. **16** Pun impailana kan sakon abengna ta iwalagawagku mipanggob kan siya'tta Gentil. Naippun tagu'k ummoyku nampatuttuduan.

17 Adiyakpun os ummoy ad Jerusalem nakaug-uggud atta apostol we ummun-una nu sakon yakon ummoyak ad Arabia. Unipun nampauliyak kasin ad Damascus.

18 Nalakpus kad de tulun tawon, ummoyku binisita'k Cephas ad Jerusalem wok inninggawaƙ kan siya'k nasawalan ak limae algaw. **19** Yakon da innilake apostol, abus ak Peter ya ak James we sunud Apu. **20** Igammun Apudyus we dakampun ak tuli da sanae insulatku kan dikayu.

21 Naabus kad de sadi, ummoyak atta ili'd Syria ya ad Cilicia. **22** Sa sadi ye timpu, ippun yan nangigammu kan sakon atta gimung da namati kan Kristu atte probinsiya'd Judea. **23** Siya abus ak dingngolda de sa namaƙalamaƙ kan dida si awe ta naippun ogon ossaan ak amati kan Jesu Kristu, siya sanae iwalagawagna'tta tagu nu ngai inon da amati. **24** Pun indaydayawda'k Apudyus gapu kan sakon.

Sa Namigbiganda Si Kinaapostol Paul

2 Nalakpus kad nasawalan ak opate tawon, ummoyak kasin ad Jerusalem we bulunku'k Barnabas. Innawitni bos ak Titus. **2** Ummoyak sidi te impailan Apudyus we sadi kasapulane kook. Dummatong kani kad, abus ak nakamitingak da papangat wok illawlawagku kan dida Ambalu we Damag we iwwagalawagku'tta Gentil. Adikpun pione ippun anun da inayongku si awe ya sinsadi. **3** Takon ay ak Titus we bulunku we Gentil, adidapun impatute ampasogyat. **14** Ummoy kani sidi gapu'tta allollokkone namatida kan Kristu, da sanae tagu nidogada kan dikani ta ansiput-

da ta igammuwonda nawayawayaanni gapu'tte niyos-
saananni kan Jesu Kristu. Piondae ambalin kani'k
musassu. ¹⁵ Yaƙon adinipun pulus iyyunud taƙon ay
sin-aƙitan ta adi mabaliwan ƙatuttuwaan ni Ambaƙu
we Damag we patiyonyu.

⁶ Yaƙon da sadi ye niyiyap aƙ papangat, ippun
ƙanana ƙan saƙon nu ngai ƙasasaadda te an-iisuwon
Apudyus da tagu, ippun paat intuƙ-ayda si intuttuduƙ.
⁷ Inniladae innatod Apudyus ƙan saƙon biyange ang-
waƙagawag si Ambaƙu we Damag atta Gentil we isuna
bos si nangittana ƙan Peter si biyange angwaƙagawag
atte Ambaƙu we Damag atta Judyu. ⁸ Naawatandae aƙ
Apudyus nangitod si ƙabooƙan ƙan Peter we anserbi ye
an-apostol atta Judyu, siya bos nangitod ƙan saƙon si
ƙabooƙane anserbi ye an-apostol atta Gentil. ⁹ Binigbig
da James ƙan Peter ya aƙ John we mibelange ang-
pangpangu we intalgod Apudyus ƙan saƙon annae ƙe-
waaƙ gapu'tte ƙinabaƙuna. Sana gapunae nila-
manuwanda'ƙ Barnabas ya saƙon ta angipaila si am-
buƙbuƙunanni. Nan-uunudanni ye iwaƙagawagni Am-
baƙu we Damag atta Gentil ya dida angwaƙagawag at-
ta Judyu. ¹⁰ Abus aƙ ƙindawda ƙan diƙani pagatupanni
ye bumadang atta ƙamƙamae Judyu we siya pasigƙu
isisimok ƙoon.

Sa Nanupƙan Paul Ƙan Peter

¹¹ Yaƙon ummali ƙad aƙ Peter ad Antioch, sinup-
paƙaƙ atte sinagung da adu we tagu te nalawage
daƙampun aƙ ustu ƙingwana. ¹² Te sa ƙaddaƙngana,
patilayune miyubung atta susunud taƙu we Gentil.
Pun dummatong ƙad da imbuun James, insaƙadnae
nangiyagaye miyubung ƙan dida te maƙimut atte
grupun da namati ye Judyu we angipatute mituttuwa
lintog Moses. ¹³ Ƙad da udume namati ye Judyu, in-
unudda bos ƙingwan Peter taƙon ay nu losanda
inigammu we daƙampun aƙ ustu ƙoonda. Taƙon ay aƙ
Barnabas, naawis wok unudona dida. ¹⁴ Yaƙon innilaƙ
sumullagi si ƙatuttuwaan ni Ambaƙu we Damag we
ƙoonda, ƙanaƙ ƙan Peter si sinagung da losan, "Taƙon
ay nu Judyuƙa, nalligligammuka si udume ugalin da
Judyu we isun di daƙanƙapun aƙ Judyu. Ƙad nu ƙing-
wam ƙatti, ngaipam os ay ipatut paunud atta Gentil
ugali taƙu?"

Da Losane Tagu Maun-unanda Gapu Si Pammati

¹⁵ Niyanak taƙu we Judyu, daƙampun aƙ isu taƙu da
Gentil we ƙabasbasuƙan. ¹⁶ Yaƙon iniiggammu taƙu

I Ƙanan ni Ambaƙu we Damag we iwwaƙagawag Paul we adipun
ƙasapuƙane ituttuwan da namati ƙan Kristu da lintog Moses ta mi-
belangdae maun-unan. Sa osa'tta lintog Moses we ampatog atta
Judyu ya atta angituttudu'tta tuli, ƙasapuƙane masogyatan da losane
laƙaƙi. I Da musassun ni lintog Moses, ƙasapuƙane ituttuwada da
losane lintogna ta siya mataguwanda. On te da musassu, ƙasa-
puƙane siya tuttuwaonda da losane pion da ap-apuwonda. II Naip-

we sa antotollong Apudyus, daƙampun aƙ siya angwa
si maun-unan ni tagu anuttuwaana'tte lintog te sa
pammatina ƙan Jesu Kristu sanat angwa si maun-
unana. Siya gapunae taƙon ay ditaƙu we Judyu, namati
taƙu ƙan Jesu Kristu ta aƙ Apudyus angwa ƙan ditaƙu'ƙ
maun-unan gapu si pammati taƙu we daƙampun si
anuttuwaan taƙu si lintog. Te ippun pulus naun-unan
si antotollong Apudyus gapu si anuttuwaana si lintog.

¹⁷ Pun namnamaon taƙu we aƙ Apudyus angwa si
maun-unan taƙu gapu'tte niyossaanan taƙu ƙan Kris-
tu. Yaƙon da udume Judyu, ibelang ditaƙu'ƙ ƙabasbas-
suƙane tagu gapu'tte pammati taƙu ƙan Kristu ya adi-
taƙupun unudon lintogda ta maun-unan taƙu si anto-
tollong Apudyus, pion ƙad ain ƙanane aƙ Kristu ga-
pun ni maƙabasulan da tagu? Daƙampun paat! ¹⁸ Te
sa ƙatuttuwaan, ipailake naƙabasulaƙ nu ansagungak
ya unudok os ƙasin lintoge nan-awidaƙ si awe. ¹⁹ Te
gapu si lintoge adikpun lamog unudon, inigammuke
naƙoddonganaƙ aƙ matoy ya misinaaƙ ƙan Apudyus.
Pun ibelangƙu we natoyak mipanggob atte lintog ta
mataguwaƙ para ƙan Apudyus. ²⁰ Te mibelange
naƙakatoyak ƙan Kristu atte kros. Pun sinsadi, daƙam-
pun ogon aƙ saƙon matattagu yaƙon aƙ Kristu we an-
na ƙan saƙon. Sa biyagƙu sinsadi, matattaguwaƙ si
pammati atte Abeng Apudyus we nangayat ƙan saƙon
ya nangitod si biyagna gapu ƙan saƙon. ²¹ Adikpun
idiyan ƙinabaƙun Apudyus. Nu maun-unan tagu si sina-
gung Apudyus gapu'tte anuttuwaana'tte lintog, naip-
pun ain anun ni natoyan Kristu!

Sa Nangawatan Da iGalatia Si Ispiritu Santu

³ Nadongdong-ogan ƙayu we iGalatia! Ngai ƙad
ain da nangallelaw ƙan diƙayu? Nalawag ƙad ose
nipaila ƙan diƙayu we nipattoƙ aƙ Jesu Kristu atte kros!
² Imusok ud anna ƙan diƙayu: Inawatyu ƙamman Ispir-
itu Santu gapu si nanuttuwaanyu si lintog baƙon nu sa
nangngolanyu ya namatiyanu si Ambaƙu we Damag?
³ Nadongdong-ogan ƙayu ƙamman? Ummunae na-
mati ƙayu ƙan Apudyus mipagapu'tte Ispiritu Santu.
Pun sinsadi, ngaipayu ƙanane lamogyu baliwan da
long-agyu ta naippun angkuranganyu mipagapu'tta
mismu we ƙabooƙanyu? ⁴ Ippun ƙad ain anun da adu
we ampaƙalamanyu inggan ni namatiyanu? Awad
oƙyan pos. ⁵ Imusok ƙasin ƙan diƙayu, innatod ƙam-
man Apudyus Ispiritu Santu ya sa angwaana'tta
nakaskasdaaw ƙan diƙayu te tinuttuwayu lintog baƙon
nu gapu si andongolanyu ya amatiyanu si Ambaƙu we
Damag?

pun igammu taƙu nu imbagan Paul da sanae verse 15-21 ƙan Peter
baƙon nu abus atta iGalatia.

Sa Pammatin Abraham

6 Aḱ Abraham ḱad, "Pinatina'ḱ Apudyus ya gapu si pammatina, imbelang Apudyus aḱ naun-unan." 17 Pun maawatanyu okyane da tagu we amati ḱan Apudyus, dida da tuttuwae ganaḱ Abraham. 18 Nipadtu bos atte Ugud Apudyus we gapu'tte pammati, aḱ Apudyus angwa si maun-unan da Gentil si antotollongna te siya pion ni Ambaḷu we Damag ugudon. Sa annae Ambaḷu we Damag, sa naabuse imbagan Apudyus ḱan Abraham we nigili bos atte ugudna. ḱanana, "Gapu ḱan siḱa, mabindisyunan da tagu'tta losane ili." 19 Pun bindisyunan Apudyus da losane namati ye isun ni namindisyunana ḱan Abraham we namati ḱan Apudyus.

Sa Antalgodanda Si Anuttuwaanda Atte Lintog

10 Yaḱon losan atta antalgod si anuttuwaanda'tte lintog ta mibelangda'ḱ maun-unan, andagson dusada te awad de Ugud Apudyus we ḱanana, "Ngaimane adi patilayun anuttuwa'tta losane biline nigili si Lintog Apudyus, andagson dusana." 11 Pun nalawage ippun ossaan aḱ naun-unan si antotollong Apudyus gapu si anuttuwaana si lintog te nigili si Ugud Apudyus we ḱanana, "Sa tagu we aḱ Apudyus angwa si maun-unana mipagapu'tte pammatina, awad ḱan siya biyag aḱ inggana." 12 Yaḱon sa lintog adipun mibatay atte pammati, yaḱon ḱanan ni nigili'tte Ugud Apudyus, "Ngaimane anuttuwa'tta losane bilin ni lintog matagu gapu'tte sadi ye lintog." 13 Yaḱon sinubut Kristu ditaku si madusaan taku te aditakupun lamog tuttuwaon da losane lintog si natoyana'tte kros para ḱan ditaku. Te sa nigili ye Ugud Apudyus ḱanana, "Ngaimane madusa ta matoy gapu si mitayunana'tte kayu, nadusa ḱan Apudyus." 14 Mipagapu ḱan Jesu Kristu, binindisyunan Apudyus da Gentil we isun ni bindisyune inkarina ḱan Abraham ta ditaku we namati awaton taku okyan nikari ye Ispiritu Santu gapu si pammati taku.

Sa Lintog Ya Sa Kari

15 Susunudḱu ḱan Kristu, sosomḱonyu ḱad annae pani ye mipaniyan ni inkarin Apudyus ḱan Abraham. Sa ugali taku we tagu, nu awad tulagan aḱ napilmaane ustu, adipun maḱwae lisalison baḱon nu dog-an.

16 Sinsadi, inkarin Apudyus ḱan Abraham ya sa ganaḱ-

I Genesis 15:6; Romans 4:3, 9 ya 22; James 2:23. II Gapu ta ganaḱ Abraham da Judyu, imbelangda da long-agda'ḱ mismu we abeng Abraham ilanyu'tte Matthew 3:9; John 8:33-41, 53; Romans 4:12, yaḱon sa ḱanan Paul atte anna, da amati ḱan Apudyus, dida da tuttuwae abeng Abraham te dida da isun Abraham we namati ilanyu bos Romans 4:16-18. Sana nituttuwaan ni imbagan Apudyus ḱan Abraham we siya okyan ambalin ama atta adu we ili, ilanyu'tte Genesis 17:5. III Genesis 12:3; 18:18. IV Deuteronomy 27:26. V Habakkuk 2:4; Romans 1:17; Hebrews 10:37-38. VI Leviticus 18:5. Ilanyu bos si Romans 10:5. VII Deuteronomy 21:22-23.

na. VIII Sa ugude ganaḱ atte Ugud Apudyus, daḱampun atta adu we ganaḱ piona ugudon yaḱon sa ossaane ganaḱnae aḱ Kristu. 17 Annaya piok ḱanan: Naḱatulag aḱ Apudyus ḱan Abraham wok inkarinae ituttuwana sanate tulag. Sa lintoge naitod atte nalakpus opat gasut ya tulumpulu we tawon, adimpun ni sanate tulag lamog lisalison inkarin Apudyus. 18 Te nu mibatay atod Apudyus si lintog, daḱampun ogon aḱ ni batay si inkarina. Yaḱon sa katuttuwaan, amod de ḱinabaḷu we innatod Apudyus ḱan Abraham te inkarina.

Sa Mausaran Ni Lintog Moses

19 Gapu ta aditakupun inawat da inkarin Apudyus si nanuttuwaan taku si lintog, ḱanan da udume an-imus ngai tuttuwae usar ni lintog? Iyyun-unud Apudyus indoga'tta inkarina ta maawatan da tagu we naḱabasulda. Sa panggobna ḱad, mapagatupan sanae lintog inggana si umaliyan ni ganaḱ Abraham, siya'ḱ Kristu we inkarina. Sa lintog, imbuun Apudyus da anghelna'ḱ umoy angiyugud ḱan Moses 19 ya asin Moses imbaga'tta tagu. 20 Yaḱon sa inkarina ḱan Abraham, adinapun ḱasapulane awad angiyugud yaḱon siyae mismu ummoy nangibaga.

21 Piona ḱad ain ugudone misullagi lintog atta inkarin Apudyus? Naid! Adipun maḱwa! Adidapun misullagi, abus nansabali da panggob Apudyus we nangipaigammu ḱan dida. Te nu innatodna okyan lintoge maḱwae angitod si biyag aḱ inggana, maḱwa maun-unan da tagu gapu si anuttuwaanda'tte sadi ye lintog. 22 Yaḱon adidapun maḱaḱwa te sa ḱanan ni Ugud Apudyus, losane tagu patilayune bumasbasul ya adipun maḱwae mapuḱayandae angwa'ḱ basul atte kuwadae ḱaboolan. Implanun Apudyus sadi ta sa inkarinae mibatay si pammatin ni tagu ḱan Jesu Kristu, abus aḱ maittana da amati.

23 Sa timpu ḱade daampun da tagu amati ḱan Kristu, isu takun balude napupuḱuk ya naguwaldaan ta adi taku maḱalawa te ḱasapulane tuttuwaon taku lintog inggana'ḱ umali'ḱ Kristu we patiyon taku. 24 Pun isun di binantayan ditaku si lintog inggana si ummaliyan Kristu ta siya angwa si maun-unan taku si antotollong Apudyus gapu si pammati. 25 Yaḱon sinsadi te annae ummali'ḱ Kristu we pinati taku, daḱampun ogon aḱ sa lintog isun di angipupugod ḱan ditaku.

VIII Genesis 12:7. IX Exodus da chapter 19-31; Acts 7:38; Hebrews 2:2. X Ansigasigab aḱ maawatan anungus ni verse 19 ya sa losane verse 20, yaḱon sa somsomok da udume tagu we naada, padason Paul ipaila da karin Apudyus ḱan Abraham we amo napatpatog nu sa lintog te imbuun Apudyus da anghel aḱ umoy angibaga ḱan Moses si mipanggob atte lintog, yaḱon aḱ Apudyus we mismu nangibaga si karina ḱan Abraham. Sa osae maawatan, ininggaw nangiyugud atte naitan ni lintog gapu'tte awad de biyang da duwae nansopange da Apudyus ya da iyIsrael. Yaḱon sa karin Apudyus we naitod ḱan Abraham, abus aḱ imbagan da koon Apudyus. Koon Apudyus inkarina takon ay nu ippun biyang Abraham, pun abuse ossaan namiyange aḱ Apudyus.

²⁶ Te losan kayu nibelang ak dumaqole abeng Apudyus mipagapu si pammatiyu kan Jesu Kristu si niyossaananyu kan siya. ²⁷ Gapu ta nabonyagan kayu'k niyossaan kan Kristu, sinsadi annat kan dikayu ugalin Kristu we isunan nansilupyu. ²⁸ Kad nu katti, sa antotollong Apudyus, naippun mangadanan ak Judyu bakon nu Gentil, musassu bakon nu dakampun, lajaki bakon nu bubai te os-ossaan kayu gapu si niyossaananyu kan Jesu Kristu. ²⁹ Kad gapu ta niyossaan kayu kan Kristu, nibelang kayu'k ganak Abraham ya makatawid kayu'tta inkarin Apudyus kan siya.

Sa Kasasaad Taqu We Nambalin Ak Abeng Apudyus

4 Kaka piok ugudon: Nu sa abeng sissiyae anawid atta kuquwan amana, ippun nisabaliyana si musassu takon ay nu siya sinkuwa'tta losane binaknang amana. ² Yakon sissiyae awad de anatangkon kan siya ya awad os de anatangkon atta binaknang amana inggana'k dumatong timpu we iyawat amana kan siya da tawidona. ³ Katti nakwa kan ditaku, sa timpu we isu takun abeng te daantakupun yan maawatan tuttuwae mituttudu, nammusassuwon ditaku gapu'tta ug-ugali mipanggob atta lawwenge ispiritu si annae lubung. ⁴ Yakon dummatong kad ustu we timpu we inkoddong Apudyus, imbuunna abengna ta miyanak atte bubai. Niyanae Judyu we paituray atte lintog. ⁵ Kingwana katti ta subutona da nampaituray atte lintog ta mibelang taqu'k dumaqole abeng Apudyus. ⁶ Gapu ta abeng Apudyus ditaku, imbuunna Ispirituna we inkarin ni Abengna ta iingaw kan ditaku. Kad gapu'tte Ispirituna, Ama usaron taqu we angawag kan Apudyus si alluwaluwan taqu kan siya. ⁷ Pun mipagapu kan Apudyus dakampun ogon ak musassu kayu te nambalin kayu'k abeng Apudyus. Kad nu abeng Apudyus dikayu, asina bos itton da tawidonyu.

Sa Masosomkan Paul Atta IGalatia

⁸ Sa awe ye daanyupun angigammuwan kan Apudyus, isuyu musassu we anserserbi'tta sinan-apudyus. ⁹ Yakon sinsana inigammuyu'k Apudyus bakon nu inigammuna dikayu, ngaipayu bos kasin sanguwon da ug-ugalin da tagu si annae lubunge inunudyu? Adiyupun kamman igammu we naippun ka-boolandae anagu kan dikayu ya naippun ittonda'k bindisyun? Ngaipayu bos pione anserbi kasin kan didae isun di musassu? ¹⁰ Kaka ibagak te annate unudonyu ugalin da Judyu mipanggob si kapatog da algaw, da gayagaya, da bulan ya da tawon. ¹¹ Pun iyogya-atku mipanggob kan dikayu te ippun nin anun ni pangogku we nantuttudu kan dikayu.

¹² Susunudku kan Kristu, anusanyu kappos unudon sakon te nambalinak ak isuyu we Gentil we napukayan si lintog Moses. Kad ambalu nangwayu kan sakon atte

awe. ¹³ Sosomkonyu kad, sa gapun ni inunak iwwalagawag Ambalu we Damag kan dikayu, ankuya long-agku pun ininggawak kan dikayu sinat. ¹⁴ Kad takon ay nu napaqalam kayu gapu si ankukeyaak, adiyupun inamsew bakon nu indiyana sakon. Yakon sa kingwayu, minangiliyake isun di anghel Apudyus bakon nu ak Jesu Kristu we mismu. ¹⁵ Amod de layadyu! Ngai naknakwa? Makwae ibagak anna mipanggob kan dikayu: Nu makwa kad okyan, inukityu da atayu ta ittonyuu kan sakon. ¹⁶ Pun sinsadi, ambalinak ak kabusulyu gapu ta imbagak kan dikayu katuttuwaan.

¹⁷ Da sadi ye angituttudu si dakampun ak tuttuwa, paspas-oman dikayu si an-awisanda yakon lawweng panggobda, piondae misina kayu kan sakon ta dida abus ak dongngonyu. ¹⁸ Ustu masosomkan tagu si bulunna amod ay nu ambalu panggobnae isun ni kook kan dikayu, annaak man bakon nu naidakpun. ¹⁹ Gapu kan dikayu ay-ayatoke aabeng, ampaqalamaak ose isun ni inae anggumut inggana'k awad kan dikayu ugalin Kristu. ²⁰ Piok pagay okyane awadak kan dikayu sinsadi ya pabaluwok an-uugudku te annan ambinsawak kan dikayu.

Sa Mipaniyan Da Hagar Kan Sarah

²¹ Ibagayu kan sakon, dikayu we malyade paituray atte lintog, adikayupun kamman andongo si lintog? ²² Te nigili si Ugud Apudyus we duwa da abeng Abraham we lajaki. Sa osa abeng Hagar we musassu ya sa osa abeng Sarah we gattoke asawanae dakampun ak musassu. ²³ Sa abeng kad ni musassu, dakampun ak nakaskasdaaw niyanakana yakon sa abeng ni gattoke asawanae dakampun ak musassu, niyanak gapu si inkarin Apudyus kan Abraham. ²⁴ Sa annae nakwa, naadalom piona kanan te da duwae bubai makwae mipanida'tta duwae tulage kingwan Apudyus atta tagu. Sa osae tulag siya lintoge innatodna kan Moses atte beleg Sinai ye awad ad Arabia. Sa nipasi si annae tulag, ak Hagar te siya ya da abengna musassuda kad isuna bosa da abeng ni tulag, musassuda bos, sa pionakanan, da angibatay si mataguwanda si angunudanda'tte lintog. ²⁵ Ak Hagar, makwa bosa mipani si beleg Sinai ad Arabia we nalpuwan ni lintog ya sa siyudad ad Jerusalem sinsana te da umili'd Jerusalem ya da losan ose Judyu we antalgod atte lintog Moses, anserbida'tte sadi ye lintoge isun ni musassu. ²⁶ Yakon sa bubai ye dakampun ak musassu, mipani'tte baru we Jerusalem we siyudade inggawan Apudyus. Siya isun di ina taqu losane namati. ²⁷ Te kanan ni awad atte Ugud Apudyus, "Sikae basige ippun pulus napadasam ak ampaqalaman di umana, lumayadka.

I *Genesis 16:15; 21:1-3.*

Idangso!nu gingame angipaigammu si laylayadnu. Te sika tinenan asawam, amo naadu da abengnu si umali ye algaw nu sa bubai ye mikamboloy asawana kan siya." I¹ 28 Susunudku kan Kristu, ditaku we namati, miyis-isu taku kan Isaac we abeng Sarah te niyanak gapu si inkarin Apudyus. Kad ditaku bos nibelange abeng Abraham gapu si sadi ye inkarin Apudyus kan siya. 29 Atte sadi ye timpu, sa abenge dakampun ak nakaskasdaaw niyanakana, nampakalamona'k Isaac we niyanak gapu si kaboolan ni Ispiritu Santu. Siya bos makwa sinsana te da musassun ni lintog, ampakalamonda ditaku we dakampun ak musassu. 30 Yakon ngai kanan ni Ugud Apudyus? Kanana, "Palyawom musassu ya sa abengna te adipun makwae makatawid abeng ni musassu'tte tawidon ni abenge dakampun ak musassu." II³¹ Pun susunudku kan Kristu, annaya mungimung ni inugudku: aditakupun nibelange abeng ni musassu yakon ditaku da abeng ni dakampun ak musassu.

Sa Mapukayan Da Amati Kan Kristu

5 Pun tuttuwae pinukayan Kristu ditaku! Piona ugudone napukayan taku. Pun gogomgomanyu okyan ya adiyu ogon iyunude ambalin kayu'k musassu. 2 Andongo! kayu! Sakon ak Paul. Ibagak kan dikayu we nu ampasogyat kayu, piona ugudone ippun anun Kristu kan dikayu. 3 Ibagak kasin kan dikayu we nu awad ampasogyat, kasapulane tuttuwaona da losane lintog. 4 Pun dikayu we amappadas anuttuwa'tte lintog ta maun-unan kayu, naabuse nisina kayu kan Kristu kad nan-awidanyu kinabalun Apudyus. 5 Yakon ditaku kad, namnamaon taku we ak Apudyus angwa si maun-unan taku ya sa Ispiritu Santu bumadang kan ditaku we anguway si mituttuwaana gapu'tte pammati taku. 6 Te sa niyossaanan taku kan Jesu Kristu, ippun paat nisabaliyana si antotolong Apudyus nu nasogyatan taku bakon nu aditakupun. Yakon sa awad de patogna, sa pammati taku we mipaila si angayatan taku'tta bulun taku.

7 Ambalubalu sinaldanyu kingga! Ngai kad ain namaginok kan dikayu we anuttuwa si katuttuwaan? Ngai inonae nangawis kan dikayu? 8 Dakampun ak nalpu kan Apudyus we namili kan dikayu. 9 Sa kananda, "Sa simpidite yeast, pabotalona losane mikamsana." III¹⁰ Antalgodak kan Apu we adiyupun patiyon dakam-

I Isaiah 54:1 Sa impadtun Isaiah si anna, siya nipauliyan da Judyu'd Jerusalem we nalpu'd Babylon 2 Chronicles 36:22-23. Pun sa pion ni bubai ye basig kanan, siya ili'd Jerusalem we naippun ogon da ummili sidi. Sa pion Isaiah ugudon, sa dayawna'd Jerusalem atte nipauli da ummili ye amo nadaldallu nu sa dayawna'tte awe.

II Genesis. 21:10. III Sa pion ni sana kanan, naippun okyan osa kan ditaku'k andongo! atta angituttudu'tte dakampun ak tuttuwae, takon ay ak it te adu da maalisan amati si sanate dakampun ak tuttuwae tuttuudu.

pun ak tuttuwae tuttuudu. Dusaon Apudyus alliwong kan dikayu takon ay ngai kasasaadna.

11 Yakon sakon kad susunudku kan Kristu, awad da udume angibagae sissiyae ituttudu'ke kasapulane tuttuwaon taku lintog mipanggob si sogyat ta mibelang taku'k naun-unan kan Apudyus. Yakon sa katuttuwaan, adikpun ituttudu sogyat te da Judyu sissiyae ampakalamonda sakon. Kad nu ituttudu'ke kasapulane masogyatan da tagu, ippun ogon lasunda'k anasanga kan sakon te adiyakpun ogon antuttudu we siya abus ak mataguwan taku mipagapu si natoyan Kristu atte kros. 12 Da sadi ye alliwong kan dikayu, nu ampatog okyan kan dida sogyat, kumaanda okyan pagaye misumu atte gimungyu.

Sa Mausaran Ni Napukayan Taku

13 Kan dikayu susunudku kan Kristu, pinilin Apudyus dikayu ta mapukayan kayu ta dakampun ak kasapulane tuttuwaonyu lintog ta taguwon Apudyus dikayu. Yakon adiyu usaron napukayanyu'k lasunyu we angwa'tta pipion da long-agyu. Yakon siya okyan koonyu an-asiserbi kayu gapu si an-asiyatanyu. 14 Te da losane bilin atte lintog, namungimung atte annae ossaane biline kanana, "Kasapulane ayatom da asintatagume isun ni an-aayatnu si long-agnu." IV¹⁵ Yakon nu isuyu da anggagangole asu, ummanyu te ambanag atte an-asidadail kayu.

Sa Ampaidalananyu Si Ispiritu Santu

16 Annaya ibagak kan dikayu, paidalan kayu si Ispiritu Santu te nu katti koonyu, adiyupun tuttuwaon pipion da long-agyu. 17 Te da pipion da long-ag taku, misullagi si pipion ni Ispiritu Santu. Kad sa pipion ni Ispiritu Santu, misullagi bos atta pipion da long-ag taku. An-asisullagida, pun sana lamog taku adi angwaan atta pion taku koon. 18 Yakon nu sa Ispiritu Santu angidalan kan dikayu, adikayupun mapatute anuttuwa'tta bilin ni lintog.

19 Allasu we mimatunan koon da tagu we malpu si pipion da long-agda. Isun da sana: adalugonda da dakampun ak asawada ya koonda da kaissaw ya da kababbain. 20 Daydayawonda da sinan-apudyus, ambubuyun, andadawak, sasangngaanda da asintataguda, subboganda, an-ak-aposda, mabusutda, ansokalda, adidapun an-asiinnawat ya ansisinada. 21 An-ak-apalda, ambarbartekda, makaqwada'tta mapatulayane laylayad ya da udume isun da sana. Imbagabagak kan dikayu si awe ya anna bosa ibagake da angwa'tta isun da anna, adidapun gangganason da laksunda si midog-anda si ampangatan Apudyus.

22 Yakon sa ugali ye itton ni Ispiritu Santu kan ditaku ta ambalaliw taku, dida da anna: ayat, layad, lin-awan

IV Leviticus 19:18.

ni somsomok, anus, bumabbandang, ambaļu koonat'ta asintataguna, matalgodan, ²³ napakumbaba ya tupodona long-agna. Sa angunud atta sanæ ugali, naippun koonat'ta iyadin ni lintog. ²⁴ Te da tagun Jesu Kristu, naķaan ķan dida antataguda'tte awe ye da pipion da long-agda ya da lawwenge pipionda te isun di nagangputda nipattoļ atte kros. ²⁵ Pun gapu ta nalpu si Ispiritu Santu baru we biyag taķu, ķasapuļan ose siya angidaļan ķan ditaku. ²⁶ Adi taķu okyan itaļayag da long-ag taķu ya adi taķu okyan os koon da banage angay-ay ak maķapatoyanda ķan ditaku ya adi taķu an-asiapaļ.

Sa An-asibadanganyu

6 Susunudķu ķan Kristu, nu awad maigammu'ķ buļunyu'ķ naķabasul, ilanyu ude idaļan ni Ispiritu Santu ta badanganyu ya ampauliyonyu ta koon da ustu we banag. Ambaļuwonyu we bumadang ķan siya ya ummanyu ta adi ķayu masulisug os ak bumasul. ² An-asibadang ķayu nu awad andagson ak proble-mayu te nu ķatti koonyu, tinuttuwayu lintog Kristu. ¹³ Nu awad angibelang ak awad de kaboļana baķon nu nangatu ķasasaadna yaķon daķampun ak tuttuwa, allelawonæ mismu long-agna. ⁴ Pun ķasapuļane sa sin-ossaossa usigona nu ustu pagay da koon. Te nu ustu, maķwæ isķalna long-agnæ mismu we adinapun iyis-isu'tta koon da buļunna. ⁵ Te sa sin-ossaossa, ķasapuļane koon biyangna.

⁶ Sa matuttuduwan atte Ugud Apudyus, ķasapuļan okyane ibillayana antuttudu ķan siya'tta losane ambaļu we awad ķan siya. **II**

⁷ Adiyu allelawon da long-agyu te ak Apudyus adipun maķwæ maang-angyag. Nu ngai imuļan ni tagu, siya bos apitona. ⁸ Inigammuyu we ngaimane imuļayu, sanat apitonyu. Pun sa tagu we siya imuļ-

I Sa mipanggob si bilin Kristu, ilanyu'tte John 13:34; 15:12; Galatians 5:14. II Deuteronomy 25:4; Matthew 10:10; Luke 10:7; Romans 5:27; 1 Corinthians 9:9-14; 1 Timothy 5:17-18.

muļana unudon da pipion ni long-agna, apitona madadailana'ķ ingganæ maļpu'tte pipion ni long-agna. Yaķon sa angimuļamuļa si pinion ni Ispiritu Santu, apitona biyag ak ingganæ itton ni Ispiritu Santu. ⁹ Pun siya gapunæ aditaku okyan mappoge angwa'tta ambaļu te dumatong ustu we timpu we angittan Apudyus ķan ditaku'tta gunguna nu adi taķu mappoge anguuway. ¹⁰ Pun nu mawayaan taķu pagatupan taķu we angwa si ambaļu'tta losane tagu, amod ay da susunud taķu we namati.

Sa Anungus Ni Annae Suļat

¹¹ Saķone mismu nangigili si annæ anungus ni suļat. Ilanyu ķadanakķoļ ni gilik! ¹² Da angipatute ampasogyat ķayu, dida da malyad angipaila si ķinabaļu-da'tte antotollong da tagu. Ipatutda sadi te adidapun pione ampaķaļamda. Te igammudæ nu ituttududæ umanay natoyan Kristu'tte kros, ampaķaļamon da buļunda dida. ¹³ Te taķon ay didæ nasogyatan, adidapun tuttuwaon da lintog Moses yaķon piondæ ampasogyat ķayu ta awad isķaldae nampasogyat ķayu'tte gapu ķan dida. ¹⁴ Yaķon ķan saķon, ippun udum ak isķalķu, abus natoyan Jesu Kristu we Apu taķu'tte kros te gapu si sanate natoyana, da patpatgon da tagu we adipun amati ippun patogda ķan saķon ya ippun os patogķu ķan dida. ¹⁵ Ippun nansabaliyan ni nampasogyat baķon nu adipun, sa ampatog kad sa ambalin taķu'ķ baru we tagu. ¹⁶ Awad okyan atta losane angunud si annæ imbagaķ lin-awa ķan kadagu ya awad os atta losane tuttuwæ tagun Apudyus.

¹⁷ Inggana sinsadi, ippun okyan pos ogon amaķaļam ķan saķon gapu'tte nangituttuduwaķ si mipanggob atte kros te sa long-agķu we napillapillatan, sana angipailæ tuttuwæ nanserbiyaķ ķan Jesus.

¹⁸ Susunudķu ķan Kristu, awad okyan ķan diķayu ķinabaļu we maļpu ķan Apu taķu we Jesu Kristu. Amen.

Ephesians

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul we apostol Jesu Kristu mipagapu'tte pinion Apudyus. Annaya sulatku kan dikayu we tagun Apudyus ad Ephesus we ipapatidae amati kan Jesu Kristu. ^I

² Awad okyan kan dikayu kinabalu kan lin-awae malpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Apu Jesu Kristu.

Sa Nakaskasdaawe Planun Apudyus

³ Dayawon taku'k Apudyus we Aman Jesu Kristu we Apu taku we siya bos de Apudyusna te gapu si niyossaanan taku kan siya, innatodna kan ditaku da losane naispirituwane bindisyune nalpu'd langit. ⁴ Sa daan ni lubang makwaan, pinilin Apudyus ditaku'k miyossaan kan Kristu ta ambalu ugali taku ya ippun kadellawan taku si antotollongna. Gapu si ayatna, ⁵ inggallapuna simsimmoke ambalinon ditaku'k abengna mipagapu kan Jesu Kristu te siya piniona ya panggobna'tte amalayad kan siya. ⁶ Pun dayawon taku'k Apudyus gapu si nakaskasdaawe kinabalu we pasigna impaila kan ditaku we niyossaan kan Kristu we ay-ayatonae abengna. ⁷ Te gapu si pummoy-asan ni dalan Jesu Kristu si natoyana, nasubut taku we piona kanan napakawan da basul taku. ^{II} Sana nail-an ni ummamdane kinabalun Apudyus ⁸ kan ditaku we ippun miyisuwana. Innatodna bos kan ditaku kinalaing kan pannakaawat. ⁹ Kad allaylayade nangipaigammu kan ditaku si pinionae adipun nipaigammu si awe ye asi mituttuwa kan Kristu. ¹⁰ Annaya planuna: Nu magangput losan da kasapulane makwa ya dumatong ustu we timpu, ulnusa da losane anna'd langit ya sina'd luta ya paipangatna dida kan Kristu.

¹¹ Losane makwa, mibatay atte gagangaye planun Apudyus. Pinilina dikani ye Judyu ak ambaline taguna gapu si niyossaananni kan Kristu. Te siya gagangaye planuna inggan ni lapuna, ¹² ta mipagapu kan dikani ye ummun-una nannamnama kan Kristu, madaydayaw kinaapudyusna. ¹³ Kad dikayu bose niyossaan kan Kristu, dingngolyu kad katuttuwaane Ugudna we sa Ambalu we Damag mipanggob atte mataguwanyu, namati kayu kan Kristu wok namalkaan kayu si Ispiritu

^I Makwae basaonyu mipanggob si nambisitaan Paul ad Ephesus atte Acts 18:19-21; 19:1-41. ^{II} Colossians 1:14; Hebrews 9:11-22.

Santu we inkarina. ¹⁴ Kad sa annaan ni Ispiritu Santu kan ditaku, ippun duwaduwanae awaton taku si umali ye algaw da losane inkarina kan ditaku we napukayan ta madaydayaw nakaskasdaawe kinaapudyusna.

Sa Luwalun Paul

¹⁵ Gapu'tte sadu, inggan ni dingngolku pammatiyu kan Apu Jesus ya sa ayatyutta losane dogayu we tagun Apudyus, ¹⁶ adikpun iginoke anggappiya kan Apudyus gapu kan dikayu ya patilayune idogak dikayu'tta luwaluk. ¹⁷ Kad kodakodawok si madaydayawe Ama taku we Apudyus kan aman Apu taku we Jesu Kristu mipagapu si Ispiritu Santu we ittona okyan kan dikayu kinalaing kan ipaigammuna mipanggob kan siya. ¹⁸ Kodawok ose silawan Apudyus da somso-mokyu ta igammuwonyu namnamaon taku gapu si namiliyana kan ditaku ya maawatanyu kaadu kan kinabalun ni bindisyune inkarina'tta tagun Apudyus. ¹⁹ Kad giknaonyu okyan kinapigsan ni kaboolanae bumadabadang kan ditaku we namati. Sana nakaskasdaawe kaboolane ²⁰ impailana si nanaguwana kasin kan Kristu ya sa nangipangatuwana kan siya'd langit wok pinatukduna si madawinannae makapangat kan siya. ²¹ Sidi ampangatana sinsana kad nangatngatu'k adayu kaboolana nu da anna kalabbonganda kan kaboolanda ya da ngadan da ngaimane pangat si annae lubang ya da losane adipun maila'd langite awad de ampangatanda. Naippun paat nangatngatu nu siya sinsana ya sa umali ye timpu. ²² Impangatun Apudyus ak Kristu ta siya angipangat atta losane banag ya siya bos dinutukan Apudyus we pangat da losane namati. ²³ Te ditaku isun di long-agna ya siya isun di ulu taku. Kad ditaku we namati isun di wadawadan Kristu ya siya kad os, awad atta losane lugar ta siya ankawadawadan da losane banag.

Sa Baru We Biyag Kan Kristu

2 Sa daanyu amatiyan, isuyun nanattoy atte mipanggob kan Apudyus gapu'tta basulyu. ² Te siya inunudyu da antatagun da tagu we adipun amati ya tinuttuwayu gapu si namatiyanyu'tte pangat da ispiritu we adipun mailae siya angidalan atta tagu we adipun amati. ³ Katti losan antatagu taku si awe ye siya kookoon taku da pipion ni long-ag taku. Ngaimane amaamayon ni long-ag taku kan somso-

moꝓ taꝓu, dida da unudon taꝓu. Pun sa gagangaye antatagu taꝓu labbongnae nidoga taꝓu'tta tagu we dusaon Apudyus.

⁴ Yaꝓon ummamdand kadagu ꝓan ayat Apudyus ꝓan ditaꝓu. ⁵ Taꝓon ay nu isun di natoy taꝓu gapu'tta basuꝓ taꝓu, innatodna baru we biyag gapu si niyossaanan taꝓu ꝓan Kristu. Pun sa ꝓinabaꝓun Apudyus gapun ni nataguwan taꝓu'tte madusaan si basuꝓ. ⁶ Kad gapu ta niyossaan taꝓu ꝓan Jesu Kristu we natagu ꝓasin, impangatuna bos ditaꝓu ta midoga taꝓu maꝓapangat ꝓan Kristu'd langit. ⁷ Kingwan Apudyus da sana ta ipailana'tte losane timpu ummamdane ꝓinabaꝓuna ya an-anggom ꝓan ditaꝓu mipagapu ꝓan Jesu Kristu. ⁸ Gapu'tte ꝓinabaꝓun Apudyus natagu taꝓu mipagapu si pammati taꝓu ꝓan Kristu. Daꝓampun atta kingwa taꝓu yaꝓon sa atod Apudyus. ⁹ Pun ippun iskaꝓ taꝓu te daꝓampun aꝓ da ambaꝓu we kingwa taꝓu nataguwan taꝓu. ¹⁰ Te planun Apudyus we pabaruwon da biyag taꝓu mipagapu si niyossaanan taꝓu ꝓan Jesu Kristu ta siya oꝓyan ꝓoon taꝓu da ambaꝓu we implanuna si awe ye ꝓoon taꝓu.

Sa Nan-ossaanan Da Judyu Atta Gentil

¹¹ Pun diꝓayu we niyanaꝓe Gentil, sosomꝓonyu oꝓyane sa awe, potogon da Judyu diꝓayu te adiyupun inunud ugalida mipanggob si sogyat. Iskaꝓdae dida da tagun Apudyus gapu'tte sanae ugali mipanggob si sogyat. Yaꝓon sa ꝓatuttuwaan, sa sogyat abuse ꝓoon da tagu'tta long-agda. ¹² Sosomꝓonyu we sa awe, nisisina ꝓayu ꝓan Kristu. Nanaꝓsin ꝓayu'tta ganaꝓ Israel we pinilin Apudyus aꝓ taguna. Adiꝓayupun os nidoga si intulaꝓ Apudyus we inkarina'tta tagunae awad de umali ye anagu ꝓan dida ya diꝓayu we tagu we adipun amati ippun namnamayu ꝓan ippun Apudyusyus. ¹³ Yaꝓon sinsadi kad, gapu si niyossaananu ꝓan Jesu Kristu, diꝓayu we adayu si awe, niyadani ꝓayu ꝓan Apudyus mipagapu si pummoy-asan ni daꝓan Kristu si natoyana. ¹⁴ Aꝓ Kristu we mismu nangipaꝓ-og si lin-awa'tta Judyu ꝓan Gentil. Nan-os-ossaanona somsomꝓ taꝓu te ꝓinaanna gapun ni nallaꝓlaꝓsigan taꝓu. ¹⁵ Te natoy kad atte kros, ꝓinaanna da ꝓasapuꝓane maunud atte lintog Moses we adu nigili ye biline para'tta Judyu. Pun sa ambanagan ni kingwana'tta duwae grupu we da Judyu ꝓan Gentil an-ossaanda mipagapu'tte nangipaꝓogana si allin-awaanda. ¹⁶ Nan-ossaanon Apudyus da Judyu ya da Gentil we isun di ossaane long-ag ta sa miyossaananda ipaꝓ-og Apudyus maꝓabuꝓuꝓunanda ꝓan siya mipagapu'tte natoyan Jesus atte kros woꝓ adinapun ogon ꝓoon dida'ꝓ bumusuꝓ ꝓan siya ya da udum. ¹⁷ Kad ummali'ꝓ Kristu si annae lubung woꝓ iwwalaꝓagawagna'tta Gentil we adayu ꝓan Apudyus si awe ya da Judyu we adani ꝓan Apudyus mipanggob atte inon da tagu we allin-awa maꝓabuꝓuꝓunanda ꝓan

Apudyus. ¹⁸ Kad mipagapu ꝓan Kristu, maꝓwae umadani taꝓu losan ꝓan Apudyus we Ama taꝓu te ossaan Ispiritu we iinggaw ꝓan ditaꝓu.

¹⁹ Pun diꝓayu we Gentil, daꝓankayupun ogon aꝓ mangili ya ꝓaili yaꝓon nambalin ꝓayu'ꝓ tagun Apudyus ya nidoga ꝓayu bos atte baꝓyanna. ²⁰ Pun maꝓwae mipani ꝓayu'tte partin ni templo we boꝓoy Apudyus we taꝓadona. Da apostol ya da profeta we an-uuggudon Apudyus mipanidae nisaadan ni sanae templo ya aꝓ Apu Jesu Kristu ꝓapatogane batu'tte sanae nisaadana. ²¹⁻²² Siya aangdon ꝓan amapagdot si losane partin ni templo ta magagaaman ꝓopyana. Kad gapu si niyossaananu ꝓan Apu, nibelang ꝓayu'tta losane namati ye usaron Apudyus aꝓ antaꝓad si templo we inggawana mipagapu'tte Ispiritu Santu.

Sa Planun Apudyus Para Atta Gentil

³ Gapu'tte sana, saꝓon aꝓ Paul we nambalin aꝓ baꝓud gapu si nanserbiyaꝓ ꝓan Jesu Kristu para ꝓan diꝓayu we Gentil, iluwaꝓuwaꝓ diꝓayu. ² Aaddi ye dingngolyu we mipagapu'tte ꝓinabaꝓun Apudyus, intal-godna ꝓan saꝓon annae ꝓewaaꝓ ta ambanag atte bu-maꝓuwanyu. ³ Te impaigammun Apudyus ꝓan saꝓon planunae adipun nipaigammu si awe kad siya annae inggilik si suꝓatꝓu. ⁴ Kad nu basaonyu we ustus, igammuonyu nan-aawatꝓu si annae planunae nituttuwa gapu ꝓan Kristu. ⁵ Naippun nangigammu si anna'tte awe yaꝓon sinsana, impaigammun ni Ispiritu Santu ꝓan diꝓani ye apostol ya da profetanae pinilina'ꝓ anserbi ꝓan siya. ⁶ Annaya impaigammunae planuna. Gapu si namatiyanyu si Ambaꝓu we Damag, nibelang ꝓayu we Gentil aꝓ abeng Apudyus we miyisu ꝓan diꝓani ye Judyu ya nibelang ꝓayu bos atta losane namati aꝓ ꝓamangay ni long-ag Kristu. Maꝓabillay ꝓayu bos si inkarin Apudyus we ittona'tta losane niyossaan ꝓan Jesu Kristu.

⁷ Impailan Apudyus ꝓinabaꝓuna ꝓan saꝓon te mipagapu'tte ꝓabooꝓana intal-godna ꝓan saꝓon ampatoge ꝓewaaꝓe angiwalaꝓagawag atte Ambaꝓu we Damag. ⁸ Taꝓon ay nu saꝓon ꝓabababan atte losane tagun Apudyus, impailana ꝓinabaꝓuna si nangittana ꝓan saꝓon atte gundawaye angipaigammu ꝓan diꝓayu we Gentil atte ippun miyisuwanae bindisyune awad ꝓan Kristu. ⁹ Kad ipaꝓaawatꝓu'tta losane tagu inon ni planun Apudyus we mituttuwa. Aꝓ Apudyus we nangwa'tta losan, adinapun impaigammu planuna si awe. ¹⁰ Sadi panggob Apudyus we mipagapu ꝓan ditaꝓu we namati, igammuwon da losane adipun mailae ampan-gat ya anna ꝓabooꝓanda ꝓinalaing Apudyus we nipaila si nansabasabali ye inon. ¹¹ Kingwan Apudyus ꝓaꝓnae nibatay atte annayune planunae asi nituttuwa ꝓan Jesu Kristu we Apu taꝓu. ¹² Pun maꝓwa antuꝓod taꝓu we umadani ya alluwaꝓu ꝓan Apudyus mipagapu'tte

niyossaanan taƙu ƙan Kristu Jesus ya sa pammati taƙu ƙan siya. ¹³ Gapu'tte sadi, adi ƙayu madismaya si am-pakalamak gapu ƙan diƙayu te sanat dayawyu.

Sa Luwalun Paul

¹⁴ Somsomƙok ƙad losan da sana, anallukuwake al-luwalu ƙan Ama Apudyus, ¹⁵ we nalpuwan ni ngadan baƙon nu da losane balƙan sina'd luta ya ad langit. ¹⁶ Ƙad ƙodawok ƙan siya ta mipagapu'tte kaboolan ni Ispirituna we anna'tta pusuyu, pumigsa okyan somso-mokyu we mibatay si ƙinabaƙnang ni ƙinaapudyusnae ippun miyisuwana, ¹⁷ ya iingaw okyan ak Kristu atta pusuyu mipagapu si pammatiyu ƙan siya. Ƙodaƙoda-wok os ta amo lumamut antataguyu we nisaad atte ayat Apudyus, ¹⁸ ta diƙayu ya da losane tagun Apudyus, makwae maawatanyu ƙaalaƙa ƙan ƙaandu ya kangatu ƙan ƙaadalom ni ayat Kristu ƙan ditaƙu we namati. ¹⁹ Taƙon ay nu ansigab ak maawatane ustu sanae ƙinabalun ni ayat Kristu, iluwaluke madog-adog-an okyan igammuyu inggana'k miyisu da ugaliyu'tte ugalin Apudyus we naippun kurangna.

²⁰⁻²¹ Madaydayaw okyan ak Apudyus ak inggaing-gana gapu si losane ƙingwana mipagapu si nan-os-saanan da namati ya mipagapu ƙan Jesu Kristu. Siyae mismu angwa si ummamdan ak adayu nu sa ngaimane ƙodawon taƙu ƙan somsomƙon taƙu mipa-gapu si kaboolana ƙan ditaƙu. Amen.

Sa An-ossaanan Taƙu We Long-ag Kristu

⁴ Pun ƙan saƙone nibabalud gapu si anserbiyak ƙan Apu, ƙodawok ud ƙan diƙayu ta ibagayyu antataguyu si planun Apudyus we namili ƙan ditaƙu'k taguna. ² Patilayun okyane napakumbaba ƙayu, naanus ƙayu ya an-anggom ƙayu'tta bulunyu we mipa-gapu si ayat. ³ Ipatatiyu an-ossaanon ansosomso-mokyu we malpu'tte Ispiritu Santu mipagapu si pagapagatupanyu allin-awae makabulbulunanyu. ⁴ Losan taƙu we niyossaan ƙan Kristu, isu taƙun os-ossaane long-ag ya ossaane Ispiritu. Os-ossaan os namnama taƙu gapu si namiliyan Apudyus ƙan ditaƙu. ⁵ Os-ossaan Apu taƙu, os-ossaan pammati taƙu ya os-ossaan nabonyagan taƙu. ⁶ Os-ossaan os Apudyus we losan taƙu Ama. Siya angipangat ƙan ditaƙu losan, anƙewaal mipagapu ƙan ditaƙu losan ta mituttuwa da piniona ya iingaw ƙan ditaƙu losan.

⁷ Yaƙon impailan Apudyus ƙinabaluna si nangittana si sin-ossaossa ƙan ditaƙu'tta kalasin di kaboolan si-gun si simsimmok Kristu we itton. ⁸ Annaya impaigilin Apudyus si mipanggob ƙan Kristu we ƙanana, "Nipangatu ƙad ad langit, intallayna da aduadu we balud

ya innatodna da kaboolan atta taguna."¹

¹ Psalm 68:18.

⁹ Ngai ƙad ain piona ƙanan nu naugude nipangatu'd langit? Ƙaƙna piona ƙanan, ak Jesus ummunae nan-os-oge nalpu'd langit wok ummoy si ƙadojaane partin ni luta. ¹⁰ Ƙad sa sanae nan-osoge nalpu'd langit, siya bos nipangatu'tte kangatuwane lugar ta siya inggaw atta ngaimane lugar we angipangat atta losan. ¹¹ Ƙad siya bos nangitod atta nankalakalasi ye kaboolan atte gimung da namati. Dinutukana da udum ak apostol ya da udum ak profetana. Da udum dinutukana'k angiwalagawag si Ambalu we Damag atta ƙinailin di ili ya da udum ak pastor ya da udum ak mimistulu.

¹² Ƙingwana ƙatti ta ansagana taƙu we tagun Apudyus we anserbi ƙan Kristu ta pumigsa taƙu we isun di long-agna, ¹³ inggana'k an-ossaan pammati taƙu ya madog-an an-aawat taƙu ƙan ambubulunan taƙu ƙan Kristu we Abeng Apudyus. Ƙad ambalin taƙu'k naangsan si pammati ya sa ugali taƙu miyisu si kabalun ni ugalin Kristu we naippun nangkurangana. ¹⁴ Ƙad nu miyisu taƙu ƙan siya, aditakupun ogon isun di abenge allasu mabaliwan ni somsomokna ya maallawatta tinutuli ye ituttudun da tuliyan. ¹⁵ Yaƙon ngaimane ugudon taƙu baƙon nu ƙoon taƙu, ƙasapulane ipapati taƙu katuttuwaane midoga ayat inggana'k gumodogodong antatagu taƙu we miyisu ƙan Kristu we isun di ulun da losane gimung da namati. ¹⁶ Ƙad gapu ta siya mipani ye ulu taƙu, siya bos asi ƙigade angiyulnus ƙan ditaƙu we namati ye isun di kamangay ni sanae long-agna ta mibagaydae ustu. Pun nu ƙoon ni sin-ossaossae kamangay ni sanae long-ag naatode kewaalna, pumigsapigsa ya dumakodakol sanae long-ag mipagapu si ayat.

Sa Baru We Antatagun Da Namati

¹⁷ Pun gapu si ƙalabbongane innatod Apu ƙan saƙon, ipatutku we adi taƙu okyan mabiyage isun da tagu we adipun amati ƙan Apudyus te ippun anun da somsomokda. ¹⁸ Ƙad sissiyae anggikbot da an-aawat-da ya naippun ƙan dida biyage itton Apudyus te naippun igammuda ƙan tummungitong da somsomokda. ¹⁹ Ippun ogon igammudae bumain te ngaimane pion ni long-agdae ƙaissaw ya kababbain, adidapun agaye angwa.

²⁰ Yaƙon ƙan diƙayu, dakampun ak sana da in-adaadalyu si mipanggob ƙan Kristu, ²¹ te dingngolyu mipanggob ƙan siya ya nituttudu ƙan diƙayu katuttuwaane malpu ƙan Jesu Kristu. ²² Pun ƙasapulane ƙaanonyu da dadaane ugaliyu we nangidalan atte biyagywe angwa'tte pinion ni long-ag. Sanat dadaane ugaliyu we angallelaw ya anadail ƙan diƙayu. ²³ Ƙad ƙasapulane mapabarun we ustu somsomokyu, ²⁴ ya awatonyu baru we ansosomsomok ya sa ugali ye

^{II} Awad os listaan da kaboolane innatod Apudyus atta namati atte Romans 12:6-8; 1 Corinthians 12:8-10, 28.

maļpu ƙan Apudyus we isun ni ansosomsomokna ƙan ugalina. Mipaila sana si antataguyu si tuttuwae naunan atte ambaļu we ugali.

²⁵ Pun adi ƙayu ogon antultulli, abus ƙatuttuwaan aƙ ibagayu'tta buļnyu ^I te nidoga taƙu losan atte long-ag Kristu. ²⁶ Nu sumanga ƙayu, adiyu iyunude siya bumasuļanyu. Ƙad adiyu iyaļ-aļgawe sumanga, ^{II}²⁷ ta naippun gundaway Satan we anubsub ƙan diƙayu. ²⁸ Nu awad aƙƙawan ƙan diƙayu, iginokna okyan yaƙon ipapuutnae anƙewaal aƙ iƙataguna ta awad ibadangna'tta anƙasapuļ. ²⁹ Adi ƙayu okyane namati an-ugud aƙ lawweng. Siya okyan abus aƙ ugudonyu da bumadang ƙan pumigsaan da somsomok da andongoļ sigun atte ƙasapuļan ni sin-ossaossa'tte bumaluwana. ³⁰ Ƙad adi ƙayu okyan angwa'ƙ lawweng aƙ adin ni Ispiritu Santu andadauyan te sanat innatod Apudyus we isun di maļƙae taguna diƙayu. Ƙad sadi angipaigammu we subutona diƙayu si umali ye aļgaw. ³¹ Pun ƙasapuļane ƙaanonyu da losane lawweng atta somsomokyu, busut ya sanga'tta buļnyu. Adi ƙayu bos maƙasubog ya maƙasossongbat ya an-ugud aƙ lawweng atta asintataguyu. Naippun okyan somsomokyu'ƙ amaƙalam atta buļnyu, ³² yaƙon an-asianggom ƙayu, an-asibadang ƙayu, an-asikadagu ƙayu ƙan an-asipakawan ƙayu we isun ni namakawanan Apudyus ƙan diƙayu gapu ƙan Kristu.

Sa Ƙoon Da Abeng Apudyus

5 Pun gapu ta diƙayu da abeng Apudyus we ayatona, ƙasapuļane siya okyan unudonyu, ² ta miy-isu okyan an-aayaty si nan-aayat Kristu ƙan ditaƙu. Te innatodna long-agna'ƙ matoy para ƙan ditaƙu ya sa natoyana, isunan ambangu we datun ƙan Apudyus we mas-omana. ^{III}

³ Pun adiyu okyan ƙoon da ƙababbain ya adiyu bos ƙoon da udume kalasin di ƙaissawe banag. Adiyu bos ƙamommodon da daƙampun aƙ ƙuwayu. Ƙad naippun okyan os maugudanyu we tagun Apudyus atta ƙasanae banag. ⁴ Adipun os mibagay ƙan diƙayu ƙaissaw an-uugudyu ya dinodong-og an-uugudyu we ippun anuna yaƙon siya okyan ƙoonyu anggappiya ƙayu ƙan Apudyus. ⁵ Te inigammuyu we naippun maƙadagdag ya angwa'tta ƙababbain aƙ midoga si ampangan Kristu ya aƙ Apudyus. Isuna bos da ƙamommodona ƙuwan da udum te sa ƙamommodna, siya isun di apudyusna. ⁶ Adi ƙayu okyan maallelaw atte tulin da angibagae maƙwa ƙoon taƙu da sanae banag te da sanae basuļ gapunae dusaon Apudyus da adipun tumuttuwa ƙan siya. ⁷ Pun adi ƙayu maƙabuļbuļan atta ƙassadi ye tagu. ⁸ Te diƙayu ƙad, isun di anggikbot somsomokyu si awe yaƙon sinsana nasilawanda gapu

^I Zechariah 8:16. ^{II} Psalm 4:4. ^{III} Sa mipanggob si ambangu we datun ƙan Apudyus we mas-omana, ilanyu'tte Exodus 29:15-18.

si niyossaananyu ƙan Apu. Pun matagu ƙayu okyane isun da tagu we iingaw atte padda. ⁹ Te nu nasilawan somsomok ni tagu, bumaļu ugalina ya naun-unan ƙan tuttuwa. ¹⁰ Padasonyu okyan adalon da mas-oman Apu ya ƙoonyu dida. ¹¹⁻¹² Adi ƙayu maƙaƙwa'tta banage ƙababbain ƙan ippun anunae ƙoƙoƙƙon da tagu we awad si giƙbote nililimod. Siya okyan ƙoonyu ipaƙaawaty ƙan didae lawwelawweng da ƙoonda taƙon ay nu ƙababbain aƙ ugudon da sanae banag. ¹³ Te nu masilawan da awad atte anggikbot, aaddi ye maila nu ngai isuda. ¹⁴ Ƙad pumadda da losan nu nasilawanda. Sadi pionae ƙanan atte nigili ye Ugud Apudyus we ƙanana,

“Bumangonƙae masusuyop, mataguƙae natoy, ta silawan Kristu somsomoknu.”

¹⁵ Pun ummanyu'tta antataguyu. Daƙampun okyan aƙ matagu ƙayu we isun di nadong-og yaƙon matagu ƙayu we isun di nalaing ƙan naangsane tagu. ¹⁶ Usaronyu da losane gundawayyu we angwa si ambaļu te sinsana ƙad adu da angwa si lawweng. ¹⁷ Pun adi ƙayu okyan andongdong-og yaƙon siya somsomokonyu da pinion Apu we ƙoonyu. ¹⁸ Ƙad adi ƙayu ambarbartek te dumadail yaƙon iyunudyu okyane sa ƙaboolan ni Ispiritu Santu awad ƙan diƙayu. ¹⁹ Te nu siya angidaļan si somsomokyu, magimung ƙayu ƙad, ƙantaonyu da ƙantae nalpuda'tta de Psalm, sa udume nigili'tte Ugud Apudyus ya da udume ƙantan da namati ye andayaw ƙan Apudyus. Ƙad daƙampun aƙ abus sungadyu'ƙ angikanta yaƙon maļpu okyan si pusuyu. ²⁰ Ƙad pasig ƙayu anggappiya ƙan Apudyus we Ama atta losane banag atte ngadan Apu taƙu we Jesu Kristu.

²¹ Sa osa bos an-asipakumbaba ƙayu gapu si angisipoganyu ƙan Kristu.

Sa Bagbagan Paul Atta An-asawa

²² Diƙayu ƙade bubbubai, ampakumbaba ƙayu'tta asawayu we isun ni ampakumbabaanyu ƙan Apu te sadi pionae ƙoonyu. ²³ Te sa laļaki siya angituray si asawana. Sadi isun Kristu we siya angipangat atta gimung da namati ye isun di long-agna. Ƙad aƙ Kristu anagu'tta losane namati. ²⁴ Pun diƙayu we bubbubai ye namati, ƙasapuļan ose ampakumbaba ƙayu we utu'tta asawayu'tta losane banage isun ni gimung da namati ye paipangat ƙan Kristu.

²⁵ Ƙan diƙayu bose lallaļaki, ƙasapuļane ayatonyu da asawayu we isun ni an-aayat Kristu ƙan ditaƙu we namati. Te sa ƙingwana, innatodna biyagna para ƙan ditaƙu si natoyana, ²⁶ ta itotokƙon ditaƙu we namati'ƙ taguna gapu ta pinapolƙasna ditaƙu'tte danum ya sa Ugud Apudyus. ²⁷ Ƙingwana ƙatti ta umali ƙade angayag ƙan ditaƙu we namati ƙan siya, ambaļu ugali taƙu si antotollongna ya ippun ƙadellawan taƙu we

isun ni bubai ye mikasar we ambaꞑubaꞑu ya ippun kais-sawna ꞑan dipiꞑtuna. ²⁸ Pun diꞑayu we lallaꞑaꞑi, ꞑasapuꞑane ayatonyu da asawayu we isun ni an-aayatyu'tta long-agyu. Nu ꞑatti ꞑoonyu, sa long-agyu ay-ayatonyu te diꞑayu we an-asawa, nambalin ꞑayu'ꞑ ossaane long-ag. ²⁹ Naippun tagu'ꞑ sasangngaana long-agna yaꞑon siya ꞑoona ummana ayyuwanan. ꞑatti isun ni ꞑingwan Jesu Kristu ꞑan ditaku we namati, ³⁰ te ibelangna ditaku'ꞑ long-agna. ³¹ Awad de Ugud Apudyus we ꞑanana, "Sadi gapunae tenan ni laꞑaꞑi da amana ꞑan inana ꞑad nitipun atte asawana ꞑad didae duwa nambalinda'ꞑ ossaane long-ag." ^I

³² Annat ampatog ꞑan naadaꞑome tuttuudu we sa anaawatuꞑu, sa nan-ossaanan da namati ya aꞑ Jesu Kristu. ³³ Yaꞑon awad de amo piona ꞑanan atta an-asawa. ꞑad siꞑae laꞑaꞑi, ꞑasapuꞑane ayatom asawame isun ni an-aayatnu si long-agnu. Siꞑae bubai, ꞑasapuꞑane patgam aꞑ asawam.

Sa Bagbagan Paul Atta Abeng Ya Da Ama ꞑan Ina

6 Diꞑayu ꞑade aabeng, tuttuwaonyu da amayu ꞑan inayu gapu si niyossaananu ꞑan Apu te sana ustu we ꞑoonyu. ² Te ꞑanan ni bilin Apudyus, "Dayawom da amam ꞑan inam." Te sana ummunae bilin Apudyus we nadog-an atte karina, ³ "ta ambaꞑu ꞑan andu biyagnu'tte annae lubung." ^{II}

⁴ Diꞑayu ꞑad ose ama ꞑan ina, adiyu pasang-on da abengyu. Siya ꞑoonyu, bagbagaanyu ꞑan tuttuwanyu didae ustu ta siya oꞑyan ꞑoonda da pinion Apu.

Sa Bagbagan Paul Atta Musassu Ya Da Ap-apu

⁵ ꞑan diꞑayu we musassu, tuttuwaonyu oꞑyan da ap-apuwonyu sina'd luta. Patganyu ꞑan dayawonyu oꞑyan didae maꞑpu'tta pusuyu ya ipapuutyu we angwa'tta paꞑwada ꞑan diꞑayu we isun ni ꞑoonyu nu aꞑ Apu Jesu Kristu angibaga ꞑan diꞑayu. ⁶ Daꞑampun ay aꞑ asi ꞑayu pumangog si annae antotollong da ap-apuwonyu ta piga gay nu maꞑyadanda ꞑan diꞑayu yaꞑon ibelangyu we sammilu ꞑayu ꞑan Kristu ya sipupusu ꞑayu oꞑyane angwa'tte pinion Apudyus. ⁷ ꞑad ummanyu ambaꞑuwon da ꞑewaalyu ya allaylayad ꞑayu we isun di musassun Apu we daꞑampun atte tagu. ⁸ Te igammuyu we gungunaan Apu da losane tagu'tta ambaꞑu we ꞑoonda taꞑon ay nu musassu baꞑon nu daꞑampun.

⁹ ꞑan diꞑayu bose ap-apuwonda, ꞑasapuꞑan ose ambaꞑu ꞑayu'tta musassuyu. Adiyu ꞑoꞑogon dida te igammuyu we sa antotollong Apuy ad langit, an-iisu ꞑayu'tta musassuyu ꞑad ippun laꞑsigona'ꞑ tagu.

^I Genesis 2:24; 1 Corinthians 6:16. ^{II} Exodus 20:12; Deuteronomy 5:16.

Sa Aggome Itton Apudyus

¹⁰ Annaya anungus ni ibagaꞑ ꞑan diꞑayu. Pumigsa oꞑyan da pammatiyu mipagapu si niyossaananu ꞑan Apu ya sa ummamdane ꞑabooꞑana. ¹¹ Iꞑaboty da losane aggome mausar aꞑ saꞑaꞑnib da long-agyu we innatod Apudyus ta adi ꞑayu paꞑꞑog si angallelaw Satan. ¹² Te daꞑampun aꞑ tagu da ꞑabusuꞑ taꞑu yaꞑon da losane kalasin di ispiritu we adipun mailae angipangat atta tagu sina'd lutae sissiya si pongot ya da udume awad ad langite lawweng. ¹³ Pun isun da suꞑdadu we ansagsagana'tte gubate iꞑabotda da aggomda ꞑad ꞑasapuꞑan ose usaron taꞑu da losane itton Apudyus ꞑan ditaku ta anaꞑaꞑnib ꞑan ditaku ꞑan anullagi ꞑan Satan we ꞑabusuꞑ taꞑu'tte timpu we anuꞑꞑusana ꞑan anulisugana ꞑan ditaku. Te nu ꞑoonyu ꞑatti, anꞑosdol ꞑayu we maꞑagubat ꞑan Satan inggana'ꞑ magangput gubat ꞑan adinapun paat ogon olgon diꞑayu.

¹⁴ Pasig ꞑayu maꞑasagana ta itaꞑdogyu sagangon ꞑan sullagiyon da ꞑabusuꞑ atte amatianyutu'tte ꞑatuttuwaane maꞑpu ꞑan Apudyus. Sa ꞑatuttuwaane maꞑpu ꞑan Apudyus isun di taꞑyade iꞑabot da suꞑdadu si ansaganaandae umoy maꞑagubat. Unudonyu bos maun-unane antatagu we maꞑpu ꞑan Apudyus. Sanat isun di taꞑupaꞑe anaꞑaꞑnib atta baꞑuꞑung da suꞑdadu. ¹⁵ Ansagana ꞑayu we angipaigammu si Ambaꞑu we Damag mipanggob si inon ni allin-awae maꞑabuꞑbuꞑunan ꞑan Apudyus. ꞑatti isun di ꞑapatuse iꞑabot da suꞑdadu si ansaganaandae anagang atta ꞑabusuꞑ.

^{III}¹⁶ Papiꞑsaonyu taꞑgodyu ꞑan Apu si losane ꞑasasaadyu ta masaꞑaꞑniban ꞑayu'tta ngaimane ꞑoon Satan. Sa taꞑgodyu isun di ꞑaꞑasag da suꞑdadu we patilayune awitonda ta ꞑosponda da bumalaꞑalaꞑe ipanan ni ꞑabusuꞑ. ¹⁷ Pasigyu sosomꞑone tinagun Apudyus diꞑayu. Sanat isun di helmet da suꞑdadu we anaꞑaꞑnib si uluda. Ibagayu Ugud Apudyus we paꞑꞑagasmok ni Ispiritu Santu. Sanat isun di ispadan da suꞑdadu we usarondae angiduꞑꞑus atta ꞑabusuꞑda.

¹⁸ Sa angikaꞑobotanyu'tta anna losan, pasigyu oꞑyan iluwaꞑu ꞑan Apudyus da paipasasmok ni Ispiritu Santu ꞑan diꞑayu'tte ngaimane ꞑasasaad. Ilanyu bos ta pasigyu iluwaꞑuwan da losane tagun Apudyus.

¹⁹ Iluwaꞑuwanak ud os ta ituttudun Apudyus da ustu we ibagaꞑ nu isaꞑadꞑu we an-ugud ya tumuꞑodaꞑe angipaigammu si Ambaꞑu we Damag we adipun nipaigammu si awe. ^{IV}²⁰ Te imbuun Kristu saꞑon aꞑ angiyugud ꞑan siya ta ipaigammuꞑ Ambaꞑu we Damag we siya gapunae naꞑawadanak sinsadi. Pun iluwaꞑuwanak ud ta tumuꞑodaꞑe angiyugud ꞑan siya te siya ustu we ꞑooꞑ oꞑyan.

^{III} Isaiah 52:7. ^{IV} Sa mipanggob si Ambaꞑu we Damag we adipun nipaigammu si awe, ilanyu'tte Ephesians 3:5-6.

Sa Anungus Ni Annae Sulat

²¹ Ibuunku'k Tychicus kan diƙayu ta ipaigammuna da losane maƙmaƙwa kan saƙon. Siya osa'tta sunud taƙu kan Kristu we ay-ayatok ya mataƙgodane sammilu kan Apu. ²² Siya ibuunni kan diƙayu ta ipaigammuna

da maƙmaƙwa kan diƙani sina ya solƙagona da som-somokyu.

²³ Susunudku kan Kristu, itton okyan Apudyus we Ama ya aƙ Apu Jesu Kristu kan diƙayu lin-awa kan ay-ate midoga pammati. ²⁴ Awad okyan kan diƙayu kin-abalu we malpu kan Apudyus ya da losane angipap-ati'tte ayatna kan Jesu Kristu we Apu taƙu.

Philippians

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Diḱani ḱan da Paul ya aḱ Timothy ye anserbi ḱan Jesu Kristu. Annaya sulatni ḱan diḱayu losan sinat ad Philippi ¹ we tagun Apudyus gapu si niyos-saananyu ḱan Jesu Kristu, midoga da angipangpangu ḱan diḱayu ya da deacon. ² Awad oḱyan ḱan diḱayu ḱinabaḱu ḱan lin-awae maḱpu ḱan Apudyus we Ama taḱu ya aḱ Jesu Kristu we Apu taḱu.

Sa Luwaḱun Paul Para Atta IPhilippi

3 Nu iḱagasmokḱu diḱayu, anggappiyaak ḱan Apudyus we anserbiyak. ⁴⁻⁵ Te inggan ni nangisaḱ-danyu we namati inggana sinsana, binadanganak si ḱewaalku we angipaigammu si Ambaḱu we Damag. Pun pasige amod de layadḱu we angiluwaḱu ḱan diḱayu losan. ⁶ Anggappiyaak os te iniiggammuke aaddi ye aḱ Apudyus we nangisaḱad si ambaḱu we ḱoona'tta biyagy, siya bos amagapagatup inggana'ḱ magangput atte ḱasine umaliyan Jesu Kristu. ⁷ ḱad ambaḱu bos nu ḱatti sosomkoḱ atte mipanggob ḱan diḱayu te ummamdan ayatḱu ḱan diḱayu. ḱad nidoga ḱayu ḱan saḱone nangipadas si ḱinabaḱun Apudyus si ininggawaḱ atte baballudan ya siya bos naḱwa si dam-ok namanoknoḱan ya tinaḱdolake tuttuwa Ambaḱu we Damag mipanggob ḱan Kristu. ⁸ Igammun Apudyus ummamdane ayuḱ ḱan diḱayu te ay-ayatok diḱayu we isun ni an-aayat Jesu Kristu ḱan diḱayu.

⁹ Annaya da iluwaḱuḱ ḱan Apudyus. ḱodawoḱe pumigsapigsa oḱyan ayatyu ḱan siya ya da buḱnyu, ḱad madog-an oḱyan igammuyu si mipanggob ḱan Apudyus ya sa ḱaboolanyu we angigammu nu ngai da ustu we ḱoonyu, ¹⁰ ta lamogyu imatunan ya piliyan ḱabaḱuwan. Te nu ḱatti, ambaḱubaḱu ugaliyu ya ippun oḱyan ḱingwayu'ḱ mipabasul ḱan diḱayu si ḱasine umaliyan Jesu Kristu. ¹¹ Gapu ḱan Jesu Kristu, adu da naun-unane banage ḱoonyu. Te nu ḱatti, dayawon da tagu'ḱ Apudyus ya bigbigonda ḱinabaḱuna.

Sa Ambaḱu We Nambanagan Ni Nibaḱudan Paul

¹² Susunudḱu ḱan Kristu, pioḱ ipaigammu ḱan diḱayu we sa naḱwa ḱan saḱon, daḱampun aḱ

¹ Maḱwae basaonyu nambisitaan Paul ad Philippi atte Acts 16:11-40.

lawweng nambanagana yaḱon ambaḱu te ummadu da tagu we amati si Ambaḱu we Damag. ¹³ Pun inigammun da losane suldadu we nangguwaḱda si palas ya da losane tagu sinae ippun udum aḱ gapun ni nibaḱudaḱ yaḱon sa anserbiyak ḱan Kristu. ¹⁴ Gapu bos atte nibaḱudaḱ, pummigsa taḱgodda ḱan Apu da ḱaaduwane susunud taḱu ḱan Kristu. Pun adidapun umogyat yaḱon amo tummuloddae angiwalaḱawag si Ugud Apudyus.

¹⁵ Tuttuwae annat da angiwalaḱawag si mipanggob ḱan Kristu gapu si aposda ḱan maḱaas-asselanda ḱan saḱon. Yaḱon annat pos pagay da udume ambaḱu panggobda. ¹⁶ Da sana ḱad, iwwalaḱawagda Ambaḱu we Damag gapu si ayatda ḱan saḱon te naawatandae siya gapun ni nibaḱudaḱ dinutukanak ḱan Apudyus aḱ anaḱdol si ḱatuttuwaan ni Ambaḱu we Damag.

¹⁷ Yaḱon da sadi ye umapos ḱan saḱon, daḱampun aḱ naḱpu si pusuda angiwalaḱawaganda si mipanggob ḱan Kristu yaḱon siya singtonda midayawda. ḱad sa somsomokda, ḱoonda ḱatti ta dumallu ampaḱalamak si baballudan. ¹⁸ Yaḱon taḱon ay nu ḱatti ḱoonda, ippun ḱanana te lawweng man ḱan ambaḱu panggobda, siya ampatog miwalaḱawag mipanggob ḱan Kristu ḱad sanat allaylaydaḱ.

Sa Panggob Ni Biyag Sina Ad Luta

Daḱampun aḱ abus sadi yaḱon pagapagatupake alaylayad, ¹⁹ te igammuke sa ampaḱalamak si ḱasasaadḱu sinsadi, ambanag atte masaḱaknibaḱ gapu si luwaḱuyu ḱan badang ni Ispiritun Jesu Kristu.

²⁰ Igammuke taguwonak gapu'tte namnamak ya sa pioḱ pagay, adiyakpun mabain si sinagung Apudyus gapu si adikpun daydayawon yaḱon amo tumulodaḱ pagay sinsanae isuna awe ta mipagapu'tte long-agḱu midayaw aḱ Kristu, matattaguwaḱ man baḱon nu matoyak. ²¹ Te ḱan saḱon, naippun udum aḱ panggobku'tte mataguwaḱ yaḱon sa madayawan Kristu. Yaḱon nabaḱbaḱu nu matoyak. ²² Yaḱon nu sissiyaake matattagu, awad da naun-unane banage ḱook. Pun nu saḱon oḱyan ampili, adikpun igammu nu ngai nabaḱbaḱu, ²³ te tuttuwae naippun lin-awan ni somsomokḱu. Te pioḱ pagaye tenan annae lubung ta iyyak maḱaigaw ḱan Kristu te amo nabaḱbaḱu. ²⁴ Yaḱon gapu ta sissiyae ḱasapulanyu badangḱu, amo ḱasapulane sissiyae an-andu mataguwaḱ si lubung. ²⁵ Naippun

duwaduwaꝓ atte mipanggob si anna, pun igammuꝓe adiyakꝓun matoye sana yaꝓon inggawaꝓ yan sina ta bumadangaꝓ ꝓan diꝓayu ta pumigsa pammatiyu ꝓan allaylayad ꝓayu gapu'tte pammati. ²⁶ Maꝓwa okyan ꝓaꝓna ta amo andaydayaw ꝓayu ꝓan Jesu Kristu gapu ꝓan saꝓon nu mipauliyakꝓ sinat ya inggawaꝓ ꝓan diꝓayu.

²⁷ Yaꝓon taꝓon ay nu ngai maꝓwa, ilanyu ta mibagay antataguyu si Ambaꝓu we Damag mipanggob ꝓan Kristu ta umaliyakꝓ ta iyyakꝓ diꝓayu ilan baꝓon nu adikꝓun dongngon okyan mipanggob ꝓan diꝓayu, igammuwoꝓ ose sissiyae ampigsa pammatiyu we os-ossaan panggobyu. ꝓad ꝓasapuꝓane an-os-ossaan os somsomokyu we angitaꝓdoꝓ si pammatiyu we mibatay si ꝓatutuwaan ni Ambaꝓu we Damag, ²⁸ ya adi ꝓayu maꝓimut atta ngaimane sumullagi ꝓan diꝓayu. Te sa tuꝓodyu, sanat sinyale angipail-an Apudyus ꝓan didae madusa-daꝓ inggana. ꝓad sadi angigammuwandae taguwon diꝓayu gapu ꝓan Apudyus. ²⁹ Te innatod Apudyus wayayu we daꝓampun akꝓ abus amatiyanyu ꝓan Kristu yaꝓon sa ampaꝓalaꝓanyu bos mipagapu'tte amatiyanyu ꝓan siya. ³⁰ ꝓad sa ampaꝓalaꝓanyu we angitaꝓdoꝓ si ꝓatuttuwaan ni Ambaꝓu we Damag, isun ni nampaꝓalaꝓake nangitaꝓdoꝓ si awe ye innilayu ꝓan dingngolayu we maꝓmaꝓwa ꝓan saꝓon sinsana.

Sa Nampakumbabaan Kristu

2 Pun sa niyossaananyu ꝓan Kristu, siya masoꝓgagan ni somsomokyu. Ayaton Kristu diꝓayu ya siya alliwiwa ꝓan diꝓayu. Buꝓbuꝓunyu bos Ispiritu Santu. ꝓad anna ayat ꝓan ꝓadagu ꝓan diꝓayu. ² Pun gapu ta tuttuwa losan da sana, ilanyu ud ta unudonyu ayat Kristu ya an-os-ossaanonyu somsomokyu ꝓan panggobyu ya ilanyu bos ta an-iisu an-aayatyu ꝓan an-os-ossaan ꝓayu ta maganasanaꝓe ustu. ³ Sa panggobyu okyane angwa'tta ngaiman, daꝓampun okyan atte maꝓaas-asselanyu ya mitaꝓayaganyu yaꝓon siya okyan ꝓoonyu ipakumbabayu da somsomokyu ta ibelangyu we nangatu da buꝓunyu nu da long-agyu. ⁴ Sa somꝓonyu okyan, daꝓampun si bumaꝓuwanyu we abus yaꝓon sa bumaꝓuwan okyan os da buꝓunyu. ¹

⁵ ꝓasapuꝓane patilayunonyu unudon ansosomsomok ꝓan nantatagen Jesu Kristu.

⁶ Te awad ꝓan siya gattoꝓe ꝓinaapudyus Apudyus, adinapun imbelange mipangtad long-agna ꝓan Apudyus akꝓ mausar para'tte bumaꝓuwana

⁷ yaꝓon siya bos ꝓingwana tinenana ꝓalintogana taꝓon ay nu Apudyus woꝓe nibuꝓnage tagu we isu taꝓu.

Pun nambalinona bos long-agna'ꝓ isun di musassu, ⁸ ya gapu'tte nambalinana'ꝓ tagu,

I 1 Corinthians 10:24.

impakumbabana long-agna'tte tummuttuwaana ꝓan Apudyus, taꝓon ay nu siya gapun ni matoyana, taꝓon ay os nu ꝓaog-ogyat ya ꝓababbain natoyanae nipattoꝓ atte kros.

⁹ Pun intaꝓayag Apudyus akꝓ Jesus ta siya ꝓangatuwan atta losan, ^{II}

¹⁰ ta madayaw. Te analluꝓu da losan ta andayawda ꝓan Jesus, losane awad ad langit, ad luta ya da awad ad daꝓom si luta. ^{III}

¹¹ ꝓananda losan, akꝓ Jesu Kristu Apu.

ꝓad sadi midaydayawan Apudyus we Ama. ^{IV}

Da Bituwone Lumanglanglang Silawda Atta Labi

¹² Pun annaya ibagaꝓ ꝓan diꝓayu we buꝓbuꝓunꝓu. Pasig ꝓayu tummuttuwa atte ininggawaꝓ ꝓan diꝓayu yaꝓon sindumallu okyan si ꝓamaidꝓu ꝓan diꝓayu. Pun adiyu iwalange angwa si ambaꝓu we siya ambanagan ni nataguwanyu. ꝓad sa angwaanyu si sadi, bumain ꝓayu ya isipogyu we ustu'ꝓ Apudyus. ¹³ Te akꝓ Apudyus, patilayune anna ꝓan diꝓayu ta siya ꝓoonyu da masomana ꝓad ittona ꝓaboolan ꝓan diꝓayu we tumuttuwa.

¹⁴ Da losane ꝓoonyu, adi ꝓayu ngumonot ꝓan maꝓa-sossongbat, ¹⁵ ta naippun idellawda ꝓan diꝓayu we abeng Apudyus ya ambaꝓu da losane ugaliyu. Te taꝓon ay nu maꝓaigaw ꝓayu'tta lawweng ya ꝓabasbasuꝓane tagu si annae lubung, naippun okyan angkuranganyu ta miyisu ꝓayu'tta bituwone lumanglanglang silawda'tte labi. ¹⁶ ꝓad popotpotanyu Ugud Apudyus we angitod si biyag akꝓ inggana. Te nu ꝓoonyu da sadi, diꝓayu da isꝓaꝓuꝓu si ꝓasine umaliyan Kristu. Igammuꝓe ose adipun natangga pangogꝓu we nanꝓewaꝓ. ¹⁷ ꝓad gapu ta madam-an angongatanda ꝓan saꝓon, allaylayadaꝓ taꝓon ay nu ꝓasapuꝓane mibuꝓbuꝓe daꝓake midoga si datune midatun gapu si pammatiyu ꝓan Apudyus. Pun maꝓagangganasaꝓ ꝓan diꝓayu losan. ¹⁸ ꝓad isunae allaylayad ꝓayu ya maꝓalaylayad ꝓayu okyan os ꝓan saꝓon.

Da Timothy ꝓan Epaphroditus

¹⁹ Nu iyunud Apu Jesus, namnamaoꝓe adipun manunnuwan ya ibuunku'ꝓ Timothy ꝓan diꝓayu ta mipauli ꝓad ya ug-uggudona mipanggob ꝓan diꝓayu, lumayadaꝓ ya lumayad ꝓayu bos. ²⁰ Ibuunku te siya abus akꝓ buꝓunꝓu we angisaꝓit ꝓan diꝓayu, naippun udum akꝓ igammuꝓe. ²¹ Te da udume tagu, siya abus akꝓ singsingtonda pipion ni somsomokꝓda, daꝓampun si pinion Jesu Kristu ꝓoonda. ²² Yaꝓon akꝓ Timothy ꝓad, iniiggammuyu we ambaꝓu ugalina te innilayu we

II Acts 2:33-36; Ephesians 1:20-21. III Da awad ad daꝓom si luta, da nankaꝓatoye tagu ya midoga nin da dimunyu. IV Isaiah 45:23; Romans 14:11.

isunin an-ama si kewaałni ye angiwalağawag atte Ambału we Damag. ²³ Pun namnamaoķe siya ibuunķu we dagus ķan diķayu nu igammuwoķ anungus ni ķa-susķu. ²⁴ Ķad antałgodak ķan Apu we adipun am-bayag ya umaliyak os sinat.

²⁵ Simsimmokķu bose ķasapułane paoyonok ak Epa-phroditus we sunud taķu ķan Kristu we bułunķu si ķe-waał ya bułunķu bose angitaķdoł atte Ambału we Damag atta sumullagi. Siya imbuunyu'ķ bumadang ķan saķon atta ķasapułak, ²⁶ yaķon paoyonok sinat te amod pagay ayuna ķan diķayu losan ya amod os bim-binsawna si inigammunae dingngolyu nasakitana.

²⁷ Tuttuwae ansałom ay saķitna te tigangay matoy yaķon ķinadaguwan Apudyus. Ķad daķampun ay ak siyae abus ķinadaguwana te indogana saķon ta adi dumallu babauyķu nu natoy. ²⁸ Pun pioķ pagaye paoy-onon ta lumayad ķayu ķasin nu ilanyu ya lumin-awa bos somsomokķu. ²⁹ Pun amod okyan layadyu we amadatong ķan siya te nibelange sinusunnud taķu ga-pu si niyossaanana ķan Apu. Da tagu we isun Epa-phroditus bagaynae mapatganda, ³⁰ te tigangay ma-toy gapu si kewaałe impaķwan Kristu ķan siya ķad im-pustana biyagna si bumadangana ķan saķon atte ķa-maidyu.

Sa Pammati Ķan Kristu

3 Annaya osan ibagak ķan diķayu susunudķu ķan Kristu, allaylayad ķayu okyan gapu si niyos-saananyu ķan Apu. Adiyakpun mappoge angisassaud atte ibagak ķan diķayu ta mabantayan pammatiyu. ² Ummanyu'tta tagu we lawweng da koonda, ipanik dida'tta nadiwase asu te sumusullagida'tte Ambału we Damag. Ipatutdae nu adi masogyatan lałaki, adipun matagu. ³ Yaķon sa katuttuwaan ditaku ibelang Apudyus ak tuttuwae taguna daķampun ķan dida te ditaku ķad dayawon taķu'ķ Apudyus si ķaboolan ni Ispirituna. Allaylayad taķu bos gapu'tte talgod taķu ķan Jesu Kristu. Ķad adi taķu bos antałgod atta ngaimane koķokķon taķu'tte long-ag taķu we anagu ķan ditaku.

⁴ Taķon ay nu maķwae antałgodak atta sanae koķokķon nu pioķ. Ķad taķon ay os nu awad tagu'ķ an-gibagae awad lasunnae antałgod atta sanae koķokķona ya ambatayana si mataguwana'ķ inggana, amo nadaldalluwaķ. ⁵ Te ķan saķon, nasogyatanaķ si kawalaun algawķu, nibuķnagaķe ganaķ Israel, osa'tta ganaķ Benjamin we osa'tta lałaki ye abeng Israel. Saķon os gattoķe Hebrew. ^I Ķad nu mipanggob os atte lintoge innatod Apudyus ķan Moses, impapangogķu tinuttuwa te osaake Pharisee. ^{II} Pun nu mipanggob si

I Sa Hebrew, osae ngadan ni Judyu. Hinebrew bos ugudda.
II Da Pharisee osadae grupun da ganaķ Israel atte timpun Jesus. Dida da pangat atte mipanggob si religion da ganaķ Israel. Uun-nudonda lintog Moses ya da ugalin da danaķkołda. Patiyonda da

angipadasane angipapati, nampakałamoķ da namati ķan Jesus. Pun nu mipanggob si naun-unan ni tagu ga-pu'tte nanuttuwaanda'tta lintog Moses, naippun nangkurangaķ. ⁷ Yaķon gapu ķan Kristu, losan atta kanaķe ambaluwaķ si awe, ibelangķu didae ippun anu-da sinsana. ⁸ Ķad daķampun ak abus sadi, ibelangķu we ippun pulus anun da losan nu iyisuk si nangigam-muwaķ ķan Jesu Kristu we Apuķ te napatpatog ak adayu nu da ngaiman. Para ķan siya, imballuk losan da sadi ya ibelangķu we dimokda ta maķwae ganabok maķabułbułunaķ ķan Kristu, ⁹ ya miyossaanaķ ķan siya. Pun sinsana, daķampun ak kuwaķ naun-unake mibatay si nanuttuwaak atte lintog yaķon sa maun-unane itton Apudyus we mibatay si pammati ķan Kris-tu. ¹⁰ Pioķ da sana ta igammuwoķ ak Kristu we ustu ya sa ķaboolan ni ummulyana. Ķad daķampun ak abus sadi, padasok okyan ose ampakałam ya miyisuwaķ ķan siya si natoyana ¹¹ te namnamaok pagaye tagu-wonaķ ķasin ķan Apudyus.

Sa Gungunae Pion Paul Gun-udon

¹² Adikpun ķanane ginangputķu inawat da sana baķon nu ķanane ippun angkurangaķ sinsana. Yaķon iggak losane ķaboolak ta gun-udok gunguna ta mitut-tuwa panggob Jesu Kristu si nambalinona saķon ak taguna. ¹³ Susunudķu ķan Kristu, tuttuwae daankupun yan gun-udon da sana yaķon sa koķ sin-sana, umadiķ ogon sosomķon da ķingwaķ atte awe yaķon siya ipapuut ni somsomokķu daampun mitut-tuwa planun Apudyus ķan saķon. ¹⁴ Iggak ķaboolak ta daķngok miyisu si pagpag ni totoddaķan ta magun-udķu gungunae itton Apudyus atta losane piliyanae midoga ķan siya'd langit gapu ķan Jesu Kristu.

¹⁵ Ķatti okyan sosomķon taķu losane nanaķman si pammati. Yaķon nu awad nisabali somsomokna ķan diķayu, ak Apudyus angipaigammu ķan siya si ustu. ¹⁶ Yaķon taķon ay nu ķatti, ķasapułane pagapagatu-pan taķu tuttuwaon da impaigammun Apudyus ķan di-taku.

¹⁷ Susunudķu ķan Kristu, an-os-ossaan ķayu okyane angunud ķan saķon. Ilanyu okyan os da angunud si nantataguni ye impailani ķan diķayu ta dida da unudo-nyu, daķampun atta udum. ¹⁸ Te adu da ķabusuł Kris-tu we angngesnges-elanda natoyana'tte kros gapu'tta antataguda. Nangampigae imbagak sana ķan diķayu si awe yaķon iķasinķu ibagae sana ya maķaluwaķ si somsomok mipanggob ķan dida. ¹⁹ Te aaddi ye sa ambanagan ni biyagda, madusada'ķ inggana'd infier-nu. Te dida ķad, siya ambalinonda'ķ apudyusda da pip-ion da long-agda. ^{III} Ķad siya is-iskałda da ķababbaine

tagu ķad awad da kalidodwada baķon nu ispirituda ya umuli da matoy atte umali ye algaw. Patiyonda bose awad da anghel. III At-te Greek ķananda "buwangda" yaķon da kaaduwan atta nalaing, iba-gadae "pipion da long-agda" de piona ķanan.

koḱoḱkonda. Siya bos ipapuut ni somsomokda da awad si luta. ²⁰ Yaḱon ḱan ditaḱu, ad langit ustu we ili taḱu ḱad siya bos maḱpuwan ni uuwayon taḱu we aḱ Apu Jesu Kristu we anagu ḱan ditaḱu. ²¹ Ambalinona da ḱaddagu ya matoye long-ag taḱu aḱ isun ni long-agnae adipun pulus matoy ya ambalubaḱu we long-ag. ḱad maḱwae ḱoona sadi gapu si ummamane ḱa-boolanae angawis atta losan ta paipangatda ḱan siya.

⁴ Pun diḱayu we susunudḱu ḱan Kristu, ipapatiyu we amati ḱan Apu. Ay-ayatok ya amod ayuḱ ḱan diḱayu te diḱayu da amalayad ḱan saḱon ya diḱayu da isun di gungunak atte ḱewaaḱu.

Sa Anungus Ni Bilin Paul

² Diḱayu ḱad Euodia ḱan Syntyche, an-ossaanonyu ḱappos ḱasomsomḱanyu gapu si niyossaananyu ḱan Apu! ³ Siḱa ḱad ose mataḱgodane buḱunḱu, badangam ḱappos da sanae bubai ta an-asipakawanda ya mipaḱog an-ossaananyu. Te pummangogdae naḱaḱewaaḱu ḱan saḱon atte nangiwaḱagawagak si Ambaḱu we Damag, nidoga da Clement ya da udume naḱaḱewaaḱu ḱan saḱone awad da ngadanda si iblu we nigiliyan da ngadan da awad biyagda'ḱ inggana.

⁴ ḱasapuḱane pasig ḱayu okyan allaylayad gapu si niyossaananyu ḱan Apu. Ipiḱwak ibagae allaylayad ḱayu okyan. ⁵ Ipailayu ḱinaanusyu'tta losane tagu te madam-an umaliyan Apu. ¹⁶ Adi ḱayu ambinsaw yaḱon siya ḱoonyu alluwaḱu ḱayu ḱan Apudyus. ḱad ḱodawonyu ḱan siya da losane ḱasapuḱanyu ya anggappiya ḱayu bos. ⁷ Te nu ḱoonyu da sana, awad ḱan diḱayu lin-awae itton Apudyus we nakaskasdaawe adipun paat maḱwae maawatan ni somsomok di tagu. ḱad iisuna guwaḱdae anaḱaḱnib si ḱimut ḱan bimbinsawyu, gapu si midog-anyu ḱan Jesu Kristu.

⁸ Sa anungus ni ibagak ḱan diḱayu we susunudḱu ḱan Kristu, siya okyan pasigyu sosomḱon da tuttuwa, ampatog, ustu, ampoḱkas, ambaḱu ḱan ḱadayawan. ḱad taḱon ay da udume ambaḱu baḱon nu nang-godonge ugud, sadi okyan da imumuḱayu'tta somsomokyu. ⁹ Da losane inadalyu ḱan saḱon, da dingngolyu ya innilayu, siya okyan pagay pasige unudonyu ya aḱ Apudyus we angitod si lin-awa, siya amulun ḱan diḱayu.

¹ *Sa anna'tte Greek, maḱwa bose sa pionna ḱanan, "Madam-an umaliyan Apu."*

Sa Nanggappiyaan Paul Atta IPhilippi

¹⁰ Amod de layadḱu si niyossaanak ḱan Apu te sinsadi nawayaan ḱayu bos ḱasine bumadang. Nabayag ḱammose ippun bummadanganyu yaḱon daḱampun aḱ gapu ta naliwatanyu saḱon te igammuke naippun wayayu we angipaila si layadyu we bumadang.

¹¹ Daḱampun aḱ ibagak sana gapu ta angkurang da ḱasapuḱak. Te saḱon ḱad, pinaingsake mat-op atte ngaimane ḱasasaadḱu. ¹² Pinadasku we naaḱitan ḱan nansawasawaḱu. Ngaimane maḱwa ḱan saḱon, mauḱatak baḱon nu massugak taḱon ay aḱit baḱon nu nasawasawaḱu da ḱasapuḱak, igammuk inoke mat-op. ¹³ Gapu'tte miyossaanak ḱan Kristu we siya amapigsa ḱan saḱon, lamogḱu ḱoon da losan.

¹⁴ Yaḱon taḱon ay nu ḱatti, ambaḱu ḱingwayu we bumadang ḱan saḱon si timpu we nampaḱalamak.

¹⁵ Diḱayu we iPhilippi, igammuyu we sa damun ni nangiwaḱagawagak si Ambaḱu we Damag ḱan diḱayu si naḱpuwak ad Macedonia, ippun udum atta namati ye magimugimung aḱ bummadang ḱan saḱon yaḱon abus ḱayu. ḱad nambalin ḱayu'ḱ buḱunḱu we anserbi ḱan Kristu te nangitoitod ḱayu ḱan saḱon. ¹⁶ Taḱon ay ininggawak ad Thessalonica, namigwae indagasyu da ḱasapuḱak. ¹⁷ Yaḱon piok ipaigammu ḱan diḱayu we siya singtok madog-an okyan gungunayu, daḱampun atte ittonyu. ¹⁸ Sinsadi masawasawaḱu da ḱasapuḱak te inawatḱu ḱan Epaphroditus da losane indagasyu. ḱad da sanae indagasyu, isunan ambangu we midatun ḱan Apudyus we mat-opana ḱan lumayadana. ¹⁹ Pun aḱ Apudyus we anserbiyak gapu'tte ḱinabaḱnangnae ippun ampatinggaana, siya angatod ḱan diḱayu'tta losane ḱasapuḱanyu mipagapu ḱan Jesu Kristu. ²⁰ Day-dayawon taḱu okyan aḱ Apudyus we Ama taḱu'ḱ inggana. Amen.

Sa Anungus Ni Annae Sulat

²¹ Pakumustaok da losane tagun Apudyus sinate da niyossaan ḱan Jesu Kristu. Da susunud taḱu ḱan Kristu we buḱunḱu sina, pakumustaonda bos diḱayu, ²² midoga da losane tagun Apudyus sina'd Rome amod ay da anḱewaaḱu si boḱoy ni Emperor ad Rome.

²³ Awad okyan ḱan diḱayu ḱinabaḱu we maḱpu ḱan Apu Jesu Kristu.

Colossians

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul we apostol Jesu Kristu mipagapu si pinion Apudyus ya bulunku'k Timothy ye sunud taku kan Kristu. **2** Annaya sulatni kan dikayu we tagun Apudyus ya matalgodane susunudni kan Kristu ad Colossae. Awad okyan kan dikayu kinabaļu kan linawae malpu kan Apudyus we Ama taku.

Sa Nangiluwaluwan Paul Atta Namati'd Colossae

3 Iluwaluwanni kad dikayu pasig kani anggappiya kan Apudyus we Aman Jesu Kristu we Apu taku, **4** te dingngolni mipanggob atte pammatiyu kan Jesu Kristu ya sa ayatyu'tta losane tagun Apudyus. **5** Kaknat te namnamaonyu we awad de inggagappot Apudyus ad langite para kan dikayu. Dingngolyu'tte awe mipanggob si anna si nangngolanyu'tte ugude katuttuwaane siya Ambaļu we Damag. **6** Kad sa annae Ambaļu we Damag we dingngolyu, annae miwalağawag si intero we lubung. Pun da nandongol naila bungana'tta nantataguda. Kaka isun ni nakwa kan dikayu si dingngolyu ya naawatanyu mipanggob si katuttuwaan ni kinabaļu Apudyus. **7** Inadalyu anna kan Epaphras we ay-ayatonni ye bulun ya matalgodane anserbi kan Kristu we angiyugud kan dikani sinat, **8** ya siya nangibaga si mipanggob atte ayatyu kan dikani ya da bulunyu mipagapu si badang ni Ispiritu Santu.

9 Sa inggan ni algawe nangngolanni, adinipun iginoke angiluwalu kan dikayu. Kodakodawonni kan Apudyus we itton okyan ni Ispirituna kan dikayu da losane laing kan pannakaawat ta igammuwonyu nu ngai pinion Apudyus kan dikayu. **10** Te nu katti, makwae unudonyu antatagu we mibagay atte kinabaļu Apu ya pasigyu koon da amalayad kan siya. Kad ambaļu ibungan da losane koonnyu ya madog-an igammuyu mipanggob kan Apudyus. **11** Okyan pos ta sa nakaskasdaawe kaboolan Apudyus amapigsa'tta somsomokyu ya lumayad kayu ta takon ay nu ngai makwa kan dikayu, lamogyu maattomane angiyanus. **12** Pasig kayu anggappiya kan Apudyus we Ama taku we nangitod kan ditaku si kalabbongane makatawid atta insaganana'tta losane taguna si ampaddae ampangatana. **13** Te siya nanagu kan ditaku si kaboolan ni pangat atte gikbot wok indogana ditaku si ampan-

gatan ni ay-ayatonae Abengna, **14** we sa nanubut kan ditaku, sa piona kanan napakawan da basul taku. ^I

Sa Kinangatun Ni Saad Jesus

15 Ak Kristu angil-an taku si kinaapudyus Apudyus we adipun maila. Gagangaye inggaw si daan ni lubung makwaan kad siya kangatuwan atta losane kingwana. **16** Te mipagapu kan siya nangwaan Apudyus atta losane awad ad langit ya da awad sina'd luta, da maila kan adipun maila, midoga da papangate isuna bos atta nankalakalasi ye ispiritu we awad da kalabbonganda kan kaboolanda. Kingwana da losane banag mipagapu kan Jesu Kristu ya para'tte madayawana. **17** Inninggaw ak Kristu si daan ni lubung makwaan ya siya aangdon atta losan ta mauinusda. **18** Siya isun di ulu taku we namati, kad ditaku isun di long-agna. Kad siya bos malpuwan ni mataguwan taku te siya pangulu we Abeng Apudyus we ummuli ta ambalin ak kangatuwan atta losan. **19** Te pinion Apudyus we losane kinaapudyusna awad atte Abengna. **20** Simsimmokna kasine mipagapu'tte sanae Abengna, losane awad ad luta ya ad langit nipaļ-og makabulbulunan Apudyus kan dida. Kad gapu'tte dalanae pummoy-as si natoyana'tte kros, makalin-awa taku kan Apudyus.

21 Takon ay dikayu'tte awe, adayu kayu kan Apudyus kad sinullagiyu gapu'tte kingwayu ya ansosomsomokyu. **22** Yakon sinsadi nagangpute nipaļ-og makabulbulunanyu kan Apudyus te ak Kristu natoy si nangidatunana'tte mismu we long-agna ta bumaļu ugaliyu ya ippun kadellawanyu kan ipabasulda kan dikayu si amatakdogana kan dikayu si sinagungna. **23** Yakon kasapuļane pagatupanyu we amapigsa'tta pammatiyu ya adiyu ipyode mayugayug namnamayu we ginanabyu si nandongolanyu si Ambaļu we Damag we niwalağawag si intero we lubung. Kad sana gapunae sakon ak Paul, nambalinak ak anserbi kan Kristu.

Sa Nanserbiyan Paul Atta Namati

24 Sinsadi allaylayadak atta ampakalamak te igamuke bumaļuwanyu te da sanae ampakalamak dogan ni ampakalamane nilak-am Kristu para'tta losane namati ye isun di long-agna. **25** Dinutukanak kan

^I Ephesians 1:7; Hebrews 9:11-22.

Apudyus aḱ anserbi'tta namati ḱad intalḱodna ḱan saḱon ḱewaale angipaigammu si tuttuwae Ugud Apudyus. ²⁶⁻²⁷ Sa annae ugudnae impaigammuk ḱan diḱayu, adipun nipaigammu'tte awe taḱon ay ngai ye tagu. Yaḱon simsimmoḱ Apudyus we ipaigammuna sinsadi ḱan ditaḱu we tagunae nidoga taḱu we Gentil. ḱad sana ambaḱu ḱan nakaskasdaawe impaigammun Apudyus. Iinggaw aḱ Kristu ḱan diḱayu, pun siya namamaonyu we midog-anyu si ḱabaḱuwane antatagu ḱan Apudyus ad langit. ²⁸ Iwalagawagni'ḱ Kristu atta losane tagu we usaronni losane laingni ye amagbaga ya angituttudu'tta losane tagu ta da pammatida ippun oḱyan kurangna'tte antotollong Apudyus yaḱon amo maangsanda'tte niyossaananda ḱan Kristu. ²⁹ Iggak losane ḱaboolak ta mituttuwa da sana'tte angusarak si ampigsae ḱaboolane innatod Kristu ḱan saḱon.

2 Te pioke ipaigammu we inniggak ḱaboolake anḱewaal para ḱan diḱayu we iColossae ya iLaodicea ya da losane daampun angila ḱan saḱon, ² ta masoḱgag oḱyan da somsomokyu ya an-os-ossaan ḱayu gapu si an-asiayat ḱayu ta adi ḱayu anduwaduwa yaḱon maawatanyu planun Apudyus we adipun nipaigammu'tte awe ye sa mipanggob ḱan Kristu. ³ Siya nangigammuwan taḱu'tta losane nililimode laing ya sa somsomok Apudyus. ⁴ Imbagaḱ da anna ḱan diḱayu ta adi ḱayu maallelaw atta nalalainge umallelawe daḱampun aḱ tuttuwa da ibagabagada. ⁵ Taḱon ay nu naip-punak ḱan diḱayu sinat, sosomkoḱ diḱayu ya amod de layadḱu si dingngolḱu we nauḱnus ḱayu ya ampigsa da pammatiyu ḱan Kristu.

Sa Antatagu Mipagapu ḱan Kristu

⁶ Gapu ta inawatyuk Jesu Kristu aḱ Apuyu, ḱasapulan unudonyu antatagunae mibagay atte tagu we niyossaan ḱan siya. ⁷ Sa pammatiyu ḱan siya, isunan lummamute ḱayu baḱon nu isun ni boḱoye nataḱade sa aliḱina ampagdopagdot. Unudonyu bos da nituttudu mipanggob ḱan siya ta da pammatiyu pumigsada ya pasig ḱayu anggappiya ḱan Apudyus.

⁸ Ilanyu ta adi ḱayu maallelawe angunud si daḱampun aḱ tuttuwae tuttuwu we naippun anuna te da sanae tuttuwu we maḱaallelaw atta tagu, daḱampun ḱan Kristu nalpuwana yaḱon da ug-ugalin da tagu si awe ya da bilin sina'd luta. ¹⁹ Sa ḱatuttuwaan mipanggob ḱan Kristu, nambalin tagu yaḱon awad ḱan siya da losane ḱinaapudyus Apudyus. ¹⁰ ḱad gapu si niyossaananyu ḱan Kristu we pangat da losane pangat ya ḱalabbongan, naatod da losane awad ḱan diḱayu ta ippun angkuranganyu.

¹¹ ḱad gapu'tte niyossaananyu ḱan siya, isunan nasogyatan ḱayu. Daḱampun atte sogyate ḱingwan di

I Sa osae salupatin ni anna'tte Greek, daḱampun aḱ nalpu ḱan Kristu yaḱon ugalin da tagu we simsimmoḱda si awe ya da alane nangipangat sina'd luta. Ilanyu bos atte Galatians 4:3, 9.

tagu yaḱon sa sogyate ḱingwan Kristu, isunan sinogyatan diḱayu si nangaanana'tta ugaliyu. ¹² Te sa nabonyaganyu, isuyun nidoga nilibon ḱan Kristu. ḱad mipagapu'tta pammatiyu'tte ḱaboolan Apudyus we nanagu ḱan siya si natoyana, isun di nidoga ḱayu ḱan siya si ummuliya. ¹³ Sa nalakpuse algaw, isun di natoy ḱayu si mipanggob ḱan Apudyus gapu'tta basulyu ya gapu ta diḱayu we Gentil naippun igammuyu si mipanggob atte Lintog Apudyus. Yaḱon sinsadi, indogan Apudyus diḱayu'tte baru we biyage innatodna ḱan Kristu te pinakawanna da losane basul taḱu. ¹⁴ ḱaḱna ḱingwan Apudyus. ḱinaanna listaan da basul taḱu gapu'tte nilialis taḱu bilin Moses woḱ impattoḱna'tte kros. Sa pionan ḱanan, mipagapu'tte natoyan Jesus atte kros, ḱinaanna da basul taḱu. Pun naippun ogon lasunnae anusa ḱan ditaḱu. ¹⁵ ḱad gapu'tte natoyan Kristu atte kros, ḱinaan Apudyus ḱaboolan ḱan ḱalabbongan ni adipun maila ḱad impailanae illogna dida si antotollong da losan.

Sa Bagbaga Ta Adi Taḱu Paallelaw

¹⁶ Pun adiyu oḱyan tuttuwaon da anguwis ḱan diḱayu we ḱanandae ḱasapulan unudonyu da aduadu we lintogda mipanggob atta maḱan, mainum, gaya-gaya, sumaaḱan soḱag baḱon nu umillongan da Judyu we miyadi anḱewaal. ¹⁷ Losan atta sana, abuse aninowan da dumatong si umali ye algaw yaḱon sinsadi dummatong aḱ Kristu we mituttuwaan da pion da sadi ye banag ḱanan si nalakpuse algaw. ¹⁸ Adiyu tuttuwaon da potogonda diḱayu ya ipatutdae tuttuwaonyu da ngilinonda ya andayaw atta anghel. Yaḱon da annae tagu, ansoḱaldae siya ambatayanda da naippun anunae nainlubungane ansosomsomokda te ḱanandae ininggaw nampaila ḱan dida si isun di in-inop. ¹⁹ Pun nisinada ḱan Kristu we isun di siya ulu taḱu we namati. Ditaḱu ḱad, niyossaan taḱu ḱan siya te ditaḱu isun di long-agna. Pun sa ulu asi ḱigad atte losane ḱamangay ni long-ag ta awaton ni sin-ossaossa da ḱasapulana ya miyustu-ustu ulnus da losan. Pun siya dumakoḱan taḱu gapu'tte pigsae itton Apudyus ḱan ditaḱu.

²⁰ Nu naḱakatoy ḱayu ḱan Kristu, napuḱayan ḱayu'tta biline ḱingwan da tagu sina'd luta. ^{II} Pun ngaipa sis-siyae unudonyu da ug-ugalin da tagu si annae lubang mipanggob atta lawwenge ispiritu? ḱad ngaipayu tuttuwaon da bilindae isun da anna: ²¹ "Adiyu onnan da anna! Adiyu simsiman! ḱad adiyu tokkon!" ²² Da sanae ug-ugali mipanggob ay lawa'tta banage malakpuse isun da maḱane mawawanda. Sa nalpuwan da bilin ya da tuttuwu, ḱasomsomḱan da tagu. ^{III} ²³ Sa annae lintog ambaḱu te da angunud ipapuutdae angidaydayaw

II Sa osae salupatin ni anna'tte Greek, napuḱayan ḱayu'tta alane nangipangat sina'd luta. III Matthew 15:10-29; Mark 7:14-23; Titus 1:14.

atta anghel kad ipakumbabada da long-agda ta tutuwaonda da ug-ugalida kad ampaqalamonda da long-agda. Yakon naippun anun da sanae bilin te da tagu adidapun makatupod si pion ni long-agda. ¹

Sa Dadaan Kan Baru We Biyag

3 Gapu ta nidoga kayu si ummulian Kristu, singtonyu da banage awad ad langit si igaw Kristu we tutukdu si madawinan Apudyus we makapangat kan siya. ² Siya okyan sosomkonyu da banage awad ad langit, dakampun atta awad si annae lubung. ³ Te isyun natoy mipanggob atta gagangaye ki-nataguyu yakon sinsadi tutuwae natatagu kayu kan Apudyus mipagapu'tte niyossaananyu kan Kristu. Da tagu we adipun namati adidapun maawatan baru we biyagy. ⁴ Ak Kristu siya mataguwanyu kad nu ampaila, midoga kayu bos kan siya si madayawana kan kinangatuna.

⁵ Pun kasapulane an-awidanyu da dadaane kasom-somkanyu ya da ugaliyu we isun da makadagdagas ya da udume kalasin di kaissaw, da pipion ni long-ag ya sa kamomod te siya isun di anayawan atta sinan-apudyus. ⁶ Gapu'tta sana, dida allak-am si kaog-ogyate sangan Apudyus atta adipun tumuttuwa gapu si adida amatiyan kan siya. ⁷ Kaknat isun ni nantaguyu si daanyu amatiyan. ⁸ Yakon sinsadi, kasapulane adiyu koon da sana. Adi kayu ansasanga, adi kayu ansomok ak ampaqalaman da bulunyu ya adiyu an-ugudan ak lawweng da udume tagu. ⁹ Adi kayu an-asituli te inabusyu kinaan dadaane ugaliyu, ¹⁰ ya awatonyu baru we ansosomok kan ugali ye itton Apudyus kan dikayu kad pagatupana pabaruwon ta miyisu kayu kan siya ya igammuwonyu we ustu. ¹¹ Gapu'tta sanae kingwan Apudyus, an-iisuwona da losan si antotolongna, Judyu man bakon nu da Gentil, da naadalan ya da adipun naadalan, kakaili ya da maalmot, musassu ya dakampun ak musassu te ak Kristu kapatogan atta losan ya awad os atta losane namati.

¹² Gapu ta dikayu da pinilin Apudyus we taguna ya inay-ayatna, unudonyu okyan da sanae ug-ugali: Kumadagu kayu ya bumadang kayu, ipakumbabayu da somsomokyu ya somsomkonyu okyan buma luwan da udum ya pasig kayu okyan naanus. ¹³ Anusanyu okyan pakawanon da bulunyu, nu awad ansosongbatanyu bakon nu makabasul osae tagu kan dikayu, pakawanonyu we isun ni inon Apu we namakawan kan dikayu. ¹⁴ Kad kasapulan ose idogayu ayat atta annae amba lu we ugali te nu an-asiayat kayu, siya galut ni an-os-ossaan da somsomokyu. ¹⁵ Pasig okyan linawa ya sa timpuyuge innatod Kristu angituray atta somsomokyu te sana gapun ni namilian Apudyus kan

¹ Sa osae salupatin ni anna'tte Greek, naippun serbin da annae banag, nu adi ambanag atta katkat-opane pipion ni long-ag.

dikayu ta an-os-ossaan kayu we long-ag Kristu. Kad pasig kayu anggappiya kan Apudyus. ¹⁶ Kad pasigy okyan isisimok mipanggob atta tuttudun Kristu. An-asituttudu ya an-asibagbaga kayu we usaronyu da losane kinalaing innatodna. Kantaonyu da kantae nalpu'tta de Psalm, sa udume nigili'tte Ugud Apudyus ya da udume kantan da namati ye andayaw kan Apudyus kad pasig okyane anggappiya kayu kan Apudyus atta somsomokyu. ¹⁷ Ngaimane koonyu kan ugudonyu, koonyu mipagapu si ngadan Apu Jesus kad anggappiya kayu kan Apudyus we Ama mipagapu kan siya.

Sa Bagbaga Atte Balyan

¹⁸ Dikayu kade bubbubai, paituray kayu'tta asawayu te kakna kasapulane koon da amati kan Apu. ¹⁹ Dikayu kad ose lallalaki, kasapulane ayatonyu da asawayu. Adiyu dida sangsang-an. ²⁰ Dikayu kade aabeng, kasapulane pasigy tuttuwaon da amayu kan inayu te sana mas-oman Apu. ²¹ Dikayu kad ose aamma, adiyu paamdanane anangasanga'tta abengyu ta adida madismaya.

Sa Bagbaga Atta Musassu Ya Da Ap-apu

²² Dikayu kad ose musassu, tuttuwaonyu da losane ibagan da ap-apuwonyu sina'd luta. Dakampun ak abus angitotolonganda kan dikayu'k angwaanyu'tte kewaalyu ta mas-omda kan dikayu. Yakon malpu pagay okyan atte somsomokyu da koonyu we anuttuwa kan dida te isipogyu'k Apu. ²³ Ngaimane koonyu, iggayu kaboolanyu we angwae isun di ak Apu anserbiyanyu we dakampun atta tagu. ²⁴ Te igammuyu we itton Apu kan dikayu gungunae inkarina'tta taguna te nanserbi kayu kan Kristu we Apu. ²⁵ Ngaimane angwa'k lawweng, subalitan Apudyus si ustu we kadusaana te naippun tagu'k laksigon Apudyus nu ankuwis.

4 Dikayu kade ap-apuwon da musassu, koonyu da ustu ya da amba lu kan dida te igammuyu we awad os apuyu'd langit.

Sa Bagbaga Atta Namati

² Ipatiyu we alluwalu kad ummanyu sosomkon da panggobyu we iluwalu ya anggappiya kayu bos kan Apudyus. ³ Iluwaluwanyu bos dikani ta itton Apudyus amba lu we timpu si angiwalagawaganni'tte banage adipun nipaigammu si awe mipanggob kan Kristu te sana gapun ni nabaludak. ⁴ Iluwaluwanak ta lamogku we angipaawate ustu te sanat da banage kook okyan.

⁵ Ummanyu'tta gunayyu'tta daampun amati, kad usaronyu losane timpu we angibaga kan dida si mipanggob kan Kristu. ⁶ Kad pasig okyan ampalayad kan ustu

da ugudonyu ta awad kad angimus kan dikayu igam-muyu ustu we isongbatyu.

Sa Anungus Ni Annae Sulat

⁷ Ak Tychicus angipaigammu kan dikayu'tta losane nakwa kan sakon. Kad siya osa'tta sunud taku kan Kristu we ay-ayatok ya bulunku we matalgodane sam-milun Apu. ⁸ Siya ibuunni kan dikayu ta ipaigammuna da makmakwa kan dikani sina ya solgagona da som-somokyu. ⁹ Maqaoy ak Onesimus kan siya, sa ay-ayaton ya matalgodane sunud taku kan Kristu we osa kan dikayu. Sana da duwae umoy angibaga kan dikayu'tta losane makmakwa sina.

¹⁰ Ak Aristarchus we bulunku we balud ya ak Mark we kapingsan Barnabas, pakumustaonda dikayu. In-awatyu bilin atte mipanggob kan Mark, kad nu umali bumisita, mangiliyonyu we ustu. ¹¹ Ak Jesus we nangngadan ak Justus pakumustaona bos dikayu. Abus da annae tuju we namati ye Judyu ak bum-madang kan sakon atte nangiwalagawaganni si mi-panggob atte ampangatan Apudyus. Kad dida amapigsa'tte somsomokku.

¹² Ak Epaphras kad, osae kagrupuwanyu we angipapuate anserbi kan Jesu Kristu, pakumustaona bos

dikayu ya ipapatina iluwaluwan dikayu ta pumigsa da pammatiyu, ta adi kayu anduwaduwa angunud si pinion Apudyus. ¹³ Takdolake ipapuutnae ankewaal para kan dikayu ya da awad ad Laodicea ya Hierapolis. ¹⁴ Ak Luke we ay-ayaton taku we an-aagas ya ak Demas, pakumustaon os dikayu.

¹⁵ Pakumustaonyu da susunud taku kan Kristu ad Laodicea ya ak Nympha ya sa gimung da namati ye dam-on madagudagup atte bojoya. ¹⁶ Kad nu gangputonyu basaon annae sulat, idagasyu ud os atta namati ye magimugimung ad Laodicea ta basaonda. Kad basaonyu bos sulatku kan dida. ¹⁷ Ibagayu kappos kan Archippus ta igangputna kewaaie intalgod Apu kan siya.

¹⁸ Sakon ak Paul we nangigili ye mismu si annae anungus ni annae sulat. ^I Kumusta kayu ya adiyu kappos sakon maliwatane annaak si baballudan.

Awad okyan kan dikayu kinabaļu we malpu kan Apudyus.

^I Sa nanujatan Paul atta namati impaigilina'tte osae tagu da im-bagana. Yakon sa anungus da sulat siyae mismu nangigili ta mapanoknokane nalpu kan siya.

1 Thessalonians

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul ya da bulunku we da Silas ^I kan Timothy. Annaya sulatni'tta namati ye mag-imugimung ad Thessalonica we da nidoga kan Apudyus we Ama taku ya ak Apu Jesu Kristu. ^{II} Awad okyan kan dikayu kinabalu kan lin-awae malpu kan Apudyus.

Sa Pammatin Da IThessalonica

2 Susunud kan Kristu, pasig kani anggappiya kan Apudyus atte mipanggob kan dikayu losan nu ibagatbatni dikayu'tta luwaluni. ³ Te nu alluwalu kani kan Ama taku we Apudyus, ikagasmokni inonyu we nangigunay atta pammatiyu, pangogyu we nankewaa! gapu'tte ayat kan impapatiyu te antalgod kayu'tte namamayu kan Apu Jesu Kristu takon ay nu ampaalam kayu.

⁴ Susunudku kan Kristu we ay-ayaton Apudyus, inigammuni ye pinilina dikayu. ⁵ Te indatongni kad kan dikayu Ambalu we Damag, dakampun ak abuse ugud yakon nidoga bos kaboolan ni Ispiritu Santu kan napanoknokane katuttuwaan Ugud Apudyus. Igammuyu bos nantataguni si ininggawanni kan dikayu sinat kan inonni ye bummadang kan dikayu sinat. ⁶ Kad nambalin kayu'k angunud kan dikani ya ak Apu. Te takon ay nu amod de nampakalamanyu, sillalaylayad kayu we nangawat si Ugud Apudyus te innatod ni Ispiritu Santu laylayadyu. ⁷ Pun dikayu da nambaline ambalu'k unodon da losane namati sinat ad Macedonia ya sina'd Achaia. ^{III} ⁸ Te dakampun ak abus ad Macedonia ya ad Achaia ak nandinongolan ni ugud Apu we iwwalagawagyu. Yakon nandinongol os pammatiyu kan Apudyus atte losane ili. Pun ngaipani lawa ugudon kan dida mipanggob atte pammatiyu? ⁹ On didae mismu nangug-uggud atte inonyu we nammangili kan dikani ya sa inonyu bose nangiyagaye amati'tta sinan-apudyus wok ansagung kayu anserbi'tte tuttuwa kan matattagu we Apudyus. ¹⁰ Kad imbagada bose anusanyu uwayon Abengna we malpu'd langit.

^I Sa osae ngadan Silas, Silvanus. Nu pionyu basaon mipanggob kan da Paul kan Silas, maila'tte Acts chapters 15-18. ^{II} Makwae basaonyu mipanggob si nambisitaan Paul ad Thessalonica atte Acts 17:1-9. ^{III} Sa siyudad ad Thessalonica awad atte probinsiya'd Macedonia. Nida!nig atte probinsiya'd Achaia.

Siya'k Jesus we impaulin Apudyus ya siya angiligi kan ditaku'tte ummamdane sangan Apudyus we dumatong.

Sa Kewaa! Paul Ad Thessalonica

2 Susunudku kan Kristu, iniiggammuyu we umali kani kad kan dikayu, dakampun ak ippun anun ni gatto'kni. ² Te inigammuyu we takon ay nu nampakalamon ya inang-angyagda dikani sidi'd Philippi ^{IV} si daanni ayan sinat ad Thessalonica, innatod Apudyus tulodni ye nangiwalagawag kan dikayu si Ambalu we Damag we nalpu kan siya takon ay adu da summullagi kan dikani. ³ Te ippun lawweng ak somsomokni ye nangawis kan dikayu bakon nu awad sinika'panni. Ippun os kamali'tta intuttuduni kan dikayu. ⁴ Yakon pinanoknokan Apudyus wok intalgodna kan dikani angiwala'gawag atte Ambalu we Damag wok siya kingwani. Kad dakampun atta tagu pappadasonni pas-oman yakon ak Apudyus we angigammu nu ngai awad atte somsomokni. ⁵ Iniiggammuyu we dakampun paat ak nan-ul-ulnug kani ya ak Apudyus anakdole dakampun paat ak an-ugud kani ta awad maganabni. ⁶ Kad dakampun ak singtonni dayawe malpu'tta tagu, dikayu bakon nu da udum takon ay nu kalabbon-ganni okyane kodawonni dayaw bakon nu da masapulni kan dikayu te dikani da apostol Kristu. ⁷ Yakon an-anggom kani si timpu we ininggawanni kan dikayu we isun ni inae angayyuwan atta abengna. ⁸ Gapu'tte amode ayatni kan dikayu, allaay kani ye nangibillay kan dikayu. Kad dakampun ak abus Ambalu we Damag we nalpu kan Apudyus yakon midoga biyagni gapu ta patpatgonni dikayu.

⁹ Susunudku kan Kristu, aaddi ye adiyupun naliwatan inonni ye pummangog ta adi kani ambalin ak problema kan dikayu. Algaw kan labi ye antuttudu kani ya ankewaa! kani si ininggawanni sinate nangiwalagawag atte Ambalu we Damag we nalpu kan Apudyus.

¹⁰ Dikayu ya ak Apudyus os anakdol atte ugalini ye ambalu, naun-unan ya ippun kadellawan ni nantataguni si ininggawanni kan dikayu we namati. ¹¹ Te inigammuyu we binadangan sin-ossaossa kan dikayu we isun ni ambabadang ni ama'tta abengna.

^{IV} Nu pionyu basaon mipanggob atta kingwan Paul ad Philippi, maila'tte Acts 16:11-40.

¹² Sinoḷgagni ya pinapigsani diḷayu ḷan insassaudni ye matagu ḷayu si biyage mas-oman Apudyus ya mibagay atte namiliyana ḷan diḷayu'ḷ midoga si ampangata ya sa ḷinangata.

Sa Nampaḷalam Da Namati

¹³ Susunudḷu ḷan Kristu, pasig ḷani anggappiya ḷan Apudyus te dingngolyu ḷad ugudnae imbagani, namati ḷayu we daḷampun aḷ naḷpu'tta tagu yaḷon tutuwae naḷpu ḷan Apudyus. ḷad sa Ugud Apudyus, siya anḷewaḷ atta biyagy we namati. ¹⁴ Te diḷayu ḷad susunud, nampaḷalam ḷayu gapu'tta ḷailiyanyu we isun ni naḷwa'tta gimung da namati ḷan Apudyus atte probinsiya'd Judea we da niyossaan ḷan Jesu Kristu te nampaḷalamon os da susunuddae Judyu dida. ¹⁵ Da Judyu bos nangongat ḷan Apu Jesus ya da profeta we an-uuggudon Apudyus. ¹ Dida namalyaw ḷan diḷani. ḷad siya ḷoonda da adimpun Apudyus mas-oman ya busuḷonda da losane tagu, ¹⁶ te taḷtaḷonda diḷani ye angibaga'tte Ugud Apudyus atta Gentil ta mataguda oḷyan. Sa ḷoonda sanat, dog-adog-anda da basuḷda ḷad dumatong ḷan dida sindumallu we sangan Apudyus.

Sa Amisitaan Paul Atta Namati'd Thessalonica

¹⁷ Yaḷon sa sin-aḷitane nisinaanni ḷan diḷayu susunudḷu ḷan Kristu, amod de ayuni ya pasigni so-somḷon diḷayu. Pun pinadasni ḷaboolanni ye mipauli ta an-asiila taḷu ḷasin. ¹⁸ Pionni pagay ilan diḷayu. Pun nangampigae pinadasku umali yaḷon tinupod Satan umaliyanni sinat. ¹⁹ Pionni pagay umali te antaḷgod ḷani ye ipapatiyu we amati. ḷad gapu si sadi, maganasan ḷani si mipanggob ḷan diḷayu. ḷad nu umali ḷasin aḷ Apu taḷu we Jesu Kristu, antaḷgod ḷani ye misangu ḷan siya te diḷayu da ambaḷu we nambangan ni ḷewaḷni. ²⁰ ḷad tutuwae diḷayu da gapun ni midayawanni ya gapun ni allaylaydanni.

3 Pune sadi, adikanipun ḷad ogon maḷakwa si ayuni, pionni ye matenan ḷan Silas we abus ad Athens. ² ḷad ibuunni'ḷ Timothy ye sunud taḷu ḷan Kristu ta siya umali ḷan diḷayu. Buḷunni ye anserbi ḷan Apudyus we angiwalaḷagawag atte Ambaḷu we Damag mipanggob ḷan Kristu. Imbuunni ta papigsaona ya solgagona da pammatiyu, ³ ta adi ḷayu madismaya gapu'tta ampaḷalamanyu. Inigammuyu we niḷod-donge ampaḷalam taḷu. ⁴ Te sa inningawanni ḷan diḷayu, imbagabagani si daanna maḷwaane ḷasapuḷane ampaḷalam taḷu. ḷad tutuwae naḷwa ya ini-iggammuyu. ⁵ Gapu'tte adiyakpun ogon maḷaanus si ayuḷ, imbuunku'ḷ Timothy te piok igammuwon nu

I Sa profetan Apudyus, ibagada pinion Apudyus we ipaigammu'tta tagu. Sillaḷabi ḷad, da udum ḷan dida ibagada banage maḷwa si umali ye algaw.

ngai inon ni pammatiyu. Nambinsawaḷ te maagy ḷad ay tinuttuwa da subsub da susubsub, ippun ay anun ni ayongni'tte ḷewaḷ para ḷan diḷayu.

⁶ Yaḷon sinsadi, nipauli'ḷ Timothy ye imbagana ambaḷu we damag mipanggob si ḷinapigsan da pammati ḷan ayaty. Imbagana bose diḷani pasigy ayuayuwane isun ni ayuni ḷan diḷayu. ⁷ Pun susunudḷu ḷan Kristu, taḷon ay nu adu da naḷwae lawweng ḷan ampaḷalamanni, naliwliwa ḷani gapu'tta pammatiyu. ⁸ Te sinsadi, napabaru biyagni si inigammuni ye sissiyae itataḷdogyu pammatiyu ḷan Apu. ⁹ Ngai inonni ye anggappiya ḷan Apudyus para ḷan diḷayu ta lamogna subbat laylayadni'tte sinagung Apudyus gapu ḷan diḷayu? ¹⁰ Inaḷgaw ya nilabi ye ipapangogni ḷodawon ḷan Apudyus we an-asiila taḷu ta dog-anni da angkuranganyu'tte pammati.

¹¹ Itaang oḷyan pos Apudyus we Ama taḷu ya aḷ Jesus we Apu taḷu daḷanni ta maḷaali ḷani ḷasin ḷan diḷayu. ¹² Dog-an oḷyan Apu ayaty ta lumay-as atta buḷunyu ya losane tagu we isun ni ayatni ye lummay-as ḷan diḷayu. ¹³ Papigsaon oḷyan Apu Jesus da som-somoky ta naippun angkuranganyu ya bumaḷu da ugaliyu si antotollong Apudyus we Ama taḷu si umaliyan Jesus we Apu taḷu we midoga da losane taguna.

Sa Antatagu We Mas-oman Apudyus

4 Sinsadi susunudḷu ḷan Kristu, ibagani inonyu we matagu we mas-oman Apudyus. ḷad siya an-nate ḷoonyu yaḷon mipagapu'tte ngadan Apu Jesus, ḷodawonni ḷasin ḷan diḷayu ta amo ipapatiyu oḷyane angwa. ² Te inigammuyu da imbagani ḷan diḷayu mipagapu ḷan Apu Jesus. ³ Te sana pinion Apudyus, mitotokḷon ḷayu'ḷ taguna ta bumaḷu ugaliyu. Pun adi ḷayu angwa'tta ḷababbain ya da lawwenge ḷokokḷon. ⁴ Diḷayu ḷad ose laḷaḷi, ḷasapuḷane tupodonyu da amaamayon da long-agyu ta mitotokḷon ḷayu'ḷ tagun Apudyus ta bumaḷu da ugaliyu ya adi ḷayu mabain atte sinagung da tagu. ⁵ Daḷampun oḷyan aḷ siya unudonyu pipion ni long-agyu we isun ni ḷoon da Gentil we adipun angigammu ḷan Apudyus. ⁶ ḷasapuḷane ipun oḷyan bumasuḷ ḷan diḷayu baḷon nu angallelaw si sunudna ḷan Kristu mipagapu'tte ḷaknae gunay te aaddi ye aḷ Apu bumaḷos atta ngaimane angwa'tte ḷatti. Sana da imbilibilinni ḷan diḷayu. ⁷ Te adimpun Apudyus ditaku pinili ta angwa taḷu'tta ḷaissaw ya ḷababbain yaḷon mitotokḷon taḷu'ḷ taguna ta bumaḷu ugali taḷu. ⁸ Pun da ngaimane angidiyan atte annae bilin, daḷampun aḷ tagu idiyanna yaḷon aḷ Apudyus we nangitod atte Ispiritu Santu ḷan diḷayu.

⁹ Yaḷon sa mipanggob si ayat atta sunud si pammati, naippun ibagani te aḷ Apudyus we mismu nanutudu ḷan diḷayu'tte inonyu we an-asiayat. ¹⁰ ḷad tut-

tuwa te ayatonyu da losane susunud kan Kristu atte intero we probinsiya'd Macedonia. Yaƙon amo bilibili-nonni diƙayu susunud ta amo pumigsa ayatyu. ¹¹ Ig-gayu kaboolanyu we angipaila si allin-awae antatagu, abus kuwayu'k ambiyanganyu ya ikewaalyu da masapulyu we isun ni imbilinni kan diƙayu. ¹² Nu ƙatti antataguyu, patgan diƙayu'tta adipun amati kan Apudyus ya adipun ƙasapulan ansallay ƙayu'tta udum si mipanggob atta masapulyu.

Sa Maƙwa Atta Namati Ye Natoy

¹³ Susunudƙu kan Kristu, adinipun pione maƙalmun ƙayu mipanggob atta natoye namati kan Jesus ta adiyu idodomdom didae isun da udume ippun namnamada.

¹⁴ Te nu amati taƙu we natoy aƙ Jesus woƙ ummuli, amati taƙu bose ibuƙun Apudyus kan Jesus da namati ye natoy. ¹⁵ Te annaya tuttudun Apu we ipaigammuni kan diƙayu. Sa timpu we umaliyan Apu, ditaku we matattagu we natenan inggana si umaliyana, daƙampun aƙ umuna taƙu nu da natoy miyabot kan Apu.

¹⁶ Te aƙ Apu Jesus we mismu, dumoƙae maƙpu'd langite iyipƙawna bilin ƙad midisan poƙaw ni kan-gatuwane anghel ya guminga tangguyub Apudyus. Ƙad umuna umuli da natoye namati kan Kristu.

¹⁷ Ƙade sadi, ditaku we matattagu we natenan, midisan taƙu kan dida mipangatu ta intaku miyabot kan Apu si libuu. Ƙad nu maabus, inggaw taƙu kan siya'k inggaingana.

¹⁸ Pun an-asiliwliwa ƙayu we mipagapu'tta sanae ugud.

5 Susunudƙu kan Kristu, sa mipanggob si timpu we maƙwaan da anna, adipun ƙasapulane isulati. ² Te iniiggammuyu we sa algawe angulinan Apu, ¹ mapoƙƙatane isun ni umaliyan ni aƙƙawan atte labi. ³ Ƙanan ƙad da tagu, "Allin-awa ƙani ya ippun ambinsawanni," nadanatong dusae itton Apudyus kan didae isuna mapoƙƙatane sumigab buwang ni bubai ye anggumut. Ƙad naippun ossaan aƙ maƙaawid.

⁴ Yaƙon kan diƙayu susunud, daƙampun ogon aƙ an-na ƙayu si pongote maaddagan nu dumatong Algaw Apu we mapoƙƙatane isun ni umaliyan ni aƙƙawan.

⁵ Te nambalin taƙu'k abeng ni padda baƙon nu algaw, daƙampun ogon aƙ anna taƙu si labi baƙon nu pongot.

⁶ Pun adi taƙu oƙyan masusuyope isun da udum. Yaƙon pasig taƙu oƙyan madadaƙƙag kan an-annad.

⁷ Te da masuyop, labi masuyopanda ya da mabartek, labi mabartekanda. ⁸ Yaƙon gapu ta ditaku kuwan ni algaw, naannad taƙu oƙyan. Isu taƙu oƙyan suldadu

I Sa algaw Apudyus baƙon nu Algaw Apu siya dumatonge anguwisana'tta tagu yaƙon matagu da tagun Apudyus we da namati kan siya. Maila'tte Matthew 24:29-31, 34-44; Luke 12:35-40; 2 Peter 3:10-13; Revelation 16:15.

we angikabot atta saƙaƙnib ni long-agna nu maƙagub- bat atte ƙabusuƙna. Sa pammati taƙu kan ayat taƙu saƙaƙnib da baƙuƙung taƙu. Ƙad sa helmet we saƙaƙnib ni ulu taƙu, siya namnama taƙu'tte mataguwan taƙu. ⁹ Te adimpun ditaku pinili kan Apudyus aƙ midoga si umamdane sangana. Yaƙon pinilina ditaku'k matagu mipagapu kan Jesu Kristu we Apu taƙu, ¹⁰ we siya natoy para kan ditaku ta taƙon ay nu natoy taƙu baƙon nu matattagu taƙu si umaliyana, midoga taƙu matagu kan siya'k inggana. ¹¹ Pun an-asisolƙag ƙayu oƙyan ya an-asipapigsa ƙayu'tte pammati ye isun ni annate koonyu.

Sa Anungus Ni Bagbagan Da Paul

¹² Ƙodawonni kan diƙayu susunudƙu kan Kristu ta patganyu da angipapati antuttudu, da angipangat, da angayyuwan ya da amagbaga kan diƙayu ta pumigsa ƙayu'tte pammati kan Apu. ¹³ Ƙasapulane patganyu dida ƙad ipailayu ayatyu gapu'tte ƙewaƙda ya awad oƙyan atte sin-ossaossa kan diƙayu lin-awa.

¹⁴ Bilibilinonni bos diƙayu susunudƙu kan Kristu ta bagbagaanyu da baduul, solgagonyu da allasu we madismaya, badanganyu da anƙuya pammatida ya anusanyu dida losan. ¹⁵ Ilanyu bos ta sa lawweng, adi oƙyan masubbat os atte lawwenge maƙwa. Yaƙon pasig oƙyan ambaƙu da koonyu'tta buƙunyu we namati ya da losane tagu.

¹⁶ Pasig ƙayu oƙyan allaylayad, ¹⁷ patilayun ƙayu al-luwaƙu, ¹⁸ ya ngaimane maƙwa, anggappiya ƙayu kan Apudyus te sana pinionae unudon taƙu gapu'tte nidog-an taƙu kan Jesu Kristu.

¹⁹ Adiyu paat paginƙon ƙewaƙ ni Ispiritu Santu, ²⁰ ya adiyu bos amsewon da Ugud Apudyus we imba-gan da profetana. ²¹ Yaƙon ƙasapulane panoƙnoƙanyu da losane mituttudu ya siya pagay unudonyu da am-baƙu. ²² Ƙad idiyanyu da losane kalasin di lawweng.

²³ Papolƙapoliƙason oƙyan Apudyus we puun ni lin-awa da biyagyu. Ƙad ayyuwanana oƙyan da somso-moƙyu, da ƙalidodwayu ya da long-agyu ta naippun mipabasul kan diƙayu'tte umaliyan Apu Jesu Kristu. ²⁴ Sa namili kan ditaku matalgodan, ƙad aaddi ye koona da imbagana.

²⁵ Susunudƙu kan Kristu, iluwaƙuwanyu ƙappos diƙani.

²⁶ Pakumustaonyu da losane susunud taƙu kan Kris-tu sinat ta ipailayu ayatyu kan dida.

²⁷ Bilibilinok diƙayu'tte ngadan Apu we basaonyu sanae sulat atta losane susunud taƙu kan Kristu sinat.

²⁸ Awad oƙyan kan diƙayu ƙinabaƙu we maƙpu kan Apu taƙu we Jesu Kristu.

2 Thessalonians

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul ya da bulunku we da Silas ^I kan Timothy. Annaya sulatni'tta namati ye mag-imugimung ad Thessalonica we da nidoga kan Apudyus we Ama taku ya ak Apu Jesu Kristu. ^{II} Awad okyan kan dikayu kinabalu kan lin-awae malpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we Apu taku.

Sa Nanggapiyaan Paul Gapu Atte Pammatin Da IThessalonica

3 Susunudku kan Kristu, kasapulane patilayun kani anggapiya kan Apudyus gapu kan dikayu, kad mibagay nu koonni kakna te pumigsapigsa da pammatiyu kad amo madog-adog-an ayat ni sin-ossaossa kan dikayu we an-asiayat. **4** Pun nu inkani bisitaon da gimung da namati kan Apudyus atta kinailin di ili, iskalni dikayu'tte kinaanusyu ya sa angipapuutanyu we amati takon ay nu amod da ampakalamanyu gapu'tta pammatiyu.

Sa Ankuuwis Apudyus

5 Sadi angipaila si gattoke naun-unane ankuuwis Apudyus atta tagu. Te mipagapu'tte ampakalamane inan-anusanyu sinsana, nipillae mibagay kayu we midoga si ampangatana. **6** Ustu inon Apudyus we ankuuwis te da tagu we namaqalam kan dikayu, ampakalamona bos dida. **7** Sa sadi boses timpu, paginkon Apudyus da ampakalaman taku we sana. Koono da sana nu ampaila'k Apu Jesus atte umaliyana kasine malpu'd langite bulunna da makaboole anghelna. **8** Kad dusaona'tte apuy ta bumalos atta adipun angigammu kan Apudyus ya da adipun tumuttuwa gapu si adidapun amatiyan atte Ambalu we Damag mipanggob kan Jesus we Apu taku. **9** Sa dusada, ampakalamda'k inggainggana ya misinada kan Apu ak inggana ya adidapun ilan nakaskasdaawe kaboolana. **10** Sa algaw kad ose umaliyanae sa madayawana'tta taguna, mataagda losane namati'tte kinaapudyusna. Kad mibelang kayu bos kan dida te pinatiyu Ugud Apudyus we tinakdolanni kan dikayu.

^I Sa osae ngadan Silas, Silvanus. Nu pionyu basaon mipanggob kan da Silas kan Paul, maila'tte Acts chapters 15-18. ^{II} Makwae basaonyu mipanggob si nambisitaan Paul ad Thessalonica atte Acts 17:1-9.

11 Pun patilayune iluwaluwanni dikayu ta ambalinon Apudyus dikayu'k tagu we mibagay si namiliyana kan dikayu. Ituttuwana okyan pos da losane ambalu we panggobyu ya da losane kingwayu ya da pammatiyu gapu'tte kaboolana. **12** Ta madayaw ak Jesus we Apu taku gapu kan dikayu ya madayaw kayu bos gapu kan siya. Makwa losan da sana gapu si kinabalun Apudyus ya ak Apu taku we Jesu Kristu.

Da Sumullagi Kan Apudyus

2 Susunudku kan Kristu, ipaigammuni kan dikayu mipanggob atte kasine umaliyan Apu taku we Jesu Kristu ya sa andaqdaqngan taku we angabot kan siya. Kodawonni susunude **2** adi okyan daguse makogway da somsomokyu'tta ang-angwa'k ug-uggud ya ibagadae impadtuni bakon nu insulatni ye naabuse dummatong algawe angulinan Apu. **3** Adi kayu maal-lelaw atta ngaimane ibagada kan dikayu. Te adipun dumatong sanate algaw inggana'k umaduadu da tagu we sumusullagi kan Apudyus kad mipaila kalawengane nikoddonge madusa'd Infiernu. **4** Sullagiyona'k Apudyus ya da losane sinan-apudyus ya da ngaimane daydayawon da tagu ya ipangatunae mismu long-agna nu da ngaiman kan dida. Ta tumukdu si templo we boloy Apudyus ya iwalgawagnae siyae mismu Apudyus. ^{III}

5 Adiyupun kamman ikagasmoke sa inninggawak kan dikayu, imbagak da sana? **6** Kad inigammuyu bos nu ngai anutuppod atte sanae kalawengan inggana'k dumakngan ni timpu we nikoddonge tumokwalana. **7** Te sa nalimode kaboolan ni kalawengan, nagang-pute impasullagina'tta tagu'k Apudyus yakon aditakupun yan igammu koono si umali ye algaw inggana'k makaan anutuppod kan siya. **8** Kad nu mipaila kalawengane sumusullagi'tta Lintog Apudyus, umali'k Apu Jesus ya dadailona sadi ye kalawengan atte ampail-ana. Kad gongatona takon ay abuse pog-awana. **9** Yakon sa daannapun madadailan, inggaw kan siya kaboolan Satan ya impailana da tinutuli ye nakaskasdaaw ya da sinyal, **10** ya da lawwenge angallelawna'tta asi misina kan Apudyus ta madusada. Gapu'tte adida angayatan kan amatiyan si katuttuwaan mipanggob kan Apu Jesus ta mataguda okyan. **11** Pun iyyunud Apudyus we maallelaw somsomokda ya amatida'tta

^{III} Daniel 11:36.

tinutuli, ¹² ta losanda maḳoddongan aḳ madusa te adidapun namati si ḳatuttuwaan yaḳon siya ginang-ganasda da maḳabasulanda.

Sa Angogomgoman Taḳu Atta Tuttuwae Tuttudu

¹³ Yaḳon ḳan diḳayu susunudḳu ḳan Kristu we ay-ay-aton Apu, ḳasapulanepagapagatupanni ye anggap-piya ḳan Apudyus gapu ḳan diḳayu. Te inggana'tte damu, pinilin Apudyus diḳayu'ḳ matagu mipagapu'tte Ispiritu Santu we nangitotoḳḳon ḳan diḳayu'ḳ tagun Apudyus ta bumaḷu ugaliyu ya mipagapu'tte pinatiyu ḳatuttuwaan mipanggob ḳan Jesu Kristu. ¹⁴ Pinilina diḳayu'ḳ matagu gapu'tte Ambaḷu we Damag we iwwalaḳawagni ḳan diḳayu ta midoga ḳayu'tte ḳinang-atun Jesu Kristu we Apu taḳu.

¹⁵ Pun susunudḳu ḳan Kristu, gogomgomanyu ḳan uunnudonyu oḳyan da tuttudu we intuttuduni ḳan diḳayu si inninggawanni sinat ya da insulatni ḳan diḳayu.

¹⁶ Oḳyan pos ta aḳ Jesu Kristu we Apu taḳu ya aḳ Apudyus we Ama taḳu we nangipaila si ayatna ḳan di-taḳu ḳan gapu'tte ḳinabaḷuna innatodna annanayune liwliwa ḳan ambaḷu we namnama taḳu, ¹⁷ dida oḳyan patilayune alliwliwa'tta somsomokyu ya badanganda diḳayu ta pasige ambaḷu da ḳoonyu ḳan ibagayu.

Da Paul Piondae Pailuwaḷu

3 Susunudḳu ḳan Kristu, iluwaḷuwanyu ḳappos diḳani ta mapagatupane mipaigammu Ugud Apu atta udume tagu. Ḳad ipatogda oḳyan ya patiyon-dae isun ni ḳingwayu. ² Iluwaḷuyu ta salaḳniban diḳani ḳan Apudyus atta lawwelawwenge tagu te tuttuwae daḳampun aḳ losane tagu namati ḳan Apudyus.

³ Yaḳon ustu te aḳ Apu ḳad mataḷgodan, adinapun iwaḷange amapigsa ḳan anaḷaḳnib ḳan diḳayu'tte ḳoon Satan. ⁴ Ḳad antaḷgod ḳani ḳan Apu atte mipanggob ḳan diḳayu we pagatupanyu we angwa'tta bilinni ḳan diḳayu. ⁵ Oḳyan nu idaḷan Apu da somsomokyu'tte ay-at Apudyus ya sa ḳinaanus Kristu.

Sa Bilin Atta Baduuḷ

⁶ Sinsadi susunudni ḳan Kristu bilinonni diḳayu'tte ngadan Apu Jesu Kristu we adiyu buḷbuḷunon da namati ye baduuḷe anḳewaaḷ ya da adipun tumuttuwa'tta inawatyu we tuttudu ḳan diḳani. ⁷ Te diḳayu we mismu angiiggammu si inonyu we angunud atta ambaḷu we ugalini si inninggawanni ḳan diḳayu. Te adikanipun baduuḷe nanḳewaaḷ. ⁸ Daḳampun os aḳ adini bi-nayadan da ḳinanni te pummangog ḳani ye nanḳewaaḷ atte inaḷgaw ya nilabi ta adi ḳayu ampaḳalam atta masapuḷni. ⁹ Ḳingwani da ḳatti ta awad ampaniyanyu unudon taḳon ay nu anna ḳalaḳbonganni ye anḳodaw ḳan diḳayu'tta masapuḷni. ¹⁰ Te sa inninggawanni ḳan diḳayu, imbilinni ye da ngaimane adi anḳewaaḷ adida oḳyan angan.

¹¹ Ibagani anna te dingngoḷni ye awad ḳanu da udum ḳan diḳayu we baduuḷe anḳewaaḷ yaḳon siya ampawotanda bumiyangda'tta ḳoon da buḷunda.

¹² Gapu si ḳalaḳbonganni ye naḷpu ḳan Apu Jesu Kris-tu, bagbagaanni da sadi ye tagu ya bilinonni dida ta ipapuutdae anḳewaaḷ ta awad iḳataguda.

¹³ Susunudḳu ḳan Kristu, adiḳayu mappoge angwa si ambaḷu.

¹⁴ Nu awad adipun tumuttuwa'tte imbagani si annae suḷat, adi ḳayu miyisu ḳan siya ta mababbainan.

¹⁵ Adiyu ibelange ḳabusulyu sanate tagu yaḳon bag-bagaanyu we isun di sunudyu ḳan Kristu.

Sa Anungus Ni Annae Suḷat

¹⁶ Oḳyan pos ta aḳ Apu we puun ni lin-awa taḳu, patilayun ose angitod si sanae lin-awa ḳan diḳayu taḳon ay ngai maḳwa. Ḳad pasig oḳyan ose iingaw ḳan diḳayu losan.

¹⁷ Saḳon aḳ Paul we nangigili'tte anungus ni annae suḷate impaigilik. Ḳingwaḳ atta losane suḷatḳu ta maigammu we tuttuwae naḷpu ḳan saḳon te lamogyu imatunan sinyal ḳan inoḳe anggili.

¹⁸ Awad oḳyan ḳan diḳayu losan ḳinabaḷu we maḷpu ḳan Apu taḳu we Jesu Kristu.

1 Timothy

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul we nadutukan ak apostol we sammilun Jesu Kristu, gapu'tte bilin Apudyus we anagu kan ditaku ya ak Jesu Kristu we namnamaon taku'k angwa'tta losane uuwayon taku. **2** Annaya sulatku kan siqa Timothy ye ibelangku'k tuttuwae abengku'tte pammati kan Jesu Kristu. Awad okyan kan siqa kinabalu, kadagu kan lin-awae malpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we Apu taku.

Da Tuliyan Mimistulu

3 Timothy, adim maliwatan imbagak kan siqa si ayon-ak ad Macedonia. Kodawok kan siqae inggawka'd Ephesus ta bilinom da udume tagu sinat ta agaydae angituttudu si tinutuli ye tuttuudu. **4** Kad ibagam kan dida ta adida dodongngon da ug-uggud da iyawe ya sa anduandu we listaan da ganakda. Te sana gapun ni an-sosongbatan da tagu. Dakampun ak bumadang si mituttuwaan ni planun Apudyus we ipaigammuna mipagapu si pammati. **5** Yakon sa panggob ni sanae bilin, an-asiayat kayu we malpu si ampolkas ya ambalu we somsomok ya sa gattoke pammati. **6** Awad da udume nan-awidanda da pammatida wok siya gay impapuut-da ippun anunae sossongbat. **7** Piondae ambalin ak mimistulun ni Lintog Apudyus yakon adidapun maawatan da uguugudonda ya antalgodda'tta ibagabagada.

8 Igammu taku we ambalu da Lintog Apudyus nu usu angusaran ni tagu. **9** Annaya maawatan taku, dakampun ak nakwa lintog para'tta naun-unan yakon para'tta tagu, da adipun anuttuwa si lintog, da ippun pammatida kan Apudyus, da kabasbasulan, da adipun andaydayaw kan Apudyus ya da angang-angyag kan Apudyus. Da angongat atta amada kan inada. Da angongat atta asintataguda, **10** da makadagdagas, da antattanunge angasawa'tta asil-lalaki da ya asimubaida, da andopap atta asintataguda ya illakuda dida. Da tuliyan, da angisapata'tta tinutuli ya da losane angwa'tte misullagi si tuttuwae tuttuudu. **11** Sa katuttuwaane intuttuduk, mibatay si Ambalu we Damag we intalgod ni kangatuwan kan madaydayawe Apudyus kan sakon.

Sa Kinabalu Apudyus

12 Anggappiyaak kan Jesu Kristu we Apu taku we amakosdol kan sakon. Te imbelangna sakon ak matalgodan wok dinutukana sakon ak anserbi kan siya. **13** Takon ay nu pupak nan-ugudan ak lawweng si awe, ininsultuk ya nampakalamok da nitun-ud kan siya yakon kinadaguwanak pos pagay kan Apudyus. Te daanakpun amati kan Jesus ya ippun igammuke lawweng da kingwak. **14** Kad ummamdand kinabalu Apu taku kan sakon si nangittana'tte pammati ya ayat. Ittona bos sanae pammati ya ayat kan ditaku losan gapu si niyossaanan taku kan Jesu Kristu. **15** Sana tuttuwae tuttuudu ya labbongnae patiyon da losane tagu: Ummali'k Jesu Kristu atte lubung ta taguwona da kabasbasulan. Sakon kapaatan kan dida. **16** Yakon sadi gapunae kinadaguwanak ta ipailan Jesu Kristu we ippun isun ni anusna kan sakone paate kabasbasulan. Kingwana katti ta ilan da tagu ya amatida bos kan siya ya makwae awatonda biyag ak inggana. **17** Pun siya Ari ak inggainggana, adipun matoy, adipun maila, abus ak Apudyus. Siya ipatpatog taku kan daydayawon taku'k inggainggana. Amen.

18 Da sanae imbilinku kan siqa Timothy we imbelangku'k abengku, mibatay atte nipadtu si awe atte mipanggob kan siqa. Adim maliwatan da nipadtu si awe ta tumolodkade makagubat atta losane lawweng. **19** Sa makagubatam atta sanae lawweng, pagatupam gogomgoman pammatim ya sa ampolkase somsomok. Te awad da udume tagu we iwwalinda ampolkase somsomok ya paate nadadail pammatida. **20** Kakna isun ni nakwa kan da Hymenaeus kan Alexander we impulangku kan Satan ta adalondae adida an-ugud ak lawweng mipanggob kan Apudyus.

Sa Mipanggob Atte Luwalu

2 Pun annaya ibagak kan siqa. Umuna, kasapuane iluwaluwan taku da losane tagu ya ankodaw taku ya anggappiya taku kan Apudyus para kan dida. **2** Iluwaluwan taku bos da ari ya da losane nangatu da saadda ta allin-awa biyag taku si anserbiyan taku kan Apudyus ya sa angunudan taku si ustu we ugali. **3** Annaya ambalu ya siya mas-oman Apudyus we anagu kan ditaku. **4** Te pionae mataguda losane tagu ya igammuwonda katuttuwaan. **5** Te ossaan ak

Apudyus kan ossaan os angiyugud kan Apudyus ya da tagu. Siya'k Jesu Kristu we nambalin ak tagu. ⁶ Siya nangitod si biyagna ta masubut da losane tagu atta madusaan da basulda. Nakwa sadi si ustu we timpu we dinutukan Apudyus ya sadi nangipail-anae pionae matagu da losane tagu. ⁷ Sana bos gapunae sakan dinutukana'k angiwalagawag atte Ambalu we Damag kan an-apostol ta iyyak ituttudu'tta Gentil tuttuwae pammati. Tuttuwa da anna.

⁸ Kad pioke da losane gimungyu we namati, alluwalu da lalaki. Kasapulane ampokkas somsomokda ya adidapun bumasuḷ ya ippun okyan summang-anda bakon nu makasuboganda nu ingatuda imadae alluwalu.

Sa Ugalı Ye Unudon Da Bubai

⁹ Da bubai kad os, kasapulane ummunda ansisilupda ya naannadda okyan. Dakampun okyan ak patpatgon-da am-amman da buukda, da ikabotdae illing, da bongol ya da bulawan. Te sa somsomkonda okyan, dakampun ak sadi inonda angipaila'tta kinabaluda. ¹⁰ Yakon sa ambalu okyane koonda, ipailada pammati da te sadi ustu atta bubai ye angibagae andaydayaw-da kan Apudyus. ¹¹ Gumiginnoḷ okyan os da bubai si an-adaḷanda'tte Ugud Apudyus ya ipakumbabada da long-agda'tte antuttudu. ¹² Kad adikpun iyunude antuttudu da bubai'tta lalaki bakon nu iturayanda dida. Kasapulan okyane gumiginnoḷda. ¹³ Te kingwan kad Apudyus da tagu, ak Adam ummuna kingwana asinaot ak Eve. ¹⁴ Kad dakampun kan Adam naallelaw yakon sa bubai, pun siya ummuna nakabasul kan Apudyus. ¹⁵ Yakon mataguda takon ay umanakanda ya padaḷolonda da abengda nu pagatupanda pammataida kan Apudyus ya awad ayatda'tta asintataguda ya mitotokkonda'k taguna ta bumaḷu ugalida ya naannadda'tta koonda.

Da Angipangpangu Atta Namati

3 Tuttuwa sanae ugud: Nu awad osa'k pionae ambalin ak angipangpangu'tta namati, ampatoge kewaḷ gamgamana. ² Pun gapu ta ampatog sanae kewaḷ, kasapulane ippun kadellawana, naannad kan lamogna tupodon long-agna. Kasapulane ossaan asawana ya adi makadagdagas. Kasapulane naangsan, kamamangili ya nalainge antuttudu. ³ Dakampun ak bartekero, gumugulu yakon naanus, dakampun ak subbogan ya dakampun ak kamommod si pilak. ⁴ Kasapulane ustu andadaḷanna'tte balyanna kan tuttuwaon kan patgan da abengna. ⁵ Te nu adinapun igammu we angidaḷan atte balyanna, ngai inonae angayyuwan atta namati ye magimugimung kan Apudyus? ⁶ Kasapulane dakampun ak baru we namati ta adi ampasindayaw ya madusae isun Satan. ⁷ Kasa-

puḷane ambalu ugalina si antotollong da adipun amati ta adi mibabbain ya makna si tappok Satan.

Sa Kinatatagun Da Deacon

⁸ Isun da deacon, kasapulane labbongdae mapatgan kan maun-unan an-uugudda. Kasapulan ose adida bartekero bakon nu kamommod si pilak. ⁹ Kasapulane ampokkas somsomokdae angogomgom si katuttuwaane pammati ye impaigammun Apudyus kan ditaku. ¹⁰ Kasapulane umunada mapadas kad nu mapanoḷnoḷkane ippun mipabasul kan dida, makwae anserbidae deacon.

¹¹ Da asawada kad, kasapulane labbongdae mapatgan ya adida an-ugud ak lawweng atta udum. Kasapulane naannadda kan mataḷgodanda'tta losane koonda.

¹² Da ambalin ak deacon kasapulane ossaan asawana ya adipun makadagdagas kan igammunae angidaḷane ustu'tta abengna ya sa balyanna. ¹³ Te da ustu we anserserbi ye deacon, mapatganda ya natuloddae angibaga'tte pammataida kan Jesu Kristu.

Sa Panggob Paul We Nangigili

¹⁴ Namnamaoke masapaak umali sinat yakon isulatku da annae bilin kan dikayu. ¹⁵ Nu mataktaḷak, igammuwom da inon ni antatagun da tagu we nidoga si balyan Apudyus. ¹ Ditaḷu we namati si matattagu we Apudyus nangitaḷgodana si tuttuwae tuttuwu ta ilan taḷu we mituttudu we ustu ya adipun mapasantan. ¹⁶ Kad iniiggammu taḷu we ampatopatog pinati taḷu mipanggob kan Jesu Kristu. Adipun nipaigammu si awe yakon impaigammun Apudyus kan ditaḷu sinsadi.

Nambalin ak tagu

ya pinanoḷnoḷkan ni Ispiritu Santu we siya Abeng Apudyus.

Innilan da anghel,

niwalagawag mipanggob kan siya'tta kinailin di ili.

Namati da tagu'tte lubung kan siya

woḷ nipangatu'd langit ta madaydayaw.

Da Angituttudu Atte Tuli

4 Nalawag imbagan ni Ispiritu Santu we sa umali ye algaw, an-awidan da udume tagu ustu we pammataida. Kad siya patiyonda umallelawe ispiritu ya sa tuttudun da alan. ² Sa annae tuttuwu, nalpu'tta kapappailae tagu we adipun ansigab somsomokda nu antultullida te ummingsadae antultulli. ³ Da sanae tagu, iyadida da angasawa ya da udume maḷan. Yakon sa katuttuwaan, kingwan Apudyus da sanae maḷan ta kanon taḷu. Ditaḷu we namati kan Kristu ya angigammu si katuttuwaan, anggappiya taḷu ta

¹ Sa osae salupatin ni anna'tte Greek, sa inggawan ni matattagu we Apudyus.

maḱwae ḱanon taḱu da ngaimane maḱan. ⁴ Te ambaḷu da ngaimane ḱingwan Apudyus. ḱad naippun paat midiyan nu anggappiya taḱu ḱan siya. ⁵ Te mibelange ampolḱas maḱan gapu'tte Ugud Apudyus ḱan luwaḷu taḱu.

Da Anserbi ḱan Jesu Kristu

⁶ Nu ituttudum da annae bilin atta susunud ḱan Kristu sinat, ambaḷuḱae anserbi ḱan Jesu Kristu. ḱad ipailame amo naawatam ḱatuttuwaan mipanggob si pammati ya sa ambaḷu we tuttuḱu we inunudnu. ⁷ Adim dongngon da ug-uggud da iyawe ye ippun panggobna te daḱampun aḱ mipanggob atte tuttuwae Apudyus. Yaḱon paingsaome angadaḷ ḱan angunud atte naapudyusane biyag. ⁸ Awad de patogna nu paḱosdoḷon taḱu da long-ag taḱu we angwa'tta ḱoon taḱu. Yaḱon simbumaḷu nu paḱosdoḷon taḱu naapudyusane biyag te sadi gattoḱe naḷpuwan ni maganab taḱu si biyag taḱu sinsadi ya nu awad taḱu pos pagay ad langit. ⁹ Tuttuwa annae imbagak ya ḱalabbonganae matuttuwa. ¹⁰ Siya gapunae igga taḱu ḱaboolan taḱu te sadi namnamaon taḱu ḱan Apudyus we matattagu we anagu'tta losane tagu, dallu gay ditaḱu we namati.

¹¹ Bilinom ya ituttudum ḱan dida da annae banag. ¹² Adim iyunude potogonda siḱa gapu'tte ḱinaabengnu. Yaḱon iggam ḱaboolame ambalin aḱ unudon da namati'tte an-uugudnu, sa ambaḷu we antatagum, sa an-aayatnu, sa angogomgomam atte pammatim ya sa ḱinapolḱasnu. ¹³ Inggana'ḱ umaliyak sinat, ipapuutnu we angibasa si Ugud Apudyus atte magimung ḱayu, solḱagom dida ya tuttuḱuwam dida. ¹⁴ Adim baybay-an ḱaboolame innatod ni Ispiritu Santu atte nangipatayan da angipangpangu'tta namati'tta imadae nangiluwaḷu ḱan siḱa ya sa nangibag-an da profeta we an-uuggudon Apudyus mipanggob atte ḱaboolam. ¹⁵ Sosomkom da annae intudtuduk ḱan siḱa ta ḱoom dida'tte losane ḱaboolam ta ilan da tagu we amo maangsanka si pammati. ¹⁶ Ummam antatagum ya sa ituttudum. Pagatupam ḱoon da anna ta taguwom long-agnu ya da andongoḷ ḱan siḱa.

Sa Bagbaga Mipanggob Si Inon Ni Angwa Taḱu Atta Namati

⁵ Adim suppaḱan da nalaklakay nu siḱa yaḱon ummam bagbagaan didae isun ni angwam atte amam. ḱad ibelangnu da babaḷu we isun di sinusunnudnu. ² Da anḱamad-an ḱad, ibelangnu bos didae isun di iniinnam ya da babaḷasang, ibelangnu dida'ḱ isun di sinusunnudnu we ampolḱas somsomoknu.

Sa Bagbaga Mipanggob Atta Baḷu

³ Sa mipanggob atta baḷu, patgam ya badangam dida nu naippun sunudda'ḱ angayyuwan ḱan dida.

⁴ Yaḱon nu awad da abengna baḱon nu da apuna, ḱasapuḷane adaḷondae angayyuwan si inadae baḷu te sa balyanda umunae angwaanda si ḱewaaḷdae naapudyusan ta subbatonda da sin-abeng ḱan dida te sana mas-oman Apudyus. ⁵ Sa baḷu we ippun paat osa'ḱ angayyuwan ḱan siya, namnamaonae aḱ Apudyus bumadang ḱan siya. ḱad pagapagatupanae alluwaḷu ya anḱodaw aḱ badang atte inaḷḱaw ḱan nilabi. ⁶ Yaḱon sa baḷu we siya gay ipapuutna somsomḱon allam-ayana, isun di natoy atte mipanggob ḱan Apudyus taḱon ay nu sissiyae matattagu. ⁷ Ibilin nu da anna'tta namati sinat ta ippun ipabasul da tagu ḱan dida. ⁸ Te nu awad namati'ḱ adinapun paat pione angayyuwan atta susunudna, amod ay da ḱabalyanna, isun di nan-awidana pammatina ya amo sillumaweng nu sa daampun aḱ namati.

⁹ ḱad da baḷu we midoga si listaanyu, ḱasapuḷane lumabos aḱ onompuḷu tawonda ya ḱasapuḷane namingsan nangasawa ya adipun naḱadagdagas. ¹⁰ ḱasapuḷan ose da ambaḷu we ḱingwada, nan-asidongoḷ inondae namadaḱoḷ atta abengda, ḱamamangilida ḱan impakumbabada da long-agdae nanserbi'tta tagun Apudyus, binadanganda da ampakaḷame tagu ya pummangogdae angwa'tta ngaimane ambaḷu.

¹¹ Da baḷu ḱad ose sissiyae ḱaḱosdoḷanda, ilanyu ta adiyu paat idoga dida si listaanyu te nu adida maḱaiyattom atta long-agda ya pionda bos ḱasine angasawa, an-awidanda'ḱ Kristu. ¹² ḱad nu ḱoonda ḱatti, pabasulon da tagu dida te nilalisda ummunae inkarida ḱan Kristu. ¹³ Annaya bos da udume gapunae adiyu dida idoga si listaan, paingsaondae baduul ya nansayasayapda an-attuattun atta boḷoy. ḱad isaḷadade allikud ya anḱapukaḱaput atta ippun biyangda ya ugudonda banage adipun okyan maugud. ¹⁴ Pun sa ḱasomsomḱak, nabaḷbaḷu angasawa da ḱaḱosdoḷandae baḷu ta umanaḱda ḱan ipapuutda ilan da ḱaboḷoyda ta ippun wayan da ḱabusul taḱu we angamsew ḱan ditaḱu. ¹⁵ Ibilinku anna te annat da udume baḷu we naabus nan-awid ya inunudda'ḱ Satan.

¹⁶ Nu awad namati'ḱ bubai ye awad sunudna'ḱ baḷu, siya okyan angayyuwan ta adi masaliduduwan da namati ye magimugimung. Ta da baḷu we ippun sunudda, dida ayyuwanan ni gimung da namati.

Sa Bagbaga Mipanggob Atta Angipangpangu Atta Namati

¹⁷ Sa mipanggob atta angipangpangu'tta namati ye ambaḷu angidaḷananda, ibelangyu okyan dida'ḱ mapadayawan ya ustu tangdanda. Amod ay da angiwalaḱagawag si Ambaḷu we Damag ya da antuttudu. ¹⁸ Te awad si nigili ye Ugud Apudyus we ḱanana, "Adiyu patingaḷan sungad ni baḱae an-ilikonyu ta lamognae

angan." ^I Kanana bos, "Sa anķewaaļ, labbongnae matangdanan." ^{II}

¹⁹ Adim dongngon da ipabasulda'tta angipangpangu'tta namati, inggana'k awad duwa baķon nu tuļu we tagu'k anaķdol. ²⁰ Yaķon nu pagapagatupan ni angipangpangu we maķabasul, suppaķam si sinagung ni gimung ta umogyat da udume angwa'tte ķingwana.

²¹ Bilinok siķa'tte sinagung Apudyus ya aķ Jesu Kristu ya da nadutuķane anghelna ta tuttuwaom da annae ibagaķ. Kad ippun okyan piliyam yaķon an-iisuwom da losane tagu. ²² Adim okyan kamķammuwone andutuķ atte ngaimane mabigbige angipangpangu'tta namati. Te nu maigammuwane naķbasul sadi ye tagu, madusaķa'tte basulna. Ummam ta adika maķbasul.

²³ Sinsadi sa mipanggob atte giķnam, annaya bagbagaķ kan siķa. Adim paabuson danum aķ inumom yaķon uminumķa'k aķit atte bayas ta maagasan saķit ni buwangnu.

²⁴ Sa mipanggob os atte ampiliyam atta angipangpangu, somsomķome awad da tagu we nalawage maila da basulda'tte daandapun maķuwis. Yaķon da udum, nitatalu da basulda yaķon aaddi ye asi maigammu si anungus ni algaw. ²⁵ Isuna bos da udume tagu, nalawage maila da ambaļu we koonda yaķon taķon ay nu adipun maila sinsadi, adipun os mitatalu'k inggana.

Sa Tuttudun Paul Atta Namati Ye Musassu

⁶ Losane musassu we namati, kasapuļane patgandae ustu da ap-apuda ta ippun kadellawan ni ngadan Apudyus ya sa annae tuttuđu taķu. ² Kad da musassu we namati da ap-apuda, kasapuļane adida okyan kanane gapu ta ansusunudda kan Kristu, sinna-maļna nu adidapun patgane ustu. Yaķon kasapuļane amo anserbida kan dida te da angapit kad si ķewaalda da namati ya da angay-ayat kan dida. Ituttudum kan iwaļagawagnu da anna.

Sa Sabali Ye Tuttudu Ya Sa Kınabakņang

³ Nu awad angituttudu si sabali ye tuttuđu we adipun umanamung atte tuttuwae tuttudun Apu taķu we Jesu Kristu, adinapun inunud tuttuđu we mipaoy atte naapudyusane biyag. ⁴ Kad maķwa igammuwome napasindayaw somsomokna yaķon sa katuttuwaan naippun igammuna. Da tagu we kaķna, siya pionda maķaduddunggaļ kan maķasubog atta banage ippun anuna. Kad siya ibungana apos, uķ-usit, liliķud, lawwenge ansosomsomok, ⁵ ya patilayune susubog. Kaķnat te lummauweng somsomokda ya naliwatanda katuttuwaan. Te sa kananda, sa naapudyusane biyag gapun ni bumakņang.

⁶ Tuttuwae daķoļ maganab ni tagu we matagu si naapudyusane biyag nu mat-op atta awad kan siya.

⁷ Te naippun intaggaķad taķu we nibuķnag atte lubung kad naippun os itaggaķad taķu nu matoy taķu.

⁸ Pun nu awad kanon taķu kan ansilup taķu, mat-op taķu okyan. ⁹ Yaķon da tagu we piondae bumakņang, allasu we masubsubda ya matappokanda'tte dinodong-og ya maķadadail atte pion ni long-ag. Kad siya anadail kan angilugut kan dida'tte dusae ippun anungusna. ¹⁰ Te sa kamommod da tagu si pilak, siya maļpuwan da losane kalasin di lawweng. Kad gapu si kamommod, nan-awidan da udume tagu pammatida kan Apudyus, kad ampaķalamda si adu we salidudun da somsomokda.

Sa Anungus Ni Bilin Paul Kan Timothy

¹¹ Yaķon siķae osae tagun Apudyus, kasapuļane anawidam da sana ya iggam kaķoolame angunud si ustu kan naapudyusane biyag. Kad papigsaom pammatim kan Apudyus, sa ayatnu, sa ķinaanusnu ya sa an-am-maye biyag atta asintatagum. ¹² Iggam kaķoolame anaķdol si pammatim ya anserbi kan Apu Jesus we isun ni maķatodtoddake pionda angngog ta magun-ud-na gungunae biyag aķ inggana te sadi namiliyan Apudyus kan siķa si timpu we nangibag-am atte sinagung da adu we tagu we namatika kan Jesu Kristu.

¹³ Bilinok siķa'tte sinagung Apudyus we angatod atte biyag atta losan ya aķ Jesu Kristu we nanaķdol atte sinagung Pontius Pilate. ¹⁴ Kasapuļane tuttuwaom da losane bilin Apudyus ya ilam ta ippun miķawas si ituttudum baķon nu ippun ipabasulda kan siķa inggana si mipauliyan Apu taķu we Jesu Kristu. ¹⁵ Kad nu dumatong ustu we timpu, siya ipaigammun Apudyus we madaydayaw ya abus aķ ampangat atta losan, siya Arin da losane Ari ya Apun da losane Apu. ¹⁶ Kad adipun paat matoy ya ippun tagu'k maķaadani kan siya te ummamdan silingna. Naippun paat tagu'k nangila baķon nu maķaila kan siya. Madaydayaw okyan ya siya ampangat aķ inggainggana. Amen.

¹⁷ Bilinom da babakņang sinsadi si annae lubung ta adida ampasindayaw ya adida antalgod atta binakņangdae sin-aķitan ya maumas. Yaķon aķ Apudyus okyan antalgodanda te siya angitoitod atta losane kasapuļan taķu ta gangganson taķu dida. ¹⁸ Bilinom os dida ta koonda da adu we ambaļu we banag ta da adu we ambaļu we koonda isudan tuttuwae binakņang. Al-laayda okyan ya ibillayanda da buļunda. ¹⁹ Nu katti koonda, isunan anonsonda'k binakņang ad langite mipani si ampagdote misaadan ni biyagda si umali ye algaw ta ganabonda annanayun ya tuttuwae biyag.

²⁰ Kan siķa Timothy, ayyuwanam da intalgod Apudyus kan siķa. Adayuwam da ug-uggude daķampun aķ mipanggob atte tuttuwae Apudyus ya da

^I Deuteronomy 25:4. ^{II} Matthew 10:10; Luke 10:7; Romans 15:27; 1 Corinthians 9:9-14; Galatians 6:6.

misullagi ye tuttudu we ngannonda laing yaƙon niƙawasda'tte ƙatuttuwaan. ²¹ Te awad da udume

tagu we nangunud atte sadi yaƙon niƙawasda'tte ƙatuttuwaane patiyon taƙu.

Awad okyan ƙan diƙayu ƙinabaɓun Apudyus.

2 Timothy

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul we apostol Jesu Kristu te siya pin-ion Apudyus. Imbuunna sakon ak umoy ang-i-walagawag si biyage inkarin Apudyus kan ditaku we nidoga kan Jesu Kristu. **2** Annaya sulatku kan sika Timothy ye imbelangku'k abengku we ay-ayatok. Awad okyan kan sika kinabalu, kadagu kan lin-awae malpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we Apu taku.

Sa Nanggappiyaan Paul Ya Sa Bilinna Kan Timothy

3 Anggappiyaak kan Apudyus we anserbiyake ampokas somsomokku we isun ni nanseserbin da danakkol taku. Alluwaluwak kad kan Apudyus atte inalgaw kan nilabi, adikpun maliwatane anggappiya kan Apudyus gapu si pammatim. **4** Ikagasmokku lum-muwaam atte nansinaanta si awe, pun piok ilan sika ta allaylayadake ustu. **5** Adikpun os maliwatan gattoke pammatim, isun ni pammatin Lois we apum ya ak Eunice we inam kad aaddi ye siya annat kan sika sinsadi. **6** Pun siya gapunae paikagasmokku kan sika ta us-arom kaboolame innatod Apudyus si nangipatayak atte imake nangiluwalu kan sika. **7** Te sa Ispiritu we innatod Apudyus kan ditaku, dakampun si ogyat yakon sa kaboolan taku we anserbi kan Apudyus, sa ayaton taku da udume tagu ya sa lamog taku we anupod si long-ag taku.

8 Pun adika mabaine angipanoqnoq si mipanggob kan Apu. Adika bos mabain gapu kan sakone nibalud gapu'tte nanserbiyak kan siya yakon anusam attoman ampaqalamam gapu si angiwalagawagan taku'tte Ambalu we Damag. Attomam te papigsaon Apudyus sika. **9** Tinaguna ya pinilina ditaku ta ditaku da taguna. Sa nangwaana si sadi, dakampun ak gapu'tte kingwa taku yakon gapu si panggobna ya kinabaluna kan ditaku. Sa daan ni lubung makwaan, inggallapun Apudyus simsimmoke ipailana kinabaluna kan ditaku mipagapu kan Jesu Kristu. **10** Kad sinsana, impaigammuna kan ditaku sadi ye kadaguna te ummali'k Jesu Kristu we anagu kan ditaku. Kinaanna kaboolan ni katoy kan impaigammuna nu amati da tagu si Ambalu we Damag, awad kan dida biyage malpu kan Apudyus we ippun anungusna.

11 Dinutukan Apudyus sakon ak apostol ta iyyak iwalagawag kan ituttudu annae Ambalu we Damag, **12** kad sadi gapun ni ampaqapalamak. Yakon adiyakpun mabain te igammuk pinatike awad de kaboolanae angayyuwan atta intalgodna kan sakon inggana'k dumatong algawe kasin umali'k Kristu.

13 Nu antuttuduka, ilam ta uunnudom katuttuwaane intuttuduk kan sika ya gogomgomam pammatim kan ayate innatod Jesu Kristu kan ditaku we niyossaan kan siya. **14** Mipagapu'tte kaboolan ni Ispiritu Santu we iingaw kan ditaku, ayyuwaname ustu ampatoge tutudu we intalgod Apudyus kan sika.

15 Inigammume tigangay ta losan atta namati'd Asia, nan-awidanda sakon, nidoga da Phygelus kan Hermogenes. **16** Kadaguwan okyan Apudyus da Onesiphorus we simbalyan te nangampigae sinoलगagna sakon. Takon ay nibaludak sinsadi, adipun mabaine namisita kan sakon. **17** Dummatong kad ad Rome, singsingngitna sakon inggana'k indasanaq. **18** Inigammum os dakole badangna kan sakon ad Ephesus si awe. Kadaguwan okyan Apudyus si algawe anguwisana'tta tagu.

Sa Matalgodane Anserbi Kan Kristu

2 Kan sikae abengku, papigsaom pammatim mipagapu si kinabalun Jesu Kristu kan ditaku we niyossaan kan siya. **2** Kad da losane dingngolnu we intuttuduk kan sika'tta sinagung da adu we tagu, italgodnu'tta matalgodane kallabbong os angituttudu'tta udum.

3 Midogaqa si dumatonge ampaqalaman da namati kan Jesu Kristu we isun di matalgodane suldadu we anusanae ampaqalam. **4** Unudom os angwan ni suldadu we adipun makakakaila si koon da sibilyan te pionae pas-oman kumanderna. **5** Sa osae mipaniyan ni anserbi kan Jesu Kristu, isuna bos athlete we makatod-toddaq. Naippun maalana'k gungunana nu adina unudon da lintog si todtoddaq. **6** Annaya bos osae mipaniyana. Sa ampangoge anqewaal si uma, siya umuna an-apit atta bungan da immulana. **7** Ummam kutukuttumon da annae imbagak kan sika ta itton Apudyus kan sika pannakaawat atta losane banag.

8 Sosomkom ak Jesu Kristu we ummuli ye ganaq Ari David. Siya Ambalu we Damag we iwwalagawagku.

9 Gapu si ngiwalagawagak si annae Ambalu we

Damag, ampakałamał ya maławadanał sina si annae baballudane isun di pumappatoy. Yałon adipun małwae maławadan Ugud Apudyus. ¹⁰ Pun attomał da losane ampakałamał gapu'tta pinilin Apudyus we tagu ta mataguda gapu'tte niyossaananda łan Jesu Kristu ya midogada si kabaluwane antatagu łan Apudyus ad langite ippun anungusna. ¹¹ Tuttuwa uugudone łanana,

“Nu nałakatoł tału łan Jesu Kristu, midoga tału matagu łan siya.

¹² Nu inaattoman tału ampakałaman, midoga tału bos łan siya si ampangatana, yałon nu pułlitan tału, pułlitana bos ditału.

¹³ Nu aditałupun matałgodan łan siya, sissiyae matałgodan łan ditału te adipun małwae adina ituttuwa da imbagana.”

Sa Antatagun Da Anserbi Łan Apudyus

¹⁴ Pagatupame angipasasmokł atta anna'tta namati sinat ya bagbagaam dida si sinagung Apudyus ta adida andudungalan mipanggob atta ugud te ippun anuna yałon dadailona pammatin da andongol.

¹⁵ Siłka ład, iggam kaboollame angituttudu si łatutuwaane Ugud Apudyus ta umannamung ał Apudyus we isun ni anserbi łan Kristu we adinapun ibain ke-waalna. ¹⁶ Adika midoga'tta ippun anunae ug-uggude dałampun ał mipanggob atte tuttuwae Apudyus te da angwa'tta sanae banag, amo umadayuda łan siya.

¹⁷ Ład sa ituttududa, isun di sałite allasu we umalis ya dumadail si long-ag. Łatti intuttudun da Hymenaeus łan Philetus. ¹⁸ Guluguluwonda da pammatin da udum te indiyanda łatuttuwaan wokł siya ituttududa nagangput łasine mataguwan da natoy.

¹⁹ Yałon tałon ay nu awad da isudae angituttudu si tinutuli, adipun paat mabaliwan tuttuwae Ugud Apudyus te isun di ampagdot nisaadanae tinaład Apudyus we adipun paat magitot. Awad de nigili ye łanana, “Igamun Apudyus da tagu we łuwana.” ^I Sa osa bose nigili si awe, łanana, “Nu ngai łananae namati łan Apu, łasapulane an-awidana da lawweng.”

²⁰ Awatna, sa dałole bołoy ni bałnang. Wadawad da kalasin di palatu we kałakłłanan. Awad da buławan łan silver kopyadae ampatog mausaranda. Awad os da łayu łan nadiwine luta kopyadae mausar atte bałangna. ²¹ Isuna bos atte tagu, nu awad tagu'ł papołłasona long-agna'tta ngaimane lawweng, ampatog angusaran Apu łan siya te nitotołłon ya nisaganae anserbi'tta losane panggob Apudyus. ²² Pun adayuam da pipion ni long-ag da babału ta ipapuutnu we angwa si ummun-un ya amapigsa si pammatin. Ipapuutnu bose angayat atta udume tagu ya sa allin-awae małabułbułunam atta anłodaw ał kadagu łan

I Numbers 16:5.

Apu we ampokał da somsomokłda. ²³ Adayuwam da dinodong-og ya ippun anunae sosongbat te susubog ambanagana. ²⁴ Ład sa anserbi łan Apu, łasapulane adipun okyan małasubog yałon łasapulane nalaing, naanus atta losan ya kaboollanae antuttudu, ²⁵ ya łasapulane ummanae antuttudu'tta sumullagi si tuttuwae tuttuwu ta ittan Apudyus dida'ł wayadae ambabawi'tta basułda ya agaydae angwa ya igammuwonda łatuttuwaan. ²⁶ Ta ansomsomokłanda ya miligsi da si siłap Satan we angawis łan didae angwa'tta pionan.

Sa Małwa Si Anungus Ni Algaw

3 Timothy, maawatam okyane nu madam-an anungus ni algaw, umadu da dumatonge ampakałaman. ² Te sa ugalin da tagu'tte sadi, abus ał ayatonda long-agda, łamommodda si pilak, italałagda da long-agda ya ansokał da somsomokłda. Amsewonda da bułunda, adidapun tuttuwaon da amada łan inada, ippun igammudae anggappiya ya adidapun amati łan Apudyus. ³ Tałon ay da abengda ya da sin-abeng łan dida, adidapun ayaton dida. Nu awad tagu'ł sumang-anda, adidapun pulus pakawanon. An-ugud da'ł lawweng atta bułunda, adidapun małatupod atta long-agda ya lumawelawengda. Sasangngaanda ambalu. ⁴ Ituyukłda da bułunda ya koonda da banage adidapun umman somsomokłon ambanagana. Amod ampapasindayawda. Dałampun łan Apudyus ayatonda yałon siya amaamayonda da gangganasonda. ⁵ Agindadayawda łan Apudyus yałon adidapun bigbigon kaboollanae amaliw atta lawwenge ugalida. Adayuwam da tagu we łassadi. ⁶ Te da udum łan dida, umoyda an-attuattun atta bołoy da bubai ye allasu maawisanda ta allelawonda dida ta unudonda da ituttududa. Da sanae bubai, nambinsawda'tta ummamdane basułda ya da ansabasabali ye lawwenge pipionda. ⁷ Patilayunda an-adał yałon adidapun paat igammuwon łatuttuwaan. ⁸ Da sanae angallelaw atta bubai, sullagiyonda łatuttuwaane mipanggob łan Apudyus. Isun ni kłingwan da Jannes łan Jambres atte awe ye sinullagida'ł Moses. ^{II} Lawweng somsomokł da sanae tagu ya dałampun ał tuttuwa pammatin. ⁹ Yałon adipun manunnuwan an-awisanda te igammuwon da tagu we andongdong-ogdae isun da Jannes łan Jambres.

Da Udume Tuttudun Paul

¹⁰ Yałon łan siłka Timothy, igammum da losane mipanggob atte intuttudukł, sa ugalikł ya sa panggobku si annae biyagku, sa pammatikł, anusku łan an-aayatku'tta bułunku ya sa nangipapattiyake nangunud

II Małwae basaonyu mipanggob łan da Jannes łan Jambres we nanullagi łan Moses atte Exodus 7:10-13, 20-22 ya 8:6-7. Dida da ambubuyun.

kan Apudyus. ¹¹ Igammum os da losane nakwa kan sakon ad Antioch, Iconium ya ad Lystra we ummam-dan nampakalamak. Yakon sinalaknibanak kan Apudyus. ¹² Sa katuttuwaan, losan atta pionda unudon naapudyusane biyag gapu si niyossaananda kan Jesu Kristu, ampakalamda. ¹³ Yakon da lawweng ya da angallelaw atta bulunda, amo iggaiggaadae angallelaw atta bulunda ya isuna bose maallelawda. ¹⁴ Yakon kan siqa, pagapagatupam atta inada!nu ya da pinatini ye katuttuwaan te iniiggammum da kinatatagun da nangituttudu kan siqa. ¹⁵ Sosomkome inggan ni kabanognu, inigammum da nigili ye Ugud Apudyus we siya nituttudu kan siqa mipanggob si mataguwan gapu si pammatim kan Jesu Kristu. ¹⁶ Da losane nigili ye Ugud Apudyus, ak Apudyus nangigga si somsomok da nangigili. Kad mausar ak anuttudu kan ditaku si katuttuwaan ya angigammuwan atta kamali kan basul taku, suppakana ditaku ta kasapuane baliwan taku da lawwenge ugali taku ya koon ditaku'k maun-unan antatagu taku ya koon taku da ummun-un, ¹⁷ ta ippun angkurangan taku we anserbi kan Apudyus yakon nakasagana taku we angwa'tta losane kalasin di amba!u.

4 Annaya ibilinku kan siqa Timothy si sinagung Apudyus ya ak Jesu Kristu we kasin umali ampangat kan anguwis atta losane tagu we matattagu kan natoy. ² Iwalagawagnu Ugud Apudyus. Kasapuane pasigka makasagana, takon ay nu amba!u bakon nu lawwenge timpu. Awisom dida ta amatida kan Jesus. Kad suppakam da angwa'k lawweng ya solgagom dida ta koonda amba!u ya anusam ose antuttudu. ³ Te dumatong timpu we adimpun da tagu pione andongo! atte tuttuwae tuttuudu kad gapu ta pionda unudon awad si somsomokda, an-ayagda'tta tagu we angituttudu'tta piondae dongngon. ⁴ Pun adidapun dongngon katuttuwaane tuttuudu ya siya bos unudon da da tinutuli ye ug-uggud da tagu si awe. ⁵ Yakon kan siqa, kasapuane tupudom long-agnu. Attomam da ampakalamam. Iggaiggame angiwalagawag atte Amba!u we Damag ya ummam koon da kewaa! ni anserbi kan Apudyus we sa intal!godna kan siqa.

⁶ Te kan sakon, dummatong timpu we idatunku biyagku we isun di mainume maisig atte altar ya madam-ane tenak annae lubung. ⁷ Nu ipanik nanserbiyak kan Apudyus atte todtoday, inniggak kaboolak wok kintadku kigad ni totodakan. Ummak pinopot-

potan katuttuwaan. ⁸ Pun sinsadi awad de insaganan Apu we para kan sakone gungunae ittona'tta losane naun-unane tagu. Ittona anna si umali ye algawe anguwisana'tta losane tagu sigun si ustu we ankukuwisana. Kad dakampun ak abusak ak gungunaana nu adi da losane ummayu si mipauliyana.

Sa Anungus Ni Bilin

⁹ Timothy, masapa!a okyan umali sina ¹⁰ te tinenanak kan Demas wok ummoy ad Thessalonica te pipi-ona nainlubungan. Ak Crescens kad os, ummoy ad Galatia ya ak Titus, ummoy ad Dalmatia. ¹¹ Abus ak Luke ak bulunku sina. Nu umali!a, dagasom ak Mark te bumadang kan sakon atte kewaa!ku. ¹² Imbuunku'k Tychicus ad Ephesus. ¹³ Kad nu umali!a, dagasom ud overcoatku we tinenak kan Carpus ad Troas. Idogam os da ibluk amod ay la!ate nalukube nagilijan.

¹⁴ Ak Alexander kade ambobosa!, adu da kingwana kan sakone lawweng yakon ak Apudyus asi kigade anusa kan siya'tta kingkingwana. ¹⁵ Ummam kan siya te gattoke susullagiyona ituttudu taku.

¹⁶ Sa damu we nasumalyaak, ippun pulus ummali'k bulunku'k nangitakdo! kan sakon. Losanda tinenan sakon. Adin okyan pos Apudyus pabasulon dida'tte kingwadae lawweng kan sakon. ¹⁷ Yakon takon ay nu katti kingwada, adiyakpun nan-awidan kan Apu. Siya kingwana pinapigsana sakon ta awad inoke angiwala-gawag atte Amba!u we Damag ta dongngon da losane Gentil. Sinalaknibana sakon atta tagu we pionda gongaton sakon. ¹⁸ Kad igammu!e salaknibanak kan Apu atta losane lawweng ya taguwona sakon ad langit si ampangatana. Madaydayaw okyan ak Apudyus ak inggana. Amen.

Sa Anungus Ni Annae Sulat

¹⁹ Pakumustaom da Priscilla kan Aquila ya isuna bos kan da Onesiphorus we simbalyan. ²⁰ Natenan ak Erastus ad Corinth ya ak Trophimus kad, tinenak ad Miletus te nasakit.

²¹ Ilam ud ta aaddika umali sina si daan ageled. Da Eubulus, Pudens, Linus ya ak Claudia ya losan atta susunud kan Kristu we anna sina, isuna bose paku-mustaonda siqa.

²² Pasig okyan awad ak Apu kan siqa ya awad okyan kan dikayu kinaba!u we ma!pu kan Apudyus.

Titus

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Paul we dinutukan Apudyus ak anser-bi kan siya ya osa'tta apostol Jesu Kristu. Imbuunak ak umoy amapigsa'tta pammatin da tagu we pinilin Apudyus. Ipaigammuk os katuttuwaane nalpu kan siyae mituttuwa naapudyusane antataguda. **2** Kook da sadi ta namnamaonda biyag ak inggana. Ak Apudyus adipun paat antultulli, inkarina sadi ye biyag atte daan ni lubung makwaan. **3** Kad sa ustu we timpu, impaigammuna'tta tagu mipagapu'tte Ambalu we Damag. Kad sa sadi ye Ambalu we Damag, intalgodna kan sakon ta siya iwalagawagku. Te ak Apudyus we nanagu kan ditaku, siya bos imbilinna kan sakone kook. **4** Annaya sulatku kan siya Titus we imbelangku'k abengku gapu si pammata taku. Awad okyan kan siya kinabalu kan lin-awae malpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we anagu kan ditaku.

Da Angipangpangu Atta Gimung

5 Sa gapun ni nanenak kan siya'd Crete, ulnusom yan da daampun miyulunus ya dutukam da angipangpangu'tta gimung atta losane ili. Sosomkom da imbilinku. **6** Sa angipangpangu'tte gimung, ambalu okyan ugali-nae ippun mipabasul kan siya. Kasapulan ose ossaan asawana ya adi makadagdagas. Da abengna kad, kasapulane amatida ya naippun os paat lawweng ak kauduganda si mipanggob atte adidapun makatupod atta koonda lawweng ya adidapun tumuttuwa. **7** Sa gapuna okyane ambalu ugalina ippun mipabasul kan siya. Siya angipangpangu'tte gimunge nitalgodan ni kewaal Apudyus. Pun kasapulane adi ampasindayaw, adi allasu sumang-ana ya adi pasig mabartek. Adipun okyan os gumuggulu ya adipun kamommod atte pilak. **8** Yakon kasapulane kamamangili ya siya pasige piona koon da ambalu. Lamogna tupodon long-agna, naunan, ampokas somsomokna ya adipun bumasu ya nadisiplina. **9** Sa mipanggob si pammatina, kasapulane gogomgomana da katuttuwaane nagangput nituttudu kan siya ta lamogna ituttudu ustuustu we tuttu'da bujunna ya solgagona didae angunud kan suppakana da sumullagi si katuttuwaan.

Da Angituttudu Atta Tinutuli

10 Te adu da tagu we adipun amati ye adidapun tumuttuwa'tta anna kalabbonganda ya angallelaw atta asintataguda'tta tuttu'du we naippun paat patogda, amod ay grupun da namati ye Judyu we angipatat atte mipanggob si sogyat. **11** Kasapulane paginkona dida te dumadailda'tta pammatin da amode balyan, gapu si angituttuduwanda'tta dakampun okyan ak mituttudu. Sa panggobdae angwa'tte kakna, ampabain te sa pilake abus gagamgamanda. **12** Inninggaw kailiyandae iCrete ye imbelangda'k profeta we an-uuggudon Apudyus we kanana, "Da iCrete tuliyanda, isudan kumane ayam, baduuldae ankewaal yakon ampawotdae angan." **13** Tuttuwa sadi ye ugud, pun suppakam dida ta gumdong pammata, **14** ya adida tuttuwaon da kingkingwae ug-uggud da Judyu ya da bilin da tagu ^I we nan-awidanda katuttuwaan. **15** Da tagu we pinapolkas Apudyus atte nangaanana'tta basulda, losane banag kawagase mibelangda'k ampokas piona kanan makwae kanonda bakon nu usaronda dida. Yakon da tagu we adipun Apudyus pinapolkas kan adipun amati, losane banag mibelangda'k kaissaw. Adidapun lamog imatunan lawweng kan ambalu ya sa somsomokda adipun lawweng nu koonda lawweng. **16** Ibagadae igammuda'k Apudyus yakon da kokokkonda, ipailadae adidapun igammu. Sasangan-gaan da udum dida, adidapun pulus tuttuwaon gapu si adidapun amatian kan Apudyus ya ippun paat lab-bongdae angwa'k ambalu.

Sa Bagbaga Atta Gimung

2 Yakon kan siya Titus, pagapagatupame amagbaga'tta namati ta siya unudonda da mibagay si ustu we tuttu'du. **2** Da ankamalong-ag kad, ummam dida bagbagaan ta noandae uminum si bayas ya da udume kokokkonda ta mibagaye mapatganda gapu'tta ambalu we ugalida ya tupodonda da long-agma.

^I Adu da bilin da Judyu mipanggob atta makan ya udume banage nausar we ibelangda'k ampokas bakon nu kaissaw. Yakon imbagan Jesus we dakampun ak makan angaissaw atte tagu nu adi awad atte somsomokna. Pun nagangpute pummokas somsomok ni tagu, makwae losane makan mibelang ak ampokas ya sa banage katti ampokas. Ilanyu'tte Matthew 15:10-29; Mark 7:14-23; Colossians 2:20-23.

Bagbagaam os dida ta ipapatida pammatida, sipupusu okyan ayatda ya naattomda.

³ Da ankamad-an kad os, bagbagaam os dida ta siya okyan unudonda ambaļu we ugalī ye sa mibagay atta pammatida. Kad adida bos an-ugud aķ lawweng atta buļunda baķon nu ambarbartek. Yaķon siya okyan koonda, ituttududa da ambaļu. ⁴ Kad bagbagaam os da kaķosdoļandae bubai ta matuttuduwanda si ustu we inondaē angayat atta asawada ya da abengda. ⁵ Tupodonda okyan da long-agda ya ambaļu okyan da ugalida. Kasapuļan ose ummānda uļnusun boļoyda, naanusda'tta udum ya paiturayda'tta asawada. Te nu unudonda da annae ugalī, adipun maamsew Ugud Apudyus.

⁶ Kaķna bos atta bagbagu we laķaķi. Bagbagaam dida ta tupudonda da long-agda'tta losane koķoķķonda. ⁷ Siķa kad os, pasig okyane ambaļu ugalim ta sa ķinabaļum, siya unudon da buļunnu. Ilam ta sa antuttuduwam, maļpu si naimpusuwane kasomsomķam. Kad sa inome angibaga, mibagay os atta ampatoge ituttudum. ⁸ Ilam os ta sa ituttudum, ustuustu ta adi okyan maamsew. Te nu koom kaķna, mabainan da sumullagi ķan dita te adipun maķwae an-ugudda'ķ lawweng atte mipanggob ķan dita.

⁹ Da musassu kad os bagbagaam dida ta paipangatda'tta ap-apuda'tta losane koonda ta mat-op da ap-apuda ķan dida. Adida okyan maķasossongbat ķan dida, ¹⁰ baķon nu an-aķaw atta kuķuwada yaķon ipailada okyane pasige tuttuwae mataļgodanda ta maila ķinabaļun da mituttudu we mipanggob ķan Apudyus we anagu ķan ditaķu gapu'tta losane koonda.

Sa Kīnabaļun Apudyus We Anagu Atta Losan

¹¹ Kaķna okyan ugalin da namati te impailan Apudyus ķinabaļuna mipagapu'tte nangibuunana ķan Jesu si annae luta ta taguwona okyan da losane tagu'tte madusaanda'tte basuļ. ¹² Gapu'tte sanaē kaķadaguna, ituttuduna ķan ditaķu we an-awidan taķu da losane ummadayuwān taķu ķan siya ya da losane amaamayon ta tupodon taķu da long-ag taķu. Kad unudon taķu naun-unan ya sa naapudyusane antatagu si annae lubung. ¹³ Sana da ugalī ye unudon taķu okyan atte anguwayan taķu'tte bindisyune namnamaon taķu. Sa annae namnamaon taķu, sa angipail-an si madayawan ni kangatuwane Apudyus ya Anagu ķan ditaķu we aķ Jesu Kristu. ¹⁴ Siya nangitod si long-agna'ķ matoy para ķan ditaķu ta mapuķayan taķu'tta losane kaķoolan ni basuļ ya papoķkasona ditaķu'tta basuļ taķu aķ mitotoķķone tagunae sillalaylayade angwa'tta ambaļu.

¹⁵ Sana da ituttudum atta tagu sinat, dam-om dida bagbagaan ya suppaķam nu awad lawweng aķ koon-

da. Sa angwaam atta sadī, ipailam da losane kaķab-bongam ta adida siķa potogon.

Sa Antatagu We Unudon Da Namati

³ Ipašpasmoknu'tta namati sinate kasapuļane paipangatda'tta nangatu da saadda ya da udume anna kaķabbonganda ta tuttuwaonda dida. Kad naķasaganada okyane bumadang atta ambaļu we maķwa. ² Adida okyan an-ugud aķ lawweng atte mipanggob atta ngaiman kad adida okyan sumubog yaķon naanusda okyan ya pasigda patgan da losane tagu.

³ Te taķon ay ditaķu we namati, nandongdong-og taķu si awe kad aditaķupun os tummuttuwa. Gattoķe naallelaw taķu ķan nipuyut taķu'tta daķampun aķ ustu ya nambalin taķu'ķ musassu'tta nansabasabali ye amaamayon da long-ag taķu ¹ ya da ginangganas taķu. Losane aļgaw taķu lawweng kasomsomķan taķu'tta buļun taķu, an-aķ-apos taķu, lalawwengon ditaķu ya an-sassanga taķu. ⁴ Yaķon taķon ay nu ķingwa taķu da kaķna, aķ Apudyus we Anagu ķan ditaķu, impailana kad ķinabaļuna ķan ayatna ⁵ tinaguna ditaķu. Daķampun aķ gapu'tta naun-unane ķingwa taķu nataguwan taķu, nu adi gapu si kummadaguwana. Tinaguna ditaķu'tte namapoķkasana'tta basuļ taķu kad isun di niyanak taķu kasin ya naittan taķu'ķ baru we biyag gapu'tte kaķoolan ni Ispiritu Santu. ⁶ Kad allaaye nangitod si Ispiritu Santu ķan ditaķu gapu ķan Jesu Kristu we Anagu ķan ditaķu. ⁷ Kīngwana kaķna ta ambalin taķu'ķ angilaķsune awad de namnama taķu si biyag aķ inggana. Pun sa angibatayan taķu si annae namnama taķu, kīngwana ditaķu'ķ maun-unan gapu'tte ķinabaļuna. ⁸ Tuttuwa da sadī ye imbagaķ ya matuttuwada okyan. Pun pioķe pagapagatupame antuttudu'tta namati ķan Apudyus sinat ta ummānda ipapuute angwa'tta ambaļu. Da sadī ye tuttuwu, ambaļubaļu ya idaļanna da losane tagu'tte bumaļuwanda. ⁹ Yaķon adayuwam da naippun anunae ansosongbatan di tagu, da mituttudu mipanggob atta listaan da ngadan da iyawe ya da susubog atte Lintog Moses. Te da sadī ye susubog, naippun paat ambaļu'ķ ambanganda kad ngai ibadangda si pammati taķu? ¹⁰ Nu awad tagu'ķ angituttudu si tinutuli ye angisina'tta namati, bagbagaam ta iginoķna. Nu amigwae bagbagaam ya adinapun paat tuttuwaon, adim os paat buļbuļunon, ¹¹ te igammume sa tagu we kaķna, bu-masubasuļ si ummadayu'tte kaķuttuwaan kad taķon ay siya, igammunae mismu koona.

¹ Sa musassu, ippun paat wayawayana. Kasapuļane siya koona da paķwan ni apunae nangngina ķan siya. Atte annae verse, da tagu we daampun namati mipanida'tta musassu ya da pipion da long-agda, siya mipani'tta apuda te isunan kasapuļane tuttuwaonda da pipion da long-agda.

Sa Anungus Ni Bilin Ya Sa Anungus Ni Annae Sulat

¹² Pun ibuunku kan siqa'k Artemas bakon nu ak Ty-chicus. Kad nu dumatong, padasom umali kan sakon ad Nicopolis. Te simsimmo'ku we inggawa'k sidi ta palakpusok yan ageled. ¹³ Iggam os kalabbongame bumadang kan Zenas we abugadu ya ak Apollos nu al-libbatda ta awad okyan da losane kasapulanda. ¹⁴ Il-

am os ta paingsaonda da doga taku'tte pammati ye angwa'tta ambalu ta badanganda da tuttuwae ankasapul ta ambalu ambanagan da biyagda. ¹⁵ Pakumustaon da losane bu'unku siqa sina. Pakumustaom os sidi da angayat kan dikani gapu si pammati taku.

Awad okyan kan dikayu losan kinabalu we malpu kan Apudyus.

Philemon

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Saƙon aƙ Paul we nibabaɓud gapu si nanser-biyak ƙan Jesu Kristu. Aƙ Timothy ye sunud taƙu ƙan Kristu buɓunƙu sina. Annaya sulatni ƙan siƙa Philemon we ay-ayatonni ye buɓuɓun ya buɓunni ye anƙe-waaɓ. ² Ipaoyni bos atta namati ye magimugimung si boɓoyyu, isun da Apphia ^I we bubai ye buɓunni ya aƙ Archippus we angitaƙdoɓ atte Ambaɓu we Damag atta sumullagi. ³ Awad oƙyan ƙan diƙayu ƙinabaɓu ƙan lin-awae maɓpu ƙan Apudyus we Ama taƙu ya aƙ Apu Jesu Kristu.

Sa Ayat Ya Pammatin Philemon

⁴ Sunude Philemon, pasigaƙ anggappiya ƙan Apudyus atte iboswayƙu ƙan iƙagasmokƙu siƙa nu al-luwaɓuwak, ⁵ te dingngoɓƙu mipanggob si pammatin ƙan Apu Jesus ya sa ayatnu'tta losane tagun Apudyus. ⁶ Ilulluwaɓuƙe sa ambubuɓunan taƙu'tte pammati, am-banag oƙyan si naadaɓome an-aawat atta losane bindisyune anna ƙan ditaƙu gapu si pammati taƙu ƙan Kristu. ⁷ Sunudƙu ƙan Kristu, pinaɓayadaƙ ƙan sinoɓga-gaƙ gapu si ayatnu. Siya bos nansosoɓgagnu'tta som-somok da losane tagun Apudyus sinat.

Sa Ƙindaw Paul Mipanggob Ƙan Onesimus

⁸ Pune sadi gapu ta ansunudta ƙan Kristu, anna ƙaɓabbongaƙe amilin ƙan diƙayu we angwa'tta ustu we ƙoonyu. Yaƙon adiƙpun ƙoon ƙaƙnat. ⁹ Yaƙon gapu'tte ayat, andagdaguwak ƙan siƙa. Ƙooƙ anna, taƙon ay nu saƙon aƙ Paul we maɓmaɓong-ag ^{II} ƙan nibabaɓud os sinsana gapu ƙan Jesu Kristu. ¹⁰ Ilam ƙappos ta badangam aƙ Onesimus we nambalin aƙ abengƙu si pammati si nibabaɓudaƙ. ¹¹ Sa awe, naippun badangna ƙan siƙa. Yaƙon sinsana, bumadang ƙan dita.

¹² Ƙad ampauliyok aƙ Onesimus ^{III} ƙan siƙa taƙon ay ansigab somsomokƙu'tte ayonana. ¹³ Pioƙ oƙyane ing-

^I Aƙ Apphia asawan Philemon, ya aƙ Archippus, sa ƙanan da udum osae angipangpangu'tte gimung da namati ye madagudagup atte boɓoyda. Ƙanan os da udum, abeng da Philemon ƙan Apphia.

^{II} Sa nigili si udume Greek manuscript ƙanana, saƙon aƙ Paul we angipresenta ƙan Kristu. Sa ugude maɓmaɓong-ag atte Greek ya sa ugude angipresenta adandani ye an-isu. ^{III} Sa pion ni ngadane Onesimus ƙanan bumadang baƙon nu mausar.

gaw yan sina ta siya amasani ƙan siƙa'ƙ bumadang ƙan saƙon si annaƙ si baballaɓudan gapu si angiwala-gawagaƙ si Ambaɓu we Damag. ¹⁴ Yaƙon simsim-mokƙu we daƙampun aƙ ustu nu inggaw ƙan saƙon te daannupun yan iyunud te sa pioƙ, sa maɓpu pagay atte somsomokƙu.

¹⁵ Sa gapun ni nisinaan Onesimus ƙan siƙa'tte sin-aƙitan ta mipauli ƙad, inggaw ƙan siƙa'ƙ inggana. ¹⁶ Yaƙon inggana sinsadi, daƙampun oƙon aƙ musassu lawa, nu adi amo napatpatog nu sa musassu. Siya ampatoge sunud ƙan Apu Jesus. Amo ampatog ƙan saƙon! Ƙad amo dallu we napatpatog ƙan siƙa sinsadi ye musassum ƙan sunudnu ƙan Apu. ¹⁷ Pun nu ibelangnu saƙon aƙ buɓunni si pammati, awatom nu mipauli ye isun ni an-aawatnu oƙyan ƙan saƙon. ¹⁸ Nu awad basuɓna baƙon nu utangna ƙan siƙa, saƙon ansingilam. ¹⁹ Ilam ƙad! Saƙone mismu nangigili si an-na ya nampilma ta angigammuwame ituttuwaƙ da im-bagaƙ. Saƙon aƙ Paul. Bayadaƙ utang Onesimus. Yaƙon adim maliwatane nautanganƙa ƙan saƙon gapu'tte baru we biyagnu te binadangaƙ siƙae nambalin aƙ kristianu. ²⁰ Sunudƙu ƙan Kristu, patgam oƙyan ƙo-dawok ya paɓayadonak oƙyan ya papigsaom som-somokƙu gapu si pammatik ƙan Apu. ²¹ Insulatƙu da an-na te namnamaoƙe tuttuwaom da ƙodawok, ƙad igammuƙe ad-adu da ƙoome nabaɓu nu da annae ƙo-dawok.

²² Awad os osae ibagaƙ nu maƙwa, angisaganaka'ƙ kuwartu'ƙ inggawak. Te namnamaoƙe songbatan Apudyus da luwaɓuyu ta mapuƙayanak ƙad angulinak ƙan diƙayu.

Sa Anungun ni Annae Sulat

²³ Aƙ Epaphras buɓunƙu we baɓud gapu si anser-biyana ƙan Jesu Kristu, pakumustaona siƙa. ²⁴ Isuna bos atta buɓunƙu we anƙewaale da Mark, Aristarchus, Demas ya aƙ Luke.

²⁵ Awad oƙyan ƙan diƙayu ƙinabaɓu we maɓpu ƙan Apu Jesu Kristu.

Hebrews

Sa Abeng Apudyus Nangipaigammu Si Ugud Apudyus

1 Sa awe adu we timpu kan nansabasabali inon Apudyus we nan-ugud atta danakkoḷ taḷu mipagapu'tta profetanae an-uuggudona. ² Yaḷon sa sanae anungus ni algaw, nan-ugud aḷ Apudyus kan ditaku mipagapu si Abengna. Siya dinutukan Apudyus aḷ anawid atta losane anna si lubung ya mipagapu si Abengna kingwana lubung. ³ Sa Abeng angil-an taḷu si kadayawan Apudyus ya miyiissu kinaapudyusna. Kad siya amagatup atta losane mipagapu si kaboolan ni ugudna. Ginangputna kad pinapokas da tagu'tta basulda, nipauli'd langit wok tutukdu si madawinan Apudyus we kangatuwan ya makapangat kan siya. ^I

Sa Abeng Apudyus Nangatngatu Nu Da Anghel

⁴ Nu tumukdu Abeng Apudyus atte madawinannae ampangat, sana amanoknoke nangatngatu nu da anghel ya madaydayaw ngadanna nu dida.

⁵ Te naippun paat nangibag-an Apudyus atta ngaimane anghelna'tte isun ni imbagana'tte Abengna we kanana,

"Siḷa we Abengku, inggana sinsadi saḷon Amam." ^{II} Naippun os anghel aḷ nangibag-an Apudyus we kanana,

"Saḷon Amam ya siḷa Abengku." ^{III}

⁶ Anna kade madam-an angibuunan Apudyus si annae lubung atte Abengna we anna saadna'tta losane isun di pangulu, kanana,

"Kasapulane losan atta anghel Apudyus anallukudae andayaw kan siya." ^{IV}

⁷ Annaya kanan Apudyus si mipanggob atta anghel, "Da anghel we bubuk-unok makwae ambalinoḷ dida'ḷ bibbid ya gumilagilabe apuy." ^V

⁸ Yaḷon kanana si mipanggob si Abengna,

"Siḷa Apudyus, ampangatka'ḷ inggana!

Kad naun-unan inome ampangat.

⁹ Allaylayadka nu ilam da tagu we koonda da naun-unan

ya andadauyka nu ilam didae angwa'ḷ lawweng.

Pun sa Apudyusnu, dinutukana siḷa'ḷ maittan aḷ dayaw

kan amode layad nu da bulunnu." ^{VI}

^I Psalm 110:1. ^{II} Psalm 2:7; Acts 13:33. ^{III} 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13. ^{IV} Deuteronomy 32:43. ^V Psalm 104:4.

¹⁰ Kanana bos,

"Inggan ni laplapuna, siḷa Apu we nangwa si annae lubung

ya da losane awad ad langit.

¹¹ Kad taḷon ay nu mawawan da losane kingwam, iinggawka'ḷ inggainggana.

Yaḷon da kingwam madinosdae isun di silup.

¹² Tipliyom didae isun di langgoyode silup kad pas-antam dida.

Yaḷon kan siḷa, naippun paat ambalaliwam, ya sa mataguwam ippun ampatinggaana." ^{VII}

¹³ Kad naippun nangibag-an Apudyus atta anghelna'tte isun ni annae imbagana'tte Abengna we kanana,

"Tumukduka'tte madawinanḷu we ampangat inggana'ḷ olgoḷ da kabusulnu." ^{VIII}

¹⁴ Ngai da anghel nu? Dida da Ispiritu we anserbi kan Apudyus kad imbuunna dida'ḷ bumadang atta tagu we umawat si mataguwan.

Sa Mataguwan Da Tagu

2 Pun kasapulane amo popotpotan taḷu katutuwaane dingngol taḷu ta adi taḷu iwalang pammati taḷu'tte katuttuwaane isun ni bangkae umadayu'tte ustu we ayana. ² Napanoknokane tuttuwa da bilinnae impaigammun da anghel ^{IX} si awe ya ngaimane adipun tummuttuwa, nilak-amda dusae ustu baḷon nu mibagay. ³ Pun ngai inon taḷu we angiligsit'ḷe madusaan taḷu nu adi taḷu patgan sanae nakaskasdaawe inonae anagu kan ditaku? Aḷ Apu Jesus we mismu ummunae nangipaigammu si mipanggob atte mataguwan taḷu. Kad da nangngol'ḷe tuttuduna, dida nangipaigammu kan ditaku'tta dingngol-dae katuttuwaan. ⁴ Kad aḷ Apudyus we mismu pinanoknokana si tuttudunae tuttuwa gapu si nangitana si sinyal ni kaboolana ya da nansabasabali ye miraculu. Kad innatodna'tta namati kaboolane iwalas ni Ispiritu Santu sigun atte piniona.

Sa Anagu Kan Ditaku

⁵ Dakampun atta anghel pinilin Apudyus aḷ angipangat si baru we antatagun da tagu we imbagabagani

^{VI} Psalm 45:6-7. ^{VII} Psalm 102:25-27. ^{VIII} Psalm 110:1; Acts 2:34-35. ^{IX} Exodus da chapter 19-31; Acts 7:38; Galatians 3:19.

yaƙon sa tagu. ⁶ Te awad de impaigilin Apudyus we ƙanana,

“Ngai ƙad ain ay da tagu we isisimoknu dida?

Ngaipam ƙad ain aayyuwanan dida?

⁷ Ƙingwam tagu'ƙ nababa'tte sin-aƙitan nu da anghel pun amo pinadayawam ya pinatgam didae isun ni patog ni ari.

⁸ Ƙad dida ampangatom atta losane ƙingwam si ana-nae lubung.” ^I

Sa annae ibagana impaipangat Apudyus atta tagu da losane awad, ƙad sa piona ƙanan ippun adida ipangatan. Yaƙon aditaƙupun yan mailae ipangatan da tagu da losane ƙingwana. ⁹ Inigammu taƙu we nitutuwa anna gapu ƙan Jesus. Te nipababaƙ sin-aƙitan nu da anghel ta mapadasana matoy para ƙan ditaƙu losan mipagapu si ƙinabalun Apudyus. Pun sinsadi gapu si nampakaƙamana ya natoyana, amo pinadayawam ya pinatgame isun ni patog ni ari.

¹⁰ Ustu'ƙ Apudyus we nangwa ƙan nangayyuwan at-ta losan ƙad ƙingwana'ƙ Jesus aƙ gattoƙe pangat mipagapu'tte nampakaƙamana te pionae adu da ambalin aƙ abengna ta midogada si ƙinangatuna. Te aƙ Jesus angidalan ƙan dida si mataguwanda. ¹¹ Aƙ Jesus we namapolƙasatta basul taƙu we pinapolƙasana, ossaan Ama taƙu we aƙ Apudyus. Ƙad sadi gapunae adimpun Jesus ibaine angawag ƙan ditaƙu'ƙ susunudna. ¹² Ƙanan Jesus ƙan Apudyus,

“Ipaigammuƙ siƙa'tta susunudƙu,

ya idaydayawƙu siƙa si gimung.” ^{II}

¹³ Ƙanana bos ƙasin,

“Aƙ Apudyus abus aƙ antalgodaƙ.”

Ƙad ƙanana bos,

“Annaaƙ ya da abenge innatod Apudyus ƙan saƙon.”

^{III}

¹⁴ Gapu ta tagu da annae abeng Apudyus we maƙwae matoy, nambalin aƙ Jesus aƙ tagu we isuda. Ƙingwana sana ta mipagapu si matoyana, olgona'ƙ Satan we anna ƙaboolana si ƙatoy ¹⁵ ya ƙaƙna inonae namuƙay atta losane tagu we isudan musassu we nabalud si inggan ni nataguwanda gapu si ogyatda si ƙatoy. ¹⁶ Te nalawage daƙampun atta anghel binadangan yaƙon da ganak Abraham. ¹⁷ Pun ƙasapulane miyiisu ƙinatataguna ƙan ditaƙu we susunudna. Ƙad sadi inonae ambalin aƙ ƙangatuwane padi ye ƙu-madagu ya matalgodane anserserbi ƙan Apudyus ya nangidatun si mismu we biyagna si natoyana ta mapakawan da basul da tagu. ¹⁸ Pun sinsadi, gapu ta nampadasanae nampakaƙam ƙan nasulisug, maƙwae bumadang atta nasulisug ƙan Satan.

Aƙ Jesus Nangatngatu Nu Aƙ Moses

³ Pun susunudƙu ƙan Kristu we da tagun Apudyus we da pinilinae midoga ƙan siya'd langit, sosomƙon taƙu we aƙ Jesus imbuun Apudyus ƙan ditaƙu ya siya ƙangatuwane padi taƙu sigun si pinati taƙu. ² Aƙ Jesus matalgodane angwa'tta losane ipaƙwan Apudyus we nandutuƙ ƙan siya. Isuna bos ƙan Moses si awe ye matalgodane anserbi'tta losane tagu we namati ƙan Apudyus. ³ Yaƙon nangatngatu'ƙ Jesus nu aƙ Moses. Isun ni nanaƙad atte boƙoye siya madayaw nu sa boƙoye tinaƙadna. ⁴ Te sa boƙoye awad pagay nanaƙad yaƙon aƙ Apudyus nangwa'tta losan. ⁵ Aƙ Moses tuttuwae matalgodane sammilu we nanserbi'tta losane tagu we namati ƙan Apudyus. Ƙad taƙdolana da banage ipaigammun Apudyus we maƙwa si umali ye algaw. ⁶ Yaƙon aƙ Jesu Kristu, matalgodane Abeng we angayyuwan atta tagun Apudyus. Ƙad ditaƙu da tagun Apudyus nu pagatupan taƙu tulod taƙu ƙan sissiyae antalgod taƙu si namnama taƙu ƙan Kristu.

Da An-awidanda Aƙ Apudyus

⁷ Pun ƙanan ni Ispiritu Santu,
“Sinsadi ye algaw, nu dongngonyu Ugudna,
⁸ adiyu patungitongon da somsomokyu we isun da danaƙƙolyu we summullagida ƙan Apudyus,
pinappadasda'ƙ Apudyus si timpu we inningawan-da si bumbummaaw.
⁹ Ƙanan Apudyus, ‘Da danaƙƙolyu ƙad, pinappadasda saƙon,
taƙon ay nu intotollongda da ƙingwaƙ atte opatpuƙu we tawon. ^{IV}
¹⁰ Pun sadi gapun ni summang-aƙatta danaƙƙolyu wok ƙanaƙ,
Nan-awidanak ya adiyupun os tinuttuwa da bilinƙu.
¹¹ Pun summangaak ƙan dida wok inkariƙe adikpun paat dida palonƙone maƙaillong ƙan saƙon.’
” ^V
¹² Susunudƙu ƙan Kristu, ummanyu ta ippun ambalin aƙ lawweng ƙan diƙayu ya adipun namati ta adiyu an-awidan matattagu we Apudyus. ¹³ Yaƙon sa koonyu, inalƙaw okyane an-asisolƙag ƙayu si awad timpuyu ta ippun maallelaw ƙan diƙayu'ƙ maƙabasul ya tumungitong da somsomokyu. ¹⁴ Te bulun taƙu'ƙ Kristu nu gogomgoman taƙu pammati taƙu si inggan ni namatiyan taƙu inggana si anungus ni timpu.
¹⁵ Ƙaƙna ƙanan ni Ugud Apudyus,
“Sinsadi ye algaw, nu dongngonyu Ugudna,
adiyu patungitongon da somsomokyu
^{IV} Exodus 17:1-7. ^V Psalm 95:7-11.

^I Psalm 8:4-6. ^{II} Psalm 22:22 ^{III} Isaiah 8:17-18

we isun da danaḱḱolyu we summullagida ḱan Apudyus.”^I

¹⁶ Ngai da nangngol si imbagan Apudyus yaḱon summullagida? Daḱampun ḱamman atta danaḱḱol taḱu we impangatan Moses we intallayna'd Egypt?

¹⁷ Ngai da summang-an Apudyus si unog di opatpuḱu

we tawon? Daḱampun ḱamman atta tagu we naḱabasul ya nanḱakatoy si bumbummaaw? ¹⁸ ḱad ngai da nangikariyan Apudyus we adinapun paat palonḱone maḱaillong ḱan siya? Daḱampun ḱamman atta adipun tummuttuwa gapu si adidapun amatiyan ḱan siya?

^{II}¹⁹ ḱad inigammu taḱu we adidapun maḱalnoḱ atte lugar we umillongane insaganaan Apudyus gapu ta adidapun namati.

Sa Umillongan Da Tagun Apudyus

4 Pun gapu ta sissiya sanae inkarin Apudyus we umillongan, ḱasapulane umman taḱu ta ippun okyan osa ḱan ditaḱu'ḱ adi maḱalnoḱ si sanate umillongan. ² Dingngol taḱu Ambalu we Damag we niwala-gawage isun os ni dingngol da danaḱḱol taḱu si awe. Yaḱon ippun anun ni dingngolda te adidapun nan-os-saane namati'tta udume nandongol. ³ Ditaḱu we namati maḱwae lumnoḱ maḱaillong ḱan siya te siya imbagan Apudyus. ḱanana'tta adipun namati,

“Summangaak ḱan dida wok inkariḱe,
‘Adiḱpun paat dida palonḱone maḱaillong ḱan saḱon.’”^{III}

ḱaḱnat sadi ye imbagana taḱon ay nu ginangputna insagana sadi ye umillongan inggan ni laplapun ni lubung. ⁴ Te awad os nigili ye Ugud Apudyus mipanggob si miḱapitu we alḱaw. ḱanana, “Sa miḱapitu we alḱaw, ummillong ak Apudyus si ginangputna da losane ḱingwana.”^{IV}⁵ ḱanana bos ḱasin, “Adiḱpun paat dida palonḱone maḱaillong ḱan saḱon.”^{VI}⁶ ḱad da ummunae nangngol atte Ambalu we Damag we niwala-gawag ḱan dida, adidapun midoga maḱaillong te adidapun namati. Yaḱon taḱon ay nu ḱatti, awad da udume maḱwae maḱalnoḱ. ⁷ Pun nangikoddong ak Apudyus ak osae alḱawe lumnoḱan da tagu we maḱaillong ḱan siyae ngadanona, “Sinsadi.” Te sa awe adipun da danaḱḱol taḱu nillumnoḱ. Imbagan os Apudyus ḱan Ari David si nigili ye ugudna ḱanane,

“Sinsadi, nu dongngonyu Ugudna,
adiyu patungitongon da somsomokyu.”^{VI}

⁸ Te nu impuyut Joshua da danaḱḱol taḱu si sadi ye umillongane inkarin Apudyus, adimpun okyan Apudyus imbagae awad de sabali ye umillongan.

⁹ Pun sissiyae awad de maḱaillongan da tagun Apudyus we isun ni ummillongana'tte miḱapitu we alḱaw. ¹⁰ Te ngaimane maḱaillong ḱan Apudyus, umil-

^I Psalm 95:7-8. ^{II} Numbers 14:1-35. ^{III} Psalm 95:11. ^{IV} Genesis 2:2. ^V Psalm 95:11. ^{VI} Psalm 95:7-8.

longda bos si ḱewaaldae isun ni ummillongan Apudyus si ḱewaalna. ¹¹ Igga taḱu ḱaboolan taḱu we maḱalnoḱ atte sadi ye umillongan ta ippun osa ḱan ditaḱu'ḱ adi maḱalnoḱ gapu si adi taḱu tumuttuwaan.

¹² Te sa Ugud Apudyus matattagu te maḱaboolae awad da ambanaganda. Natadtadom nu sa ispadae nansupang ngaḱabnae lamogna sillauton da um-um ya da utok te sa Ugud Apudyus lonḱona dalome ḱamangay da tagu taḱon ay da ḱalidodwada ya da ispirituda ḱad lamogna bos usigon somsomok da tagu ya imatunana da migagaḱae somsomok. ¹³ Naippun mitalu ḱan Apudyus te losane ḱingwana ampataḱda si antotolongna. ḱad songbatan taḱu ḱan siya da losane ḱingwa taḱu.

Aḱ Jesus ḱangatuwane Padi

¹⁴ Pun gogomgoman taḱu pammati taḱu te aḱ Jesus we Abeng Apudyus siya maḱaboolae ḱangatuwane padi taḱu we ummoy ḱan Apudyus ad langit. ¹⁵ Te sa ḱangatuwane padi taḱu maawatana da losane anḱuyaana taḱu te pinadasna da nankalakalasi ye sulisuge isu taḱu bos. Yaḱon adipun naḱabasul. ¹⁶ ḱad antalgod taḱu we umadani alluwalu ḱan Apudyus we ampangad ad langit gapu'tte ḱinabaluna ta awaton taḱu ḱadagu ḱan ḱinabalu ḱan siyae bumadang ḱan ditaḱu si timpu we anḱasapul taḱu.

5 Te sa ḱangatuwane padi napili'tta asintataguna, ḱad siya nadutuḱan aḱ anserbi ḱan Apudyus gapu ḱan dida. Siya angidatun atta losane nansabasabali ye midatun ya da ayame midatun ḱan Apudyus gapu'tta basulda. ² Siya ḱad anna bos anḱuyaana ḱad maanusana da ḱabasbasulane adidapun igammu we lawweng da ḱookoonda. ³ Gapu'tte ḱinakuyana, ḱasapulane andatun ḱan Apudyus ḱad daḱampun ak abus basul da tagu nu adi gapu bos atte basulnae mismu. ^{VII}

⁴ ḱad naippun tagu'ḱ itanungna dutuḱan long-agna'ḱ madayawana'ḱ ambalin ak ḱangatuwane padi. Te abus ak Apudyus ak maḱwae amili ye isun ni nampipilina ḱan Aaron. ^{VIII}⁵ Isuna bos ḱan Kristu we daḱampun ak intalayagna long-agna'ḱ ambalin ak ḱangatuwane padi. Yaḱon ak Apudyus dinutuḱanae mismu ya siya bos nangibaga ḱan siya ḱanane,
“Siḱa Abengḱu,

inggana sinsadi saḱon Amam.”^{IX}

⁶ Awad os nigili ye Ugud Apudyus we ḱanana,
“Padiḱae ippun anungusnae
isun ni ḱinapadin Melchizedek.”^X

⁷ Sa ininggawan Jesus si annae lubung, indangsoḱna iyyibile nalluwalu ḱan nanḱodaw ḱan Apudyus we ḱallamog anagu ḱan siya si ḱatoy. Pun dingngol

^{VII} Leviticus 9:7. ^{VIII} Exodus 28:1. ^{IX} Psalm 2:7. ^X Psalm 110:4.

Apudyus luwaluna te tummuttuwa ya impakumbabana long-agna. ⁸ Takon ay nu Abeng Apudyus ak Jesus, inadalnae tummuttuwa kan Apudyus mipagapu'tta nampakalamana. ⁹ Kingwana kad da losane kasapulane koon, nambaline siya anagu'tta losane tagu we anuttuwa kan siya'tte angittana kan dida si biyag ak inggana. ¹⁰ Siya dinutukan Apudyus ak kangatuwane padi ye isun ni kinapadin Melchizedek.

Sa Bagbaga Atta Nangiwalang Atta Pammatida

¹¹ Adu da pioke ibaga mipanggob atta annae banag yakon ansigab ak ipakaawatku kan dikayu te adikayupun makaawat. ¹² Nabayage namati kayu ya labbongyu okyane antuttudu'tta udum yakon inggana sinsadi kasapulanyu bos kasin angituttudu kan dikayu si ummunae tuttu mipanggob si Ugud Apudyus. Isuyu da abenge kasapulan da gatas ya adidapun lamog kanon ankosdol. ¹³ Te ngaimane sissiyae ikataguna gatase sa ummunae tuttu si Ugud Apudyus, adinapun igammu da tuttu mipanggob si angunudan si naun-unane antatagu. ¹⁴ Yakon da namati ye makaawat atte naadalome tuttu'tte Ugud Apudyus, isuda da nanakmane tagu we kanonda ankosdol. Te lamogda imatunan ambalu kan lawweng.

6 Pun tenan taku da ummunae tuttu si mipanggob kan Kristu ya pagatupan taku adalon da naadalome tuttu ta maangsan taku si pammati. Adi taku ikasikasin adalon puun ni pammati taku we isun ni ambabawiyen taku'tta basul taku ya agay taku we angwa'tta kokokkone ippun anuda ¹ ya sa amatiyan taku kan Apudyus. ² Adiyupun kasapulan da mapagapagatupane tuttu mipanggob si bonyag ya sa angipatayan atte ima ya sa kasine umuliyen da natoy kan annanayune anguwisan Apudyus atte losane tagu.

³ Sa koon taku okyan nu iyunud Apudyus, adalon taku da naadalome tuttu we amapigsa'tta pammati taku.

⁴⁻⁵ Te da tagu we nan-awidanda da pammatida, adipun ogon makwae ambabawida'tta basulda ya agaydae angwa ta kasinda bos amati kan Apudyus. Te nalawlawagan da somsomokda, napadasanda amode nainlangitane atod Apudyus ya inawatda Ispiritu Santu. Kad napadasanda kinabalun ni Ugud Apudyus kan giniknada kaboolane mipaila si umali ye timpu. ⁶ Gapu ta nan-awidanda da pammatida, adipun paat makwae ambabawida'tta basulda ya agaydae angwa te isun di impattolda kasin Abeng Apudyus atte kros ya imbabainda si sinagung da adu we tagu.

⁷ Sa lutae naudaudanane ustu, tumubu da ambalu we mula te da nankewaa awatonda bindisyun Apudyus. ⁸ Yakon sa lutae tumubuwan da lasi ya da lu-

mun naippun anuna. Kad adipun manunnuwan ya dadailon Apudyus ya soggona.

⁹ Takon ay nu kakna nan-uugudni ay-ayatonni ye bulbulun, antalgod kani kan dikayu. Te igammuni ye ambalu kasasaadyu we annamnama si mataguwanyu.

¹⁰ Naun-unan ak Apudyus, adinapun maliwatan da ambalu we kingwayu ya sa ayatyu kan siyae impailayu si bummadanganyu'tta bulunyu we tagun Apudyus ya sissiyae badanganyu dida. ¹¹ Kad sa pionni, sin-saossa kan dikayu ipapatiyu pagatupan namnamayu ta lak-amonyu'k inggana si anungusna. ¹² Adinipun pi-one bumaduul kayu nu adi miyisu kayu okyan atte udume gapu'tte pammatida kan kinaanusda, tawidonda inkarin Apudyus.

Sa Angituttuwaan Apudyus Atta Inkarina

¹³ Pun nankari kad ak Apudyus kan Abraham, gapu ta naippun nangatngatu nu siyae mismu, insapatana ngadannae nankari. ¹⁴ Kanana kan Abraham, "Inkarike aaddi ye bindisyunak sika ya paaduwok da ganaknu." ¹⁵ Gapu ta inan-anusan Abraham inuway, inawatna inkarin Apudyus.

¹⁶ Ankari kad osae tagu, isapatana ngadan ni osae tagu we nangatngatu nu siya, kad sa sanate kari angipanoKnok ya angigangput atte losane sosongbat da tagu. ¹⁷ Kad ak Apudyus pionae mipakaawate ustu'tta anawid si inkarinae adipun paat mabaliwan panggobna. Pun pinanoKnokana gapu'tte ampigsae karinae inusarna mismu we ngadanna. ¹⁸ Inggan ni nankariyan Apudyus ya pinanoKnokana si sapata, igammu taku we mituttuwa te adipun makwae maobos ya adipun antullu'k Apudyus. Pun ditaku we ummoy kan siya ta masalakniban taku, gattoke masolgap taku takon ay nu amo popotpotan taku namnamae inatodna kan ditaku. ¹⁹ Kad sa annae namnama taku, siya amapagdot si pammati taku te aaddi ye mituttuwa. Gapu'tte namnama taku, isu takun naganggangput niillumnok si gattoke igaw Apudyus we isun ni niillumnokan ni kangatuwane padi si kasantuwane kuwartun ni templo we boloy Apudyus we natalingdan si kortina. ²⁰ Ummuna'k Jesus niillumnok si igaw Apudyus we para kan ditaku. Siya nambalin kangatuwane padi taku'k ingganae isun ni kinapadin Melchizedek.

Sa Kinapadin Melchizedek

7 Ak Melchizedek kad, siya ari'd Salem si awe ya osa'tta padin ni kangatuwane Apudyus. Sa ummoy Abraham nakagubatan, illogna da opate ari. Nangulin kad, inabot Melchizedek wok bindisyunana.

II Genesis 22:16-17. Inggan ni lapuna inkarin Apudyus kan Abraham atte Genesis 12:4 inggana si niyanak ak Isaac atte Genesis 21:5, nalakpus 25 we tawon, wok nalakpus os 60 ye tawon wok niyanak da apuna atte Genesis 25:26. III Exodus 26:31-35; Leviticus 16:2.

I Sa udume pionae ugudon atte Greek, sa angwa'tte katti ambanage misina kan Apudyus ak inggana.

² Pune sadi, innatod Abraham kan Melchizedek da kasimpulun da losane sinamsamda. ¹ Sa pion ni ngadane Melchizedek kanan, "arin ni naun-unan" ya siya bos ngannonda "ari'd Salem" we sa pion kanan "arin ni lin-awa." ³ Naippon nigili si mipanggob kan amana ya ak inana ya takon ay da danakkoIna. Kad naippon os nigili si niyanakana ya sa natoyana. Mipani'k Melchizedek si Abeng Apudyus we sumisissiyae padi'k inggana.

⁴ Ilan taku kad kinangatun Melchizedek takon ay ak Abraham nalpuwan da Judyu, innatodna kan Melchizedek kasimpulun da sinamsamda. ⁵ Sa bilin ni lintog mipanggob atte kasimpulu, abus da ganak Levi we padi'k awad de kalabbongandae angala'tte kasimpulu'tta susunuddae iyIsrael takon ay nu ganak Abraham dida losan. ⁶ Yakon ak Melchizedek takon ay nu dakampun ak ganak Levi, inawatna kasimpulu kan Abraham ya binindisyunana te siya inkarina. ⁷ Igammu taku we nangatngatu ambindisyun nu sa mabindisyunan. ⁸ Da papadi ganak Levi we nanga'tte kasimpulun ni apit da tagu, tagudae matoy. Yakon ak Melchizedek we nangawat si kasimpulun ni apit kan Abraham, matattagu te siya imbagan ni Ugud Apudyus. ⁹ Kad makwae kanan taku we takon ay ak Levi we angala'tte kasimpulu'tta tagu, ittona bos kasimpuluna gapu kan Abraham. ¹⁰ Te daampun miyanak ak Levi si nangabotan Melchizedek kan Abraham, mibelange awad si long-ag apunae Abraham.

Sa Kinapadin Jesu Kristu Ya Ak Melchizedek

¹¹ Kad igammu taku we innatod Apudyus lintog atta ganak Israel we nibatay atte nandutukana'tta ganak Levi we papadi. Sa kinapadin Levi adinapun lamoge angwa si tagu'k maun-unan, kasapulane awad osa'k padi ye umali ye isun ni kinapadin Melchizedek, we dakampun ak isun ni kinapadin Aaron we ganak Levi. ¹² Te nu mapasantan kinapadina, kasapulane mapasantane ustu lintog. ¹³ Ak Apu taku siya nigili mipanggob si padi ye isun ni kinapadin Melchizedek. Yakon ak Jesus dakampun ak nalpu'tta ganak Levi nu adi nalpu'tta ganak da nansabasabali ye abeng Israel kad adidapun paat nanserbi ye isun di padi si altar. ¹⁴ Te nalawage nalpu Apu taku'tta ganak Judah kad naippon imbagan Moses mipanggob atta kinapadin da ganak Judah.

¹⁵ Pun napanoknokane sa kinapadin Levi ya sa lintoge inunudda napasantan te ummali sabali ye padi ye isun Melchizedek. ¹⁶ Nambalin ak padi mipagapu si kaboolan ni biyage ippun patinggana, dakampun ak gapu'tte lintoge mipanggob atte kapuun. ¹⁷ Te sa nigili ye Ugud Apudyus, kanana, "Padi'ka'k ingganae

I *Genesis 14:17-20.*

isun ni kinapadin Melchizedek." II

¹⁸ Pun niwalin dadaane lintog te ankyua ya naippon anuna. ¹⁹ Sa sanae lintog Moses ippun kaboolanae ambalinona da tagu'k maun-unan. Pun sinsadi, naatod kan ditaku nabaJu we namnamae makwae umadaniyan taku kan Apudyus.

²⁰ Awad os inkarin Apudyus. Ippun katti'k inkarina si nampadi da udum. ²¹ Yakon nambalin kad ak Jesus ak padi, inkarin Apudyus kan siya kanane, "Sakon Apu, ikarike sika padi'k inggana.

Kad ippun paat ambaliwan ni somsomokku." III
²² Gapu'tte annae inkarina, ak Jesus ambaline angitak-dol atte nabaJu we tulag Apudyus atta tagu nu sa dadaan.

²³ Annaya nisabaliyana si damu, adu da nampas- apasani nampadi, yakon nampatingga kinapadida te nanakatoysa. ²⁴ Yakon ak Jesus matattagu'k inggana, kad sissiya kinapadina'k inggana. ²⁵ Pun sadi gapunae makwae taguwona si losane timpu da umadani kan Apudyus mipagapu kan siya te siya matattagu'k ingganae angiyugud kan ditaku si sinagung Apudyus.

²⁶ Kad ak Jesus kangatuwane padi taku we ustuustu we siya kasapulan taku. Te nasantuwan, ippun kadellawana ya ippun basuIna. Nitotokkon atta kabas- basulan wok nipangatu'd langit. ²⁷ Dakampun ak isun da udume kangatuwane papadi ye inalgabe an- datun kan Apudyus, gapu'tte basuIna ya da basul da tagu. Yakon ak Jesus, nampingingsane indatunnae mismu long-agna kad lamogna'k bayad da basul da tagu'k inggana. ²⁸ Te sa lintog Moses, awad da tagu we madutukan ak kangatuwane padi, takon ay nu ankyuada. Yakon mipagapu si inkarin Apudyus we umun-unud nu sa lintog, dinutukana Abengna we kang- atuwane padi ye ippun basuIna'k inggainggana.

Ak Jesus Kangatuwane Padi Taku

8 Annaya pionni ye ibaga: Awad de kangatuwane padi taku we tutukdu si madawinan ni tronon Apudyus we kangatuwan ad langit ya makapangat kan siya. ² Kad anserbi ye kangatuwane padi ad langit si tuttuwae inggawan Apudyus we kingwana bose dakampun si ngannonda Nasantuwane Kuwartu atte tuldae kingwan di tagu si awe.

³ Da nadutukan ak kangatuwane padi, dida angid- datun atta atod ya da ayame midatun kan Apudyus. Gapu ta ak Jesu Kristu kangatuwane padi taku, kasa- pulane awad os idatunna kan Apudyus. ⁴ Nu awad ak Jesus atte annae luta sinsana, adipun makwae siya pa- di te annat da papadi ye angidatun atta atode nibatay atte lintog. ⁵ Sa kewaaJ da papadi kais-isu kan anini- wan ni awad ad langit si igaw Apudyus. Te annapune koon okyan Moses tuldae andaydayawanda, binagba-

II *Psalm 110:4.* III *Psalm 110:4.*

gaan Apudyus wok̄ kanana, “Kasapuane ummam undon da losan sigun si kais-isun ni impailak̄ kan sika'tte inninggawam si beleg.”^{I6} Yaḱon sa kewaale naatod kan Jesus, nangatngatu nu da kewaal da ummunae papadi te siya angiyugud si nabalbaḷu we tuḷag Apudyus atta tagu. Nabaḷu Baru we Tuḷag Apudyus nu sa Dadaane Tuḷag te nibatay si nabaḷu we inkarina.

⁷ Te nu ippun angkurangan ni ummunae tuḷag Apudyus, adipun ok̄yan masapuḷ kumagwae tuḷag.

⁸ Yaḱon igammun Apudyus we awad de nangkurangan da tagu te kanan ni nigili si Ugudna,

“Kanan Apu we dumatong timpu we angwaak̄ ak̄ baru we tuḷag
atta ganak̄ Israel
ya da ijudah.

⁹ Daḱampun ak̄ isun ni intulaḱku'tta danak̄kolḱa si timpu we nangitallayak̄ kan didae nalpu'd Egypt.

Te adidapun tinuttuwa intulaḱku
pun nan-awidaḱ dida.

¹⁰ Annaya baru we tuḷagku'tta ganak̄ Israel si umali ye aḷgaw,

imuḷak̄ lintogku'tta somsomok̄da
ya igilik̄ atta pusuda.

Ḳad saḱon Apudyusda
ya dida bos da taguḱ.

¹¹ Ḳad daḱampun ak̄ kasapuane an-asituttududa baḱon nu an-asibagada, 'Igammuyu'k̄ Apu,' te igammun da losane tagu saḱon,

misalad si kababaan inggana si kangatuwan.
¹² Te pakawanok̄ da basuḷda

ya adik̄pun ogon sosomḱon.”^{II}

¹³ Sa imbagan Apudyus mipanggob si Baru we Tuḷag, imbelangna ummunae tuḷag ak̄ dadaan. Ḳad ngaimane dadaan ya ippun serbina mawawan.

Sa Dadaan Ya Sa Baru We Andadayaw

⁹ Sa ummunae tuḷag Apudyus, awad da tuttuḱ mipanggob si ustu we inondaḱ andaydayaw kan siya. Ḳad awad os tuldaḱ kingwada sina'd lutae andaydayawanda kan siya.^{III2} Sa sadi ye tuldaḱ kingwada, awad de duwae kuwartu. Sa umunae kuwartu, sadi ngannonda Nasantuwane Kuwartu we inggawan da sasap-aḷan da silaw, sa lamisaan ya da tinapaye midatun kan Apudyus.³ Sa kumagwae kuwartu we naboḷdaḱ si kortina, sadi ngannonda Kasantuwane Kuwartu we para kan Apudyus.^{IV4} Da awad si sanaḱ kuwartu, sa buḷawane altar we sosoggoban ni incenso ya sa kasun ni tuḷage nadayusan atte buḷawan. Da awad ad daḷom si annae kasun sa buḷawane angange inggawan ni manna ya sa summimite sulḱud Aaron ya da duwae nadabdabbi ye batu we nigiliyan ni tuḷag

I Exodus 25:40. II Jeremiah 31:31-34. III Exodus 25-27; 30; Leviticus 24:1-9. IV Exodus 26:31-35.

Apudyus.^{V5} Sa ngatuwon ni sanaḱ kasun, awad da anghel we ngannonda Cherubim we angipaila si kina-dayaw Apudyus. Inalidungan da payak̄da tangob ni kasune nawalaḱgisan si daḷa si tinawon ta lak̄kobana da basuḷ da tagu. Yaḱon daḱampun ak̄ sinsadi angipaḱaawataḱ atta sanaḱ banag.^{VI}

⁶ Nu nauḷnus da awad atte tulda, inalḱgawe lumnok̄ da papadi si umunae kuwartu ta koonda da biyangda.

⁷ Yaḱon abus kangatuwane padi'k̄ maḱalḱnok̄ si uk̄uk̄ ni kumagwae kuwartu ḱad amingsane abus si sintawon lumnok̄. Adipun os maḱwae lumnok̄ nu ippun daḷa'k̄ idatunna kan Apudyus gapu'tte basuḷna ya da basuḷ da tagu we adipun nigagaḷa.^{VII8} Ḳad gapu'tte sana, impaigammun ni Ispiritu Santu we adipun maḱwae lumnok̄ tagu si Kasantuwane kuwartu we igaw Apudyus, nu sissiyae mausar umunae kuwartun ni tulda.

⁹ Losan atta sana, awad de mipaniyana'tta kingwan Kristu kan ditaḱu sinsana. Te da atod ya da ayame indatun da papadi, adidapun lamog papoḷḱason somsomok̄ da andaydayaw.¹⁰ Yaḱon da annae tuttuḱu abuse mipanggob atta maḱan, mainum ya da kalasin da inon taḱu we amapoḷḱas si long-ag. Losan atta anna kasapuane mituttuwada inggana'k̄ dumatong timpu we baliwan Apudyus da losan.

Sa Daḷan Kristu

¹¹ Yaḱon ummali'k̄ Kristu we kangatuwane padi atte amo nabalbaḷu we Baru we Tuḷage inggangputna. Siya ḱad, sa anserbiyanaḱ igaw sa tuttuwae igaw Apudyus ad langite nangatngatu ya simbumaḷu nu sa Kasantuwane Kuwartu si tulda si awe te sa anserbiyanaḱ igaw daḱampun ak̄ kingwan di tagu ya naippun si annae lubung.¹² Namingsan nillumnok̄ ak̄ Kristu si tuttuwae igaw Apudyus ad langit. Ḳad daḱampun ak̄ daḷan da kalding ya da ubbun di baḱa ummoyna indatun yaḱon sa mismu we daḷana ta puḱayana ditaḱu si dusan da basuḷ taḱu ya taguwon ditaḱu'k̄ inggana.

¹³ Te da tagu we mibelang ak̄ kaissaw, kasapuane mawaḷsiyanda'tte daḷan ni kalding ya sa daḷan ni laki ye baḱa ya sa dapuḷ ni masgobe bumalasangḱ baḱa yaḱon da anna anserbidaḱ abus ak̄ amapoḷḱas atta long-ag da tagu we nibelang ak̄ nambalin kaissaw ta maḱwae kasinda maḱadaydayaw kan Apudyus.^{VIII14} Sindumallu we pummolḱas taḱu si daḷan Kristu si nangidatunana si long-agna mipagapu'tte annanayune Ispiritu Santu. Ippun basuḷna ya mipagapu'tte natoyana pummolḱas somsomok̄ taḱu'tta ippun anunaḱ koon taḱu ta anserbi taḱu si matattagu we Apudyus.

V Exodus 16:1-16; 25:10-16; Numbers 17:1-11. VI Exodus 25:17-22. VII Leviticus 16. VIII Duwa kalasin ni datun. Sa kalding ya sa laki ye baḱa, tinawone idatun ni kangatuwane padi para'tta basuḷna ya da basuḷ da tagu. Sa dapuḷ ḱad, ilanyu'tte Numbers 19.

¹⁵ Pun sadi gapunae aḵ Kristu angiyugud si Baru we Tuḷag Apudyus atta tagu ta da pinilin Apudyus awaton-da annanayune tawide inkarina. Gapu'tte natoyana, sinubutna dida ta mapuḵayan da naḵbasuḷ si ummunae tuḷag. ^I

¹⁶ Nu awad inggilin ni osae tagu'ḵ ḵasuḷatan mipanggob atta tawid, naippun maḵaaḷa si tawidna inggana'ḵ mapanoḵnoḵane natoy nangwa si sadi ye ḵasuḷatan. ¹⁷ Te ippun maḵwaan ni ḵasuḷatan nu sissiyae matattagu tagu we nangwa. Awad de maḵwaana nu natoy tagu we nangwa. ¹⁸ Sana gapunae taḵon ay ummunae tuḷag ippun maḵwaana nu ippun daḷa'ḵ amanoḵnoḵ. ^{II}¹⁹ Te ginangput ḵad Moses impaigammu da bilin ni Lintog Apudyus atta tagu, nangala'tte daḷan ni ubbun di baḵa ya sa daḷan ni kalding woḵ inkamosna si danum. Pun nangala'tte pangan ni hyssop woḵ intaḵodna dilaage dutdut ni karnero woḵ ni waḷsiyana iblun ni lintog ya da losane tagu. ²⁰ Pune sadi, ḵanana, "Sa annae daḷa siya amanoḵnoḵ si intuḷag Apudyus ḵan diḵayu we imbilinnae ḵasapuḷane tuttuwaonyu." ^{III}²¹ Pun niwaḷsiyan os Moses si daḷa tulda ya da losane mausar si andaydayawanda. ²² Sa ḵatutuwaan, ḵanan ni lintoge tigangay ta losane banag ḵasapuḷane papoḷḵason ni daḷa, ḵad nu ippun pumoyas aḵ daḷa, ippun os mapakawan aḵ basuḷ. ^{IV}

Sa Nangidatunan Kristu Si Long-agna

²³ Ḵad losan atta sanae banag isun di iglatun da awad ad langit, ḵad ḵasapuḷane pumoḷḵasda gapu'tte ḵatti ye datun. Yaḵon da awad ad langit, ḵasapuḷane pumoḷḵasdae nabaḷbaḷu we midatun nu da anna. ²⁴ Te adipun nillumnoḵ aḵ Kristu si Ḵasantuwane Kuwartu we ḵingwan di tagu ḵan abuse ladawan ni tuttuwae igaw Apudyus. Yaḵon siyae mismu nillumnoḵ ad langit ya awad sinsadi ye angitaḵdoḷ ḵan ditaḵu si sinagung Apudyus. ²⁵ Daḵampun aḵ nillumnoḵ ad langit ta iḵasiḵasinna idatun long-agnae isun ni ḵangatuwane padin da Judyu we tinawone lumnoḵ si Ḵasantuwane Kuwartu we umoy angidatun atte daḷan da ayam. ²⁶ Te nu ḵatti ḵingwana, iḵasiḵasinna ampaḵalam inggan ni naḵwaan ni lubung. Yaḵon sa anungus ni timpu namingsan ummali'ḵ Kristu si annae lubung ta ḵaanona da basuḷ da tagu si nangidatunana si mismu we long-agna. ²⁷ Niḵoddonge amingsan tagu matoy, magangput ḵad, maḵuwis ḵan Apudyus. ²⁸ Isuna bos ḵan Kristu, namingpingsane indatunna long-agna ta ḵaanona da basuḷ da adu we tagu. Ḵad nu umali ḵasin, daḵam-

^I Sa gattoḵe Greek we ugude nausar si anna. Duwa pionu ugudon. Sa osa tuḷag. Sa osa, imbilin ni tagu we nigili mipanggob si miwaḷasan ni lutana'tta abengna. ^{II} Sa ugalin da Judyu, nu antuḷag da duwae tagu, ansidada ta panoḵnoḵandae ituttuwada nantuḷaganda. Ilanyu'tte Genesis 15, sa ḵingwan Apudyus we namanoḵnoḵ, ituttuwana inkarina ḵan Abraham. ^{III} Exodus 24:8. Ilanyu imbagan Apu Jesus si Matthew 26:28; Mark 14:24; Luke 22:20. ^{IV} Leviticus 17:11.

pun aḵ gapu'tta basuḷ yaḵon taguwona da anguway ḵan siya.

Sa Nangidatunan Kristu We Mismu Si Long-agna

¹⁰ Sa Lintog ḵad Moses aniniwan da ambaḷu we banage dumatong, daḵampun aḵ tuttuwae kais-isun da annae ḵatuttuwaan. Pun taḵon ay tinawone pagapagatupan da andaydayaw ḵan Apudyus we angidatun si imbilin ni lintog, adipun maḵwae ambalin da tagu'ḵ ippun angkuranganda mipagapu'tta datun. ² Te nu tuttuwae namingpingsane pummoḷḵas da basuḷ da andaydayaw ḵan Apudyus, ippun oḵyan giknada'ḵ naḵbasuḷda ya agayda oḵyane andatun. ³ Yaḵon sa ḵatuttuwaan, da indatunda'tte tinawon nangipaspasmokḵatta naḵbasuḷanda. ⁴ Te adimpun ni daḷan ni laḵi ye baḵa ḵan kalding lamog ḵaanon basuḷ. ⁵ Annaya gapuna, anna ḵade madam-an umaliyan Kristu si annae lubung, ḵanana ḵan Apudyus, "Daḵampun aḵ siya piom da midatun ya da datun, yaḵon insaganam long-age para ḵan saḵon. ⁶ Adikaḵpun mas-om atta soggondae midatun, ya da udume midatun aḵ para'tta basuḷ. ⁷ Pun ḵanaḵ, 'Annaaḵ Apudyus we angwa'tta ngaimane piniom,

we nigili si iblu mipanggob ḵan saḵon.' " ^V
⁸ Ummunae ḵanana, "Adinapun pion ya mas-oman da nankalalaksi ye datune nidatun ḵan siya." Imbagana sana taḵon ay nu losan da annae datun nibatay si imbilin ni Lintog. ⁹ Pun ḵanana, "Annaaḵ, Apudyus, ummaliyaḵ ta ḵookḵ da piniom." Pun iwwalin Apudyus ummunae datun woḵ impasanina nidatunan Kristu. ¹⁰ Pun gapu ta nituttuwa pinion Apudyus, pummoḷḵas taḵu'tta basuḷ taḵu mipagapu si namingpingsane nangidatunan Jesu Kristu si long-agna.

¹¹ Inaḷgawe osa'tta papadi intaḵdogna ḵingwa ḵewaḷna ḵad iḵasiḵasinna idatun da isunae datun. Yaḵon adipun paat da datun maḵaḵaan atta basuḷ da tagu. ¹² Yaḵon aḵ Kristu, namingpingsane indatunna long-agna para'tta basuḷ taḵu'ḵ inggana. Nagangput ḵad, tummuḵdu si madawinan Apudyus. ¹³ Pun anuway inggana'ḵ oḷgon Apudyus da ḵabusuḷna. ¹⁴ Ḵad gapu'tte namingsane nangidatunan Apu Jesus si long-agna, nambalinona'ḵ maun-unan aḵ inggana da tagun Apudyus we pinapoḷḵasna.

¹⁵ Ḵad sa Ispiritu Santu tinaḵdoḷana ditaḵu. Ummunae ḵanana,

¹⁶ "Annaya tuḷage ḵookḵ ḵan dida'tte umali ye aḷgaw. Imuḷaḵ da lintogḵu'tta somsomokḵda ya igilikḵatta pusuda.

¹⁷ Ḵad adikaḵpun ogon sosomḵon da basuḷda ya da ḵingwada." ^{VI}

¹⁸ Gapu ta pinakawan Apudyus da basuḷ da tagu, adipun ḱasapuḷane awad os midatun para'tta basuḷ.

Sa Antalgodan Taḱu We Umadani Ḳan Apudyus

¹⁹ Pun susunudḱu ḱan Kristu, napuḱayan taḱu we lumnoḱ si tuttuwae igaw Apudyus we isun ni Ḳasantuwane Kuwartu atte tulda si awe te napakawan da basuḷ taḱu mipagapu ḱan Jesu Kristu we natoy para ḱan ditaḱu si pummoy-asan ni daḷana. ²⁰ Inggan ni nangidatunana si long-agna, imbuḱatna ḱan ditaḱu baru we daḷane lumnoḱ si igaw Apudyus we angidatong ḱan ditaḱu si biyag aḱ inggana. Sa natoyana isun ni napissayan ni kortinae nangibuḱat si daḷane lumnoḱ si Ḳasantuwane Kuwartu. ²¹ Awad de ḱangatuwane padi taḱu we angayyuwan ḱan ditaḱu we tagun Apudyus. ²² Umadani taḱu ḱan Apudyus we sipupusu ya antalgod pammati taḱu ḱan siya, ḱad pummolḱas da somsomok taḱu'tta lawweng te isun di nawaḷsiyan taḱu si daḷan Kristu ya nadaḷusan da long-ag taḱu si an-implong danum. ²³ Popotpotan taḱu namnama taḱu we adi taḱu anduwaduwa te matalgodan aḱ Apudyus we angituttuwa'tta inkarina. ²⁴ Sosomḱon taḱu inon taḱu we amapigsa si an-aayat taḱu ḱan ḱoon taḱu da ambaḷu. ²⁵ Adi taḱu okyan iwaḷange mag-imugimung atta buḷun taḱu we namati ye isun ni ḱokokḱon da udum yaḱon sa ḱoon taḱu amo an-asisol-gag taḱu, dallu gay sinsadi ye madam-an mipauliyan Apu Jesus.

²⁶ Te nu gagaḷ-on taḱu we bumasuḷ si nagangpute inigammu taḱu mipanggob si ḱatuttuwaan, naippon ogon midatun aḱ amapolḱas atta basuḷ. ²⁷ Naippon udum aḱ uuwayon taḱu nu adi sa ampaḱimute anguwisan Apudyus ya sa gumilagilabe apuye angamin atta losane ḱabusuḷ Apudyus. ²⁸ Ngaimane adi tumuttuwa si lintog Moses, aaddi ye magongate ippun ḱadagu nu awad duwa baḱon nu tuḷu we tagu'ḱ anaḱ-doḷ. ²⁹ Maguḷa magay madusaan ni tagu we angamsew si Abeng Apudyus ya ibelangnae naippon patog ni daḷae angipanoknoḱ si tuḷag Apudyus we siya amapolḱas atta basuḷ ḱan an-ugud aḱ lawweng atte Ispiritu Santu we siya angipail-an Apudyus atte ḱin-abaluḷa. ³⁰ Susunudḱu we ay-ayatok, nu awad angwa'ḱ lawweng ḱan diḱayu, adi ḱayu bumaḷos yaḱon italgodyu ḱan Apudyus ta siya asi ḱigade angibaḷos. Te ḱanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Saḱone Apudyus ḱambiyang si baḷos te dusaok da maḱbasuḷ." ^{IV} Siya bos nangibaga ḱanane, "Saḱon aḱ Apu we anguwis at-

I Sa napissaye kortina si templo, mabasa'tte Matthew 27:51; Mark 15:38 ya Luke 23:45. II Sa tuttuḱu mipanggob si angiwalsiyan da papadi si daḷa, ilanyu'tte Exodus 29:21. Sa pummolḱasan ni long-ag, ilanyu'tte Exodus 29:4; 30:17-21, 40:30-32. Ilanyu bos inkarin Apudyus atte Ezekiel 36:25. III Deuteronomy 17:2-7; 19:15. IV Deuteronomy 32:35-36.

ta taguḱ." ³¹ Ampaḱimut madusa'tte matattagu we Apudyus.

³² Yaḱon ikagasmokyu ḱasasaadyu'tte ḱesane timpu si nasilawan da somsomokyu'tte ḱatuttuwaan mipanggob ḱan Kristu, inaattomanyu ummamdane nam-paḱalamanyu yaḱon adiyupun iyyunude paḱḱog ḱayu.

³³ Udumna ḱad insultuwonda ḱan ampaḱalamonda diḱayu'tte sinagung da adu we tagu. Sillaḷabi ḱad os, midoga ḱayu ampaḱalam atta buḷunyu. ³⁴ Te ḱi-nadaguwanyu da buḷunyu we nibabaḷud. ḱad taḱon ay nu sinamsamda da ḱuḱuwayu, inan-anusanyu ginang-ganas te mismu we igammuyu we awad de nabaḷbaḷu ya annanayune ḱuḱuwayu'd langit. ³⁵ Pun adiyu taḷaḱon namnamayu ya taḷgodyu te idatongna daḱole gunguna. ³⁶ Ḳasapuḷane anusanyu we angwa'tta pin-ion Apudyus, ḱad awatonyu inkarina. ³⁷ Te ḱanan ni Ugud Apudyus,

"Sin-aḱitane abus ya sa awade umali, dumatonge adipun mitantan.

³⁸ Sa taguḱe naun-unan, matagu mipagapu'tte pammati, yaḱon nu an-awidana saḱon, adiyakpun mas-om ḱan siya." ^V

³⁹ Yaḱon adi taḱu miyisu'tta nangiwaḷang atta pammatida ya nadusada ḱan Apudyus aḱ inggana. Yaḱon ditaḱu da namati ya matagu'ḱ inggana.

Sa Pammati

11 Ngai pammati nu? Sa pammati ḱad aaddi ye mituttuwa da namnamaon taḱu ḱad antalgod taḱu we awad da banage aditaḱupun ilan. ² Gapu si pammatin da danaḱḱoḷ taḱu si awe, inawatdae inon-onan Apudyus dida.

³ Gapu si pammati, maawatan taḱu we naḱwa lubung mipagapu si Ugud Apudyus, ^{VI} ta da maila naḷpuda si adipun maila.

⁴ Mipagapu si pammatin Abel, naḱaay-ayu indatun-nae datun ḱan Apudyus nu sa datun Cain. ^{VII} Gapu si pammatina, imbelang Apudyus aḱ naun-unan te inawatna indatun Abel. ḱad taḱon ay nu natoy sissiyae an-ugud gapu si pammatina.

⁵ Mipagapu si pammatin Enoch, adinapun na-padasan ḱatoy te innaḷan Apudyus si sissiyae matattagu woḱ adipun naodasan. Ḳanan ni nigili ye Ugud Apudyus, sa daan Apudyus angaḷ-an ḱan Enoch, pinanoknoḱanae ḱingwana mas-oman Apudyus. ^{VIII} ḱad nu ippun pammatin ni osae tagu, adipun paat mas-om aḱ Apudyus ḱan siya. Te ngaimane umadani ḱan Apudyus, ḱasapuḷane patiyonae gungunaana da angngit ḱan siya.

V Habakkuk 2:3-4. Ilanyu Romans 1:17 ya Galatians 3:11. VI Genesis 1:1; Psalm 33:6; 9; John 1:3. VII Genesis 4:3-10. VI-III Genesis 5:21-24.

⁷ Mipagapu si pammatin Noah, nandongo! atta imbagan Apudyus mipanggob atta banage maḵwa si umali ye alḡawe daannapun yan ilan. Tinuttuwana'ḵ Apudyus woḵ nangwa'ḵ daḵo!e bapur ta matagudae simbalyan. ¹ Gapu si pammatina, impailanae nankamali da tagu'tte lubunge adidapun amati ḵan Apudyus ya dusaon Apudyus oḵyan dida. Pun imbelang Apudyus aḵ naun-unan mipagapu si pammatina.

⁸ Gapu si pammatin Abraham, tinuttuwana'ḵ Apudyus si nangayagana ḵan siyae umoy si ili ye inkarin Apudyus ḵan siyae tawidona. Tinenana mismu we ilina taḵon ay nu adinapun igammu nu dinu ayana. ^{II}⁹ Pun gapu si pammati, inninggaw aḵ Abraham si sadi ye ili ye inkarin Apudyus ḵan siyae isun di mangili. Inninggaw si sigaye tulda, nidoga da Isaac we abengna ya aḵ Jacob we apunae maḵatawid ḵan siya si inkarin Apudyus. ¹⁰ Te ninamnamana siyudade annanayun nisaadanae implanun Apudyus ya tinaḵadna.

¹¹ Gapu si pammatin Sarah, inawatna ḵaboolane naḵwae naganak taḵon ay nu mummammad-an te imbelangnae mataḡgodan aḵ Apudyus we intuttuwana inkarina. ^{III}¹² Taḵon ay nu nibelange natoy aḵ Abraham te nalakay, siya nalpuwan da amoamode ganake isuda kaadun da bituwon ad langit ya da gallis atte taḡantag ni baybaye adipun maiyap. ^{IV}

¹³ Namati losan da sanae tagu ḵan Apudyus inggana'ḵ natoyda. Ḵad taḵon ay nu adidapun inawat da inkarin Apudyus si matattaguwanda, isun di oottapondae abus nu ngai maatod ḵan dida si umali ye alḡaw taḵon ay nu manunnuwan mituttuwaanda. Binigbigdae mangilidae abuse naippun ustu'ḵ ilida sina'd luta. ¹⁴ Da tagu we angugud atte ḵaḵna, nalawage angngitda'ḵ mismu we ilida. ¹⁵ Nu siya insisimoḵda ili ye tineanda, nawayada oḵyane nipauli. ¹⁶ Yaḵon siya amamayonda nabaḡu we ili ye siya'd langit. Pun sadi gapunae adipun mabain aḵ Apudyus si awaganda'ḵ Apudyusda te insaganaana dida'ḵ siyudad ad langit.

¹⁷ Gapu'tte pammatin Abraham, indatunna'ḵ Isaac we abengna si namappadasan Apudyus ḵan siya. Inawatna inkarin Apudyus woḵ naḵasaganae angidatun si ossaane abengna, ¹⁸ taḵon ay nu imbagan Apudyus ḵan siya ḵanane, "Da abeng Isaac mibelang aḵ ganaknu." ^V¹⁹ Te inigammun Abraham we lamog Apudyus taguwon da matoy. Pun tuttuwae isun di natoy aḵ Isaac te gongaton oḵyan Abraham yaḵon inggi maun Apudyus. ^{VI}

I Genesis 6:13-22. II Genesis 12:1-5. III Genesis 17:19, 18:10-14 ya 21:1-2. IV Basaonyu mipanggob atta inkarin Apudyus ḵan Abraham atta adu we ganakna'tte Genesis 15:4-6, 22:17 ya 32:12. V Genesis 21:12; 22:1-14; 25:1-6. Awad da udume abeng da Abraham ya sa asawana, yaḵon aḵ Isaac mibelang aḵ ossaane abengna te abus aḵ niyanake nituttuwaan da inkarin Apudyus. Ilanyu'tte Romans 9:7-9. VI Genesis 22:1-19.

²⁰ Gapu'tte pammatin Isaac, imbagana ḵan da Jacob ḵan Esau we bindisyunan Apudyus dida si umali ye alḡaw. ^{VII}

²¹ Gapu'tte pammatin Jacob, binindisyunana da abeng Joseph atte daanna matoyan. Pune sadi nanumuḵ aḵ Jacob atte sulḵudna woḵ nandayaw ḵan Apudyus. ^{VIII}

²² Gapu'tte pammatin Joseph si daanna matoyan, imbagana mipanggob si ayonan da ganak Israel we malpu'd Egypt. Ḵad imbilinna bos ḵoonda mipanggob si tung-aḡna. ^{IX}

²³ Mipagapu'tte pammatin da sin-abeng ḵan Moses, adidapun iyyogyat bilin ni ari. Pun intaluda abeng aḵ tuḡun buḡan inggan ni niyanakana gapu ta inniladae ambaḡu sanae abeng. ^X

²⁴ Gapu'tte pammatin Moses si dummaḵoḡ, adinapun pione mibelang aḵ abeng ni bubai ye abeng Pharaoh. ^{XI}²⁵ Siya piona midoga ampaḵalam atta tagun Apudyus nu sa maḵagangganas si sin-aḵitane gangganase maḵabasulḡan. ²⁶ Imbelangnae napatpatog aḵ adayu ampaḵalam gapu ḵan Kristu nu sa losane ḵinabaknang ad Egypt te siya sosomḵona gun-guna si umali ye alḡaw. ²⁷ Gapu si pammati, tinenan Moses ad Egypt we adinapun iyyogyat sangan ni ari. Inanusanae nampaḵalam te isun di innilana'ḵ Apudyus we adipun maila. ²⁸ Gapu'tte pammatina, insaladna Gayagayae ngannonda Nallausan. Pun binilinna da buḡunnae Judyu we waḡsiyanda si daḡan ni karnero da ngatun da onob da boḡoyda ta lumaus ḵad anghel ni ḵatoy adinapun gongaton da pangulu we abenge laḡaki. ^{XII}

²⁹ Gapu'tte pammatin da iyIsrael, dinoḡmangda Di-laage Baybaye isudan nanaddaḡan atte ammamagae luta. Yaḵon pinadas ḵad da iyEgypt we dummoḡmang, naaminda naumbuḡ. ^{XIII}

³⁰ Gapu bos atte pammati, niḵul-ub ḵabiti si ili'd Jericho si pitun alḡawe niliḵwos da ganak Israel. ^{XIV}

³¹ Gapu'tte pammatin Rahab, minangilina da Iyisrael we ummoy nansiput atte sadi ye ilina. Pun adipun nidoga nagongat aḵ Rahab we puta atta ḵailiyanae adipun tummuttuwa gapu si adidapun namatiyan ḵan Apudyus. ^{XV}

³² Adu oḵyan da ibagak yaḵon umanay sadi. Te kurang timpuke angug-uggud atte mipanggob ḵan da Gideon, Barak, Samson, Jephthah, Ari David, Samuel ya da profetan Apudyus. ^{XVI}³³ Mipagapu si pammati-da, illogda da ḵagubatdae sabali ye ili, ustu inonda nampangat ya inawatda inkarin Apudyus, pinaginokda

VII Genesis 27:27-29, 39-40. VIII Genesis 47:31; 48:1-20. IX Genesis 50:24-25. X Exodus 1:22; 2:2. XI Exodus 2:10-15. XII Exodus 12:21-30. XIII Exodus 14:21-31. XIV Joshua 6:12-21. XV Joshua 2:1-21; 6:22-25. XVI Judges 6:11-8:32 Gideon; 4:6-5:31 Barak; 13:2-16:31 Samson; 11:1-12:7 Jephthah; 1 Samuel 16:1-1 Kings 2:11 David; 1 Samuel 1:1-25:1 Samuel.

da lion ta adida kotban dida. ¹³⁴ Adidapun nasgob si intop-aldida dida si gumilgillayabe apuy, ^{II} niligsi da udum atte ispadae angongatda okyan kan dida ya da udum ankuyada yakon gapu'tte pammatida pinapigsan Apudyus dida. Da udum kad, nambalindae ampigsa'tte gubat wok illogda da suldadun da udume ili. ³⁵ Gapu'tte pammatin da udume bubai, inawatda da ummuli ye kabagiyandae nanakatoy. ^{III}

Da udum, adidapun pione mapukayan atte ampakalamanda. Minangnuda nampakalamda inggana'k natoyda ta umulida si nabalalu we biyag. ³⁶ Da udum, naam-amsewda ya naap-aplitda, nakawadanda ya nabaludda. ³⁷ Nabatubatu da udum inggana'k natoyda, nalagadi da udume nanagwada. Natoy da udum si ispada. Nansilupda'tta kublit da karnero kan kalding. Kapusda, nampakapakalamda ya naam-amesda. ³⁸ Nalliklikwosda si bumbummaaw ya da bebbeleg ya da liliyang ya da abut. Kad da tagu si annae lubung ippun labbongdae mibulun kan dida.

³⁹ Losan atta sanae tagu, gapu'tte pammatida ambalu kaugudanda. Yakon adidapun inawat inkarin Apudyus. ⁴⁰ Te awad de nabalalu we planun Apudyus para kan ditaku losan. Sa planuna, bulun taku didae angawat si inkarina ta ambalinona dida'k ippun angkuranganda.

Sa Tuttudun Apudyus

12 Ditaku kad, nalikwos taku'tta aduadu we anak-dol atte pammatida. Pun kasapulane kaanon taku da losane makatupod atte amatiyan taku amod ay basule allakod kan ditaku, we isun di makatodtod-dake iggana kaboolanae anodda. ² Isisimok taku'k Jesus te siya puun kan magangputan ni pammati taku. Kad adinapun imbaine natoy atte kros para kan ditaku gapu si gangganase anguway kan siya. Pun sinsadi, awade tutukdu si madawinan Apudyus we makapan-gat kan siya.

³ Sosomkon taku inon Jesus we nanganuanus si um-mamdane ampakalamane kingwan da kabasbassulan kan siya ta adi taku madismaya kan kumuya. ⁴ Te naip-pun pummoy-as dalana kan dikayu si nangipapat-tiyanyu ta adi kayu makabasu.

⁵ Naliwatanyu kamman Ugud Apudyus we anol-gag kan dikayu we imbelangna'k abengna? Kanana, "Abengku, andongolka nu disiplinon Apu sika'tta makabasulam,

adika madismaya nu suppakana sika.

⁶ Te disiplinon Apudyus da ay-ayatona ya saplitana da losane ibelangna'k abengna." ^{IV}

⁷ Anusanyu da ampakalamanyu si anisiplinaan Apudyus kan dikayu te sadi angigammuwanyu we

ibelangna dikayu'k abengna. Te awad kamman abeng ak adimpun ni amana disiplinon? ⁸ Nu adin Apudyus dikayu disiplinone isun ni andidisciplinana'tta losane abengna, dakan kayupun ak tuttuwae abengna yakon sabali sin-abeng kan dikayu. ⁹ Isun da aamma taku sina'd luta, dinisiplinaan ditaku wok pinatgan taku bos dida. Pun amo dallu okyan ose paipangat taku kan Apudyus we Ama taku we awad ad langit ta matagu taku'k inggana. ¹⁰ Te da aamma taku sina'd luta, dinisiplinaanda ditaku si sin-akitan para'tte simsimokdae ambalu. Yakon ak Apudyus, disiplinona ditaku para'tta bumaluwan taku ta bumalu da ugali taku we miyisu kan siya. ¹¹ Sa timpu we disiplinon Apudyus ditaku, aditakupun allaylayad te ansigab. Yakon nu palakpuson taku da sana, siya ibungana lumin-awa somsomok kan naun-unane biyag kan ditaku we namadas.

Da Bagbaga

¹² Dikayu we naayong atte ampakalamane isun di naayong da imayu ya ankuya da puwogyu, papigsaonyu da somsomokyu. ¹³ Pasigy ayon nang-godonge dalan ta da kummuya da pammatida awad ambalu'k ampaniyanda unudon ya adi amo ambalin kumuya pammatida yakon amo pumigsa kasin.

¹⁴ Pangganyu allin-awae makabulbulunanyu'tta losane tagu ya mitotokkon kayu'k taguna ta bumalu ugaliyu te nu adi tagu kaknat adinapun ilan ak Apu. ¹⁵ Kasapulane ilanyu ta naippun okyan osa kan dikayu'k an-awidana kinabalun Apudyus gapu'tte angiyagayanae amati kan siya. Te ngaimane angwa kan dikayu'tte kaknat isuna ampai te mulae tumubu'k madadailan da adu. ¹⁶ Kasapulane naippun okyan osa kan dikayu'k angwa'tte kababbain ya miyisu kan Esau we adinapun pinatgan da nasantuwane banag wok ingginana kalintoganae pangulu we abeng gapu si sinkakanan. ^{V17} Inigammuyu we naabus kad sadi, pion-pagaye tawidon bindisyun amana yakon indiyen amana. Te adipun makwae pasantan nagagangpute nakwa, takon ay ummibil si pion-pagaye tawidon bindisyun. ^{VI}

¹⁸ Sa ummadaniyanu kan Apudyus, dakampun ak isun ni ummadaniyan da iyIsrael si beleg ad Sinai we inggawan ni gumilgillayabe apuy, gikbot kan bali.

¹⁹ Dingngolda gingan ni tangguyub ya sa kaog-ogyate gingan Apudyus. Pun nandagdaguda ta guminok okyan. ²⁰ Te adidapun lamog ituttuwa biline kanana, "Ngaimane gumdos atte annae beleg, tagu man bakon nu ayam, kasapulane batubatuwonyu inggana'k matoy." ^{VII21} Kad gapu ta ampakimut innilada

I Daniel 6:1-27. II Daniel 3:1-30. III 1 Kings 17:17-24; 2 Kings 4:25-37. IV Proverbs 3:11-12.

V Genesis 25:27-34. VI Genesis 27:30-40 VII Exodus 19:12-22; 20:18-21.

taƙon ay aƙ Moses ƙanana, "Amilpilaƙ atte ƙimutƙu." ^I
²² Yaƙon ummadani ƙani si beleg Zion ya sa siyudad
ni matattagu we Apudyus ya sa baru we Jerusalem we
awad ad langite madagudagupan da ƙalibulibu we
anghel we andayaw ƙan siya. ²³ Umadani ƙani'tta
losane namati ƙan Apudyus we mibelang aƙ pangulu
we abengnae andatdatong. Da nigili da ngadanda'd
langit. Ƙad umadani ƙani ƙan Apudyus we anguwis at-
ta losane tagu ya umadani ƙani'tta ƙalidodwan da
naun-unane natoye da nambalinona'ƙ ippun angku-
ranganda. ²⁴ Pun ummadani taƙu ƙan Jesus we
angiyugud si Baru we Tuƙag ƙan Apudyus ya pummoy-
as daƙanae angipaigammu si nabaƙbaƙu we banag nu
sa daƙan Abel. ^{II}

²⁵ Ilanyu ta adiyu idiyani aƙ Apudyus we an-ugud. Te
nu adipun niligsi da adipun nandongoƙi atte bagba-
gana sina'd luta, ^{III} ngai inon taƙu we angiligsi si dusa
nu idiyani taƙu namagbaga ƙan didae naƙpu'd langit?
²⁶ Gumminga ƙad aƙ Apudyus, niyugayug annae luta.
Yaƙon sinsadi awad de inkarinae ƙanana, "Iƙasinku
iyugayuge daƙampun aƙ abus annae luta yaƙon ad
langit os." ^{IV}²⁷ Sa pionna ƙanan, maƙaan da losane
ƙingwanae mayugayug ƙad iingaw da adipun mayu-
gayug.

²⁸ Pun anggappiya taƙu ƙan Apudyus te midoga
taƙu si ampangatae adipun mayugayug. Ƙad daya-
won taƙu'tte mas-omana ya patgan taƙu ƙan isipog
taƙu. ²⁹ Te aƙ Apudyus we daydayawon taƙu, nu
dusaona da tagu isun ni apuye dagadagona losan.

Sa Mas-oman Apudyus

13 Pagatupanyu we an-asiayate isun di an-
susunud ƙan Kristu. ² Adiyu maliwatane am-
mangili'tta mangili ye umali'tte boƙoyyu te inggaw da
nammangili'tta ƙaili ye adidapun igammu we anghel
da minangilida. ^{V3} Iƙagasmokyu da awad si baballu-
dane isun di nidoga ƙayu ƙan dida ya da mapakaƙame
isun di midoga ƙayu ampaƙalam ƙan dida.

⁴ Ƙasapulan patgan taƙu nan-as-asaw-an taƙu ya ip-
pun oƙyan ƙadellawan taƙu ya pagatupan taƙu we an-
taƙgod atte asawa taƙu we naippun maƙadagdagas. Te
dusaon Apudyus da maƙadagdagas ya da adaƙugonda
da daƙampun aƙ asawada. ⁵ Adiyu ƙamommodon adu
we pilaƙ. Mat-op ƙayu oƙyan atte awad ƙan diƙayu. Te
ƙanan Apudyus, "Aaddi ye adikpun paat diƙayu tenan
baƙon nu iwaƙang." ^{VI}

⁶ Sana gapunae antaƙgod angibag-an taƙu ƙanane,
"Aƙ Apu bumadang ƙan saƙon. Ƙad adiyakpun
maƙimut.

Ngai maƙwae ƙoon da tagu ƙan saƙon?" ^{VII}

^I Deuteronomy 9:19. ^{II} Genesis 4:10. ^{III} Exodus 20:18-22.
^{IV} Haggai 2:6. ^V Genesis 18:1-8; 19:1-3. ^{VI} Deuteronomy 31:6, 8;
Joshua 1:5. ^{VII} Psalm 118:6.

⁷ Iƙagasmokyu da ummun-unae nangipangate nan-
gituttudu ƙan diƙayu si Ugud Apudyus. Sosomƙonyu
nambanangan ni nantataguda ya inunudyu pammati-
da. ⁸ Aƙ Jesu Kristu adipun ambabaliw, yaƙon sumisis-
siya si awe, sinsadi ya aƙ inggana. ⁹ Pun ilanyu ta adi
ƙayu paallelaw atte sabali ya da tinutuli ye tuttudu. Te
sa ƙinabaƙun Apudyus amapigsa si somsomok taƙu,
daƙampun si angunudan taƙu'tta bilin mipanggob atte
maƙan. Te da angunud atte sana naippun maganabda.

¹⁰ Pun da angipapati ye angunud si lintog Moses,
naippun ƙalabbongandae maƙabillay atte bindisyun
taƙu we ambanag si nidatunan Jesus atte kros para'tta
basuƙ. ¹¹ Te sa ƙangatuwane padin da Judyu, awitona
daƙan ni ayam atte ƙasantuwane Kuwartu ta idatun-
na'ƙ mapakawanan da basuƙda. Yaƙon sa long-ag ni
ayam, soggonda si lasin ni ƙampu. ^{VIII}¹² Ƙad isuna bos
naƙwa ƙan Jesus we natoy atte lasin ni ili ta papoƙka-
sona da tagu'tta basuƙda mipagapu'tte mismu we
daƙana. ¹³ Intaƙu ƙan Jesus atte lasin ni ƙampu, ta am-
paƙalam taƙu'tta nibabbainana. ¹⁴ Te daƙampun si an-
nae lubung inggawan taƙu'ƙ inggana yaƙon siya sings-
ington taƙu siyudade inggawan taƙu si umali ye aƙgaw.
¹⁵ Ƙad mipagapu ƙan Jesus ƙasapulan patgan taƙu we
angidatun ƙan Apudyus si datune day-
dayaw. Te sadi ustu we ƙoon da losane amigbig ƙan
siya. ¹⁶ Adi taƙu maliwatane angwa'tta ambaƙu ya al-
laay taƙu we angitod atte anƙasapuƙ te ƙatti datune
mas-oman Apudyus.

¹⁷ Tuttuwaonyu da angipangpangu ƙan diƙayu ya
unudonyu da bilinda te dida angayyuwan ƙan diƙayu
ta sissiyae ampigsa pammatiyu te ƙasapulan patgan
song-
batanda ƙan Apudyus nu ƙingwada da ƙewaƙda. Tut-
tuwaonyu dida ta maganasandae angwa'tta ƙewaƙda.
Nu adiyu dida tuttuwaon, andadauyda ya naippun it-
tona'ƙ bumaƙuwanyu.

¹⁸ Iluwaƙuwanyu diƙani te aaddi ye ampokƙas da
somsomokni gapu ta pionni ye ƙoon ustu'tta losane
tagu. ¹⁹ Pun ƙodawok ƙan diƙayu ta ipapatiyu we
angiluwaƙu ƙan saƙon ta masapaak oƙyan mipauli ƙan
diƙayu.

Sa Anungus Ni Luwaƙu

²⁰ Aƙ Apudyus we maƙpuwan ni lumin-awaan, tina-
guna ƙasin aƙ Jesus we Apu taƙu we ƙangatuwane an-
gayyuwan atte karnero. Mipagapu si daƙan Jesus we
pummoy-as si natoyana'tte kros, pinanoknokana an-
nanayune tuƙag. ²¹ Oƙyan pos ta ittona da ambaƙu we
ƙasapulan patgan taƙu da ƙoonyu da piniona ya ƙoon ƙan di-
taƙu da mas-omana mipagapu ƙan Jesu Kristu. Ƙad
siya madaydayaw aƙ inggainggana. Amen.

^{VIII} Leviticus 16:27.

Sa Anungus Ni Bagbagan Paul

²² Susunudku kan Kristu, kodawok kan dikeyu ta anusanyu dongngon da annae bagbagaqe anolgag kan dikeyu te abobba annae sulatku.

²³ Pioke ipaigammu kan dikeyu we napukayan ak Timothy ye sunud taku kan Kristu atte baballudan. Kad

nu masapa dumatong, umali kani sinat ta inkani dikeyu gaggakayon.

²⁴ Pakumustaonyu da angipangpangu kan dikeyu ya da losane tagun Apudyus sinat. Pakumustaon os dikeyu'tta susunud taku we namati sina'd Italy.

²⁵ Awad okyan kan dikeyu losan kinabalu we malpu kan Apudyus.

James

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Kumusta kayu? Sakon ak James we sammilun Apudyus ya ak Apu Jesu Kristu. Annaya sulatku'tta Judyu we namati ye naas-asipalak atta udume ili.

Sa Padas Ni Pammati

2 Susunudku kan Kristu, ibelanguy we allaylayad kayu nu mapadasyu da nansabasabali ye padas atte biyagy, **3** te igammuyu we nu ambaligi pammatiyu we allak-am atta adu we padas, ambanag si pumigsaan ni pammatiyu ta anusanyu we angiyattom atta losan. **4** Kad kasapulane pagatupanyu papigsaon pammatiyu inggana si anungus ta maangsan kayu kan bumalubalu ugaliyu inggana'k ippun ogon kurangna.

5 Nu awad osa kan dikayu'k angkurang atte kinalaing, alluwalu okyan kan Apudyus wok aaddi ye maatod. Te ak Apudyus allaay atta losane tagu ya adinapun dida pabainan nu ankodawda. **6** Yakon nu aluwalu kayu, kasapulane amati kayu kan adi kayu anduwaduwa te ngaimane anduwaduwa isuna tupiyak atte baybaye ipappaulin ni bibbid. **7-8** Da kassadi ye tagu maoboobos somsomokda ya anduwaduwa'tte ngaimane koonda. Pun adida okyan namnamaone awad awatonda kan Apu.

Sa Kapus Ya Sa Baknang

9 Dikayu kad ose susunud kan Kristu we kakapus, amo allaylayad kayu okyan si angitalayagan Apudyus kan dikayu. **10** Sa baknang, allaylayad okyan nu nababa saadna te amungtu we isun di tabbak atte pulag. **11** Kad nu sumellet init, mal-uy mula ya nayakayak tabakna kad ippun ogon binaluna. **12** Kagna bos makwa'tte baknange makaktooy si angamgamana kan analtallikunana si binaknangna.

Sa Ampakalaman Ya Sa Masulisugan

12 Pian tagu we ampakalame angipapati angunud kan Apudyus te nu napanoknokane ampigsa pammatina, awatona gungunae inkarin Apudyus we sa biyag ak inggana'tta angayat kan siya. **13** Nu ma-

sulisug tagu, adina okyan kanane ak Apudyus nanulisug kan siya. Te ak Apudyus, adipun masulisuge angwa'k lawweng ya amo dakampun ak siya anulisug atta ngaimane tagu. **14** Yakon masulisug sin-ossaosae tagu nu maawis atta amaamayona. **15** Kad nu luma-mut ya tumubu sanate amaamayona, siya ibungana basul. Kad nu dumakodakol sanate basul, siya ibungana katoy.

16 Pun susunudku kan Kristu we ay-ayatok, adi kayu maallelaw. **17** Ak Apudyus ad langit nalpuwan da losane ambalu kan gattoke atod. Siya bos nangwa'tta losane sumilaw ad langit. Kad takon ay nu ambaliw katollongan da sana, adipun paat ambaliw ak Apudyus. **18** Mismu we piniona nambalinon ditaku'k abengna gapu si ugude katuttuwaan ta ditaku kapatogan atta losane kingwana.

Sa Andongolan Kan Anuttuwaan Si Ugud Apudyus

19 Ay-ayatoke susunud kan Kristu sosomkonyu anae ibagak, pion taku pasig taku andongol yakon noan taku okyane an-ugud ya adi allasu sumang-an taku. **20** Te sa sangan ni tagu adinapun paat idalan ditaku si naun-unane biyage pinion Apudyus. **21** Pun anawidanyu da losane kababbaine ugaliyu ya da amode kokokkonyu. Kad ampakumbaba kayu ya awatonyu Ugude immulana'tta somsomokyu we makwae anagu kan dikayu.

22 Kasapulane tuttuwaonyu ibagan ni Ugud Apudyus ya adiyu dongngone abus. Te nu abus dongngonyu ya adiyupun koon, allelawonyu da long-agyu. **23** Te da andongol atte Ugud Apudyus yakon adidapun tuttuwaon kan igunay, isuda da tagu we alladawan. **24** Kad nu nanggupute nalladawan, nan-awid ya daguse naliwatana nu ngai katollongana. **25** Yakon sa tagu we singsingtona ustuustu we lintoge amukay atta tagu ya pagapatupana koon, bindisyunan Apudyus atta losane koon. Siya kalasin ni tagu we dakampun ak abuse andongol ya naliwatana dingngolna yakon koon da dingngolna.

26 Nu awad osa'k kananae angapudyus yakon adinapun tupodon delana, allelawona long-agna kad ippun anun ni angapudyusana. **27** Te sa gattoke kan ippun kadellawanae angapudyus si antotollong Apudyus we Ama, bumadang atta ulila kan da balu atta ampakal-

manda. Kad kasapuane adipun maalisan atta ugalin da tagu we adipun namati.

Sa Adiyu Allaksigan Atta Asintataguyu

2 Susunudku kan Kristu, adiyu laklaksigon da tagu nu amati kayu kan Apu Jesu Kristu we ma-daydayaw kan kangatuwane Apu. ² Awatna, nu dumatong da duwae tagu si magimunganyu, sa osa bakanange nansingsing ak bulawan ya nansilup ak ambaļu, sa osa kapuse nansilup atte pallos. ³ Kad siya tinungaguyu bakanang ya kananyu we, "Awwaynu ta tumukduka si annae ambaļubaļu we tugaw." Yaķon kananyu si kapus, "Sumisikadka si andi," bakan nu "Tumukduka'tte pad-ing." ⁴ Adiyupun kamman nilaksig da bulunyu si imbelangyu we nangatu da udum kan dikayu ya nambalin kayu'k kuwis atta somsomokyu?

⁵ Andongol kayu ay-ayatoke susunud kan Kristu. Daķampun kamman kan Apudyus namili'tta kapus si annae lubung ak bumakanang si pammati ya ganganasonda da laksunda si midog-anda si ampangatan Apudyus we inkarina'tta angay-ayat kan siya? ⁶ Yaķon dikayu kad, ibabbainyu da kapus. Daķampun kamman atta babakanang da amakaļam kan angidaļum kan dikayu? ⁷ Daķampun kamman ak dida da an-ugud atta misullagi si madaydayawe ngadan Jesus we nidog-an taķu?

⁸ Nu tuttuwaonyu da kapatogane Ugud Apudyus we impaigilina si awe ye kanana, "Kasapuane ayatom da asintatagume isun ni an-aayatnu'tte long-agnu." ¹ Nu pasigyu unudon annae ugud, ambaļu da koonyu.

⁹ Yaķon nu laklaksigonyu da tagu we mibatay si kasasaadda, nakabasul kayu te nilisalisyu da sadi ye lintog. ¹⁰ Taķon ay nu inunudyu da udume lintog ya nilisalisyu ossaan, sissiyae nilisalisyu da losane lintog. ¹¹ Te ak Apudyus kananae nangibilin, "Adika makadagdagas," imbilinna bos kanane, "Adika pumatoy." ^{II} Pun taķon ay nu adikayupun nakadagdagas yaķon pumatoy kayu, isunae nilisalisyu da losane lintog. ¹² Pun ummanyu'tta ugudonyu ya da koonyu te ak Apudyus kuwisona dikayu si umali ye algaw mibatay atte lintoge amukay atta tagu'tta basulda. ¹³ Te nu ankuwis ak Apudyus, adinapun kadaguwan da adipun kumadagu. Yaķon kadaguwana da kumadagu ta adida umogyat nu ankuwis.

Sa Pammati Kan Ambaļu We Gunay

¹⁴ Susunudku kan Kristu, ngai maganab ni tagu we angibagae awad de pammatina yaķon adipun mipaila si gunayna? Taguwon kamman ni pammatina?

¹⁵ Awatna, nu awad sunud taķu kan Kristu ya angkurang ak silup kan maķan, ¹⁶ ya awad angibaga kan siya kanane, "Inķan lumin-awa somsomoknu, adika

I Leviticus 19:18. II Exodus 20:13-14; Deuteronomy 5:17-18.

makumog ya mamassugka okyan." Yaķon adinapun it-ton da kasapuana, awad kamman anun ni imbagana? ¹⁷ Katti isun ni pammati ye abus, nu adipun mipaila si ambaļu we gunay, ippun anuna.

¹⁸ Yaķon kanan ni osa, "Awad de pammatim kad awad os ambaļu we gunayku." Annaya isongbatku, "Ipailam kan saķon pammatime naippun gunay kad ipailak os pammatik mipagapu si ambaļu we gunayku." ¹⁹ Patiyom kammane os-ossaan Apudyus? Sanat ambaļubaļu! Yaķon taķon ay da alan, amatida bos ya amilpilda'tte ogyatda. ²⁰ Sikae nadongdongogane tagu, piome panoknokane sa pammati ye naip-pun gunay ippun anuna? ²¹ Daķampun kamman kan Apudyus nangwa si naun-unan Abraham we daķdaķol taķu si nangiggaana kan Isaac we abengna si altar ta idatunna kan Apudyus? ^{III} ²² Ilam nantokom pammatina kan gunayna wok napanoknokane gattok pammatina. ²³ Pun nituttuwa nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Pinatin Abraham ak Apudyus, pun imbelangna'k naun-unan" ^{IV} wok nangngadan ak bulbulun Apudyus. ²⁴ Pun igammu taķu we ak Apudyus angwa si maun-unan da tagu gapu'tta gunayda, daķampun atte pammatidae abus.

²⁵ Isun Rahab we puta. Ak Apudyus nangwa si naun-unana gapu si ambaļu we kingwana'tta ganak Israel we imbuun Joshua ak ummoy nansiput si ilina. Te minangilina dida wok impaoyna dida si sabali ye dalane ummawid. ^V

²⁶ Te igammu taķu we sa long-age naippun angosna natoy kad sa pammati ye naippun gunay, natoy os.

Sa Tupod Ni Dela

3 Susunudku kan Kristu, ambaļu nu akıt okyan kan dikayu da ambalin ak angituttudu si Ugud Apudyus te igammuyu we nadagdagson maķuwisan taķu we angituttudu nu da udum. ² Losan kan ditaķu, adu angkamaliyan taķu. Yaķon sa tagu we ippun angkamaliyana'tte an-uugudna, naangsan te lamogna tupodon long-agna. ³ Nu patingalan taķu sungad ni kabayu ta tumuttuwa kan ditaķu, maķwae ipaoy taķu si pion taķu we angipaoyan. ⁴ Ilanyu kad os bapur, taķon ay nu daķodaķol ya isunusunun ni ampigsae bibbid, lamog ni angimanihu ipaoy si pion angipaoyan, gapu'tte banban-oge kaga si ubotana. ⁵ Kad isuna bos delan ni tagu we taķon ay nu bamban-oge kaman-gay ni long-ag, lamognae ansokasokaļ. Somsomķon taķu kad apuy, taķon ay nu palatik, dagadagona simbelegan. ⁶ Sa dela taķu isunan apuye sumgob ya dumadail atta losane nampalikwos. Te nu an-ugud taķu'k lawweng, ipailanae amod de lawwenge awad kan ditaķu, siya gapun ni angwaan taķu'k lawweng ya an-

III Genesis 22:1-14. IV Genesis 15:6; Romans 4:3, 9, 22; Galatians 3:6. V Joshua 2:1-21; 6:22-25

somsomkan taku'k lawweng ya lumawengan os da adu we tagu. Sa annae lawweng nalpu kan Satan kad dadailona losane kinatatagu taku.

⁷ Lamog da tagu we ampaiingsa kad paingsaonda da losane kalasin da tanane ayam, da tumayap, da kumayam ya da losane matattagu si baybay. ⁸ Yakon naippon paat tagu'k makatupod atte delana. Isuna kodote umtoy. Lawweng ya adipun matupod. ⁹ Siya usaron taku we andayaw kan Apu taku ya Ama taku we Apudyus ya siya bos usaron taku we an-ugud ak lawweng atta asintatagu taku we nakwa'k kais-isun Apudyus. ¹⁰ An-isu we sungad malpuwan ni ugude anaydayaw kan Apudyus ya angamsew os atta asintatagu taku. Susunudku kan Kristu, dakampun okyan ak katti. ¹¹ Awad kamman bubun ak andisan pumusi an-implong kan anggigibu ke danum? ¹² Susunudku kan Kristu, amunga kamman kayu we fig ak olives bakon nu da de grape amungada kamman ak fig? Adipun os makwae sa danum ni baybaye an-aasin malpuwan ni mainume danum.

Sa Kinalaing Malpu Kan Apudyus

¹³ Ngai kan dikayu nalaing ya makaawat? Nu awad, kasapulane ipailana kinalaingna si amba lu we antataguna ya ipakumbabana bos long-agna si angwaana'tta amba lu. ¹⁴ Yakon nu awad kan dikayu amode apos ya kinnot, adiyu iskal kan sullagiyon katuttuwaan. ¹⁵ Sa annae kinalaing, dakampun ak nalpu'd langit. Yakon nainlubungan, dinidimunya ya dakampun ak naispirituwan. ¹⁶ Te sa apos kan kinnot, dida malpuwan ni adimpun da tagu maulunusan ya da losane kalasin di kinalaweng. ¹⁷ Yakon sa kinalaing malpu'd langit, pasige amba lu, allin-awa, an-anggom, adinapun ipatut piona, pasig kumadagu, pasig amba lu koon, ippun laklaksigona'tta bulunna ya adipun kapappaila. ¹⁸ Pun sa tagu we allin-awa makabulbulunana'tta asintataguna, palin-awaona bos da udum ak amalin-awa'tta asintataguda. Sa ambanagana allin-awa losane mataguwanda si angunudanda'tte naun-unane antatagu.

Sa Gapun Ni Susubog

⁴ Annaya ud imusok, ngai gapun ni ampapatoyanyu kan ansusuboganyu? Dakampun kamman ak sa amaamayonyu gumulu si amba lu we somso-mokyu? ² Awad da amaamayonyu alane adikayupun makaa la, pun siya gumongatanyu. Pionyu kuwaon da kukuwan da udum yakon adikayupun makaa la, pun siya ampapatoyanyu kan ansusuboganyu. Naippon kan dikayu da pionyu te adiyupun kodawon kan Apudyus. ³ Kad takon ay nu ankodaw kayu, adinapun os itton te lawweng panggobyu we ankodaw. Te abus gangganason da long-agyu'k kodawonyu.

⁴ Dikayu we adipun matalgodan da pammatiyu kan Apudyus. Adiyupun kamman igammu we nu siya ayatonyu da gangganason da tagu we adipun amati, kabusul dikayu kan Apudyus? Pun ngaimane angunud atta ugali ye misullagi'tta pinion Apudyus, ambalinona long-agna'k kabusul Apudyus. ⁵ Adiyu okyan kanane ippun patog ni nigili ye Ugud Apudyus we kanana: Angimun ak Apudyus kad adinapun piona awad kapulpu los ni Ispiritu we imbuunnae iingaw kan ditaku. ¹⁶ Sa katuttuwaan, ummamdand kinabalun Apudyus kan ditaku, isuna nibaga si nigili ye Ugudnae kanana, "Sullagiyon Apudyus da ngaimane ampasindayaw, yakon ipailana kinabaluna'tta ngaimane napakumbaba." II

⁷ Pun paipangat kayu kan Apudyus ya sagangonyu'k Satan wok umawid. ⁸ Umadani kayu kan Apudyus wok umadani bos kan dikayu. Dikayu we kabasbasulan, papokasonyu da antataguyu ya dikayu bose anduwaduwa, isisimokyu we angunud kan Apudyus. ⁹ Andomdom kayu ya umibil kayu. Da emesy ambalinda okyan ak ibil ya da gangganasyu ambalin ak dadauy. ¹⁰ Ipakumbabayu da long-agyu si sinagung Apudyus wok italayagna dikayu.

Sa Adiyu An-asiamsewan

¹¹ Susunudku kan Kristu, adi kayu an-asiamsew. Nu amsewonyu asintataguyu bakon nu kuwisonyu dida, amsewonyu ya kuwisonyu lintog. Nu kuwisonyu, adiyupun ogon tuttuwaan lintog yakon nambalin kayu'k kuwis. ¹² Abus ak Apudyus ak nangitod atte lintog kan siya abus ak kuwis. Siya abus ak kallamoge anagu kan anadail. Pun ngai ka kammane anguwis si asintatagum?

Sa Bagbaga Mipanggob Si Sokal

¹³ Dongngonyu annae ibagak, dikayu we angibaga kanane, "Sinsadi bakon nu appigat, ambaat kani si sadi ye ili ya inggaw kani'k sintawon sidi ya allaku kani ta buma knang kani." ¹⁴ Adiyupun igammu nu ngai inon ni antataguyu appigat! Te sa annae biyag taku, mipani'tte nopnope annakuna k ak sin-akitan ya naumas. III ¹⁵ Pun kananyu okyane, "Nu siya pion Apu, matagu kani ya kakna kan katti da koonni." ¹⁶ Yakon ansokal kayu ya indadayaw kayu. Losane iskal da tagu we isun da sana, lawweng.

¹⁷ Pun sa tagu we igammuna ustu we makwa yakon adinapun koon, makabasul.

Sa Bagbaga Atta Babaknang

⁵ Pun sinsadi, dikayu we babaknang, dongngona k! Antuking kayu we umibil atta dumatonge

I Exodus 20:5; 34:14; Zechariah 8:2. II Proverbs 3:34. III Proverbs 27:1.

ampaꝓalamanyu! ² Mawawan da binaꝓnangyu ya ꝓanon da ꝓimi da silupyu. ³ Naꝓatiyan da buꝓawan ꝓan pilakyu ꝓad sa latida angipanoꝓnoꝓe misullagi ꝓan diꝓayu ya isun di apuye soggona long-agyu. Nanonson ꝓayu'ꝓ binaꝓnang si madam-an anungus ni aꝓgaw. ⁴ Andongoꝓ ꝓayu, adiyupun tinangdanan da pinanguyu'tta payawyu. Dongngonyu da lilida! Niduum ꝓan Apudyus we maꝓabooꝓ da ibil da pinanguyu. ⁵ Amod de lam-ay ꝓan ganas ni biyagyus sina'd luta. ꝓad isuyun baꝓae tummabae madam-an misid-ana. ⁶ ꝓinoddonganyu ꝓan gingngatyu da tagu we naun-unane naip-pun ꝓaꝓabbongandae sumullagi ꝓan diꝓayu.

Sa Anus Ya Sa Luwaꝓu

⁷ Pun diꝓayu we susunudꝓu ꝓan Kristu, ꝓasapuꝓane anusanyu da losane ampaꝓalamanyu inggana'tte umaliyan Apu. Sosomꝓonyu ꝓad da mammaumae anusanda uuwayon umudanana ta ammuꝓada ya anusanda bos uwayon umudanana ta dumaꝓoꝓ da ampatoge immuꝓada inggana'ꝓ dumatong an-apitanda. ⁸ Anusanyu bos papigsaon da somsomokyu te madam-an umaliyan Apu.

⁹ Susunudꝓu ꝓan Kristu, adi ꝓayu an-asingonot ta adin Apudyus diꝓayu ꝓuwison te madam-an dumaꝓn-gan ni ꝓangatuwane ꝓuwis da losane tagu.

¹⁰ Susunudꝓu ꝓan Kristu, unudonyu da profeta we anugud si ngadan Apu. Amod de anusdae nangiyattom atta ampaꝓalamanyu. ¹¹ ꝓanan taꝓu we pian da tagu we nangiyattom. Dingngolyu ꝓinaanus Job ya innilayu ambaꝓu we panggob Apudyus ꝓan siya si anungusna. ^I Te

aꝓ Apudyus, impailana ꝓan siya ummamdane ꝓadaguna ya ꝓinaanggomna.

¹² Susunudꝓu ꝓan Kristu, sa ꝓapatogan atta losan, adi ꝓayu ogon ansapata. Adiyu isapata'd langit baꝓon nu ad luta baꝓon nu ngaimane sapata. Yaꝓon ꝓananyu we "On" nu iyunudyu ya "Naid" nu umadiyu ta adi ambanag si anusaan Apudyus ꝓan diꝓayu.

¹³ Awad ꝓamman osa ꝓan diꝓayu'ꝓ ampaꝓalam? Al-luwaꝓu oꝓyan. Awad ꝓamman os allaylayad? Anꝓanta oꝓyan atta pammadayaw ꝓan Apudyus. ¹⁴ Awad ꝓamman osa ꝓan diꝓayu'ꝓ masakit? Paayagna oꝓyan da angipangpangu'tta namati ye magimugimung ta iluwaꝓuwanda ya appusanda si lanae usaronda ngadan Apu Jesus. ¹⁵ ꝓad nu alluwaꝓudae mipagapu si pammatida ꝓan Apu Jesus, ꝓumosdoꝓ te ꝓaanon Apu saꝓitna. ꝓad nu naꝓabasul, mapakawan. ¹⁶ Pun an-asi-babagga ꝓayu'tta basulyu ya an-asiluwaꝓu ꝓayu ta maꝓaan da saꝓityu. Te sa luwaꝓun ni naun-unane tagu ampigsa ꝓabooꝓana ꝓan ambanagana. ¹⁷ Sosomꝓonyu ꝓad aꝓ Profeta Elijah we isu taꝓu we tagu. Impapatina nalluwaꝓu we adi oꝓyan umudan, adipun umudan ad luta'tte tuꝓun tawon ya gogwa. ¹⁸ Pun ꝓasin ꝓad nalluwaꝓu ta umudan, tuttuwae umudan wok tummubu da muꝓa. ^{II}

¹⁹ Susunudꝓu ꝓan Kristu, nu awad osa ꝓan diꝓayu'ꝓ an-awidana ꝓatuttuwaan, ꝓasapuꝓane padasonyu ampauliyon. ²⁰ Sosomꝓonyu we nu ipauliyu osae ꝓabas-bassuꝓan, taguwonyu'tte ꝓatoy ya mapakawan da adu we basuꝓna.

I Job 1:21-22; 2:10; 42:12-16. II 1 Kings 17:1; 18:42-45.

1 Peter

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Peter we apostol Jesu Kristu. Annaya sulatku kan dikayu we tagu we pinilin Apudyus we isun di mangili si annae lubunge naas-asipalak atta ili'd Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia ya ad Bithynia. **2** Pinilin Apudyus we Ama dikayu mibatay si gagan-gaye inigammuna wok intotoqkon dikayu'k taguna ta bumaļu ugaliyu mipagapu'tte Ispiritu Santu ta tumuttuwa kayu gapu si amatiyanu kan Jesu Kristu ya pumokas kayu mipagapu'tte dalana si natoyana. **I** Awad okyan kan dikayu amode kinabalu kan lin-awae malpu kan Apudyus.

Sa Namnama Taku Gapu Si Mataguwan Taku

3 Madaydayaw ak Apudyus we sa Apudyus ya Aman Jesu Kristu we Apu taku. Gapu si amode kadaguna, niyana taku kasin te innatodna kan ditaku baru we biyag mipagapu si ummulian Jesu Kristu. Pun awad de namnamaon taku we aaddi ye mituttuwa, **4** kad sana laksun taku we malpu kan Apudyus we adipun paat madadail kan makaisawan ya adipun os umaqit patognae nigagappot ad langite para kan ditaku. **5** Gapu'tte kaboolan Apudyus, ayyuwanana dikayu mipagapu'tte pammatiyu kan siya inggana'k mituttuwa anaguwana kan dikayu. Inabusna insagana sanate mataguwane ipailana nu anungus ni timpu.

6 Angganganas kayu gapu'tta sana takon ay nu kasapulane ampakalam kayu'tte sin-akitan atta nankalakalasi ye padase mapadasanyu. **7** Sa gapunae padasonyu da sanae ampakalaman, makwada ta mapanoknokan gattoke pammatiyu. Sa pammatiyu isunan bulawane mapadas si apuy ta mapanoknokan nu tuttuwae bulawan. Ampatog tuwa bulawan yakon abuse madadail. Yakon amo napatpatog pammatiyu. Pun nu mapanoknokan pammatiyu, ambanag si midayaw kayu, mitalayag kayu kan mapatgan kayu si mipaulian Jesu Kristu. **8** Adiyupun innila'k Jesu Kristu yakon inay-ayatyu. Takon ay nu adiyupun ilan sinsadi, amati kayu kan siya. Pun amo allaylayad kayu'tte adipun mibungangay ya ippun miyisuwanae laylayad.

I Sa nigili'tte Greek, "mawalsiyen kayu si dalana." Atte Dadaane Tulag, iwalasin da padi de dalan da ayam ta mapakawan da basul da tagu. Ilanyu'tte Exodus 24:7-8.

9 Te awatonyu ambanagan ni pammatiyu we siya mataguwan da kalidodwayu.

10 Da profeta we an-uuggudon Apudyus si awe ye nangibaga'tte mipanggob si umali ye timpu si angipail-ana si kinabalunae sinsadi ipailana kan dikayu, ummunda singsingngit ya inadaadal mipanggob si sanae mataguwan. **11** Inniggada kaboolandae an-imus nu kamaan ni makwaana ya ngai inonae mituttuwa, impaigammun ni Ispiritun Kristu kan dida mipanggob atte ampakalamana ya madayawana'tte ampan-gatana. **12** Kad impaigammun Apudyus atta profetanae da sanae imbagada, dakampun ak bumaļuwan-da yakon sa bumaļuwanyu. Te sadi bos imbagabagan da nangiwalagawag sinsadi si Ambalu we Damag kan dikayu mipagapu si Ispiritu Santu we nibuune nalpu'd langit. Sana da banage takon ay da anghel, pionda maawatane ustus.

Sa Naapudyusane Antatagu Taku

13 Pun isaganayu da somsomokyu we angwa'tta pin-ion Apudyus ya tupodonyu da long-agyu'tta losane koonyu. Sosomkonyu we ustuustu namnamaonyu we kinabalun Apudyus we ipailana kan dikayu si mipaulian Jesu Kristu. **14** Gapu ta dikayu da abeng Apudyus we tumuttuwa, adiyu ogon unudon da inamaamayyu si awe si daanyu angigammuwan kan Apudyus. **15** Yakon unudonyu okyan naapudyusane antatagu te nasantuwan ak Apudyus we namili kan dikayu. **16** Te nibaga si nigili ye Ugud Apudyus we kanana, "Kasapulane nasantuwan kayu te nasantuwanak." **II**

17 Sosomkonyu anna, ak Apudyus we bigbigonyu we Ama, ippun laksigona nu ankuwis. Kad kuwisona da losane tagu sigun si kingwan ni sin-ossaossa. Pun kasapulane isipogyu ya dayawonyu si sanae mabiyaganyu we isun di kaili si annae lubung. **18** Te igammuyu we sinubutna dikayu ta mapukayan kayu si ippun anunae antatagu we tinawidyu'tta danaqkolyu. Kad sa insubutna kan dikayu dakampun ak pilak bakon nu bulawane makwae madadail, **19** yakon sa ampatoge dalan Kristu si natoyana para kan ditaku. Sa nangidatunana si misumu we long-agna isun di ubbu we karnero we ippun paat kaisawana ya ippun dipiktunae nidatun **III** kan

II Leviticus 11:44-45; 19:2. **III** Nu andatun da Judyu, gongatonda ubbu we karnero para kan Apudyus ta pakawanona da basulda.

Apudyus.²⁰ Sa daan ni lubung makwaan, pinilin Apudyus ak Jesu Kristu ak anubut kan ditaku yakon ni-paigammu si anungus ni algap para si bumaluwanyu.²¹ Mipagapu kan siya, antalgod kayu kan Apudyus we nanagu kasin ya nangipangatu kan siya. Ta sa pam-matiyu kan namnamayu awad kan Apudyus.

²² Te pummolkas kayu we ustu si tummuttuwaanyu gapu si namatiyanyu'tte katuttuwaan, gattoke ay-atonyu da susunudyu kan Kristu we namati. Pun paga-pagatupanyu we an-asiayat atta losane somsomokyu.

²³ Te niyanak kayu kasin kad sa baru we biyagyu dakampun ak nalpu si tagu we matoy yakon nalpu kan Apudyus we adipun matoy. Nambalinona dikayu'k abengna mipagapu si matattagu kan annanayune Ugud Apudyus.²⁴ Te kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Losane tagu, isudan lumun

kad sa dayawda, isuna tabbak ni lumun.

Te sa lumun mal-uy,

ya sa tabbaka mayakayak,

²⁵ yakon sa Ugud Apudyus, ippun ambalaliwana'k inggana." I

Sa annae Ugud Apudyus, siya annae Ambalu we Dam-ag we niwalagawag kan dikayu.

Sa Antatagun Da Pinilin Apudyus We Taguna

2 Pun an-awidanyu da losane kokokkon. Ippun okyan tinutuli, apos, kapappaila kan dikayu ya adikayu okyan an-ugud ak lawweng si mipanggob atta asintataguyu.² Isun da uttinge pasig mauuwaw atte susu, pasig kayu okyan mauuwaw atte naispirituwane gatase sa Ugud Apudyus ta pumigsa kayu si pammati inggana'k mituttuwa mataguwanyu.³ Te inabusyu n-padasan kinabalun Apu. II

Da Matattagu We Batu

⁴ Umadani kayu kan Apu Jesus we mipani si matattagu we batu. Sa annae batu, indiyen da tagu yakon siya pinilin Apudyus ak kapatogan kan siya.

⁵ Gapu si umadaniyanyu kan Jesu Kristu, mipani kayu bos si matattagu we batu we mausar si antakadan atte boloye III kuwan Apudyus ak anserbiyanyu we papa-di ye nitotokkon para kan siya ya idatunyu da datun IV para kan siyae abuse mas-omana mipagapu kan Jesu Kristu.⁶ Te kanan ni nigili'tte Ugud Apudyus,

"Ilanyu, isaadku'd Zion V annae batu we amapagdot si boloy.

Siya pinilik ya siya kapatogan.

Yakon adipun umanay da idatunda te sissiyae nakabasu'da ya kasapu'lane pagapagatupandae andatun atta adu we ayam. Pun nabalbalu natoyan Jesus te umanay nangidatunana'tte long-agna para'tta losane basu' taku, ilanyu'tte John 1:29 ya Hebrews 9:14. I Isaiah 40:6-8. II Psalm 34:8. III 1 Corinthians 3:10-17. IV Sa mipanggob atte idatun taku kan Apudyus, ilanyu'tte Romans 12:1 ya Hebrews 13:15. V Ad Zion, osae ngadanna'd Jerusalem.

Kad ngaimane amati kan siya, adipun paat madis-maya." VI

⁷ Pun ditaku we namati, ampatog sadi ye batu. Yakon atta adipun amati, ikagasmokda okyan awad si nigili ye Ugud Apudyus we kanana,

"Sa batu we indiyen da nantakad ak boloy, siya nambalinon Apudyus ak kapatogane batu we amapagdot si boloy." VII

⁸ Ikagasmokda okyan os awad si Ugud Apudyus we kanana,

"Sana batu we ampasanga

ya misubukan kan maottagan da tagu." VIII

Misubukda te adidapun tuttuwaon gapu si adidapun amatiyan atte Ugud Apudyus ya sana bos planun Apudyus para kan dida.

Sa Kasasaad Da Tagu We Pinilin Apudyus

⁹ Yakon dikayu pinilin Apudyus ak kabalyanna ya isuyu da padi ye anserbi kan Apudyus we Ari taku. Dikayu ilin da tagu we nitotokkon para kan siya ya ampatoge tagunae kinukuwwana ta ipaigammuyu nakaskasdaawe kingwana. IX Pinilina bos dikayu ta tenanyu gikbot ya inggaw kayu si nakaskasdaawe pad-dana. ¹⁰ Sa awe, dakampun ak tagun Apudyus dikayu. Yakon sinsana, taguna dikayu. Sa awe, adiyupun os in-awat kadaguna yakon sinsana inawatyu kadaguna. X

Sa Paipangatan Taku Atta Awad Da Kalabbonganda

¹¹ Susunud kan Kristu we ay-ayatok, gapu ta isu takun kaili si annae lubung ya sin-akitane abus ing-gawan taku sina, an-awidanyu kappos pipion ni long-agyu we angubagubat kan dikayu. ¹² Kasapu'lane unu-donyu ambalu we antatagu ta takon ay nu kanan da adipun amati ye lawweng da koonyu nu ilanda da ambalu we koonyu, idayawda'k Apudyus atte umaliyana.

¹³ Gapu kan Apu taku we Jesu Kristu, kasapu'lane paipangat kayu'tta losane tagu we awad da kalabbonganda kan dikayu. Paipangat kayu'tta ari ye kang-gatuwane pangat, ¹⁴ bakon nu da gobernador we imbu-un ni ari ta umoyda dusaon da angwa'k lawweng ya idayawda da angwa'k ambalu. ¹⁵ Te pinion Apudyus we koonyu da ambalu ta guminok da andongdong-oge tagu we an-uguugud atta ippun anuna.

¹⁶ Ipailayu si antataguyu we napukayan kayu we tagu yakon adiyu usaron napukayanyu'k lasunyu we angwa si lawweng yakon maila okyan si antataguyu we sam-milun dikayu kan Apudyus. ¹⁷ Patganyu okyan da

VI Isaiah 28:16; Romans 9:33. VII Psalm 118:22; Luke 20:17. VIII Isaiah 8:14; Romans 9:33. IX Da sanae opate awage naugud atte Dadaane Tulag, ilanyu'tte Exodus 19:5-6; Deuteronomy 4:20; 7:6; 14:2; Isaiah 43:20. Sa mipanggob atta Judyu bakon nu da ganak Is-rael we da tagun Apudyus, sa pion Peter kanan atta namati kan Kris-tu, dida da mibelang sinsanae tuttuwae Judyu atte antotollong Apudyus. Ilanyu bos atte Titus 2:14. X Hosea 2:23.

losane tagu, ay-ayatonyu da susunudyu kan Kristu ya isipogyu'k Apudyus ya patganyu bos ari.

Sa Bagbaga Atta Musassu

¹⁸ Diḡayu we musassu, paipangat ḡayu'tta ap-apuwonyu ya patganyu dida. Daḡampun aḡ abus da ambaḡu kan an-anggome ap-apuwonyu yaḡon taḡon ay os da mabusut. ¹⁹ Te mas-om aḡ Apudyus kan diḡayu nu anusanyu ampaḡalamanyu gapu'tte anosomḡanyu si mipanggob kan siya taḡon ay nu ippun ḡingwayu'k lawweng. ²⁰ Ippun labbong ni tagu we madayaw nu anuanusana iyattom dusa gapu'tte ḡingwanae lawweng. Yaḡon nu ampaḡalamon diḡayu'tta angwaanyu si ambaḡu ya inan-anusanyu, mas-om aḡ Apudyus kan diḡayu. ²¹ Te pinilin Apudyus diḡayu ta siya unudonyu ḡaḡnate antatagu. Te nampaḡalam os aḡ Kristu para kan diḡayu ḡad impailana antatagu we unudonyu oḡyan. ²² Adipun paat naḡabasul ya ippun paat nantultulliyana. ¹²³ Inang-angyagda ḡad, adipun os ummang-angyag. Nampaḡalamonda ḡad, adinapun inḡoḡkog dusa kan dida yaḡon nantaḡgod kan Apudyus we naun-unan anḡuḡuwisna. ²⁴ Aḡ Kristu we mismu nangiḡalu'tta basul taḡu si natoyana'tte kros ta sadu mapuḡayan taḡu'tte ḡaboolan ni basul ya unudon taḡu naun-unane antatagu. Gapu'tta sugatna, naḡaan da saḡit taḡu. ²⁵ Te sa awe, nalimu taḡu we isun da karnero yaḡon sinsadi annae nipauli taḡu kan Kristu we angaayyuwan atta ḡalidodwa taḡu. II

Sa Bagbaga Atta An-asawa

3 Diḡayu we bubbubai ye naasaw-an, ḡasapuḡane paituray ḡayu'tta asawayu ta awad ḡad kan dida da adipun tumuttuwa gapu si adidapun amatiyan atte Ugud Apudyus, maawisdae amati gapu si ambaḡu we ugaliyu taḡon ay nu adi ḡayu an-ugud ² te itotollongda ampoḡkase antataguyu ya sa angisipoganyu kan Apudyus. ³ Sa ḡinabaḡuyu, daḡampun oḡyane mibatay atta mamaḡ-ilaē usaron da bubbubai, isun ni am-amman da buuḡda, sa angusaranda'tta ampatoge buḡawan kan bongol ya sa ansilupanda'tta ampapatoge silup, ⁴ yaḡon mibatay oḡyan si awad atte som-somokyu we adipun maila ya adipun ḡumupas. Te sa ḡinabaḡu we ampatopatog atte antotollong Apudyus, siya ḡinaanggom kan allin-awae som-somok. ⁵ ḡaḡna ḡingwan da bubai ye tagun Apudyus si awe ye nantaḡgod kan Apudyus. Pinabaḡluda da long-agdae mismu gapu'tte impaiturayanda'tta asawada. ⁶ Isun Sarah si awe ye tinuttuwana'k Abraham ya inawaganae apuna. Mibelang ḡayu we abeng Sarah nu siya ḡoonyu da ambaḡu kan adi ḡayu maḡimut.

⁷ Isuna bos kan diḡayu we laḡaki ye naasaw-an, ḡasapuḡane maawatanyu we ustu da asawayu te anḡuyada

I *Isaiah 53:9.* II *Isaiah 53:5-7.*

nu diḡayu. Patganyu bos dida te maḡatawidda kan diḡayu si biyag aḡ ingganae itton Apudyus gapu'tte ḡinabaḡuna. Unudonyu da sana ta ippun sumnod atta luwaḡuyu.

Sa Bagbaga Atta Losane Namati

⁸ Annaya mungimung ni ibagabagaḡ. ḡasapuḡane an-os-ossaan ḡayu losan atte som-somok kan maḡagik-na ḡayu'tta buḡunyu. An-asiayat ḡayu we isun di mismu we ansusunud, an-asikaḡadagu ḡayu ya ipakumbabayu da long-agyu. ⁹ Nu awad angwa kan diḡayu'k lawweng, adiyu ibaḡos. Nu awad os an-ugud aḡ lawweng, adiyu songbatan aḡ lawweng yaḡon iluwaḡuyu kan Apudyus ta bindisyunana dida. Te pinilin Apudyus diḡayu'k mismu we taguna ta maḡatawid ḡayu si bindisyun. ¹⁰ Te ḡanan ni nigili ye Ugud Apudyus,

“Nu pion ni tagu we gangganason biyag ya allay-layad,

ḡasapuḡane adi an-ugud aḡ lawweng ya adi antultul-li.

¹¹ ḡasapuḡane an-awidana lawweng ya ḡoona ambaḡu,

ya masapuḡ ose ipapatina sington allin-awae maḡabuḡuḡunana'tta buḡunna.

¹² Te pasige iillan Apu da naun-unane tagu ya dodongngona luwaḡuda,

yaḡon busuḡona da tagu we angwa'k lawweng.” III

Sa ḡoon Taḡu Nu Ampaḡalam Taḡu

¹³ Awad ḡamman angwa'k lawweng kan diḡayu nu ipapatiyu we angwa si ambaḡu? ¹⁴ Yaḡon taḡon ay nu ampaḡalam ḡayu gapu si angwaanyu'tte ustu, mabindisyunan ḡayu. Pun adi ḡayu maḡimut atta amaḡalam kan diḡayu ya adi ḡayu ambinsaw, ¹⁵ yaḡon dayawonyu'k Kristu we ḡangatuwane Apu atte som-somokyu. ¹⁶ Pasig ḡayu ansasagganae anongbat nu awad an-imus kan diḡayu'tte mipanggob si namnamayu we awad kan diḡayu. ḡad allin-awaonyu we sumongbate angipaila si ustu we patganyu. ¹⁶ ḡad ḡasapuḡane pasig ampoḡkas som-somokyu ta awad ḡad an-ugud aḡ lawweng kan diḡayu gapu si ambaḡu we ugaliyu we namati kan Kristu, mibabbainda si inugud-da. ¹⁷ Te nabaḡbaḡu ampaḡalam ḡayu gapu si angwaanyu'tte ambaḡu nu siya pinion Apudyus, nu sa ampaḡalam ḡayu gapu si angwaanyu'tte lawweng. ¹⁸ Te aḡ Kristu, namingpingsane nampaḡalam ya natoy gapu'tta basul taḡu. Sa naun-unan, natoy para kan ditaḡu we adipun naun-unan ta iyadanina ditaḡu kan Apudyus. Gingngatda nainlubungane long-agna yaḡon ummuli ḡad, daguse naispirituan long-agna.

¹⁹ Ummoy ispirituna nawwaḡagawag atta nibabaḡude

III *Psalm 34:12-16.* IV *Isaiah 8:12-13.*

kalidodwan da nankakatoy. ^{I20} Da sanae kalidodwae nibabalud, kalidodwan da tagu we adipun tummuttuwa gapu si adidapun namatiyan kan Apudyus si timpun Noah si awe. Sa nangwaan Noah si bapur, inan-anusan Apudyus we nanguuway si amatiyan da tagu kan siya yakon adidapun tummuttuwa gapu si adidapun namatiyan, abuse walu we tagu da tinagun Apudyus si timpu we nalitapan ni lubung. ^{II21} Sa sadi ye danum, mipani si bonyag. Gapu'tte nampabonyaganyu, taguwon Apudyus dikayu'tte mipagapu si ummuliyan Jesu Kristu. Kad sa bonyag, dakampun ak sa naamosan ni long-agyu ta makaan kaissaw nu adi sa alluwaluwanyu kan Apudyus ta dalusana da somso-mokyu. ²² Nipauli'k Kristu ad langit wok awad si madawinan Apudyus we makapangat kan siya ya ipangatana da losane anghel ya da udume adipun mailae kringwanae awad de saadda kan kaboolanda.

Sa Nabaliwan Ni Antatagu Taku

4 Gapu ta nampakalam ya natoy ak Kristu sina'd luta, isaganayu bos somsomokyu we ampakalame isuna. Te ngaimane ampakalam long-agna, nagangpute ingginoknae makabasul. ^{III2} Pun inggana si matoyana, adinapun ogon unudon da pipion ni long-agna yakon sa pinion Apudyus. ³ Sa awe, amod de tinangtanggayu we timpu si nangwaanyu'tta pipion da adipun amati koon. Te kringwayu da isun da kaissaw kan kababbaine pipion da long-agyu, da bartek, natul-ayane gangganas ya sa nanaydayawanyu'tta sinan-apudyus we misullagi si bilin Apudyus. ⁴ Pun sinsana, nataag da adipun namati si adikayupun ogon midoga si natul-ayan kan kokokkonda wok sadi gapunae nanugudda'k lawweng si mipanggob kan dikayu. ⁵ Yakon songbatanda kan Apudyus we nakasaganae anguwis atta losane tagu we matatagu ya da natoy. ⁶ Sadi gapunae da tagu we naabus natoy, niwalagawag Ambalu we Damag kan dida ta takon ay nu makuwisdae isun da losane tagu, mataguda si naispirituwane biyage isun Apudyus.

Sa Anungus Da Losan

⁷ Madam-an anungus da losane banag, pun kasapulane ansomsomok kayu we ustu ya tupodonyu da long-agyu ta ambalu alluwaluwanyu. ⁸ Sa kapatogane koonyu, papigsaonyu an-asiyatanyu te nu an-asiyat kayu, adiyupun sosomkon da amode basul da bulunyu ^{IV} yakon an-asianus kayu ya an-asipakawan kayu. ⁹ Kad an-asimangili kayu okyane ippun ngonot. ¹⁰ Kad

I Sa ibagan da udum atte mipanggob atta nababalud, dida da ispiritun da nankakatoy atte timpun Noah. Kanan os da udume dida da anghel, ilanyu'tte Genesis 6:1-4; 2 Peter 2:4 ya Jude 6. II Genesis 6:5-8:22. III Sa osae salupatin ni anna'tte Greek. Gapu ta nampakalam ak Kristu sina'd luta, isaganayu somsomokyu we makapadas atta ampakalaman te sa tagu we nampakalam dakampun ak

da kaboolane innatod Apudyus atte sin-ossaossae namati, usaronyu we anserbi'tta bulunyu we isun di matalgodane sammilu we angayyuwan atta nankalalaksi ye bindisyune innatod Apudyus. ¹¹ Sa innattan Apudyus ak kaboolane angiwagawag, kasapulane sosomkonae siya iwagawagna Ugud Apudyus. Sa naittan ak kaboolane anserbi'tta bulunna, kasapulane anserbi ye usarona pigsae itton Apudyus kan siya ta da losane banage koonyu, midaydayaw ak Apudyus mipagapu kan Jesu Kristu. Siya madaydayaw kan makaboolae ampangat ak inggainggana. Amen.

Sa Ampakalaman Da Namati Kan Kristu

¹² Ay-ayatoke bulbulun, adi kayu mataag si ummamdane padase ampakalamanyu sinsadi ye isun di awad sabali'k makwa kan dikayu. ¹³ Yakon allaylayad kayu okyan nu ampakalam kayu we isun ni ampakalaman Kristu ta amod de layadyu si mipail-an ni sumilisilinge kinaapudyusna. ¹⁴ Pian kayu nu maang-angyag kayu gapu si pammatiyu kan Kristu te sadi angigam-muwanyu we iingaw kan dikayu madaydayawe Ispiritun Apudyus. ¹⁵ Yakon nu ampakalam kayu, dakampun okyan ak gapu si pumatoyanyu, nan-akawanyu, nangwaanyu si lawweng bakon nu makabiyanganyu'tte koon da bulunyu. ¹⁶ Yakon nu ampakalam kayu gapu ta Kristianu kayu, adi kayu mabain yakon dayawonyu'k Apudyus te nibelang kayu we tagun Kristu.

¹⁷ Te dumatong timpu we anguwisan Apudyus atta losane tagu kad isaladna kan ditaku we tagun Apudyus. Kad nu isaladna kan ditaku we ankuwis, ngai makwa'tta adipun tumuttuwa gapu si adidapun amatiyan si Ambalu we Damag we nalpu kan Apudyus? ¹⁸ Kanan ni nigili ye Ugud Apudyus, "Nu ansigab mataguwan da naun-unane tagu, ngai ambanagan da ippun Apudyusda ya da kabasbasulan?" ^V

¹⁹ Pun dikayu we ampakapalam gapu si pinion Apudyus, ipatitay koon da ambalu ya italgodyu da kalidodwayu we ustu kan Apudyus we matalgodane nangwa.

Sa Bagbaga Atta Angipangpangu Ya Da Namati

5 Awad de pio'k ibaga kan dikayu we angipangpangu'tta namati te osaak ose angipangpangu. Osaak ose nangila si nampakalaman Kristu ya midogaak si kabaluwane antatagu kan Apudyus ad langit si umali ye algaw. ² Annaya da bilinku kan dikayu. Ummanyu ayyuwanan da tagun Apudyus we intalgodna kan dikayu we isudan karnero. Adi kayu okyan mapatupattut yakon allaylayad kayu okyane angayyuwan

pionae bumasu'. Ilanyu'tte Romans 6:1-11; Colossians 2:12; 3:3. IV Proverbs 10:12. V Proverbs 11:31.

kan dida te sadı pinion Apudyus. Koonyu kewaaıyu we daıampun aı gapu si angamgamanyu si pilak yaıon gapu si ayatyu we anserbi kan Apudyus ya da buıunyu. ³ Adıyu bos ipatut pionyu'tta tagu we nitalıgod kan dııayu yaıon dııayu okıan ampanıyan si ambaıu we ugali. ⁴ Kad nu ampaila'ıı Jesu Kristu we apun ni antangıon, awatonyu annanayun ya madaydayawe gun-guna.

⁵ Dııayu kad ose bagbagu, kasapuıane paipangat kayu'tta angıpanıangu. Pun dııayu losane namati, kasapuıane ipakumbabayu da long-agyu'tta buıunyu ta anserbi kayu'tte sin-ossaossa. Te kanan ni nigili ye ugudna,

"Sullagıyon Apudyus da ngaimane ampasındayaw, yaıon ipailana kınabaıuna'tta ngaimane napakumbaba." ^I

⁶ İpakumbabayu da long-agyu kan Apudyus we maka-bool ta ipangatuna dııayu si ustu we tımpu. ⁷ İtalıgodyu kan Apudyus da losane binımbınsawyu te sıya angayyuwan kan dııayu.

⁸ Anıasaggana kayu kan an-annad kayu. Te sa kabusuı taıu we aı Satan, andaııdıkııwase ısun di ngumoıngoıngoıe layone ansıngısingıt aı sokmaıona.

⁹ Sagangonyu'ıı Satan mıpagapu si ampıgsae pam-matıyu. Te ıgammıyu we sa mapadasanyu we am-

I Proverbs 3:34.

paıalam, ısuna bos ampakaıamane mapadasan da susunudyu kan Kristu si intero we lubung. ¹⁰ Nu maabus sına-akıtane ampakaıamanyu, aı Apudyus we nalıpuwan ni losane kınabaıu, pabaruwona bıyagyu ya papıgsaona pammatıyu ta adı mayugayug. Sıya namılı kan dııayu we mıdoga si kabaıuwane antatagu kan Apudyus ad langıte ıppun anungusna mıpagapu si mıyossaananyu kan Kristu. ¹¹ Sıya makaıbooıe ampan-gat aı ınggaıngana. Amen.

Sa Anungus Ni Annae Suıat

¹² İnggılıı anna gapu si badang Silas ^{II} we imbe-langıu'ıı mataıgodane sunud taıu kan Kristu. İnggılıı annae abobbae suıat kan dııayu ta papıgsaok pam-matıyu kan panoknoıak kan dııayu annae tuttuwae kınabaıun Apudyus. Sosomıonyu we ustu sadı ye kınabaıuna ta adıyu an-awıdan.

¹³ Pakumustaon dııayu'tta susunudyu kan Kristu we awad atte sıyudade ngannonda Babylon we mınilın Apudyus. Sıya bos kan Mark we ıbelangıu'ıı abengıu. ¹⁴ An-asıpakumusta kayu ta angıpaılae an-asıayat kayu.

Awad okıan kan dııayu we losane mıyossaan kan Kristu lın-awae maıpu kan Apudyus.

II Sa osae ngadan Silas, Silvanus.

2 Peter

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Sakon ak Simon Peter we osa'tta apostol Jesu Kristu we anserbi kan siya.

Annaya bos sulatku kan dikayu we innattan Apudyus ak pammati ye ippun nisabaliyana si pammatini mipagapu si naun-unan Jesu Kristu we Apudyus taku ya Anagu kan ditaku. ² Awad okyan kan dikayu amode kinabalu kan lin-awae malpu kan Apudyus mipagapu si ustu we angigammuwanyu kan Apudyus ya ak Jesu Kristu we Apu taku.

Sa Ambalu We Ugali Ye Kasapulan Da Namati

³ Mipagapu si kaboolan Apudyus, innatodna kan ditaku da losane kasapulan taku ta unudon taku naapudyusane antatagu. Makwae unudon taku sadi te igammu taku we siya namili kan ditaku mipagapu si mismu we kinadayawna kan kinabaluna. ¹⁴ Gapu si kinadayawna kan kinabaluna, innatodna kan ditaku da ampapatog ya ambabalu we inkarina ta mipagapu'tta sana, miligsi taku'tta amaamayon da tagu'tte lubunge anadail kan dida ya sa ugali taku miyisu kan Apudyus.

⁵ Kad gapu'tte sana, iggayu kaboolanyu ta idogayu si pammatiyu ambalu we ugali kad sa ambalu we ugali, dog-anyu si angigammuwanyu si mipanggob kan Apudyus. ⁶ Sa angigammuwanyu, kasapulane tupodonyu da long-agyu ya kasapulane attomanyu nu magulugulu kayu. Kad dog-anyu bos atte naapudyusane antatagu. ⁷ Losan atta sanat, sa naapudyusane antatagu dog-anyu ayat atta susunudyu we namati ya sa ayat os atta ngaimane tagu. ⁸ Te nu wadawad da anna kan dikayu ya madog-adog-an, ambanag si amunga'k adu gapu'tte angigammuwanyu kan Jesu Kristu we Apu taku. ¹⁹ Yakon ngaimane adi angunud atta sanae ambalu we ugali, isun di nakulap kan ampodad ilana ya naliwatanae pummolikas atta gagan-gaye basulna.

¹⁰ Pun susunudku kan Kristu, ipapatiyu we angunud si ambalu we antatagu ta amanoknoke inayagan kan pinilin dikayu kan Apudyus. Te nu koonyu da sana, adikayupun paat maottag si pammatiyu. ¹¹ Kad allay-

I Sa osae pion ni anna kanan atte Greek, sa nangayag kan ditaku we makapadas atte kinadayawna ya kinabaluna. II Sa osae pion ni anna kanan atte Greek, sa angigammuwanyu kan Jesu Kristu we Apu taku we awad de ustu we ambanagana.

layad os ak Apudyus we amalonok kan dikayu si annanayune ampangatan Jesu Kristu we Apu taku ya Anagu kan ditaku.

Sa Mibatayan Ni Gattoke Pammati Taku

¹² Pun siya gapunae ipapatike angipaspasmok kan dikayu ta isisimokyu losan da sana takon ay inigammuyu dida ya ipapatiyu we angunud si katuttuwaane nituttudu kan dikayu. ¹³ Sa kasomsomkaq, ustu ipaspasmokku kan dikayu da sana si sissiyae matattaguwaq. ¹⁴ Te igammuke madam-an matoyak te siya impaigammun Apu taku we Jesu Kristu kan sakon. ¹⁵ Pun iggak kaboolake angibaga'tta sana ta si-botku kade matoy, pasigyu ikagasmok da sana.

¹⁶ Te sa impaigammuni kan dikayu mipanggob si kaboolan Apu taku we Jesu Kristu ya sa kasinna umaliyan, adinipun imbatay atta dakampun ak tuttuwae ug-uggud da nalalaing kan nasikape tagu. Te dikani ye mismu nangila si kinangatuna ya sa kinaapudyusna. ¹⁷⁻¹⁸ Te dikani da bulunna'tte beleg Apudyus si nangidayawan ya nangipatogan Apudyus we Ama kan siya ya sa nangipail-ana si sumilisilinge kinaapudyusna. Dingngolni ye mismu gigan ni makaboole Apudyus we nalpu'd langite kanana, "Annaya ayayatoke Abengku we mas-omak." III

¹⁹ Pun napanoknokanni ye tuttuwa imbagabagan da profeta we an-uuggudon Apudyus si awe. Kad ambalu nu patiyonyu da imbagabagada te isunan silawe allanglang si anggikbote lugar ingganae bumigbigat kad ampaila ambigatton ya allanglang atta somsomokyu. ²⁰ Sosomkonyu anna te gattoke ampatog: Naippun nipadtu'k inggilin da profeta ak nalpu si mismu we somsomokda. ²¹ Te naippun nipadtu'k nalpu si pinion ni tagu yakon indalan ni Ispiritu Santu didae nangibagabaga si ugude nalpu kan Apudyus.

Da Angituttudu Si Dakampun Ak Tuttuwa

2 Yakon ininggaw os da sinan profeta we nikamos atta tagu si awe. Kad isuna bos sinanae awad da asi angidatong atta dakampun ak tuttuwae tuttuwu we nalpuda'tte sabali ye grupu we

III Sa mipanggob si nakwaan ni anna, maila'tte Matthew 17:1-8; Mark 9:2-10; Luke 9:28-36; 1 John 1:1-4. IV Sa osae maawatan si annae verse, naippun tagu'k lamogna si mismu we kasomsomkana ipakaawat da impaigilin Apudyus.

maḱadadail atte pammati. Ḳad puḱlitanda'ḱ Apu taḱu we nanubut ḱan dida. Pun maaddaganda'tte madusaanda ḱan Apudyus. ² Yaḱon adu da angunud atta ḱababbaine antataguda ḱad gapu ḱan dida, ibagadae lawweng ḱatuttuwaan. ³ Ḳad gapu si ḱamommodda, da sanae tagu tultulliyān diḱayu si nangnangwada'ḱ ug-uggud ḱad usaronda diḱayu ta angal-anda'ḱ pilakda. Yaḱon nabayage naḱasagana dusada ya adipun masuyop anadail ḱan dida.

⁴ Te igammu taḱu we madusada te taḱon ay da anghel we naḱabasul si awe, adimpun Apudyus ḱinadaguwan dida yaḱon intop-alna dida'd infiernu si ḱagikḱbotane lugar ^I ya imbaludna dida sidi ta anguwayanda'tte alḱawe anḱuwisan Apudyus. ⁵ Ḳad isuna bose adimpun Apudyus ḱinadaguwan da tagu si awe ye timpun Noah. Gapu ta ḱabasbassulanda, nilitapna lubung wok naaminda naumbul. Yaḱon aḱ Noah we nangiwalagawag si naun-unane antatagu, tinagun Apudyus ya da pitu we ḱabalyanna. ^{II}⁶ Dinusan os Apudyus da siyudad ad Sodom ḱan Gomorrah. Te singgobna da tagu ya da ilida inggana'ḱ dummapulda ya nambalinona dida'ḱ ampaniyān da adipun amati ḱan siya. ⁷⁻⁸ Yaḱon aḱ Lot we naḱaumili ḱan dida, tinagun Apudyus te sa sanate naun-unane tagu inalḱawe nasaliduduwan gapu'tte ḱababbain ḱan ḱingwan da ḱailiyānae innilana ḱan dingngolna. ^{III}⁹ Losan da sadi ye naḱwa'tte awe, sadi angigammuwan taḱu we aḱ Apudyus igammunae anagu'tta naapudyusane tagu'tta ampakalamanda. Ḳad igammuna bose anḱibalud atta tagu ta asida madusa si alḱawe anḱuwisana'tta tagu. ¹⁰ Sindumallu dusan da angunud atta pipionda ya adidapun bigbigon ḱalabbongan Apudyus.

Da sadi ye angituttudu si daḱampun aḱ tuttuwa, antuloddae angwa'tta lawweng ya ipatutda pipionda. Adidapun os maḱimute an-ugud aḱ lawweng mipanggob atta madaydayawe anghel. ¹¹ Taḱon ay da anghel we naḱosḱosdol ḱan amo maḱabool, adidapun nanugud aḱ lawweng ḱan dida'tte sinagung Apudyus. ¹² Yaḱon da sanae angituttudu si daḱampun aḱ tuttuwa, an-ugudda'ḱ lawweng atte adidapun maawatan. Isudan tanane ayame miyanakda ta madokmaanda ya mapatoyda. Ḳad sa ambanagana, madadailda. ¹³ Ampakalamda gapu'tta ḱoḱoḱkonda. Ibelangdae gangganas angwaanda'tta losane ḱababbain, ḱaissawe amaamayon ni long-agda taḱon ay alḱaw. Mipanida si mansae angaissaw si silup ya allaylayaddae angallelaw ḱan diḱayu si midog-anda ḱan diḱayu we angan. Ḳad pagapagatupandae anggangganas atta matul-ayane

I Sa pionat'te Greek ḱanan, nigagappot ad Tartarus. Sigin si ugalin da de Greek ya da Judyu, sa Tartarus ḱad angḱikḱbote lugar we nibaludan ya madusaan da naḱabasul we awad ad dalom si luta si doḱaona'd Hades we lugar da natoy. II Genesis 6:5-8:22.

III Maḱwa basaonyu mipanggob ḱan Lot atte Genesis 19:1-29.

gangganase maḱaallelaw. ¹⁴ Ḳad pionda adalugon da ngaimane bubai ye ilanda, adidapun mappoge bumasubasul. Nalaingda bose angawis atta tagu we adipun ampigsa pammattida ta masubsubdae bumasul. Um-mingsada si ḱamommod. Aaddi ye dusaon Apudyus dida. ¹⁵ Nan-awidandae angwa'tta ambaḱu ya nalimuda. Inunudda ugalin Balaam we abeng Beor we naḱabasul gapu'tte pipionae pabayad si ḱoonae lawweng. ¹⁶ Yaḱon sa donkey ye nangabayuwanae adipun okyan an-ugud si ugud di tagu, nan-ugud wok sinuppakana'ḱ Balaam ta adina pagatupane angwa'tta planunae isunan planun di natingtingangan. ^{IV}

¹⁷ Da sanae angituttudu si daḱampun aḱ tuttuwae ippun anuda, mipanida'tta nattuḱane bubun ḱan mipanida'tta libuu we abus mibibbibbide ippun udanda. Ḳad awad de ḱagikḱbotane insaganaan Apudyus we inggawanda'ḱ inggainggana. ¹⁸ Amod pagay os sokaḱdae angibagabaga'tta ippun patogdae ugud. Usaronda da pipion ni long-agda'ḱ anulisug ya angawis atta tagu we ḱaḱ-isaḱaddae namati ya ḱaḱ-iwalangda'tta maḱabasulan ya da ugali ye ḱoḱoḱkon da tagu. ¹⁹ Ikaridae mapuḱayan da sanae tagu nu unudonda da ituttududa. Yaḱon sa ḱatuttuwaan, didae mismu musassu'tta basule angaissaw ya anadail ḱan dida. Te sa tagu, ambalin aḱ musassu si ngaimane angngog ḱan siya. ²⁰ Nu maabuse miligsida'tte ḱinalawenge antatagun da tagu we adipun amati mipagapu si nangigammuwanda ḱan Jesu Kristu we Apu taḱu ya Anagu ḱan ditaku ya mipaulida bose ambalin aḱ musassu ḱan maabakḱ atta gagangaye basulda, silumaweng anungus ni ḱasasaadda nu sa damu. ²¹ Unnoyna okyan adida inigammu inon Apudyus we angwa si maun-unan da tagu nu sa igammuwonda ya umun-uni ḱad nan-awidanda biline malpu ḱan Apudyus we nituttudu ḱan dida. ²² Sa naḱwa ḱan dida, panokḱokandae tuttuwa da duwae ug-uggude ḱanana, "Mipauli asu ta ḱanona iyyutana," ^V ya "sa naamose boḱok, mipauli umoy ambannaaw si piyok."

Sa Mipauliyān Jesu Kristu

3 Ay-ayatoḱe bulbulun, annaya ḱumagwae sulatḱu ḱan diḱayu. Ḳad da annae sulatḱu, awad de impaspasmokḱu ḱan diḱayu ta usaronyu da ampokas ya tuttuwae ḱasomsomḱanyu. ² Pioḱe iḱagas-mokyu da impadtun da profeta we nanserbi si awe ya da bilin Apu taḱu ya sa Anagu we impaigammuna ḱan diḱayu mipagapu'tta apostol we nantuttudu ḱan diḱayu.

³ Sosomḱonyu anna te gattoḱe ampatog: Nu dumatong anungus ni alḱaw, tumokwal da umang-angyage siya unudonda pipion da long-agda. Ḳad ḱanandae an-

IV Maḱwa basaonyu mipanggob ḱan Balaam ya sa donkeyna atte Numbers 22:15-35. V Proverbs 26:11.

gang-angyag kan dikayu, ⁴ “Adimpun kamman Jesus inkari ye mipauli? Dimman ay nu? Naabus nanakatoy da ummun-una namati ye danakkol taku ya daampun ay umali. Inggan ni nangwaana si lubang inggana sinsadi, sissiyae naippun nambaliwana.” ⁵ Sadi ibagabagan da umang-angyag yakon gagal-onda maliwatane sa awe, kingwan Apudyus langit ya sa luta mipagapu si ugudna wok danum inusarnae nangwa si lubang wok nallotaw lutae nalpu si danum. ⁶ Mipagapu'tta sana, nilitap Apudyus gagangaye lubang si danum wok naumbul da tagu ya nadadail da losane matattagu si lubang. ⁷ Sinsadi, mipagapu bos atte Ugud Apudyus, nisasaggana annae langit kan lutae dadailon ni apuy nu dumatong algawe anguwisan Apudyus atta tagu we kabasbassulan ta madusada'k inggana.

⁸ Yakon annaya kasapulane adiyu maliwatan, ay-ayatoke bulbulun. Sa kasomsomkan Apudyus atte kaandun ni sin-algawe abus, isuna sillibu we tawon ya sa sillibu we tawon isuna sin-algaw. ¹⁹ Sa kasomsomkan da udume tagu, italyan Apudyus we angituttuwa'tta inkarina yakon dakampun ak tuttuwa. Sa katuttuwaan, anuanusana dikayu te adinapun piona awad ossaan ak madusa yakon siya piona ibabawin okyan da losane tagu da basulda ya agaydae angwa.

¹⁰ Yakon sa mipauliyan Apu mapokkatane isun ni umaliyan ni akkawan atte boloy. ^{II} Sa algaw ose sadi, awad de andangsole aguduud kad mawawan ad langit ya mabunas si apuy init, sa solag ya da bituwon. Isuna bose masgob luta ya da losane nakwa si luta. ^{III}

I *Psalm 90:4. II Matthew 24:29-31, 34-44; Luke 12:35-40; 1 Thessalonians 5:2; Revelation 16:15. III Sa nigili'tta udume kopya atte Greek, sa luta ya da awad atte luta mawawanda. Kanan da udume sa luta ya da losane kingwan da tagu we inggaw sidi, mipaigamuda.*

¹¹ Nu kakna madadailan da sanae losane banag, sa antataguyu pasig okyan ambalu ugaliyu ya naapudyusan ¹² si anguwayanyu si algawe anguwisan Apudyus atta tagu. Iggayu okyan kaboolanyu ta pumogos umaliyan ni sanae algaw. Pun tuttuwae sa sanate algaw, masgob langite sa igaw ni init, sa solag ya da bituwon ya bunason ni apuy dida. ¹³ Yakon awad de inkarin Apudyus we uuwayon taku, we sa baru we langit kan baru we lutae naun-unan da ugalin da losane iingaw sidi. ^{IV}

¹⁴ Pun ay-ayatoke bulbulun, gapu ta sana uuwayon taku, igga taku kaboolan taku ta pumokkas taku ya ipun kadellawan taku'tte antotollong Apudyus ya allinawa makabulbulunan taku kan siya. ¹⁵ Sosomkonyu we sa gapunae naanus Apu taku, pionae awad wayan da tagu ta taguwona dida. Sadi da insulat Paul we ayayaton taku we sunud taku kan Kristu kan dikayu sigun si lainge innatod Apudyus kan siya. ¹⁶ Kad losan atta sulatna imbagana da anna. Awad kammos da ansigabe maawatan. Kad da tagu we ak it igammuda ya adipun ampigsa pammatida, baliwanda ustuwon piona kanan, isun os ni koonda'tta udume nigili ye Ugud Apudyus. Gapu'tte angwaanda si sadi, madusada'k inggana.

¹⁷ Dikayu kade ay-ayatoke bulbulun, inabusku imbagabaga kan dikayu mipanggob atta tagu we angituttudu si dakampun ak tuttuwa. Pun ummanyu ta adikayu maallelaw si nankamaliyanda ya uni kad umadayu kayu si ampigsae pammatiyu, ¹⁸ yakon pagatupanyu okyan padason amode kinabalun Jesu Kristu we Apu taku ya Anagu kan ditaku kad dogdog-anyu bos inigammuyu kan siya. Madaydayaw okyan ak Kristu sinsana ya ak inggainggana. Amen.

IV *Isaiah 65:17.*

1 John

Sa Ugud Malpuwan ni Biyag

1 ¹⁻² Sa annae sulat, awad de iwalagawagni kan dikayu mipanggob atte Ugud we malpuwan ni biyag ak inggana. Inninggaw kan Apudyus we Ama inggan ni laplapu. Nambalin ak tagu wok inninggaw sina'd luta kad mismu we innilani. Dingngolni ugudna ya mismu we inappadanni. ³ Da sanae innilani ya da dingngolni, siya sanae iwalagawagni kan dikayu ta midoga kayu'tte makabulbulunanni kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we Abengna. ⁴ Kad igilini da sana ta amo lumayad taku we ippun kurangna.

Ak Apudyus Silaw

⁵ Annaya ugude dingngolni ye nalpu'tte Abeng Apudyus we iwalagawagni kan dikayu: Ak Apudyus isun di silaw kad naippun paat gikbot kan siya. ⁶ Pun nu kanan taku we makabulbulun taku kan siya yakon sissiyae matagu taku'tte gikbot, antultulli taku te aditakupun koon katuttuwaane pinion Apudyus. ⁷ Yakon nu sissiyae mabiyag taku'tte paddae isun Apudyus we anna'tte padda, makabulbulun taku'tta dogu taku we namati kad pumokas losan da basul taku gapu'tte dalan Jesus we Abengna.

⁸ Nu kanan taku we naippun basul taku, allelawon taku we mismu da long-ag taku ya sa katuttuwaan naippun kan ditaku. ⁹ Yakon nu ibabagga taku da basul taku, ak Apudyus matalgodan kan naun-unane amakawan atta basul taku ya papokasona ditaku'tta losane kinalaweng taku. ¹⁰ Yakon nu kanan taku we aditakupun nakabasul, ambalinon taku we tuliyan ak Apudyus kad sa Ugudna naippun kan ditaku.

Ak Jesu Kristu Angiyugud Kan Ditaku Kan Apudyus

2 Dikayu we abengku, nanulatak kan dikayu ta adikayu bumasul. Yakon nu awad bumasul, awad de angiyugud kan ditaku kan Apudyus we Ama, siya'k Jesu Kristu we naun-unan. ² Siya bos nangidatun atte long-agna ta makaan sangan Apudyus ya mapakawan da basul taku ya dakampun ak abus da basul taku yakon da basul os da losane tagu'tte annae lubung.

Sa Anuttuwaan Atta Bilin Apudyus

³ Nu tuttuwaan taku da bilin, naippun duwaduwanae igammu taku'k Apudyus. ⁴ Ngaimane kananae igammuna'k Apudyus yakon adinapun tuttuwaan da bilinna, sanat tuliyan ya naippun kan siya katuttuwaan. ⁵⁻⁶ Yakon ngaimane anuttuwa'tte Ugud Apudyus, tuttuwae ippun angkurangan ni ayatna kan siya. Kad ngaimane kananae iingaw kan Apudyus, kasapulane unudona ugalin Jesu Kristu. Kad nu koon taku katti, sanat angigammuwan taku we iingaw taku kan Apudyus.

Sa Baru We Bilin

⁷ Ay-ayatoke bulbulun, dakampun ak baru annae biline ipaigammu'k kan dikayu te inggan ni namatiyanyu kan Jesu Kristu, dingngolyu dadaane bilinnae kanana, kasapulane an-asiayat kayu. ⁸ Yakon sa annae bilin, isun di baru te naila ustu we nituttuwaana'tta kingwan Kristu ya sa antataguyus sinsana. Te naabuse nakaan gikbot ya lumanglang tuttuwae silaw.

⁹ Nu awad osa'k kananae iingaw atte padda ya sasangngaana da sunudna kan Kristu, sissiyae iingaw atte gikbot. ¹⁰ Yakon ngaimane angayat atte asintataguna, iingaw atte padda kad naippun ogon koon'k bumasulan da udum. ¹¹ Yakon ngaimane naippun ayatna'tte asintataguna, sa gikbot inggawana kan anaddalanana. Kad naippun igammuna'k ayonana te sa gikbot nangulap kan siya.

Sa Panggob John We Nanulat

¹² Nanulatak kan dikayu we aabengku te napakawan da basulyu gapu kan Jesu Kristu. ¹³ Aamma, annaya bos inggilik para kan dikayu te igammuyu'k Apudyus we inninggaw inggan ni laplapu. Kad dikayu bosa baba'u, annaya inggilik para kan dikayu te illogyu'k Satan.

¹⁴ Ikasinku bos ibaga kan dikayu gapun ni nanulatak kan dikayu we aabengku te igammuyu'k Ama taku. Nanulatak kan dikayu we aamma te igammuyu'k Apudyus we inninggaw inggan ni laplapu. Nanulatak os kan dikayu we baba'u te ankakosdol kayu kad iing-

I Awad da duwae pion ni annae ugudon atte Greek. 1) Naippun kan siya gapun ni ipabasul da bulunna. 2) Naippun gapun ni bumasulana sidi.

gaw Ugud Apudyus atta somsomokyu kad siya nangngoganyu kan Satan.

Sa Adiyu Angunudan Atta Ugalin Da Adipun Amati

¹⁵ Adiyu ayaton da ugalin da tagu we adipun amati ye sumullagi si pinion Apudyus ya da banage awad si annae lubung te nu ayatonyu da sanae banag, naip-pun os ayatyu kan Apudyus we Ama taku. ¹⁶ Te da losane isun da sana: da banage pion da tagu we adipun amati, da amaamayonda, da itollongda ya da angipasindayaw atta kinatataguda, da sanae banag dakampun kan Apudyus we Ama taku nalpuwanda yakon nalpuda'tte annae luta. ¹⁷ Kad da tagu we adipun amati ya da losane amaamayonda ampating-gada yakon da angwa'tta pinion Apudyus, anna kan di-da biyag ak inggana.

Sa Anullagi Kan Kristu

¹⁸ Aabengku, madam-an anungus ni lubung! Dingngolyu we umunae umali sumullagi kan Kristu. Pun sinsana kad ummaduadu da sumullagi kan siya. Kad sanat angigammuan taku we madam-an anungus ni lubung. ¹⁹ Da annae sumusullagi kan Jesu Kristu, bulun taku dida'tte kesane algaw yakon dakampun ak tuttuwae bulun taku dida si pammati, siya gapun ni summinaanda kan ditaku. Te nu tuttuwae bulun taku dida, sissiyae awadda okyan kan ditaku. Yakon summinada kan ditaku ta mipillae dakampun ak tuttuwae bulun taku dida.

²⁰ Yakon awad kan dikayu Ispiritu Santu we innatod Kristu, siya gapunae igammuyu losan katuttuwaan. ²¹ Sa gapun ni annae insulatku kan dikayu, dakampun atte adiyu nangigammuan si katuttuwaan yakon gapu ta iniiggammuyu, inigammuyu bose naip-pun paat tuli'k malpu si tuttuwae mituttudu.

²² Ngai kad ain tuliyan nu adi sa angibagae ak Jesus dakampun ak siya Kristu we imbuun Apudyus? Sa tagu we angibaga'tte kakna, sullagiyona'k Kristu. ^I Adinapun bigbigon Abeng Apudyus ya ak Apudyus we Ama. ²³ Te ngaimane adi amigbig atte Abeng Apudyus, adinapun os bigbigon ak Apudyus we Ama. Yakon sa amigbig atte Abeng Apudyus, bigbigona bos ak Apudyus we Ama.

²⁴ Isisimokyu da tuttuwae tuttuwu we dingngolyu inggan ni namatiyanyu. Nu katti koonyu, iingaw kayu kan Apudyus we Ama ya sa Abengna. ²⁵ Kad sana inkarin Kristu we ittona kan ditaku biyag ak inggana.

²⁶ Inggilik anna kan dikayu mipanggob atta amap-padas angallelaw kan dikayu. ²⁷ Yakon sa Ispiritu Santu we inawatyu, siya iingaw kan dikayu, pun dakampun ak kasapulane awad angituttudu kan dikayu mipanggob si katuttuwaan. Yakon sa Ispiritu Santu ang-

I Ak Kristu siya pinilin Apudyus ak Anagu ya An-ari.

tuttudu kan dikayu'tta losane katuttuwaan ya ippun tuli'k ituttuduna. Pun unudonyu da intuttuduna kan dikayu ta iingaw kayu kan Kristu.

²⁸ Pun sinsadi, dikayu we aabengku, iingaw kayu kan siya ta ippun umogyatan taku kan mabainan taku nu kasin umali. ²⁹ Igammuyu we naun-unan ak Apudyus ^{II} pun maawatanyu okyan ose da angwa'tta naun-unan, ambalinda'k abeng Apudyus.

Sa Antatagun Da Abeng Apudyus

³ Somsomkon taku kad mipanggob si kapatog ni ayat Apudyus we Ama kan ditaku te gapu'tte sanae nakaskasdaawe ayat, imbelangna ditaku'k abengna kad tuttuwae abengna ditaku. Yakon da adipun amati, adidapun bigbigone abeng Apudyus ditaku te adidapun os binigbig ak Apudyus we Ama taku. ² Ay-ayatoke bulbulun, abeng Apudyus ditaku sinsadi takon ay nu daantakupun maawatane ustu ambalanan taku si umali ye algaw. Yakon inigammu taku we nu umali kasin ak Kristu, miyisu taku kan siya te ilan taku we ustuustu. ³ Sa tagu we annamnama'tta sanae banag gapu kan Kristu, papokasonae mismu long-agnae isuna'k Jesus.

⁴ Kad ngaimane bumasu, lialisona Lintog Apudyus te sa basu lialisona lintog. ⁵ Igammuyu we ummali'k Kristu ta kaanona da basu te siya kad naip-pun paat basu'na. ⁶ Kad ngaimane iingaw kan Kristu, adinapun pagapagatupane bumasu te ngaimane pagapagatupanae bumasu, adinapun paat inigammu'k Kristu.

⁷ Aabengku, ummanyu ta adi kayu paallelaw. Ngaimane amagapagatupe angwa'tta maun-unan, sanat tagu we naun-unane isun Kristu. ⁸ Kad sa pagapagatupanae bumasubasu, nidoga kan Satan te ak Satan kad bumasu inggan ni laplapu. Pun siya gapun ni ummaliyan ni Abeng Apudyus sina'd luta ta dadailona da koon Satan. ⁹ Sa abeng Apudyus, adinapun pagapagatupane bumasu te sa biyag Apudyus iingaw kan siya. Gapu ta nambalinon Apudyus ak abengna, adipun makwae pagapagatupanae bumasu. ¹⁰ Kakna angimatunan taku'tta abeng Apudyus ya da abeng Satan: Da tagu we dakampun ak abeng Apudyus, adidapun koon da ustu ya adidapun ayaton da asintataguda.

Sa Inon Taku We Angayat Atta Bulun Taku

¹¹ Sa tuttuwu we dingngolyu si inggan ni namatiyanyu, kasapulane an-asiyat taku. ¹² Dakampun okyan atte ugalin Cain unudonyu te ak Cain tagun Satan wok gingngatna'k Abel we sunudna. Ngai gapun ni nangongatan Cain kan Abel? Gapu'tte lawweng da kokokkona yakon naun-unan da kingwan ni sunudna.

II Sa udume piona ugudon anna'tte Greek, ummun-un ak Kristu.

¹³ Adi kayu mataag susunud nu sasangngaan di kayu'tta tagu we adipun namati. ¹⁴ Igammu ta ku we aditakupun ogon misina kan Apudyus we isun ni awe, pun sinsadi anna kan ditaku biyag ak inggana. Kad igammu ta ku katuttuwaan te ay-ayaton ta ku da susunud ta ku kan Kristu. Sa tagu we adipun angayat atta asintataguna, isun di sissiyae natoy. ¹⁵ Te ngaimane sasangngana asintataguna isuna pumapatoy kad igammu ta ku we sa pumappatoy naippun kan siya biyag ak inggana.

¹⁶ Pun ditaku kad os, sa nangittan Jesu Kristu si biyagna'k natoy para kan ditaku, nakasagana ta ku okyane angitod atta biyag ta ku para'tta susunud ta ku kan Kristu. ¹⁷ Pun nu awad osa'k anna kukuwana, silupna, mabalinna ya innilana asintatagunae angkurang atta kasapulana yakon adinapun kinadaguwan, ngai inonae angibagae ay-ayaton'k Apudyus? ¹⁸ Di kayu we abengku, sa inon ta ku we angayat atta asintataga ta ku, dakampun okyan ak abuse ugud yakon malpu okyan atta pusu ta ku kad mipaila okyan atta gunay ta ku.

¹⁹⁻²⁰ Nu kaknat inon ta ku we angayat atta udum, sanat amo angigammuwan ta ku we ditaku da tuttuwae abeng Apudyus. Kad takon ay nu pabasulon ditaku'tta somsomok ta ku, antalgod ta ku we umadani kan Apudyus. Te igammu ta ku we nangatngatu somsomok Apudyus nu sa somsomok ta ku ya igammuna ditaku we ustuu. ²¹ Pun di kayu we ay-ayatoke bulbulun, nu adimpun da somsomok ta ku pabasulon ditaku, antalgod ta ku we umadani si sinagung Apudyus. ²² Kad da ngaimane kodawon ta ku kan siya, ittona gapu'tte anuttuwaan ta ku'tta bilinna ya sa angwaan ta ku'tta mas-omana. ²³ Pun annaya imbilinna kan ditaku: Amati ta ku okyan kan Jesu Kristu we Abengna ya an-asiayat ta ku te siya imbilin Kristu kan ditaku. ²⁴ Da losane anuttuwa'tta bilin Apudyus, iingawda kan Apudyus ya iingaw os ak Apudyus kan dida. Kad sa angigammuwan ta ku we iingaw ak Apudyus kan ditaku, sa Ispiritu Santu we innatodna kan ditaku.

Sa Angimatunan Ta ku Si Tuttuwa Kan Dakampun Ak Tuttuwa

4 Ay-ayatoke bulbulun, adi kayu amati'tta losane angibagae sa Ispiritu Santu nalpuwan da ituttududa. Yakon ummanyu panoknokan nu tuttuwae nalpu kan Apudyus te adu da sinan profeta we lummoswae ummoy nantuttudu'tta kinailin di ili'tte lubung. ² Annaya angimatunanyu nu awad de Ispiritu Santu kan dida. Da losane tagu we bigbigonda ak Jesu Kristu nambalin tagu, ak Apudyus nalpuwan da ibagabagada. ³ Yakon da losane tagu we adipun

I Genesis 4:1-8.

amigbig atte mipanggob kan Jesus we nambalin tagu, dakampun kan Apudyus nalpuwan da ibagabagada nu adi sa Ispiritun ni sumullagi kan Kristu. Didingngolyu we umali sadi ye sumullagi kan Kristu kad naabuse anna si lubung sinsadi.

⁴ Aabengku, di kayu da abeng Apudyus ya illogyu da sinan profeta te adidapun lamog inallelaw di kayu. Te sa Ispiritu Santu we awad kan di kayu, amo makabool nu ak Satan we angipangat atta tagu we adipun namati. ⁵ Da sinan profeta we awad si lubung, nainlubungan da tuttududa. Kad pipion da tagu we adipun namati ye andongol kan dida. ⁶ Yakon ditaku da abeng Apudyus. Pun da bulun ta ku we angigammu kan Apudyus, piondae andongol atta ituttudu ta ku. Yakon da dakampun ak abeng Apudyus, adidapun piondae andongol. Sanat angimatunan ta ku'tta mituttudu nu nalpu si Ispiritu Santu we puun ni katuttuwaan bakon nu ak Satan we puun ni tuli.

Sa Ayat Apudyus

⁷ Ay-ayatoke bulbulun, an-asiayat ta ku te sa ayat nalpu kan Apudyus. Pun sa angayat atta bubulunna, siya abeng Apudyus ya igammuna'k Apudyus. ⁸ Yakon sa ippun ayatna'tta bulunna, adinapun os igammu'k Apudyus te ak Apudyus pasig naayat. ⁹ Kad sa inon Apudyus we nangipaila si ayatna kan ditaku, imbuunna ossaane Abengna atte annae lubung ta makwae awaton ta ku biyag ak inggana gapu kan siya. ¹⁰ Kad sana gattoke ayat: Dakampun atte ayat ta ku kan Apudyus yakon sa ayatnae impailana kan ditaku si nangibuunana si Abengna ta siya angidatun atte longagna ta makaan sangan Apudyus ya mapakawan da basul ta ku.

¹¹ Ay-ayatoke bulbulun, gapu ta amod nan-aayat Apudyus kan ditaku, kasapulan ose an-asiayat ta ku. ¹² Ippun paat tagu'k nangila kan Apudyus. Yakon nu an-asiayat ta ku, iingaw ak Apudyus kan ditaku kad maila si biyag ta ku ayat Apudyus we naippun kurangna.

¹³ Igammu ta ku we tuttuwae iingaw ta ku kan Apudyus ya iingaw os ak Apudyus kan ditaku te innatodna Ispirituna kan ditaku. ¹⁴ Kad innilani kan panoknokanni ye imbuun Apudyus we Ama Abengna ak anagu'tta tagu si annae lubung. ¹⁵ Kad ngaimane amigbig we ak Jesus Abeng Apudyus, iingaw kan Apudyus ya iingaw os ak Apudyus kan siya. ¹⁶ Pun igammu ta ku ya patiyon ta ku we ayaton ditaku kan Apudyus.

Ak Apudyus pasig naayat. Pun sa tagu we pagatupanae angayat kan Apudyus ya da bulunna, iingaw kan Apudyus ya iingaw os ak Apudyus kan siya. ¹⁷ Kad nu katti isun ni biyag ta ku, amo madog-an ayat ta ku ta ippun ogon kurangna. Kad antalgod ta ku si al-

gawe anguwisan Apudyus atta tagu te sa ugali taku'tte lubung, isuna bos ugalin Kristu. ¹⁸ Nu awad ayat taku kan Apudyus, naippun umogyatan taku yakon sa ayate naippun angkurangana, tupodona ogyat. Te sa malpuwan ni ogyat sa sosomkon taku mipanggob si andusaan Apudyus. Kad ngaimane umogyat, sissiyae angkurang ayatna.

¹⁹ Ayaton taku da udum te ummunae inayat Apudyus ditaku. ²⁰ Nu awad osa'k kananae ayatona'k Apudyus yakon sasangngaana asintataguna, tuliyan sanate tagu. Te nu adinapun os ayaton da asintataguna mamak-ila, adipun makwae ayatona'k Apudyus we adinapun innila. ²¹ Pun annaya imbilin Apudyus kan ditaku: Sa angay-ayat kan Apudyus, kasapulan ose ayatona da asintataguna.

Sa Angngogan Taku Atta Sumullagi Kan Apudyus

5 Da amati ye ak Jesus siya Kristu we imbuun Apudyus, dida da abeng Apudyus. Kad da angayat atte ama, ayatonda bos abengna. ² Sana angigam-muwan taku we ayaton taku bos da bulun taku we abeng Apudyus, nu ayaton taku'k Apudyus ya tuttuwaon taku da bilinna. ³ Te sa an-aayat taku kan Apudyus, sa anuttuwaan taku'tta bilinna. Kad da bilinna, dakampun ak ansigabe tuttuwaon, ⁴ te ngaimane abeng Apudyus, olgona da tagu we adipun amati we sumullagi kan Apudyus. Kad sa pammati taku kan Jesu Kristu, siya iyang-angngog taku'tta tagu we adipun amati. ⁵ Te sa pakkog atta tagu we adipun amati ye sumullagi kan Apudyus, siya amati ye ak Jesus Abeng Apudyus.

Da Namanoknok Kan Jesu Kristu

⁶⁻⁸ Ummali kad ak Jesus si annae luta, ininggaw da tuju we nangipanoknoke siya Abeng Apudyus. Sa umuna, sa nampabonyagana'tte danum. Sa kumagwa, sa dalanae pummoy-as atte natoyana. Kad sa kumaklu, sa Ispiritu Santu we angibaga si katuttuwaan. Da sanae tuju, nan-iisu we tinakdolanda mipanggob kan Jesu Kristu. ⁹ Nu patiyon taku panoknok da tagu, amo patiyon taku okyan panoknok Apudyus mipanggob si Abengna te nangatngatu'k Apudyus we nangibaga. ¹⁰ Pun ngaimane amati si Abeng Apudyus, nimumuja'tte somsomokna panoknok Apudyus atte mi-

panggob kan siya. Yakon sa adipun amati si imbagan Apudyus, ambalinonae tuliyan ak Apudyus te adinapun patiyon impanoknoknae mipanggob atte Abengna. ¹¹ Annaya pinanoknokana: Innatod Apudyus kan ditaku biyag ak inggana kad sa Abengna malpuwan ni sanae biyag. ¹² Pun ngaimane awatona abeng Apudyus, awad kan siya biyag ak inggana. Yakon da adipun angawat atte Abeng Apudyus, naipun kan dida biyag ak inggana.

Sa Anungus Ni Annae Sulat

¹³ Inggilik da annae banag kan dikayu we namati si Abeng Apudyus ta angigammuwanu we awad kan dikayu biyag ak inggana. ¹⁴ Kad antalgod taku we aluwalu kan Apudyus te igammu taku we ngaimane kodawon taku kan siya sigun si piniona, dongngona ditaku. ¹⁵ Kad nu igammu taku we dongngona da ngaimane kodawon taku, igammu taku we maala taku da kindaw taku kan siya.

¹⁶ Nu awad osa'k angila si sunudna kan Kristu we makabasul, iluwaluna okyan ta itton Apudyus kan siya biyag ak inggana. Sa piok ibaga, iluwaluwan taku tagu amod ay nu dakampun ak ambanag si katoy nakabasulana. Te awad de basule ambanag si katoy yakon dakampun ak kanake iluwaluwan taku okyan. ¹⁷ Tuttuwae losane nakwa basul yakon awad da basule adipun ambanag si katoy.

¹⁸ Awad da tuju we igammuwon taku okyan. Sa umuna, igammu taku we ippun abeng Apudyus ak pagapagatupanae bumasubasul te salakniban ni Abeng Apudyus kad ippun lamog Satan we aniwdiwat kan siya.

¹⁹ Sa kumagwa, igammu taku we abeng Apudyus ditaku takon ay nu impangatan Satan da losane tagu we adipun amati.

²⁰ Kumaklu, igammu taku we ummali Abeng Apudyus wok innatodna kan ditaku pannakaawat ta igammuwon taku tuttuwae Apudyus. Kad sinsadi iinggaw taku si tuttuwae Apudyus te iinggaw taku si Abengna we ak Jesu Kristu. Siya tuttuwae Apudyus ya siya malpuwan ni biyag ak inggana.

²¹ Ay-ayatoke aabengku, adayuwanu da sinan-apudyus.

2 John

Sa Laplapun Ni Sulat

1 Patpatgoke ina, Sakon ak John we osa'tta angipangpangu'tta namati. Annaya sulatku kan sikae pinilin Apudyus ya da abengnu. Sipupusu annae ayatku kan dikayu. Kad dakampun ak sakone abus angayat kan dikayu yakon losan os atta angigammu si katuttuwaan. ² An-asiayat taku gapu'tte katuttuwaane iingaw kan ditaku ya nimumu'la'tta somsomok taku'k inggana. ³ Awad okyan kan ditaku kinabalu, kadagu kan lin-awae malpu kan Apudyus we Ama taku ya ak Jesu Kristu we Abengna ta unudon taku katuttuwaan ya an-asiayat taku.

Sa Katuttuwaan Ya Sa Ayat

⁴ Amod de layadku si inigammu'ke da udume abengnu, siya unudonda katuttuwaane imbilin Apudyus we Ama kan ditaku. ⁵ Kad sinsadi annaya ibagak, kodawok kan sikae patpatgoke ina. An-asiayat taku okyan. Dakampun ak baru we bilin anna yakon sa iningaw kan ditaku si inggan ni laplapu. ⁶ Kad annaya ayate angunudan taku'tta bilinna. Annaya biline dingngol taku si inggan ni laplapu. Kasapulane an-asiayat taku.

⁷ Te lummoswa da adu we umallelaw si annae lubung. Adidapun bigbigone ak Jesu Kristu nambalin ak tuttuwae tagu'tte ummaliyana si lubung. Da kaknate tagu, umallelawda ya kabusu' Kristu dida. ⁸ Ummanyu ta adiyu talakon da kinewaalyu yakon gun-udonyu da losane gunguna.

⁹ Ngaimane tagu we adinapun pagatupane angunud atta tuttudun Kristu yakon amo dog-ana, adinapun igammu'k Apudyus. Yakon sa tagu we pagapagatupanae angunud atta tuttudun Kristu, iingaw ak Apudyus we Ama ya sa Abengna kan siya. ¹⁰ Pun nu awad umali kan dikayu'k sabali tuttuduna, adiyu palonkon atte bojoyyu. Adiyu bos pakumustaon. ¹¹ Te nu katti koonyu, inon-onanyu si koono.

Sa Anungus Ni Annae Sulat

¹² Adu okyan pioke ibaga kan dikayu we adikpun indoga'tte sanae sulat te namnamaoke iyyak anggagakay kan dikayu. Kad asi taku an-uugude ustu ta amo lumayad taku nu an-asiila taku.

¹³ Pakumustaon dikayu'tta abeng ni bubai ye sunudnu kan Kristu we pinilin os Apudyus.

3 John

Sa Laplapun Ni Sulat

1 ¹⁻² Patpatgoke Gaius, Sakon ak John we osa'tta angipangpangu'tta namati. Annaya sulatku kan si'kae bulbulunku. Sipupusu ayatku kan si'ka. Ilulluwaluke ambalu biyagnu ya ampigsa bos long-agnu we isuna pigsan ni pammattim. ³ Pun amod de layadku si ummali da susunud taku kan Kristu sina wok pinanoknokandae pasigka antalgod atte katuttuwaan kad ipapuutnu we angunud si katuttuwaan. ⁴ Naippun udum ak amo nabalbalu'k allaylaydak yakon sa nangngolake da abengku unudonda katuttuwaan.

Sa Mapatgan Gaius

⁵ Ay-ayatoke sunudku, ambalubalu kingwam atta susunud taku kan Kristu we ummiyan sinat te takon ay nu kailida, imbagadae inayyuwaname ustu dida. ⁶ Sa inningawanda sina, pinanoknokanda'tta namati ye magimugimung da ambalu we nan-aayatnu kan dida. Nu awad isun da sana'k ansadang sinat, pagatupam kappose bumadang kan dida ya ittom kasapulan da si dalan te siya mibagaye mas-oman Apudyus. ⁷ Te ummoyda ta iwalagawagda mipanggob kan Apu Jesus wok adidapun inawat badange nalpu'tta adipun namati. ⁸ Pun ditaku we namati kasapulan ose badangan taku dida ta makabillay taku si kewaaldae angipaigammu si katuttuwaan.

Da Diotrephes Kan Demetrius

⁹ Nanulatak atta namati ye magimugimung sinat yakon adimpun Diotrephes binigbig kalabbonganni. Pionae siya angipangpangu sinat. ¹⁰ Pun nu umaliyak sinat, ibagak kan dikayu da kingwana ya da ibagabagana mipanggob kan dikani te ippun kinatuttuwaan ni ipappabasulna kan ditaku. Kad dakampune abus da sanae banag ak dam-ona kingwa te adinapun os mangiliyon da susunud taku kan Kristu we umoy si iliyu. Kad iyadina bos da ammagili kan dida ya palyawona dida'tta namati ye magimugimung.

¹¹ Ay-ayatoke bulbulun, adim unudon da angwa'tta lawweng yakon unudom da angwa'tta ambalu. Te da angwa'tta ambalu, dida da abeng Apudyus yakon da angwa'tta lawweng ippun igammuda kan Apudyus.

¹² Ak Demetrius kad, ambalu ibagabagan da adu we tagu atte mipanggob kan siya ya tuttuwa da sana te maila si antataguna. Panoknokanni bos mipanggob kan siya ya igammume tuttuwa da annae ibagani.

Sa Anungus Ni Annae Sulat

¹³ Adu da piok okyan ibaga kan si'ka yakon adikpun indoga si annae sulat. ¹⁴ Te namnamaoke adipun manunnuwan ya ilak si'ka. Kad asita an-ug-uggude ustu.

¹⁵ Awad okyan lin-awa kan si'kae malpu kan Apudyus. Pakumustaon da bulbulunnu si'ka sina. Sinossaom pakumustaon da bulbulun taku sinat.

Jude

Sa Laplapun ni Sulat

1 Sakon ak Jude ^I we sammilun Jesu Kristu ya sunud James. Annaya sulatku kan dikayu we napili ya ay-ayaton Apudyus we Ama ya sinalaknibana inggana si mipaulian Jesu Kristu.

² Awad okyan kan dikayu amode kadagu, lin-awa kan ayate malpu kan Apudyus.

Sa Maquwisian Da Dakampun Ak Tuttuwae Mistulu

³ Ay-ayatoke bulbulun, ansagsaganaake anulat kan dikayu si mipanggob atte mataguwan taku losane namati. Yakon sinsadi, kasapulane anulatak ta bagba-gaak dikayu we iggayu kaboolanyu we angitakdog si pammati taku we nalingpingsane intalgod Apudyus atta taguna. ⁴ Te annat da tagu we illimoddae nidoga kan dikayu we adikayupun nakaimatun kan dida. Dida da nipadtu si awe si Ugud Apudyus we asi maquwis. Sana da tagu we dakampun ak naapudyusane baliwanda katuttuwaan mipanggob si kinabalun Apudyus te usaronda Ugud Apudyus ak analingodda'tta lawwenge kokokkonda. Adidapun os bigbigon katuttuwaan mipanggob kan Jesu Kristu we abus ak Apu we anserbayan taku.

Sa Nadusaan Da Bummasul Si Awe

⁵ Sinsadi pioq paikagasmok annae iniiggammuyu we ustu mipanggob si nanusaan Apudyus atta tagu we nakabasu si awe kad ibagak kan dikayu mipanggob si nanaguwana'tta taguna si nangipuyutana kan didae nanenan ad Egypt yakon sibotna kad dinusana da adipun namati wok nanakatoyda. ⁶ Sosomkonyu kad os da anghel we adipun nat-op atte saaddae innatod Apudyus kan dida wok tinenanda ustu we inggawanda'd langit. Gapu si nangwaanda'tte sadi, kinawadan Apudyus dida'k inggana wok imbaludna dida si kagikbotan inggana'k dumatong algawe anguwisana kan dida. ⁷ Isun os ni nakwa'tta ummili'd Sodom kan Gomorrah ya da nampalikwose ili. Nakabasu da kad atte dagdagas ya da losane pipion da long-agda, singgob Apudyus dida ya da ilida. ^{II} Pun sadi okyan angipaila

^I Sunud os Jesus ak Jude, maila'tte Mark 6:3. Ak James we nau-gud sina ya ak Jude, dakampun ak namatida si timpun ni nabiyagan Jesus sina'd luta, yakon natoy kad ak Jesus wok ummuli, namatida. ^{II} Genesis 19:1-29.

kan ditaku we dusaon Apudyus da adipun amati si apuye ippun makdopana'k inggana.

Sa Ugalin Da Dakampun Ak Tuttuwae Mistulu

⁸ Yakon katti isun ni koon da dakampun ak tuttuwae mistulu. Nipaigammu kan dida'tta in-inopdae koonda lawweng. Pun makabasu da si angadaluganda'tta dakampun ak asawada, adidapun bigbigon kalabbongan Apudyus ya an-ugudda'k lawweng atta maday-dayawe anghel. ⁹ Takon ay pangat da anghel we ak Michael, ^{III} adipun nan-ugud ak lawweng ta kuwisona'k Satan atte nansongbatanda kan Satan mipanggob atte ngai kalabbonganae angala si ladag Moses. ^{IV} Abuse kanana, "Ak Apudyus asi anuppak kan sika." ¹⁰ Yakon da sanae tagu we adipun naapudyusan, an-ugudda'k lawwenge misullagi'tta banage adidapun maawatan. Isudan ayam te adidapun makakaskasmok nu ngai ambalu kan lawweng ya siya unudonda da gagangaye lawwenge pipionda. Kad da sanae banag anadail kan dida.

¹¹ Kadaguda te gattoke ampakimut dusada! Te unudonda lawwenge ugalin Cain, ^V kad sa basu da isuna basu Balaam ^{VI} we kamommod si pilak ya sullagiyon da bos da angipangpangu kan didae isun ni kingwan Korah kan Moses atte awe. ^{VII} Gapu'tta kokokkonda, madusada'k ingganae isun ni dusan Korah.

¹² Sa midog-anda kan dikayu nu angan kayu kan ankumulgar kayu dumimokda. Ippun paat baina, lawotda kan bartekeroda te sa long-agdae abus somkonda. Mipanida'tta libuu we mibibbibbide ippun udanda. Isuda bos kayu we adipun amunga si ustu we amungaana bakon nu sa kayu we nalangu ya nabagut. ¹³ Mipanida bos si dakole tupiyak atte baybaye itupitupiyakna itokwal da kaissawe talbutab da kababaine kokokkonda. Isuda bos da bituwon ad langite ansayasayape nalimuda si ustu we aayyonda. Pun sana gapunae insaganan Apudyus kagikbotane inggawanda'k inggana.

^{III} Ak Michael siya angipangpangu'tta anghel Apudyus we analaknibatta tagun Apudyus kan Satan. Ilanyu'tte Daniel 10:13, 21; 12:1. ^{IV} Basaonyu si Deuteronomy 34:5-6 mipanggob si nangilibonan Apudyus kan Moses si natoyana. ^V Genesis 4:1-8; 1 John 3:12. ^{VI} Numbers da chapter 22-24; 31:16; 2 Peter 2:15-16. ^{VII} Numbers 16:1-35.

Sa Madusaan Da Daƙampun Aƙ Tuttuwae Mistulu

¹⁴ Aƙ Enoch we ƙumapitu we lunap atta ganak Adam, awad de impadtuna si mipanggob ƙan dida. Ƙanana, "Ilanyu, umali'ƙ Apu we buƙunna da simpulullibu we anghelna ¹⁵ ta umoyna ƙuwison da losane tagu. Dusaona da losane ƙabasbasuƙane adipun naapudyusan gapu'tta losane ƙingwadae lawweng ya da losane ampaiƙe imbagada si nanulagiyanda ƙan siya." ¹⁶ Da sanae tagu, pasigda ngumonongonot ya ippun pulus ƙat-opanda. Siya ƙoonda da lawwenge pipion da long-agda. Isƙaƙda da long-agda ya allelawonda da buƙunda ta aƙanda da pipionda.

Sa Imbagan Da Apostol

¹⁷ Yaƙon ƙan diƙayu we ay-ayatoƙe buƙbuƙun, ƙasapuƙane adiyu maliwatan da imbagan da apostol Jesu Kristu we Apu taƙu. ¹⁸ Ƙananda ƙan diƙayu, "Nu dumatong anungus ni algaw, awad da tagu we umangangyage da angunud si pipiondae lawweng." ¹⁹ Dida da gapun ni magoggogwaanyu, siya ƙoonda da gagangaye pipion ni long-agda te naippun ƙan dida Ispiritu Santu.

Sa Bagbaga Atta Namati

²⁰ Yaƙon ƙan diƙayu we ay-ayatoƙe buƙbuƙun, papigsaonyu da pammatiyu ƙan Apudyus. Ƙad alluwaƙu ƙayu'tte ƙabooƙan ni Ispiritu Santu. ²¹ Popotpotanyu ayat Apudyus ƙan diƙayu si anguwwayanyu si biyag aƙ inggana'd langite itton Jesu Kristu we Apu taƙu gapu si ƙadaguna.

²² Ƙadaguwanyu da anduwaduwa ta papigsaonyu da pammatida. ²³ Ƙad taguwonyu da udume adipun namati ye isun di lapsutonyu dida si apuy ad infiernu. Ƙadaguwanyu bos da ƙabasbasuƙan yaƙon ummanyu ta adi ƙayu mamansaan atte lawwenge ƙoonda.

Sa Mabindisyunan Ya Sa Mapadayawan Apudyus

²⁴⁻²⁵ Madaydayaw okyan os-ossaane Apudyus we anagu ƙan ditaƙu mipagapu ƙan Jesu Kristu we Apu taƙu. Lamogna saƙaƙniban diƙayu ta adi ƙayu maƙabasuƙ ya ippun madellaw ƙan diƙayu nu pasikadona diƙayu si sinagungna. Ƙad maganasan ƙayu we angitotollong atte sumilinge ƙinaapudyusna. Madaydayaw te siya ƙangatuwun ƙan maƙabooƙe Apudyus we naippun ƙigad ni ƙaƙabbongana inggan ni laplapuna, sinsana ya aƙ inggainggana. Amen.

Revelation

Sa Laplapun Ni Inggilin John

1 Saƙon aƙ John we nangigili si annae iblu atta bage impaigammun Jesu Kristu we ƙasapuƙane madam-an maƙwa. Aƙ Apudyus nangipaigammu ƙan siya ta ipaigammuna bos atta tagu we anserbi ƙan siya. Pun imbuun Kristu anghelna aƙ angipaigammu ƙan saƙone sammiluna. ² Inggilik da losane nipaila ƙan saƙon. Ƙad pinanoƙnoƙaƙe tuttuwa Ugud Apudyus ya da impaigammun Jesu Kristu. ³ Pian tagu we angidangsole amasa'tte annae padtu we nipaigammu ƙad pian os da andongoƙ ya amati'tta losane nigili si anna te madam-an timpu we mituttuwaanda.

Sa Pakumusta Atta Pitu We Gimung

⁴ Annaya suƙatƙu'tta pitu we gimung da namati'tte probinsiya'd Asia. ¹ Awad oƙyan ƙan diƙayu ƙinabaƙu ƙan lin-awae maƙpu ƙan Apudyus we innggaw si awe, iingaw sinsana ya aƙ inggana. Naƙpu bos atta pitu we ispiritu we inggaw si sangun ni tronona. ^{II} ⁵ Naƙpu bos ƙan Jesu Kristu we mataƙgodane amanokƙoƙ atte mipanggob ƙan Apudyus. Siya ummuna natagu ƙasin atta natoy ya siya pangat da losane ari'd luta. Ay-ayatona ditaƙu ƙad pinuƙayana ditaƙu we isun di baƙud ni basuƙ mipagapu'tte daƙanae pummoy-as atte natoyana. ⁶ Ƙad indogana ditaƙu si ampangatana wok ƙingwana ditaƙu'ƙ papadi ye anserbi ƙan Apudyus we Apudyusna ya Amana. ^{III} Aƙ Jesu Kristu oƙyan madaydayaw ya ampangat aƙ inggaingana. Amen.

⁷ Sosomƙonyu anna, umali'ƙ Jesus we midoga'tta libuu ƙad ilan da losane tagu. Taƙon ay da nanuy-uƙ ƙan siya, ilanda ya da losane tagu sina'd luta sin-iibilda gapu'tte ogyatda. Tuttuwa da anna. Amen.

⁸ Ƙanan Apu we Apudyus, "Saƙon nangadanan aƙ Alpha ƙan Omega. ^{IV} Saƙon Apudyus we maƙabooƙi atta

I Sa sadi ye timpu, sa annae probinsiya'd Asia sinakub ni gubilnu'd Rome ƙad siya ngannonda Turkey sinsana. II Sa annae iblu, nisassaud ugude pitu. Atte ƙasomsomƙan da Judyu, siya pion ni pitu ƙanan, ippun kurangna. Sa ƙasomsomƙan da ƙaaduwane angadadaƙi atte Bible, siya pion ni pitu we Ispiritu ƙanan Ispiritu Santu. Pun inusar John pitu ta ipailanae ippun kurang ni ƙewaaƙi ni Ispiritu Santu. III Exodus 19:6. IV Sa Alpha, siya lapun ni Alphabeth atte Greek. Sa Omega ƙad, siya anungus. Piona ƙanan aƙ Apudyus laplapun ni losan ya siya anungus ni losan.

losane innggaw si awe, iingaw sinsana ya aƙ inggana."

Sa Ummunae Nipaila Ƙan John

⁹ Saƙon aƙ John we sunudyu ƙan Kristu ya buƙunyu we nangiyattome napaƙalam gapu'tte niyossaanan taƙu ƙan Jesu Kristu si ampangatana. Gapu'tte nangiwaƙagawagaƙ si Ugud Apudyus ya sa namanokƙoƙaƙ si mipanggob ƙan Jesus, naƙoddonganak aƙ madusa wok inniyoyda saƙon ad Patmos, sa ban-oge ili ye niliƙwos ni baybay. ¹⁰ Yaƙon sa algawe andaydayawan ƙan Apu, isun di impain-inop ni Ispiritu Santu ƙan saƙon wok dingngolƙu andangsole ginga si odogaƙe isunan bungug di tangguyub. ¹¹ Ƙanana, "Igilim atte iblu da ilam ta idagasnu'tta pitu we gimung da namati'd Ephesus, Smyrna, Pergamum, Thyatira, Sardis, Philadelphia ya ad Laodicea."

¹² Pun nantawiliyak ƙad ta ilaƙ nu ngai gummingsa, innilaƙ da pitu we buƙawane sasap-aƙan da silaw. ¹³ Ƙad sa gaggawan da sasap-aƙan da silaw, inggaw isunan ƙatollongan di tagu we naƙpu'd langit. Nansilup atte langgoyod ya niyalawaƙos si baƙuƙungna buƙawane taƙyad. ¹⁴ Sa buuƙna ƙad, amod de itaƙnae isunan ƙapos ƙad sa atana isunan gumilgillayabe apuy. ¹⁵ Da suƙina ƙad, sumelapdae isun di napan-ige gambange nautu'tte apuy ya niyasada. Ƙad sa gingga, isuna dangsol ni pagasapas ni danume maƙpu si antaƙnange utu. ^{VI} ¹⁶ Ƙad oonnan ni madawinane imana da pitu we bituwon, maƙpu si sungadna nansupang ngalabnae ispada. Sa bosaƙna ƙad, isunan init atte mamatuƙe amod de pigsana.

¹⁷ Sa nangil-aƙ ƙan siya nisubukaƙi atte sinagungnae isun di natoy. Yaƙon inappadana saƙon si madawinane imana wok ƙanana, "Adiƙa maƙimut te saƙon ummuna ƙan anguddidi, ^{VII} ¹⁸ ya saƙon matattagu. Natoyak yaƙon ilam ƙad saƙon, matataguwaƙi aƙ inggana. Saƙon os asi ƙigad atte ƙatoy ya anna ƙan saƙon tuƙbiƙe amukaƙi ad Hades we igaw da natoy. ¹⁹ Pun igilim da losane ipailaƙ ƙan siƙae maƙwa sinsadi ya da maƙwa'tte umali ye algaw. ²⁰ Ƙaƙna nitatalu we ƙapaoyan da pitu we bituwone innilam atte madawinane imaƙ ya da pitu we buƙawane sasap-aƙan da silaw. Da pitu we bituwon, dida da anghel we angayyuwan atta pitu we gimung da namati. Da pitu ƙade buƙawane

V Daniel 7:9, 13; 10:5-6. VI Isaiah 44:6; 48:12.

sasap-alaṅ da silaw, dida da pitu we gimung da namati."

Sa Sulat Atte Gimung Da Namati'd Ephesus

2 Kanana, "Annaya isulatnu'tte anghel we angayyuwan atta namati ye magimugimung ad Ephesus, 'Sakon aangdon atta pitu we bituwon atte madawinane imaḡ ya anadtaddalaṅ si gawan da pitu we bulawane sasap-alaṅ da silaw. Annaya ibagaḡ kan diḡayu. ² Igammuḡ da losane kooḡoonyu, sa ansigabe kewaalyu ya kinaanusyu we angiyattom atta ampaḡalamān. Igammuḡ adiyupun maanusan da lawwenge tagu. Kad pinadasyu da ngannonda da long-agda apostol taḡon ay nu daḡandapun wok inigammuyu we tuliyanda. ³ Igammuḡ kinaanusyu we angiyattom atta ampaḡalamanyu gapu kan saḡon ya adikaḡyupun maayong.

⁴ "Yaḡon awad de adikaḡpun pion kan diḡayu, adiyupun ogon saḡon ay-ayaton ya da buḡunyu we isun ni damu. ⁵ Pun kasapuḡan okyane ikagasmokyū ampigsae ayatyu si damu. Ambabawi ḡayu'tta basulyu ya agayyu we angwa ya koonyu kasin da ḡingwayu si damu. Te nu adi ḡayu ambabawi, umaliyaḡ sinat ta kaanok sasap-alaṅ da silawyu'tta ustuwu we igawda. ⁶ Yaḡon awad de maḡyadaḡ si mipanggob kan diḡayu, sasangngaanyu koon da angunud atte tuttudun Nicolaus ^I we sa sasangngaak os.

⁷ "Diḡayu we naingān, andongoḡ ḡayu si ibagan ni Ispiritu Santu atta gimung da namati. Da tagu we angngog atte losane kalasin di lawweng, ittoḡ kan dida ḡalabbongane angan atte bungan ni ḡayu we angitod si biyage ^{II} awad si igaw Apudyus ad langit.' "

Sa Sulat Atte Gimung Da Namati'd Smyrna

⁸ Kanana bos, "Annaya isulatnu'tte anghel we angayyuwan atta namati ye magimugimung ad Smyrna, 'Sakon ummuna kan anguddidi. Sakon os natoy wok ummuli. Annaya ibagaḡ kan diḡayu. ⁹ Igammuḡ nampaḡalam ḡayu ya ḡapus ḡayu yaḡon sa ḡatuttuwaan, baḡnang ḡayu! Igammuḡ ose awad da Judyu we anginsultu kan diḡayu yaḡon daḡandapun ak tagun Apudyus nu adi dida da tagun Satan. ¹⁰ Adi ḡayu maḡimut atte madam-an umali ye ampaḡalamān. Impaibaḡud Satan da udum kan diḡayu ta mapadas ḡayu kad ampaḡalamon diḡayu'k simpulu we algaw. Yaḡon mataḡgodan ḡayu okyane ipapuutyu we amati kan saḡon taḡon ay nu siya gapun ni matoyanyu ta ittoḡ kan diḡayu koronae siya biyag ak inggana.

¹¹ "Diḡayu we naingān, andongoḡ ḡayu si ibagan ni Ispiritu Santu atta gimung da namati. Da tagu we

^I Da ngannonda angunud atte tuttudun Nicolaus, dida angitutuḡ we maḡwae tuttuwaon ni namati pion ni long-agna ya indogana da ugalin da adipun namati si pammatina kan Kristu. ^{II} Genesis 2:9; 3:22-24.

angngog si lawweng, adidapun midoga'tte dusa'ḡ inggana'tte kumagwae matoyan da tagu.' " ^{III}

Sa Sulat Atte Gimung Da Namati'd Pergamum

¹² Kanana bos, "Annaya isulatnu'tte anghel we angayyuwan atta namati ye magimugimung ad Pergamum, 'Sakon aangdon si antadome ispadae nansupang ngalabna. Annaya ibagaḡ kan diḡayu. ¹³ Igammuḡ sa iliyu, siya ampangatan Satan yaḡon taḡon ay nu ḡatti, adiyupun nan-awidan pammatiyu kan saḡon. Igammuḡ os naḡwa kan Antipas we mataḡgodane nangitaḡdoḡ si mipanggob kan saḡon. Taḡon ay nu gingngatda sinat atte ili ye ampangatan Satan, sissiyae pinagapagatupanyu we amati kan saḡon.

¹⁴ "Yaḡon awad de adikaḡpun pion kan diḡayu, awad da udum kan diḡayu we angunud si intuttudun Balaam atte awe. Ak Balaam kad intuttuduna kan Balak inonae anulisug atte ganak Israel ak bumasuḡ ta awisonda dida'ḡ maḡakan atte nidatun atte sinanapudyus ya angadaḡug atte daḡampun ak asawada. ^{IV}¹⁵ Awad os kan diḡayu da angunud si tuttudun Nicolaus. ¹⁶ Pun ambabawi ḡayu'tta basulyu ya agayyu we angwa te nu adi ḡayu ambabawi, madanatongaḡ kan diḡayu ya usaroḡ ispadae maḡpu'tte sungadḡu we maḡagubat kan diḡayu.

¹⁷ "Diḡayu we naingān, andongoḡ ḡayu si ibagan ni Ispiritu Santu atta gimung da namati. Da tagu we angngog si lawweng, ittaḡ dida si nitataḡu we maḡane ngannonda manna. ^V Ittaḡ os sin-ossa kan dida'tte itaḡe batu we sa nigiliyan ni baru we ngadane naippun osa'ḡ angigammu si sadi ye ngadan nu adi sa tagu we maittana.' "

Sa Sulat Atte Gimung Da Namati'd Thyatira

¹⁸ Kanana bos, "Annaya isulatnu'tte anghel we angayyuwan atta namati ye magimugimung ad Thyatira, 'Sakon Abeng Apudyus we isunan gumilgillayabe apuy atana ya isunan sumelape gambang da sukina. Annaya ibagaḡ kan diḡayu. ¹⁹ Igammuḡ da kooḡoonyu, sa ayatyu kan pammatiyu ya sa anserbiyanyu ya sa angiyattomanyu'tta ampaḡalamanyu. Igammuḡ ose amo nabaḡbaḡu da koonyu sinsana nu sa damu.

²⁰ "Yaḡon awad de adikaḡpun pion kan diḡayu, iyyunudyu we midoga sanae bubai ye ak Jezebel kan diḡayu. Kananae siya profeta we angituttudu'tta imbagān Apudyus yaḡon gapu si tuttuduna, awisona da anserbi kan saḡon ta adaḡugonda da daḡampun ak asawada kan anganda'tta maḡane nidatun atte sinanapudyus. ^{VI}²¹ Innatodḡu kan siya wayanae ambabawi'tta basulina ya agaynae angwa yaḡon adinapun

^{III} Basaonyu mipanggob atte kumagwae ḡatoy atte Revelation 20:14 ya sa 21:8. ^{IV} Numbers da chapter 22:24 ya Deuteronomy 23:4. ^V Exodus 16:4-36. ^{VI} 1 Kings 16:31; 18:4, 13, 19; 19:1-2; 21:1-26; 2 Kings 9:22, 30-37.

agaye miyadaꞑug atte daꞑampun aꞑ asawana. ²² Pun ittok ꞑan siya ummamdane saꞑit ta uumbog si ꞑa-manae adipun maꞑabangon. ꞑad ittok os umamdane ampaꝼalamanae atta naꝼadagdagas ꝼan siya nu adida ibabawi da basuꝼda ya adida agaye angwa si nidog-anda'tta ꝼaissawe ꝼingwana. ²³ Gongatok os da angunud ꝼan siya. ꝼad siya angigammuwan da losane gimung da namati ꝼan saꝼone tuttuwae angigammu'tte awad atta somsomok ꝼan pusun da tagu. ꝼad gungunaak sin-ossaossa ꝼan diꝼayu sigun atta ꝼingwayu.

²⁴ "Yaꝼon diꝼayu we udum ad Thyatira, adiꝼayupun nampaidalan si annae lawwenge tuttuduna ya naip-pun inadalyu si ꝼanandae naadaꝼome tuttudun Satan. Pun adiꝼapun ogon dog-an biline unudonyu. ²⁵ Sa abuse ibagaꝼ ꝼan diꝼayu, ipapatiyu unudon tuttuwae tuttudu inggana'ꝼ umaliyaꝼ. ²⁶ Da tagu we angngog atte lawweng ya pagapagatupandae angwa'tta piniok aꝼ inggana si anungus ni biyagda, ittok ꝼan dida ꝼalabbongane midoga ꝼan saꝼone ampangataꝼ ki-nailin di ili ²⁷ ye isun ni ꝼalabbongane innatod Amaꝼ ꝼan saꝼon. ꝼad naippun osa'ꝼ ꝼalabbong angngog ꝼan dida yaꝼon amo dallu we olgonda da adipun amigbig si ꝼalabbongandae isuna angabuꝼan ni ꝼagae bastun atte banga. ¹²⁸ Ittok os ꝼan dida'ꝼ ambigatton.

²⁹ "Diꝼayu we naingaan, andongoꝼ ꝼayu si ibagan ni Ispiritu Santu atta gimung da namati."

Sa Suꝼat Atte Gimung Da Namati'd Sardis

3 ꝼanana bos, "Annaya isuꝼatnu'tte anghel we an-gayyuwan atta namati ye magimugimung ad Sardis, 'Saꝼon aangdon atta pitu we Ispiritu Santu ya da pitu we bituwon. Annaya ibagaꝼ ꝼan diꝼayu. Igammuk da ꝼooꝼonyu, igammuꝼe sa antotollong da tagu, ampigsa da pammatiyu yaꝼon sa ꝼatuttuwaan, natoy da pammatiyu. ² Bumangon ꝼayu ta pa-pigsaonyu da anꝼuyae pammatiyu we anꝼatꝼatoy. Te inigammuꝼe da ꝼoonyu, adipun umanay aꝼ mas-oman Apudyus. ³ Sosomꝼonyu da nituttudu ꝼan inawatyu'tte awe. 괓asapula괓e patiyonyu dida ya ibabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa. Te nu adi괓ayupun buman-gon, umaliya괓e mapo괓katane isun ni a괓괓awan ta dusaok di괓ayu ya adiyupun igammu timpu we umaliya괓.

⁴ "Ya괓on annat da a괓it 괓an di괓ayu'd Sardis we adipun nangwa'괓 lawwenge isun di adipun na괓ais-sawan silupda. Sa umali ye al괓aw, dida da ma괓atad-dalan 괓an sa괓one ansilup a괓 ita괓 te labbongda. ⁵ Da tagu we angngog atte lawweng, ansilupda si ita괓 ya adi괓pun paat 괓aanon ngadanda si iblu we nigiliyan da ngadan da awad de biyagda'괓 inggana. Ibabagga괓 si sinagung Ama괓 ya da anghelnae dida da tagu괓.

I Psalm 2:8-9.

⁶ "Di괓ayu we naingaan andongo괓 괓ayu si ibagan ni Ispiritu Santu atta gimung da namati."

Sa Su괓at Atte Gimung Da Namati'd Philadelphia

⁷ 괓anana bos, "Annaya isu괓atnu'tte anghel we an-gayyuwan atta namati ye magimugimung ad Philadel-phia, 'Sa괓on abus a괓 gatto괓e nasantuwan 괓an 괓atut-tuwaan. Sa괓on aangdon si tu괓bi괓 Ari David we piona 괓anan, sa 괓alabbongan atte ampangatan Apudyus. Ngaimane iyunud괓u we lumno괓 atte ampangata괓, naippun ma괓atupod. 괓ad ngaimane adi괓pun iyunud, tuttuwae adipun ma괓alno괓! ^{II} Annaya ibaga괓 괓an di괓ayu. ⁸ Igammuk da 괓oo괓oonyu. Igammu괓e a괓it 괓a-boolanyu ya괓on impapatiyu tinuttuwa da imbaga괓 ya adiyupun pinu괓litan ngadanku. Pun innigga괓 atte sina-gungyu isun di sawange mabubu괓괓atan para 괓an di괓ayu we naippun ma괓aiyonob.

⁹ "Dongngonyu anna. Awad da Judyu sinate tagun Satan. 괓anandae dida tagun Apudyus ya괓on da괓am-pun te tuliyanda. Sa umali ye al괓aw ipatut괓u we umoy-da anallu괓u si sinagungyu 괓ad asida igammuwone ay-ayato괓 di괓ayu. ¹⁰ Te tinuttuwayu da bilinku we anu-sanyu iyattom ampa괓alamanyu, sa괓a괓niba괓 di괓ayu'tte ampa괓imute ampa괓alamane madam-an dumatong si intero we lubung ta mapadas da losane tagu'd luta. ¹¹ Madam-an timpu we umaliya괓. Pun ipapatiyu un-udon tuttuwae tuttudu ta ippun osa'괓 angaan atte gungunayu. ¹² Sa tagu we ol괓ona lawweng, ambali-no괓 a괓 ali괓in ni templo we bo괓oy Apudyus 괓ad adipun paat magitot a괓 inggana. Ma괓kaa괓 os si ngadan Apudyus we Apu괓 ya sa ngadan ni siyudadna, sa baru we Jerusalem we duma괓ae ma괓pu 괓an siya'd langit. Ma괓kaa괓 os atte baru we ngadanku.

¹³ "Di괓ayu we naingaan andongo괓 괓ayu si ibagan ni Ispiritu Santu atta gimung da namati."

Sa Su괓at Atte Gimung Da Namati'd Laodicea

¹⁴ 괓anana bos, "Annaya isu괓atnu'tte anghel we an-gayyuwan atta namati ye magimugimung ad Laodicea, 'Sa괓on nangadanan a괓 Amen te sa괓on mata괓godan ya tuttuwae ana괓do괓. 괓ad Sa괓on os lapla-pun da losane 괓ingwan Apudyus. Annaya ibaga괓 괓an di괓ayu. ¹⁵ Igammuk da 괓oo괓oonyu, mipani 괓ayu si an-do괓nate danume adipun an-atung ba괓on nu an-tungnin. Pio괓 nu an-atung 괓ayu ba괓on nu antungnin 괓ayu! ^{III} ¹⁶ Pun gapu ta abuse ando괓nat 괓ayu, ituppa괓

II *Isaiah 22:22.* III *Inningaw duwae ili ye mangmangngol ga-pu'tte danumdae inggaw atte adanina'd Laodicea. Ad Hierapolis 괓ad, inningaw os bubune tumo괓wala괓 ni an-atunge danume um-moy da tagu sidi ta an-amosda te patiyondae ma괓aan da sa괓itda. Ad Colossae 괓ad os, inningaw antungnine danume ampiya'괓 mainum. Ya괓on sa danum ad Laodicea, ando괓nat ya allagab괓ab. Pun siya 괓ananda udume sa pion Jesus 괓anan atta sanate an-atung 괓an an-tungnine danum awad de 괓ausarana ya괓on sa ando괓nate danum, miyis-isu si danum ad Laodicea we ippun 괓ausarana.*

dikayu. ¹⁷ Te kananyu we baknang kayu ya awad kan dikayu da losane kasapulanyu. Yakon adiyupun igammu we sa katuttuwaan, kaddagu kayu, kapus kayu, amboboddang kayu ya nakulap kayu. ¹⁸ Pun bagba-gaak dikayu we ngumina kayu si bulawan kan sakone nalunag kan pinapolkas ni apuy ta bumaknang kayu we tuttuwa. Ngumina kayu bos si itake silupe ikaboty ta adi kayu mabainan gapu ta amboboddang kayu. Ngumina kayu bos si agase iyagasyu'tta atayu ta pumadda ilanyu. ¹⁹ Suppakak kan saplitak da losane ay-ayatok, pun ibabawiyu da basulyu ya agayyu we angwa ta unudonyu sakone ustu. ²⁰ Dongngonyu, anaake sumisikad ya ankugkugkug atta sawang da boloyyu. Nu awad angngol atte gingak ya bukatana lewangan, lumnokak ya an-ubung kani ye angan. ²¹ Da tagu we angngog si lawweng, ittak dida'k kalab-bongane makatukdu kan sakone ampangate isun ni nangngogak kan Satan wok nakatukduwak kan Amak atte tronona.

²² "Dikayu we naingaan, andongol kayu si ibagan ni Ispiritu Santu atta gimung da namati."

Sa Madayawan Apudyus Ad Langit

4 Naabus kad, intapku we nabuktan sawang ad langit. Dingngolku bos isun ni dingngolku we isunan gingan di tangguyube kanana kan sakon, "Umali ka sina'd langit ta ipailak kan si ka da kasapulane makwa si umali ye algaw." ² Pun daguse isunan impain-inop ni Ispiritu Santu kan sakon wok innilak tronon ni ari'd langite inggawe tutukdu. ³ Sa katollongan kad ni tutukdu, sumelaselape isuna ampatogete batu we ngannonda jasper ya carnelian. Kad sa nampalikwos atte trono, ^{II} inninggaw abungale lingsi kolornae isun di batu we ngannonda emerald. ^{III}⁴ Sa nampalikwos atte trono, inggaw os da duwampu ya opate trono we tummutukduwan da duwampu ya opate angipangpangu. Nampassilupda'k itake silup ya nakoronaanda'k bulawan. ⁵ Sa malpu si nanggagawae trono, inninggaw angulkuliyatyate kilat ya sa andangsole kidul ya da udume aguduud. Kad sa sinagungna, inninggaw da pitu we silawe gumilgillayabe mipail-an da pitu we Ispiritu Apudyus. ⁶ Sa sinagung os ni trono, inninggaw isunan baybaye sa katollongana isun di ampokase samling kan kristal we sumelaselap.

Sa adani si opate igid ni trono, inninggaw da opate matattagu we kingwanae sa long-agda, pasige ata sinagungda ya siya bos atta odogda. ^{IV}⁷ Sa katollon-

I Mibagay impaibagan Apu Jesus kan dida'd Laodicea te nandind-inamagda gapu'tta aduadu we bangku kan lakuda, sa amalu we lupute ngitite kingwada'k silup ya sa agas da atae ingginada'tta udume ili. II Basaonyu bos mipanggob si katollongan Apudyus ya sa trono atte Ezekiel 1:26-28. III Da jasper, carnelian ya emerald di da kalasin da ampapatogete batu. IV Atte Ezekiel 1:5-21 ya 10:1-2, ni-

gan ni ummunae kingwana isunan lion, sa kumagwa isunan ba ka, sa kumaklu isunan bosal di tagu ya sa kumapat isuna dakole bukawe antattayap. ⁸ Kad da sanae opate kingwana, napayakanda bos ak sin-oonom ya losan ata long-agda takon ay ad dalom si payakda. Inalgaw kan nilabi, adidapun paat iginoke ankanta. Kanandae angikananta, "Ak Apudyus abus ak gattoke nasantuwan! Siya ma ka-bool atta losan.

Inninggaw si awe, iinggaw sinsadi ya iinggaw ak inggana." ^V

⁹ Kad da annae opate matattagu we kingwana andaydayawda, ipatpatogda ya anggappiyada si tutukdu'tte trono we sa matattagu'k inggana. ¹⁰ Kad umoy da duwampu ya opate angipangpangu analluku si sinagung ni tutukdu si trono we sa matattagu'k inggana ya andaydayawda bos kan siya. Kad ibadongda bos da koronada'tte sinagungna ya kanandae angikananta,

¹¹ "Si ka Apu we Apudyusni, kalabbongame awaton dayawni, kinapatogni ya bigbigonni kaboolam. Te si ka nangwa'tta losan.

Kad gapu'tte panggobnu, nakwada ya matattaguda."

Sa Nalukube Kopel Ya Sa Ubbu We Karnero

5 Pun innilak atte dawinane iman ni tutukdu'tte trono oonnanae nalukube kopele nagiliyan labawna ya sa odogna. Kad awad da pitu we isunan malkae nipakot si igidna ta adi maukayag. ^{VI}² Innilak os anghel we dakol kaboolanae iwwalagawagna'tte andangsole gingae kanana, "Ngai kamman awad kalabbonganae alloкта'tta sanae malka ta bukyagona nalukube kopel?" ³ Yakon takon ay ad langit bakon nu ad luta bakon nu ad dalom atte lutae igaw da natoy, naippun pulus osa'k anna kalabbonganae amukyag atte nalukube kopel ta basaona. ⁴ Pun insaladku we umibiibil te naippun naodasan ak kallabbong amukyag atte nalukube kopel. ⁵ Pune sadi kanan ni osa kan sakone angipangpangu, "Adika umibiibil te ilam kad awad de ngannonda Lion atta ganak Judah ya sa ganak Ari David. ^{VII} Illogna'k Satan pun awad kan siya kalabbongane alloкта'tta pitu we malkae nipakot si nalukube kopel ta bukyagona."

⁶ Inugudna kad sadi, innilak Ubbu we Karnero we sisikad si gaggawan da opate matattagu we kingwam ya da angipangpangu we nilikwosda trono. Sa katollongan kad ni Ubbu we Karnero isuna katollongan ni

baga bos katollongan da sanae kingwana kad nangadanandae "Cherubim." ^V Isaiah 6:2-3. ^{VI} Ezekiel 2:9-10. ^{VII} Sa Lion kad, siya kakosdolane ayame nausar ak kais-isun da ari. Ad Judah kad, siya ili ye nalpuwan da losane nan-ari'd Israel. Ak Ari David, ganak Judah, siya kabaluwane ari'd Israel. Ilanyu'tte Genesis 49:9-10 ya atte Isaiah 11:1, 10.

napatoy. Pitu sakkudna ya pitu bos atanae dida da pitu we Ispiritu Santu ^I we imbuunna'tta losane ili'd luta. ⁷ Ummoy Ubbu we Karnero atte trono wok innałana nalukube kopel si madawinane iman ni tutukdu'tte trono. ⁸ Innałana kad nalukube kopel, ummoy losan da opate kingwam ya da duwampułu ya opate angipangpangu we nanalluku si sinagung ni Ubbu we Karnero. Sin-ossaossa kan dida nangdon ak arpa ^{II} sa usarondae andayaw ya sa bulawane malukunge napnu'tte incenso we luwalun da tagun Apudyus. ⁹ Kanan-dae angikankanta'tta baru we kanta,

"Siķa kallabbong
angala si nalukube kopel
ya alloķta'tte malķa.

Te napatoyķa
wok sa dałam nanubutnu'tta
tagu ta ambalindae tagun Apudyus.
Kad malpuda'tta losane ili ya da losane tribu ya da tagu

we nansabasabali gingada kan nalpuwanda.

¹⁰ Kad indogam dida si ampangatom
wok kingwam dida'ķ papadi ye anserbi si Apudyus
taķu

ya midogada kan siķa
ampangat sina'd luta."

¹¹ Nantollongak kad kasin, dingngolķu gingan da ummamdane anghel we adipun mabelang. Niliķwosda trono ya da matattagu we kingwam ya da angipangpangu. ¹² Kanandae nangidangsoł,

"Sa Ubbu we Karnero we napatoy, kalabbonganae awaton

ķaboolan, ķinabaķnang, ķinalaing, ķinapigsa, ķinap-atog, ķinadayaw kan anggappiyaan."

¹³ Naabus kad, dingngolķu imbagan da losane awad ad langit, ad luta ya ad dałom atte lutae igaw da natoy ya sa baybay. Losan atta kingwan Apudyus, kananda,

"Kan siyae tutukdu'tte trono ya sa Ubbu we Karnero, mabindisyunan, mapatgan, madaydayaw ya mabigbig
ķaboolanda'ķ inggaingana."

¹⁴ Pun kanan da opate matattagu we kingwam,
"Amen." Kad da angipangpangu, nanallukuda bose nandaydayaw.

Sa Naloķtaan Ni Onome Malķa

6 Pun innilaķe niloķtan ni Ubbu we Karnero osa'tta pitu we malķan ni nalukube kopel wok dingngolķu isunan ķiduķe gingan ni osa'tta opate matattagu we kingwam. Kanana, "Umalika!" ² Pune sadi innilaķ itaķe ķabayu we sa nangabayu, aangedon ak

panae sa usaronae maķagubat. Naittan ak korona wok daguse nallibbat ta pagatupana olgon da ķabusułna.

³ Naabus kad, niloķtan ni Ubbu we Karnero kumagwae malķan ni nalukube kopel wok dingngolķu gingan ni kumagwae matattagu we kingwame kanana, "Umalika!" ⁴ Pun natanokwal dilaage ķabayu. Sa nangabayu kad, naittan ak kalabbongane angaan atte ulnus sina'd luta ta anggugubat ya ampapatoy da tagu. Naittan os atte andu we ispada.

⁵ Pun niloķtan kad ni Ubbu we Karnero kumaklu we malķan ni nalukube kopel, dingngolķu gingan ni kumaklu we matattagu we kingwam. Kanana, "Umalika!" Intollongķu kad, innilaķ ngitite ķabayu. Sa nangabayu kad, aangedon ak timbangan. ⁶ Dingngolķu isun di gingae nalpu si gawan da opate matattagu we kingwame kanana, "Sa umali ye algaw, awad de inggi. Kad sa tangdan ni osae tagu'tte sin-algaw duwan supae wheat baķon nu gogwan di kilo we arinae barley ye ossaane palata nginana. Yaķon adim dadailon mantika ya sa bayas."

⁷ Niloķtan kad ni Ubbu we Karnero kumapate malķan ni nalukube kopel, dingngolķu gingan ni kumapate matattagu we kingwame kanana, "Umalika!" ⁸ Intollongķu kad, innilaķ buute ķabayu. Sa nangabayu kad nangngadan ak Katoy ya sa ummun-unud kan siya nangngadan ak Hades we igaw da natoy. Naittanda'ķ kalabbongane anadail atte inķapat da tagu sina'd luta. Gongatonda da udum atte ispada, da udum atte inggi, da udum atte dayang-as ya da udume gongaton da atape ayam sina'd luta.

⁹ Niloķtan kad ni Ubbu we Karnero kumalimae malķan ni nalukube kopel, innilaķ atte dugun ni altar da kalidodwan da napatoy gapu si nangiwalagawaganda si Ugud Apudyus ya sa nanaķdolanda si tutudun Jesus. ¹⁰ Kanandae nangidangsoł, "Apudyus we maķabool atta losan, siķa gattoķe nasantuwan kan tuttuwa, ķamaan ni anguwisam kan angibalosam atta tagu'd lutae namatoy kan namapoy-as atta dałani?"

¹¹ Pun naittan da sadi ye kalidodwa si itaķe langgoyode silup. Kad nibaga kan didae an-illongda yan ak sinakitan inggana'ķ maganggangput belang da susunuda kan Kristu we anserbi kan Apudyus we patoyon da tagu we isun os ni napatoyanda.

¹² Niloķtan kad ni Ubbu we Karnero kumanome malķan ni nalukube kopel, baag-en inninggaw ampigsapigsae lunig. Sa init kad, gummiķbote isun ni ngitite sinnun, sa langngayae sołag, dummilaage isun di dała. ¹³ Da bituwon kad os ad langit, naottagda si lutae isun ni bungan ni kayu we maduganak daampun mal-um nu mayugayug si ampigsae bali. ¹⁴ Sa sadi ye timpu nawawan langite isunan nalukube kopel. Kad losan ose beleg ya da ili ye niliķwos ni baybay, naķanda'tta igawda. ¹⁵ Ummogyat losan da tagu'd luta. Da ari ya da udume papangat, da pangat da suldadu, da

^I Ilam de footnote atte 4:5. ^{II} Sa arpa kad, osae kalasin di gitara we isun ni inusar David atte Dadaane Tulag.

babaknang ya da udume anna kaboolanda ya da udume musassu bakon nu dakampun, losanda nanta'lu'tta liyang ya sa igaw da batbatu si bebbeleg. ¹⁶ Ummadawagda'k kadagu'tta bebbeleg ya da danak'ole batbatu wok kananda, "Magday kayu ta tab-unanyu dikani ta adin dikani ilan atte tumutukdu si trono ya mitalu kani nu dumatong ampakimute sangan ni Ubbu we Karnero. ¹⁷ Te dumatong kaog-ogyate algaw ni umamdane sangada'tta tagu ya naippon paat angilasat!"

Da Nalpaan Ak Opatpulu Ya Opatlibu We Tagun Apudyus

7 Naabus kad, innilak da opate anghel we sumisikad atte opate dugyun ni lutae sosondonda opate malpuwan ni bibbid ta adi okyan mabibbidan luta, baybay ya da ngaimane kayu. ² Pun innilak osae anghel we ngumatungatu we nalpu'tte dumingitan inite oonnana malkae kuwan ni matattagu we Apudyus. Pinokawana da opate bulunnae anghel we innattan Apudyus ak kalabbongane anadail si luta kan baybay, ³ wok kanana, "Adiyu yan dadailon luta bakon nu sa baybay bakon nu da kayu inggana'k malkaanni da kiday da nanserserbi si Apudyus taku." ⁴ Pun dingngolku belang da tagu we namalkaan. Umoye nalpaan ak opatpulu ya opatlibu we nalpuda'tta ganak da nasawalan ak duwae abeng Israel. ⁵⁻⁸ Bagil nasawalan ak duwae libu da namalkaan atta ganak da abeng Israel we da Judah, Reuben, Gad, Asher, Naphtali, Manasseh, Simeon, Levi, Issachar, Zebulun, Joseph ya ak Benjamin.

Da Adipun Mabelange Tagu We Nampassilup Ak Itak

⁹ Naabus kad sadi, innilak os da amoamode tagu we adidapun mabelange nalpu'tta losane ili ya da losane tribu ya da tagu we nansabasabali gingada kan nalpuwanda. Sumisikadda'tte sinagung ni trono ya sa Ubbu we Karnero. Nampassilupda'k itake langgoyod ya napa'k-odonda'k tubu we isun di baing ta angipail-anda si layadda. ¹⁰ Indangsoldae nampokaw wok kananda, "Sa Anagu kan ditaku, ak Apudyus taku we sa tutukdu'tte trono ya sa Ubbu we Karnero." ¹¹ Inninggaw os da losane anghel atte nampalikwos si trono ya da angipangpangu ya da opate matattagu we kingwam. Nanallukuda'tte sinagung ni trono wok nandaydayawda kan Apudyus, ¹² kananda, "Dayawon taku, anggappiya taku kan patgan taku'k Apudyus we anserbiyan taku ya bigbigon taku we siya malpuwan ni kinadayaw, kinalaing ya kaboolan kan kinapigsa. Amen!"

¹³ Pun kanan ni osa'tta angipangpangu we nangimus kan sakon, "Igammum kad ain nu ngai da

annae nampassilup ak itake langgoyod ya nu dinu nalpuwanda?"

¹⁴ Kanak kan siya, "Naid, Apu, sika angigammu."

Pun kanana, "Sana da nallagum atte ampakimute ampakalaman. Pinapolkasda da langgoyodda'tte dalan ni Ubbu we Karnero ta umitakda. ¹⁵ Pun sana gapunae awadda si sinagung ni tronon Apudyus we anserserbi kan siya si templona'tte inal'gaw ya nilabi. Sa awad atte trono, patilayune bulunna dida ya taltaliku'nana dida. ¹⁶ Adidapun paat ogon maulat bakon nu mauwaw ya adidapun ogon giknaon atung ni init ya da udume an-atung. ¹⁷ Te sa Ubbu we Karnero we awad si gaggawan ni trono, siya anangkon kan dida. Kad ipuyutna dida'tte bubune malpuwan ni danume angitod si biyag. ¹ Kad punasan os Apudyus losan da luwada."

Sa Naloktaan Ni Kumapitu We Malka

8 Niloktan kad ni Ubbu we Karnero kumapitu we malkan ni nalukube kopel, naippon um-umsiyong ad langit atte gogwan di oras. ² Pun innilak da pitu we anghel we summisikad si sinagung Apudyus. Naittanda'k pitu we tangguyub.

³ Dummatong osae anghel we aangdon atte bulawane iiggaan ni incenso wok ummoy summikad atte bulawane altar. Naittan ak adu we incenso ak midoga'tte luwalun da losane tagun Apudyus ak masgob ya midatun kan Apudyus atte altar we awad atte sinagung ni trono. ⁴ Sa asuk ni incenso, nampangatu we nidoga luwalun da tagun Apudyus we nalpu si iman ni anghel we sisikad atte sinagung Apudyus. ⁵ Naabus kad, inna'an os ni anghel iiggaan ni incenso wok punuwona si buma'abala'ae usinge nalpu si altar wok imbintugna'd luta. Pune sadi inninggaw angulkuliyatyate kilat ya sa andangsole kidul, da udume aguduud ya nidisan os lunig.

Da Onome Ummunae Tangguyub

⁶ Naabus kad, nansagana da pitu we anghel we anangguyub.

⁷ Nanangguyub kad ummunae anghel, inninggaw dalalu ya sa apuye nakamsan ak dalae naottag ad luta wok nasgob inka'klun ni annae luta, isuna bos atta kayu ya da losane lumun.

⁸ Naabus kad, nanangguyub os kumagwae anghel, pun inggaw isunan simbelegane umapuapuye nibalulu'tte baybay wok nambalin ak dala inka'klun ni baybay. ⁹ Pun natoy inka'klun da losane matattagu'tte baybay ya nadadail inka'klun da bapur.

¹⁰ Naabus kad, nanangguyub kumaklu we anghel wok naottag dakolane bituwone nalpu'd langite isunan silawe umapuapuy. Pun naottag atte inka'klun

¹ Psalm 23:1-2; Isaiah 25:8; 49:10; Ezekiel 34:23.

da tawwang ya da bubun. ¹¹ Sa ngadan ni sanate bituwon, Ampait. Pun pummait inkaqlun da danum wok adu da natoye tagu te ininumda ampait danum.

¹² Nanangguyub kad kumapate anghel, nadadail inkaqlun ni init, sa solag ya da bituwon wok gummiqbot inkaqlun ni silawda. Pun gummiqbot inkaqlun ni algaw ya sa labi.

¹³ Pun innilaq bukawae antattayap ad ngatu we indangsolna kanane, "Kaddagu! Kaddagu! Kaddagu da losane inggaw ad luta nu anangguyub da tuju we nabun-ane anghel."

9 Naabus kad, nanangguyub kumalimae anghel wok innilaq bituwone naottag sina'd lutae nalpu'd langit. Sa annae bituwon naittan ak tulbikē anuḷbikna si onob ni abute ippun patinggan ni kaadalomna. ² Binuqtana kad sadi ye abut, natanokwal asuke isunan asuk di amode apuy wok gummiqbot init ya sa langit gapu'tte sadi ye asuke nalpu'tte abut. ³ Inninggaw os da dudune nalpu'tte asuk wok nan-osogda'd luta. Naittanda'k kaboolane sumilude isun da scorpion. ⁴ Nibilin kan didae adida dadailon da lumun, kayu ya da udume allilingsi ye mula'd luta yaqon siya abus ak dadailonda da tagu we adipun namaḷkaan da kidayda si malkan Apudyus. ⁵ Yaqon adidapun naittan ak kaboolane angongat atta tagu nu adi abuse ampaqalamonda dida'tte unog di limae bujan. Sa lak-amondae ampaqalaman isuna ampaqalaman ni tagu we siludan ni scorpion. ⁶ Pun sa unog ni sanae limae bujan, piondae matoyda ya pada-sonda gongaton long-agda yaqon isunae adidapun matoy.

⁷ Sa katollongan da annae dudun, isuda da kabayu we nakasaganae umoy makagubat. Nalnobda'k isunan koronae buḷawan ya da bosalda kad isunan bosal di tagu. ⁸ Kad da buukda isunan buuk di bubai ya isunan baban di lion da babada. ⁹ Nataqupalan da balukungda'tte isunan kagae takupaḷ. Sa kayabkab kad da payakda isuna kodokodog da adu we kabayu we amutbut atta kalesae umoy atte gubatan. ¹⁰ Awad da siludda'tta ipusdae isunan silud di scorpione siya igaw ni kaboolandae amaqalam atta tagu si unog ni limae bujan. ¹¹ Sa arida kad, sa anghel we simbiyang si abute ippun patinggan ni kaadalomna. Sa ngadanna'tte Hinebrew, Abaddon ya Apollyon ngadanna'tte Grineek we sa pionda ugudon, Dumaddadail.

¹² Nagangput ummunae ampaqimute ampaqalaman. Yaqon awad de duwae daampun dumatong.

¹³ Pun nanangguyub kad miqanome anghel, dingngolku gingae nalpu'tte opate sakkud ni buḷawane altar atte sinagung Apudyus. ¹⁴ Kanana'tte kumanome anghel we nangdon ak tangguyub, "Inka ukasan da opate anghel we nibawod atte igaw ni daqole

tawwang Euphrates." ¹⁵ Pun ummoyna inukasan dida te dida nisagana si ustustu we tawon kan bujan, algaw ya orase umoyda pumatoy atte inkaqlun da tagu.

¹⁶ Nibaga kan saqon iyap da suldadu we nangabayu we duwanggasute million. ¹⁷ Sa katollongan da kabayu ya da nangabayu, kakna nipaila kan saqon atte isun di in-inop: Da takupaḷ kad da balukungda, tuju we kalasi ye kolor. Awad de dilaag, blue ya sa ngela. Sa ulun kad da kabayu, isudan ulun di lion ya malpu si sungadda apuy, asuk ya sa sulfur. ¹⁸ Nankakatoy da inkaqlun da tagu gapu'tte sadi ye apuy, asuk ya sa sulfur we malpu'tta sungadda. ¹⁹ Te sa kaboolan da sanae kabayu we gumngat, awad atta sungadda ya da ipusda. Te isunan ulog da ipusdae nauḷuwan ya sana da inusardae amaqalam atta tagu.

²⁰ Yaqon da nabun-ane tagu we adipun nankakatoy gapu'tta sanae ampaqalaman, adidapun nam-babawi'tta basulda ya adidapun iyyagaye angwa. Sisiyae adidapun iyyagaye nanaydayaw atta alan ya da sinan-apudyus we nakwa si buḷawan, palata, gambang, batu ya da kayu we kingwan di tagu we sinan-apudyus we adidapun makaila, makadongoḷ ya adidapun makataddalan. ²¹ Adidapun os imbabawi da udume kingwada ya adidapun iyyagaye nangwa, isun ni nangongatanda'tta tagu, sa nangaḷay-abanda'tta alan ta ampaqalamonda da tagu ya sa miyadaluganda'tta dakampun ak asawada ya sa nan-akawanda.

Sa Anghel Ya Sa Ban-oge Kopel

10 Naabus kad, innilaq osae makaboolae anghel we dummoḷadoḷae nalpu'd langit. Nalabungan atte libuu kad inninggaw abungal atte ngatun ni uluna. Sa bosalna kad, sumelaselape isunan init ya isunan natutuude gilab di apuy da sukina. ² Oonnana ban-oge nalukube kopele nabukyag wok inggudosna madawinane sukina'tte baybay ya sa madawigi'tte luta. ³ Indangsolnae namboggae isunan ngoḷngol di lion. Pun summongbat da pitu we kidule ummaguduud. ⁴ Isaladku okyane angigili'tta imbagan da kidul yaqon dingngolku gingae nalpu'd langite kanana, "Adim igili imbagan da pitu we kidul. Ilimodnu dida."

⁵ Pun sa anghel we tummatakdog atte baybay ya sa luta, intayagna madawinane imana, ⁶ wok nansapata'tte ngadan Apudyus we matattagu'k ingganee nangwa'tta langit, luta, baybay ya da losane awad kan dida. Kanana, "Naippun okyan ogon mitalyanan da makwa. ⁷ Te sa timpu we anangguyub kumapitu we anghel, mituttuwa nilimode planun Apudyus we sa imbagana'tta profetanae an-uuggudonae nanserserbi kan siya."

⁸ Pun dingngolku kasin gingae nalpu'd langite kanana, "Inka alan nabukyage nalukube kopele innon-

I Sa scorpion kad, sana ngadanon taku asawan ni gayyaman.

nan ni sanae anghel we summisikad si baybay ya sa luta.”

⁹ Pun ummadaniyak atte anghel wok kindawku kan siya ban-oge kopel. Kanana, “Kanom. Sa tamtamna kad ammaise isunan dilun di alig atte sungadnu yakon umun-uni kad sumigab buwangnu'tte paitna.”

¹⁰ Pun innalak sanae ban-oge kopele oonnan ni anghel wok kinanku. Tutuwae ammais tamtamnae isunan dilun di alig atte sungadku yakon nilumtunku kad, summigab atte buwangku paitna. ¹¹ Inninggaw nangibaga kan sakon kanane, “Kasapulane kasinnu ipadtu da makwa'tta kinailin di ili ya da grupun da tagu we nansabasabali gingada kan kublida ya da arida.”

Da Duwae Anakdol

11 Naabus kad, inninggaw nangitod kan sakon atte iisonge isun di sulukud wok kanana kan sakon, “Inka isongon templon Apudyus ya sa altar kad iyapom da andayaw sidi. ² Yakon adim isongon paway atte lasin ni templo te naitod atta Gentil ta olgonda kan ipangatanda siyudad Apudyus si opatpulu ya duwae bulan. ³ Kad ittok kalabbongan atta duwae anakdol kan sakon kad angipadtuda'tta ipaigammuk kan dida si unog di sillibu ya duwanggasut ya onompu lu we algaw. Ansisillupda'k saku.” ¹

⁴ Da annae duwae anakdol, dida mipaniyan da duwae kayu we olive ya sa duwae bulawane sasapalan da silawe awad atte sinagung Apudyus we Apun da tagu'd luta. ¹⁵ Kad ngaimane amadas amakalam kan dida, tumokwal apuye malpu si sungaddae anogob atta kabusu'lda. Da amadas amakalam kan dida, kattinonda matoy. ⁶ Maittanda'k kaboolane angiyonob atte langit ta adi umudan atte timpu we angipadtuwanda'tta ipaigammun Apudyus kan dida. Awad os kaboolandae ambalinonda da danum ak dala ya sa kaboolandae amakalam atta tagu'd luta'tte ngaimane ampakalaman takon ay angampiga sigun si pionda.

⁷ Maabus kade ibagada da impaigammun Apudyus kan dida, tumokwal kaog-ogyate ayame malpu si abute ippun patinggan ni kaadalomna ya makagubat kan dida. Kad angngog ya anggongat kan dida, ⁸ ya ankabadong da ladagda'tte kalsa'tte dakodakole siyudade nipattojan ni Apuda'tte kros we sadi mipani'd Sodom ya ad Egypt. ⁹ Tulun algaw ya gogwae ilan da tagu we lumaus da ladag. Da sanae tagu, malpuda'tta losane ili ya da losane tribu ya da tagu we nansabasabali gingada kan nalpuwanda. Kad adidapun iyunude milibonda. ¹⁰ Da adipun namati ye inggaw ad luta, anggayagayada ya an-asiatodda gapu si layadda'tte

I Da profetan Apudyus si awe, ansisillupda'k saku we silup, amod ay da profetanae angiwalagawag si kasapulane ambabawi. Sa osa bos, sa saku we silup siya sinyal di babauy. II Zechariah 4:1-14.

natoyan da annae duwae profetan Apudyus te dida gapun ni ampakalamanda.

¹¹ Yakon malakpus kad tulun algaw ya gogwa, sa an-gose malpu kan Apudyus we angitod atte biyag lum-nok kan dida ya summikadda. Kad amod de ogyat da angila kan dida. ¹² Maabus kad, dongngon da duwae profetan Apudyus andangsole gingae malpu'd langite kanana kan dida, “Umali kayu sina.” Pune sadi nipang-gatuda'tte libuu we umoy ad langit kad itotollong da kabusu'lda dida. ¹³ Sa sadi ye oras, inggaw os um-mamdane lunige anadail atte kasimpulun ni sadi ye siyudad wok sadi nanakatoyan da pitullibu we tagu. Pun ummogyat da nabun-an wok andayawda'tte kinangatun Apudyus we awad ad langit.

¹⁴ Nagangput kumagwae ampakimute ampakalaman. ^{III} Sissiyae awad de kumaklu we madam-an du-matong.

Sa Kumapitu We Tangguyub

¹⁵ Nagangput kad nanangguyub kumapitu we anghel, inninggaw da andangsole ginga'd langite kananda, “Inggana sinsadi, naippun udum ak makwae angipangat atte lubang malaksid ak Apu taku we Apudyus ya sa Kristu ^{IV} we imbuunna ya ippun anun-gus ni ampangatana.” ¹⁶ Kad da duwampulu ya opate angipangpangu we tummutukdu'tta tronoda si sinagung Apudyus, nanallukuda wok nandaydayawda kan siya, ¹⁷ kananda,

“Anggappiya kani kan sika Apudyus we makabool at-ta losan,

sika inninggaw si awe ya inggaw sinsadi, te impailam nakaskasdaawe kaboolam, kad insaladnu we ampangat.

¹⁸ Da sumusullagi kan sika, amod de ansasangada yakon sinsadi dummatong timpu we sumang-am ya dusaom dida,

te sana timpu we anguwisam atta losane nanakatoy.

Kad sinsadi bos timpu we gungunaam da sammilume da profetam ya da losane tagume angisipog kan sika, da nababa ya da nangangatu.

Kad dadailom os da nanadail atta tagu'd luta.”

¹⁹ Pun nabukatan templon Apudyus ad langit wok naila sidi mapatgane kasun ni tulag. Inninggaw da nanguliyatyate kilat ya sa andangsole kidul ya da udume aguduud ya sa lunig ya sa ummamdane dalalu.

III Sa kumagwae ampakimute ampakalaman, da kabayu we nau-gud atte 9:13-21. Sa mipanggob si bamban-oge kopel ya da duwae profeta maila'tte 10:1-11:13 dakampun ak dogan ni kumagwae am-pakimute ampakalaman IV Ak Kristu siya pinilin Apudyus ak Anagu ya An-ari.

Sa Bubai Ya Sa Dragon

12 Pune sadi, nampaila nakaskasdaawe sinyal ad langit. Te nampaila bubai ye nasilupan atte isuna siling ni inite summisiƙad atte soƙag. Nakoronaan atta nasawaƙan aƙ duwae bituwon. ² Sa anna ƙade bubai, umaannaƙ ya ummibil gapu'tte sigab ni buwangna.

³ Inninggaw os osae sinyal ad langite nampaila daƙodaƙole dragone dilaag, pitu ulunae losan nakoronaan ya sa sakkudnae simpulu. ⁴ Iwwasiwas ƙad ni dragon ipusna, niballu inƙaƙlun da bituwon ad langit atte luta. Pun tummaƙdog si sinagung ni bubai ye umaannaƙ ta ƙanona abengnae mibuƙnag. ⁵ Nibuƙnag ƙad abengnae laƙaƙi, naƙapsut wok naiyoy si tronon Apudyus te sa umali ye algaw siya ambaline pangat atta losane ili ye usarona bastune ƙaga ya aadi ye olgona da adipun anuttuwa si ƙalabbongana. ⁶ Sa bubai ƙad ummawid atte bumbummaawe insaganan Apudyus aƙ inggawana ta matangƙonan sidi'ƙ sillibu ya duwanggasut ya onompu lu we algaw.

⁷ Pun binnumtaƙ gubat ad langit wok aƙ Michael ya da buƙunnae anghel, naƙagubatda'tte dragon ya da buƙunna bese anghel. ⁸ Pun naabaƙ dragon ya da buƙunna wok ippun ogon igawda'd langit. ⁹ Ƙad niballu'd luta daƙole dragone nidoga da anghelna. Aƙ Satan sanae nampailae ulog si awe. Siya nangallelaw atta tagu si intero we lubung. ^I

¹⁰ Naabus ƙad, dingngolƙu andangsole ginga'd langite ƙanana, "Annan nituttuwa sanae anaguwan Apudyus atta tagu. Dummatong algawe angipail-ana si ƙaboolanae ampangata ya sa angipail-ana si ƙalabbongan ni Kristunae imbuunna. Te sa namabasul atta susunud taƙu ƙan Kristu atte inalƙaw ƙan nilabi'tte sinagung ni Apudyus taƙu, niballu'd lutae nalpu'd langit. ¹¹ Yaƙon illog da susunud taƙu we namati gapu'tte daƙan ni Ubbu we Karnero we pummoy-as atte natoyana ya gapu si nangitaƙdolanda'tte ƙatuttuwaan te adidapun patpatgon da biyagda taƙon ay nu siya gapun ni natoyanda. ¹² Pun ad langit ya diƙayu losane awad sidi angganganas ƙayu, yaƙon ƙaddagu ƙayu we awad ad luta ya sa baybay. Te nan-osog aƙ Satan si igawyu ƙad amod de sangana te inigammunae aƙit daan si timpuna."

¹³ Inigammun ƙad ni dragone niballu'd luta, dinogdogna bubai ye nangiyanaƙ atte laƙaƙi ye abeng.

¹⁴ Yaƙon sa bubai ƙad, naittan aƙ duwae danaƙƙole payaƙ di buƙaw ta lamogna tumayap atte bumbummaaw aƙ inggawana si tulun tawon ya gogwa ta matangƙonan ya miligsi'tte uloge dragon. ¹⁵ Pun imbug-is ni dragon amode danume isun di tawwang ta

I Atte Genesis 3 basaonyu mipanggob atte uloge nanulisug atta tagu ya mipani ƙan Satan.

maanud okyan sadi ye bubai. ¹⁶ Yaƙon binadangan ni luta sanae bubai, pun nantaƙang wok sinusupna danume imbug-is ni dragon. ¹⁷ Pun amo dummallu sangan ni dragon si bubai wok ummoy naƙagubat atta udume abengnae da angunnud atta bilin Apudyus ya sissiyadae amati'tta impaigammun Jesus. ¹⁸ Pun ummoy sadi ye dragon summisiƙad atte taƙantag ni baybay.

Sa Ƙaog-ogyate Ayame Nalpu Si Baybay

13 Pune sadi, innilaƙ ƙaog-ogyate ayame tumokwaƙe nalpu si baybay. Pitu uluna ya simpulu sakkudna. Naamin nakoronaan da sakkudna ƙad nigili si sin-ossaosae uluna angngadanda ƙan Apudyus. ² Sa ƙatollongana ƙad isun di leopard ^{II} yaƙon sa suƙina isuna suƙin ni de bear. ^{III} Sa sungadna ƙad, isunan sungad di lion. Innatod ni dragon atte ƙaog-ogyate ayam ƙaboolana ƙan tronona ya sa daƙole ƙalabbonganae ampangata. ³ Sa osae ulun ni sanae ƙaog-ogyate ayam, inggaw daƙole pilat ni sugatnae siya tigangayna iƙatoy yaƙon napilatan pos pagay. Pun siya nataagan da losane tagu'd luta wok siya inunudda. ⁴ Pun nandaydayawda si dragon te innatodna ƙalabbongana'tte ƙaog-ogyate ayam wok nandaydayawda bos atte sadi ye ƙaog-ogyate ayame ƙananda, "Ngai nin ay miyisu si annae ƙaog-ogyate ayam? Ngai nin ay ƙallamog angngog ƙan siya?"

⁵ Iyyunud Apudyus sanae ƙaog-ogyate ayame ampangata aƙ opatpu lu ya duwae buƙan ya an-ugud atta sinosokal ya lawweng ƙan Apudyus. ⁶ Pun insaladnae nan-ugud aƙ misullagi ƙan Apudyus, misullagi si ngadanna ƙan inggawana ya da inggaw ad langit. ⁷ Niyunud ose maƙagubat atta tagun Apudyus ƙad olgona dida. Ƙad naittan aƙ ƙalabbongane ampangata atta losane ili ya da losane tribu ya da tagu we nansabasabali gingada ƙan nalpuwanda. ^{IV} ⁸ Ƙad daydayawon da losane tagu si annae lubung sanae ƙaog-ogyate ayam yaƙon da tagu we nigili da ngadanda'tte iblu we nigiliyan da ngadan da awad da biyagda'ƙ inggana, adidapun daydayawon sanae ƙaog-ogyate ayam. Te sa daan ni lubung maƙwaan, nagagangpute nigili da ngadan da sanae tagu si iblun ni biyage sa ƙuwan ni Ubbu we Karnero we nagongat.

⁹ Diƙayu we naingaan, andongol ƙayu si ibagan ni Ispiritu Santu. ¹⁰ Da niƙoddonge mibaƙud, aaddi ye mibaƙudda ƙad da niƙoddonge mapatoy si ispada, aaddi ye mapatoyda si ispada. ^V Pun ƙasapuƙane da tagun Apudyus attomanda da losane ampaƙalamanda ya ipapatida da pammatida.

II Sa leopard daƙole ayame isunan tiger yaƙon nalabbalabbangan atte ngitiƙ ƙan itaƙ. III Sa de bear daƙodaƙole ayame annaanadu da ƙuƙƙulungna. Maila'tte Daniel 7:3-6. IV Daniel 7:8, 21, 25; 11:36. V Jeremiah 15:2; 43:11.

Sa Kaog-ogyate Ayame Nalpu Si Luta

¹¹ Pun innilaḵ osae kaog-ogyate ayame tummoḵwale nalpu si luta. Duwa sakkudnae isuna sakkud ni ubbu we karnero yaḵon sa gingana, isuna gingan ni dragon. ¹² Awad ḵan siya da losane ḵalabbongan ni ummunae kaog-ogyate ayam ya siya usaronae anserbi ḵan siya. Ḷad ipatutnae daydayawon da losane tagu'd luta sanae ummunae kaog-ogyate ayame napilatan sugatnae tigangayna iḵatoy. ¹³ Ḷingwan ni sanae ḵumagwae ayam da nakaskasdaawe sinyal te impatoḵdagna apuy ad lutae nalpu'd langit atte sinagung da tagu. ¹⁴ Pun inallelawna da adipun namati'd luta gapu'tta nakaskasdaawe sinyale niyunude ḵingwana si nanserserbiyana si ummunae kaog-ogyate ayam. Pun imbagana ḵan dida ta angwada'ḵ sinan-ayame dayawonda isun ni ummunae ayame nasugat atte ispada yaḵon sissiyae natagu. ¹⁵ Niyunud os atte sanae ḵumagwae ayame ittona angos atte sinan-ayam ta lamognae an-ugud ya angikodonge mapatoy da losane adipun ḵan siya andayaw. ¹⁶ Impatut os ni sanae ḵumagwae ayame namalḵa'tta losane tagu'tta madawinane imada baḵon nu da ḵidayda. Taḵon ay da nangatu we tagu ya da ḵamḵama, da babakḵnang ya da ḵakapus, da musassu ya da daḵampun aḵ musassu, impatutnae mamalḵaanda. ¹⁷ Ḷingwana ḵatti ta naipun paat tagu'ḵ maḵwae allaku baḵon nu ngumina nu adi namalḵaan si ngadan ni ummun-unae kaog-ogyate ayam baḵon nu sa belange sinyal ni ngadanna. ¹⁸ Ḷasapuḷan laing si anna. Nu awad tagu'ḵ nalaing, igammuwona mipaniyan ni sadi ye belang ni kaog-ogyate ayam te sa pion ni belang ugudon, ngadan ni tagu. Sa belangna ḵad, onomgasut ya onompuḷu ya onom.

Sa Ubbu We Karnero Ya Da 144,000 We Sinubutna

14 Nantollongak ḵad os ḵasin, andi Ubbu we Karnero we tataḵdog atte beleg Zion. Ḷad ininggaw os da tataḵdoge nidoga ḵan siyae nalpaan aḵ opatpuḷu ya opatlibu we tagu we nigili'tta ḵidayda ngadan ni Ubbu we Karnero ya sa ngadan Amanae Apudyus. ² Pun dingngolḵu bos gingae nalpu'd langite isunan pagasapas di danume malpu si antaḵnange utu ya sa andangsoḷe aguduud ni ḵiduḷ. Ḷad sa andodongolḵu, isuna bos gingan ni adu we arpaē ay-ayamon da umaarpa. ³ Da nalpaan aḵ opatpuḷu ya opatlibu we tagu, summisiḵaddae nansagung atte trono ya da opate matattagu we ḵingwam ya da angipangpangu. Nankantada si baru we ḵantae abusda'ḵ nangigammu we nasubute nalpu'd luta. ⁴ Dida bos da adipun naḵabasul mipanggob atta bubai te pasigda ampolḵas. ¹ Siya inunudda Ubbu we Karnero taḵon ay dinu ayana. Dida da nasubut ta misinada'tta udume

tagu ta midatunda ḵan Apudyus ya sa Ubbu we Karnero we isun di umunae maapit ya midatun ḵan Apudyus. ⁵ Adidapun paat nantultulli ya ippun ḵadellawanda.

Da Tuḷu We Anghel

⁶ Pun innilaḵ osae anghel we antattayap ad ngatu. Ininggaw ḵan siya Ambaḷu we Damag we sa ippun ambaliwana'ḵ ingganae umoyna iwalagawag atta tagu'tta losane ili ya da losane tribu ya da tagu we nansabasabali gingada ḵan nalpuwanda. ⁷ Ḷananae nangidangsoḷe gumminga, "Isipogyu'ḵ Apudyus ya bigbigonyu ḵinangatuna te dummatong timpu we anguwisana'tta tagu. Idaydayawyu nangwa'd langit ya ad luta, da baybay, da bubun ya da tawwang."

⁸ Pun nipasani gumminga osae anghel woḵ ḵanana, "Nadadail! Nadadail nandindinamage siyudad ad Babylon. Da ummili sidi, binartekda da tagu'tta losane ili'tte ampigsae bayasda, pion a ugudone inawisda didae umunud atta ḵaissawe ugalida."

⁹ Nipasani bos ḵumakḷu we anghel atta duwae ummuna. Gumminga bos si andangsoḷe ginga woḵ ḵanana, "Nu awad andayaw si kaog-ogyate ayam ya sa sinan-ayame ḵais-isuna ya namalḵaan da ḵidayda baḵon nu da imada'tte malḵan ni kaog-ogyate ayam, ¹⁰ uminumda bos si ampigsae bayas Apudyus we adipun naḵamsan. Sa pion a ḵanan mapadasda ummamdane andudusan Apudyus we ippun ḵadaguna te ummamdand sangana. Ḷad ampaḵalamda'tte gumilgillayabe apuy ya sa sulfur atte antotollong da anghelna ya sa Ubbu we Karnero. ¹¹ Pasige ampangatu asuḵe malpu si apuye amaḵalam ḵan dida'ḵ inggana. Alḵaw ḵan labi ye ippun umillongan da ampaḵalaman da te nandayawda'tte kaog-ogyate ayam ya sa sinan-ayame ḵais-isuna ya nampamalḵada'tte ngadan ni kaog-ogyate ayam."

¹² Siya gapunae ḵasapuḷane iyattom da tagun Apudyus we anuttuwa'tta bilinna ya angipapati si pammatida ḵan Jesus.

¹³ Dingngolḵu bos gingae nalpu'd langite ḵanana, "Igilim anna: Inggana sinsadi, pian da tagu we matoye niyossaan ḵan Apu Jesus."

Ḷanan ni Ispiritun Apudyus, "Tuttuwae pianda te maillonganda'tte ansigabe ḵewaalda ya magungunaanda gapu'tte ambaḷu we ḵingwada."

¹ Sa imbagana'tte Greek, "da annae bubai adidapun naḵaissawan te adidapun natnattoḵ." Nansabasabali inon ni an-aawat si pion a ḵanan. Siya nin pion a ḵanan, naippun paat inadalugda'ḵ bubai. Sa osae maawatan, adidapun naḵabasul te adidapun inadalug da bubai ye daḵampun aḵ asawada. Sa osae maawatan, adidapun paat andayaw atta sinan-apudyus te isunan dagdagas.

Sa Maaniyan Da Tagu Ad Luta

¹⁴ Naabus kad, innilak itake libuu. Kad inggaw tummutukdu we isuna katollongan ni abeng di tagu we nalpu'd langite ¹ nakoronaan atte bulawan ya aangedon ak antadotadome gagapas. ¹⁵ Pun tummokwal anghel we nalpu'tte templo wok kananae nangiyipkaw atte tutukdu'tte libuu, "Alam gagapasnu ta an-anika te iyyaani sinsadi. Te da nal-ume maani, dida da tagu'd luta." ¹⁶ Pun sa tummutukdu si libuu, inggapasna kad gagapasna, naani da losane maani'd luta.

¹⁷ Pun tummokwal os sabali ye anghel we nalpu'tte templo'd langite aangedon os ak antadome gagapas. ¹⁸ Tummokwal os osae anghel we nalpu si igaw ni altar we siya simbiyange angiyaaadog si apuy. Nam-pokaw atte aangedon si antadome gagapas wok kanana, "Alam gagapasnu ta gapasom da bungan da de grape ad luta te andi ye nal-umda." ¹⁹ Pun insalawad ni anghel gagapasnae nambulas atta losane bungan da de grape ad luta wok indawatna si dako-dakole aassotan da de grape we siya mipaniyan ni ampakimute anusaan Apudyus atta tagu gapu'tte sangana. ²⁰ Pune sadi, naasot da binulasanae grape atte aassotane awad atte lasin ni siyudad. Pun nan-ayus dalae nalpu si aassotan da de grape atte tulunggasut ya duwampu lu we kilomitro kaanduna ya kigad atte bagang ni kabayu kaadalomna.

Da Pitu We Anghel Ya Sa Anungus Ni Ampakalaman

15 Naabus kad, innilak sabali ye ampatog ya nakaskasdaawe sinyal ad langit. Inggaw da pitu we anghel we nitalgod kan dida pitu we ampakalaman. Sana anungus da ampakalaman te sana migangputan da dusae impaidatong Apudyus ad luta gapu'tte sangana.

² Innilak os isunan baybaye samling kopyanae nakamsan atte apuy. Inggaw da summisikad sisi ye illogda kaog-ogyate ayam te adidapun nandaydayaw si sinan-ayame kais-isuna ya adidapun os iyyunude namalkaanda si belange sinyal ni ngadanna. Nampak-odonda'k arpae innatod Apudyus, ³ wok nankan-kanta'da'tte kantan Moses we nanserbi kan Apudyus si awe ya sa kantan os ni Ubbu we Karnero. Kanandae nan-kanta,

"Apu we Apudyus we makabooli atta losan, nangatu kan nakaskasdaaw da kingwam.

Sika ari'tta losane ili,

naun-unan kan tuttuwa da losane koom.

⁴ Naippun adi angisipog kan sika, Apu.

Kad naippun adi angidayaw si kinangatan ni ngadannu.

Te sika abus ak gattoke nasantuwan.

I Daniel 7:13.

Kad da tagu we nalpu'tta losane ili, madagupda'tte sinagungnu

ta idaydayawda sika

te innilada da losane naun-unane kingwam."

⁵ Naabus kad, innilake nabuktan Kasantuwane Kuwartu si templo'd langite igaw ni nigili ye bilin Apudyus. ⁶ Pun tummokwaldae nalpu si templo da pitu we anghel we nitalgodan da pitu we ampakalaman. Nampassilupda'tta itake ampolkas ya da sumelasele silup ya niyaliwakos atta balukungda da bulawane takyad. ⁷ Pun sa osa'tta opate matattagu we kingwam, iwwalasna'tta pitu we anghel da pitu we malukunge bulawane napnuda'tte sangan Apudyus we matattagu'k inggana. ⁸ Napnu templo si asuke sinyal ni kinangatu kan kaboolan Apudyus kad naip-pun paat makalnok sisi inggana'k magangput da sanae pitu we ampakalamane nitalgod atta pitu we anghel.

Da Pitu We Malukunge Napnu Atta Dusa

16 Naabus kad, dingngolku andangsole gingae nalpu'tte templo we kanana'tta pitu we anghel, "Inkayu ituyak atte luta da dusae nalpu si sangan Apudyus we awad atta pitu we malukung."

² Pun ummoy ni ummuna anghel intuyak inggaw si malukungna'tte luta wok tummubu da ampakimut kan danakkole busali'tta tagu. Sana da tagu we namalkaan atte malikan ni kaog-ogyate ayam wok nandaydayawda'tte sinan-ayame kais-isuna.

³ Ummoy os ni kumagwae anghel intuyak inggaw si malukungna'tte baybay. Pun sa danum kad nambalin dalae isunan dalan di natoy wok nanakatoy da losane matattagu we awad si baybay.

⁴ Ummoy os ni kumaklu we anghel intuyak inggaw si malukungna'tta tawwang ya da bubun wok nambalindae dalae. ⁵ Pun kanan ni anghel we sa simbiyang si danum, "Sika abus ak gattoke nasantuwane iingaw sinsana ya iningaw si awe, ustuustu ya naun-unan andudusam. ⁶ Te sana da tagu we namatoy atta tagum ya da profetam we pinapoy-asda da dalada pun anna bose ipainumnu kan dida dalae. Te siya gungunda!" ⁷ Dingngolku bos gingae nalpu si altar we kanana, "On Apu we Apudyus we makabooli atta losan, tuttuwa sanat te naun-unan ya ustuustu andudusam atta tagu."

⁸ Pun intuyak ni kumapate anghel inggaw atte malukungna'tte init wok niyunude amo ummatung init. Pun naatungan da tagu si ummamdandan ya kaog-ogyate atungna. ⁹ Yakon takon ay nu naatunganda si kaog-ogyate atungna, amo nan-ugudanda'k lawweng ngadanna. Adidapun imbabawi da basulda ya adidapun iyyagaye nangwa ya adidapun binigbig kinan-

gatun Apudyus we anna kaboolana'tta sanae ampakimute ampakalaman.

¹⁰ Intuyak ni kumalimae anghel inggaw si malukungna si tronon ni kaog-ogyate ayam wok gumikbot sadi ye impangatae ili. Pun kinokotban da tagu da delada gapu'tte ummamdane ampakalaman-da, ¹¹ wok nan-uguugudda'k misullagi kan Apudyus ad langit gapu'tta ampakalamanda ya da busalida. Kad sissiyae adidapun nambabawi'tta basulda ya adidapun iyyagaye nangwa.

¹² Pun intuyak os ni kumanome anghel inggaw si malukungna'tte dakodakole tawwang Euphrates wok nattukan danum ta makwae ayon da ari ye malpu si kapon atte dumingitan init. ¹³ Naabus kad, innilak da tuju we alane isudan katollongan di tukak, sa osa kad nalpu si sungad ni dragon, nalpu osa si sungad ni kaog-ogyate ayam ya sa osa kad os nalpu si sungad ni sinan profeta. ¹⁴ Da sanae ispiritu, dimunyuda kan lamogda koon da nakaskasdaaw. Kad ummoyda ta daguponda da ari'tta losane ili'tte lubung ta umoyda gubaton ak Apudyus we makabool'atta losan si ampatoge algawna.

¹⁵⁻¹⁶ Kade sadi, nandakdakngonda da ari ya da suldaduda'tte igawe nangadanan ak Armageddon atte Hinebrew. Kanan Apu Jesus, "Dongngonyu annae ibagak. Sa umaliyak mapokkatane isun ni umaliyan ni akkawan. I Pian tagu we adi masuyop ya masisillupan ta adi maodasane amboboddang ya mabain atte sinagung da adu we tagu nu dumatongak."

¹⁷ Intuyak os ni kumapitu we anghel inggaw si malukungna'tte bibbid wok inggaw andangsole gin-gae nalpu'tte trono si templo we kanana, "Nagangput!" ¹⁸ Pune sadi ininggaw angulkuliyatyate kilat ya sa andangsole kidul ya da udume aguduud ya inggaw os ampakimute lunig. Kad sa sanae lunig ippun miy-isuwana inggan ni nangwaam atta tagu'd luta te sana kapigsaan. ¹⁹ Nanakalu nandindinamage siyudad kad losane siyudad atta ili'd luta naaminda nadadail. Pun tuttuwae adimpun Apudyus naliwatane nanusa'tta ummili si dakole siyudad ad Babylon yakon impainumna kan dida innamin bayase siya mipaniyan ni kaog-ogyate dusae nalpu si sangana. ²⁰ Losan atta balanoge ili ye nilikwos ni baybay naaminda nilisob wok nawawan da losane beleg. ²¹ Kad naottag da danakole dalalu we nalpu'd langite umoye limampulu we kilo dagson ni osa wok nitup-ugda'tta tagu. Yakon amo nan-uguugudda'k misullagi kan Apudyus gapu'tta sanae dalalu ya da kaog-ogyate ampakalaman.

Sa Bubai Ye Nangabayu Si Kaog-ogyate Ayam

17 Naabus kad, ummadani kan sakon osa'tta pitu we anghel we aangdon atta pitu we malukung wok kanana kan sakon, "Umaliaka ta ipailak dusan ni nandindinamage putae tummuksu si igaw ni adu we tawwang. ² Niyadalug da ari'd luta kan siya. Kad isudan nabartek da tagu'd luta'tte bayasnae siya kais-sawe ugalinae inunudda."

³ Pun isunan impain-inop ni Ispiritu Santu kan sakon wok inniyoy ni sadi ye anghel sakon atte bumbummaaw. Sidi nangil-ak atte bubai ye nangabayu si dilage kaog-ogyate ayame pitu uluna ya simpulu sakkudna. Sa long-agna kad os, nalnot nagiliyan atta ngadane misullagi kan Apudyus. ⁴ Sa silup kad ni sadi ye bubai, dilaag kan purple we isunan silup di ari. Kad naam-ammaan os atta bulawan, sa ampatoge batu ya sa perlas. Innoonnana tasae bulawane napnu'tta kadadagan ya da kais-sawe kingwana. ⁵ Sa ngadanna kade nigili'tte kidayna, adipun maigammu piona kanan. Kanana, "Babylon we nandindinamage inan da puta ya malpuwan da losane kais-sawe nakwa'd luta." ⁶ Kad innilak sadi ye bubai ye nabartek atta dalan da tagun Apudyus we nagongat gapu'tte nanakdolanda kan Jesus.

Sa nan-iilak kan siya, gattoke nataagak. ⁷ Yakon kanan ni anghel kan sakon, "Ngaipaka mataag? Ibagak kan sikae adipun maigammu piona kanan sadi ye bubai ya sa kaog-ogyate ayame nangabayuwanae pitu uluna ya simpulu sakkudna. ⁸ Sa ayame innilam, ininggaw atte awe yakon naippun sinsadi. Kad sa umali ye algaw, tumokwale malpu si abute ippun patinggan ni kaadalomna. Kad kasapulane umoy atte dusae ippun anungusna. Kad da losane tagu si lubunge adipun nigili da ngadanda'tte iblu we nigiliyan da awad de biyagda'k ingganae insaganan Apudyus atte daan ni lubung makwaan, mataagdae angila'tte sadi ye kaog-ogyate ayam te ininggaw atte awe, naippun sinsadi ya asi tumokwal'atte umali ye algaw."

⁹ Pinagatupan ni anghel we nangibaga wok kanana, "Kasapulane sa tagu we anna laingna abus ak kallab-bonge makaawat si anna. Sa pion kad ni pitu we ulu kanan, pitu we belege sa tummuksuwan ni sanae bubai. II Sa osae pion kanan, da pitu we ari. ¹⁰ Da lima kad kan dida, nakaanda, ampanat osa sinsana kad awad de osa bose umali ye ampanat atte umali ye algaw yakon abuse sin-akitan ampanatana. ¹¹ Sa kaog-ogyat kade ayam, siya ininggaw atte awe, naippun sinsadi, siya mikawalu we ari ye mibelang atta pitu. Kad ak uni umoy atte madusaana'k inggana.

II Ad Rome, siyudade igaw da pitu we beleg. Sa sadi ye timpu we nigiliyan ni annae iblu we impaigammun Jesu Kristu kan John, sana summusullagi kan Apudyus ya da taguna.

I Matthew 24:29-31, 34-44; Luke 12:35-40; 1 Thessalonians 5:2; 2 Peter 3:10-13.

¹² “Sa simpulu kade sakkude innilam, dida da simpulu we ari ye daandapun ampang atte ampangan ni kaog-ogyate ayam ak sin-orasan. ¹³ Gapu ta os-ossaan panggobda, ipulangda da kaboolanda kan kalabbonganda si kaog-ogyate ayam. ¹⁴ Kad gubatonda Ubbu we Karnero yakon olgona dida te siya kangatuwane Apu atta losane Apu kan kangatuwane Ari atta losane Ari. Da bulunna kad, dida da naayagan ya napili ya matalgodane amati kan siya.”

¹⁵ Pinagatupan ni anghel we nangibaga kan sakon wok kanana, “Da tawwange innilame tummutuk-duwan ni puta, dida da amoamode tagu'tta losane ili ya da tagu we nansabasabali gingada kan nalpuwanda. ¹⁶ Sa sanae kaog-ogyate ayam ya da simpulu we sakkudna, amod de sangada si puta. Alanda losan da kukuwana kad bodanganda bos. Kad kanonda bos bogas ni long-agna ya soggonda mabun-an.

¹⁷⁻¹⁸ “Sa sanate bubai ye innilam, siya nandindinamage siyudade nangipangat atta losane ari'd luta. Nakwa da sana kan siya te ak Apudyus nangidalan kan dida ta an-ossaan somsomokda ta mituttuwa panggobna. Siya gapun ni nangipulanganda'tte kaog-ogyate ayam atta kalabbongandae ampangat inggana'k mituttuwa da losane imbagan Apudyus.”

Sa Nadadailana Ad Babylon

18 Naabus kad, innilak osae anghel we nalpu'd langit. Nangatu kalabbongana ya nalanglangan luta'tte ampigsae kinapaddana. ² Kananae nangiyipkaw, “Nadadail! Nadadail nandindinamage siyudad ad Babylon. Nambaline inggawan da dimunyu ya losane kalasin da alan. Kad losane kalasin di ayam kan sissiwite mibelange kaissaw, sidi inggawanda kan sumukbutanda. ³ Te binuukna da tagu'tta losane ili'tte ampigsae bayasna, piona kanan, inawisna didae nangunud atta kaissawe ugalinae angidalan atte madusaanda. Kad nakadagdagas da ari'd luta kan siya ya da allaklaku'd luta, nambalindae baknang atte umamdane kamommodnae bumaknang.”

⁴ Pune sadi dingngolku osae gingae nalpu'd langite kanana,

“Di kayu we taguk, kumunud kayu, tenanyu sanate ili te uni kad nakakwa kayu si basulna ya midoga kayu bos si dusana.

⁵ Te aduadu basulnae isun di napomponda'd langit.

Kad ak Apudyus, isisimokna da kingwana.

⁶ Pun da losane kingwanae namaqalam atta tagu, makwa bos kan siya.

Kad masubbat ak amigwa da kingwanae, nu sintasa impainumnae bayas atta tagu, duwan tasa subbatna.

⁷ Sa kinaadun ni kinabaknangna kan kinasokalna,

kaknat os isun ni lopping ni ampaqalamana ya sa domdomna.

Te kanana'tte somsomokna, ‘Sakon de queen we ampangat.

Andomdomak kammane isun di balu?’

⁸ Pun gapu'tte sanat, andidisan ampaqalamane madanatong kan siya'tte sin-algaw, isun ni dayang-as, domdom ya inulat kad masgob ingganae dumapul, te sa anusa kan siya,

ak Apudyus we makabooli atta losan.”

⁹ Kad da ari'd lutae nakadagdagas kan siya ya nidogae nakagangganas si kinabaknangna, amod de ibilda ya domdomda kan siya nu otaponda asuke malpu kan siyae masgob. ¹⁰ Gapu si ogyatdae midoga kan siya si dusana, tumakdogda'tte adayu ya kananda, “Kaddaguqa! Aman akay siyudad ad Babylon we nandindinamag kinabaknangna kan kaboolana! Te sa sin-orasan, nadanatong dusana wok nadadail!”

¹¹ Kad da allaklaku'd luta umibilda kan andomdomda gapu kan siya te naippun ogon ngumina'tta lakuda.

¹² Naippun ogon ngumina'tta bulawanda ya da palatada, da ampapatoge batu kan perlas. Isun os da ampapatoge silupe sumilisiling kan dilaag. Naippun os ogon ngumina'tta bangbanglu we kayu ya da ambabalu we koondae malpu'tta saung da elephant, da ampapatoge kayu, gambang, kaga ya da ankaimnase batu we sa ngannonda marble. ¹³ Naippun os ogon ngumina'tta cinnamon, da ampabangu'tta tipoyda, incenso, myrrh, frankincense, bayasdae mingina, mantika, kabaluwane arina, binayu, baka, karnero, kabayu kan da kalesa kad takon ay da tagu we inginada ta ammusassu.

¹⁴ Kanan da allaklaku kan siya, “Naippun angingina kan siqa'tta ampapatoge bungae pipiom. Naippun ogon makane dungmu we maodasan ya da ampapatoge am-amma da babaknang kad adikapun ogon makaodas kan dida.” ¹⁵ Kakan ibagan da allaklaku we bumaknang si sadi ye siyudade nallaklakuwanda. Gapu ta makimutdae midoga si dusana, sumisikad-da'tte adayu we umibiibil kan andomdom. ¹⁶ Kananda, “Kaddaguqa! Aman akay siyudade nandindinamag! Sin-akitan ay lawa nansilupanda'tta ampapatoge silupe itak, purple ya sa dilaag. Kad nan-am-ammada bos at-ta bulawan, da ampapatoge batu ya da perlas. ¹⁷ Yakon aman akay da losane kinabaknangnae naamin nadadail atte abuse sin-orasan!”

Losane kapitan da bapur kan losan atta nankewaa ya nallugan sidi ya da udume sa baybay angal-anda'k ikataguda, tumakdogda bos atte adayu, ¹⁸ ya ootaponda asuke malpu si nasgobe siyudad. Sa an-ootapanda kad, kanandae nangidangsol, “Naippun paat miyisuwan ni sanae nandindinamage siyudad!” ¹⁹ Kad

inggabgab-uldā gabu'tta uluda ta ipailadae umibiibil-da ya andomdomda ya asida k̄anan, "K̄addagūka! Aman ak̄ay nandindinamage dak̄ole siyudad! Sa k̄in-abak̄nangna, siya bummak̄nangan da ngaimane anna bapurda. Yākon nadadail si abus ay lawae sin-orasan!"

²⁰ "Dīkayu we awad ad langit, angganganas kayu'tte nadadailana. Dīkayu we tagun Apudyus, da apostol ya da profetana, maganasan kayu bos te dinusan Apudyus sanae siyudad gapu'tta losane k̄ingwana k̄an dīkayu."

²¹ Pun inggaw an̄kosdokosdole anghel we nangopat si dak̄odak̄olane batu wok̄ imbintugna si baybay, k̄anana, "K̄ak̄na mak̄wa'tte nandindinamage siyudad ad Babylon te madadaile ustuustu ya adipun ogon mipal-og. ²² Naippun os ogon mangngol̄ atta k̄ank̄anta bak̄on nu gingan di arpa, baladong ya da tangguyub. Naippun os ogon maodasan ak̄ nalainge angwa'tta ngaiman ya naippun os ogon ambayu. ²³ Kad̄ naippun os ogon da matonggane silaw ya naippun ogon ankasar. Sanat da dusan ni Babylon te da allak̄lak̄u si sadi ye siyudad, ansosok̄al̄ da somsomok̄da ya nganonda dida kabak̄nangan ad luta. Kad̄ da ummili sidi, inallelawda da tagu'd luta'tta tulidae isun da buyun. ²⁴ Sa sanae siyudad ad Babylon pummoy-asan da dalan da profeta ya da udume taguna. Losane nagongat ad luta, pummoy-as dalada si sanate siyudad."

Sa Nangganganasan Da Awad Ad Langit

19 Naabus kad̄, dingngol̄ku andangsodangsol̄e gingae isunan gingan di ummamdane tagu'd langite k̄anandae angik̄ank̄anta, "Madaydayaw ak̄ Apudyus tak̄u! Bigbigon tak̄u we mak̄aboole nanagu k̄an ditaku ya bigbigon tak̄u k̄inangatuna.

² Te tuttuwa k̄an naun-unan an̄kūkuwisna. In̄koddongnae madusa nandindinamage puta te siya nangawis atta tagu'd lutae midoga si k̄aissawe ugalina.

Kad̄ imbalos Apudyus k̄an siya da gingngatnae nanserbi k̄an siya."

³ K̄ananda bos kasine nangidangsol̄, "Madaydayaw ak̄ Apudyus

te sa asuk̄ ni nasgobe bubai umoyooyon ad ngatu'k̄ inggainggana."

⁴ Kad̄ da duwampūlu ya opate angipangpangu ya da opate matattagu we k̄ingwam, nanalluk̄udae nangidaydayaw k̄an Apudyus we tutuk̄du si trono. K̄ananda, "Amen! Madaydayaw ak̄ Apudyus!"

Sa Kasar Ni Ubbu We Karnero

⁵ Pune sadi dingngol̄ku gingae nalpu si trono we k̄anana, "Idayawyu Apudyus tak̄u, losan kayu we anserbi ya angisipog k̄an siya, nangatu man bak̄on nu nababa."

⁶ Pun dingngol̄ku bos da gingae andangsodangsol̄e isunan gingan di ummamdane tagu. Isunan pagas-apas di danume malpu si antak̄nange utu ya andangsol̄e aguduud di kidul̄. K̄anandae nangidangsol̄, "Madaydayaw ak̄ Apu tak̄u we Apudyus we mak̄abool̄ atta losan te siya annae angipangat atta losan. ⁷ Lumayad tak̄u ya italayag tak̄u ya dayawon tak̄u k̄inangatuna te sinsadi kasar ni Ubbu we Karnero. Sa angasawa k̄an siya naabus nak̄asagana, ⁸ te niyunude ik̄abotna ampatoge silupe itake sumilisiling ya ampol̄kapol̄kas." Sa pion ni itake silup k̄anan, da naun-unane k̄ingwan da tagun Apudyus.

⁹ Pun k̄anan ni anghel k̄an sak̄on, "Igilim anna: Pian da tagu we naayagan ak̄ midoga mak̄akan atte kasar ni Ubbu we Karnero." Pun pinagatupana wok̄ k̄anana, "Sana tuttuwae Ugud Apudyus."

¹⁰ Sa nangugudan ni anghel atte sadi, nanaluk̄uwake andayaw k̄an siya. Yākon k̄anana, "Adipun kasapūlane k̄oom kak̄nat! Ak̄ Apudyus abuse andayawam! Sak̄on kad̄, anserserbiyak̄ ose isum k̄an Apudyus ya da susunudnu k̄an Kristu we sissiyae amati'tta impaigammun Jesus. Te da impaibagan ni Ispiritu Santu atta profeta, nalpuda si impaigammun Jesus."

Sa Nangngogan Ni Nangabayu Si Itake Kabayu

¹¹ Pun innilak̄ ad langite nabuk̄atan wok̄ inninggaw itake kabayu. Sa nangabayu kad̄, nangadanan ak̄ Mataḷgodan ya Tuttuwa. Kad̄ naun-unan an̄kūkuwisna ya naun-unan os inonae mak̄agubat atta kabusuḷna.

¹² Sa atana kad̄, isunan gumilgillayabe apuy ya sa ulu-na kad̄, nabalangatan atta adu we korona. Kad̄ nigili bos k̄an siya ngadanna yākon siya abus ak̄ angigammu si pion k̄anan. ¹³ Nansilup atte langgoyode nilinong si dalā ya sa nangngadanda kad̄ k̄an siya, Sa Ugud Apudyus. ¹⁴ Da ummamdane suldadu'd langit, nituntun-udda k̄an siya. Nangabayuda bos atta itake kabayu ya nampassilupda'k̄ itake ampatog k̄an ampol̄kase silup ya ippun paat mansada. ¹⁵ Sa nangadanan ak̄ Ugud Apudyus, awad k̄an siya antadome ispadae malpu si sungadnae siya usaronae angngogatta k̄inailin di ili. Sa angipangatana k̄an dida, usarona bastune k̄aga ya dusaonae ustu da ngaimane adi amigbig si kalabbongana. Ipailana ampak̄imute sangan ni mak̄abool̄e Apudyus atta basul̄. Te sa anusaana kad̄ k̄an dida, isuna angasotan ni tagu'tta de grape atte aassotan ta mapospos balatda. ¹⁶ Sa langgoyodna

ya sa ulpuna, nigili annae ngadane kanana, "Kangatuwane Ari atta losane Ari ya Kangatuwane Apu atta losane Apu."

¹⁷ Pun innilaḵ os anghel we tumataḵdog atte init. Nampoḵaw atta losane sissiwite tumayap ad ngatu woḵ kanana, "Umali ḵayu madagup te isaganan Apudyus daḵole gayagaya para ḵan diḵayu. ¹⁸ Umali ḵayu ta inḵayu ḵanon da long-ag da ari, da suldadu ya da pangatda, da ḵabayu ya da nangabayu ya da losane tagu we nangidiyan ḵan Apudyus, musassu baḵon nu daḵampun, nangatu baḵon nu nababa."

¹⁹ Naabus ḵad, innilaḵ ḵaog-ogyate ayam ya da ari'd luta ya da suldadudae nandatdatong ta umoyda gubaton nangabayu'tte itaḵe ḵabayu ya da suldaduna. ²⁰ Yaḵon nadoḵmaan ḵaog-ogyate ayam ya sa sinan profeta we nangipaila'tta nakaskasdaawe sinyal si nanserserbiyana si annae ayam. Da annae sinyal, dida da inusarnae nangallelaw atta tagu we namalḵaan atte malḵan ni ḵaog-ogyate ayam ya da nandaydayaw atte naḵwae ḵais-isuna. Da annae duwae sissiyae matattagu, niballuda si igaw ni gumilgillayabe apuy ḵan sulfur. ²¹ Naamin nanḵakatoy da suldaduda si isun di antadotadome ispadae tumoḵwaḷ atte sungad ni nangabayu si itaḵe ḵabayu. Ḵad nandatdatong da sissiwit ya isudan anggayagayae angan atta long-ag da nanḵakatoy inggana'ḵ nassunassugda.

Sa Sillibu We Tawon

20 Pun innilaḵ anghel we nalpu'd langite aangedon aḵ daḵole ḵawad ya sa tulbikē amuḵatna si abute ippun patinggan ni ḵaadaḷomna. ²⁻³ Pun dinokmaana dragone sa nampillae isun di ulog atte awe ya sa nangngadan os aḵ Satan. ¹ Ḵinawadana woḵ imballuna'tte abute ippun patinggan ni ḵaadaḷomna. Naabus ḵad, intulbikna sawangna ya pinaḵotana'tte malḵa ta sinyale adipun maḵwae mabuḵtan ta ippun ogon inonae angallelaw atta tagu'tta ḵinailin di ili inggana'ḵ magangput sillibu we tawon. Maabus ḵad, ḵasapuḷane mapuḵayan ḵasin yaḵon abuse sin-aḵitan.

⁴ Pun innilaḵ da tummuḵdu'tta trono we naittan aḵ ḵalabbongane anḵuwis. Innilaḵ os da ḵalidodwan da nagongat gapu'tte nangitaḵdoḷanda'tte mipanggob ḵan Jesus ya sa nangiwalagawaganda si Ugud Apudyus. Dida da adipun nandaydayaw atte ḵaog-ogyate ayam ya sa sinan-ayame ḵais-isuna. Adidapun os impamalḵa da ḵidayda baḵon nu da imada. Nataguda bos ḵasin woḵ nidogada ḵan Kristu we nampangat si sillibu we tawon. ⁵ Sana umunae umuliyān da tagu. Da udume nanḵakatoy, adidapun umuli inggana'ḵ magangput sadi ye sillibu we tawon. ⁶ Da midogae angipadas atte umunae umuliyān da nanḵakatoy, pianda ya dida tagun Apudyus te ippun ogon ḵaboolan ni ḵu-

¹ Genesis 3.

magwae ḵatoy ḵan dida. Yaḵon da sanae pian, dida ambalin aḵ papadi ye anserserbi ḵan Apudyus ya aḵ Kristu. Ḵad midogada si ampangatan Kristu si sillibu we tawon.

Sa Maabaḵan Satan Ya Sa Madusaana

⁷ Nu magangput sillibu we tawon, mapuḵayan aḵ Satan atte nibaludana. ⁸ Ḵad umoyna allelawon da nganonda Gog ya Magog we da tagu'tta ḵinailin di ili'tta opate dugyun ni luta. Dagupona dida ta maḵagubatta. Sa belangda ḵad isuda gallis atte taḷantag ni baybay. ⁹ Ḵad tadtaddalanonda alwae lutae umoy atte nampaliḵwos atte siyudade pipion Apudyus we sa inggawan da taguna. Yaḵon inggaw apuye nalpu'd langite nanogob ḵan dida. ¹⁰ Ḵad aḵ Satan we nangallelaw ḵan dida, asi miballu si igaw ni gumilgillayabe apuy ḵan sulfur we sa niballuwan ni ḵaog-ogyate ayam ya sa sinan profeta. Ḵad ampakaḵalamda'tte inalḵaw ya nilabi'ḵ inggainggana.

Sa Anungus Ni Anguwisan Apudyus Atta Tagu

¹¹ Naabus ḵad, innilaḵ daḵodaḵole itaḵe trono ya innilaḵ os tummutuḵdu sisi. Ḵad sa luta ya sa langit, mawawandae isun di umawidda umadayu ḵan siya. Ḵad adidapun ogon maila. ¹²⁻¹³ Innilaḵ os da natoye nangatu ya nababae summisikaḵda'tte sinagung ni trono. Inninggaw da nalpu'd Hades we igaw da nanḵakatoy ya da nanḵakatoy atte baybay. Pun nabuḵyag iblu we nigiliyan da ngadan da awad da biyagda'ḵ inggana. Nabuḵyag os da iblu we nigiliyan da losane ḵingwan da tagu woḵ naḵuwis da sin-osaossa sigun atta ḵingwadae nigili'tta annae iblu. ¹⁴ Naabus ḵad, sa ḵatoy ya sa gagangaye igaw da natoy ad Hades, niballuda'tte igaw ni gumilgillayabe apuy ḵan sulfur. Sana ḵumagwae ḵatoy. ¹⁵ Ḵad ngaimane adipun nigili ngadanna'tte iblu we nigiliyan da ngadan da awad da biyagda'ḵ inggana, niballuda si igaw ni gumilgillayabe apuy ḵan sulfur.

Sa Baru We Langit Ya Sa Baru We Luta

21 Pun innilaḵ baru we langit ya sa baru we luta te sa ummunae langit ya sa ummunae luta, nawawanda ya sa baybay naippun os ogon. ² Innilaḵ os baru we Jerusalem we sa siyudad Apudyus. Sa baru we Jerusalem we malpu ḵan Apudyus ad langit. Sa sanae siyudad, naganggangpute nisaganae isuna bubai ye nansilup atte maḵaawise silupe umoy miyabot atte angasawa ḵan siya. ³ Pun inggaw andangsoḷe gingae dingngolḵu we nalpu'tte trono we kanana, "Andiya miḵamboḷoyan Apudyus atta tagu ḵad bigbigonae taguna dida ya bigbigon os da tagu we ana ḵan dida Apudyusda. ⁴ Punasana da losane luwada ḵad adidapun ogon matoy. Naippun ogon andomdom

ya umibil ya naippon ogon ampaꝓalam te da sanae inggaw si awe, naiddapun ogone sana.”

⁵ Pun ꝓanan ni tummuꝓdu'tte trono, “Ilam, pabaru-wok da losane awad.” ꝓanana bos ꝓan saꝓon, “Igilim da annae imbagak te mataꝓgodanda ya tuttuwada.”

⁶ Pun ꝓanana, “Losan atta anna, nituttuwada. Saꝓon nangadanan ak Alpha ꝓan Omega, piona ꝓanan, saꝓon laplapu ya anungus ni losan. Ittokk atta mauwawe tagu danume nalpu si bubune angitod si biyag ak ingganee ippun bayadna. ⁷ Sa tagu ꝓade olgona lawweng, allak-sunna da anna losan. Bigbigona saꝓon ak Apudyusna ya bigbigok ose abengku. ⁸ Yaꝓon ampaꝓimut maꝓwa'tta tagu we adidapun ipapuut pammatida gapu si ogyatda, da naippon pammatida, da lawweng ugalida, da pumappatoy, da angadaꝓug atta daꝓampun ak asawada, da andadawak, da ambubuyun, da anaydayaw atta sinan-apudyus ya da losane tuliyan. Asida umoy inggaw atte igaw ni gumilgillayabe apuy ꝓan sulfur. Sana ꝓumagwae ꝓatoy.”

Sa Baru We Jerusalem

⁹ Pun ummali osa'tta sadi ye pitu we anghel we awad ꝓan siya da pitu we maꝓukunge napnu'tta pitu we anungus da ampaꝓapaꝓalam. ꝓanana ꝓan saꝓon, “Umalika ta ipailak ꝓan siꝓa bubai ye asaw-on ni Ubbu we Karnero.” ¹⁰ Pun isun di impain-inop ni Ispiritu Santu ꝓan saꝓon wok inniyoy ni anghel saꝓon atte antaknange beleg wok impailana baru we Jerusalem we sa siyudad Apudyus. Sa baru we Jerusalem we maꝓu ꝓan Apudyus ad langit. ¹¹ Sumilisilinge isuna ꝓinapaddan Apudyus we mismu ya sa silingna ꝓad, isuna siling ni ꝓapatogane batu we ngannonda jasper ya ampatapatake isun di kristal. ¹² Sa nallikwose ꝓabitin ni sadi ye siyudad, antaknang ya nagagaaman. Nasawaꝓan ak duwa lewanganna, ꝓad naguwaꝓdaan atta nasawaꝓan ak duwae anghel. ꝓad sa sin-ossae lewangan, nasin-ossa nigili ngadan da nasawaꝓan ak duwae abeng Israel ya da ganaꝓda. ¹³ Awad da tuꝓu we lewangan atte ꝓapon si dumingitan init, tuꝓu bos atte ꝓapon si mipisongan init, tuꝓu si ꝓapon ad lagud ya tuꝓu bos atte ꝓapon ad daya. ¹⁴ Sa pon-ad ꝓad ni ꝓabitin ni sadi ye siyudad, inggaw da nasawaꝓan ak duwae danadanakꝓole batu ꝓad sa sin-ossae batu nasin-ossa nigili ngadan da nasawaꝓan ak duwae apostol ni Ubbu we Karnero.

¹⁵ Sa anghel we nan-ugud ꝓan saꝓon, aangdon ak buꝓawane iisong ta isongona sanae siyudade midoga ꝓabiti ya da lewangan. ¹⁶ Sa sanae siyudad napalꝓaltong, piona ꝓanan an-isu ꝓaanduna ꝓan ꝓaalwana. Inisong ꝓad ni anghel, duwallibu ya opat gasute kilomitro ^I ꝓaanduna, ꝓaalwana ya ꝓataknanangna. ¹⁷ Pun inisongna bos ꝓabitin ni sadi ye siyudad. Sa isongna

I Sa duwallibu ya opat gasute kilomitro'tte Greek, 12,000 stadia.

onompulu ya onome mitro. ^{II} Sa mitro we inusar ni anghel we nan-isong, isuna bos mitro we usaron da tagu. ¹⁸ Napan-ige buꝓawan sanae siyudad ya amꝓolꝓase isun di samling ꝓopyana ya sa ꝓabitiba jasper ꝓopyana. ¹⁹ Da batu ꝓade namon-ad atte nisaadana, naam-ammaanda si losane kalasin di ampatoge batu. Sa ummuna ꝓad, naam-ammaan atte jasper, sa ꝓumagwa ꝓad sapphire, sa ꝓumaklu ꝓad agate, sa ꝓumapat ꝓad emerald, ²⁰ sa ꝓumalima ꝓad onyx, sa ꝓumanom ꝓad carnelian, sa ꝓumapitu ꝓad chrysolite, sa ꝓumawaꝓu ꝓad beryl, sa ꝓumasiyam ꝓad topaz, sa ꝓumasimpulu ꝓad chrysoprase, sa miꝓasawaꝓ ak ossaan jacinth ya sa miꝓasawaꝓ ak duwa amethyst. ²¹ Da nasawaꝓan ꝓad ak duwae lewangan, sin-ossae perlas ꝓopyan ni osae lewangan. ꝓad sa ꝓaꝓsan ni sadi ye siyudad, napan-ige buꝓawan ya amꝓolꝓase isun di samling.

²² Naippon innilak ak templo'tte sanate siyudad te ak Apudyus we Apu we maꝓabool atte losan ya sa Ubbu we Karnero, didae mismu templon ni siyudad. ²³ Sa paddan ni init ꝓan soꝓag, adipun os ꝓasapulan te sa silaw ni siyudad, sa ꝓinapaddan Apudyus ya sa Ubbu we Karnero. ²⁴ ꝓad da tagu'd luta, masilawanda si ꝓinapaddana ya an-iyoy da losane ari'tta ꝓinabaknangda sidi. ²⁵ Da lewangan atte sadi ye siyudad, adidapun paat maomban te pasige alꝓaw ꝓad naippon ogon labi. ²⁶ Maiyoy sidi da losane ꝓinabaknang ya ꝓinadayaw da tagu'tta ꝓinailin di ili. ²⁷ Yaꝓon naippon maꝓalnokk atta ngaimane ibelang Apudyus ak ꝓaissawe isun da angwa'tta ampabain ya da losane tuliyan yaꝓon abus da nigili da ngadanda si iblun ni Ubbu we Karnero we nigiliyan da awad da biyagda'k inggana'k maꝓwae lumnokk.

22 Pun impailan ni anghel ꝓan saꝓon tawwange maꝓuwan ni danume angitod si biyag. Sa an-nae tawwang, sumilisilinge isunan kristal ꝓad maꝓu'tte tronon Apudyus ya sa Ubbu we Karnero. ² ꝓad an-ayus atte gaggawan ni ꝓaꝓsa'tte sadi ye siyudad. Sa nandomang atte sanae tawwang, inggaw da ꝓayu we angitod atte biyag. Binuꝓane amungada. ꝓad sa tubun da sanae ꝓayu, usaronda iyagas atta tagu'tta ꝓinailin di ili ta adida masaꝓit. ³ ꝓad naippon ogon alawage sa isun ni imbagan Apudyus atte awe. ^{III} Sa tronon Apudyus ya sa Ubbu we Karnero, awad atte sanate siyudad ya da losane anserbi ꝓan Apudyus, andaydayawda ꝓan siya. ⁴ ꝓad ilanda bosaꝓna ya migili ngadanna'tta ꝓidayda. ⁵ ꝓad naippon ogon labi, adidapun ogon masapul paddan ni silaw baꝓon nu sa init te mismu we ak Apudyus we Apu allangꝓang ꝓan dida. ꝓad maꝓapangata ꝓan siya'k inggainggana.

II Sa onompulu ya onome mitro'tte Greek, 12 x 12=144 cubits. Sa intero we Bible, sa belange 12 ampatoge belang. III Genesis 3:17-19.

⁶ Pun kanan ni anghel kan sa^okon, "Tuttuwa ya mata^l-godan da losane inugud^{ku} kan di^{ka}yau. Te a^k Apu we Apudyus angida^{lan} atte somsomok da profetana. Siya bos nangibuun atte anghelna ta mipaigammu kan di^{ka}yau we anserbi kan siya da kasapu^{lane} madam-an ma^{ka}wa."

Sa Kasine Umaliyan Jesus

⁷ Pune sadi kanan Jesus, "Dongngonyu anna. Madam-an angulina^k. Pian tagu we tuttuwaona da ngaimane nipadtu si annae iblu."

⁸ Sa^okon a^k John we nangngo^l ya nangitollong atta annae nigili. Sa nangngo^{lak} kan nangitollongak, nanalluku^{wak} atte sinagung ni anghel we sa nangi^{paila} kan sa^okon ta andayawa^k o^{kyan} kan siya. ⁹ Ya^okon kanana kan sa^okon, "Adipun kasapu^{lane} koom ka^{knat}! A^k Apudyus abus a^k dayawom! Te anserbiya^k os kan Apudyus we isuna bos kan si^{ka} ya da susunudnu kan Kristu we da profetan Apudyus ya da losane tumut^{tuwa}'tta nigili'tte annae iblu."

¹⁰ Pun pinagatupana wok kanana, "Adim ililimod mipanggob atta nipadtu we da nigili'tte annae iblu te madam-an mituttuwaanda. ¹¹ Da dam-on angwa'tta lawweng ya da ka^{issaw}, kinnuwandae pagatupandae angwa'tta lawweng ya da ka^{issaw}. Da dam-on angwa'tta naun-unan ya sa amba^{lu} we antatagu, kin^{nuwanda} bose pagatupandae angwa'tta naun-unan ya angunud atte amba^{lu} we antatagu."

¹² Kanan Jesus, "Dongngonyu anna. Madam-an umaliya^k. Kad nu umaliya^k, idatong^{ku} gungunae ittok si sin-ossaossae sigun atta kingwana. ¹³ Sa^okon nangadanan a^k Alpha kan Omega te sa^okon ummuna ya anguddidi. Sa^okon os laplapu ya anungus da losan."

¹⁴ "Pian da tagu we ana^{ksak} atta langgoyode silupda te awad de ka^{lab}bongandae lumnok atte lewangan ni sadi ye siyudad kan angan atte bungan ni kayau we angitod si biyag. ¹⁵ Ya^okon adipun ma^{ka}lnok sidi da ngaimane angwa'tta lawweng, da andadawa^k, da angada^{lug} atta da^{ka}mpun a^k asawada, da pumappatoy, da andaydayaw atta sinan-apudyus ya da losane tuliyan ya da ka^{pappaila}."

¹⁶ Kanana bos, "Sa^okon a^k Jesus we nangibuun si anghel^{ku}'k ana^{kdol} si ka^{tuttuwaan} da anna kan di^{ka}yau ta ipaigammuyu'tta gimung da namati. Sa^okon gana^k Ari David we nipadtu si awe ya nangadanan a^k ambigattone sa ampigsa silawna."

¹⁷ Kanan ni Ispiritu ya da tagunae mipani si asaw-on ni Ubbu we Karnero, "Awwaynu." Kad kanan o^{kyan} os ni andodongno^l, "On, awwaynu." Ngaimane mauwaw, umali o^{kyan} ta uminum atte libli ye danume angitod si biyag.

Sa Anungus Ni Annae Su^{lat}

¹⁸ Annae bagbaga^ak losan di^{ka}yau we nangngo^l si nipadtu'tte annae iblu: Nu awad osa'^k dog-ana annae nagangpute nigili, dog-an os Apudyus kan siya da ampa^{ka}lamane nibaga'tte anna. ¹⁹ Nu awad os osa'^k kaanona udum atta annae nipadtu si annae iblu, kaanan os Apudyus ka^{lab}bonganae ma^{ka}kan atte bungan ni kayau we angitod si biyag ya sa ka^{lab}bonganae inggaw atte siyudad Apudyus we nibaga'tte annae iblu.

²⁰ Sa ana^{kdole} tuttuwa losan da anna kanana, "Tuttuwa madam-an umaliya^k."

Amen! Awwaynu, Apu Jesus.

²¹ Awad o^{kyan} kan di^{ka}yau we losane tagun Apudyus kinaba^{lun} Apu Jesu Kristu. Amen.